

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΓΚΟΥΤΟΥ

ΓΑΝΝΑΔΙΩΤΙΚΑ

Ίστορικά και λαογραφικά στοιχεία
για τό χωριό Γανναδιό Κονίτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

ΑΘΗΝΑ 1986

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΓΚΟΥΤΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 55849
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 3/9/2014
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 949.53 ΓΚΟ

κωδ. εγχ: 8968

ΓΑΝΝΑΔΙΩΤΙΚΑ

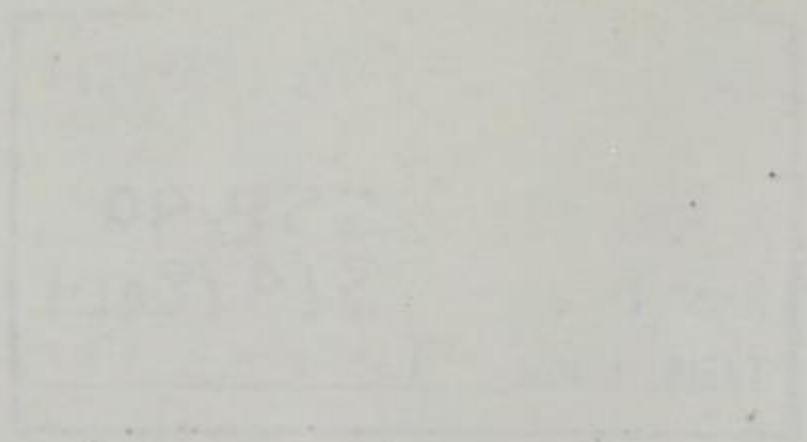
Ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία
για τό χωριό Γανναδιό Κονίτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

ΑΘΗΝΑ 1986

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΤΚΟΥΤΟΥ

ΤΑΜΙΑΔΙΣΤΙΚΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ποσοστό 10% για το χαρτί
Κόνιτσα

ΑΘΗΝΑ 1986

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Κατά τήν περίοδο 1979-1981 είχα τήν εύκαιρία νά ασχοληθώ μέ τίς ανάμνήσεις και τίς έμπειρίες μου από τήν παιδική ζωή στό Γανναδιό, από τήν φοίτησή μου στό Γυμνάσιο Κονίτσης, στή Σχολή Τεχνολόγων Δασοπονίας τής 'Αγίας Λαρίσης και στήν Πάντειο Σχολή, από τήν θητεία μου ως έφέδρου 'Αξιωματικού στό Λουτράκι και στό Γιάννενα, από τήν μεταναστευσή μου στή Δ. Γερμανία, από τήν ύπηρεσία μου ως Δασικού στήν Καλαμπάκα, στήν 'Επαρχία Κονίτσης, στό Σφαιριά και στό Σιδηρόκαστρο, ως Ταμειακού ύπαλλήλου στήν 'Εγουμενίτσα και τέλος από τήν ζωή μου στήν 'Αθήνα όπου εργάσθηκα ως ύπάλληλος στό 'Εμπορικό και Βιομηχανικό 'Επιμελητήριο 'Αθηνών, στό 'Ελληνικά Ναυπηγεΐα κλπ.

Συγκέντρωσα λοιπόν διάφορα παλαιότερα χειρόγραφα μου, άλλα σχετικά έγγραφα και όρισμένες φωτογραφίες και κατέγραφα τμηματικά σέ νέα χειρόγραφα πολλά στοιχεΐα από τό παρελθόν μου. Έπειτα δακτυλογράφησα τά χειρόγραφα μου και φωτοτύπησα τά άλλα έγγραφα και τίς φωτογραφίες σέ σελίδες όμοιες μέ τίς παρούσες. Οί σελίδες εκείνες ήσαν 734 και βιβλιοθετήθηκαν σέ έναν και μοναδικό τόμο, στόν όποιο έδωσα τόν τίτλο " Βιογραφικά "

Η παραπάνω "συγγραφική" ένασχόλησή μου ύπήρξε συνέχεια τής συνηθείας που είχα αποκτήσει από μαθητής νά καταγράφω τίς βιοτικές έμπειρίες μου, που νόμιζα ότι στό μέλλον θά διαβάζονται μέ ένδιαφέρον από έμένα τόν ίδιο και από τά πρόσωπα του στενού περιβάλλοντός μου. Δεν απέβλεπε δηλαδή στήν δημοσιότητα.

Ωστόσο, ό αδελφός μου Χ. Γκούτος, έδιάλεξε από τίς σημειώσεις μου όρισμένα θέματα και τά έδημοσίευσε στό περιοδικό "Κόνιτσα" και στό βιβλίο του "Μολιστινά" τόμος Α, 'Αθήνα 1983. Έξ άλλου, τά καλοκαίρια του 1984 και του 1985, έπήραν και διάβασαν τό βιβλίο μου εκείνο μερικοί συγχωριανοί μου, οί όποιοι τό βρήκαν πολύ ένδιαφέρον, μολονότι ήταν κάπως άσυστηματοποίητο και τό μεγαλύτερο μέρος του άφορούσε σέ θέματα άσχετα μέ τό χωριό. Παράλληλα, κατά τά δύο αυτά χρόνια, είχα τήν εύκαιρία νά συγκεντρώσω και άλλα στοιχεΐα για τό Γανναδιό από προφορικές διηγήσεις συγχωριανών και από παλαιά έγγραφα και νά καταγράψω τήν σύγχρονη δραστηριότητα σ' αυτό.

Με τὰ δεδομένα αὐτὰ καὶ ὑποκινούμενος ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ ὄργανο καὶ τὸ ἀναγνωστικὸ ἐνδιαφέρον πού παρατηρεῖ κανεῖς σχετικὰ μὲ τὰ ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ βιβλία πού γράφθηκαν γιὰ πολλὰ χωριὰ τῆς Ἑλλάδας, ἰδίως κατὰ τὴν τελευταία δεκαετία, θεώρησα χρήσιμο νὰ διαμορφώσω μὲ τὸ παραπάνω ὑλικὸ ἐνα νέο βιβλίον, τὸ ὁποῖο νὰ ἀναφέρεται ἀποκλειστικὰ στὸ Γανναδιὸ καὶ νὰ μπορεῖ νὰ διαβασθεῖ ἀπὸ περισσότερους συγχωριανούς, καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐνδιαφερομένους.

Βέβαια, ἔχουν ἤδη ἐκδοθεῖ ἄλλα τέσσερα βιβλία γιὰ τὸ Γανναδιὸ καὶ γιὰ τὴν Ἰδλιστα γενικὰ (βλ. ἀπαρίθμησή τους στὰ "Μολιστινὰ" σελ. 8). Μερικὰ μάλιστα θέματα τοὺς τὰ ἔχω ἐξετάσει καὶ ἐγὼ μὲ λιγότερα ἢ περισσότερα στοιχεῖα. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ βιβλία αὐτὰ εἶναι ἄγνωστα ἢ ἀπρόσιτα ἢ δυσνόητα γιὰ τοὺς πολλούς συγχωριανούς καὶ ἐπειδὴ τὰ θέματα πού διαπραγματεύομαι ἐξετάζονται μὲ διαφορετικὴ ὕφος, μὲ ἀπλούστερο τρόπο καὶ γιὰ πρώτη φορά τὰ περισσότερα, ἐθεώρησα ὅτι τὸ νέο βιβλίον μου δὲν θὰ ἔστερεῖτο ἐνδιαφέροντος καὶ πρωτοτυπίας.

Ἐξ ἄλλου, εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ παραπάνω κείμενά μου γιὰ τὸ Γανναδιὸ, ἐπειδὴ τὸ ἔγραφα κατὰ περιόδους καὶ χωρὶς νὰ ἀποβλέπω στὴν τωρινὴ σύνθεσή τους, ἐμφανίζουν κάποια σφάλματα στὴν ἀρθρωση καὶ στὴ διατύπωσή τους καὶ περιέχουν ὀρισμένα λαογραφικὰ στοιχεῖα πού δὲν εἶναι γνήσια Γανναδιώτικα. Τὰ σφάλματα ὁμως, αὐτὰ, πού αὐτὴν τὴν ἐποχὴ εἶναι πρακτικὰ δύσκολο νὰ τὰ διορθώσω, νομίζω ὅτι δὲν εἶναι τόσο σημαντικὰ, ὥστε νὰ μεταθέσω σὲ ἄγνωστο μελλοντικὸ χρόνο τὴν ἐκδοσὴ τοῦ βιβλίου, τὴν ὁποία τώρα μπορῶ νὰ ἐπιχειρήσω.

Ἐπίσης νομίζω ὅτι δὲν μειώνει τὴν χρησιμότητα τῆς φωτοανατύπωσης τοῦ βιβλίου τὸ γεγονὸς ὅτι, ἀπὸ τοὺς λόγους πού ἀναφέρω παραπάνω, ἐξετάζονται σ' αὐτὸ μερικὰ μόνο ἀπὸ τὰ Γανναδιώτικα ἱστορικὰ, λαογραφικὰ, κλπ. θέματα καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μου ὀπτική γωνία, καθὼς καὶ ὅτι πολλοὶ συγχωριανοὶ θὰ ἠθελαν νὰ εἶχαν καταγραφεῖ καὶ κάποια ἄλλα θέματα. Ἀντίθετα, υπολογίζω ὅτι ἡ ἐκδοσὴ αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἀφορμὴ γιὰ νὰ γράφουν καὶ ἄλλοι συγχωριανοὶ τίς ἀμνησῆσεις τους, νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ ἄλλα ἔγγραφα, φωτογραφίες κλπ. καὶ μέσα ἀπὸ τίς προσπάθειες αὐτές νὰ ζωντανέψει τὸ παρελθὸν μας.

Καὶ λίγα λόγια γιὰ τὴν τεχνικὴ τῆς ἐκδόσεως: Ὑπὸ μορφή Παραρτήματος, καταχωρῶ στὸ τέλος ὀρισμένα ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὸ Γανναδιὸ, πού γράφθηκαν ἀπὸ ἄλλους καὶ κυρίως ἀπὸ τὸν πατέρα μου Γ. Γκοῦτο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο γράφθηκαν καὶ τὰ περισσότερα κείμενα πού ἀναφέρονται στοὺς καταγομένους ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ πού κατ' ἐξαίρεση περιέλαβα στὸ 3ο κεφάλαιο. Διευκρινίζω ἐδῶ ὅτι σὲ ὀρισμένα σημεία τοῦ βιβλίου δὲν ἔβαλα τὰ πραγματικὰ ὀνόματα τῶν ἀναφερομένων προσώπων γιὰ νὰ μὴν δημιουργηθοῦν παρεξηγήσεις.

Κατὰ τὴν διάρθρωση τῆς ὕλης σὲ κεφάλαια, ἔλαβα ὑπ' ὄψιν καὶ τίς υποδείξεις τοῦ ἀδελφοῦ μου Χ. Γκοῦτου, ὁ ὁποῖος ἐφρόντισε καὶ γιὰ τὴν φωτοανατύπωση τοῦ βιβλίου σὲ 15 ἀντίτυπα καὶ γιὰ τὴν βιβλιοδεσίαν τους. Τὸ κόστος καθὲ ἀντιτύπου θὰ εἶναι περίπου 1.300 δρχ. Ἄν ζητηθοῦν καὶ ἄλλα ἀντίτυπα, θὰ γίνῃ νέα ἀνατύπωση.

Ἀφιερῶν τὸ βιβλίον αὐτὸ στοὺς συγχωριανούς μου πού ἔχουν τὰ ἴδια βιώματα μὲ ἐμένα.

Ἀθήνα, Φεβρουάριος 1986

Θεόδωρος Γ. Γκοῦτος

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κεφ. 1

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η Τ Ο Υ Χ Ω Ρ Ι Ο Υ	Σελίδα 1
---	----------

Κεφ. 2

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Κ Α Σ Τ Ο Ι Χ Ε Ι Α Μ Ε Χ Ρ Ι Τ Ο 1950	
Α) Δ Ι Α Φ Ο Ρ Α Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Κ Α Σ Τ Ο Ι Χ Ε Ι Α	" 9
Β) Λ Η Σ Τ Ε Ι Ε Σ Κ Α Ι Π Ο Λ Ε Μ Ο Ι	" 15
Γ) Ε Ν Δ Υ Μ Α Σ Ι Α - Δ Ι Α Τ Ρ Ο Φ Η - Ν Ο Ι Κ Ο Κ Υ Ρ Ι Ο	" 18
Δ) Κ Τ Η Ν Ο Τ Ρ Ο Φ Ι Α - Π Α Ν Ι Δ Α	" 23
Ε) Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Α - Χ Α Ω Ρ Ι Δ Α	" 27
ΣΤ) Χ Α Ρ Α Κ Τ Η Ρ Ι Σ Τ Ι Κ Α Τ Ω Ν Κ Α Τ Ο Ι Κ Ω Ν	" 31
Ζ) Κ Ο Ι Ν Ω Ν Ι Κ Ε Σ Ε Κ Δ Η Λ Ω Σ Ε Ι Σ	
α) Γ Λ Ξ Ν Τ Ι Α	" 35
β) " Ε Θ Ν Ι Α	" 39
Η) Γ Ι Α Τ Ρ Ο Λ Ο Φ Ι Α - Π Ρ Ο Λ Η Ψ Ε Ι Σ	" 45
Θ) Α Λ Λ Α Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Κ Α Σ Τ Ο Ι Χ Ε Ι Α	" 47

Κεφ. 3

Ο Ι Κ Α Τ Α Γ Ο Μ Ε Ν Ο Ι Α Π Ο Τ Ο Γ Α Ν Ν Α Δ Ι Ο	
Α) Γ Α Ν Ν Α Δ Ι Ω Τ Ε Σ Κ Α Τ Α Τ Α Ε Τ Η 1900-1966	" 49
Β) Α Π Ο Β Ι Ω Σ Α Ν Τ Ε Σ Γ Α Ν Ν Α Δ Ι Ω Τ Ε Σ Κ Α Τ Α Τ Α Ε Τ Η 1905-1966	" 56
Γ) Ο Ι Π Ι Ο Η Λ Ι Κ Ι Ω Μ Ε Ν Ο Ι Μ Ο Λ Ι Σ Τ Ι Ν Ο Ι Τ Ο 1966	" 59
Δ) Γ Α Ν Ν Α Δ Ι Ω Τ Ε Σ Μ Ε Τ Α Τ Ο 1940	" 60

Κεφ. 4

Τ Α Π Α Ι Δ Ι Κ Α Μ Ο Υ Χ Ρ Ο Ν Ι Α Σ Τ Ο Χ Ω Ρ Ι Ο	
Α) Κ Α Τ Ο Χ Η	" 71

Β) ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΛΕΜΟΣ.....	Σελίδα	75
Γ) ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.....	"	84
Δ) ΒΟΗΘΟΝΤΑΣ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ.....	"	86
Ε) ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΜΑΣ.....	"	91
ΣΤ) ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΜΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΟ 1956.....	"	101

Κεφ. 5

Ο ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΣΤΟ ΓΑΝΝΑΔΙΟ ..	"	
Α) ΓΑΝΝΑΔΙΩΤΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ		
1) Δουλειές στα χωράφια.....	"	109
2) Μαστορίτικες Κουβέντες.....	"	114
3) Στα Κατσίνια.....	"	118
4) Νυχτερινή ζωή.....	"	122
Β) ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ.....	"	131
Γ) ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ-ΛΕΚΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ-ΑΠΕΙΛΕΣ-ΚΑΠ.....	"	150
Δ) ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ.....	"	155
Ε) ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ.....	"	159

Κεφ. 6

Π Ο Ι Η Μ Α Τ Α

Α) ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΕΝΟΣ ΧΩΡΙΛΑΤΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ.....	"	169
Β) ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΣΤΟ ΓΑΝΝΑΔΙΟ.....	"	175
Γ) ΤΟ ΓΑΝΝΑΔΙΟ-ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ Η ΞΕΝΙΤΕΙΑ.....	"	189

Κεφ. 7

Τ.Ο. Γ.Α.Ν.Α.Δ.Ι.Ο. Σ.Η.Μ.Ε.Ρ.Α.

Α) ΔΙΑΚΟΠΕΣ 1980.....	"	201
Β) ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.....	"	213
Γ) ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΑΝΝΑΔΙΟ ΚΑΤΑ ΤΟ 1985.....	"	219

Κεφ. 8.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ω Ν Γ Ρ Α Μ Μ Ε Ν Ω Ν Α Π Ο Α Λ Λ Ο Υ Σ

('Επιστολές, Μαθητικές 'Επιθέσεις, Νομικά "Εγγραφα κλπ.....	"	231
--	---	-----

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η Τ Ο Υ Χ Ω Ρ Ι Ο Υ

Τό Γανναδιό βρίσκεται στην κεντρική περιοχή της Έπαρχίας Κονί-
τσης. Ο αυτοκινητόδρομος από Κόνιτσα μέχρι τό Γανναδιό, μήκους 21 χιλιομέ-
τρων είναι ασφαλτοστρωτος μέχρι τό Καπηλιό (καί από εκεί συνεχίζεται για
τήν Μακεδονία), ενώ από τήν διακλάδωση του Καπηλιού μέχρι τό χωριό μήκους
5 χιλιομέτρων είναι χωματόδρομος αλλά καλής βατότητας.

Ο χωματόδρομος αυτός άρχισε νά κατασκευάζεται τό 1950 καί μέχρι
τό 1972 έφθανε μέχρι τήν Μεσαριά (Μόλιστα) πού απέχει ένα περίπου χιλιόμε-
τρο από τό Γανναδιό. Νοτιοδυτικά της Μεσαριάς σε απόσταση ενός χιλιομέτρου
βρίσκεται τό χωριό Μοναστήρι. Τα τρία αυτά χωριά αποτελούσαν παλαιότερα τή
Μόλιστα, ενώ καί σήμερα είναι γνωστά μέ τό ίδιο όνομα, τό όποιο όμως ανήκει
έπίσημα στη Μεσαριά.

Ο όρίζων του χωριού ακτίνας 2-30 χιλιομέτρων αποτελείται από
τίς κορυφογραμμές του Γράμμου, Κάμενικ, Μαρτιάς, Ημερτσικας, Γιαμήλας, Τσιου-
μπάνι, Κλέφτη, Σμόλινα, Ντούπιστας καί Γυφτισας, ενώ στα πόδια του χαμηλά σέρ-
νεται ο Ξαραντάπορος μέ τούς μαιάνδρους του καί τήν γεμάτη κροκάλες ποτα-
μιά του. Όλα αυτά τά βουνά είναι δασωμένα μέ πεύκα, όξυές, δρεϊς καί έλατα
καί μόνο οι άλπικές τούτες κορυφές είναι γυμνές. Τό χωριό βρίσκεται μία ώρα
μέ τά πόδια πάνω από τήν συμβολή του Ξαραντάπορου μέ τόν Βουρκοπόταμο.

Έχει ύψόμετρο 850 μέτρα καί είναι χτισμένο στην ανατολική ά-
κρη ενός μάλλον επίπεδου όροπεδίου μέ παχύ μαύρο ως επί τό πλεϊστον χωμα,
έκτάσεως ενός περίπου τετραγωνικού χιλιομέτρου πού σβύνει από τήν άλλη
πλευρά του κατηφορίζοντας προς τόν Βουρκοπόταμο. Τό όροπέδιο περιβάλλεται
από τούς λόφους του 'Αϊ Νικόλα, Σιούμου, Τζιαντόρας, 'Αϊ Λιά, Γλυκό, Σέλωμα, Δει-
βάδι, Μανδράχη, Μεγάλη Πέτρα καί τό ποτάμι, πού αποτελούν καί τά όρια του όρι-
στινά από τό 1932. Διαμετρικά χωρίζεται από τούς λόφους του 'Αϊ Σωτήρος,
Σταυροϋ, Γυφτάκι, Γκρεμούρα καί Τσιούκαλο. Στο νότιο ήμισυλιο βρίσκεται τό
χωριό μέ τά κηπάρια, τά άμπέλια, τά όπωροφόρα δένδρα καί τά καλαμπόκια ως
έπί τό πλεϊστον καί πίσω τά σιταροχώρα καί τό πυκνό πευκοδάσος. Γύρω στο
1940 όλη αυτή η έκταση ήταν καλλιεργημένη καί μόνον οι πλαγιές των γύρω
λόφων ήταν δασωμένες. Σήμερα τά πεύκα έχουν καλύψει τήν μεγαλύτερη έκταση

καί όλα τὰ χωράφια εἶναι χέρσα.

Μέχρι τὸ 1964 στὸ Γανναδιὸ ἀνῆκε καί ἡ πέρα ἀπὸ τὸ ποτάμι γεωργικὴ καί δασικὴ περιοχὴ τοῦ Περιβολιοῦ ἐκτάσεως 23.915 στρεμμάτων. Ἐκτοτε περιῆλθε στὸ Δημόσιο πού τὴν ἔκανε φυσικὸ ἐκτροφεῖο ἀγρίων θηραμάτων. Ἐξακολουθεῖ ὅμως ἡ νομὴ τῆς βοσκῆς νὰ ἀνήκει στὸ Γανναδιὸ.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀπογραφή τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τὸ 1961, τὸ Γανναδιὸ ἔχει ἔκταση 9.700 στρεμμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα 200 εἶναι γεωργικὴ γῆ καί ἀπὸ αὐτὰ 70 ἀρδευόμενα, 12 δενδρῶνες, 19 ἀμπελῶνες, 6.260 βοσκότοποι, 1900 δάση, 1.169 ποταμοὶ καί 400 οἰκοδομές. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ τὸ 1951 ἦταν 150 κάτοικοι, τὸ 1961 ἦταν 118 κάτοικοι καί τὸ 1971 63 κάτοικοι. Παλαιότερα τὸ χωριὸ εἶχε 250-350 κατοίκους.

Στὸ χωρὸ αὐτὸ βρίσκονται πέντε γραφικὰ παρεκκλησία. Τοῦ Ἀἱ Νικόλα, τῆς Ἀγίας Τριάδας, τοῦ Ἀἱ Σωτήρος, τοῦ Ἀἱ Γιώργη καί τοῦ Ἀἱ Λιά. Ἐπίσης δύο εἰκονίσματα, τὸ παλαιὸ Νεκροταφεῖο τῆς Παναγίας μὲ τὴν μεγάλη ἐκκλησία μὲ τίς πέτρινες κολῶνες τοῦ Νάρθηκα, τὸ Στρατιωτικὸ Φυλάκειο τοῦ πολέμου 1948-1949, ἡ ἀποθήκη τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζας καί ὁ Νερόμυλος. Ἴσως παλαιότερα νὰ ὑπῆρχε καί κάποιος Πύργος στὸ Σιούμο ὅπως συμπεραίνει κανεὶς ἀπὸ τὴν τοποθεσία καί τὴν ὀνομασία τῆς περιοχῆς. Ἀπέναντι στὸ Περιβόλι ὑπάρχουν ἐπίσης ἀκόμη τὰ παρεκκλησία τοῦ Ἀἱ Λιά, ὁ Ἀἱ Δημήτρης, ἡ Παναγία, ὁ Ἀἱ Νικόλας καί ἡ Ἀγία Βαρβάρα.

Μέσα στὸ χωριὸ δεσπόζουν τὰ μεγάλα κτήρια τοῦ Παρθεναγωγείου, τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου (Σχολαρχείου ὡς τὸ 1928) μὲ τὸ πέτρινο καμπαναῖο μπροστὰ του (τῆ Τζίγνα) καί ἡ κεντρικὴ ἐκκλησία τῶν Ταξιαρχῶν μὲ τὸ ψηλὸ Καμπαναριὸ στὴν ἄκρη τῆς πλακόστρωτης πλατείας πού ἔχει τέσσαρες διπλές καμάρες ψηλά καί τέσσαρες μονές κιὸ χαμηλά. Ἡ ἐκκλησία εἶναι ἀπὸ τίς καλύτερες στὴν Ἐπαρχία Κονίτσης μὲ ἀντιπροσωπευτικὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Ἐσωτερικῶς ἔχει δεκατροῦλους μὲ κολῶνες, σκαλιστὸ τέμπλο, Δεσποτικὸ, ἄμβωνα καί πολυέλαιο καί εὐρύχωρο Νάρθηκα. Μερικὲς εἰκόνες τίς ἔχει κάνει ὁ Γανναδιώτης Ζωγράφος Νικολαΐδης. Τὸ τέμπλο λένε τὸ ἔφεραν νύχτα ἀπὸ τὸ Ἀργυρόναστρο. Στὶς 20 Αὐγούστου γίνεται πάνδημος ἐκκλησιασμὸς γιὰ τὴν ἐπέτειο ἑνὸς θαύματος πού ἔγινε τὸ 1930 ὅπου ὁ ἐσταυρωμένος στὴν ἱερὰ τράπεζα ἐδάκρυζε.

Ἄλλα κοινὰ παλαιὰ κτήρια εἶναι ὁ Ξενώνας (Ἀμιλιῖο), τὸ Κοινοτικὸ Γραφεῖο, τὸ Καφενεῖο, τὸ Μπακάλικο, τὸ Σιδεράδιο (Γυφτοκάλυβο), τὸ Τσαγγάριο, τὸ Κρεοπωλεῖο καί τὸ Φαρμακεῖο, τὰ πιο πολλὰ γύρω ἀπὸ τὴν πλακόστρωτη πλατεία δίπλα στὴν ἐκκλησία πού τὰ καλύπτει ἄνετα μὲ τὸ φύλλωμά του ὁ ὑπεραιωνόβιος πλάτανος πού ὁ κορμὸς του ἔχει περίμετρο 5,80 μέτρα. Ἐχει ἀκόμα ὀκτώ πέτρινα γεφύρια καί ἕνα ξύλινο, τέσσαρες κοινοτικὲς βρύσες ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ δύο ἔχουν πέτρινες ἀφίδες καί ἡ μία πέτρινη κοπάνη, τρεῖς βυροὺς μεγάλους γιὰ τὸ πότισμα τῶν κήπων καί μιὰ ξύλινη Κρεβάτα πού ἐνώνει πάνω ἀπὸ ἕνα μικρὸ λιθόστρωτο ρέμα τοὺς δύο μαχαλάδες τοῦ χωριοῦ (Κρουσταλλάδες καί Βαρνάδες).

Στὸ λῶφο τῆς Τζιαντόρας ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ἕνα ξύλινο παρὰ-

πηγμα σέ σχῆμα ἑξαγώνου μέ καθίσματα καί σκεπασμένο μέ τσίγιο. Ἦδη τό ἀνακατασκευάσαν οἱ Γανναδιώτισσες μέ ἔρανο μεταξύ τους. Σάν κοινά κτήρια ἢ χώρους ἀναφέρω τέλος τά 4-5 καζαναριά σέ εὐρύχωρες ἰδιωτικές κουζίνες ὅπου ἀποστάζονται τά τσίπουρα, τά 7-8 πλακόστρωτα ἀλώνια ἐκ τῶν ὁποίων τά τέσσερα εἶναι τό ἕνα δίπλα στό ἄλλο στόν ἀνοιχτό χώρο στά Λειβάδια καί τρία ἀκόμη χωμάτινα πού στό ἀλώνισμα ἀλείφονταν μέ βοῦλτα, τή μεγάλη πλακόστρωτη αὐλή ἔξω ἀπό τό σπίτι τοῦ Ἀλέξη, τή χωμάτινη πλατεία στά Ἀλώνια καί μιᾶ ἄλλη κάτω ἀπό τήν Κρεββάτα (μιᾶ γιά κάθε μαχαλά), τό γήπεδο γιά τά παιδιά πίσω ἀπό τόν Ξενώνα, τήν μεγάλη αὐλή τοῦ Σχολείου στρωμένη μέ ἄμμο καί περιφραγμένη, ὅπου ὁ Σύλλογος ἐγκατέστησε φέτος τήν Παιδική Χαρά, τό χώρο πίσω ἀπό τό Σχολεῖο ὅπου λίχνιζαν τό σιτάρι, τήν αὐλή τοῦ Παρθεναγωγείου μέ τό μαγειριό ὅπου ἐγκαθιστοῦσε τό ἐργαστήρι του ὁ καλαντζής, τήν ἀπόμερη γειτονιά στίς Τσανάδες γιά τσιολέγνια καί ἀκόμη ὁ λόφος τῆς Τζιαντόρας γιά καντάδες καί τά πράσινα Λειβάδια γιά βόλτα, ὅπου τή δεκαετία τοῦ 1950 ἦταν στημένοι φιλές γιά βόλεϋ.

Ἀξιοθέατα γιά τόν ἐπισκέπτη εἶναι ἐπίσης ἡ γραφική λίμνη στό λόφο τοῦ Ἀἰ Λιά ἐκτάσεως 100 τετραγωνικῶν μέτρων περίπου, τά ἀμπριά τῶν ἀνταρτῶν στό λόφο τοῦ Σιούμου, μιᾶ μεγάλη γκούβα ἀπό βόμβα τῶν Ἰταλῶν στό Σταυρό, ὁ γκρεμός τοῦ Σιούμου βάθους 200 μέτρων περίπου, ὁ ὀγκώδης βράχος στή Μανδράχη μέ τίς ἀετοφωλιές, ἡ γυμνή ἀργιλώδης πλαγιά στό Ἀντρώνι μέ τίς τόσες πτυχές, τό ἀσυνήθιστα πυκνό πευκοδάσος μέ τά λεπτά σταλίκια του καί τόν παχύ χλωροτάπητα καταπράσινο ἀπό τίς ἀγριοφράουλες, τό ἐξξωκλήσι τοῦ Ἀἰ Γιώργη μέ τίς βελανιδιές γιά κυνήγι κίσσας, πικ-νίκ ἢ ψήσιμο στή σούβλα σέ εἰδικά διαμορφωμένη ψησταριά, ὁ λάκκος στό Γυφτάκι μέ τίς κρανιές καί τίς Λεφτοκαρυές σέ τοῦνελ ὅπου μπορεῖ κανεὶς νά ἀπολαύσει ἀπό κοντά τά ἀηδόνια, τά χέρσα κηπάρια στίς Καρυές πού προσφέρονται γιά ξάπλα στό τριφύλλι, ὁ καταπράσινος λόφος τοῦ Σταυροῦ μέ τά πολύχρωμα λουλούδια καί τά ζουζούνια καί φυσικά τό ποτάμι γιά φάρμα. Τό 1940 πού ὁ λόφος τῆς Τζιαντόρας ἦταν γυμνός ἀπό δένδρα τά παιδιά καί οἱ Ἰταλοί ἀλπινιστές τόν χρησιμοποιοῦσαν γιά σκί. Ὠραία θέα τοῦ χωριοῦ προσφέρεται ἀπό τά Λειβάδια. Τέλος γραφικά εἶναι ἐπίσης τό ξύλινο γεφύρι στό ποτάμι, ἡ δίδυμος πλακόστρωτη πλατεία στό Μεσοχώρι, ὁ πλάτανος, τά γκαλντερίμα, οἱ φράχτες καί ὁ καταρράκτης στό Σπάσμα ὅπου μπορεῖς νά ἀκούσεις τήν ἠχώ τῆς φωνῆς σου.

Γιά τήν ὑδρευση τῶν σπιτιῶν κατασκευάσθηκε μέ δαπάνη τοῦ κράτους μιᾶ μεγάλη τιμεντένια δεξαμενή πού συγκεντρώνει τό νερό μέ σωλήνες ἀπό τέσσαρες πηγές. Ἐπίσης ἀνακατασκευάσθηκαν οἱ δεξαμενές Νατσαίη καί Μεσοχώρι. Συνολικά οἱ βυροὶ εἶναι 15, οἱ βρυσες 4 καί τά πούσια 12. Μερικά σπίτια ἔχουν πηγάδι στήν αὐλή τους μέ τλούμπα. Σέ ὅλη τήν Κοινοτική ἔκταση ὑπάρχουν περισσότερες ἀπό 25 πηγές νεροῦ (βρυσκά) τό καλοκαίρι. Σέ κοινή χρήση ὅμως γιά τό πότισμα τῶν κήπων καί τῶν ἀγρῶν ὑπάρχουν πέντε αὐλάκια μέσα στό χωριό δυναμικότητας ἡμερησίως ἕξη βυρῶν τόν Αὐγουστο (Ἀντρώνι, Μεσοχώρι, Τσανάδες, Μπιρατοῦ καί

Νατσαίης). Ένας βυρός έπαρκει για τό, πότισμα κήπου 1/4 στρέμματος. Επίσης υπάρχουν και δύο αύλκια από νερό του ποταμού και δύο από λάικους πέρα από τό ποτάμι.

Τά Κοινοτικά κτήρια του Παρθεναγωγείου, του Σχολείου, του Μύλου, του Ξε-
νώνα, του Καφενείου καθώς και ή έκκλησία, ή Παναγία και τό Γυφτοιάλυβο έχουν
κατασκευασθεί γύρω στο 1870 από τό κληροδότημα Σπύρου Ξυνού που πλούτησε
ώς έμπορος στη Ρουμανία. Επίσης οι λιθόστρωτοι δρόμοι του χωριού. Τέσσαρες
είναι οι κύριες άρτηρίες των δρόμων που οδηγούν έξω από τό χωριό. Η πρώτη
οδηγεϊ στη Μεσαρία. Έχει μήκος ενός χιλιομέτρου, είναι όλη λιθόστρωτη και
έχει ένα γεφύρι. Η δεύτερη οδηγεί στα Παλιχειματα. Έχει μήκος τριών χιλιο-
μέτρων, ή μισή είναι με γκαλντερίμι και στα Παλιχειματα υπήρχε γεφύρα Μπέ-
λεϋ του στρατού τό 1949. Η τρίτη οδηγεί στην πέρα από τό ποτάμι περιοχή
του Περιβολιού. Έχει μήκος 2 1/2 χιλιομέτρων εκ των οποίων τό ένα χιλιόμετρο
είναι με γκαλντερίμι και έχει δύο θολωτά πέτρινα γεφύρια και ένα ξύλινο.
Η τέταρτη οδηγεί από τό δάσος στην Πουρνιά. Έχει μήκος τεσσάρων χιλιομέ-
τρων και είναι όλη χωματόδρομος. Κάθε έτος γίνεται μνημόσυνο των ευεργετών
στις 30 Ιανουαρίου. Τό κτήριο του Καφενείου πριν από τό 1950 ήταν διδρο-
φο και χρησιμοποιείτο ως τό 1928 ως Τηλεγραφείο, Ταχυδρομείο και κατοικία
των δασιάλων. Εκτός από τά ακίνητα ο ευεργέτης Ξυνός είχε αφήσει στο χωριό
και σημαντική περιουσία σε χρήμα για την συντήρηση των ιδρυμάτων που δεσ-
μεύθηκε τό 1913 ως τό 1933 και εξαγορεύθηκε τό 1940 με τον πληθωρισμό. Από
τά χρήματα αυτά είχε αγορασθεί κινηματογράφος για τό Σχολείο που τον πήραν
οι Ιταλοί.

Τό Κοινοτικό Γραφείο σήμερα στεγάζεται στο σπίτι της Ευδοξίας Τσέρ-
του ή οποία κατάγονταν από τό Ζαγόρι και έζησε στην Αίγυπτο. Ο άνδρας της
ήταν Γανναδιώτης. Εδώρησαν επίσης στο χωριό γύρω στο 1970 δύο ακίνητα στην
Αθήνα από τά έσοδα των οποίων προικίζονται άπορες κοπέλλες του χωριού και
έπιδοδοτούνται άποροι μαθητές. Στο δωρητήριο ζητούν να γίνει τό σπίτι τους 'Υ-
φαντουργική Σχολή. Η βρύση στο Μπιρατνό έγινε με δαπάνη του Χρ. Παπαδημητρί-
ου. Τέλος μετά τον άνταρτοπόλεμο χτίσθηκε ή βρύση στο Αλώνι από όμιλο γυναι-
κών της Αμερικής και του ΝΟΕΥΟΕ που υιοθέτησε τό Γανναδιό.

Τά 62 σπίτια του χωριού (75 οικόγένειες παλιά), δεξιά και άριστερά στον
κεντρικό κυκλικό δρόμο και στη μέση τά κηπάρια, είναι όλα διδροφα (εκτός
από 5 τριδροφα) χτισμένα με μαύρη πέτρα και σκεπασμένα με πλάκες. Τό χωριό
έχει σχήμα τριγωνικό με ήμικυκλική τή βάση του. Τά σπίτια κτίσθηκαν όλα από
ντόπιους τεχνίτες. Είναι όλα άρχοντικά σε 8-9 συνεχόμενες γειτονιές, κοντά-
κοντά με τίς στέγες ενωμένες για τον φόβο από τους κλέφτες, με μεγάλες αύλο-
πορτες και την περιφραγμένη με τοίχο πλακόστρωτη αύλή, τό μπαλκόνι σε μερικά,
τον άπαραίτητο φούρνο, τό τζάκι με τά μπάσια και συχνά τή θολωτή μπίμσα στο
υπόγειο όπου έβαζαν τά βαρέλια με τό κρασί. Έσωτερικώς είναι σοφτισμένα με
άσβεστοκονία, έχουν ξύλινα ταβάνια με διάφορα σχέδια, καθώς και μεγάλες έντοι-

χτισμένες ντουλάπες και παράθυρα με σταυρωτές σιδεργιές. Μερικά παράθυρα παλαιότερα είχαν ξύλινο σιαλιστό φράχτη και απ' έξω κανάτια. Οί περισσότεροι τοίχοι είναι χτισμένοι με λάσπη και αρμολογημένοι με άσβεστοκονία. Με άσβέστη είναι κτισμένη ή έκκλησία, ενώ τό σπίτι του Γιούσιου είναι με κιρέτσι (άσπράδι αύγου, άσβέστη και άμμο). Τά άγωνάρια στίς αύλόπορτες έχουν συνήθως μεγάλα καρφιά και μολύβι. Μερικοί έσωτερικοί τοίχοι είναι χτισμένοι με τσιατμά δηλ. με ξύλα, άσβέστη, λάσπη, μαλλί και άχυρα, καθώς και μερικά ταβάνια (μπαγλαντί). Γύρω ή μέσα στο χωριό υπάρχουν και σήμερα άκόμη 32 πέτρινες καλύβες για τίς τροφές των ζώων. Επίσης σώζονται άκόμη μερικές καλύβες στον Άντζερούχη. Συνολικά τά κτήρια στο Γανναδιό άνέρχονται σε 126. Από αυτά 25 κτήρια είναι κοινά, ενώ 15 έχουν πέσει.

Από τά σπίτια ξεχωρίζουν ένα τεράστιο σπίτι στην άκρη του χωριού που τώρα είναι σωριασμένο σε έρείπια, χτισμένο γύρω στο 1740 όπως προκύπτει από μια έπιγραφή σε μια πέτρα του και όπου στεγάζονταν τά δικαστήρια και οί φυλακές επί Τουρκοκρατίας. Παλαιότερα τό κατοικοῦσαν πέντε οικογένειες. Επίσης ο τριόροφος πύργος του Ευνοῦ στη μέση του χωριού με περίπλοκη κατασκευή και τέλος τό κόσμιμα της αρχιτεκτονικής των μαστόρων του χωριού τό σπίτι του Γιούσιου που όλες οί πέτρες του είναι πελεκημένες με τό κοπίδι και τετραγωνισμένες. Λέγεται πως κάθε πέτρα του κόστισε μια λίρα. Στούς μαστόρους του περιλαμβάνονταν και ο προσπάππος μου που ήταν ο καλύτερος σιαλιστής πέτρας στα χρόνια του. Έργα του που σώζονται άκόμη στο χωριό είναι ή πελεκητή κοπάνα της βρύσης στο Μπιρατινό, ή αψίδα της έξώθυρας στο σπίτι του Νίκου Μανάριου στο Μοναστήρι, ο πέτρινος πολυέλαιος στον Άϊ Γιώργη και πολλά τζιάκια στο χωριό και στην Πουρνιά. Επίσης έκτισε τό καμπαναριό της έκκλησίας στη Ζάκυνθο. Τό καλύτερο έργο του όπως έλεγε ήταν ένα έκκλησάκι κάπου στην Πελοπόννησο.

Η μαστορική ήταν παράδοση στα χωριά του Γράμμου και τά μπουλούκια των μαστόρων ταξείδευαν σε όλη την Ελλάδα έτσι που έλεγαν πως αυτοί έκτισαν τον κόσμο. Κάθε μπουλούκι είχε την τέχνη του, άκόμη είχαν την δική τους γλώσσα (κουδαρίτσια) και άμοίβονταν κάποτε όλα τό ίδιο για τή δουλειά που έκαναν, γιατί ή τέχνη, τό μυαλό και τά μπράτσα είναι έξ ίσου σημαντικά στη δουλειά. Βέβαια κάποτε ο πρωτομάστορας (κούδαρης) έπαιρνε κολόκορο (ποσοστόν επί του συμφωνηθέντος ήμερομισθίου γιατί τούς βρήκε δουλειά) ή έκμεταλλεύονταν τούς μαστόρους κατά την πρόσληψη στο παζάρι του ήμερομισθίου καθώς και στη διανομή των κερδών ιδίως όταν είχε να κάμει με άγράμματους. Οί εργάτες ήθελαν να τά έχουν καλά με τον πρωτομάστορα για να έχουν εξασφαλισμένη εργασία. Συνήθως επέστρεφαν ομαδικά στο χωριό τους τά Χριστούγεννα με τά μπαγάζια τους στην πλάτη ή στα ζώα και ξανάφευγαν για καινούργιο ταξείδι την άνοιξη. Στα χρόνια μου οί μαστόροι άσχολούνταν μόνο με δουλειές στο χωριό. Όμως ο πατέρας μου ταξείδεψε σαν εργάτης σε μπουλούκι στα Χάσια, Μεταίωρα, Φλώρινα και Β. Ήπειρο. Όταν θί μαστόροι έχτιζαν καινούργιο σπίτι έσφαζαν στα θεμέλια ένα κατσίκι ή κδικόρα, επίσης κουβαλούσαν δωρεάν όλα τά ζώα του χωριού την πέτρα και την

πλάκα από τό ποτάμι. Όταν τελείωναν τό σπίτι γίνονταν γλέντι. Κρεμοῦσαν τότε στή στέγη ἕνα μανδύλλι σέ ξύλο (μπαϊράκι) καί οἱ συγγενεῖς τοῦ νοικοκύρη ἔδεναν στό ξύλο διάφορα μπαχτσίσια γιά τοῦς μαστόρους. Μπουλούκια δικά τους πού ταξείδευαν στό Ζαγόρι εἶχαν στό Γανναδίδ οἱ Ναναῖοι καί οἱ Τσανάδες.

Τοπωνύμια Γανναδιοῦ

Παπαλανένη	Μούτας	Καρυές	Ἄλώνια
Παρατσιώτης	Γηρεμούρα	Γυφτοκάλυβο	Μεσοχώρι
Παχνιά	Γκαλντερίμι	Κραγιές	κῆποι ἐκκλησίας
Πέτρα	Σταυρός	Λάκκος Λαφύρων	Λάκκος Σιούλας
Πύργος	Βράνικο	Λειβαδούλι	Λάκκος Γιούσενας
Μόλιβα	Βουρκοσιά	Τζιαντόρα	Λάκκος Γκούτσάδες
Τσιουμπάνι	Γιαλίτσιου	Σιούμος	Κόντομα
Μαλακιάδικα	Γυφτάκι	Λειβάδια	Σουρβιά
Μπουλιάνα	Καντσιαούση	Βαρκά	Λάκκος Λιδγνα
Μπιρατνό	Βουργάρικο	Βάλτσ	Λιουλιάδες
Νιτρουβιές	Σιλιό	στόν Τοῦρκο	Γηραμπουζντάδες
Νταβή	Λιβιδιρά	Νταμπακόμυλος	Ξανθαῖοι
Λειβάδι	Σπάσμα	Λαπακούμισο	Γεφύρι γύφτου
Μακρυνάρα	Φονικά	Παναγία	Κουτσουμπουρνιές
Ἄϊ Βαρβάρα	Ἄϊ Λιάς	Μανδράχη	Σωλήνα σ' Κραγιές
Δεσινα	Ἄϊ Παχτός	Ἄντρώνι	Βυρός Μητρούση
Κῆπς	Σουρβιά	Μουζγκες	Βυρός σ' Καρυές
Ἄργιάνη	Μηλιά	Βίγλα	Ντόκου χωράφι
Φράξς	Καροπούλια	Βλῆστρες	Λιούλιου βρυσινό
Μπόλους	Τσίλιαρης	Σπουρλίθι	Γκουβέλη βρυσινό
Περιβόλι	Ντέρτη	στ' Κίσα	Δένδρα (Μητρούση)
Ἄϊ Δημήτρης	Καγγέλι	Μπουρμπουράτο	
Πλάτανος	Παλιχείματα	Κραγιές	Ἄλῆξη τ' ἀμπέλι
Σέλωμα	Τσέρος	Γιουτσάδες	Ἄϊ Σωτήρος
Λουπότσιανη	Ντραγασιά	Μύλος Κώστα	Ἄντζερούχης
Βόρστα	Καπηλιό	Μύλος Παύλη	Μπέλες
Λεφτοκαρυά	Ἄϊ Γιώργης	Σχολειό	Μπλιές
Τρεπενίτσες	Ἄϊ Τριάδα	Λίμνη	Ἄϊ Νικόλας
Γλυκό	Παλιοχώραρο	Δένδρα Νατσαίης	Γύφτισσα
Τσιούκαλο	Ἄνεμοχόρτι	Νατσαίη	Τρεῖς δαδιές
Προικιό	Κρασοτάϊ	Τσανάδες	Ἰτιά
Ρόβια	Λεῦκες		Γκουντάδες

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Κ Α Σ Τ Ο Ι Χ Ε Ι Α Μ Ε Χ Ρ Ι Τ Ο 1 9 5 0

A) ΔΙΑΦΟΡΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.

Λέγεται πώς πριν από το 1800 το Γανναδιό ήταν βοσκότοπος όπου γεννοῦσαν τὰ ζῶα, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του καὶ ὅτι οἱ κάτοικοί του ἦρθαν ἀπὸ τὴν ἀπέναντι στὸ ποτάμι περιοχή τὴν παλιὰ Σιουπόστιανη ὅπου σώζονται ἐρείπια καὶ τὰ Παλιχείματα ὅπου ζοῦσαν κατὰ γένη (φάρες) καὶ ὑπῆρχαν καλύβες ὡς τὸ 1930 ἀκόμη. Τὴν Σιουπόστιανη τὴν ἐγκατέλειψαν οἱ κάτοικοί της ἴσως γιὰτὶ ἀπὸ ἐκεῖ διήρχετο ἡ Ἐγνατία ὁδὸς καὶ οἱ διεχόμενοι Τούρκοι δὲν τοὺς ἄφηναν σὲ ἡσυχία ἢ γιὰτὶ ὑπέστη κάποια καταστροφή (μᾶλλον χολέρα). Οἱ κάτοικοί της πῆγαν ἐπίσης στὴν Ἐλασσόνα. Πρόσφατα ἦρθε κάποιος ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἔφαχνε στὸν Ἀντζερούχη γιὰ κρυμμένες λίρες.

Στὴν κορυφὴ τῆς Γύφτισσας λένε πὼς ἔμενε μίᾳ γύφτισα πού χτυποῦσε τὸ ταμποῦρλο γιὰ νὰ συναχθοῦν στὸ ποτάμι στὸ Καπηλιό (ὅπου ὑπῆρχε Οἰνοπωλεῖο) οἱ προύχοντες τῶν χωριῶν τῆς περιοχῆς Γράμιου καὶ Σιδλικά ἢ ἔδινε διαφορὰ μηνύματα τῶν Τούρκων. Σὲ ἓνα σπίτι στὰ Παλιχείματα λέγεται πὼς ἓνας Τούρκος προσπαθοῦσε νὰ παραβιάσει τὴν πόρτα μιᾶς γυναίκας ἀλλὰ δὲν τὰ κατάφερε. Ὅμως στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ στὸ Σταυρὸ βρέθησαν κύλινα δοχεῖα, ἀκόντια καὶ μιὰ περικεφαλαία. Ἀκόμη λέγεται πὼς τὰ παλιὰ χρόνια ἔπεσε χολέρα στὸ χωριό πού ἀπεδεκάτισε τοὺς κατοίκους καὶ γιὰ νὰ ἐξαγνισθοῦν ἔθαψαν ἓνα ζευγάρι βῶδια σὲ χρυσὸ ζυγὸ στὸ σημεῖο πού συγκλίνουν οἱ κορυφές τῶν γύρω λόφων.

Συνδιάζοντες διάφορες πληροφορίες καὶ ἐνδείξεις συνάγεται ὅτι συνοικισμοὶ (μᾶλλον καλύβες νομάδων) πρέπει νὰ ὑπῆρχαν καὶ στὸ Καπηλιό, Σιλιό, Βλῆστρες, Σιούμο καὶ Ἀντρώνι. Στὸ Σιούμο ἀναφέρεται παλαιὸ Νεκροταφεῖο καὶ στὸ Σταυρὸ χωριό. Οἱ τρεῖς ἀλλεπάλληλες κρημνώδεις σειρές λόφων παρεῖχαν ἀσφάλεια στοὺς κατοίκους ἀπὸ τὶς διάφορες ἐπιδρομές. Δὲν ὑπάρχουν πουθενὰ σήμερὰ σημεῖα πού νὰ πιστοποιοῦν τὴν ὑπαρξὴ οἰκισμοῦ μὲ πέτρινα σπίτια ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Γανναδιό. Πιθανὸν τὰ πρῶτα σπίτια στὴ θέση πού εἶναι σήμερὰ τὸ Γανναδιό νὰ κτίσθηκαν μεμονομένα καὶ ἀργότερα στὶς ἀρχές τοῦ 1800 νὰ ὀργανώθηκαν ὅλοι ἀπὸ τὴν γύρω περιοχή σὲ ἓνα χωριό. Πιστεύω ὅτι τὰ πρῶτα σπίτια κτίσθηκαν κοντὰ στὴ βρύση τῆς Νατσαίης ὅπου τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι βαρκῶδες, καθὼς καὶ κοντὰ στὸ λωκὸ στὶς Κρανιές, ὅπου ἦταν εὐκόλη καὶ ἡ ὑδρευση. Σὰν πιδ παλιές οἰκογένειες στὸ Γανναδιό ἀναφέρονται οἱ Πορφυράδες, Γκουβελάδες, Κατσιλολάδες, Γκουντάδες, Τσανάδες, Ναναῖοι καὶ Λιουλιάδες. Ὅμως τὸ ἴδιο πιθανὸν εἶναι νὰ ὑπῆρχε ἓνα χωριό ἀπὸ παλιὰ πού οἱ κάτοικοί του ἄλλαζαν τόπο καὶ συνήθειες γιὰ νὰ προσ-

αρμοσθούν στους ενάστοτε κατακτητές. Οί φάρες πού κατοικοῦσαν τήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Μόλιστας θά πρέπει νά εἶχαν κάποια σύνορα μεταξύ τους καί κάποια ὑποτυπώδη μορφή ὀργανώσεως πού ἀντιμετώπιζε τά προβλήματα τῆς περιοχῆς στή βοσκή, τήν καλλιέργεια καί ἀπό τούς ξενόφερτους καί ξεχώριζε ἀπό περιοχές ἄλλων χωριῶν. Ἡ πέτρα γιά τά σπίτια μεταφέρθηκε κυρίως ἀπό τό ποτάμι καί οἱ πλάκες γιά τά τζιάνια ἀπό τό Σιοῦμο.

Γύρω ἐκεῖ στό 1940 τό Γανναδιό ἦταν ἓνα γνήσια παραδοσιακό χωριό ὅπως κατώρθωσε νά ἐπιβιώσει σκαρφαλωμένο στά βουνά ἀπό τίς ἐπιδρομές τῶν βαρβάρων στά χρόνια τῆς δουλείας. Ὁ Ἑλληνοχρηστιανικός πολιτισμός ὅπως βιώθηκε ἀπό γενεά σέ γενεά, μέ ὅλη τήν ἡμερότητα καί τήν ἀπανθρωπιά του ἦταν καθημερινή ζωή γιά ὅλους. Ἐκτοτε τό Γανναδιό ἄρχισε νά φθίνει. Ἡ τεχνολογία μπῆκε στή ζωή του καί οἱ κάτοικοι μετανάστευσαν στίς πόλεις καί στό ἐξωτερικό. Ὅμως ὡς κοντά τήν δεκαετία τοῦ 1960 τό Γανναδιό διατηροῦσε ἀκόμη τή ζωντάνια του καί τήν ἀρχοντιά του. Εἶχε 100-250 κατοίκους μέ Πρόεδρο αἵρετό. Παλαιότερα διοικούνταν ἀπό δημογέροντες δηλαδή τούς εὐνατάστατους νοικοκυραίους τοῦ χωριοῦ πού ἐξέλεγαν μεταξύ τους τόν μουχτάρη (πρόεδρο) ὁ ὅτι ταν ἔδρα δικαστῶν καί εἰσπράκτορων τῶν φόρων. Θά σέ στείλω στό Γανναδιό ἀπειλοῦν καί σήμερα ἀκόμη οἱ Κερασοβίτες ὅταν μαλώνουν. Ἀργότερα ὁ Τοῦρκός φοροεισπράκτορας ἔρχονταν στό Γανναδιό ἀπό τήν Κόνιτσα καί κατέλυε στό Ἀμιλιό. Ὑπῆρχαν ὅμως καί ἔκτακτοι εἰσπράκτορες Ἕλληνες καί Τοῦρκοι πού πληρώνονταν σέ εἶδος ἀνάλογα μέ τήν παραγωγή πού φορολογοῦσαν ἐνάστοτε. Τό Κεράσοβο, ἡ Πουρνιά καί ἡ Μόλιστα εἶχαν τούς ἴδιους φοροεισπράκτορες. Στίς συσκέψεις τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου μπορούσε ὡς τότε ἀκόμα νά διακρίνεις τό ἐνδιαφέρον τῶν χωριανῶν γιά τά κοινά προβλήματα τοῦ χωριοῦ πού ἔδενε σέ μιὰ ομάδα μέ δική της ζωή τό χωριό, ἀλλά κυρίως τόν σεβασμό στους γερόντους πού ἦταν ἀναμφισβήτητα ἀπό ὅλους οἱ ἡγέτες τοῦ χωριοῦ. Αὐτοί ἤλεγχαν ἀκόμη τά ἥθη, ὑπερασπίζονταν τά συμφέροντα τοῦ χωριοῦ, παζάρευαν γιά ὅλο τό χωριό τίς τιμές τοῦ σιταριοῦ καί τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων στό μεσοχώρι, ἤλεγχαν κάθε ξένο στό χωριό πού μπορούσε νά ἐκμεταλλευθεῖ τήν ἀγνοία ἢ τήν ἀφέλεια τῶν χωριανῶν. Ἀργότερα μέ τίς πολιτικές διενέξεις ἡ κοινοτική ζωή ξέφτισε καί οἱ Πρόεδροι συντάσσονταν μέ κάποιο κόμμα γιά νά ψηφισθοῦν. Διοικούνταν ἐνῆστε ἀπό τούς ξενιτεμένους μέ προσωπικό συμφέρον.

Ὁ Πρόεδρος βασιλιά ἦταν ἄμισθος. Ἐπαιρνε ὅμως ὅπως λένε ἔξοδα παραστάσεως ἀπό τά Κοινοτικά ἔσοδα πχ. γιά τήν ἐκδίναση κοινοτικῆς ὑποθέσεως ἢ γιατί παρίστατο στή συγκέντρωση τῶν προϊόντων πού φορολογοῦσε ἡ Κοινότητα ἢ τό κράτος ἢ γιά τήν ὑπογραφή ἐγγράφου καί ἄλλες ἐκδουλεύσεις. Ἡ Κοινότητα εἶχε εἰσόδημα ἀπό τά λάσα τῶν κληροδοτημάτων. Φορολογοῦσε ὅμως κατ' ἔτος καί τήν περιουσία (παραγωγή) τῶν κατοίκων εἰς εἶδος ἢ εἰς χρήμα. Γίνονταν ἐπίσης δωρεές ἢ διαθήκες ἢ ἔργα ἀπό τούς πλούσιους ξενιτεμένους, γιά συγκεκριμένο ἔκτακτο σκοπό ὅπως καί ἔρανοι. Πολύ συχνή ἦταν ἐπίσης ἡ προσωπική ἐργασία στή συντήρηση τῶν ἔργων κοινῆς ὠφελείας πχ. στή διάνοιξη κατ' ἔτος

των ἀρδευτικῶν αὐλάκων στό Ἀντρώνι, στό Μύλο, στό Καπηλιό καί στήν Ἀϊ Βαρ-
βάρα, ἐπισκευή δρόμων, κατάσβεση πυρκαϊῶν, μεταφορά πέτρας γιά τά κοινά κτήρια,
ἐπισκευή γέφυρας στόν Νταμπακόμυλο κλπ. Ἐπί Τουρκοκρατίας εἶ κάτοικοι πλή-
ρωναν κεφαλικό καί στρατιωτικό φόρο, φόρο σιταριοῦ, καλαμποκιοῦ καί κρασιοῦ,
καθώς καί φόρο γιά τά ζῶα πού εἶχε κάθε σπίτι καί γενικά τῆς παραγωγῆς τους.
Τόν καιρό τῆς συγκομιδῆς οἱ εἰσπράκτορες κάθονταν στήν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ
καί ξεφόρτωναν τά διερχόμενα ζῶα γιά νά ζυγίσουν τά φορτία μέ τό καντάρι.
Πλήρωναν ἐπίσης ἐκκλησιαστικό φόρο στή Μητρόπολη Κονίτσης. Ὁ Δεσπότης ἐπισκέ-
πτονταν τό χωριό τό καλοκαίρι γιά νά ἐπιδόσει στούς μαθητές τοῦ Σχολαρχείου
τά ἀπολυτήρια. Ἄλλες Ἀρχές ἢ καί ἄτομα πού ἀσχοῦσαν κάποια ἐξουσία ἢ ἐ-
πάγγελμα γιά τό γενικότερο συμφέρον τοῦ χωριοῦ πού κατοικοῦσαν μόνιμα ἢ ὄχι ἐν
χωριό (ἀναφέρῶ τούς ἑξῆς):

1) Οἱ 5-10 Τοῦρκοι σκοποὶ πού εἶχαν τό φυλάκειό τους (ταμπούρι) δίπλα
στήν ἐξώθυρα τοῦ Σχολείου. Τροφοδοτοῦνταν ἀπό τόν Τουρκενικό στρατό. Ἦταν ἀγα-
θοί στίς σχέσεις τους μέ τούς ντόπιους τούς ὁποῖους μᾶλλον ἐφοβοῦντο γιά νά
μὴν χάσουν τόν μισθό τους καί τήν θέση τους ἂν τούς κατήγγειλαν οἱ προύχον-
τες. Διέμεναν ὅπως καί οἱ χωροφύλακες (ὡς τό 1920 πού μεταφέρθησαν στήν Με-
σαριά) στό ἓνα δωμάτιο τοῦ Ἀμιλικιοῦ γιατί τό ἄλλο ἦταν γιά τούς περαστικούς
ξένους. Ὄταν ὅμως ἔρχονταν ἔντακτά Τοῦρκοι κατέλυαν (εἶχαν κονάκι) στά σπι-
τια τοῦ χωριοῦ μέ τή σειρά. Οἱ Τοῦρκοι πού συνόδευαν τούς ξενιτεμένους γιά
νά τούς φυλάγουν ἀπό τούς κλέφτες ὡς τά Γιάννενα, ἔπαιρναν μπαχτσίσι ἀπό τούς
πλουσίους καί φαγητό. Ὄταν οἱ χωριανοὶ γλεντοῦσαν στήν πλατεία φύλαγαν καρα-
ούλι στό καμπαναριό γιά τούς κλέφτες. Τό Γανναδιό ἦταν ἐλευθεροχώρι καί ὄχι
τσιφλίσι κάποιοι ἀγά ὅπως ἡ Βράνιστα καί τό Κεράσοβο. Διατηροῦσε συνεπῶς τήν
Ἑλληνική παράδοση.

2) Ὁ παπάς τοῦ χωριοῦ (παλαιότερα ἦταν δύο παππάδες) προσλαμβάνονταν
ἀπό τόν Πρόεδρο κατόπιν συμφωνίας μαζί του. Ἐπαιρνε μισθό (σέ εἶδος ἢ χρῆμα)
ἀπό εἰδική φορολογία τῶν κατοίκων. Ἐπί Τουρκοκρατίας πλήρωναν μόνον τά ἀν-
δρόγυνα τῶν χωριανῶν. Πληρώνονταν ἀπ εὐθείας ἀπό τούς χωριανούς. Ἦπῃρχαν ἐπίσης
τρεῖς κατηγορίες φορολογουμένων γιά τόν παπά ἀνάλογα μέ τήν οἰκονομική τους
κατάσταση. Τά ἔσοδα τῆς ἐκκλησίας προέρχονταν ἀπό, τά βακούφια χωράφια πού
νοίκιαζε, ἀπό τίς δωρεές, ἀπό τόν δέσμο πού ἔβγαζε τίς Κυριακές καί τίς ἄλλες
γιορτές καθὼς καί στά παρεκλήσια, ἀπό τό λουλούδι πού ἔδινε σέ κάθε ταξειδε-
μένον πού ἔρχονταν στό χωριό καί ἀπό τήν δημοπρασσία τῶν εἰκότων τῆς ἐκκλησίας
τοῦ Ἀϊ Γιάννη. Μέρος τοῦ δέσμου ὡς σήμερα πηγαίνει στή Μητρόπολη Κονίτσης. Ἐ-
ντακτα ἔσοδα τοῦ παπά ἦταν οἱ γάμοι, βαφτίσια, κηδεῖες, εὐχέλαια, τό ἄνοιγμα τῆς
ἐκκλησίας, ἀγιασμός στά σπίτια, τρισάγια καί τό νάμα καί τίς λειτουργίες πού
ἐξασφάλιζε. Τίς μεγάλες γιορτές ἔπαιρνε κάτι καί ἀπό τά ἔσοδα τῆς ἐκκλησίας.

3) Ὁ Γραμματέας διορίζονταν ἀπό τό Κοινοτικό Συμβούλιο καί ἡ θητεία
του ἦταν ἴδια μέ τοῦ Προέδρου (μᾶλλον πενταετής). Πληρώνονταν ἀπό τόν καθένα
γιά τά ἔγγραφα πού συνέτασσε καί ἔπαιρνε ἐπίσης ἔξοδα παραστάσεως ὅπως ὁ Πρό-
εδρος. Γύρω στό 1950 ἄρχισε νά παίρνει κάποια ἀμοιβή ἀπό τό κράτος. Μετά τό

1960 χρέη Γραμματέα ἐπ' ἀμοιβῇ ἔκανε ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ καί σήμερα ὁ Γραμματέας τῆς Πουρνιάς.

4) Οἱ δικαστές καί οἱ εἰσπράκτορες τῶν φόρων ἔμεναν στό μεγάλο σπίτι τοῦ Παπαϊωάννου ὅπου ἦταν καί οἱ φυλακές. Ἦταν μᾶλλον ἔμμισθοι κρατικοί ὑπάλληλοι. Ὁ φοροεισπράκτορας (ταξιντάρης) ἀργότερα ἔρχονταν ἐκτάκτως ἀπὸ τὴν Κόνιτσα. Ἐμενε στό Ἀμιλικό καί πλένονταν τὸ πρωῖ λένε μὲ μοσχοσάπουνο στὴ βρύση στό μεσοχώρι. Ὅπως προανέφερα ὑπῆρχαν καί ἔκτακτοι εἰσπράκτορες.

5) Ὁ ντραγάτης διορίζονταν ἀπὸ τὸν Πρόεδρο γιὰ ἕναν χρόνο. Ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἦταν σὲ εἶδος ἢ χρῆμα. Γύρω στό 1930 ἔπαιρνε 100 δραχμές κατὰ μέσον ὄρο ἀπὸ κάθε οἰκογένεια (ἀνάλογα μὲ τὴν κτηματική περιουσία). Ἐκτάκτως πληρώνονταν ἔξτρα ὅταν διαπίστωνε κάποια ζημιὰ τὴν ὁποία μάχευε καί ἔπαιρνε 5 δραχμές. Ἄν πχ. βρῆκε κάποιου τὸ μουλάρι νὰ βόσκει σὲ ξένο χωράφι τὸ ἔπαιρνε καί τὸ πήγαινε στόν νοικοκύρη ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔπαιρνε τὰ μάχιστρα. Ἡ ἄν ἔκοβε κάποιος παράνομα ξύλα στό δάσος ἔπαιρνε ἀπὸ τὸν ξυλοκόπο τὸ κασοῦρι. Γιὰ τὴν ἐκτίμηση τῆς ζημιᾶς ὡς σήμερα ἀκόμη εἶναι ὁ Ἀποκοπάκης ποῦ εἶναι Κοινοτικός Σύμβουλος καί διορίζεται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο. Σὲ συνεργασία μὲ τὸν ντραγάτη ὑπολόγιζαν τίς ζημιές. Μὲ τὸ μάχεμα ὁ ντραγάτης εἶχε συμφέρον νὰ ἐνδιαφέρεται νὰ βρίσκει τίς ζημιές. Ὁ ντραγάτης ἦταν ὁ φόβος τῶν παιδιῶν ποῦ ἔκλεβαν φροῦτα ἢ βοσκοῦσαν τὰ κατσίκια. Εἶχε σουρίχτρα, κυάλια καί ὄπλο καί παρακολουθοῦσε τοὺς χωριανούς κρυμμένους στὰ χωράφια.

6) Ὁ Μυλωνάς ἔπαιρνε 3% ξαί (ἀλέστικα). Διορίζονταν ἀπὸ τὸν Πρόεδρο κατόπιν δημοπρασίας, συνήθως γιὰ 2-4 χρόνια. Ἄν ὁ μύλος χρειάζονταν ἐπισκευὴ ἢ ἐνοικίαση παρατείνονταν. Γύρω στό 1940 ὁ μυλωνάς πλήρωνε στὴν ἐκκλησία 150-200 ὀκάδες σιτάρι τὸ ἔτος καί 150-200 ὀκάδες καλαμπόκι γιὰ τὴν βακούφικος ὁ μύλος. Ἐνδιαφέρονταν νὰ νοικιάσουν τὸν μύλο καί ξένοι ἀπὸ τὸ χωριὸ μυλωνάδες γιὰ τὸ θεσαν ἐκεῖ καί Κερασοβίτες, Πουρνιῶτες, Καστανιανίτες καί Στρατσιανίτες σὲ συμφέρουσα ἀπὸ ἄλλους μύλους τιμῆ. Παλαιότερα λειτουργοῦσε στό μύλο καί ντριστελλά μὲ μαντάνια. Καί πῶς παλιά στὴν ἀπέναντι ὄχθη τοῦ ποταμοῦ ὑπῆρχε νταμπακόμυλος ποῦ τὸν καπνὸ τὸν ἔφερναν ἀπὸ ξένα μέρη. Κατὰ διαστήματα οἱ μυλόπετρες ἤθελαν σκάλισμα ποῦ γίνονταν μὲ κοπίδι. Τότε ἔβραζε ὁ μυλωνάς στό μύλο δικό του σιτάρι νὰ ἀλέσει καί τὸ ἀλεύρι τὸ ἔδινε στό ζῶα γιὰ τὴν εἶχε ἄμμο μέχρις ὅτου στρώσει ὁ μύλος.

7) Γιατρός στό χωριὸ ἦταν ὁ Γεώργιος Τσανάδης. Οἱ πλούσιοι συνήθιζαν νὰ πληρώνουν κοντότα στό γιατρό. Πλήρωναν δηλαδή ἕνα συμφωνημένο ποσὸν γιὰ ἕναν χρόνο καί ὁ γιατρός ὄφειλε νὰ πάει σπίτι τους κάθε φορά ποῦ ἀρρωστοῦσαν. Γύρω στό 1930 κοντότα 5.000 δραχμῶν τὸ χρόνο πλήρωνε τὸ χωριὸ Κεράσοβο γιὰ ὅλους τοὺς χωριανούς καί πήγαινε μιὰ φορά τὴν ἐβδομάδα στό Κεράσοβο. Ἡ θαύρα πλήρωνε κοντότα νὰ πηγαίνει ὅταν τὸν καλοῦσαν. Γιὰ τὴν Καστανιανὴ ἴσχυε ἡ πληρωμὴ κατὰ ἐπίσκεψη χωρὶς κοντότα. Τὰ φάρμακα ἦταν σὲ σιδόνη καί ὁ γιατρός τὰ ζύγιζε στό φαρμακεῖο του ποῦ εἶχε στό χωριὸ. Εἶχε ἐπίσης βιβλιοθήκη μὲ παλαιὰ βιβλία, ὅπως ὁ θεραπευτικὸς Ὁδηγὸς τοῦ Ραζῆ 1911 καθὼς καί ὁ-

δοντιατρικά έργαλεϊα.

8) Ο τζιομπάνος και ο γελαδάρης διορίζονταν από τον Πρόεδρο και τους χωριανούς στο Καφενεϊο κατόπιν συμφωνίας για ένα χρόνο του Αγίου Δημητρίου. Πληρώνονταν κατά κεφαλήν βοσκουμένου ζώου και φαγητό από τὰ σπίτια κάθε μέρα με τή σειρά ανάλογα με τον αριθμό των αίγοπροβάτων. Το πρωί για να βγάλουν οι χωριανοί στη βοσκή τὰ γίδια σφύριζε με σαλίγκαρο.

9) Οι γύφτοι έγκαθίσταντο στο χωριό κατόπιν συμφωνίας με τον Πρόεδρο. Η συμφωνία ήταν σε σιτάρι από όλα τὰ σπίτια κατ'έτος, καλαμπόκι, κουλούρες, αὐγά τὸ Πάσχα και άλλα φιλοδωρήματα που μάζευαν από τὸ χωριό ή για μικροδουλεϊές στα σπίτια των πλουσίων και τὸ διακόνεμα όταν δέν είχαν να φάνε. Επίσης κυρίως από τὰ κεράσματα στους χορούς και στα ζιαφέτια. Έπαιζαν κλαρίνο, βιολί, ντέφι και λαούτο. Τέλος από τὰ γεωργικά έργαλεϊα, τίς γυφτόπροκες και τὰ άλλα σιδερικά που έφτιαχναν στο καμίνι και ήταν αποκλειστικά δική τους δουλειά αὐτή. Επί κατοχής που δέν υπήρχαν χρήματα οι Γανναδιώτες δέν έχασαν τὸ κέφι τους για χορό. Χόρευαν στην πλατεία και οι γύφτοι έγραφαν σε ένα χαρτί τὸ όνομα εκείνου που χόρεψε και τήν άλλη μέρα πήγαιναν στα σπίτια με τσουβάλια και μάζευαν σιτάρι, φωμί, καρύδια, αὐγά και ότι είχε ο καθένας. Στην κατοχή και ο βοσκός πληρώνονταν σε είδος. Αὐγά πήγαινε όλο τὸ χωριό επίσης στους χωροφύλακες στη Μεσαρία τὸ Πάσχα που τὰ μάζευαν σε καλάθια. Κοινωνικά οι γύφτοι ήταν οι πιο κατώτεροι.

10) Οι δασκαλοι πληρώνονταν από τὰ λάσα του κληροδοτήματος. Προσλαμβάνονταν για ένα χρόνο τουλάχιστον. Πληρώνονταν καλά, για αὐτό πολλοί ήθελαν να έρθουν δασκαλοι στο Γανναδιό. Διέμεναν με ένοίκιο στον άνω όροφο του σημερινού Καφενεϊου και χειρίζονταν και τὸ Τηλεγραφεϊο. Αναφέρεται όμως και κάποιος τηλεγραφεϊτής από τὸ Μοναστήρι. Καλούς δασκάλους τότε έβγαζαν τὰ Ζαγόρια.

11) Ο αυλακάρης ήταν εποχιακός. Διορίζονταν από τον Πρόεδρο. Αμοιβόνταν από τον καθένα για κάθε βυρό νερού που κατανάλωνε για τὸν κήπο του. Κρατούσε δευτέρι για τή σειρά και τήν πληρωμή του. Τὰ παιδια τὸν φοβόταν γιατί τους έπαιρνε τὰ ρούχα όταν τὰ έπιανε να γιουλιαμπίζουν στο βυρό γιατί θόλωναν τὸ νερό. Τὰ κυνηγοῦσε με τήν τσουκνίδα.

12) Ο γαλομέτρης στη στρούγκα διορίζονταν από εκείνους που είχαν τὰ περισσότερα γιδοπρόβατα. Κρατούσε δευτέρι για τήν άράδα και έπαιρνε μια σειρά γάλα τὸν Αύγουστο.

13) Ο κλητήρας που ήταν πάντα και κήρυκας προσλαμβάνονταν από τον Πρόεδρο και αμοιβόνταν από τους πλουσίους που τὸν προτιμοῦσαν σε διάφορες έξυπηρετήσεις στα σπίτια τους ή από τὰ Κοινοτικά έσοδα για τήν παράσταση του στις όποιες εργασίες. Χτυπούσε τήν καμπάνα να συγκεντρωθοῦν οι χωριανοί στο μεσοχώρι, πήγαινε στα σπίτια να μαζέψει αὐγά για τους χωροφύλακες, φώναζε με στεντόρια φωνή από τήν Τζίγκα τὰ σημαντικά γεγονότα (πχ. τρύγος) κλπ.

14) Ο Αμιλης δηλαδή Εενοδόχος έπαιρνε σε δημοπρασία τὸ Αμιλιό

καί πληρώνονταν από τούς ξενόφερτους για τόν ύπνο καί τό σταύλισμα τών ζώων τους στό υπόγειο τοῦ Ἀμιλινοῦ καί τήν φορολογία(εἰδική) τών κατοίκων.

15) Οἱ φάλτες, ὁ ἐπίτροπος καί ὁ καντυλοναύτης ἔπαιρναν φιλοδωρήματα στούς γάμους, βαφτίσια κλπ. καί ὁ παπάς τούς ἔδινε λειτουργιές καί νάμα. Ἡ ἐκκλησιαστική Ἐπιτροπή διορίζονταν ἀπό τόν Πρόεδρο.

16) Ταχυδρόμοι ἐπί Τουρκοκρατίας ἦταν οἱ κυρατζήδες. Ἀργότερα ἔγιναν δημόσιοι ὑπάλληλοι. Ὁ Ταχυδρόμος πήγαινε δύο φορές τήν ἐβδομάδα στά χωριά Μόλιστα, Πουρνιά, Μοναστήρι, Κεράσοβο, Φούρνα, Κάντσινο, Λαγνάδα καί Καστάνιανη. Κάποιος ταχυδρόμος λένε ἔκανε αὐτή τή διαδρομή σέ μιᾶ μέρα. Μοίραζε μόνο τά γράμματα καί τίς ἐπιταγές πού κουβαλοῦσε στή δερμάτινη τσάντα του. Τά δέματα ἔρχονταν στό χωριό μας νά τά πάρουν. Τό γραφεῖο τοῦ ταχυδρόμου ἦταν στό Τηλεγραφεῖο. Εἶχε ἐπίσης τρομπέτα πού βαροῦσε ὅταν πλησίαζε στό χωριό.

17) Τό Γανναδιό εἶχε πολιτιστικό Σύλλογο τό 1933. Μέ δαπάνες του φυτεύθηκε μέ ἀνακίες ὁ λόφος τῆς Τζιαντόρας. Μέ προσωπική ἐργασία φυτεύθηκαν ἐπίσης τό 1962 διακόσια δενδρύλλια Καναδικῆς λεύκης καί ἀνακίες στούς δρόμους τοῦ χωριοῦ στά Λειβάδια καί στή Τζιαντόρα, μέ πρωτοβουλία τοῦ Θεοδώρου Γιούτου. Ὁ Σύλλογος ἐπανασυστήθηκε τό 1976 μέ ἔδρα τήν Ἀθήνα, ὅπου ὀργανώνει κατ' ἔτος συνεστίαση καί χοροδίες Ἀπόκριες καθῶς καί τό καλοκαίρι στό χωριό. Ἀπό τίς συνδρομές τών μελῶν του ἐκτελεῖ διάφορα κοινοκελῆ ἔργα στό χωριό.

18) Ἐπίσης εἶχε γιατρό, ὅπως ἤδη προανέφερα, πού διατηροῦσε καί Φαρμακεῖο, τσαγνέρι σέ μαγαζί στήν πλατεία, ἕνα μπακάλιο τοῦ Γεωργίου Γιούτου στήν Κρεβάτα καί ἕνα τοῦ Ντόκου στό μεσοχώρι, σιδεράδικο στό Γυφτοκάλυβο, καθῶς καί χασάπικο στό ὑπόστεγο ἀπό τό τσαγνέρι. Ἐσφαζαν καθημερινῶς καί ἐμπορεύονταν τά δέματα ἀπό τά ζῶα πού ἔσφαζαν στά σπίτια. Περνοθσαν ὁμως καί ζεμπόροι ἀπό τό Κεράσοβο καί τή Φούρνα.

19). Τό χωριό βρίσκεται μιᾶ ὥρα μακριά ἀπό τόν κεντρικό δρόμο (πέρασμα) πού συνδέει τά γύρω χωριά κάτω στό ποτάμι. Ξενόφερτοι περαστικοί ἐντός ἀπό τούς ζεμπόρους καί τούς τομαράδες ἦταν ἐπίσης οἱ ἀγωγιάτες (κυρατζήδες) πού εἶχαν παραβάνια ἀπό ζῶα καί ἔκαναν μεταφορές ἐμπορευμάτων ἀπό τήν Κόνιτσα γιά τά μπακάλια ἢ μετέφεραν τούς ξενιτεμένους ἢ πουλοῦσαν σιτάρι καί λάδι (λαδάδες), ὁ καλανζής πού ἔρχονταν κάθε καλοκαίρι ἀπό τήν Ἠγουμενίτσα γιά νά καλαλίσει τά μπακιρένια ἀγιά καί τοῦ παραχωροῦσε ἡ Κοινότητα κάποια καλύβα νά μένει ἢ ἀργότερα τό Παρθεναγωγεῖο, ὁ ράφτης ἀπό τήν Πουρνιά γιά τά γαμπριάτικα κουστούμια καί τίς φλοκάτες, ὁ Δασιδός, ὁ βαρελάς καί ὁ Σαμαράς ἀπό τό Κεράσοβο πού δούλευαν σταυροπόδι στήν πλατεία, ὁ χαλβατζής ἀπό τήν Πουρνιά, ὁ φοροεισπράκτορας, διάφοροι ἔμποροι μέ μπακιρία, σκαφίδες, γυφτοπλάτες, οἱ Χωροφύλακες ἀπό τή Μεσαριά καί ὁ Προϊστάμενος τοῦ Ταχυδρομείου ἀργότερα καί οἱ τουρκογυφτοί πού ἔφτιαχναν τή σιηνή τους πίσω στό Σχολεῖο τό καλοκαίρι καί ἦταν ὁ φόβος τών παιδιῶν ἀλλά καί τών μεγάλων γιάτι ἔκαναν μάγια καί ἔηλεβαν. Πουλοῦσαν κηλίμια, χαλιά, μύλους, σίτες,

γαϊδούρια με πιστοποιητικά αγοροπωλησίας και καλάθια. Παλαιότερα υπήρχαν και χωριανοί καλαθάδες, ραφτάδες και βαρελάδες. Έρχονταν επίσης το συγγενολόϊ από τα γύρω χωριά στο πανηγύρι κυρίως και πού και πού εντάκτως πάντα καβάλλα και με τον τροβά γεμάτον δώρα όπως κρέας, μουλούρια, κάσταννα, καρύδια, άχλάδια, ροδάκινα, ζαχαράτα και καμμιά φορά και κανένα κοκκαλάκι για τα μαλλιά για τα κορίτσια ή σφυρίχτρα για τα άγδρια. Κάποτε όταν είχαμε φούρια στίς δουλειές έρχονταν να μās βοηθήσουν και ήταν χαρά για τα παιδιά να ακούνε παραμύθια από άλλα χωριά. Πολύ σπάνια έρχονταν κάποιος πραματευτής με άχλάδια, ροϋχα, φυρόσκονη, ξυλονέρατα, βελόντζες, έμβολιασμένα κλίματα κατά της φυλλοξήρας, έμπλαστρα και ψιλοπράγματα για τα παιδιά. Διαλαλούσε το εμπόρευμα του στην πλατεία άπλωμένα στα πεζούλια. Τόν Μάϊο και τόν Οκτώβριο περνούσαν κάτω από το χωριό και οί Σαρανατσαναϊοί πού βοσκοῦσαν το καλοκαίρι τα κοπάδια τους στο Γράμμο και τόν χειμώνα στα χειμαδιά στη Θεσπρωτία. Τέλος περαστικοί ήταν τα στρατιωτικά αποσπάσματα, οί ληστές και οί διαπονητάριδες.

Πολλοί χωριανοί δέν έφευγαν για όλη τους τή ζωή από το χωριό. Άλλωστε ή μετακίνηση από χωριό σε χωριό γίνονταν πολύ σπάνια, όπως στο παζάρι στην Κόνιτσα από μερικούς και στα πανηγύρια Πουρνιές, Κερασόβου, Μεσαριάς, Μοναστηρίου, Νικάνωρος, Βράνιστας, Έξοχης και Καστανιανης όπου είχαν συγγενείς. Έμπορικές συναλλαγές είχαμε μόνο με το Κερασόβο όπου πουλούσαμε γάτες, κούρ-κάρι, ρεβύθια και κρεμύδια με άντάλλαγμα κόττες, φλοιάτες, τράγια, δαδί και φασόλια. Σπάνια κάποιος κατέβαινε στην Κόνιτσα να πουλήσει κρασί, ρακί, βούτυρο, ή να αγοράσει ροϋχα, ή μπακιρικά.

Σήμερα οί 21 γέροι πού ζέμειναν στο χωριό έχουν βρύση στα σπίτια τους από το 1961, ήλεκτρικό φως από το 1970, τηλέφωνο στο Καφενείο από το 1957, ραδιόφωνα από το 1943 (το πρώτο ραδιόφωνο στο χωριό το μαστόρεψε ο Κ. Παπαδημητρίου με διάφορα εξαρτήματα και ακουστικά), τηλεοράσεις από το 1971 και δυό φορές τήν εβδομάδα λεωφορείο ως τήν πλατεία του χωριού από το 1972. Ως τή Σιάλα ο αυτοκινητόδρομος έγινε επί Μεταξά, ως τόν Αϊ Μηνά τής Μεσαριάς το 1951 και ως τή Μεσαριά το 1956. Το καλοκαίρι το Γανναδιό συγκεντρώνει τα τελευταία χρόνια 200-300 τουρίστες ντόπιους, μόνιμα έγκατεστημένους σε διάφορες πόλεις τής Ελλάδας και στο έξωτερικό. Χτίσθηκαν μάλιστα και τρία καινούργια σπίτια στην είσοδο του χωριού για διακοπές. Με τα σημερινά δεδομένα δέν βλέπω καμμιά προοπτική επανεγκαταστάσεως των χωριανών στο χωριό πού όλο και φθίνει, πλην αν γίνουν εργοστάσια στο Καπηλιό ή στην Κόνιτσα.

B) ΛΗΣΤΕΙΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Το Γανναδιό συμμετέσχε πριν από τήν απελευθέρωση από τους Τούρκους σε επανάσταση με το χωριό Κερασόβο πού όμως απέτυχε. Το Κερασόβο το έκαψαν οί Τούρκοι. Το Γανναδιό όμως διέφυγε τήν καταστροφή όπως λένε με τή μεσο-

λάβηση Γαυναδιωτών του έξωτερικού που είχαν επίροη. Υπέστη πολλές επιδρομές Τουρκαλβανών. Αναφέρεται ή πολιορκία του Πύργου Βαγγέλη Ευνοῦ που τήν νύχτα οί άμυνόμενοι πετούσαν από τά παράθυρά άναμμένους δαυλούς για να βλέπουν τούς επιδρομεῖς καί οί ζεματιστήρες στους τοίχους ήταν αποτελεσματικοί. Είχαν επίσης φανάρι μέ κατράμι που κατηύθυναν ως τόν πλάτανο μέ σχοινί για να βλέπουν τούς ληστές στήν πλατεία. Τό σπίτι έμεινε άπόρθητο. Σκοτώθηκαν πολλοί ληστές. Έναν κλέφτη τόν σκοτώσε ο Ντόκος από τό σπίτι του τή στιγμή που σκαρφάλωνε σ' ένα παράθυρο. Όταν ήρθαν στό χωριό οί Τουρκοί καί είδαν τά πτώματα στήν πλατεία ο Τουρκοσ 'Αξιωματικός φώναζε τόν Βαγγέλη Ευνοῦ να βγεῖ στό μπαλιόφι καί του είπε: "Ε ώρέ Βαγγέλη τί έιανες έδῶ, χάσα-παριό ολόκληρο. Του χάρισε τότε ένα πιστόλι καί ο Βαγγέλης που βγήκε στό μπαλιόφι του πέταξε μιá λίρα. Οί ληστές αὐτοί ήρθαν στό χωριό όπως λένε καθ' υπόδειξη τῶν Τουρκῶν για να έκφοβήσουν τούς φιλελεύθερους πλουσίους. Κατά μία έμδοχή οί ληστές φεύγοντας πέταξαν τά πτώματα τῶν συναδέλφων τους στό σπίτι του Νικολαΐδη καί έβαλαν φωτιά. Στο σπίτι του Παπαϊωάννου λένε πως υπάρχει μυστική δίοδος πολλῶν μέτρων που επικοινωνεῖ με τά διπλανά σπίτια. Οί ληστές έκαψαν επίσης τό σπίτι του Καρακίτσιου γιατί οί Ξυναῖοι σκοτώσαν έναν ληστή. Τό σπίτι τῆς Γιαννούλαινας είχε έγκλησία σέ ένα δωμάτιό του.

Οί πλούσιοι ξενιτεμένοι για να αποφύγουν τούς "Ελληνες ληστές στό δρόμο για τό χωριό ντύνονταν γύφτοι ή φορούσαν παλιά ρούχα ή έκαναν άλλα τεχνάσματα για να ξεγελάσουν τούς κλέφτες που φρόντιζαν να είναι ενήμεροι με τούς κολαούζους που είχάν στήν Κόνιτσα. Ονομαστοί κλέφτες στήν περιοχή του Βουριοπόταμου ήταν ο Φαρφόλιας, ο Κελεπούρης, ο Κρεμύδας, ο Λιόλιος καί ο Περικλής. Αναφέρονται επίσης βασανιστήρια στό Μοναστήρι από κουνουλοφόρους σέ πλούσιους με καυτό λάδι. Οί κλέφτες είχάν κολαούζους καί στό χωριό μας τουλάχιστον δύο χωριανοί μας ήταν ληστές. Θυμούνται κάποιον χωριανό μας κλέφτη στήν Ήπουλιάνα που μέ δέμα δρασκειλιές κατέβηκε στόν 'Αντζερούχη. Όλα τά σπίτια του χωριού έχουν χονδρές αὐλόπορτες με άμπάρες καί στά παράθυρα σιδεργιές. Τό σπίτι του Ευνοῦ έχει Πηγάδι στό υπόγειο του σπιτιού. Με-ρρικά σπίτια έχουν ζεματιστήρες στους τοίχους. Ο φόβος από τούς κλέφτες ήταν διάχυτος στό χωριό ως τό 1945 ακόμη.

Λέγεται πως οί κλέφτες σκοτώσαν ένα παιδί καί μαχαίρωσαν μιá γυναίκα που περνούσε στό δρόμο κρατώντας στά χέρια της έναν νταβά με εντόσθια καί τούς φώναζε να αφήσουν ήσυχο τό παιδί. Ο Νταβέλης έδειρε στό χωριό έναν Τουρκο σκοπό. Επίσης σκοτώσαν τόν Καρακίτσιο που ήταν πλούσιος στή Ρουμανία, στό μπαλιόφι του, όπου βγήκε να φωνάζει σ' έναν γύφτο που πήγαινε στή Μεσαρία να είδοποιήσει τούς Χωροφύλακες ότι ήρθαν κλέφτες στό χωριό. Οί κλέφτες ήταν κρυμμένοι στόν 'Λι Λιά καί περίμεναν να τελειώσει ή έγκλησία να αίχμαλωτήσουν μαζεμένους όλους τούς ξενιτεμένους στό προ-αύλιο. Έκαναν όμως λάθος στό χτύπημα τῆς καμπάνας καί δεν πρόλαβαν να πα-

ρουσιασθούν ἐγναίρως. Αναφέρεται ἀκόμη ὅτι στό σπίτι τοῦ Νοικολαΐδη κάπο-
τε κρύφθηκε σ' ἓνα βαρέλι ὁ Ἀγροφύλακας τοῦ χωριοῦ πού συνεργάζονταν μέ
τούς κλέφτες καί τραυμάτισε μέ μαχαῖρι τήν ὑπηρετρία πού τόν ἀνακάλυψε.
Μπήκε στό σπίτι νά κλέψει ἢ νά κρυφαινοῦσε καί νά συγκεντρώσει πληροφο-
ρίες καί ὅταν ἡ ὑπηρετρία κατέβηκε στό κελάρι ἀναγκάσθηκε νά κρυφθεῖ στό
βαρέλι. Ἀκόμη ὅτι ἀπήγαγαν δύο παιδιὰ πλουσίων ἀπό τό χωριό μας πού πή-
γαιναν καβάλλα στά ζῶα στό Γυμνάσιό Τσοτυλίου καί ζητοῦσαν λύτρα. Ἄνοι-
ξαν τότε τίς ἐκκλησίες καί ἔκαναν προσευχές παρακαλόντας νά ἀπελευθερω-
θοῦν τά παιδιὰ. Συνέβη τότε ἓνας κλέφτης νά φυγαδέψει τά παιδιὰ καί νά τά
φέρει στό χωριό ἐπειδή διεφώνησε μέ τούς συντρόφους του. Τόν ἔκρυψαν κά-
μποσο καιρό στό χωριό ὡς πού κατὰφερε νά φύγει στήν παλιά Ἑλλάδα. Οἱ Τοῦρ-
κοί ἔπιασαν αἰχμάλωτο ἓναν κλέφτη καί τόν κρέμασαν στόν πλάτανο καί τό κε-
φάλι του ὕστερα τό περιέφεραν σβαρνίζοντας στούς δρόμους τοῦ χωριοῦ. Καί
οἱ Βούλγαροι πρέπει νά ἔκαναν ἐπιδρομές στό χωριό παλαιότερα γιατί μιὰ το-
ποθεσία λέγεται ἀκόμη Βουλγάρικα μνήματα. Τό χωριό ἀπελευθερώθηκε ἀπό τούς
Τούρκους στίς 9-2-1913 ἀπό τόν λοχαγό Παπάνικολάου. Πέρασε δικαστήριο για-
τί ἦρθε στό χωριό κατὰ προτροπήν τῶν προυχόντων καί χωρίς διαταγή τῶν ἀνω-
τέρων του ἀλλά ἀθώώθηκε. Ἀσπίσαν τά μαλλιά του σέ μιὰ νύχτα στό Γανναδιό
λένε. Οἱ χωριανοί ἔφτιαξαν καζάνια φαγητοῦ γιά τόν στρατό. Ἐδιωξαν κρυφά
τά παιδιὰ ἀπό τό Σχολεῖο γιατί οἱ Τοῦρκοί ἦταν στό Μοναστήρι. Ἐκεῖ ἔγινε
τήν ἐπομένη καί ἡ ἀποφασιστική μάχη. Πληροφοριοδότης ἦταν ὁ Κορδάγιαλος πού
ντυμένος ζητιάνος μέ μιὰ εἰκόνα στά χέρια ἔρχονταν σέ ἐπαφή μέ τόν στρατό
στή Μακεδονία.

Στούς Βαλκανικούς πολέμους, στή Μικρασιατική καταστροφή, στόν Καύκα-
σο καί στόν πόλεμο τοῦ '40 ἦταν πολλοί χωριανοί στρατευμένοι. Μερικοί ὑπη-
ρέτησαν στό στρατό ἀπό 5-12 χρόνια. Στήν Ἀλβανία σιοτώθηκε ἓνας χωριανός
μας στρατιώτης. Ἴταλοί καί Γερμανοί πέρασαν καί ἐγνατεστάθηκαν γιά λίγο
στό χωριό. Πολλά μουάρια χάθηκαν μέ τήν ἐπίταξη τοῦ πολέμου τοῦ '40. Οἱ Ἴ-
ταλοί ἔδειραν μερικούς χωρινούς νά παραδόσουν τά ὄπλα καί τόν Σιοῦρα τόν
κρέμασαν μέ τριχιὰ ἀπό τό παράθυρο τοῦ Παρθεναγωγείου καί οὔρλιαζε καθώς
τόν χτυποῦσαν. Ἀπό τούς Γερμανούς σιοτώθηκε κάπου ἔξω ἀπό τά Γιάννενα πού
ἦταν ἀντάρτης ὁ Ξεφτέρης καθώς καί ὁ Τσοῦμπανος πού εἶχε πάει γιά ἀγορά
ζῶων στό Ἐλεύθερο καί στό ὁρόμο ἔπεσε σέ Γερμανούς. Οἱ Ἴταλοί κατέλαβαν
τό χωριό στίς 30/10/40 καί οἱ Γερμανοί πέρασαν στίς 2/7/44.

Μέ τόν ἀνταρτοπόλεμο ὁ Ἄρης Βελουχιώτης χάριωσε βαθειά μέ τό
μαχαῖρι στό στήθος ἓναν χωριανό μας πού ἦταν στρατιώτης τοῦ Ζέρβα καί τόν
ἔπιασαν στή Μεσαριά πού ἔφευγε μέ ἄδεια. Ἐπίσης οἱ ἀντάρτες σιότωσαν ἓναν
Χωροφύλακα γαμβρό στό χωριό μας ἀφοῦ τόν πέρασαν ἀπό λαϊκό δικαστήριο στό
Σχολεῖο. Ἐπίσης σέ λαϊκό δικαστήριο σιότωσαν στό Κεράσοβο τόν Μανθά. Λαϊκό
δικαστήριο λειτουργοῦσε καί στόν Νάρθηνα τῆς ἐκκλησίας γιά καθημερινές δι-
αφορές τῶν χωριανῶν. Ἐδειραν ἄγρια ὡς χαφιέ ἓναν χωριανό. Ἀπό τούς ἀντάρ-

τες σκοτώθηκε κοντά στη Βράνιστα και ο γιατρός Παπαδημητρίου που έρχονταν να επισκεφθεί το χωριό του μετά από πολλά χρόνια στην ξενιτειά. "Έμειναν άνεπαρηγοί από νάρκες τους ο Θεοφάνης Ντόκος και μία κοπέλλα. Το χωριό ήταν υπό κατοχή των ανταρτών από 14-8-47 μέχρι 30-6-48.

Ο στρατός σκότωσε τον Πρόεδρο του χωριού στο άμπέλι του γιατί τον νόμιζε για αντίρτη, τον Χαράλαμπο Γιούσιο που ήταν υπολοχαγός των ανταρτών σε μάχη και την Πελαγία Μάλλιου που ήταν αντίρτισσα. Και οι χωροφύλακες σκότωσαν την Ελένη Τζιμινάδη γιατί τους αντιμίλησε και τραυμάτισαν με πιστόλι στα δόντια τον γιό της Ανδρέα που πήγε να την υπερασπισθεί. Επίσης σκοτώθηκε η Θανάσω Μάλλιου από σφαίρα αεροπλάνου ενώ μετέφερε επιταγμένη από τους αντίρτες τραυματίες στη μάχη της Κόνιτσας. Περίπου είκοσι χωριανοί πριν έρθουν οι στρατιώτες στο χωριό έφυγαν στο Παραπέτασμα μεταξύ των όποιων και μερικά παιδιά με το παιδομάζωμα. Όλοι σχεδόν επέστρεψαν αργότερα. Δύο παιδιά που πολεμούσαν με τους αντίρτες με το τέλος του πολέμου παραδόθηκαν και εξορίστηκαν στη Γιάρο. Οι αντίρτες κατείχαν το χωριό επί ένα έτος και είχαν σκάψει άμπρια στο Σιούμο. Είχαν Νοσοκομείο στο σπίτι της Πιαννούλαινας και σφαγείο ζώων στην Κρεββάτα. Έγιναν δύο φονικές μάχες με αεροπορία και πυροβολικό μέσα στο χωριό για να το καταλάβει ο στρατός. Μαζικά έφυγε ο κόσμος από το χωριό για πρώτη φορά λίγο πριν εγνατασταθούν οι αντίρτες στο χωριό. Κατά την διάρκεια της κατοχής του χωριού από τους αντίρτες δόθηκε άδεια να φύγουν όσοι ήθελαν. Και για τρίτη φορά άμέσως μετά την απελευθέρωση που έμειναν μόνον δύο φύλακες. Μετά τον πόλεμο με τις μεταναστεύσεις στις πόλεις και στο έξωτερικό το χωριό σιγά-σιγά έσβυσε. Τα χωράφια έγιναν πυκνή δάση, οι στέγες σκεπάζονται με τσίγκο, οι δρόμοι και μοί αυλές χορτάρισαν, ένδεκα σπίτια και καλύβες έπεσαν και στο χωριό έμειναν 21 γέροι. Το 1980 το Γανναδιό κρίθηκε διατηρητέο ως παραδοσιακό και όσοι έρχονται για διακοπές συντηρούν τα σπίτια τους.

Γ) ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ-ΔΙΑΤΡΟΦΗ-ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ:

Οι Γανναδιώτες φορούσαν όλοι παλτό, κουστούμι με γιλέκο και γραβάτα, κασκόλ και καπέλλο στις γιορτές πριν από τον πόλεμο του '40. Τα περισσότερα ρούχα τους ήταν από δέματα συγγενών τους στο έξωτερικό, από δωρεές της εκκλησίας στους Ανταρτόπληκτους και την Αμερικανική βοήθεια. Έτσι το ντύσιμό τους ήταν ποικίλο, αλλά τό φρόντιζαν ιδιαίτερα. Παλαιότερα συνήθως τά ρούχα τους ήταν χειροποίητα πλεκτά ή στους άργαλους. Σώζονται ακόμη σήμερα 4 άργαλοι στο χωριό. Γύρω στο 1940 έπληρχαν και δέκα ραπφομηχανές. Το γαμπριάτικο κουστούμι τό φορούσαν ως τά γεράματα τις μεγάλες γιορτές. Ακόμη και σήμερα τις Κυριακές συνηθίζουν να ντύνονται πιο επίσημα από τις καθημερινές.

Φοριούνταν ακόμη τό ταλαγάνι από τρίχωμα γίδας με κατσιούλα, τό σουλντοῦκο, ή μπουραζάνα (σιλιβάρι) με σελάχι, πλεκτά γάντια, μαύρη φουστα-

νέλλα κοντή μέ πτυχές, πλεκτές έσωτερικές καί έξωτερικές φανέλλες από μαλλί προβάτου καί καμμιά φορά καί πλεκτά παιδικά πανταλόνια, καθώς καί στρατιωτικά ρούχα. Οί γυναῖνες φοροῦσαν μπουρμπούλα (σάλι), φλοκάτα μέ σιρίτια, ποδιά μέ λουλούδια, ζώνη πλατειά, πλεκτές κάλτσες μέ καγιέλια πολύχρωμα, τσιπούνι, κοῦτόσι, τό καθημερινό μαῦρο ἢ ἄσπρο μανδύλλι μέ δοντίτσια στό κεφάλι, φουστάνι λίγο κάτω από τήν γάμπα τά κορίτσια καί οί γυναῖνες, φανέλλες πλεκτές ἀνοιχτές μπροστά, χρησιμοποιοῦσαν χτένες στά μαλλιά, κορδέλλες, σκουλαρίκια, δακτυλίδια καί μερινές κρεμοῦσαν στό στήθος μενταγίδν καί φλουριά. Όλα τά κορίτσια τρυποῦσαν τά αὐτιά τους σέ μικρή ἡλικία γιά νά φορέσουν σκουλαρίκια. Τά μαλλιά τους μερικά κορίτσια τά αφήνουν κοντά. Συνήθως τά κάνουν μακρυές κοτσίδες, κότσο καί μεταπολεμικά πρεμανάντ στήν Κόνιτσα, ἀλλά ποτέ δέν αφήνουν ἐλεύθερα μακρυά μαλλιά.

Ἐπίσης φοροῦσαν λαστιχιένια παπούτσια, μπότες, στρατιωτικά ἄρβυλα, γαλότσες, γιέτες, σιαρπίνια, σανδάλια από λάστιχο αὐτοκινήτου, τσιαρχόσυνα από δέρμα γαϊδάρου, τσαρούχια μέ φούντα, πασιουμάνια πλεκτά, πατούνες πλεκτές ὡς τό γόνατο δεμένες μέ σχοινί, καλτσάνια πλεκτά μέ καγιέλια, περινημίδες, ζωνάρι ἀλλά καί τηράντες, πατίκια καί μλιόπες από σαμπρέλλα αὐτοκινήτου. Τά παιδιά τό καλοκαίρι συνήθιζαν νά βαδίζουν στά χωράφια γκολιαμπόδαρα. Ἐπίσης μέχρις ὅτου τελειώσουν τό Σχολεῖο κουρεύονταν γουλί.

Οί μαστόροι ἔδεναν στό κεφάλι τους ἕνα μανδύλλι ἢ φοροῦσαν διάφορα τζιαρχούτια. Φοριούνταν ἐπίσης ἡ τραγιάσκα, ὁ μπερές, τό φαθάκι (μικρό ἢ, σομπρέρο), τό πηλίκιο, τό τζόκαῦ, ἡ κατσιούλα, ἡ σκούφια, τό μαῦρο καλπάνι, τό κλάκ, τό πλατύγυρο Ἀμερικάνικο καί ὁ γούνινος σκουῖφος από τήν Ρουμανία καί τά παιδιά καπέλλο ἐξερευνητοῦ. Ἐφτιαχναν ἄσπρόρουχα από λινάρι πού καλλιεργοῦσαν στούς κήπους καί τά ἔβαφαν μέ φύλλα καρυδιᾶς, μηλιᾶς, φράζου.

Οί Γαυναδιῶτες εἶναι ὅλοι καλοφαγάδες καί στό φαγητό τους συνηθίζουν νά πίνουν πάντα κρασί. Σάν χαρακτηριστικά σπάνια φαγητά τους ἀναφέρω πρῶτα τίς πίττες σέ μεγάλα ταφιά πού φήνονται στήν γάστρα. Κρεατόπιττα (μέ ζωμό κρέατος καί μικρά κομμάτια κρέας στήν πίττα), βασιλόπιττα (φήνεται τήν πρωτοχρονιά, από πάνω ἔχει πολλά καί μεγάλα κομμάτια κρέας πού προηγουμένως ἔχουν βρασθεῖ), ρυζόπιττα (μέ ἀρκετά πέτουρα καί μέσα μάντζια μέ ἀλεύρι καί ρύζι), γκολιόπιττα ἢ γαλατόπιττα (μέ δύο πέτουρα από κάτω καί από πάνω ἀλεύρι μέ γάλα), λιβρόπιττα μέ μία ἢ δύο ὄφες κουβιστή ἢ ἀνούβιστη (κριτσανή ἢ παχιά μέ ζυμάρι καί λάδι στό ταφί καί από πάνω τυρί), πιτουρόπιττα (ἡ ἀπλή πίττα μέ πολλά πέτουρα καί μέσα μάντζια από ἀλεύρι, λάδι, γνίζα), πατατόπιττα (ἀνάμεσα στά πέτουρα βάζουν πουρέ πατάτας), τραχανόπιττα, τυρόπιττα ἢ γνιζόπιττα, τζιαρχόπιττα (μέ κουμπρολάχανο βρασμένο), τριμινόπιττα (μέ κομμένα μικρά τεμάχια πέτουρο ξερό από πάνω), λαχανόπιττα (μέ σπανάκι, τσουκνίδες, παζιά κλπ), κολοκυθόπιττα (μέ δύο συνήθως πέτουρα καί μπόλικη κολοκύθα πού τρώγεται μέ ἕνα κομμάτι ψωμί γιά κουτάλι), πρασόπιττα, μπομποτόπιττα (χονδρή καί χορταστική πίττα από καλαμποκίσιο ἀλεύ-

ρι και κολοκύθα χωρίς φυσικά πέτουρα), μπατσαρόπιττα (επίσης από καλαμποκίσιο αλεύρι και κολοκύθα αλλά σχετικά φιλή και με λίπος αντί για λάδι). Επίσης μουστόπιττα (μουσταλευριά) και ραποστόπιττα ή λιψό (φωμί στο ταψί από καλαμποκίσιο αλεύρι). Τα πέτουρα στις πίττες είναι δύο ή περισσότερα και κλωθογυρίζονται στο χεῖλος του ταψιού ώστε πάντα να κάνουν κόθαρο Ψήνονται στη γάστρα.

Παρασκευάζονται επίσης διάφορες κουλούρες στο ταψί, στη γάστρα ή στο φούρνο, καθώς και στη χόβολη, κολουράκια, λειτουργιές, πτάρια για την έγκλησία στις όνομαστικές εορτές, βραγούλια (μικρά στρογγυλά φωμάκια στο ταψί), Χριστούγεννιάτικα κολουράκια με μία τρύπα στη μέση, τηγανίτες στο τηγάνι ή σε πλάκα με καρύδια και πετιμέζι ή ζάχαρη ή μέλι την Σαρακοστή, μπαζίνα (μεγάλες κουταλιές ζυμάρι ραποστένιο που καβουρδίζονται με λάδι και κόκκινο πυπέρι), κουρκούτι (βρασμένο αλεύρι με λάδι), κλιάστρα (τό πρώτο γάλα της γίδας μετά την γέννα), διάφορα φαγητά με αρμόζωμο (ζωμός από τουρσί κουμπορολάχανου), γιαπράκια (ντολμαδάκια από άνηθ κολοκύθα), ντολμαδάκια με φύλλα αρμιάς ή αμπελόφυλλο, κρεμύδι ωμό με ρήγανη, πυπέρι και άλατι, πυρομάθα με ζάχαρη (φρυγανιά), νερό με ζάχαρη ρουφηχτό με το κουτάλι, τραχανάς, παπάρα με λάδι στο τηγάνι, ζυνόγαλο παπάρα, κλωστό (είδος μπακιλαβά σε σχήμα σαλιγκαριού που τον τρώνε τις 'Απόκριες), γιοματιά (φαγητό στο φούρνο με ρύζι και έντόσθια που τρώγεται τό Πάσχα), κάρβουμάς (σούπα με έντόσθια), φασόλια σιορδαλιά, κρέας τζιαρούχι (κουμπορολάχανο), μπακαλιάρος με ρύζι στον νταβά, παστρουμάς, λουκάνικα ντάπια με αυγά ή ψητά στα κάρβουνα, τσιγαρίδες (τό υπόλοιπον που μένει μετά τό τηγάνισμα του λίπους), πυπεργιές τηγανιτές (με τυρί ή ψητές με λαδοξυδο), γάλα στη λαένα (πυχτό), ούρδα (μυζήθρα από τον όρδο του τυριού), τουλουμοτύρι (γάλα που πήζει σε άσινδο), κορυφή (ο άφρός του γάλα στην ντομπόλα πριν χτυπηθεί), μπάτζιο (είδος σκληρού τυριού), γκίζα (μυζήθρα τηγανιτή με λάδι, κόκκινο πυπέρι, σκόρδο και ρήγανη), τσίμες με πράσσα στο ταψί (φαράκια του ποταμού που πιάνουν με τό καλάθι), κρεμύδια ψητά σαλάτα με λάδι και κόκκινο πυπέρι, τζιαμπόχελα (παστά χέλια από την λίμνη των 'Ιωαννίνων), τουρλού (μπριάμ), πατάτες ψητές με λάδι και ρήγανη σαλάτα ή ωμές με κόκκινο πυπέρι και άλατι, κινδώνια και μήλα ψητά στο φούρνο, αρμιά (τουρσί από κουμπορολάχανο), ζυνάδια (τουρσί από άγουρες πυπεργιές τομάτες και άγκούρια), σταφύλλια στο βαρέλι (με συνάπι και γλυκό κρασί), άφκος (είδος άρακά που τρώγεται όπως τά φασολάκια), καρυδάτο (κρέας βραστό με αλεύρι και στομπισμένα καρύδια), σιουμπένια (άρμαθιασμένα καρύδια και άμύγδαλα που περιχύνονται με μουστο), πετιμέζι (σιρόπι από μουρες), μπόλια (βρασμένο καλαμποκι με καρύδια που τρώγεται του 'Αγίου 'Ανδρέα), μαρτάρες (μανητάκια του βονού που τρώγονται ψητά ή τηγανιτά), σαλιγκάρια τηγανιτά με αλεύρι, τσουκνίδες με λάδι (σπάνια κάποιος μάζευε άγρια χόρτα για σαλάτα), κάστανα ψητά ή βραστά, ήλιοσπορος, πρίτσες (καλαμποκι ψημένο σε κόκκινο), σπόρια από κολοκύθα (ψημένα στο φαράσι με άλατι), κορυφές από

πέργουλα, άγουρίδα σταφύλλι με ζάχαρη στουμπισμένη. Επίσης παρασκεύαζαν γλυκά του κουταλιού από κολοκύθα, σϋνα, άγουρα καρύδια, κεράσια, κυδώνια και σταφύλλια που τὰ κρεμοϋσαν γύρω στο ταβάνι. Πίνουν κόκκινο κρασί ντόπιο, γλυκόσυρμα και ρακή. Το φαγητό ήταν λιτό για όλους. Απεύφευγαν τις σπατάλες. Τα λίγα χρήματα που έξοικονομοϋσαν τὰ είχαν να αγοράσουν κεριά για τήν έγκλησία, καφέ, λάδι ^{ζάχαρη} και να ρίξουν στο δίσκο της έγκλησίας. Επίσης να πιουν κανένα ρακί στο Καφενείο, να προικίσουν τήν κόρη και να έχουν ένα μικρό κομποδεμα για τὰ γεράματα.

Το νοικοκυριό του σπιτιού αποτελείται από το τηγάνι και τηγανούλι, λιγγέρι (μπρούτζινη γαβάθα), γκουμπλέτσι (ξύλινο μικρό καδί όπου χτυποϋν τή ζύμη), βαένια (βαρέλια), κάδιο (χωρητικότητα 800-1500 ονάδων), καδιά (όρθια βαρέλια για το τυρί, γνίζα, βούτυρο, άρμιά, παστρουμά, ζυνάδια, ξύδι, σταφύλλια στο κρασί κλπ.), ντομπόλα και ντομπολόξυλο (όπου χτυποϋν το γάλα και βγάζουν το βούτυρο), ντραμουζάνα για ρακί, γάστρα, γιούμι, γιούμα (μπρούτζινο δοχείο που κουβαλοϋν νερό), κακάβι και κακαβούλι (μικρά καζάνια για νερό), μπακαράτσι (μεταλλικό δοχείο με κάλυμμα για τήν μεταφορά φαγητού στο χωράφι), στραγγιστήρι (τρυπητό), κουβάς για το πηγάδι, φρασιάνι (φαράσι), μασιάς (τσιμπίδα για τὰ κάρβουνα), σκούπα, γιζιαρόφτυαρο (φτυάρι για καθαρισμα του σταύλου), ξύστρος (για να ξεκολλοϋν το φωμί από τὰ ταψιά), ξύστρος για τὰ ζώα, ξιχώστης (για το συνδαύλιμα της φωτιάς στον φούρνο), τσουκάλι, άπλάδα (δίσκος σεβριρίσματος που χωράει πέντε νεροπότηρα, τήν κούπα με το γλυκό, μιá κούπα με κουταλάκια και ένα νεροπότηρο όπου βάζουν τὰ κουταλάκια που χρησιμοποιήθηκαν), πυρωσιά, φεγγίτης (μεταλλικός τρίποδας όπου τοποθετοϋν το δαδί να φέγγει στο δωμάτιο), φτυαρούλι βάτρας (για το συνδαύλιμα της φωτιάς στη βάτρα), λίμπα (μεγάλο και βαθύ πιάτο κατάλληλο για παπάρα), πλαστήρι ή όγλαϊ (στρογγυλή τάβλα όπου πλάθουν τὰ φύλλα της πίττας), πιττόξυλο, τράπεζος στρογγυλός μιās σπιθαμής ύψους για φαγητό, σοφράς (μικρότερος τράπεζος για το μαγειριό), πιττοπλάστης (κομμάτι ξύλου με χειρολαβές με το όποιο άπλώνουν τήν ζύμη για να δουλευτεί ύστερα με το πιττόξυλο), σιαφίδα (για το πλήσιμο των ρούχων ή για ζύμωμα ξύλινη), κοπάνα (ξύλινη σκάφη σιαμένη από κορμό δένδρου), κόπανος (ξύλινο ρόπαλο με το όποιο χτυποϋν τὰ χονδρά ρούχα μετά το πλήσιμο), σιορδοστούμπι (ξύλινο χαϊβάνι όπου στουμπίζουν σιόρδα, καρύδια, άλάτι κλπ), μύλος για καφέ και πέτρινος για το ρόβι (φίνα), λανάρι (δύο άγναθωτές τάβλες όπου γρένουν το μαλλί), τσιγγέλι (για το κρέμασμα των σφαχτών), ζιγιά (για να πατοϋν τὰ πόδια τους οι καβαλλάριδες στο μουλάρι), σέσουλα (για το άλεύρι, σιτάρι κλπ, στο άμπάρι), κουτί με κατράμι και κουτί με ρετσίνι από ρόμπολο (για τις πληγές των ζώων), δαδί (για προσάναμμα ή να φέγγει στον φεγγίτη), τροβάς (για το φαγητό στο χωράφι), ντρακατσίνα (τροβάς από δέρμα γίδας), δισάνι, κουτάλλα τρυπητή, φίμωτρο (για τὰ ζώα όταν άλωνίζουν), τρίφτης (για το τρίψιμο της κολοκύθας στην πίττα), ταψί (σχετικά ρηχός νταβάς μεγάλος), νταβάδες (για το ψή-

σιμο του φωμιού στον φούρνο), σινί (ρηχό ταψί μεγάλο για πίττα), ξύλινη κουτάλα (για το ανάκλιμα του φαγητού και για τις τσιγαρίδες), σουφραΐδα (ξύλινη σφραγίδα για τις λειτουργίες), σαμάρι με σαμαροσιούτι και καπίστρι, (έξαρτήματα του σαμαριού είναι επίσης τα θγκαρβέλια, οί παΐδες, το κουσιούτι, ή φουρλαΐδα, ή όπισθιά και ή ίγκλα), τροιχιές (για το ζαλίωμα, για το σαμάρι και για το δέσιμο των ζώων από το ποδάρι), παλούκια (για το δέσιμο των ζώων στη βοσκή), καφοιούτι, τζιανοπόδια (κουρτίνα στο τζάνι για να μην μπαίνει ο καπνός στο δωμάτιο), σκουπόξυλα (σανίδες με τις όποιες σφίγγουν τις σκουπες όταν τις ράβουν με τη σαμιοράφα), σαμιοράφα (μεγάλη βελόνα για σπάγιο), σαλντέδες (στρώματα για ύπνο από άχυρο ταής ή φώια), σκεπάρνι, σφυρί, καλιγοσφύρι, βαριά, ματραιάς, κοπίδι, καλέμι, χτενιά, αλφάδι, σφήνες (για το σχίσιμο κορμών), πέταλλα για τα ζώα, λοστός, πλάνη, πρόκες, καρφιά, τηλάνια, περόνες (πρόκες μεγάλες που τις φτιάχνει ο γύφτος) πένσα, τανάλια, μυστρί, μισητήρια (μικρά σφυριά για το κόλλημα δοχεύων με καλαΐ), τάβλα για το μύστρισμα, φαλλίδια κοπτινής και κουρέματος ζώων, κάννα (κούπα), χλιαροθήκη (ξύλινη ή πάνινη θήκη κουταλιών), πλατοθήκη, τσαπιά, τσάπα, θιέλια (είδος τσάπας με δύο περόνες), τριανάκι (ξύλινη τρίαινα για το άλώνισμα), τσουγράνα, χτένες για τα μαλλιά, δίκωπος (μικρός κασμάς που δουλεύεται με το ένα χέρι), άριδα, σιαρπέλλο, ρηνί ή πυριάκοιο ή λίμα, τσεκούρα και ντσεκουρούλι, μπούκλος (ξύλινο δοχείο που πίνουν νερό), πλόσια (ξύλινο δοχείο που πίνουν κρασί), σβανάς (μικρό και μυτερό πριόνι για τα κλίματα), κλαδευτήρι, φουσερό (για το θιάφισμα των κλιμάτων), μικρό παγούρι μεταλλικό για ρακή (μπότι), παγούρι από τενεκέ ή αλουμίνιο λάφυρο από τους Ιταλούς, μπρίκι τενεκεδένιο για νερό ή λάδι, κανάτα για κρασί (μαστραπάς), θκούλι (ξύλινη τρίαινα με 4-6 περόνες για το λίχνισμα), φυχαστήρα (για το ράντισμα των κλιμάτων), σιαλιστήρι, φτυάρι, κασμάς, πριόνι, μπρατσόλι (πριόνι σε τετράγωνο πλαίσιο που σφίγγει με σχοινί και κόβουν ξύλα για την σόμπα σε ξύλινο τετράποδο την γομάρα), σιάρα (πολύ μεγάλο πριόνιο που δουλεύεται από δύο άνδρες σε κορμούς), δρεπάνια, ξύλο όπου κόβουν το κρέας (κούτσουρο), σιάλα, αντίσηνα (για το λίχνισμα, λάφυρα από τους Ιταλούς), κοφίνια και καλάθια από βέργες ίτιας ή προυσιναβίτσας, κανίστρα (πλεντό κάνιστρο για το φωμί στο τραπέζι), σουλπί (μακρουλό καλάθι για φάρμα στο ποτάμι), τσουβάλια, σαμιούλες από το αλεύρι της Ούνδρας, άργαλιός, τσιουκρίνι (ξύλινο τετράπλευρο περιστρεφόμενο για να μαζεύεται το νήμα που γνέθουν), μάσκα συρμάτινη για τα μελίσια, ντριμόνι (σίτα με τρυπητό τενεκεδένιο πάτο για το κοσιίνισμα του καλαμποκιού), πυκνάδα (για το κοσιίνισμα του σιταριού), σίτα (για το αλεύρι), άμόνι (για το κάρφωμα των παπουτσιών), καλοπόδια, καταπίδι (έσωτερικό στήριγμα της έξωθρας στο φύλλο που μένει κλειστό), άμπάρα (χονδρό ξύλο πέρα-πέρα πίσω από την έξωθρα που στηρίζεται σε δύο καμάρες στον τοίχο), μέγκινη, χειρόλαμπα χωρίς γυαλί, γκαζόλαμπα με γυαλί, φανάρι πετρελαίου με γυαλί, μαστραπάς, τέντζερης, τεντζερούλης, λαδερό (μπρί-

κφ λαδιού), λιγένη (μεταλλική λειάνη), ρόνα, άδράχτι, σφονδύλι, τσάννες (μακρύα σύρματα που πλέκουν), καζάνα ή ζευγέρα (μέ την όποία κουβαλούν πέτρες δύο μαστόροι), ξύλινα δοχεΐα που φορτώνονται στά ζώα καί κουβαλούν άμμο από τό ποτάμι, ποδιά κτίστη, σαρμάντσα (κούνια μωρού), σκαμνιά, καναπέδες, καθρέφτης μεγάλος για τόν όντά, κασέλλα (μικρό μπαούλο όπου άκουμπούν πρόχειρα τίς κλωστές, φαλλίδια, μπαλάματα κλπ.), μπαούλο, σεντούνη (τετράγωνο μπαούλο), σκιάχτρα (για τά πουλιά στά χωράφια από κεφάλια ζώων ή παλιά ρούχα), κεδί για τό στούμπισμα τών σταφυλλιών καί στούμπος μέ σκαλιστό ζουμπο, γαλατοκόζινο (όπου φτιάχνουν τουλουμοτύρι), γαβάθα ξύλινη, καντάρι μέ στυλιάρη για τό ζύγισμα, παλάντζα, κόνιαλο για τά παπούτσια, νεροχύτης, άμπάρι για τό άλεύρι, άλέτρι (ξύλινο ή σιδερένιο), ζυγός (έξαρτήματα είναι ή λιμαριά, οί ζεϋλες, ή βουρκλίδα καί τό συγκαμπένη), μπότινα (ξύλινο δοχεΐο για τυρί κλπ), βοϋρτσες (για τό πάτωμα, τό άσπρισμα, για τά μαλλιά, για τά παπούτσια), κηλίμια, φλοιάτες, τράγια (σκεπάσματα από τρίχωμα γίδας), τραπεζομάνδουλλα, κεντημένες μπάντες στόν τοϋχο, σαΐσματα (παλιά στρωσίδια από μαλλί γίδας για τό πάτωμα), κουρελλού (πλεγμένη από παλιά ρούχα στόν άργαλιό), φασουλόξυλα (για τά φασόλια στόν κήπο καί για τούς φράχτες), φοϋριες (για τά πέργουλα), σταλίμια (για τούς φράχτες καί τά κλίματα), βουιέντρα, τενειές για λάδι καί πετρέλαιο, χωνιά για νά βάζουν τό κρασί-ρακί-λάδι-πετρέλαιο στά δοχεΐα, μπαστούνι, κλίτσα, βέργα (σκαλιστή μέ τόν σουγιά), κεραμίδι (για τόν πονόκοιλο), πλάκα για τηγανίτες, μπουνιάλι μέ ξύδι, κάρρα, χαντζιάρια για τό κρέας, τζαντίλλα (πάνινη σακούλα όπου στραγγίζει τό τυρί ή ή μίζιθρα), μασίνα (σόμπα μέ φούρνο καί μάτια), κλειδοπίνακο (ξύλινο στρογγυλό δοχεΐο για μεταφορά φαγητού στό χωράφι που άποτελεΐται από δύο καπάκια), λαένα (πύλινη στέμνα για τυρί κλπ.), κουδούνια, κυπριά, τσιουιάνια, γκιορτάνια (ξύλινα περιλαίμια για τά κουδούνια), κηνοσακκούλα, φλυτζάνια κηφέ, κησοπότσηρα, νεροπότσηρα, ρακοπότσηρα, κηφόμπρια, σουγιάς (κολοκοτρωναΐτικος), κημάτινο σελάχι για τά χρήματα ή πάνινη σακούλα (σουρωμένη μέ σπάγγο στην κορυφή καί κημιέται για άσφάλεια από τόν λαιμό), πυριόβολος μέ στυρνάρι καί ΐση, τσακμάκι μέ φυτίλι, φακός (για άναμμα τσιγάρου μέ τίς ακτίνες του ήλιου), κηρδάρια, γουμάρα (ξύλινος τετράποδος όπου κόβουν ξύλα ή στηρίζεται ή σκιάφη όταν πλένουν), ξυλοφάγος, πασσέτο (μέτρο), φάτσες κεντημένες μέ μετάνι (μαξιλαροθήκες), κηβουρδιστήρι (για κηφέ ή ρεβύθι), τρυγολόγος (μαχαίρι τρύγου), Υπάρχουν βέβαια μερικά άκόμη έργαλειά που δέν τά θυμάμαι. Αυτά που σημειώνω κατά 95 % βρίσκονταν στό σπίτι μου.

Δ) ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΠΑΝΙΔΑ

Η κτηνοτροφία άπετελεΐτο από 150-300 γιδοπρόβατα τών κατοίκων του χωριού, 30 βώδια καί, άγελάδες, 50 μουλάρια καί γαϊδούρια, κηθώς καί 5-10 κότες που είχε κηθε οίκογένεια στό σπίτι της, τήν άπαραΐτητη γάτα καί συχνά

τό σκύλο. Πολύ σπάνια είχαν κουνέλια και γουρούνια. Τα βώδια τό καλοκαίρι μετά τα άλωνια και ως τό ὄργωμα βοσκοῦσαν ἐλεύθερα στό δάσος στό Περιβόλι χωρίς βοσκό. "Όταν πάλευαν μέ τούς λύκους ἀκούγονταν τά μουγκιανητά τους στό χωριό. "Έκαναν τότε λένε κῆλο ὄλα μέ τίς οὔρες τους πρός τά μέσα. Προπολεμικά 4-5 οἰκογένειες εἶχαν ἀπό 200 γίδια ἢ κάθε μία και ὄλη ἢ κτηνοτροφία τοῦ χωριοῦ ἀπετελεῖτο ἀπό 1.500 γιδοπρόβατα. Λένε πώς ὄλη ἢ Κοινοτική ἔκταση τοῦ Γανναδιοῦ μπορεῖ νά ἐκθρέφει γύρω στά 3.00 γίδια.

Σέ κάθε σπίτι συνήθως ἀναλογοῦσαν 5-10 γιδοπρόβατα πού τά πηγαίνοεφερνε καθημερινά ἀπό τό βουνό στό σπίτι ὁ κοινός βοσκός και σταυλίζονταν στό ὑπόγειο τοῦ σπιτιοῦ. Ἀπό τόν Ἰούνιο ως τόν Ὀκτώβριο ὄμως ἔμειναν μονίμως στό βουνό και πήγαινε στή στρούγνα κάθε οἰκογένεια μέ τή σειρά πού κρατοῦσε ὁ γαλομέτρης και ἔπηζε τό γάλα τυρί στά καρδάρια. Πρίν βγοῦν ἔξω τά γίδια, τό γάλα τό ἔτρωγαν τά κατσίνια (τά χῶριζαν τόν Μάιο) ἢ τό ἔκαναν βούτυρο. Μετά τόν Ὀκτώβριο τό γάλα τό ἔκαναν τουλουμοτύρι. Ἀνάλογα μέ τό γάλα πού ἔπιαναν τά γίδια κάθε οἰκογένειας στό γαλομέτρημα, πού γίνονταν τόν Ἰούλιο παρουσία ὄλων, ἦταν και οἱ σειρές πού ἐκάρποῦτο τό γάλα τοῦ κοπαδιοῦ. Στό γαλομέτρημα συνέβαινε κάποια γυναίκα συχνά νά κρύβει κάτω ἀπό τό φουστάνι της ἕνα παγοῦρι μέ νερό γιά νά φανεῖ περισσότερο τό γάλα πού ἔπιαναν τά γίδια της. Πάλευαν ὄλοι τότε τόν βοσκό μέ πίττα, αὐγά, κρασί και κρέας και ἔκανε ἕναν σωρό ἀπό φαγητά.

Ὁ βοσκός ἔτρωγε μέ τή σειρά φαγητό στά σπίτια τό βράδυ και τροβαδιάζονταν γιά τό μεσημέρι γιατί πολύ σπάνια ἦταν Γανναδιῶτες οἱ βοσκοῖ ἐκτός ἀπό τήν κατοχή. Ἐπίσης ὁ βοσκός ἔπαιρνε τό γάλα τοῦ κοπαδιοῦ στίς 15 Αὐγούστου. Μιά σειρά γάλα ἔπαιρνε και ὁ γαλομέτρης πού βαστοῦσε τά δευτέρια και μία σειρά ὁ ἰδιοκτήτης τῶν καρδαριῶν. Γιά κάθε κατσίνι πού ἔφερνε στό χωριό ὁ βοσκός ἔπαιρνε ρεγάλο. Ὁ μισθός τοῦ βοσκοῦ καθορίζονταν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου σέ συγκέντρωση ὄλων τῶν χωρινῶν στό μεσοχώρι πχ. 5 δραχμές τό κεφάλι. Λογομαχοῦσαν και ὄλοι ἔλεγαν τήν γνώμη τους πού ἄκρη δέν εὐρισκες. Ἡ μόνη ἀργία γιά τόν βοσκό ἦταν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὄποτε γίνονταν ἀνανέωση τοῦ συμβολαίου ως τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πάλι. Ἐπίσης ὁ βοσκός φρόντιζε μέ τούς χωριανούς νά νοικιάσουν τραγιά ἀπό ἄλλα χωριά γιά νά σύρουν τά γίδια και νά τά ἀλατίσει στήν ἀλατσιά δυό φορές τό καλοκαίρι. Ἡ ἀλατσιά ἦταν κάτι σιόρπιες πλάκες σέ μπαῖρι πέρα ἀπό τό ποτάμι.

Τό κούρεμα γίνονταν στά σπίτια πρίν ἀδόμη βγοῦν στό βουνό τά γίδια στό τέλος τοῦ Μάη. Τό πρῶι γιά νά βγάλουν τά γίδια ὁ κόσμος στή βοσκή ἀπό τά κελάρια τους σφύριζε μέ σαλίγκαρο ἢ μέ τά δάντυλα. Καί φυσικά εἶχε 1-2 σκύλους πού τούς ἔθρεφε τό χωριό. Γύρω στό 1940 πού ἦταν βαρῦς χειμῶνας οἱ χωριανοί ἔκοβαν δρόμο μέ τά φτυάρια ως τό Γυφτάκι γιά νά βγοῦν τά ζῶα στή βοσκή και καμμιά φορά και ως τόν Ἁῖ Σωτήρο. Κάποτε λόγω τῆς καιρίας τά ζῶα ἔμειναν 33 μέρες κλεισμένα στά σπίτια. Τά περισσότερα σπι-

τια βαστούσαν στο κελάρι τους και 1-2 βιτούλια και τὰ μανάριζαν για να τὰ σφάζουν τὰ Χριστούγεννα, τὸ Πάσχα ἢ τὸ πανηγύρι. Τὰ κατσίκια ποὺ ὡς τὸ καλοκαίρι μεγάλωναν τὰ βοσκοῦσαν τὰ, παιδιὰ στὸ βουνό και τοὺς κουβαλοῦσαν στὸ κελάρι καθημερινῶς κλαδιά. Πέραν τῆς προσθέτου τροφῆς τῆς γίδας στὸ σπίτι μὲ πίτουρα, κολοκύθα, ρόβι, φίνα, φωμιὰ, κόβονταν για τὸν χειμῶνα για κάθε κεφάλι και 3-4 φορτώματα κλώνοι δρυός ἢ μπουρντένια και βαλάνια. Ἐνα φόρτωμα ἀπετελεῖτο ἀπὸ 50-50 ἀγκυλιές κλαδί. Μετὰ τὸν πόλεμο ποὺ τὰ γίδια ἔτρωγαν καλύτερα γεννοῦσαν 2-3 κατσίκια. Μερικὲς οἰκογένειες εἶχαν και κυφέλες μὲ μελίτσια και παλαιότερα μεταξοσκώληκες.

Τὰ ζῶα τοῦ δάσους ἦταν ἀρκοῦδες, λύκοι, τσακάλια, ἀλεπούδες, ἄσβοι, κουνάβια, ἀγριόγατοι, λαγοί, ἀγριογούρουνα, ἀγριόγιδα, ζαρνάδια, ἐλάφια (πλατῶνια), σκίουροι, νυφίτσες, σκαντζόχοιροι, χελῶνες, φείδια διάφορα μέχρι 1 1/2 μέτρα μήκους ὅπως δένδρογαλιές, σαῖτες, ὄχυνες, ἀστρίτες, κοντανάκια, γκούσταροι και γκουσταρίτσες. Στὸ ποτάμι ὑπῆρχαν νερόφειδα, διάφορα φάρια και χέλια ὅπως μουστακάρια, πέστροφες, κέφαλοι, κότσες, καρβασαράδες, γουλιάνοι, και συρτάρια. Τὸ φάρεμα γίνονταν μὲ σουλπί ἢ ἀγνύστρι, κυρίως ὁμως μὲ καλάθι ὁμαδικὰ ὅποτε ἀλλάζαν τὴν ροή τοῦ ποταμοῦ. Κάποτε οἱ ἄνδρες ἔπιασαν 40 κιλά φάρια στὸ Στρατσιανίτικο. Τὸ ποτάμι συχνὰ κατέβαζε πολὺ νερό. Ὅταν ἦταν ὁ στρατός στὸ Μπέλεῦ μιὰ φορά πὸ νερό ἔφθασε ὡς πάνω ἀπὸ τὴν γέφυρα και πλημμύρισε τὸ στρατιωτικὸ φυλάκειο. Παλαιότερα ὑπῆρχαν Γαναδιῶτες γεφυράδες ποὺ συντηροῦσαν τὸ γεφύρι και ἔπαιρναν χρήματα ἀπ' ὅσους περνοῦσαν για τὴν Πυρσόγιαννη. Ἐπίσης ἡ κοίτη του δέν ἦταν σταθερὴ και τὸ 1950 ἕνας λόχος πέρασε τὸ ποτάμι ὅπως ἔλεγε ὁ Ἀξιωματικός του ἀβρόχοις ποσί, γιατί ἐν τῷ μεταξύ καθὼς βάδιζαν στὴν ποταμιὰ ἀλλάξε τὸ ποτάμι τὴν κοίτη του και γύρισε ἀπὸ πίσω τους. Καί ὁ λαϊκὸς τῆς Σιούλας κατέβαζε κάποτε βουίζοντας πολὺ νερό και φαίνονταν στίς Γιουντσάδες τὸ γυαλντερίμι. Τότε τὸ γυφτοκάλυβο πλημμύρισε και λίγο ἔλλειψε νὰ πνιγοῦν τὰ ζῶα τους. Ὁ λαϊκὸς στίς Κρανιές εἶχε πάντα νερό και ἀπὸ αὐτὸν γέμιζε ὁ βυρὸς τοῦ Μητροῦση. Τὸ φάρεμα ἦταν ἔθιμο τὴν παραμονὴ τοῦ Ἀἱ Σωτῆρος. Ἐπίσης ἔθιμο ἦταν νὰ κυνηγοῦν ὁμαδικῶς (παγάνα) ἀγριογούρουνα στὸ Περιβόλι τὴν δεύτερη μέρα τῶν Χριστουγέννων. Τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸ ἀγριογούρουνο τὸ, ἔπαιρνε αὐτὸς ποὺ τὸ σκότωσε και τὸ βράδυ γίνονταν γλέντι στὸ σπίτι του μὲ τὰ ἐντόσθια για μεζέ.

Οἱ ἀρκοῦδες σπάνια ἔκαναν ζημιές. Στὰ χρόνια μου μόνο δύο ἀρκοῦδες και δύο λύκοι (μὲ δηλητήριο) σκοτώθηκαν ἀπὸ χωριανούς μου. Ἐπίσης ὁ Παπαδημητρίου εἶχε στὸ σπίτι του μὲ τὰ γίδια ἕνα ἐλάφι ποὺ πήδησε ἀπὸ τὴν στέγη τῆς αὐλόπορτας νὰ φύγει και ἔσπασε τὰ πόδια του. Ὅσοι σκότωναν ἀλεπού ἢ γεράκι περιέφερναν τὸ δέρμα στὰ σπίτια και μάζευαν αὐγά. Λαγοὺς και ἀγριογούρουνα σκότωναν συχνὰ και ὄχι σπάνια ζαρνάδια. Ἐναν λαγό ποὺ τὸν ἔπιασε ἡ μάνα μου στὸ τριφύλλι τὸν μεγαλώσαμε στὸ σπίτι. Μερικοὶ ἔτρωγαν ἄσβους και σκαντζόχοιρους. Μιὰ φορά ἔφησαν στὴ σούβλα οἱ ἄνδρες ἕναν

άσβδ που έλεγαν πως είναι λουκούμι αλλά ο παπάς τους απαγόρευε να μεταλάβουν για πέντε χρόνια. Αργότερα που δεν επιτρέπονταν τό κυνήγι του άγριογούρουνου συχνά έκαναν ζημιές στα καλαμπόκια και έβγαιναν οι χωριανοί και άναβαν φωτιές στα χωράφια και χτυπούσαν τενεκέδες για να φύγουν. Επίσης αναφέρονται πολλές ιστορίες για φείδια που συνηθίζουν να ζουν στο ίδιο πάντα μέρος. Όπως μια γυναίκα που ζαλικώθηκε μαζί με τα χόρτα και ένα φείδι και τό είδε μέσα στο νερό καθώς έσκυφε να πιει νερό σε μια πηγή και κάθισε κάτω για να φύγει. Στόν 'Αϊ Νικόλα λένε είναι κρυμμένο ένα φείδι πολύ μεγάλο με λέπια. Τά κοντανάκια θεωρούνται φύλακες του σπιτιού. Πολλά φείδια ήταν στο Σιλιό, Παλιχειμάτα και στο Νεκροταφείο. Στόν 'Αντζερούχη λένε υπάρχει ένα φείδι με κεφάλι σαν γάτας και ζει εκεί 400 χρόνια και τό έχουν δεϊ σύγχρονοι και παππούδες. Υπήρχαν επίσης σαλαμένδρες και σαλιγκάρια. Αναφέρονται πολλές ιστορίες κυνηγών στο χωριό. "Ήξεραν που κάθονται οι λαγοί. Γύρω στο 1930 λένε ήταν 36 κυνηγοί κυρίως ξενιτεμένοι που έμεναν στο χωριό και σκότωναν στην περιοχή του Γανναδιού 15-20 λαγούς τόν χρόνο.

Τά άγρια φτερωτά του χωριού ήταν πέρδικες, φάσες, τρυγόνια, περιστέρια, μπεκάτσες (ξυλόκοττες), τσίχλες, τσουρλέκια, κίτσες, γεράκια, σταυραετοί, άετοί, όρνια, μελεσσοφάγοι (ρουμουπούλια), σπουρογίτια, κοτσίφια, στριγαλινά (γαρδέλια), κορυδαλλοί (κατσιλογιάννιδες), χονδροτσιονες, τσιόνες, σίντζες, ουκοφάγοι (κιτρινοϋσες), τρυποφράχτες, αηδόνια, κοκκινολαίμηδες, άσπρόκοιοι, νυχτερίδες, πιπίνια, κιτρινοπούλια, σουσουράδες, κουκουβάγες, γιωνίδες, μπούφοι, κουρούνες, κοράκια, άσπρόπούλια, χελιδόνια, άετομάχοι, πετροχελιδόνα, κοΰκοι, άλογα του κοΰκου, δρυοκολάπτες (τσιουκιλητάρες), κάς-κας, τσαλαπετεινοί, σιταρίθρες, τσιμπογέρανα. Οι σταυραετοί άρπαζαν καμμιά φορά μικρά ζώα. Κάποτε πάνω σε μια κερασιά ήταν ένας άετός τεράστιος σαν κατσίκι που όταν πέταξε έμοιαζε με άεροπλάνο. Για τά πουλιά που έκαναν ζημιές στα χωράφια ^{έβγαζαν} σιιάχτρα. Τά πουλιά εντός από τους κυνηγούς τά κυνηγοϋσαν και τά παιδια με τά λάστιχα (σφενδόνες) παραφυλάγοντας κάτω από τά δένδρα. Τίς τσίχλες τίς έπιαναν με άγινύστρια ή πλάκες (κλουτσοσηάνδαλα και γύφτινες) ή με θυλιές από τρίχες από την ούρά του άλόγου. Ο Στραχάτης της Μεσαριάς έκανε γάμο με τσίχλες. Ήταν μεγάλα κοπάδια τότε οι τσίχλες και εμεϊς τά παιδια πιάσαμε στα άγινύστρια μια μέρα 53. Θυλιές και δόνανα (σίδερα) έστηναν και για τά άγρια ζώα. Στη Μεγάλη Ήετρα ήταν μια φθλιά από άετό που μας κυνήγησε όταν πήγαμε να σαρφαλώσουμε να δοϋμε τά μικρά του. Πάντως οι κυνηγοί σπάνια χαλοϋσαν φυσίγγι για τσίχλες και κοτσίφια. Χαρά των παιδιών ήταν όταν έρχονταν τά χελιδόνια την άνοιξη στις παλιές φωλιές τους, καθώς και ο κοΰκος που έρχονταν λίγο αργότερα από τό κουκάλογο και έπρεπε να φας κάτι πρόχειρα τό πρωϊ για να μην σε τσακίσει. Τίς νυχτερίδες τίς κυνηγοϋσαμε με τά σωινάκια τή νύχτα στις καλύβες και τά πιπίνια στόν πλάτανο στο μεσοχώρι με τόν φανό και τά λάστιχα. Καμμιά φορά τά πουλιά που πιάναμε ζωντανά τά βάζαμε σε κλουβιά. Επίσης

τά σπουργίτια τά πιάναμε μέ κοπάνα δεμένη μέ τροιχιά στό παράθυρο του σπιτιού εκεί πού έτρωγαν τά τσίπουρα. Όπλα είχαν πολλοί χωριανοί πρίν από τόν πόλεμο ακόμη, Ό Ευνός είχε όπλοστάσιο σ'ένα δωμάτιο του σπιτιού του. Ήπηρε και κάποιος κυνηγός πού χτυπούσε λαγό μέ τό πολεμικό.

Από τά ζουζούνια πού ήταν γεμάτος ό τόπος αναφέρω τά τζιτζίκια, ακρίδες, στρέκλους, τσίντζιάρους, σιατομπούμπαρα, σαρανταπόδαροϋσες, άράχνες, σφάλαγγες, μαρμάγια, σκορπιοί (μπουκουλέτσιδες), φαλίδες, σιαρκάλια, τριζδονια, σβοϋρες, τσατσάρακοι, κολοφωτιές, πασχαλιές, σφήνες, κούμπανοι, σερσένια, μυρμίγκια διάφορα όπως τούρκοι ή άγριομέρυγκια πού συχνάζουν στις βελανιδιές, άργονίνητα μεγάλα μυρμίγκια κλπ, βάτραχοι και μπράσιες, σαλιγκάρια, μύγες, χρυσόμυγες, αλογόμυγες, κουνούπια, σκνίπες (μισίτσες), βρωμοϋσες, τσιμπούρια, κοριοί, φείρες, φύλοι, χαμόρακες (τυφλοπόντικες), πεταλλοϋδες, μελίτσια, άγριομέλισσα, κηφήνες. Οί ακρίδες ήταν πολλές και έκαναν μεγάλες ζημιές στα χωράφια. Μετά τόν πόλεμο έρριξαν δηλητήριο και έξοντώθηκαν. Επίσης οί κοριοί, οί φύλοι και οί φείρες μας έπαιρναν από τά μάτια και τό πρόσωπο στο σπίτι και τό ξεφείρισμα ήταν καθημερινή φροντίδα. Βράζαμε τά ρούχα ή ό ένας έσπαγε στο κεφάλι του άλλου τις κόντες. Έγινε τότε ράντισμα όλων των σπιτιών μέ άντλίες DDD από την Αμερική. Οί στρέκλοι ήταν πολλοί και επικίνδυνοι για τά βωοειδή πού όταν τά τσιμποϋσαν έτρεχαν πελαγωμένα και δεν συμμαζεϋονταν. Τους τσίντζιάρους τους δέναμε μέ σχοινί από τό πόδι και παίζαμε. Επίσης πιάναμε τους κηφήνες και τους βάζαμε σε κουτιά, καταστρέφαμε τις σφηκοφώλιές μέ θιάφι και κάναμε συλλογή από πεταλλοϋδες. Τίς πασχαλιές τίς βάζαμε στην παλάμη και λέγαμε Μάρω-Μάρω φέρε μου παπούτσια. Τους σκορπιούς τους έβαζαν μέ ποντίκια στο λάδι και άλοιφαν τις πληγές. Τά δόντια από τους τσατσάρακους τά χρησιμοποιούσαν σαν φυλαχτό (μέ σπόρο) πού τό έρραβαν στο κεφάλι των ζώων του σπιτιού. Τίς κολοφωτιές τίς πιάναμε μέ πλατομανδύλλες (είδος πλατύφυλλου λαχανικού). Τίς βάζαμε σε κελύφη σαλιγκαριού πού κλείναμε μέ ένα κομμάτι γυαλί και κερλί. Τά ταβάνια ήταν πολύ ένοχλητικά στα ζώα και ήταν φροντίδα μας στο δρόμο πού τά ζώα ήταν φορτωμένα, να τά σκοτώνουμε μέ κλαριά.

Ε) ΓΕΩΡΓΙΑ -- ΧΑΩΡΙΔΑ

Η καλλιεργημένη έκταση ήταν τεμαχισμένη σε μικρά περιποιημένα χωράφια και άνέρχονταν σε 700 περίπου στρέμματα διάσπαρτα σε όλη την κοινοτική έκταση. Κάθε σπίτι είχε και 2-3 κήπους στο χωριό. Πολλά χωράφια ήταν περιφραγμένα μέ πραιμαιλίκια (φράχτες), πετρότοιχους, παλιούρια ή συρματοπλεγμα άγναθωτό. Το ένα πέμπτο των άγρων άρδεϋονταν από βυρούς και από τό ποτάμι πού βρίσκεται σε μια απόσταση μιας ώρας μέ φορτωμένο ζώο. Το σπίτι μου είχε 30 χωράφια 15-20 στρέμματα, έκτάσεως από 1/10 έως δύο στρέμματα εν των οποίων έξη στρέμματα ποτιστικά. Μετά τό 1950 καλλιεργ-

γούσαμε και ξένα χωράφια που οι ιδιοκτήτες τους είχαν φύγει από το χωριό. Τότε είχαμε 8-10 γίδια, 2 πρόβατα, 12 κατσίνια, 12 κουνέλια, 1 αγελάδα με μοσχάρι, 1 βώδι, 1 γαϊδάρο, 10 κόττες, 3 γάτες, και 1 σκυλό. Η παραγωγή μας ήταν 19 ταγάρια σιτάρι, 10 ταή, 5 κριθάρι, 10 καλαμπόκι και 100 όκιάδες ρεβύθια, 10 φανές, 120 ρόβι, 800 κρασί, 120 κουρνάρι, 100 πατάτες και 200 κρεμύδια. Κόβαμε επίσης 60 φορτώματα κλαδί από τα όποια τα 20 τα πουλούσαμε και 40 φορτώματα χορτάρι, καθώς και 30 φορτώματα ξύλα για τον φούρνο, το μαγειριό και το τζάκι. Είχαμε κάπου 20-25 διάφορα όπωροφόρα δένδρα, δύο αμπέλια και δύο χωράφια με μηλιές.

Η κυριότερη παραγωγή στο χωριό ήταν το σιτάρι που ανέρχονταν σε 300 όκιάδες κατά μέσον όρο σε κάθε οικογένεια. Παλαιότερα δεν έπαρνούσε και οι πλούσιοι κυρίως αγόραζαν πρόσθετο από τους εμπόρους που έρχονταν στο χωριό. Το Γανναδιό ήταν όνομαστό για το κρασί του. Προπολεμικά παρήγαγε 130.000 όκιάδες σταφύλλια. Υπήρχαν διάφορες ποιμιλίες σταφυλλιών στις κλιματαριές, στα αμπέλια και στα πέργουλα στις παρυφές κυρίως των ποτιστικών χωραφιών όπως ροδίτης, σιδερότης, φράουλα, μοσχόσταφυλλο, βόσκια, μάνθος, ντιμπίνα, μαυρούδι, ντουβρινό, κορίθι, διαλεχτό, φτακίλι, κολοκυθιά, ξυνόμαυρο, κέρινο, σταφίδα, γρέντζουλα και τελευταίως αμερικανικά μπολιασμένα κατά της φυλλοξήρας και χονδρόπετσα Γαλλικά. Κατά δεύτερο λόγο έναλλιεργείτο καλαμπόκι, κριθάρι, μπιζέλι, ρόβι, βρίζα, φανές, φασόλια (άσπρα, γίγαντες, μπιρτζένια και παρδαλλά), ρεβύθια, πατάτες, κρεμύδια, λινάρι, ταή, τριφύλλι, σκουπες, κουρνάρι σε έπαρκεις ποσότητες για κάθε οικογένεια. Μόνο 2-3 οικογένειες δεν είχαν σχεδόν καθόλου περιουσία. Οι πιο πολλοί όπως το σπίτι μου ανταποκρίνονταν απλώς στις ανάγκες τους, αφού μόνο κάτι λίγα πράγματα πουλούσαμε από την παραγωγή μας όπως κουρνάρι, κλαδί και ρεβύθια.

Στους μικρούς κήπους του χωριού φύτευονταν τομάτες, πυπεργιές, πράσσα, λάχανα, μαρούλια, σιόρδα, σέλινο, σπανάκι, λάπατα, κουμπρολάχανα, μακεδονήσι, αγγούρια, κολοκύθες, πεπόνια (στά Παλιχειμάτα), ήλιοσπόρος, συνάπι, κηπόνος, φράουλες, άφκος, χωμόμηλα, φασολάκια και στα τελευταία χρόνια μελιζτάνες και καρότα. Η έκταση των κήπων και των χωραφιών αρχίζει από 4x4 μέτρα και είναι μετρημένα στο χέρι τα μεγάλα χωράφια που ξεπερνούσαν τα δύο μέτρα στρέμματα. Δύο-τρεις οικογένειες είχαν χωράφια και στο κάμπο της Κόνιτσας και μία οικογένεια ιδιόκτητο δάσος στην Καλόβρυση όπου βοσκόνισε τα γίδια τον χειμώνα. Οι κήποι είναι όλοι περιφραγμένοι με πραιμακίλια και γύρω-γύρω έχουν πέργουλα και όπωροφόρα δένδρα. Επίσης οι αυλές στα σπίτια κατά κανόνα έχουν κλιματαριές.

Η χρονιά στα χωράφια αρχίζει με το όργωμα το φθινόπωρο. Γίνονταν με τα μουάρια, τα γαϊδούρια ή τα βώδια. Ανά δύο οικογένειες έκαναν μία σεμπριά και ζευγάρωναν τα ζώα τους για να όργώσουν τα χωράφια τους. Τα παιδιά έρριχναν το σιτάρι στις αυλακιές. Στα μικρά χωράφια και τους κήπους το σκάψιμο γίνονταν με τα θεέλια ή τα τσαπιά. Συγχρόνως καθαρίζονταν το χωράφι

ἀπό τῆς καλαμιῆς καί τὰ ἀγριόχορτα. Καμμιά φορά ἔπαιρναν καί ἔργατίνες μέ τήν συμφωνία νά πάνε ὕστερα στό δικό τους χωράφι νά βοηθήσουν ἢ τίς πλήρωναν. Οἱ ἔργατίνες ἔτρωγαν πάντα ἀπό τό φαγητό πού εἰτοίμαζε ὁ νοικοκύρης. Ἦταν πολύ γραφική αὐτή ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ στό χωράφι, συνήθως κάτω ἀπό κάποιο δένδρο. Τό μεροκάματο ἦταν ἀπό τήν ἀνατολή ὡς τήν δύση τοῦ ἡλίου. Ὁρισμένα χωράφια ἦταν λασπώδη (βαριά) καί ἔπρεπε νά ὀργωθοῦν στόν καιρό τους. Προηγούνταν πάντα πρίν ἀπό τό ὄργωμα ἡ μεταφορά στά χωράφια τῆς κοπριάς σέ τσουβάλια φορτωμένα στά ζῶα.

Οἱ ἄνδρες στρεμμάτιζαν ὀρισμένα χωράφια κατὰ καιρούς ὥστε νά εἶναι βαθειά σκαμμένα. Τότε ἔπαιρναν καί τήν πλόσσα μέ τό κρασί μαζύ τους. Ἐπίσης ἔσκαβαν τὰ ἀμπέλια καί ἔβαζαν καταβαλάδες. Συγχρόνως ἐπισκευάζαν τοὺς φράχτες στά κηπάρια καί κουβαλοῦσαν φοῦρνες γιά τὰ πέργουλα. Ἐνῶ τό κόψιμο καί ἡ μεταφορά ξύλων μέ τὰ ζῶα ἦταν καθημερινή φροντίδα ὅλον τόν χειμῶνα. Ἐπιστρέφοντας ἀπό τό χωράφι κάθε βράδυ φόρτωναν τὰ ζῶα ξύλα. Τήν ἀνοιξη σκάβονταν τὰ κηπάρια καί γίνονταν οἱ ὀβραγιές γιά τόν καπνό, τό κουρκάρια καί τὰ κηπουρικά, ἐνῶ κουβαλοῦσαν μέ κάσσο ἀπό τὰ ἀποχωρητήρια τήν κοπριά. Ἐπίσης ἐπισκευάζονταν τὰ τοιχώματα πού ἔπεφταν τόν χειμῶνα. Ἀκολουθοῦσε τό κλάδεμα τῶν ἀμπελιῶν καί ἀργότερα τό θιάφισμα καί τό ράντισμα μέ γυαλόπετρα καθώς καί τό βοτάνισμα τῶν σπαρτῶν ἀπό τὰ ἀγριόχορτα. Ἀκολουθοῦσε τό θέρισμα τῶν χόρτων στά μπαῖρια καί στά λακνώματα καθώς καί τοῦ γοντζέ (τριφύλλι) ὅλο τό καλοκαίρι καί ἀπλώνονταν στή σκεπή τῆς καλύβας ἢ στήν αὐλή νά στεγνώσει. Ἐν τῷ μεταξύ τό πότισμα τῶν κήπων ἀπό τοὺς βυρούς καί τῶν χωραφιῶν ἀπό τὰ αὐλάκια ἦταν καθημερινή σχεδόν φροντίδα.

Ἐπὶ ὕστερα ἀρχίζε ἡ συγκομιδή μέ τό θέρισμα τοῦ σιταριοῦ, κριθαριοῦ καί ταῆς στά τέλη Ἰουλίου. Συχνά θέριζαν τήν νύχτα μέ τήν δροσιά. Δένονταν σέ χερσιές καί ὕστερα σέ δεμάτια 40 χεριῶν καί φορτώνονταν ἔξω δεμάτια σέ κάθε ζῶο. Τό ἀλώνισμα ἦταν ὁλοήμερο. Προηγούνταν τό καθάρισμα τῶν χόρτων στό ἀλώνι καί ἡ ἀπάλειψη μέ βοῦλτα ὅπου εἶχε χώματα. Ἡ νοικοκυρὰ ἔκανε εἰτομασία γιά φαγητό γιά ὅλους πού βοηθοῦσαν στό ἀλώνι. Ζερβίρονταν ἐπίσης λουκούμι, ἀγγούρια,μποῦρνα καί ἄλλα φρούτα στοὺς περαστικούς. Ἀκολουθοῦσε ἡ μεταφορά σέ ἀντίσκηνα ἢ τσουβάλια τοῦ ἄχυρου στήν καλύβα καί τέλος τό λίχνισμα στό Σχολεῖο.

Ἐπίσης ἔβγαζαν τίς πατάτες καί τὰ κρεμύδια καθώς καί τό κρεμμυδοῦλι καί μάζευαν τὰ φασόλια καί τὰ λίχνιζαν. Μάζευαν τίς φανιές καί τό ρόβι καί τὰ ρεβύθια καί τὰ τσιολνοῦσαν μέ κόπανους στήν αὐλή στά κηπάρια. Ἀργότερα μάζευαν τὰ φύλλα ἀπό τό καλαμπόκι (ζαῖρέ) γιά νά φάνε τόν χειμῶνα τὰ ζῶα καθώς καί τό καλαμπόκι καί ἔπαιρναν τίς καλαμιές. Συγκεντρώνονταν ὅλη ἡ γειτονιά τὰ βράδυα καί τό ξεσπύριζαν. Ἡμέσως μετὰ τό ἀλώνισμα ἀρχίζε ἡ κλαδονομή. Πολλοί εἶχαν ἰδιόκτητα δένδρα στά χωράφια τους. Τέλος ἀκολουθοῦσε ὁ τρυγός πού γίνονταν τήν ἴδια μέρα γιά ὅλο τό

χωριό. Τά σταφύλλια κούβαλιόταν σέ κοφίνια φορτωμένα στά ζῶα ἢ στήν πλα-
τη καί ἀφοῦ στουμπίζονταν τά ἔρριχναν στόν κάδιο νά βράσουν. Προηγούνταν
τό βρέξιμο τῶν βαρελιῶν πού ἔπρεπε νά ρουπώσουν νερό. Τόν Νοέμβριο ἔβγα-
ζαν τό ρακί ἀπό τά τσίπουρά στά καζαναριά.

Ἐπίσης γίνονταν ἡ συγκομιδὴ τῶν φρούτων καί τό τσιδλισμα τῶν
καρυδιῶν καί ἀμυγδαλιῶν μέ τσιλόβεργες καί ἔβαζαν ξυνάδια καί σταφύλλια
μέ συνάπι στό καδί καί ἔφτιαχναν ἀρμιά καί τοματοπολτό. Καθάριζαν σιάβου-
τας τά αὐλάκια (νεραγώϊα) στά χωράφια. Κρεμοῦσαν στό ταβάνι σταφύλλια, κυ-
δώνια, μήλα, σιουμπένια, λουκάνικα σέ θυλιές καί παστρουμά. Καί φυσικὰ ἔβαζαν
σέ καδιά τυρί, βούτυρο, γκίζα καί τουλουμοτύρι καθὼς καί γάλα στή λαένα. "Ο
λες οἱ δουλειές γίνονταν ἀπρογραμματίστα. Στήν κατοχὴ ἔγινε εὐρεία ἐκχέρ-
σωση σ' ὅλες τίς πλαγιές καθὼς καί στή Λεφτοκαρυά καί Βόρστα ὥστε ὅλη ἡ
περιβαλλόμενη ἀπό τίς πλαγιές τῶν γύρω λόφων περιοχὴ ἐκελλιεργεῖτο.

Τά καλλιεργούμενα δένδρα στά χωράφια ἦταν μηλιές (ντελίτσιος,
ξυνομηλιές, χωμομηλιές, χειμωνιάτικες, γλυκομηλιές κλπ), κερασιές (μέ κόκι-
νά καί κίτρινα κεράσια μπολιασμένες), περγουλιές, μουριές, στίς αὐλές κα-
θὼς καί γιὰ μεταξοσκώληκες (ἄσπρες, μαῦρες καί γραβανές), σουρβιές, κυδωνι-
ές, δαμασκηγιές (κίτρινες καί κόκκινες), μπουρνιές (κορομηλιές), καρυδιές,
ἀμυγδαλιές, φουντουκιές, συκιές (ἄσπρα, κόκκινα, τσιοπέλλες, δίκαιρα), καθὼς
καί ἀχλαδιές, γκορτσές, ροδακινιές, βυσινιές, βερυκογιές, ρωδιές, καστανιές,
συκομουριές καί μιὰ ἐλιά πού ὅμως δὲν ὠρίμαζαν οἱ καρποὶ της. Ἡ ἔκταση
τῶν ἀμπελιῶν ἦταν περίπου 20-30 στρέμματα. Ὑπῆρχε ἐπίσης δάσος ἀπό φουν-
τουκιές στή Λεφτοκαρυά καί στήν Μανδράχη καί μαζεῦσαμε τά λεφτόκαρα μέ
τά σακκούλια. Ἄλλα 20-30 στρέμματα ἦταν τά διάφορα πέργουλα. Τά κράνια
καί τά δαμάσκηνα ἀφοῦ λιάζονταν τά περνούσαμε ἀρμαθιές σέ σχοινί.

Τά ἄγρια δένδρα τοῦ δάσους ἦταν κυρίως πεῦκα, δρεῖς, κέδρα,
λεφτοκαρυές καί πῶλλὰ γραβιά (ἄσπρα καί μαῦρα), ἔλατα, ρόμπολα, φράξοι,
φτελιές, κρानιές, βουζιές, βρωμοξυλιές, πλατάνια, λισιές, λεῦκες, σκληθρα, πουρ-
νάρια, μπλαγκούμια, βαλανιδιές, ἀγριογκορτσιές, ἀγριοκερασιές, ἰτιές, κουτσου-
μπουρνιές, κουτσουπιές, προυσκαβίτσες, παλιουργιές, ἀγριοτριανταφυλλιές, τρα-
κουκιές, γκρέμθο (εἶδος ἀγριαχλαδιᾶς), ξηροπλάτανος, λινίκος. Τό δάσος εἶναι
ἀσυνήθιστα πυκνὸ καί μεγαλόκορμο. Ἡ ξύλευσὴ ἐπιτρέπονταν μιὰ φορά τόν
χρόνο γιὰ μιὰ βδομάδα γιὰ τίς ἀνάγκες σέ ξυλεία τῶν χωριανῶν. Στό νεκρο-
ταφεῖο καί στόν Ἁἱ Γιώργη ὑπάρχουν συστάδες ἀπὸ αἰωνόβιες βελανιδιές.
Ἐτό Σπουρλίθι κέδρα, στή Λεφτοκαρυά καί στήν Μανδράχη δάσος ἀπὸ λευτοκα-
ρυές, στό Σιοῦμο προυσκαβίτσες, στόν Τσίλιαρη λισιές, στίς Καρυές καί στό
λάσιο στόν Ἁἱ Γιώργη, ἀπὸ τό Μπιρατνό ὡς τό Σιλιό, αἰωνόβιες καρυδιές, στή
Μεγάλη Πέτρα, στό Τσιούκαλο καί στόν Ἁἱ Λιά γραβιά καθὼς καί στήν πλαγιά
στόν Ἁἱ Νικόλα, ἐτό Λαπακούμισο τσέρος, μαυρόγραβα καί δρεῖς. Γιὰ νά κόψουν
κλαδί ἢ ξύλα πήγαιναν ἐπίσης στή Βράνιστα, στή Δέσινα, Μπόλους, Παρατσιώτη
καί στό Περιβόλι. Στά Λιβιδερά εἶχε φτελιές. Στό Λειβαδούλι καί στό Ἁἱ Λιά

ἀπαγορεύονταν ἡ βοσκὴ καὶ ἡ κλαδονομία. Τὸ Γανναδιὸ πρὶν ὀριοθετηθεῖ τὸ δάσος μὲ τὴν Μεσαριὰ ἔκοβε γρεντές καὶ καυσόξυλα στὴ Λουπδοτσιανη. Στὴ Δέσινα ὑπῆρχαν πολλὰ χωράφια μὲ καστανιές. Ὅλος ὁ κἄμπος ἀπὸ τὴν "Αἰ Βαρβάρη ὡς τὸ Περὶβόλι ἐκαλλιεργεῖτο στὴν κατοχὴ. Στὸ Περὶβόλι ὀρισμένοι φύτευαν ξερικὲς πατάτες καὶ ἔσπερναν σιτάρι. Εἶχαν φτιάξει μάλιστα καὶ ἀλώνι μὲ βοῦλτα ὅπου ἀλώνιζαν. Ὅλα τὰ πεῦκα στὸ Τσιούκαλο ἦταν πελενημένα γιὰ δαδί. Προπολεμικὰ πολλὰ σπίτια φωτίζονταν τὴν νύχτα μὲ δαδί πού τὸ τοποθετοῦσαν στὸν φεγγίτη. Τὸ πετρέλαιο τὸ χρησιμοποιοῦσαν μόνο στὴ χειρόλαμπα καὶ γιὰ νὰ τρίφουν τὴν πλάτη τους ὅταν κρυολογοῦσαν. Κι' αὐτὸ βέβαια ἀπὸ οἰκονομία. Ὁ ντραγάτης παραφύλαγε γιὰ νὰ πιάσει αὐτοὺς πού ἔκοβαν ξύλα στὸ δάσος τὸν καιρὸ πού ἀπαγορεύονταν ἡ ὑλοτομία. Δουλειὰ τοῦ ντραγάτη ἦταν ἐπίσης νὰ προσέχει νὰ μὴν τρυγήσει κανεὶς πρόωρα τὰ πέργουλα καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ μὴν μένουν μεμονωμένα κλίματα καὶ τὰ τρωῶνε τὰ πουλιά. Μὲ ἀπόφαση τοῦ Προέδρου καθορίζονταν δύο μέρες γιὰ τρύγο στὸν Παρατσώτη πρῶτα, δύο μέχρι τρεῖς ἡμέρες στὰ Παλιχειμάτα-Καπηλιδ, δύο μέρες στὸν Ἀντζερούχη-"Αἰ Βαρβάρη καὶ δύο μέρες στὰ κηπάρια στὸ χωριὸ. Διηγεῖται μιὰ χωριανὴ ὅτι κάποτε ὁ ντραγάτης πού τὴν ἔπιασε νὰ τρυγᾷ πρόωρα τὸ ἀμπέλι τῆς τῆς κατὰσχέσε τίς κοφῆνες μὲ τὰ σταφύλλια καὶ ἔγινε δικαστήριον στὴν Κόμισσα καὶ τὰ σταφύλλια κατασχέθηκαν.

Ἡ θαμνώδης βλάστηση καὶ οἱ πῶες εἶναι πολλὰ ὅπως τὰ βάτα, τζίνια, τσιντζιφιές, χελιδρονιές (κλιματσίδες), ζιλινιές, λιγαριές, καλογιάννια, καλαμιές, ἀφάνες, ἰξός, πιτσικαλοῦδες, τζουχιές, κισσός, τριφύλλι, χαμομήλι, τσαῖ, μαργαρίτες, παπαροῦνες, πασχαλιές, πόπορδα, κουφοβότανο, μελισσόβότανο, πλατομανδύλλες, τσουκνίδες, βρῦα, μοῦσηλα, λειρί τοῦ πέτσιου, κούκου τὸ σταφύλλι, ψηφιᾶ, βόλιαρη, ἀγριάδα, φύλλα βρυσκοῦ, ρόγγοζη, γουμαράκιαθα, μυγοπαγίδες, παλαμανίδες, ἀσφάκες, ρήγανη, σαλέπι, κολιτσίδες, ἀγριοφράουλες, τσιρολούλουδα, μολόχες, γαλατσίδες, κρεμμύδι τῆς κουρούνας, βλήτα, βουλιάντζα, βούλιαρη, μανούσια, ραδίκια, ἀγριολάπατα, λιγαβέτσι, πικραλίδες, γουρουνόχορτι, μπουράτσινα, φτέρες, δαδοῦλες, σαλέπι.

Καὶ ἀπὸ τὰ καλλιεργούμενα σὲ γλάστρες λουλούδια ὁ τηλέγραφος, γλυκομάνα, τῆς κυρᾶς τὸ σιουλαρίνι, ἀγιδιλιμα, σκυλάκια, ἀρμπανέλλες, δημητρίσια, κρίνα, βασιλικός, τριανταφυλλίξ, κίτρινο λουλουδιές, ντάλιες, μπαμπάδες, ζουμπούλια, πολυέλαιοι, τεντελίνας, βασίλισσες, δαρνάνια, παπάδες, γαρύφαλλα, κατφές.

ΣΤ) ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ.

Οἱ Γανναδιῶτες εἶναι ἄνθρωποι εὐγενικοί, ἀπλοί, μὲ ἐλεγχόμενη συμπεριφορά καὶ ἦθος βαθειὰ ἀνθρώπινο. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀσυνήθιστα σωματώδεις οἱ πιδ πολλοί, μὲ παρᾶστημα ἐπιβλητικὸ καὶ καλοσυνάτοι χαίρονται τῇ ζωῇ τους.

Είναι όλοι κάλλιεργημένοι και χαρακτηρίζονται για την εύκολη συντροφιά και την έννημέρωση. Κουτσαβάκηδες και αγρίμους παλημάραδες δεν είχε ποτέ το Γανναδιό. Άλληλοβοηθούνται στο χωράφι, στο άλώνι, στο χτίσιμο του σπιτιού, στο γάμο για ξύλα και δανείζουν ο ένας στον άλλο τα υπάρχοντά τους. Επίσης ζευγαρώνουν τα βώδια ή τα μουλάρια σε σεμπριά και συμμετέχουν όλοι ανεξαιρέτως στις χαρές και στις λύπες των άλλων. Η φωνή τους μελωδική σέρνεται στην τελευταία συλλαβή και συχνά παραλείπει το φωνήεν για να έχει ροή ή φράση, πράγμα που δεν γίνεται τηρώντας τους κανόνες της Γραμματικής. Δεν συγχόπτουν επίσης τις λέξεις τόσο πολύ όπως σε άλλα χωριά.

Στις χειρονακτικές εργασίες δεν ζορίζονται, δουλεύουν με ρέγουλο και μεράκι χωρίς προγραμματισμό στην απόδοση. Εργάζονται άσταμάτητα όλη τη μέρα, περισσότερο οι γυναίκες. Οι άνδρες θυμόσοφοι κρύβουν τον πόνο τους και ασχολούνται με διάφορα μερμέτια στο σπίτι και κυρίως τη μαστορική με τα όποια δεν καταπιάνονται οι γυναίκες. Έχουν πάθος με την ιδιοκτησία, τα γλέντια και την πολιτική. Οι καυγάδες των ανδρών για τα πολιτικά αλλά και των γυναικών και των παιδιών είναι καθημερινοί και για το παραμικρό. Κοροϊδεύονται πολύ μεταξύ τους και έχουν όλοι παρατσούκλια όπως γιλιάρας, γιωγίος, λάλος, τσιμέρης, πετεινάρι, καμπούρης, κολοπέτσας, φλώρος, κοντούλης, γιτίτσας, ζευζέκης, νταραμπούρας, σιούτης, σουχλιος, σάπιος, φόφιος, τζάρτζας, τζιόλα, μπότσω, λαφύρω, μαναγιά, ανεξαρτήτως ηλικίας, τάξεως ή φύλλου. Συχνάζουν κάθε βράδυ απαραίτητως στο Καφενεϊο οι άνδρες και παίζουν χαρτιά, πίνουν ρακί, ούζο, κονιάκ και κρασί συζητώντας όλοι μαζί. Συνήθως αφήνουν μαστάκι, αλλά και μουστάκιες, τσιγιελωτό ή αλά Χίτλερ αλλά ποτέ ποντικοουρά.

Το θρησκευτικό συναίσθημα είναι έντονα ανεπτυγμένο σε άνδρες και γυναίκες και ο εκκλησιασμός έπαιρνε πανηγυρικό χαρακτήρα με άθροια την προσέλευση όλων των ηλικιών κάθε Κυριακή και γιορτή. Μεταλάβαιναν κατόπιν νηστείας όλοι τα Χριστούγεννα και το Πάσχα αλλά και εντάκτως, όπως του Σταυρού και τον Δεκαπενταύγουστο, τρώγοντας το λιτό φαγητό τους για μία εβδομάδα χωρίς λάδι. Του Αϊ Γιάννη δεν έτρωγαν ούτε κόκκινο σταφύλλι. Γενικά τηρούσαν την θρησκεία κατά γράμμα. Δυσιδαίμονες και προληπτικοί στα χρόνια μου ακόμη παρά τον φιλελευθερισμό των ξενιτεμένων αποφεύγουν να φυτέψουν πχ. καρυδιές στο χωράφι τους γιατί φοβούνται πως θα χηρέψουν ή αν πηδήσεις λένε το ούρανιο τόξο θα αλλάξεις φύλλο. Ακόμη βάζουν ρετσίνι στο δρόμο που περνούν οι λύκοι ή σταυρώνουν το δρόμο με πέτρες όπου την νύχτα βγαίνουν φαντάσματα ή για να σκάσει ή κακιά γειτόνισσα πετούν έξω από την πόρτα της ψόφια ποντίκια, τρύπιους τενεκέδες, παλιά παπούτσια και αναθαρόλες. Οι μικροί κάνουν συντροφιά και συζητούν με τους μεγάλους και τις γυναίκες ως ίσος προς ίσον. Και οι φτωχότεροι δεν έχουν το κόμπλεξ του δούλου απέναντι των πλουσίων. Και όταν ακόμη δέχονται έλεημοσύνη δεν νοιώθουν υποχρεωμένοι. Αφού του περισσεύουν λέει πρέπει να δώσει σ' αυτούς που δεν έχουν. Μάλιστα συνασπίζονται μαχητικά κατά των πλουσίων στα κοινά προβλήματα του χωριού. Τα πεθερικά και οι ή-

λημιώμενοι συντηροῦσαν ἕνα ἦθος στό χωριό βαθειά ἀνθρώπινο καί πολιτισμένο πού μεταβιβάζονταν ἀπό γενεά σέ γενεά. Οἱ ἄνδρες σέβονταν τίς γυναῖκες πού ἦταν πολύ προσεκτικές στίς σχέσεις τους. Ὄταν περνοῦσε γέρος στό δρόμο τά παιδιά σηκώνονταν ἀπό τό πεζούλι. Κάποιος χωριανός ἔκανε καί φακίρικιά στό χωριό ἐπικοινωνώντας μέ τά πνεύματα.

Οἱ σχέσεις τῶν ἀνδρῶν καί τῶν γυναικῶν κατὰ κανόνα ἦταν ἀγαθές καί φιλελεύθερες. Ὅμως τά κορίτσια ἀπέφευγαν νά συναντοῦν ἀκόμη καί στό δρόμο τά ἀγόρια καί ὅλοι τοὺς πλουσίους τοὺς ἔβλεπαν μέ δέος. Λέγεται πῶς παλαιότερα λόγω τῆς μακροχρόνιας ἀπουσίας τῶν ἀνδρῶν στό ἐξωτερικό μερικές γυναῖκες τοὺς ἀπατοῦσαν. Συνέβη μάλιστα νά γεννηθοῦν καί ἐξώγαμα πού τά πετοῦσαν στό ποτάμι καθώς καί αὐτοκτονίες. Ἐπίσης ὅτι στό γκρεμό στά Σταλάγματα πετοῦσαν τοὺς γέρους καί τοὺς ἀρρώστους τοῦ χωριοῦ. Μᾶλλον ὅμως πρόκειται περί μεμονομένων περιπτώσεων. Αναφέρεται καί ἡ πολιορκία ἐνός σπιτιοῦ γιά λόγους ἐκδικησέως, ἀπό βλάχους συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ, γιατί δέν ἤθελαν οἱ γονεῖς τῆς κοπέλλας νά τήν δώσουν γυναῖκα στό βοσκό τοῦ χωριοῦ. Γύρω στό 1950 τρεῖς γυναῖκες ἦταν μουγκές ἢ μισότρελλες, μία κουτσή, μία μέ ἕνα μάτι, ἕνας κουφός, ἕνας τυφλός, ἕνας μέ ἕνα μάτι, ἕνας καμπούρης, ἕνας κουτσός, δύο ἀτεκνοί, ἐννέα ἀγαμοί ὡς τώρα καί μερικές χῆρες πού δέν ἔρριχναν μάτι σέ ἄλλον ἄνδρα γιά ὅλη τους τή ζωή.

Ἐπειδή οἱ ἄνδρες ταξείδευαν καί ὅταν ἐπέστρεφαν στό σπίτι χουζοῦρευαν, οἱ γυναῖκες ἀσχολοῦνταν μέ ὅλες τίς δουλειές. Ἐκτός ἀπό τό νοικοκυριό πού ἦταν ἀποκλειστικά δική τους ἐργασία ἀσχολοῦνταν μέ τό ὄργωμα μέ τά βώδια ἢ τά μουλάρια, τό τσάπισμα, τό σκάλο, τό βοτάνισμα, τό θέρισμα, τό ζαλίωμα (πού θεωρεῖται ὑποτιμητικό γιά τοὺς ἄνδρες), τό πότισμα, τό κόψιμο κλαδιῶν καί ξύλων ἀνεβασμένες στά δένδρα, τό κλάδεμα καί γενικῶς μέ ὅλες τίς γεωργικές καί κτηνοτροφικές ἐργασίες. Μερικές γυναῖκες λένε παλαιότερα ἔχτιζαν καί τοίχους. Δούλευαν ἀπό νύχτα σέ νύχτα καί στό δρόμο ὅταν βαδίζουν συνηθίζουν νά πλέκουν. Ἐχουν συνηθῶς λίγα παιδιά. Μερικές εἶναι νύφες ἀπό τά κοντινά χωριά ἐπὶ τήν Ἐξοχή ὡς τό Κεράσοβο καί τελευταίως καί ἀπό τήν ἀπέναντι ὄχθη τοῦ ποταμοῦ. Κατὰ κανόνα μιᾶνε πονεμένα καί στοργικά. Οἱ γυναῖκες κρατοῦσαν στά χέρια τους τήν παραγωγή τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ ἄνδρας ὅμως εἶχε τό πρόσταγμα, ἂν καί τό τί δουλειά θά ἔκαναν κάθε μέρα τό καθόριζε μᾶλλον ἢ γυναῖκα γιατί ἦταν κιό ἐνήμερη στόν κύκλο τῶν καθημερινῶν ἐργασιῶν.

Οἱ Γανναδιῶτες ἐκτός ἀπό τά Ζαγόρια καί τήν παλιά Ἑλλάδα ὅπου ταξείδευαν ὡς μαστόροι, ταξείδευαν ἐπίσης στή Ρουμανία καί στήν Αἴγυπτο καί ἀργότερα στίς ΗΠΑ καί Ἀργεντινή, Αἰθιοπία, Αὐστράλια, Νέα Ζηλανδία, Δ. Γερμανία, Κογκό, Ἀβυσινία, Σουηδία ὡς μετανάστες καί Πολωνία, Α. Γερμανία, Σιβηρία, Οὐγγαρία καί Ρουμανία ὡς πρόσφυγες μέ τόν ἀνταρτοπόλεμο καί τό παιδομάζωμα. Ὑπάρχουν στοιχεῖα πῶς τό 1820 ἦταν ταξιδεμένοι Γανναδιῶτες στή Ρουμανία καί ὅτι ἀπό τό 1740 ταξείδευαν στήν παλιά Ἑλλάδα. Ὅλα σχεδόν τά σπίτια εἶχαν ἀπό ἕνα τουλάχιστον ἄτομο στό ἐξωτερικό. Τό μεγάλο ἰδανικό τῶν Γανναδιωτῶν ὡς σήμερα ἀκόμη

είναι να γίνουν πλούσιοι. Επέστρεφαν στο χωριό μετά από πολλά χρόνια έργασίας στο εξωτερικό και ξαναέφευγαν μιά και έρχονταν σαν επισκέπτες και το επέτρεπαν τα οίκονομικά τους. Όμως υπήρχαν και άλλοι που ξεχνιούνταν εκεί και άδιαφοροῦσαν για το σπίτι. Όμως όλοι αγαποῦσαν το Γανναδιό με πάθος και βοηθοῦσαν τούς φτωχότερους ή ήθελαν να έχουν το λόγο στα κοινά προβλήματα του χωριού. Αγαποῦσαν πολύ το κυνήγι και τα ζιαφέτια. Ηρωίδες ανάδεικνύονταν οι γυναίκες τους που ζούσαν όλη τους τή ζωή χωρισμένες. Βέβαια τίς έστελναν χρήματα οι άνδρες τους, όμως τα χωράφια και τα ζώα δέν τά έγνατέλειπαν. Δούλευαν μάλλον περισσότερο αὐτοί από τούς φτωχότερους γιατί είχαν μεγαλύτερη περιουσία. Επαιρναν όμως και εργατίνες με μεροκάματο να τίς βοηθήσουν στα χωράφια ή στο σπίτι. Ότι το Γανναδιό ήταν άρχοντοχώρι το δείχνουν τα σπίτια του, τα κληροδοτήματα, οι καλλιεργημένοι κάτοικοί του. Στη Ρουμανία και στην Αίγυπτο είχαν κάνει μεγάλες περιουσίες με υπαλλήλους. Ακόμη γύρω στο 1940 υπήρχαν 7-8 σπίτια στο χωριό που είχαν δούλους και τούς άπασχολούσαν όλη τή μέρα σε δουλειές του σπιτιού ή στα χωράφια τους. Οι χωριανοί θυμούνται τον Αλέξη που όταν πήγαινε στην Κόνιτσα έπαιρνε μαζί του και τον δοῦλο του να τραβάει από το καπίστρι το μουλάρι στο όποιο ήταν καβάλλα. Γύρω στο 1930 ζούσαν 30 Γανναδιώτες στη Ρουμανία και οι 13 είχαν δικά τους μαγαζιά, στα όποια άπασχολούνταν και οι υπόλοιποι χωριανοί. Αὐτοί οι τελευταίοι δέν άμοίβονταν πάντα ικανοποιητικά για αυτό έλεγαν κάλιο σιλάβος στην Τουρκία παρά δοῦλος στη Βλαχία.

Σχολαρχείο υπήρχε μόνο στο Γανναδιό και στη Βούρμπιανη στην Έπαρχία Κονίτσης. Και έξ αὐτοῦ του λόγου το πολιτιστικό επίπεδο των Γανναδιωτῶν ήταν ύψηλό. Και σήμερα ακόμη πολλά παιδιά από το Γανναδιό έχουν σπουδάσει σε διάφορες Σχολές ή σε Πανεπιστήμια. Κάποτε οι ξενιτεμένοι έστελναν δέματα στο Σχολείο με τετράδια και μολύβια για τούς μαθητές ή έδιναν τρόφιμα και ρούχα στους φτωχούς τα Χριστούγεννα και το Πάσχα. Μόνο μία οίκογένεια ήταν φτωχιά στο χωριό και μερικές μονάχικες γριές που έκαναν θελήματα στα σπίτια των πλουσίων όπως και οι γύφτοι. Ρωστόσο ή ζωή ήταν δύσκολη για όλους και δέν μπορῶ να πῶ ότι καλοπερνοῦσαν. Νάσιεφθει κανείς μόνο ότι νηστεύοντας για να μεταλάβουν έτρωγαν στουμπισμένη άγουρίδα σταφύλλι με ζάχαρη ή θεόρατοι άνδρες που δούλευαν όλη τή μέρα στο χωράφι χόρταιναν με ένα πιάτο φασόλια. Οι ξενιτεμένοι μετέφεραν στο χωριό τήν νοοτροπία και τίς εμπειρίες τους από το εξωτερικό έτσι ώστε το Γανναδιό να παρακολουθεϊ τήν εξέλιξη του πολιτισμοῦ με πρωτοπορία. Είχε πχ. εκπαιδευτικό κίνηματογράφο στο Σχολαρχείο από το 1933 που ούτε στην Αθήνα δέν τον συνήθιζαν ακόμη. Είχε πυροσβεστική άντλία στο Αμιλικό που λένε πως όμοια της ύπάρχει μία ακόμη στην Αμερική που τήν έχουν σε Μουσείο. Είχε επίσης βροχόμετρο, μινιμη σιηνή θεάτρου, τηλεγραφεϊο και τα γραμμόφωνα με χωνί ήταν πολλά μετά το 1920. Τα γλέντια με Ευρωπαϊκούς χορούς ήταν πολύ συνηθισμένα και γίνονταν με έξαιρετική δεξιοτεχνία. Το ξεπροβόδισμα των ξενιτεμένων γίνονταν στο Εί-

-κόνισμα του 'Αϊ Τρύφωνα στην τοποθεσία Κρασοτάϊ γιατί τότε στη Ρουμανία πή-
γαιναν από το Κεράσοβο. Η τοποθεσία αυτή πήρε το όνομά της γιατί έκει τάϊ-
ζαν (κερνούσαν) κρασί τους ξενιτεμένους για το κατεύθετο.

Ζ) ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

α) Γλέντια.

Σάν κατ'έξοχήν χωριό των γλεντζέδων το Γανναδιό έχει νά παρουσιάσει
διάφορους τρόπους διασκέδασης. Συχνές ήταν οι έσπερίδες (βεγγέρες ή χοροε-
σπερίδες) στα σπίτια κατόπιν προσκλήσεως και τά ζιαφέτια στο ύπαιθρο μέ φη-
τά ρεφενέ. Έκτός από το πανηγύρι στις 8 Νοεμβρίου και στους γάμους, γλεντοϋ-
σαν επίσης στα επιστροφία της νύφης και στην κουλούρα, στους άραβώνες, στις
όνομαστικές γιορτές, στην άφιξη ή άναχώρηση κάποιου ταξειδεμένου ή στρατευ-
μένου, τις 'Απόκριες, την Καθαρή Δευτέρα στα Λειβάδια, την Πρωτομαγιά στα σι-
άδια της Βόρστας, τα Χριστούγεννα και το Πάσχα όλες τις ήμέρες των γιορτών
και έκτάκτως τις άλλες γιορτές, στα πανηγύρια Πουρνιάς, Μεσαριάς, Μοναστηρίου,
όπου πήγαινε όλο το χωριό, στο άλώνισμα και στο ξεσπύρισμα του καλαμποκιού
από όρισμένους, στον τρύγο, στα καζάνια, όταν σκοτώνουν άγριογούρουνο σε πα-
γάνα όμαδινά (μέ μεζέ τά έντόσθια), καθώς και για νά ανταποδώσουν το χορό
πού έκανε κάποιος στο σπίτι του ή απλώς γιατί τους έκανε κάποτε κέφι. Οι έ-
σπερίδες δέν ήταν πάντα όργανωμένες. Γίνονταν σχεδόν κάθε βράδυ κατά γειτο-
νιές όπου έπλεναν οι γυναίκες και κουβεντιαζαν φέροντας κάστανά, πατάτες,
τηγάνιζαν τηγανίτες και έπαιζαν διάφορα παιχνίδια.

Στους δημοτικούς χορούς συναγωνίζονται στα τσιλιμάκια (φιγοϋρες), ποι-
ός θά άντέξει περισσότερη ώρα πηδώντας ή ποιός θά πιει περισσότερο κρασί ά-
πό την πλόσκα. Γλεντοϋσαν μέ κλαρίνο, ντέφι, βιολί και λαούτο μέ τους γύφτους
του χωριού, καθώς και μέ γραμμόφωνο ή πίν-άπ και μαγνητόφωνο άργότερα. Ήταν
και ή φλογέρα του Μηρτσέκη και του Τζιομπάνου, ή φουσαρμόνικα της νεολαίας
και ο τάμπουρας του Μητρούση ως άργά την νύχτα, όπως συνηθίζονταν νά κάθεται
όλη ή γειτονιά στα πεζούλια στις έξώπορτες και νά κουβεντιάζουν τά νέα της
ήμέρας. Οι γειτονιές αυτές ήταν τά 'Αλώνια όπου έπαιζαν και παραγκιδζη, ή αυ-
λή του 'Αλέξη κυρίως για τά παιδιά, τά πεζούλια στις Τζιμηνάδες για τις γυ-
ναίκες και αντίστοιχα στον άλλο μαχαλά ή πόρτα του Ρίζου στις Τσανάδες για
τσιολέγια, το σταυροδρόμι στις Γκουντάδες για ρομάντσο και ή μουριά στις Προ-
φυράδες για κουτσομπολιό.

Τά γλέντια μπορούμε νά τά χωρίσουμε σε τρεις κατηγορίες. Στις έσπερί-
δες, ή πάρτυ άργότερα, όπου ο οικοδεσπότης διέθετε τον μεζέ (άρμιά, ξυνάδια, τη-
γανίτες, τσαϊ, ρακί κλπ.) και ήταν πολιτισμένες εκδηλώσεις. Σε ζιαφέτια στο ύ-
παιθρο κυρίως, πάντα μέ φητό ρεφενέ και τέλος στους δημοτικούς χορούς όπου οι
άνδρες χόρευαν ούρλιαζοντας ιδρωμένοι και έπιναν κρασί μέ τις κανάτες. Ανα-
φέρονται πολλά γλέντια στα σπίτια όπου οι άνδρες έπιναν το κρασί ή ρακί μέ
τις ντραμουζάνες και ήταν μεθυσμένοι ύστερα για τρεις μέρες. Οι άνδρες κάποι-

ας ηλικίας συνήθιζαν νά φένουν κοκκορέτσι στά Λειβάδια. Άρκει νά συγκεντρώνονταν κάθε φορά ή παρέα. Τό έτοιμάζε πάντα ό Μητρούσης. Πρωταγωνιστές γύρω στό 1950 ήταν ό Γ. Παπαδημητρίου, Γ. Γιοϋτος, Ά. Τζιμηνάδης, Κ. Χατζής και Γ. Θεοδόσης. Επίσης ζιαφέτια γίνονταν στίς τοποθεσίες Τζιαντόρα, άμπέλι του Άρίστιππου στίς Βάλς, στή Βόρστα, στό Γλυκό και στήν καλύβα τής Σιούλας. Πρίν τόν πόλεμο έφηναν πολύ συχνά κερμπάπ ή κοκκορέτσι ή όλόκληρο κατσίκι σ' αυτά τά μέρη. Πόν Άντζερούχη, μέ τήν εύκαιρία του τρύγου και τήν όργάνωση όμαδικού κυνηγιού, τή δεκαετία του 1950, μιá παρέα Γανναδιωτών έφηνε κάθε χρόνο ένα κατσίκι δίπλα σέ μιá καλύβα όπου και κοιμόταν μετά τή σούρα. Καί προπολεμικά έκαμαν όπως λένε πολύ συχνά ζιαφέτια άσυνήθιστα για τά άλλα χωριά. Τό θεωρούσε ύποχρέωσή του κάθε ξενιτεμένος νά φήσει λένε κατσίκι στό ύπαιθρο και πρίν ξεκινήσει για τό χωριό τό ύπολόγιζε κι' αυτό στά δώρα που θα έκανε. Μερικοί χωριανοί συνήθιζαν νά βόσκουν τή νύχτα τά ζώα τους. Μέ τήν εύκαιρία αυτή για νά περάσει ή ώρα έφηναν κανέναν κοκκορα. Καμμιά φορά λένε έρχονταν και τά κλαρίνα και άντηχοϋσαν οι ρεματιές και στό χωριό νόμιζαν πως βγήναν φαντάσματα. Οι ντόπιοι μερακλήδες που ζέμειναν στό Γανναδιό μετά τό 1960 είχαν άναρτήσει κατάσταση στό Καφενείο όπου σημείωναν τά ποτήρια που κερνούσε ό καθένας για νά μήν χάνουν τήν σειρά.

Οι Ευρωπαϊκοί χοροί μέ γραμμόφωνα άρχισαν γύρω στό 1920. Χόρευαν φόξ, βάλς και τσάρλεστον κυρίως. Υπάρχουν εκατοντάδες δίσκοι ακόμη στό χωριό. Ήταν έξαιρετικά πολιτισμένοι αυτού οι χοροί και κανείς λένε δέν θυμάται κάποια παρεξήγηση. Οι καβαλλιέροι σέβοταν τίς ντάμες τους. Λένε πως ό Παπαζήκος που είχε πάει σέ χοροδιόργανο στή Ρουμανία άλλαζε πέντε ντάμες στό φόξ. Τέτοιοι χοροί δέν συνήθιζονταν σέ άλλα χωριά τής περιοχής γι' αυτό τό Γανναδιό τό είχαν όνομάσει μικρό Παρίσι.

Η νεολαία του Γανναδιού στή δεκαετία του 1950 που είχε τήν εύκαιρία νά κάνει τίς διακοπές της στό χωριό τά καλοκαίρια συνέχισε τήν παράδοση στό γλέντι μεταφέροντας συγχρόνως τόν μοντέρνο τρόπο διασκέδασης στίς πόλεις όπου σπούδαζε ή εργάζονταν. Διοργάνωνε πάρτυ μέ πικ-άπ ή μαγνητόφωνο και χόρευε όλους τους μντέρνους χορούς που λανσάρωνταν στήν Ελλάδα όπως ταγιό, βάλς, φόξ, μάμπω, τσά-τσά, μπόσα-νόβα, χάλυ-γιάλυ, χούλα-χούπ, τσάρλεστον, τουϊστ και ρόκ. Φυσικά στά πάρτυ αυτά χορεύονταν και δημοτικοί χοροί καθώς και χασάπικο, χασοποσέρβικο, τσιφτετέλι, ζεμπενιά και τό άράπικο μέ τό μαχαίρι στό στόμα και μιá πετσέτα στό κεφάλι και τό τραπεζομάντυλλο στή μέση. Έκανε επίσης καντάδες μέ φουσαρμόνικα ή κιθάρα στό λόφο τής Τζιαντόρας τά βράδια. Σ' αυτά τά πάρτυ συχνά έρχονταν και παιδιά από τή Μεσαριά, καθώς και μερικοί μεγάλοι σαν θεαταί που άρχισαν νά έξοικιώνονται.

Στή δεκαετία του 1960 οι κάτοικοι στό χωριό είχαν λιγοστέψει αισθητά. Δέν έχασαν όμως τό κέφι τους. Συγκεντρώνονταν στό μαγαζί του Ντόκου που είχε εύρύχωρη αίθουσα και δέν χρησιμοποιούνταν πιά σαν μπακάλικο. Καβούρδιζαν μιá κόττα βραστή μέ βούτυρο και τραπεζώνονταν στους πάγκους σαν

σέ ταβέρνα κουβαλλόντας ό καθέννας για συμπλήρωμα στό πιάτο μία γουρούδα τυρί, τομάτες, τουρσί, πυπεργιές τηγανιτές και ότι άλλο εύρισαν πρόχειρο στό σπίτι τους. Φυσικά έφερνε και ό καθέννας από ένα μπουκάλι κρασί από τό σπίτι του. Χόρευαν μέ τό μαγνητόφωνο δημοτικούς χορούς καθώς και εύρωπαϊκούς αλλά κυρίως τραγουδοῦσαν νοσταλγικά τραγούδια και καντάδες ως πού βράχνιαζαν. Έπιναν και μπύρες πού κουβαλοῦσαν σέ καφάσια από τή Μεσαριά. Εκείνη τήν έποχή επίσης συνήθιζαν νά φένουν κοινοτέτσι ή κερπάπ στον πλατάνο τής Σιούλας. Μισό κιλό κρέας ό καθέννας από τό σπίτι του ήταν αρκετό νά γεμίσουν δύο σουβλες για τήν παρέα. Ός πού νά ψηθεῖ έπιναν ρακή μέ λουκαύμι ζαπλωμένοι στήν πρασινάδα στή σκιά και λέγανε ιστορίες από τόν πόλεμο και ανέκδοτα από τή ζωή τών Γανναδιωτῶν και παίζανε χαρτιά. Μέ τή δύση τοῦ ήλιου κατέβαιναν σουρωμένοι στό Καφενεῖο τραγουδώντας όπου συνέχιζαν τό γλέντι. Συνήθιζαν νά αφήνουν και λίγο κοινορέτσι στή σουβλα για νά κεράσουν τούς ηλικιωμένους στό μαγαζί. Τέτοια ζιαφέτια γίνονταν και μέ σπληνάντερο, κόττα, κουνέλι ή πουλιά.

Συχνά τά γλέντια μέ τά όργανα ήταν όλονύκτια για νά προλάβουν νά χορέψουν από 3-4 χορούς όλοι οἱ παρευρισκόμενοι. Χόρευαν ανάμικτοι άνδρες και γυναῖκες. Όμως στους μεγάλους χορούς στήν πλατεία οἱ άνδρες χόρευαν στον έσωτερικό κύκλο και οἱ γυναῖκες απ' έξω. Τά άνδρόγυνα έσερναν τούς δύο χορούς μαζί. Οἱ περισσότεροι χόρευαν τά δικά τους τραγούδια και οἱ γύφτοι τά ήξεραν όπως και τά χούγια κάθε χορευτή. Εισῆνοι πάλι όταν μερακλώνονταν και έμεναν εύχαριστημένοι από τό παίξιμο τοῦ γύφτου πεταῦσαν τά χαρτόνομίσματα τό ένα κοντά στό άλλο ή τά κολλοῦσαν στό μέτωπο τοῦ γύφτου. Συχνά κερνοῦσαν και οἱ συγγενεῖς και οἱ φίλοι για αυτόν πού χόρευε μπροστά. Τότε ό γύφτος ίδρωνε νά τόν εύχαριστήσσει, έσπαζε τό κλαρίνο του στή μέση, τό ακουμποῦσε στό αυτί τοῦ χορευταρά ή τό σήκωνε στον οὐρανό κάνοντας κύκλους σέ βαρῆ σκοπό, ενώ όλη ή κουμπανία μέ τά άλλα όργανα σηκόνονταν από τούς πάγκους όπου κάθονταν στή μέση τής πλατείας και περπατοῦσε δίπλα του. Μερικοί χόρευαν πατόντας σέ τρία ποτήρια και ένα άλλο γεμάτο κρασί νά ισορροπεῖ στό κεφάλι. Οἱ φιγοῦρες ήταν πολλές όπως στον τόπο ή ζευγαρωτά ή κρεμοῦνταν από τό μανδύλλι μέ όλο τό βάρος τους ή κάνοντας πίσω όλος ό χορός. Συχνά μέσα στό πανδαιμόνιο αυτό ακούγονταν κραυγές όπως γιούργια, ὦπα, γή, πῶ-πῶ, έτσι-έτσι, ζούρλια, αἴντε, θά τό, κάφουμε απόψε, νά ζεῖ τό Γανναδιό, γεια σου Χρήστο μέ τά ὠραῖα σου, βάρα γύφτο σέ γιαμπά, (άν δεν χορέψουμε τώρα πού εἴμαστε νέοι τότε θά χορέψουμε) και τραβοῦσαν και τούς άλλους απ' έξω νά μποῦν στό χορό. Τελείωνε πάντα ό χορός μέ τή φράση όλο γεια στον πρώτο και στον τελευταῖο. Τά παιδια ακολουθοῦσαν στήν οὐρά τά χορό και γύρω στα δεκαέξη χρόνια τους μπορούσαν νά χορέψουν στήν πλατεία πληρώνοντας τούς γύφτους. Επειδή τά γλέντια ήταν συχνά και οἱ νέοι σχολιάζονταν αν έλειπαν από τό χορό προέκυπτε οικονομικό πρόβλημα στό σπίτι μέ τούς γονεῖς. Έπρεπε δε νά μάθουν όλους τούς χορούς και σ' αυτό βοηθοῦσαν οἱ μεγαλύτεροι στίς βραδυνές βεγγέρες κυρίως. Μερικές γυναῖκες χόρευαν τό ίδιο κεφά-

τες με τούς άνδρες. Συνήθως όμως ήταν συμμαζεμένες και χαμηλοβλεπούσες με μεράκι όπως και οι γέροι. Καμιά φορά πίνουν και οι γυναίκες κρασί, ιδίως στα σπίτια τους, αλλά ποτέ δεν πίνουν ρακί. Στους χορούς συμμετέχουν με πρωτοβουλία, ενώ αντίθετως δεν συχνάζουν στα Καφενεία. Πολύ λίγες ηλικιωμένες γυναίκες απουσίαζαν από τα μεγάλα γλέντια, Συνήθως προτιμούν να χορεύουν συγκαθιστά τραγούδια άργά της ξενιτειάς και του παράπονου. Καταλήγουν όμως στο τέλος με πηδηχτό χορό. Όπως και οι άνδρες δεν χορεύουν λεβέντικα αλλά με πάθος και μεράκι, πιδ πολύ τραγούδια βαρειά, νοσταλγικά ή της τάβλας που φτιάχνουν κέφι και μιλούν για τα βάσανα και τις χαρές τους. Θα έλεγα ότι χορεύοντας ζούν πραγματικά το νόημα που έχει το κάθε τραγούδι. Οι άνδρες ρίχνονται μεραιλωμένοι και ιδρώνουν ή πηδούν όλοι μαζί. Συχνά αυτός που χορεύει μπροστά σταματά και κάνει κέφι μόνος του αδιαφορώντας για τους άλλους που ακολουθούν. Κατά κανόνα οι γυναίκες χορεύουν πολύ προσεκτικά με το χέρι στη μέση χωρίς φόβια. "Αν είχαں συγγενή τους ταξειδεμένο χόρευαν άπαραιτήτως ένα τραγούδι της ξενιτειάς.

Χαρακτηριστική είναι επίσης η συνήθεια να πηγαίνουν όλοι ανεξαιρέτως οι χωριανοί επίσημη στον έορτάζοντα ή ξενιτεμένο μετά την έκκλησία με τα όργανα σε τέσσαρες παρέες: γέροι, άνδρες, γυναίκες, παιδιά. Σερβίρεται ρακί, τσιγάρο, γλυκό του κούταλιού ή λουκούμι και άργότερα σοκολάτα, φουντάνι και άλλα γλυκά. Καθισμένοι στους καναπέδες και στις καρέκλες ή στα μπαούλα πίνουν όλοι καφέ όπως και στα μνημόсуна. Φυσικά δεν λείπουν τα όργανα από την παρέα των ανδρών που παίζουν διάφορα νουμπέτια που παραγγέλει και κερνά ο έορτάζων. Μετά το κέρασμα όλων των επίσημεπτών χορεύουν μπροστά οι νοικοκυραίοι μερικούς χορούς. Αφού επίσημεθούν όλα τα σπίτια των έορτάζοντων καταλήγουν στον τελευταίο και στήνουν χορό ως τις τρεις ή ώρα το απόγευμα. Αν ήταν πολλοί οι έορτάζοντες συνέχιζαν το απόγευμα. Το χειμώνα το ρακί σερβίρεται βραστό με ζάχαρη (πόντσι). Έρχονταν πάντα προσκεκλημένοι στους χορούς μας και στις επίσημεις γνωστοί μας από τα γύρω χωριά αλλά κυρίως από τη Μεσαριά και τους δίναμε προτεραιότητα στο χορό. Ενδιάμεσα στους δημοτικούς χορούς χορεύονταν με τα όργανα και Ευρωπαϊκοί χοροί.

Οι ξενιτεμένοι έπρεπε να οργανώσουν χορό στο σπίτι τους και να δείξουν το κουβαρνταλίκι τους στους γύφτους. Στο καλοσώρισμα και στο ξεπροβόδισμα περνούσε όλο το χωριό από το σπίτι τους. Τους εύχονταν καλώς όρισες ή καλό ταξειδι. Επίσης πήγαιναν στην είσοδο του χωριού να τους υποδεχθούν με ένα μπουκάλι ρακί στο χέρι ή να τους ξεπροβοδήσουν μέχρι το Κρασοτάϊ με όμαδικό κλάμα. Επιστρέφοντας στο σπίτι του κρεμούσαν στην έξωθυρα κλαδιά κρανιάς για το κατευώδιο, ενώ όταν ξεπόρτιζε ο ξενιτεμένος κλωτσούσε ένα κύπελλο με κρασί. Την ημέρα της άφιξέως τους στο χωριό οι ξενιτεμένοι συνήθιζαν να κερνούν όλους τους χωριανούς στο Καφενείο. Αλλά και κάθε Γανναδιώτης το έχει σε καλό να περάσεις από το σπίτι του και να

μήν πάρεις ένα γλυκό ή ρακή. Όταν γύριζε κανείς από ταξείδι τη νύχτα στο χωριό, έβγαιναν με τὰ φανάρια οί συγγενείς στην Τζιαντόρα να τον περιμένουν. Οί πλούσιοι ταξειδεμένοι συμπεριφέρονταν αυταρχικά στους ντόπιους και δεν έκαναν για τίς τους συντροφιά. Έφερναν όμως πολλά δώρα στους συγγενείς, όπως βλαχιώτικα μαντύλλια και μπουρμπούλες. Τούς έφερναν οί κυραντζήδες. Μερικοί είχαν χρήματα να ζήσουν για όλη τους τη ζωή χωρίς να κάνουν τίποτε. Αναφέρονται ότι επιδείκνυαν γεμάτα ταφιά με λίρες. Ένας Γανναδιώτης κάπου στο Δούναβη πλήρωσε και καβάλλησε στην πλάτη έναν Τούρκο για να τον περάσει από τό ποτάμι. Έρχονταν στο χωριό με γούνινα καπέλλα και παλτά, μπότες και κάποιος ήταν τόσο ανατάδεκτος πού είχε την απαίτηση να του φιλούν τό χέρι οί γυναίκες στο δρόμο όταν τον συνάντουσαν. Γύρω στο 1940 αναφέρονται 25 οικογένειες πλούσιες στο Γανναδιό.

Του 'Αϊ Γιαννιού πού έβγαιναν σε δημόσια στην πλατεία οί εικόνες της έκκλησίας κερνούσε πάντα αυτός πού είχε πάρει την προηγούμενη χρονιά την εικόνα της Παναγίας κρασί και αρμιά με κόκκινο πυπέρι για όλους. Η εικόνα της Παναγίας αγοράζονταν πάντα πάνω από 25 ομάδες λάδι. Ήταν πολύ ενδιαφέρουσα ή εκδήλωση αυτή στο προαύλιο της έκκλησίας με τον τελάλη να περιφέρεται από χωριανό σε χωριανό με μυστηριώδες ύφος, ώστε κανείς να μην καταλαβαίνει ποιός χτύπησε και πόσο την κάθε εικόνα. Και ύστερα με τό "βοήθειά σου" να την κατακυρώνει εκεί πού δεν περιμένεις. Τά Φώτα ράβιζαν με αγίασμα τὰ ζώα και έδεναν βρυζάχερο στις βοσκές, σημάδι ότι απαγορεύεται να βοσκήσει κανείς σ' αυτό τό χωράφι.

Στους γάμους πήγαινε όλο τό συγγενολόγι να πάρουν την νύφη και μερικοί καβάλλα στά μουλάρια με την κόκκινη βελέντζα στο σαμάρι και λουλούδια στο κεφάλι του ζώου. Πρίν μπούν στο σπίτι της νύφης έφραζαν την πόρτα με ξύλα και έλεγαν στον γαμβρό να δείξει τὰ χαρτιά του και ύστερα να περάσει. Αναφέρονται γάμοι με 200 καλεσμένους στο τραπέζι και 45 καβαλλάριδες συμπέθεροι πού έντυπωσίαζαν τούς "γυφτοκωνισιῶτες" με τὰ στολίδια τους.

Τὰ παρεκκλησία είναι μέν ιδιοκτησία του χωριού όμως την φροντίδα της συντήρησης την έχουν όρισμένες οικογένειες από παράδοση. Στο τέλος της λειτουργίας ο ιδιοκτήτης μοίραζε λουκούμι, λειτουργιές στο δίσκο και ρακή. Στα παρεκκλησία του 'Αϊ Λιά και του 'Αϊ Σωτήρος υπήρχαν σήμαντρα. Η μεγάλη καμπάνα της έκκλησίας χτυπούσε έντάκτως για την συγκέντρωση των χωριανών στο μεσοχώρι. Όταν κάποια γυναίκα δυσκολεύονταν στη γέννα ή άρρωστούσε κάποιος βαρειά έφερναν σε πομπή την εικόνα της Παναγίας από τό Μοναστήρι στο σπίτι και διάβαζε ο παπάς τον άρρωστο.

β.) Έθιμα.

Γέννηση: Στη γέννα συχνά βοηθούσαν οί πρακτικές μαμές. Όμως συνέβαινε καμμιά φορά οί γυναίκες να γεννούν στα χωράφια γιατί εργαζονταν όλες τις ήμέρες της έγκυμοσύνης. Μόλις γεννιόταν τό παιδί έρχονταν ο παπάς στο σπίτι και τό εύλο-

γούσε. Τά παιδιά έτρεχαν στους συγγενείς νά τους πούνε τά σχαρίκια καί έ-
παιρναν χρήματα. Στο πρωτότοκο αγόρι οί συγγενείς πήγαιναν κανίσια (ψητό
κατσίκι, πίττες) ένώ στά άλλα παιδιά λαγγίτες.

Βάπτιση: Πρίν γίνει ή βάπτιση δέν τά έβγαζαν έξω από τά σπίτια τά παιδιά.
Τά βάπτιζαν συνήθως σέ δέκα μέρες, τό πολύ σέ ένα μήνα, Κυριακή μετά τήν λει-
τουργία. Ονουός δώριζε. στο παιδί μιá αλλάξιá ρούχα, παπούτσια καί λαμπάδα.
Τά παιδιά πού περίμεναν νά ακούσουν τό όνομα του παιδιου έτρεχαν ομαδικά
στο σπίτι της μητέρας νά της πούνε τό όνομα καί έφιλοδωρούντο όλα μέ χρή-
ματα. Στίς 40 ήμέρες πήγαιναν τό παιδί στην έκκλησία νά τό εύλογήσει ο πα-
πάς καί ακολουθοϋσε τραπέζι στο σπίτι για τους συγγενείς.

Άρραβώνες: Πιό συχνά γίνονταν προξενιό από τους γονείς του παιδιου μέσω των
προξενητριών πού όταν συμφωνούσαν τό συνοικέσιο έπαιρναν δώρο ένα μαντύλλι
καί ένα ζευγάρι κάλτσες. Ως ότου γίνει ο επίσημος άρραβώνας τά παιδιά δέν
έπιτρέπονταν νά συναντώνται ακόμη. Στους άρραβώνες γίνονταν γλέντι μέ καλε-
σμένους άπ'όλο τό χωριό. Άλλαζαν δακτυλίδια, καθορίζονταν ή πρόια καί πό-
τε θα γίνει ο γάμος. Η νύφη δώριζε στο γαμβρό ένα ζευγάρι κάλτσες, μαντύλ-
λι καί πετσέτες. Μέσα στίς κάλτσες υπήρχαν νομίσματα καί βασιλικός. Ο γαμ-
βρός δώριζε στη νύφη ένα φόρεμα, σταυρουδάκι κλπ. Η νύφη έμφανίζονταν στους
άρραβώνες μόνον για νά αλλάξουν, δακτυλίδια.

Γάμος: (ή Χαρά). Από τήν Τετάρτη ο γαμβρός μέ τόν βλάμη (μπρότιμο) πήγαιναν
μέ άλλους νέους κυρίως του χωριου μέ τά ζώα στο βουνό νά κόψουν ξύλα για τό
φωμί καί τό φαγητό πού θα έτοιμάζαν για όλους τους χωριανούς τήν Κυριακή. Έ-
πίσης έστελναν δύο παιδιά μέ μιá πλόσια μέ λουλούδια στο χέρι νά καλέσουν
όλους τους χωριανούς στην κουλούρα του γαμβρου. Οί καλεσμένοι έπιναν από τήν
πλόσια καί εύχονταν χαρηλίτικα. Τό ίδιο γίνονταν καί από τό σπίτι της νύφης.
Μαζεύονταν θλοι οί καλεσμένοι μέ τά όργανα γύρω από ένα τραπέζι όπου μιá
κοπέλλα συγγενής του γαμβρου ζύμωνε τήν κουλούρα καί τραγουδοϋσαν τό "ζύ-
μωνε μάϊνω μου ζύμωνε". Ολοι έβάζαν τότε χρήματα πάνω στην κουλούρα πού ή
κοπέλλα έπρεπε νά τά πάρει μέ τό στόμα. Αν δέν έπιανε τό νόμισμα μέ τήν
πρώτη ο βλάμης της έσπρωχνε έλαφρά τό κεφάλι πού γέμιζε άλεύρι καί όλοι γε-
λοϋσαν. Τήν Πέμπτη μαζεύονταν τά καρίτσια του χωριου στο σπίτι της νύφης
νά καθαρίσουν ρύζι καί τραγουδοϋσαν. Έστρωναν τό κρεβάτι του γαμβρου πε-
τώντας ρύζι καί νομίσματα οί συγγενείς στο κρεβάτι. Επίσης οί γυναίκες
έτοιμάζαν τό φωμί στο φούρνο. Τό Σάββατο έσφαζαν τά σφαχτά. Επίσης οί κοπέλ-
λες στόλιζαν τό μπαϊράκι δηλαδή τήν Έλληνική σημαία πού θα προηγούνταν από
έναν άνδρα στο γάμο. Έδεναν ένα μαντύλλι στον ιστό μέ λουλούδια καί στο
σταυρό κάρφωναν ένα μήλο. Έστελναν πάλι τότε δύο παιδιά μέ τήν πλόσια νά
καλέσουν τους χωριανούς στο γάμο καί στο τραπέζι τήν Κυριακή τό μεσημέρι.
Συνήθως κάλοϋσαν όλους τους χωριανούς στο γάμο καί από ένα άτδρο από κάθε
σπίτι στο τραπέζι. Τό Σάββατο βράδυ γίνονταν επίσης τραπέζι στο σπίτι του
γαμβρου μέ καλεσμένους όσους πήγαν νά κόψουν ξύλα τήν Τετάρτη.

Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωῖ μαζεῦνταν ὅλοι οἱ καλεσμένοι στὸ σπῖτι τῆς νύφης νὰ ὑποδεχθοῦν τὸ συμπεθεριό καὶ νὰ ξεπροβοδῆσουν τὴν νύφη. Στὸ σπῖτι τοῦ γαμβροῦ ξεκινούσαν οἱ καλεσμένοι νὰ φέρουν τὸν κουμπάρο καὶ τὸν βλάμη μὲ τὰ ὄργανα. Ὑστερα πήγαιναν στὴ βρύση νὰ φέρουν νερό νὰ λουσθεῖ καὶ νὰ ξυρισθεῖ ὁ γαμβρός. Ντύνονταν κατόπιν ὁ γαμβρός καὶ στόλιζε καὶ τὸ ἄλογό του μὲ λουλούδια. Στὸ ξεκίνημα ἔρριχναν καὶ καμμιά ντουφεκιά. Οἱ καλεστάδες ἔτρεχαν μὲ μιὰ πλόσκα στὸ σπῖτι τῆς νύφης νὰ τὴν εἰδοποιήσουν ὅτι ἔρχεται ὁ γαμβρός. Φθάνοντας ὁ γαμβρός στὸ σπῖτι τῆς νύφης εὗρισκε τὴν πόρτα κλειστή. Ἀπὸ μέσα φώναζαν νὰ δείξει τὰ χαρτιά του γιὰ νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ περάσει. Τότε ἄρχιζε ἡ ἐπίθεση καὶ ὅλοι ἀγκαλιάζονταν. Ὅταν οἱ καλεστάδες πηγαίνουν νὰ πάρουν τὴν νύφη τοὺς κρεμοῦσαν τσιδιλιά ἀπὸ πίσω στὴν πλατὴ κρυφά. Γίνονταν ὁ ἐπίσημος ἀρραβῶνας στὸ δωμάτιο τῆς νύφης. Ὁ βλάμης καὶ ἡ μπρατίμισα φοροῦσαν τὰ παπούτσια στὴ νύφη ποὺ δώριζε ὁ γαμβρός καὶ ποὺ μέσα εἶχαν χρήματα. Κατόπιν ὁ βλάμης καὶ ὁ γαμβρός ἔτρωγαν τηγανιτὰ αὐγά καὶ τηγανίτες. Μόλις ὁ γαμβρός ἔμπαινε στὸ σπῖτι τῆς νύφης τὸν χαιρετοῦσε ἡ πεθερά καὶ πρώτη τοῦ ἔδινε κάποιο δῶρο πχ. μανδύλλι καὶ ἀκολουθοῦσαν διάφορα δῶρα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐπίσης τὴν Πέμπτη ἔρχονταν δύο καλεστάδες τοῦ γαμβροῦ καβὰλλα σὲ ζῶα νὰ καλέσουν τὴν νύφη στὸ γάμο, γίνονταν τραπέζι στὸ σπῖτι καὶ φεύγοντας τοὺς δώριζαν δύο ζευγάρια κάλτσες ἀπὸ τὴν νύφη.

Κατόπιν ξεκινούσαν γιὰ τὴν ἐκκλησία. Στὴν εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας ἕνα παιδί ἔφερνε τρεῖς γύρους γύρω ἀπὸ τὴν νύφη. Ἡ νύφη τὸμχαιρετοῦσε καὶ τοῦ δώριζε ἕνα ζευγάρι κάλτσες. Μετὰ τὴν στέψη φθάνοντας στὸ σπῖτι τοῦ γαμβροῦ ἡ νύφη πετοῦσε ἕνα ρῶδι ἢ μῆλο ἀπὸ τὴν στέγη τοῦ σπιτιοῦ ὅπου μέσα εἶχε χρήματα καὶ ὅλοι ἔσπυζαν νὰ τὰ πάρουν. Στὸ σπῖτι τοὺς ὑποδέχονταν μὲ μιὰ τλούπα μαλλί (νὰ ζήσουν μὲ ἄσπρα μαλλιά), φιλιούνταν ἡ πεθερά μὲ τὴν νύφη στὸ στόμα καὶ ἡ νύφη παίρνει ἀπὸ τὸ στόμα τῆς πεθερᾶς μιὰ λίρα. Ἀκολουθοῦσε ἕνα κέρασμα σὲ ὅλους τοὺς καλεσμένους καὶ κατόπιν χορός στὴν πλατεία μὲ τὰ ὄργανα. Τὸ βράδυ ξεκινούσαν τὰ ὄργανα καὶ πήγαιναν στὸ σπῖτι τοῦ βλάμη καὶ τοῦ κουμπάρου νὰ τοὺς πάρουν γιὰ τὸ βραδυνό φαγητό. Αὐτοὶ φίλευαν τοὺς ἐπισκέπτες μὲ λαγγίτες καὶ κρασί. Φθάνοντας στὸ σπῖτι τοῦ γαμβροῦ παρέδιναν τὰ κανίσκια (δύο φωμιά, φητᾶ, κρασί). Κανίσκια πήγαιναν καὶ ἄλλοι συγγενεῖς. Ἀκολουθοῦσε τὸ φαγοπότι ἀπὸ ὅλους τοὺς καλεσμένους ὡς τὸ πρωῖ.

Τὸ πρωῖ τῆς Δευτέρας ξεπροβοδοῦσαν τὸν κουμπάρο τὰ ὄργανα. Ὁ βλάμης καὶ ὁ κουμπάρος ξεκινούσαν στὸ σπῖτι τὸ μεσημέρι ὁπότε πήγαιναν στὴ βρύση νὰ πάρουν νερό στὸ μπρίκι. Ἀφοῦ ἔτρωγαν ξεπροβοδοῦσαν τὸν κουμπάρο, τὸν βλάμη καὶ τοὺς συμπεθέρους μὲ τὰ ὄργανα. Ἄν δὲν γίνονταν τραπέζι, τὴ Δευτέρα τὸ μεσημέρι ἔρχονταν οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης στὸ σπῖτι τοῦ γαμβροῦ νὰ δοῦν τὴν νύφη καὶ τοὺς ἔφτιαχναν τηγανίτες καὶ τοὺς κερνοῦσαν γλυκὰ καὶ διάφορους μεζέδες. Τὴν Τετάρτη ἡ νύφη συντροφιὰ μὲ ἕνα παιδί πήγαινε στὴ βρύση νὰ πάρει νερό. Τὴν Πέμπτη ὁ γαμβρός μὲ τὴν νύφη πήγαιναν ἐπίσκεψη στοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ὅπου ἡ νύφη τοὺς δώριζε ἀπὸ ἕνα ζευγάρι κάλτσες καὶ ἐκεῖνοι

της. Έδιναν χρήματα. Τήν Κυριακή γίνονταν συνήθως τὰ ἐπιστρόφια, ὅπου ἡ νύφη ἐπέστρεφε στό σπίτι της. Ὡς τότε δέν ἔβγαινε ἔξω.

Κηδεῖες: Ὁ θάνατος κάποιου χωριανοῦ ἀναγγέλλονταν μέ τό χτύπημα τῆς καμπάνας πένθιμα (ἀργά τρεῖς φορές). Γίνονταν τό πλύσιμο, τό ζύρισμα καί τό ντύσιμο τοῦ νεκροῦ. Γύρω μοιρολογούσαν οἱ γυναῖκες. Μετά ἀπό 12 ὥρες γίνονταν ἡ κηδεία μέ τήν συνοδεία ὅλων τῶν χωριανῶν. Προηγούνταν τὰ ἐξαπτέρυγα πού τὰ κρᾶτούσαν παιδιά. Ἀφοῦ τόν ξαναδιάβαζε τόν νεκρό ὁ παπάς στήν Παναγία καί τόν ἀποχαιρετούσαν ὅλοι γίνονταν ἡ ταφή. Ὑστερα ἐπέστρεφαν ὅλοι στό σπίτι τοῦ νεκροῦ ὅπου κερνοῦσαν γλυκό, ρακή καί καφέ. Εὐχόνταν αἰωνία ἡ μνήμη, συγχωρεμένος νά εἶναι, ζωὴ σέ λόγου σας, ὁ θεός νά ἀναπάφει τήν ψυχὴ του. Τρεῖς ἐπόμενες μέρες οἱ γυναῖκες πάνε στόν τάφο καί ἀνάβουν τό καντύλλι καί μοιρολογάνε. Ὅστω μέρες ἀργότερα τήν πρώτη Κυριακή γίνονταν μνημόσυνο καθὼς καί στίς 40 μέρες ὅποτε μοίραζαν στό προαύλιο τῆς ἐκκλησίας φωμί καί κόλυβα καί στό σπίτι γλυκό, ρακή καί καφέ, ὅπως καί στά πεντε χρόνια ὅποτε ἔβγαζαν τὰ κόνιαλα καί τὰ "εβαζαν στό Κοιμητήριο. Πάνω στό χρόνο κάνουν τραπέζι ἕναν ἀπό κάθε σπίτι. Μετά τό φαγητό, φεύγοντας ὁ κόσμος ἀπό τό σπίτι, ἔξω στήν πόρτα κἀθεταί ἕνα κορίτσι μέ μιὰ πετσέτα καί ἕνα γκιούμι νερό καί ὅλοι βρέχουν τὰ χέρια τους καί σιουπίζονται ἀπό τήν πετσέτα.

Παπαρούνα: Τό καλοκαίρι ὅταν εἶχε μεγάλη ζήρασια μαζεῦονταν τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ καί ἔφτιαχναν τήν παπαρούνα. Τύληγαν μέ βοῦζια καί χόρτα ἕνα κορίτσι καί γύριζαν τὰ σπίτια τραγουδώντας τό "Πυρπυρούνα περπατάει". Κάθε νοικοκυρά φίλευε τὰ παιδιά μέ ἀλεύρι καί λάδι μέ τὰ ὅποια ἔφτιαχναν τηγανίτες. Ράντιζαν σέ κάθε σπίτι τήν παπαρούνα μέ ἕνα γκιούμι νερό καί εὐχόνταν νά βρέξει. Ὅσο ἀλεύρι περισσεύε τό ἔπαιρνε ἡ παπαρούνα. Λένε πὼς κάποτε πῆγαν τὰ παιδιά μέ τήν παπαρούνα στό Μοναστήρι στήν Παναγία καί μόλις βγήκαν ἀπό τήν ἐκκλησία ἄρχισε νά βρέχει.

Ἐπισκέψεις: (Χρόνια πολλά). Πήγαιναν ὅλοι οἱ χωριανοί στό σπίτι τοῦ ἐορτάζοντα μέ τὰ ὄργανα. Κερνοῦσαν ρακή, λουκούμι καί καφέ.

Ἀναχώρηση ἢ ἄφιξη ξενιτεμένου: Πήγαινε ἐπίσκεψη ὅλο τό χωριό καί συχνά ὀργανώνονταν χορός ἢ ζιαφέτι. Στήν ἀναχώρηση τόν ξεπροβοδοῦσαν κλαίγοντας πολλοί χωρινοί καί στήν ἄφιξη ἔτρεχαν τὰ παιδιά στό σπίτι του νά τοῦ παρουν τὰ σαρίκια.

Ἀλώνισμα: Συχνά ὀργανώνονταν χορός στό ἀλώνι καί κερνοῦσαν λουκούμι, μποῦρνα, πίττα. Ἀλληλοβοηθοῦνταν 3-4 οἰκογένειες.

Ξεσπύρισμα καλαμποκιοῦ: Μαζεῦονταν ὅλη ἡ γειτονιά στό χαγιάτι παίρνοντας μέ τή σειρά τὰ σπίτια καί ξεσπύριζαν τό καλαμπόκι. Τραγουδοῦσαν ἐνῶ ἐργάζονταν ὅλη τή νύχτα. Ἐπαιζαν τόν τυφλό, ἔλεγαν ἄστεϊα καί κοτσομπόλευαν, ἔτρωγαν φροῦτα καί χόρευαν.

Καζάνια: Γλεντοῦσαν μέ τὰ ὄργανα πού περιφέρονταν σέ ὅλα τὰ καζαναριά. Κερνοῦσαν φρέσκο ρακί, κᾶστανα, ζυνάδια, φητά κρεμύδια καί πατάτες, σπόρους ἀπό

κοκοκύθα, μανιτάρια, πατσά, σουβλιμάδες και διάφορους άλλους μεζέδες.

Παγάνα: Τὰ ἀγριογούρουνα τὰ κυνηγοῦσαν σέ παγάνα πολλοὶ μαζύ χωριανοὶ πέρα ἀπὸ τὸ ποτάμι. Ὅποιος κυνηγὸς χτυποῦσε τὸ γουρουνὶ ἔπαιρνε τὸ κεφάλι καὶ τὸ βράδυ γλεντοῦσαν στὸ σπῖτι του ὅλοι οἱ κυνηγοὶ μὲ μεζέ τὰ ἐντόσθια. Τὴν δευτέρη μέρα τῶν Χριστουγέννων ὀργάνωναν πάντα παγάνα κατ' ἔθιμον. Ἐθιμὸ ἦταν ἐπίσης τὸ φάρεμα στὸ ποτάμι τοῦ Ἀἱ Σωτῆρος.

Ἀἱ Βασίλης: Ὅλα τὰ σπῖτια ἔφτιαχναν βασιλόπιττες σέ μεγάλο ταψί, μὲ τριμμένα πέτουρα ἐπάνω καὶ ζουμί ἀπὸ κρέας καθὼς καὶ μερίδες κρέας πού φένο- νταν πάνω στὴν πίττα στὴ γάστρα. Τὰ παιδιὰ ἔφερναν γύρω τὰ σπῖτια μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀἱ Βασίλη καὶ μάζευαν χρήματα πού τὰ μοιράζονταν. Τραγουδοῦ- σαν τὸ Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Κεσαρία. Ἡ βασιλόπιττα μοιράζον- ταν σέ τόσα μέρη ὅσα ἦταν τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας, μαζύ μὲ τὰ ταξειδεμέ- να, καθὼς καὶ ἓνα γιὰ τὸ σπῖτι καὶ ἓνα γιὰ τὰ ζῶα. Ἐβαζαν στὴν πίττα καὶ ἓνα τυχερὸ νόμισμα.

Φῶτα: Τὰ παιδιὰ περιφέρονταν τὰ σπῖτια μὲ ἓνα καναβούλι μὲ νερό ἀγιασμέ- νο καὶ μάζευαν χρήματα. Μὲ τὸν ἀγιασμό οἱ γυναῖκες ράντιζαν τὸ σπῖτι, τὰ ζῶα καὶ στὰ χωράφια ὅπου ἀπαγορεύονταν ἡ βοσκὴ γιατί τὰ εἶχαν γιὰ χορτά- ρι. Ἐδεναν σέ κάποιο δένδρο ἓναν σταυρὸ ἀπὸ βρυζάχερο.

Ἀἱ Γιάννης: Ἐβαζαν ὅλες τίς εἰκόνες τῆς ἐκκλησίας στὸ προαύλιο σέ πλει- στηριασμό. Τὰ ἔσοδα πήγαιναν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας.

Τριῶν Ἱεραρχῶν: Ἐρχόνταν καὶ οἱ τρεῖς μαχαλάδες στὴν ἐκκλησία μας καὶ γίνονταν μνημόσυνο τῶν εὐεργετῶν Σπυρίδωνος Εὐνοῦ καὶ Ζίγνας. Ἐμφωνοῦν- ταν πανηγυρικὸς ἀπὸ τὸν δασκάλο ὅπως καὶ στίς 25 Μαρτίου καὶ 28 Ὀκτωβρίου.

Ἀγίων Θεοδώρων: Οἱ κοπέλλες ἔβαζαν κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τους σπυριὰ ἀπὸ σιτάρι. Ὅποιον ὄνειρευόνταν τὸ βράδυ θὰ τὸν παντρεύονταν. Ἐπίσης ἔκαναν πρίτσες μὲ κλαμπόκι στὴ βάτρα.

Ἀπόκριες: Ντύνονταν ἄνδρες, παιδιὰ καὶ ἡλίποτε καὶ γυναῖκες καρναβάλια καὶ ἐπισκέπτονταν παρέες-παρέες τὰ σπῖτια. Κερνοῦσαν μεζέδες, κλωστό, κρα- σὶ καὶ καρύδια. Ντύνονταν ἀρκουδαραῖοι, τσιγγάνοι, γριές, κλέφτες, διακονιὰ- ριδες κλπ. πού φόβιζαν τὰ παιδιὰ. Ἄναβαν φωτιές στὴν πλατεία καὶ χόρευαν. Καθαρὴ Δευτέρα: Οἱ ἄνδρες κυρίως ἔτρωγαν καὶ χόρευαν στὴν ἐξοχὴ στὰ Δει- βάδια. Κουβαλοῦσε ὁ καθένας τὸ φαγητό καὶ τὸ κρασί σέ κἀνίστρες ἢ σακιοῦ- λια.

25 Μαρτίου: Τὰ παιδιὰ ἔρχόνταν παράτεταγμένα στὴν ἐκκλησία μὲ τὴ σημαία νὰ προηγεῖται. Παίζονταν στὸ Σχολεῖο θέατρο πού τὸ παρακολουθοῦσε ὅλο τὸ χωριὸ καθὼς καὶ στίς 28 Ὀκτωβρίου καὶ ὅταν ἔκλειναν τὰ Σχολεῖα. Ἀπαγγέ- λονταν παιήματα, σιέτες καὶ τραγούδια. Τὰ παιδιὰ ἔφερναν γύρω τὰ σπῖτια μὲ κουδούνια κρεμασμένα στὴ μέση τους καὶ μάζευαν χρήματα καὶ τραγουδοῦσαν τὸ φύγετε κακούδια καὶ ἔλατε καλούδια.

Λάζαρος: Τὰ παιδιὰ ἔφτιαχναν τὸν Λάζαρο, δηλαδή μιὰ τετράγωνη τάβλα καρφω- μένη σ' ἓνα ψηλὸ κοντάρι πού στολίζονταν μὲ διάφορα λουλούδια καὶ πολύχρω-

μες χάρτινες αλυσίδες που ψηλά στο σταυρό είχε μια κούτα από χρυσόχαρτο. Περιφέρονταν σ' όλα τα σπίτια τραγουδώντας το τραγούδι ήρθε ο Λάζαρος και μάζευαν αυγά και χρήματα που τα μοιράζονταν μεταξύ τους ανάλογα με την ηλικία και συχνά γίνονταν τσακωμοί.

Μ. Έβδομάδα: Την Μ. Πέμπτη στόλιζαν τον έπιτάφιο τα παιδιά με λούλούδια κερασιάς, μπουρνιάς και κουτσουπιάς, πιτσικαλούδες και μανούσια. Την Μ. Παρασκευή όλα τα παιδιά και οι άνδρες και οι γυναίκες έφελναν τα πάθη στην εκκλησία. "Υστερα έφερναν τον έπιτάφιο γύρω από την εκκλησία ή το χωριό κρατώντας κόκκινες λαμπάδες." Έφτιαχναν σταυρούς και παναγίες με χυτό μολύβι σε χωματόπετρες.

Πάσχα: Τσούγκριζαν τα κόκκινα αυγά που τα έβαφαν την Μ. Πέμπτη. Τα παιδιά έβγαιναν στην πλατεία και τσούγκριζαν μεταξύ τους τα γερότερα αυγά. "Όταν ο παπάς έλεγε το Χρηστός 'Ανέστη έρριχναν βαρελότα και τάπες. 'Αντί για καλημέρα ως της 'Αναλήψεως έλεγαν Χρηστός 'Ανέστη- 'Αληθώς 'Ανέστη." Επαιζαν τον χάσιαρη. Έδεναν ένα αυγό σε σχοινί και όλοι έκαναν κύκλο και προσπαθούσαν να το δαγκώσουν. Τη δεύτερη μέρα του Πάσχα πηγαίναμε με τρεις άσπρες λαμπάδες στο έξωκλήσι του "Αϊ Γιώργη.

Πρωτομαγιά: Οι άνδρες έκαναν ζιαφέτι στο λόφο της Τζιαντόρας και τα παιδιά με τρόφιμα σε σακκούλια πήγαιναν έκδρομή στις Βλήστες ή στα σιάδια στο δάσος της Βόρστας όπου έπαιζαν όλη την ημέρα διάφορα παιχνίδια όπως το λουρί και έφτιαχναν κιδσκια με κλαδιά. Έφτιαχναν επίσης στεφάνια από λουλούδια που τα κρεμούσαν επιστρέφοντας στο χωριό στην έξωθυρα του σπιτιού τους. Τραγουδούσαν το τραγούδι ο Μάϊος μας έφθασε.

Του "Αϊ Γιώργη του Ρηγανά: Οι κοπέλλες έπαιζαν τον κλειδονα και μάζευαν καλογιάννια με τα όποια έφτιαχναν σταυρούς. Χόρευαν στις γειτονιές. Πήγαιναν για τσαϊ στη Γκουμένση. Της 'Αναλήψεως πλένονταν με βρωμονέρι από το λάκκο της Μεσαριάς.

Δεκαπενταύγουστος: Πήγαινε όλο το χωριό στο πανηγύρι της Πουρνιάς όπως και στα πανηγύρια Μεσαριάς (27 Οκτωβρίου) και Μοναστηρίου (8 Σεπτεμβρίου). Τρεις μέρες αυτές δεν συναντούσες άνθρωπο στους δρόμους του χωριού. Γραφική ήταν η πορεία από το δάσος για την Πουρνιά. Σ' όλη τη διαδρομή κάπου δύο ώρες πορεία συναντούσες παρέες χωριανών που βάδιζαν άργα κουβεντιάζοντας και στην επιστροφή τη νύχτα τραγουδώντας.

Πανηγύρι: Το Γανναδιό πανηγύριζε στις 8 Νοεμβρίου. Έρχονταν όλο το συγγενολόι από τα γύρω χωριά στο τραπέζι. Χόρευαν στην πλατεία.

Του 'Αγίου 'Ανδρέα: Στις 30 Νοεμβρίου έβραζαν μπδλια (καλαμπόκι).

Χριστούγεννα: Έσφαζαν άπαραιτήτως μανάρι. Την παραμονή έφτιαχναν τηγανίτες στην πλάκα νηστίσιμες. Τα παιδιά πήγαιναν στα Κάλαντα με ραβδιά και σακκούλια και μάζευαν κουλούρες με μια τρύπα στη μέση ή ζερβά σβια. Τραγουδούσαν το Κόλιντα-Μέλιντα. Οι άνδρες πήγαιναν παγάνα για άγριογούρουνο.

Η) ΓΙΑΤΡΟΣΟΦΙΑ -- ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ

α) Γιατροσοφία.

- Κατράμι για τις πληγές των ζώων.
- Κεραμίδι πού ζεσταίνεται στά κάρβουνα για τόν πονόκοιλο.
- Ζεστό συναπόσπορο σέ σακκούλα για τό κρυολόγημα.
- Βδέλλες για τήν άραιμάξη.
- Φύλλα γλυκομάμας για τήν έπούλωση των πληγών.
- Σκορπιοί καί ποντίκια, στό λαδόξυδο μέ ζάχαρη για τις πληγές.
- Άλάτι για τό τσίμπημα τής μέλισσας καί τό κάψιμο.
- Λάδι για τό ζεμάτισμα.
- Σκόρδο για τήν πίεση (σικοτούρα).
- Πόπορδο, ζύσματα άπό τό ζωνάρι ή κατούρημα, για τήν αίμορραγία των πληγών.
- Ψητό μήλο για τόν πονόδοντο.
- Περιττώματα άπό μικρό παιδί για τά σπυριά.
- Ψητό κρεμύδι για τήν τσιουρίτσα (καλόγυρο).
- Πάτημα μέ τά πόδια στήν πλάτη για τό πιάσιμο των νεύρων.
- Παγωμένο χιόνι άπό τόν Σμόλινα για τήν θερμασιά.
- Βεντουζες για τό κρυολόγημα (άπλές ή χαράκωμα μέ τό ξυράφι νά βγει τό αίμα).
- Μέλισσες στομπισμένες για κατάπλασμα στό στραμπουλισμένο πόδι.
- Σαλέπι καί χαμομήλι για τό συνάχι (ρόφημα).
- Μέτρημα τής πλάτης άπό είδική γυναίκα για τό πιάσιμο τής πλάτης.
- Άναμμένα κάρβουνα ως πού νά έπιπλεύσουν στό νερό για τό μάτιασμα.
- Μουσκεμένο πανί σέ βραστό χαμομήλι για τόν κριθαράκο.
- Χοιρινό λίπος ή άλατόνερο για τις χιονίστρες.
- Έξαγωγή δοντιού μέ σπάγκο.
- Σκόρδα, στάχτη καί κέρατα άπό τσατσάραιο για φυλαχτό στό κεφάλι των ζώων.
- Μαρτισιόλι (άσπροιδιμικο σχοινί) για νά μήν μιάς κάψει ό ήλιος τόν Μάρτιο.
- Πάνα άπό τήν κοιλιά κατσιμιού για τό έπούλωμα των πληγών.
- Σναντζόχοιρος για τά άρθριτινά.

β) Προλήψεις.

- "Αμα ούρλιάζει τό σκυλί κάποιος θά πεθάνει.
- "Αμα τσιμπάνε οί μύγες θά βρέξει.
- "Αμα έχει καταχνιά στή Λουπότσιανη θά βρέξει.

- "Αμα ἔχουν πολλὰ βαλάνια τὰ δένδρα θά κάνει βαρὺ χειμῶνα.
- "Αμα σέ τσιμπήσει πχ. σιορπιός πρέπει νά τόν σκοτώσεις ἀμέσως καί νά βάλεις στήν πληγή τὰ ἐντόσθιά του.
- "Αμα βάζουμε τήν πυρωστιά ἀνάποδα στό τζάκι μουντζώνει τόν θεό.
- "Αμα νύβεται ἡ γάτα θά βρέξει.
- "Αμα λαλοῦν κοκκόρια ἀπό βραδύς θά ἀλλάξει ὁ καιρός.
- "Αμα πετοῦν τὰ χελιδόνια χαμηλά θά βρέξει.
- "Αμα χτυπάει τό μάτι μας, κάποιος θά ἔρθει στό σπίτι μας.
- "Αμα βουϊζοῦν τὰ αὐτιά μας κῆρυκος μιλάει γιά μᾶς.
- "Αμα ἀκούσεις κοῦκο νηστινός κάτι δέν θά πάει καλά.
- "Αμα χυθεῖ ὁ καφές θά πάρεις χρήματα.
- "Αμα χυθεῖ ἡ ρακή κάτι δέν θά πάει καλά.
- "Αμα σέ τρώει ἡ μύτη σου θά φᾶς ξύλο.
- "Αμα σέ τρώει ἡ παλάμη σου θά πάρεις χρήματα.
- "Αμα λαλεῖ ὁ τσαλαπετεινός κάποιο κακό θά συμβεῖ.
- "Αμα κάθεσαι στό χωράφι στό χῶμα καί ζεσταίνεται ὁ πεισινός σου τήν ἀνοιξη, εἶναι καιρός νά σπύρεις τό καλαμπόκι.
- "Αμα φυσάει ἀπό τό Περιβόλι θά κάνει καλόν καιρό.
- "Εκεῖ πού στροβιλίζεται ὁ ἀέρας βγαίνουν ζωτικά.
- "Αν βρεῖς σαλαμένδρα στό δρόμο σου θά βρέξει.
- "Αν δέν μπουμπουκιάσει ἡ μουριά δέν ἔρχεται ἡ ἀνοιξη.
- "Οταν ὑπάρχει θεομηνία χτυποῦν τήν καμπάνα.
- "Αμα θέλεις νά θυμηθεῖς τό πρῶι νά κάνεις κάτι, δέσε πρίν κοιμηθεῖς τό βράδυ ἕνα σχοινί στό δάκτυλό σου.
- "Αμα ἔρθει ἐπάνω σου ἀλογόμυγα θά λάβεις γράμμα.
- "Αν κοιμηθεῖς κάτω ἀπό καρυδιά θά σέ πιάσει πονοκέφαλος.
- "Οταν τὰ παιδιὰ πού γενάει κάποια γυναίκα δέν ἐπιζοῦν, ἀφήνουν τό παιδί στό δρόμο καί ὅποιος περάσει πρῶτος ἀπό ἐκεῖ τό βαρτίζει.
- "Αν βρέχει τὰ φῶτα δέν θά ἔχουμε παραγωγή φρούτων.
- "Οταν βγάζεις τό δόντι σου πρέπει νά τό πετάξεις στή στέγη τοῦ σπιτιοῦ λέγοντας: Νά κουρούνα κόκκαλο καί δός μου σιδερένιο.
- "Αν δεῖς λαγό καί δέν ἔχεις ντουφέκι χτύπα τό γόνα σου μέ μιὰ πέτρα καί αὐτός θά σταματήσει νά τόν πιάσεις.
- "Αν τὰ κοράκια πού πετοῦν κάνουν κρό κάποια χαρά σέ περιμένει, ἂν κάνουν κρό κάποιο κακό.
- "Αν πηδήσεις τό οὐράνιο τόξο ἐκεῖ πού πίνει νερό ἀπό ἀγόρι γίνεσαι κορίτσι καί ἀντίστροφα.
- Νά μήν σοῦ πέφτουν φίχουλα στό χῶμα ὅταν τρῶς γιατί θά σέ καταπατήσει ὁ θεός.
- "Αν φᾶς χαλασμέναμανιτάρια τήν νύχτα γίνεσαι ὑπνοβάτης καί πηγαίνεις ἐτόν τόπο πού τὰ μαζεφές φωνάζοντες μαρταρτάρ.

θ) ΑΛΛΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.

1) Με ενέργειες του δικηγόρου Χαριλάου Γκούτου τοποθετήθηκαν το 1973 πλαστικές σωλήνες στο αύλακι στο 'Αντρώνι, χτίσθηκε με τσιμέντο ο βυρός στις Καρυές και το αύλακι στο χωριό. Επίσης αναστυλώθηκε το 'Αμιλικό που είχε πέσει.

2) Από το Γλυκό ως την Λίμνη το νερό ως το 1950 περίπου έρχονταν με μολυβδοσωλήνες και ως το Μεσοχώρι με σιδηροσωλήνες.

3) Πιο παλιά το νερό από τον λάκκο της Μεσαριάς παίρνονταν με αύλακι πιο ψηλά στο λάκκο και πήγαινε στη Λίμνη στον 'Αϊ Λιά. Λένε πως με το νερό αυτό λειτουργούσε κάποιος μύλος ίσως στο σπίτι του Γιούσιου. Γιατί φαίνεται άπίθανο να έφθανε ως τον μύλο του Κώστα στο Διλιό που λειτουργούσε με νερό από τον λάκκο της Δαφύρας κοντά ως τα χρόνια μου. Ο λάκκος αυτός είχε και το καλοκαίρι νερό από τις Βλήστρες ως το ποτάμι. Ίσως η λίμνη στον 'Αϊ Λιά να ήταν βυρός πριν από το 1880. Με το νερό του Μεσοχωριού πότιζαν μόνον δύο-τρία σπίτια πλουσίων ως γύρω στο 1928 ίσως γιατί αυτοί το έφεραν με μολυβδοσωλήνες παλιά από το Γλυκό.

4) Το καλοκαίρι που λιγότευε το νερό στη Νατσαίη πολλά παιδιά πηγαίναμε με τα γκιούμια για νερό την νύχτα στις Βλήστρες, Δειβαδούλι και Μεσαριά γιατί δεν ευρισκες σειρά στη βρύση που γέμιζε κόσμο.

5) Στον Λιόμμο λένε πως υπάρχει χρυσάφι και πετρέλαιο. Το νερό που βγαίνει από σιάδια έχει κηλίδες και μυρίζει.

6) Ο δάσκαλος από την Μεσαριά μου είπε πως βρήκε κάποιος έγγραφο που το Σχολείο στο Γανναδιό ονομάζεται Κεντρική Σχολή. Φαίνεται πως προϋπήρχε Σχολείο στο Γανναδιό πριν χτισθεί η Σπυριδώνειος. Λένε επίσης πως παλιά έρχονταν από το 'Ελεύθερο ένας Γραμματοδιδάσκαλος και δίδασκε στο 'Αμιλικό από το φαλτήρι. Ήταν κάπως σαν κρυφό Σχολείο. Ακόμη λένε πως δίπλα στο φράξο στην πλατεία προϋπήρχε μια μικρή έκκλησία πριν ακόμη χτισθεί η σημερινή έκκλησία.

7) Με τον πόλεμο του '40 μερικοί χωριανοί έφαγαν φως από ρόβι ή βαλάνια και φαγητό ανάλατο. Ταξείδευαν τρεις μέρες πεζοί ως την Ηγουμενίτσα για να αγοράσουν λάδι το οποίο πήγαιναν στα Καλιάρια να το ανταλλάξουν με σιτάρι.

8) Στον όντι οι Γανναδιώτες συνηθίζουν να κρεμοθν έναν μεγάλο καθρέπτη που στολίζεται με γιρλάντα από ένα είδος άγναθωτού χόρτου όπου σιαλώνουν όλες τις φωτογραφίες που έχουν. Πάνω από το κρεβάτι τοποθετούν μια μπάντα κεντητή με έλάφια, πουλιά και τη λέξη καλημέρα. Τα κορίτσια πριν παντρευθούν κεντούν τις μαξιλαροθήκες.

9) Το όνομα Γανναδιό θυμίζει τον Φεννάνδιο Σχολάριο και η Μόλιστα τους Μολοσούς. Ετυμολογικά το δεύτερο συνθετικό του Γανναδιού αν και γραφεται με γιώτα μπορεί να θεωρηθεί το δυό. Το πρώτο συνθετικό μπορεί να είναι το γέννα, γάνα (μουντζούρα δηλαδή σιδεράδες), το κάνα ή το γάμα (γράμμα) όπως θέλουν να κοροϊδεύουν οι άλλοι μαχαλάδες.

10) Το Φαρμακείο και τρία ακόμη σπίτια έχουν από παλιά χρωματιστά πλακάκια στο δάπεδο. Όμορφα επίσης είναι μερικά σεντούκια και ταβάνια.

11) Στις καλύβες στην "Αϊ Βαρβάρα ζούσαν λένε σε ημιάγρια κατάσταση παλιά μια γυναίκα με την κόρη της. Όταν άκουγαν τα κλαρίνα στο χωριό πιάνονταν από τα κλαδιά και χόρευαν μόνες τους. Όταν τις έφεραν στο χωριό να μεταλάβουν έφτυσαν την μεταλαβιά.

12) Από το Γανναδιό πέρασε και ο Κοσμάς ο Αϊτωλός και είπε πως τα βουνά αυτά θα σώσουν κάποτε πολύ κόσμο. Λένε πως στην Μεσαριά του Έκλεφαν τα παπούτσια του.

13) Στο Σχολαρχείο διδάσκονταν υποχρεωτικά Γαλλικά και Τούρκικα. Είχε γύρω στα 80 παιδιά, πολλά από τα οποία ήταν από τα γύρω χωριά που νοίκιαζαν δωμάτια στο χωριό μας. Τα κορίτσια μάθαιναν αργαλιά και πλέξιμο, κέντημα, καθώς και οίκοκυριά, στο Παρθεναγωγείο.

14) Λένε πως ο πλάτανος στην πλατεία έχει 185 χρόνια και ότι τον φύτεψαν οι Νακαίοι και ο φράξος 200 χρόνια. Στον πλάτανο υπάρχει μια πληγή από όβριδα του στρατού το 1948. Το χονδρό κλωνάρι που πάει προς την έκκλησία ο Π. Σελτσιώτης το πέρασε ναβάλλα και κατέβηκε στη στέγη της έκκλησίας.

15) Κυκλοφορούσαν παλιότερα για το Γανναδιό τα εξής σιωπητικά: Πέρασα από το Γανναδιό γνώρισα καναδιό (γυναίκες), πέρασα από την Μεσαριά γνώρισα καμμιά δεκαριά, πέρασα από το Μποτσιφάρι με άρχισαν με το στυλιάρι. Ποιός λίγο ποιός πολύ όλοι οι Μολιστινοί κουτοί. Δάσκαλος από το Κεράσοβο, νύφη από την Πουρνιά και καπετάνιος από την Μόλιστα δεν γίνονται.

16) Σχετικά με τα γλέντια στο Γανναδιό σημειούται ότι ιδίως στα ζιαφέτια πολύ συντελούσε ο τουρισμός. Οι ξενιτεμένοι έπαυσαν να έρχονται στο χωριό στη δεκαετία του 1940 ή όσοι ήρθαν έμειναν μόνιμα στο χωριό για να γλυτώσουν από την πείνα. Από το 1950 ως το 1965 έρχονταν σαν επίσημες πτες το καλοκαίρι γύρω στα 25 άτομα και έκτοτε ως το 1978 ο τουρισμός εξέλειπε σχεδόν παντελώς. Σήμερα το Γανναδιό συγκεντρώνει τον Αύγουστο γύρω στους 250 τουρίστες.

17) Η γενιά της δεκαετίας του 1925-1935 έζησε την παραδοσιακή ζωή στο Γανναδιό και μεμφράσθηκε με την αντίσταση και τον άνταρτοπόλεμο. Η γενιά του 1935-45 χαρακτηρίζεται από την έντονη νοσταλγία για το χωριό που το επίσημέπτονταν την δεκαετία του 1950 και μετέφερε τον πολιτισμό από τις πόλεις όπου σπούδαζε ή εργάζονταν. Η γενιά του 1945-55 έζησε την παραμυή του Γανναδιού, ανδρώθηκε μακριά από αυτό και προσπαθεί να εκφρασθεί με το σύγχρονο πνεύμα του τουρίστα μέσω του Συλλόγου Γανναδιωτών.

Ο Ι Κ Α Τ Α Γ Ο Μ Ε Ν Ο Ι Α Π Ο Τ Ο Γ Α Ν Ν Α Δ Ι Ο

Α) ΓΑΝΝΑΔΙΩΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1900 - 1966

(¹Από τὰ ²Απομνημονεύματα του Γ. Γκούτου. ³Από τους χωριανούς αναφέρονται κυρίως όσοι πέθαναν μετά τὸ 1899 πού γεννήθηκε ο ἴδιος μέχρι τὸ 1966).

- 1) Ξεκινώντας ἀπὸ τὸν κάτω μαχαλά του χωριού συναντάμε στὴν ἄκρη του τὸ Γυφτοκάλυβο πού ζοῦσαν καὶ ἐργάζονταν οἱ γύφτοι. Θυμάμαι τὸν Νότη καὶ τὴν Νότινα καὶ τὸν γιό τους Χαράλαμπο. Ἦταν πολὺ καλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἐργατικοί. Ἐφτιαχναν ὅλα τὰ σίδερα πού χρειάζονταν γιὰ τὸ χτίσιμο τῶν σπιτιῶν, τίς πρόκες, τὰ γυνιά καὶ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ χωριού. Ἦταν καὶ ὀργανοπαῖχτες καλοὶ. Βαροῦσαν βιολί καὶ οἱ δύο. Τὸ μισὸ Γυφτοκάλυβο τὸ ἔχτισαν περί τὸ 1908 ἐνῶ τὸ ἄλλο μισὸ προὔπηρχε.
- 2) Τὸ σπίτι τῆς Σκούραινας τὸ θυμάμαι ἀπὸ μικρὸς παλιό. Ἐπίσης θυμάμαι τὴν πεθερά της τὴν Παπαδιά πού τὴν ἔλεγαν Δημήτραϊνα Τζιμινάδη. Ἐρχονταν τακτικὰ στὸ σπίτι μου καὶ τῆς διόρθωνε τὰ παπούτσια. Ἡ θυγατέρα τῆς Παπαδιάς ἦταν δασκάλα, εἶχε ἄνδρα τὸν Γιάννη Σκούρα καὶ πέθανε σπὴ γέννα της. Ἡ Σούραινα εἶχε ἀκόμη μιὰ θυγατέρα πού τὴν εἶχε παντρεμένη μὲ τὸν Θεοδόσιο Κατζιδάκη.
- 3) Τὸ σπίτι τοῦ Νταραμπούρα τὸ ἔχτισε ὁ πεθερὸς του Παῦλος Παπαδημητρίου κατὰ τὸ 1914. Ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι ἦταν κηπάρια. Τὸ μισὸ ἦταν τοῦ Κώστα καὶ τὸ μισὸ τοῦ Παπαδημήτρη. Τὸ εἶχαν φραγμένο μέχρι τὸ δρόμο μὲ ἐλάτινα παλούκια.
- 4) Ἀπέναντι ἦταν τὸ σπίτι τοῦ Νικολάκη Παπαζήμου πού εἶχε τέκνα τὸν Βασίλη πού πέθανε στὴν Ἀμερική καὶ τὴν Βασιλική πού τὴν πάντρεψε μὲ τὸν Ρόνη στὴν Πουρνιά. Θυμάμαι τὴν Κουτσοτάσιω πού εἶχε μεράδι τὸ μισὸ σπίτι καὶ δῶρισε ὅλη τὴν περιουσία της στὸ βακούφι γιατί δέν εἶχε κληρονόμους. Ἐπίσης θυμάμαι τὸν Λουκά Παπαζήμο μὲ τὴν Λούκαινα πού εἶχαν παιδιά τους τὸν Παῦλο καὶ τὸν Ἀντώνη. Ὁ Ἀντώνης ἔζησε πλέον ἀπὸ 40 χρόνια στὴ Βλαχιά μὲ τὴν γυναῖκα του τὴν Χρυσούλα. Μὲ τὴν κρατικοποίηση τῶν περιουσιῶν ἦρθαν πρόσφυγες καὶ πέθαναν στὴ Ρόδο. Ἀπὸ τὰ παιδιά τοῦ Παύλου δέν ζοῦν ὁ Μιχάλης πού πέθανε στὴν Ἀθήνα, ὁ Λουκάς καὶ ἡ Μαρία.
- 5) Τὸ διπλανὸ σπίτι ἦταν τοῦ Κίτσιου Παπαζήμου καὶ θυμάμαι ὅταν τὸ ἔχτιζαν.
- 6) Τὸ σπίτι τοῦ Δημήτρη Ζυγούρα δέν θυμάμαι ποτε χτίσθηκε, πάντως ὄχι προτύτερα ἀπὸ τὸ 1890. Ἡ Δημήτραϊνα μου φαίνεται πὼς πέθανε ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Εἶχαν παιδιά τους τὴν Χρυσούλα πού παντρεύθηκε τὸν Ἀντώνη Πα-

παζήμο και τον Χριστόδουλο που είχε παιδιά του την 'Αγγελικούλα, την Εύθαλία, τον Δημητράκη και τον Βασίλη.

- 7) 'Απέναντι κατοικοῦσε ὁ Παύλος Τζιμινάδης με την Κορνάτα την Βλάχα που είχε φέρει ἀπὸ τὴν Βλαχιά. Παλιὸ κι 'αὐτὸ τὸ σπίτι. Ὁ ἀδερφὸς του Κωνσταντῆς γιρέμισε τὸ μισὸ ἀπὸ τὸ παλιὸ μεράδι καὶ ἔκανε τὸ σημερινὸ τὸ 1927 πού ἦρθε ἀπὸ τὴν 'Αμερικὴ. Τὴν γυναίκα του τὴν 'Ελένη τὴν σιότωσε ἕνας Χωροφύλακας με τὰ κομματικὰ τὸ 1946.
- 8) Ὁ παπαχριστόδουλος εἶχε ἕνα παλιὸ σπίτι στὸ ἴδιο μέρος ὅπου ἔχτισε τὸ 1925 τὸ σημερινὸ. Πέθανε τὸ 1955 καὶ ἡ παπαδιά τὸ 1959. Θυμᾶμαι τὴν πεθερὰ του Βασίλαινα.
- 9) Θυμᾶμαι τὸν Γιάννη Μανθὰ, τὴν μπάμπω του καὶ τὴν θυγατέρα του Πανάγιω. Εἶχε ἕναν γιὸ τὸν Κώτσιο περίπου στὴν ἡλικία μου. Ἐπίσης τὸν Γεώργιο πού τὸν σιότωσε τὸ ΚΚΕ στὸ Κεράσοβο. Ὁ ἄνδρας τῆς Πανάγιως ὁ Νικόλαος πέθανε στὴν 'Αλβανία. Ἡ θυγατέρα τους Μαρία ἦταν στὴν Οὐγκουίτσα με τὸν ἄνδρα τῆς τὸν Εὐάγγελο Μανάριο καὶ ἄφησαν ὄρφανὸ τὸ παιδί τους πού τὸ βάπτισαν Γράμμο εἰς ἀνάμνηση τοῦ πολέμου. Τὸ σπίτι εἶναι πολὺ παλιὸ.
- 10) Θυμᾶμαι τὸν Παπαδημήτρη καὶ τὴν γυναίκα του τὴν Παπαδιά. Συγκατοικοῦσε τελευταία μόνον με τὸν γιὸ τῆς Βασίλη. Τὸ σπίτι του εἶναι πολὺ παλιὸ καὶ ἔπεσε γιὰτὶ τὸ κληρονόμησαν πολλοί. Εἶχαν καὶ Νερόμυλο παρακάτω ἀπὸ τὸ χωριὸ. Συζοῦσαν 2-3 παιδιά μαζί καὶ ἔπειτα χώρησαν.
- 11) Δίπλα εἶναι τὸ σπίτι τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Κώστα Παπαγιάννη πού ἔζησε 103 χρόνια καὶ παντρεύθηκε δύο φορές. Παιδιά του ἦταν ὁ Νικόλας πού εἶχε παιδιά του τὴν Φωτεινὴ καὶ τὴν Νούλα. Ἐπίσης ὁ Γιάννης πού εἶχε παιδιά του τὴν Φωτεινὴ καὶ τὸν Θωμᾶ, πού παντεύθηκε τὴν Βασιλικὴ Μανθὰ καὶ πέθανε στὸ Κάϊρο. Ἐπίσης ὁ Βαγγέλης πού εἶχε γυναίκα τὴν "Αννα καὶ παιδιά του τὸν Κώτσιο καὶ τὸν Γεώργιο πού πέθανε. Ὁ Κώτσιος πῆγε ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι στὴ Νέα Ζηλανδία καὶ ἡ γυναίκα του πέθανε στὴ γέννα.
- 12) Δίπλα εἶναι τὸ σπίτι τοῦ Νικόλα Παπαγιάννη. Θυμᾶμαι τὸν γιὸ του Κωνσταντέλη καὶ τὴν γυναίκα του τὴν Κωνσταντέλινα. Αὐτὰ τὰ τρία σπίτια εἶναι πολὺ παλιὰ. Χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1700 ἐπὶ 'Αλὴ Πασά.
- 13) Δίπλα εἶναι τὸ σπίτι τοῦ Τάκη Οἰκονομίδη. Ὁχι πολὺ παλιὸ. Θυμᾶμαι τὴν Τάκαινα, τὴν θυγατέρα τῆς Χαρίκλεια πού πέθανε στὴ Βλαχιά, τὴν Μάρθα, τὸν 'Αλέξανδρο πού πῆγε γαμβρὸς στὴν Κόνιτσα καὶ ἀπέκτησε τρία κορίτσια καὶ δύο ἀγόρια, τὸν Χριστᾶκη πού πέθανε καὶ τὸν Φῶτο πού εἶναι συνταγματάρχης.
- 14) Δίπλα εἶναι τὸ σπίτι τοῦ 'Αντῶνη Χατζιδάκη. Εἶχε παιδιά του τὸν Βασίλη πού παντεύθηκε τὴν Θεοδώρα με τὴν ὁποία ἀπέκτησε τὸν Μιχάλη καὶ τὸν Θεοδόσιο καὶ τὸν Φάνη πού εἶχε γυναίκα του τὴν Φάναινα καὶ τέκνα του τὴν Εὐθαλία πού εἶναι παντρεμένη με τὸν Κίγνα στὰ Γιάννενα καὶ τὸν Βασίλη πού βρίσκεται στὸ Τουρκεστάν.
- 15) Δίπλα εἶναι τὸ Φαρμακεῖο πού τὸ ἔχτισε ὁ γιατρός Γ. Τσανάδης τὸ 1933.

- 16) Παραπλεύρως είναι τό σπίτι του Δημητρίου Ζυγούρα που είχε γυναίκα την Εύθυμία και γιό τον Νικόλα που παντρεύθηκε την Πηνελόπη και ζει στο Βουκουρέστι και έχει ένα κορίτσι την 'Αγλαΐα.
- 17) 'Απέναντι είναι τό σπίτι του Νικόλα Χατζή που ήταν μουχτάρης και που τό έχτισε περί τό 1890. Θυμάμαι μόνο την Νικολαΐνα, τον γιό της Κώτσιο, την Κώτσαινα και την κόρη τους Ούρανία του γιατρού Βασιλάκη, επίσης την Πανάγιω Ζυγούρα και τον Νικόλα.
- 18) Παραπάνω είναι τό σπίτι της Δημούλαινας που είναι παλιό. Θυμάμαι την Δημούλαινα, τον Κώτσιο Ζιάζια που πέθανε στη Φλώρινα τό 1917 και την Θανάσω που ήταν τυφλή τά τελευταία χρόνια της.
- 19) Δίπλα είναι τό σπίτι του Χριστόδουλου Καρακίτσιου. Χτίσθηκε ίσως τό 1890. Θυμάμαι τον πατέρα του και την μάνα του. Τό παιδί του ο Βασίλης πέθανε στην 'Αμερική. Την κόρη του την έλεγαν 'Ολγα και ο γιός του 'Αλέξανδρος πέθανε 20 χρόνων περίπου.
- 20) 'Απέναντι είναι τό σπίτι του Βασίλη Παπαζήμου. Χτίσθηκε γύρω στο 1901. Θυμάμαι τον πάππο τον Βασίλη και την γυναίκα του, τον γιό του Μιχάλη και την νύφη του Βασιλική που είχε μία θυγατέρα τή Λευκοθέα που πέθανε στη γέννα. Επίσης θυμάμαι την μάνα της 'Αθανάσαινα Καρμελάδες.
- 21) Δίπλα είναι τό σπίτι του Χαράλαμπου Παπαζήμου. Θα χτίσθηκε και αυτό τό 1800 περίπου. Θυμάμαι τον Χαράλαμπο, την Χαράλαμπαινα, τον γιό τους Μιχάλη, τον 'Αριστείδη και την γυναίκα του Μαρία. Ένα παιδί του 'Αριστείδη πέθανε μικρό.
- 22) Δίπλα είναι τό σπίτι του Βαγγέλη Τζιμινάδη. Θα χρονολογεΐται γύρω στο 1884. Θυμάμαι την Βαγγέλαινα, την θυγατέρα της Ούρανία και τον γαμβρό της 'Αλέξη καθώς και τά έγγόνια τους 'Ελευθερία και Βασίλη. Τόν Γιώργο του 'Αλέξη τον σκότωσαν τό 1948 στη Βράνιστα.
- 23) Δίπλα είναι τό σπίτι του Δημήτρη Τζιμινάδη. Θα χτίσθηκε γύρω στο 1880. Θυμάμαι την γυναίκα του Κωνσταντίνα, τον γιό τους Δημητράκη, την νύφη τους Μαρία και τον έγγονό τους Βασίλη.
- 24) Δίπλα είναι τό σπίτι της Τόλαινας Ξάνθου. Παλιό σπίτι και μικρό. Θυμάμαι τον γιό της Βασίλη που έζησε πολλά χρόνια τυφλός και την νύφη της Βασίλαινα. Παιδί τους είχαν τον Μιχάλη που πέθανε στην 'Αμερική και η γυναίκα του Νούλα παντρεύθηκε στην Σταρίτσηϊανη. Παιδιά τους ήταν ο Τόλης και ο Νίκος που πέθανε νέος.
- 25) Δίπλα είναι τό σπίτι του Γιάννη Ξάνθου που είχε γυναίκα την Γιαννοβιά και τέκνα την Σεβατέτσα, τον Θύμιο, τον Βασίλη και τον Μιχάλη. Παλιό αλλά μικρό σπίτι κι αυτό.
- 26) Δίπλα είναι τό σπίτι του Δημήτρη Ξάνθου που είναι παλιό. Είχε γυναίκα του την Γόρω και γιό τον Χαράλαμπο που παντρεύθηκε την Βασιλική και απέκτησε τον Βασίλη που είχε γυναίκα του την Βασιλική και κόρη την Μαρία. Επίσης τον Γιώργη που είχε γυναίκα την θυγατέρα του Νίκου Κα-

- κάριου και τόν Κώτσιο.
- 27) 'Από την απέναντι μεριά είναι τό σπίτι του Ζήση Ευνοῦ. Χτίσθηκε τό 1910. Θυμάμαι τόν Ζήση και την Ζήσαινα, τά παιδιά τους Κίτσιο, Τάκη και Μιχάλη, την μύφη τους Δέσποινα και ένα μικρό παιδί του παπαβαγγέλη.
- 28) Δίπλα είναι τό σπίτι του Γιάννη Ευνοῦ. Θα χτίσθηκε γύρω στα 1876. Θυμάμαι τόν Γιάννη και την γυναίκα του Πανάγιω. Θυμάμαι τόν Γιάννη του Γιώργη Τζιμινάδη που τόν σκότωσε στην Κόνιτσα ένας στρατιώτης για γουστό.
- 29) Δίπλα είναι τό σπίτι του Νικολαΐδη. Χτίσθηκε κατά τό 1882 όποτε είχε καεί. Θυμάμαι τόν Τάκη Νικολαΐδη, την γυναίκα του Βασιλική και τά παιδιά τους Σπύρο και Δημητράκη.
- 30) Παραπάνω είναι τό σπίτι του 'Αναγνώστη (Εὐαγ. Ευνοῦ). Χτίσθηκε και αυτό κατά τό 1850. Θυμάμαι την Νικολαινα, την Κόνα, τόν 'Αναγνώστη, την 'Αναγνώσταινα, την θυγατέρα τους Εὐανθία και τόν γιό τους Κώστα. Σημείωση: 'Ο τίτλος του αναγνώστη έδίδετο από τόν Δεσπότη αλλά δέν γνωρίζω μέ πιά καθήκοντα ήταν έπιφορτισμένός. Πάντως φιλοξενούσε τόν Δεσπότη στό σπίτι του όταν έρχονταν στό χωριό.
- 31) Δίπλα στην εκκλησία είναι τό σπίτι της Γιώργαινας Χατζή. Χτίσθηκε γύρω στό 1800. Θυμάμαι την Βασίλω, την Γιώργαινα, την 'Αγλαΐα και τόν Σπύρο.
- 32) Παραπλεύρως είναι τό σπίτι του Δημητρίου Παπαλέξη. Θα χτίσθηκε τό 1850. Θυμάμαι τόν Δημήτρη, την γυναίκα του Δημήτραινα και την θυγατέρα τους Μαρία. 'Ο γιός τους Βασίλης πέθανε στην Αίγυπτο.
- 33) Παραπλεύρως είναι τό σπίτι του Παύλου Παπαδημητρίου. Χτίσθηκε κατά τό 1800. Θυμάμαι τόν Παῦλο, την Πάυλαινα, την έγγονή τους Βασιλική που είχε άνδρα της τόν Χωροφύλακα Γεωργίου που τόν σκότωσαν οι 'Εαμίτες, καθώς και ένα μικρό παιδί του γιού του Γιώργη τόν Βασίλη Καζιάνο.
- 34) Παραπάνω ήταν τό σπίτι του Βασίλη Καζιάνου που έπέσε. Θυμάμαι την μπάμπω του.
- 35) Δίπλα από τόν Παῦλο Παπαδημητρίου ήταν τό σπίτι του Δημητρίου Γιαραμπόζντα. Θυμάμαι αυτόν και την μπάμπω του ως και την Πουρνάρω.
- 36) Παραδώθε κασικουσε ό Γεώργιος Γιαραμπόζντας μέ την γυναίκα του την Φουστάνω. Τό σπίτι θα χρονολογεΐται από τό 1850.
- 37) 'Απέναντι τό σπίτι που είναι ανατοίικητο σήμερα είναι τό σπίτι του Γεωργίου Παπαχρήστου. Θυμάμαι αυτόν, την δεύτερη γυναίκα του την Βαΐα, την πεθερά του Νικολαινα, την πρώτη του γυναίκα 'Αγγελική, την θυγατέρα του Χαρίκλεια και τόν γιό του Βαγγέλη.
- 38) Παραπλεύρως είναι τό σπίτι του Λεωνίδα Παπαδημητρίου. Τό μισό είναι παλιό από τό 1800 περίπου και τό υπόλοιπο χτίσθηκε τό 1930. Θυμάμαι τόν Λεωνίδα και την Λεωνιδαινα και τόν γιό τους Μιχάλη.
- 39) 'Απέναντι είναι τό σπίτι του Δημητρίου Εὐαγ. Χτίσθηκε κατά τό 1920.

- "Επεσε γιατί δεν είχε ανθρώπους να τό κρατήσουν. Θυμάμαι τόν Δημήτρη και τήν γυναίκα του Θοδώρα, τούς γιούς τους Βαγγέλη και Χριστόδουλο, τόν έγγονό τους Καρόλαμπο, τήν νύφη τους Πανάγιω γυναίκα τοῦ Νικόλα.
- 40) Δίπλα είναι τό σπίτι τοῦ Νικόλα Γιουβέλη. Χτίσθηκε κατά τό 1905. Θυμάμαι τήν γυναίκα του Νάρθα, ένα κοριτσάκι τους Μαρία και ένα άλλο Γλυκερία. Τόν Βασίλειο Τσοῦμπανο τόν σιότωσαν οί 'Ιταλοί.
- 41) Παραπλεύρως είναι τό σπίτι τοῦ Εὐθυμίου Τσέρτου. Χτίσθηκε τό 1936. Θυμάμαι τόν ἴδιο και τήν γυναίκα του Εὐδοξία, τόν γιό της Γιάννη και τόν ἀδερφό της Κώστα.
- 42) Παραπλεύρως είναι τό σπίτι τοῦ Δημητρίου Τσέρτου χτισμένο ἴσως τό 1800. Θυμάμαι τόν 'Ηλία Τσέρτο μέ τήν γυναίκα του Βασιλική, τόν Δημήτριο Τσέρτο, τήν γυναίκα του Οὐρανία και τόν γιό τους 'Αλέξανδρο.
- 43) Παραπλεύρως είναι τό σπίτι τοῦ Δημητρίου Ξεφτέρη. Χτίσθηκε τό 1911. Θυμάμαι τήν μπάμπω Σιούλα και τό παιδί της Βασίλη, ὡς και τόν έγγονό της Βασίλη.
- 44) 'Απέναντι ἦταν τό σπίτι τῆς Βασίλαινας Παπαχρήστου. Μαλιό σπίτι. Θυμάμαι τήν ἴδια και τήν θυγατέρα της Ταρσίτσα.
- 45) Δίπλα ἦταν τό σπίτι τῆς Γιώργαινας Παπαχρήστου. Δεν ὑπάρχει τώρα.
- 46) Παραπλεύρως ἦταν τό σπίτι τῆς μπάμπως Κότινας. Θυμάμαι τήν ἴδια, τήν θυγατέρα της Κούλα και τόν γαμβρό της Γιώργη.
- 47) Παρακάτω είναι τό σπίτι τοῦ Δημητρίου Νάτσιου. Χτίσθηκε τό 1902. Θυμάμαι τόν ἴδιο και τήν γυναίκα του.
- 48) Πιό κάτω είναι τό σπίτι τοῦ Θανάση Νάτσιου. Χτίσθηκε τό 1893. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του Αἰκατερίνη και τήν νύφη τους Μαρία.
- 49) Πιό κάτω είναι τό σπίτι τοῦ Καρόλαμπου Ευνοῦ. Χτίσθηκε τό 1900. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του, τήν θυγατέρα του Βασιλική, τόν γαμβρό του Μιχάλη πού είχαν παιδιά τους τήν Πηνελόπη, τόν Γιώργη και τόν Βασίλη. 'Ο Βασίλης είχε γυναίκα τήν Εὐδοκία πού πέθανε στή Γερμανία. "Ένα παιδί τοῦ Βασίλη πού τό ἔλεγαν Καρόλαμπο σιοτώθηκε στό ΕΑΜ.
- 50) Κοντά στή βρύση στή Νατσαίη ἦταν τό σπίτι τῆς Καραλάμπαινας Πορφύρη. Χτίσθηκε γύρω στό 1850. Θυμάμαι τήν ἴδια, τήν θυγατέρα της Βασιλική, τήν θυγατέρα της "Αννα πού είχε σύζυγο τόν Θύμιο Μάλλιο μέ τόν ὁποῖο ἀπέκτησε ένα κορίτσι τήν Πελαγία πού πῆγε ἀντάρτισα και σιοτώθηκε. 'Η Καραλάμπαινα είχε επίσης δύο παιδιά τόν Θανάση και τόν Μιχάλη πού πέθαναν στήν 'Αθήνα.
- 51) 'Απέναντι ἦταν τό σπίτι τοῦ Βασίλη Πορφύρη. Τό μισό είναι καινούργιο. 'Ενθυμούμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του Κορτίνω και τά παιδιά τους Νικόλα, Δημητράκη πού παντρεύθηκε τήν Μαρία και τόν Σῦρο πού πέθανε μικρός. Πέθανε και ὁ γαμβρός τοῦ Νικόλα Δημήτριος Σταυρίδης.
- 52) 'Απέναντι είναι τό σπίτι τῆς Κωνσταντίνας Γιουβέλη. Χτίσθηκε γύρω στό

1881. Θυμάμαι τήν ἴδια, τήν θυγατέρα της Μαρία, τόν γιό της Δημητράκη, τήν νύφη της Ούρανία καί τόν ἐγγονό της Μιχάλη. Τό σπίτι αὐτό τό ἀγόρασε ὁ Φώτης Εἰάνθος. Στό ἐπάνω μέρος θυμάμαι μία μπάμπω τήν Σιδάρω καί καί ἀργόττερα τήν γύφτο Καλλιόπη.
- 53) Δίπλα ἦταν τό σπίτι τοῦ Νικόλα Πορφύρη. Χτίσθηκε κατὰ τό 1800. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του Μαρία, τόν γαμβρό του Φάνη, τήν θυγατέρα της Πανάγιω, ὡς καί τόν ἐγγονό της Νικόλα πού σκοτώθηκε στό Ἀλβανικό μέτωπο.
- 54) Δίπλα εἶναι τό σπίτι τῆς Μαρίας Πούλιου. Χτίσθηκε τό 1905. Θυμάμαι τήν Μαρία, τόν σύζυγό της Βαγγέλη, τόν γιό της Λάμπρο, τήν νύφη της Πανάγιω καί τήν νύφη του Εὐθυμία.
- 55) Δίπλα εἶναι τό σπίτι τοῦ Γεωργούλη Γιουβέλη. Χτίσθηκε τό 1898. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τίς θυγατέρες του Ὀλγα, Μελομένη καί Βασιλική καί τόν γιό του Ἀλέξανδρο.
- 56) Δίπλα ἦταν τό σπίτι τῆς Ζίκαινας. Παλιό σπίτι. Ἄλλο πρόσωπο δέν θυμάμαι σ' αὐτό τό σπίτι.
- 57) Ἀπέναντι εἶναι τό σπίτι τοῦ Μιλτιάδη Γιούτσου. Χτίσθηκε γύρω στό 1890. Θυμάμαι τήν γυναίκα του Μαρία καί τήν νύφη του Βασιλική.
- 58) Δίπλα εἶναι τό σπίτι τοῦ Ἀριστοτέλη Γιούτσου. Χτίσθηκε τήν ἴδια ἐποχή. Θυμάμαι τόν ἴδιο.
- 59) Ἀπέναντι εἶναι τό σπίτι τοῦ Δημήτρη Γιουβέλη. Χτίσθηκε τό 1905. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του καί τήν θυγατέρα του Πανάγιω.
- 60) Δίπλα εἶναι τό σπίτι τοῦ Χρήστου Βασιλείου. Χτίσθηκε τό 1914. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του Αἰκατερίνη, τόν ἀδερφό του Νικόλα καί τήν νύφη του Νικολαίνα.
- 61) Λίγο πιο κάτω εἶναι τό σπίτι τοῦ Μιχάλη Παπαδημητρίου. Χτίσθηκε τό 1914. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν σύζυγό του Βαΐα καί τά τέκνα τους Κώτσιο καί Θανάση.
- 62) Ἀπέναντι εἶναι τό σπίτι τοῦ Βασιλείου Ντόκου. Χτίσθηκε κατὰ τό 1850. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του Ἀριστούλα, τόν πατέρα του Γιώργη πού ἦταν τυφλός καί τήν μάνα του Γιώργαινα. Ἐπίσης τήν πρώτη γυναίκα του πού ἦταν ἀπό τό Κιάτο.
- 63) Δίπλα εἶναι τό σπίτι τοῦ Ἰωάννου Τσανάδη. Χτίσθηκε κατὰ τό 1905. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του Σταμάτω, τόν γιό του Σπύρο καί δυό μικρά τοῦ Τάκη.
- 64) Δίπλα εἶναι τό σπίτι τοῦ Οἰκονόμου. Θυμάμαι τόν ἴδιο, καθώς καί τήν Μιχάλαινα πού παντρεύθηκε στό Κεράσοβο.
- 65) Δίπλα εἶναι τό σπίτι τοῦ Γιάννη Τσανάδη. Χτίσθηκε κατὰ τό 1850. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του Γιαννοβιά, τόν ἀνεψιό του Γιάννη καί ἓνα παιδί τοῦ Γιάννη πού λέγονταν Μιχαλάκης.

- 66) Παραπλεύρως ήταν τό σπίτι τοῦ Βασίλη Λιούλιου. Χτίσθηκε τό 1897. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του Γιαννούλα, τόν γιό του Τάκη, τήν θυγατέρα του Ἀνθία, τόν γαμβρό του Δημήτριο, τόν ἐγγονό του Ἀρηστάκη καί τήν θυγατέρα του Βασιλική.
- 67) Παραπέρα ήταν τό σπίτι τοῦ Ἰωάννου Ρίζου. Χτίσθηκε τό 1926. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν πεθερά του Ζήσαινα, τόν πεθερό του Ζήση πού εἶχαν παιδιά τήν Μαρία, τήν Σταθούλα, τόν Τάκη καί τήν μπάμπω Νάκαινα.
- 68) Ἀπέναντι ἀπό τό σπίτι τοῦ Χρήστου Βασιλείου εἶναι τό σπίτι τοῦ Γιώργη Κακαράντζα. Χτίσθηκε κατὰ τό 1900. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν γυναίκα του Γέπφ, τόν γιό του Χριστόδουλο καί τήν θυγατέρα της Δημητρούλα.
- 69) Πιδ πάνω εἶναι τό σπίτι τοῦ Γεωργίου Γιούτου. Χτίσθηκε ἴσως τό 1800. Θυμάμαι τόν ἴδιο, τήν σύζυγό του Πανάγιω, τά παιδιά τους Μιλτιάδη, Δημητράκη καί Χαρίκλεια καί τήν θυγατέρα τῆς Χαρίκλειας.
- 70) Δίπλα εἶναι τό σπίτι τοῦ Κωνσταντίνου Τσιόγκα. Χτίσθηκε κατὰ τό 1800. Θυμάμαι τόν πεθερό του Δημήτριο, τήν πεθερά του Μαρία καί τά τέκνα του Χριστούλη, Νικόλαο, Δημητράκη, Ἐλευθερία καί Οὐρανία.
- 71) Δίπλα εἶναι τό σπίτι τό δικό μου. Χτίσθηκε τό μισό γύρω στό 1800 καί τό ὑπόλοιπο τό 1890. Θυμάμαι τήν γιαγιά μου Φώταινα, τήν μάνα μου Ἀγγελική, τόν πατέρα μου πού πέθανε στή Βλαχιά. Τόν Ἀριστείδη τόν ἀδερφό μου πού πέθανε μικρός δέν τόν θυμάμαι.
- 72) Ἐπάνω ἀπό τό σπίτι μου ήταν τό σπίτι τοῦ Γεωργίου Γιουβέλη. Κάληκε τό 1948 μέ τόν πόλεμο. Ἦταν παλιό. Θυμάμαι τήν Βασίλω Γιουβέλη, τό παιδί της Νικόλα καί ἕνα ἄλλο παιδί πού βαροῦσε τάμπουρα ἴσως ήταν ὁ Γιώργης Τσένης.
- 73) Δίπλα ήταν τό σπίτι τῆς Κωνσταντίνως. Ἔπεσε. Ἦταν παλιό. Θυμάμαι τήν Κωνσταντίνω καί τήν θυγατέρα της Γιαννούλα.
- 74) Δίπλα ήταν τό σπίτι τοῦ Κωνσταντή Γιουβέλη. Ἔπεσε. Ἔχτισε σπίτι πιδ κάτω καί τό ἐγνατέλειψε. Ἔπεσαν ἐπίσης τά Λιουλιάδικα καί Ζυγουράδικα πού ήταν δίπλα.

B) ΑΠΟΒΙΩΣΑΝΤΕΣ ΓΑΝΝΑΔΙΩΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1905 - 1966

Νότης	Χαλκιάς (Κόλιας)	Παπαδιά	Παπαϊωάννου
Νότινα	Χαλκιά (Κόλινα)	Βασίλειος	"
Γούλης	Χαλκιάς (Λεωνίδα)	Βασίλινα	"
Βασίλινα	Χαλκιά (Κολίτσινα)	Πηνελόπη	Ζυγούρα
Κων/τίνος	Χαλκιάς (Κολίτσιος)	Νικόλαος	"
Σταμάτω	Μπέτζιου	Εύθυμία	"
'Ελευθερία	"	Δημήτριος	"
Παπαδιά	Τζιμινάδη	Κώστας	Παπαϊωάννου
Βασίλω	"	Κώστινα	"
'Ιωάννης	Σκούρας	'Ιωάννης	"
Ούρανία	Χατζηδάκη	Γιαννοβιά	"
Νικόλαος	Παπαζήκος	Φωτεινή	"
Νικολάκινα	"	Θωμάς	"
Βασίλειος	"	Νικόλαος	"
Βασιλική	Ρόνη	Νικόλινα	"
Στάσιω	Παπαζήκου	Φωτεινή	"
Λουκάς	Παπαζήκος	Βασιλική	"
Λούκινα	"	Γεώργιος	"
Μιχαήλ	"	Νικόλαος	Παπαϊωάννου
'Αντώνιος	"	Νικόλινα	"
Χρυσούλα	"	Κων/τίνος	"
Λουκάς	"	Κωσταντέλινα	"
Γεώργιος	"	Τάνινα Τσανάδη-Οίκονομίδη	Οίκονομίδη
Καρόλα	"	'Αλέξανδρος	Οίκονομίδης
Χρήστος	Παπαζήκος	Μάρθα	"
Χρήστινα	"	Χαρίκλεια	"
Δημήτριος	Ζυγούρας	'Αντώνης	Χατζής
Δημήτρινα	"	'Αντώνινα	"
Χριστόδουλος	"	Θεοδώρα	"
Πανάγιω	"	Βασίλειος	Χατζηδάκης
'Αγγελική	"	Θεοφάνης	"
Δημήτριος	"	Νικόλινα	Χατζή
Παύλος	Τζιμινάδης	Κων/τίνος	"
Γιαννούλα	"	Θεοδώρα	"
Κομνάτα	"	Ούρανία	"
Κων/τίνος	Τζιμινάδης	Νικόλαος	"
'Ελένη	"	Βασίλινα	'Αδαμούλινα
Ζήσης	"	Κων/τίνος	'Αδάμ
Βασίλινα	Μανθά	'Αθανάσω	'Αδάμ
Χριστόδουλος	Πορφυριάδης	Βασίλινα	Καρανίτσιου
Μαρία	"	Χριστόδουλος	"
Κων/τίνος	Πορφύρης	Μάρθα	"
'Ιωάννης	Μανθάς	'Αλέξανδρος	"
Γιαννοβιά	"	Βασίλειος	Τζιμινάδης
Πανάγιω	"	'Ολγα	"
Κων/τίνος	"	Χρυσάνθη	Παπαγεωργίου
Γεώργιος	"	Βασίλειος	Παπαζήκος
Νικόλαος	"	Βασίλινα	"
Παπαδημήτριος	Παπαϊωάννου	Μιχαήλ	"

Βασιλική	Παπαζήκου	Σιούλα	Τσέρτου
Νάσινα	Κυριέλη	Βασίλειος	Ξεφτέρης
Λευκοθέα	Ξάνθου	"	"
Χαράλαμπος	Παπαζήκος	Δημήτριος	Ξεφτέρης
Γιαννούλα	"	Ήλιος	Τσέρτος
Μαρία	"	Βασιλική	"
Μιχαήλ	"	Αλέξανδρος	"
Βαγγέλινα	Τζημινάδη	Δημήτριος	"
Ούρανία	Παπαδημητρίου	Ούρανία	"
Ελευθερία	"	Ευθύμιος	"
Χρυσάνθη	"	Ευδοξία	"
Γεώργιος	"	Νικόλαος	Γκουβέλης
Αλέξιος	"	Μάρθα	"
Νικόλαος	"	Χαρίκλεια	"
Παρασκευή	"	Σταθούλα	"
Κων/τίνος	Τζημινάδης	Βασίλειος	Τσούμπανος
Κωνσταντίνα	"	Δημήτριος	Ξάνθος
Μαρία	"	Θεοδώρα	"
Δημήτριος	"	Χριστόδουλος	"
Βασίλειος	"	Χαρίλαος	"
Ζήσης	Ευνός	Ευάγγελος	"
Ελένη	"	Πανάγιω Ν.	Ξάνθου
Κων/τίνος	"	Γεώργιος	Γιαραμπόζντας
Μιχαήλ	"	Γεώργινα	"
Δέσποινα	"	Δημήτριος	Τσιδγκαλος
Ιωάννης	Ευνός	Δημητρίνα	"
Πανάγιω	"	Κούλα	"
Ιωάννης	Τζημινάδης	Πουρνάρω	"
Γεώργιος	Ξάνθος (Γκίτσας)	Γεώργιος	Παπαχρήστου
Ιωάννης	"	Βαΐα	"
Γιαννοβιά	"	Νικόλινα	"
Σεβαστίτσα	"	Χαρίκλεια	"
Ευθύμιος	"	Ευάγγελος	"
Βασίλειος	"	Γεώργινα	"
Δημήτριος	Ξάνθος (Γόρος)	Λεωνίδας	Παπαδημητρίου
Δημητρίνα	"	Σταθούλα	"
Χαράλαμπος	"	Μιχαήλ Λ.	"
Βασιλική	"	Χρήστος	Νικολαΐδης
Βασίλειος	"	Βασιλική	"
Βασιλική Β.	"	Σπυρίδων	"
Μαρία	"	Δημήτριος	"
Γεώργιος	Ξάνθος	Νικόλινα	Ευνοῦ
Γεώργινα	"	Γεώργινα	"
Κων/τίνος	"	Ευάγγελος	Ευνός
Πανάγιω	Παπαλέξη	Ευανθία	"
Βασίλω	"	Κων/τίνος	"
Αγλαΐα	Ζυγούρα	Νίκη	"
Σπυρίδων	"	Χαράλαμπος	Ευνός
Δημήτριος	Παπαλέξης	Χαραλάμπαϊνα	"
Δημητρίνα	"	Βασιλική	"
Παῦλος	Παπαδημητρίου	Χριστάκης	"
Μαρία	"	Πηνελόπη	"
Δημήτριος	Παπαδημούλης	Γεώργιος	"
Βασίλειος	Γεωργίου	Μιχάλη	"
Βασιλική	"	Βασίλειος	"
Άννα	Μάλλιου	Ευδοκία	"
Πελαγία	"	Αικατερίνη	Νάτσιου
Βασίλειος	Καζιάνος	Αθανάσιος	"
"	"	Μαρία	"
Βασίλινα	"	Δημήτριος	Νάτσιος

Δημήτρινα	Νάτσιου	Μιχαήλ	Οίκονόμος
Βασίλινα	Παπαχρήστου	Γκδλινα	Τσανάδης
Ταρσίτσα	"	'Ιωάννης	"
Κώτινα	"	Γιαννοβιά	Παπαδημητρίου
Κούλα	"	'Ιωάννης	"
Γεώργιος	"	Μιχαήλ	Λιούλιος
Τάτσινα	"	Βασίλειος	"
Γεώργιος	"	Γιαννούλα	"
Λίνα	Πορφύρη	Γεώργιος	Τζημινάδη
Χρήστος	Πορφύρης	'Αθηνά	"
Μιχαήλ	"	Δημήτριος	"
Σταθούλα	"	Χρηστάκης	"
Νικολάκης	"	Νάμινα	"
Χαραλάμπινα	Πορφύρη	Ζήσης	Νδαιης
'Αθανάσιος	"	Βασιλική	"
Βασιλική	"	Πανάγιω	"
Μιχαήλ	"	Νικόλαος	"
Βασίλειος	Πορφύρης	Μαρία	"
Βασίλινα	"	Σταθούλα	"
Δημήτριος	"	'Ιωάννης	Ρίζος
Μαρία	"	Γεώργιος	Κακαράντζας
Νικόλαος	"	Δέσπω	"
Δημήτριος	Σταυρίδης	Χριστόδουλος	"
Κωνσταντίνα	Γκουβέλη	Δημητρούλα	Γκούτος
Δημήτριος	"	Γεώργιος	"
Πανάγιω	Πορφύρη	Πανάγιω	"
Θεοφάνης	"	Βασίλειος	"
Νικόλαος	"	'Αγγελική	"
Καλλιόπη	Χαλιά	Δημήτριος	"
Μαρία	Πούλιου	Μιλτιάδης	"
Ευάγγελος	Μαροῦτσος	Μαρία	"
Λάμπρος	"	Βασιλική	Γκουβέλη
Πανάγιω	"	Νικόλαος	"
Γεώργιος	Γκουβέλης	Δημήτριος	Γκούτος
Μελπομένη	"	Μαρία	"
Βασιλική	"	Χρήστος	Τσιόγκας
Δημήτριος	Γκουβέλης	Ούρανία	"
Μαρία	"	Νικόλαος	"
Πανάγιω	"	Δημήτριος	"
Γεώργιος	Γιούτσος	'Ελευθερία	"
Μαρία	"	Βασιλική	Γκούτου
Βασιλική	"	Νικόλαος	Γκουβέλης
'Αριστοτέλης	"	Γεώργιος	"
Νικόλαος	Βλαχιώτης	Γιαννούλα	"
Νικόλινα	"	Τζήμινα	"
Βαΐα	Παπαδημητρίου	Κωνσταντίνα	Γκουβέλη
Μιχαήλ	"	Γιαννούλα	"
Κων/τίνος	"	Γεώργιος	Πανταζής
Γεώργιος	Σουλιώτης	Δάσκαλος	Δραγατίδης
Γεώργινα	"	Δάσκαλος	"Αλ. Καρπούζης
Βασίλειος	Ντόκος		
'Αριστούλα	"		
Πολυζένη	"		
'Ιωάννης	Τσανάδης		
Σταμάτω	"		
Σιάρω	Χ. Τσανάδη		
Δημήτριος	Τσανάδης		
Μαρία	"		
Γεώργιος	Τσανάδης		
Παπακώστας	Οίκονόμος		

Γ) ΟΙ ΠΙΟ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ ΜΟΛΙΣΤΙΝΟΙ ΤΟ 1966

Κούσιος Δημήτριος	ἔτος γεννήσεως	1878
Λέτσιος Δημήτριος	"	1883
Τζιαλόπουλος Δημήτριος	"	1884
Λασπουγκος Γεώργιος	"	1885
Λέτσιος Μιλτιάδης	"	1886
Νούσης Σταύρος	"	1889
Νάτσιος Ἀναστάσιος	"	1890
Γκάνιος Νικόλαος	"	1891
Συνδς Χρηστάκης	"	1891
Τσιδγκας Κων/τίνος	"	1892
Καφιμάλης Θεοφάνης	"	1893
Ξάνθος Φώτιος	"	1893
Πακαλουλδς Χρήστος	"	1893
Μπαζούκας Χρήστος	"	1893
Λέτσιος Χρήστος Πέτρος	"	1893
Παπαχρηστίδης Ἀριστείδης	"	1893
Παπαϊωαννίδης Κων/τίνος	"	1894
Γιουβέλης Δημήτριος	"	1895
Παπαδημητρίου Δημήτριος	"	1895
Τζημενάδης Γεώργιος	"	1895
Ἀργιάνος Δημήτριος	"	1896
Ἀλεξίου Πέτρος	"	1896
Παπαδημητρίου Ἰωάννης	"	1896
Κατσίκης Σπυρίδων	"	1897
Λέτσιος Χρήστος Γεώργ.	"	1897
Τσιακάρης Μιχαήλ	"	1897
Γιοῦτος Γεώργιος	"	1899

Επιμέωση: ΜΟΤΣΙΛΑ σλαβικά σημαίνει μέρος λιβαδιού με πολλά χόρτα και λίγο στάσιμο νερό, βαρικό. Εξ τέτοιου τόπου είναι χτισμένο τὸ Γανναδιδ. Δεν αποκλείω λοιπόν την ἄποψη ἰδίαιστα καλὰ νὰ ὀνομάζονταν τὸ Γανναδιδ και τὰ ἄλλα χωριά Μεσσαριά και Νιοτσιφάρι. Γανναδιδ ὀνομάσθηκε μετὰ τὸ 1800. Ἦταν λένε τρία ἀδέρφια ποὺ κατοίκησαν τότε τὰ τρία χωριά.

Δ) ΓΑΝΝΑΔΙΩΤΕΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1940

Σημείωση: Αναφέρω ἔδῳ τοὺς κατοίκους τοῦ Γανναδιοῦ ἀπὸ τὸ 1940 ὡς σήμε-
ρα ὅσους θυμᾶμαι ἢ ἀπὸ πληροφορίες πού ἔχω. Θεώρησα καλὸν νὰ περιλάβω τὰ
στοιχεῖα αὐτὰ γιὰ νὰ παρουσιάσω πληρέστερα τὰ ταξείδια καὶ τίς δραστηρι-
ότητες τῶν Γανναδιωτῶν καθὼς καὶ τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν καὶ τὴν κίνηση
στοὺς γάμους μὲ τὰ καυτινά χωριά.

- 1) Μπέτζιος Κωνσταντῖνος. Ἦταν γύφτος στὸ χωριό μας. Ἐπαιζε τὸ καλύτερο βι-
ολί στὴν Ἐπαρχία. Χαρακτηριστικὸς σόλο σκοπὸς του ἡ μίμηση τοῦ ἀηδονιοῦ
στὸ λάκκο τῆς Λαφύρας. Ἦταν διπλοπαντρεμένος. Παιδιά του ἡ Γλυκία πού παν-
τρεύθηκε τὸν κλαρινίστα Χαλκιά στὴν Εἴαθη, ὁ Ζδράλιος πού ἔπαιζε βιολί καὶ
εἶναι στὴν Εἴαθη, ὁ Σωκράτης πού ἔπαιζε ντέφι καὶ παντρεύθηκε στὰ Γιάννε-
να, ἡ Σταθούλα πού παντρεύθηκε στὴν Εἴαθη, ἡ Λούλα καὶ ἡ Ἐλένη πού ἔφυγαν
μὲ τὸ παιδομάζωμα στὴ Ρουμανία καὶ μᾶλλον δὲν ξαναγύρισαν, ὁ Τόλης πού παί-
ζει λαοῦτο καὶ παντρεύθηκε στὴν Πυρσόγιαννη, ὁ Βαγγέλης πού παίζει κλαρί-
νο καὶ εἶναι παντρεμένος στὴν Κόνιτσα, ὁ Γιώργος πού πῆγε μὲ τὸ παιδομά-
ζωμα στὴ Ρουμανία καὶ τώρα εἶναι μᾶλλον ἐργάτης στὴ Σουηδία.
- 2) Σκούρας Τάνης. Γυναίκα του ἡ Ἀθηνά ἀπὸ τὴν Πουρνιά πού ζεῖ τώρα στὴν Ἀ-
θήνα καὶ ἔχει δύο παιδιά.
- 3) Παπαζῆκος Λουκάς. Ἡ μάνα του ἦταν ἀπὸ τοὺς Γιουντάδες. Ἡ γυναίκα του Εὐ-
θαλία εἶναι ἀπὸ τοὺς Σγουραίους. Ὁ Λουκάς ἦταν ἔμπορος στὴ Ρουμανία καὶ
διετέλεσε μεταπολεμικὰ Γραμματέας στὸ χωριό. Ἀδέρφια του ὁ Κώστας πού ἦ-
ταν στὴ Ρουμανία καὶ ἀργότερα βιβλιοπώλης στὴν Ἀργεντινὴ, ὁ Χρῆστος πού
παντρεύθηκε στὰ Ζαγόρια καὶ ἦταν μάστορας, ἡ Λόπη πού παντρεύθηκε στὴν Ἀ-
θήνα τὸν Παπαδημούλη Χαράλαμπο ἀπὸ τὴν Μεσαριά, ἡ Μαρία καὶ ἡ Κούλα πού
παντρεύθηκε στὴν Πουρνιά. Παιδιά τοῦ Λουκά Παπαζῆκου εἶναι ἡ Εἰρήνη πού
σπούδασε ντειορατέρ, εἶναι παντρεμένη στὴν Ἀθήνα καὶ ἔχει δικό της μαγα-
ζί καὶ ὁ Σωτήρης πού εἶναι ἐργολάβος οἰκοδομῶν καὶ παντρεύθηκε στὴν Ἀ-
θήνα τὴν Βίκη Παπαδημούλη ἀπὸ τὸ χωριό μας πού εἶναι ὑπάλληλος τοῦ ΟΤΕ.
Ἐχουν δύο παιδιά τὸν Λουκά καὶ τὴν Νίκη.
- 4) Πανάγιω Ζυγούρα. Ζοῦσε μόνη της στὸ σπίτι στὰ χρόνια μου. Εἶχε δύο παιδιά
καὶ δύο κόρες. Ὁ γιὸς της Βασίλης ἦταν στὴν Ρουμανία καὶ ἐπιστρέφοντας
στὴν Ἀθήνα ὅπως ὅλοι τότε τὸ 1948 ἦταν μιρῆμπορος.
- 5) Τζιμινάδης Ἀνδρέας. Μικρὸς πῆγε στὴν Ἀμερικὴ καὶ μετὰ τὸν ἀνταρτοπόλεμο
στὴ Ρουμανία. Τὴν μητέρα του Ἐλένη πού ἦταν ἀπὸ τὴν Στράτσιανη τὴν σκοτώ-
σαν οἱ Χωροφύλακες. Ἡ γυναίκα του Ἀριστούλα ἦταν ἀπὸ τὸ Μοναστήρι. Ὁλη

ή οίκογένεια πήγαν με τους άντάρτες στη Ρουμανία και επέστρεφαν αργότερα. Η Ευανθία είναι παντρεμένη στην Αθήνα. Ο Κώστας είναι επίσης παντρεμένος στην Αθήνα και είναι υπάλληλος στο μεγάλο κατάστημα του Διαμαντή. Ο Ζήσης παντρεμένος κι αυτός στην Αθήνα είναι γκαρσόνι. Ο Μήτσιος νομίζω δουλεύει υπάλληλος σε Κέντρο Διασποράς. Η Ελένη είναι παντρεμένη στην Β. Αμερική με Έλληνα και έχει δύο παιδιά.

6) Πορφυριάδης Χριστόδουλος. Ήταν παπάς στο χωριό και είχε σπουδάσει ιεροδιδάσκαλος. Παιδιά του ο Γιώργος που παντρεύθηκε την Ευρίκλεια από την Βράνιστα. Ο Γιώργος ήταν εργάτης στην Αθήνα και στην Γερμανία. Ζει στην Αθήνα. Παιδιά του Γιώργου ο Τάκης που παντρεύθηκε στη Νέα Ζηλανδία Έγγλέζα και έχει συνεργείο αυτοκινήτων, ο Παύλος υπάλληλος σε ναυτιλιακό γραφείο και προπονητής του χάντ-μπόλ και η Μαρία υπάλληλος του ΟΤΕ. Άλλα παιδιά του Χριστόδουλου είναι η Ούραμια που πήγε με τους άντάρτες στην Ούγκανδία όπου είναι παντρεμένη, η Αλεξάνδρα που ζει στην Αθήνα, ο Κώτσιος που ήταν έμπορος στην Ρουμανία και η Ιφιγένεια που είναι παντρεμένη στην Αθήνα και ο άνδρας της είναι από τον Νιάνωρα.

7) Τάκης Μανθός. Πήγε στη Ρουμανία με τους άντάρτες. Τώρα έχει Καφενείο στη Θεσσαλονίκη. Αδέρφια του ο Γιώργος που τον σκότωσαν οι άντάρτες, η Βασιλική που ήταν παντρεμένη στο Κάιρο και η Βικτώρια που ζει στη Θεσσαλονίκη επιστρέφοντας από την Ρουμανία όπου είχε πάει με τους άντάρτες.

8) Παπαϊωάννου Κώστας. Ήταν στην Ρουμανία. Τελείωσε το Γυμνάσιο και την Εμπορική Σχολή στα Γιάννενα. Διετέλεσε Γραμματέας του χωριού μας. Τώρα είναι συνταξιούχος στη Νέα Ζηλανδία όπου εργάζονταν σε εργοστάσιο. Η γυναίκα του ήταν από την Ρουμανία. Παιδιά του Κώστα είναι ο Βαγγέλης που ζει στην Νέα Ζηλανδία και ο Γιώργος που είναι εργολάβος στην Αθήνα, παντρεύθηκε Έγγλέζα και έχει ένα παιδί. Αδέρφια του Κώστα Παπαϊωάννου είναι ο Γιώργος που ήταν έμπορος στη Ρουμανία και η Εύδοκία που παντρεύθηκε τον Γιάννη Θεοδόση υπάλληλο του ΟΤΕ στα Γιάννενα. Παιδιά της Εύδοκίας είναι ο Απόλλων πτυχιούχος της Βιομηχανικής εφεδρος Αξιωματικός και υπάλληλος του ΟΤΕ στην Αθήνα. Ο Απόλλων είναι παντρεμένος με την Σοφία Πορφύρη από το χωριό μας πτυχιούχος της Παντείου και υπάλληλος του Υπουργείου Γεωργίας και έχουν δύο παιδιά. Το δεύτερο παιδί της Εύδοκίας ο Νίκος είναι πτυχιούχος της Ανωτάτης Εμπορικής και είναι υπάλληλος του ΕΟΜΕΧ στα Γιάννενα όπου και παντρεύθηκε.

9) Βασίλης Χατζιδάκης. Έφυγε με τους άντάρτες στη Σιβηρία όπου είναι παντρεμένος και έχει νομίζω δύο παιδιά. Αδερφή του Βασίλη Χατζιδάκη είναι η Ευθαλία που παντρεύθηκε τον οδοντογιάτρο στα Γιάννενα Κίγνα και έχει ένα αγόρι που σπουδάζει γιατρός και μία κόρη που είναι ύφηγητής της φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων.

10) Εύθυμια. Θυμάμαι μία γριά πίσω από το σπίτι του Χαράλαμπου Παπαζήκου που ζούσε μόνη της.

- II) Παπαζήκαινα. Είχε κόρες τήν Πηνελόπη πού παντρεύθηκε στό χωριό τό Τέ-
λη Φιοῦτσο, τήν Ἀγγελικούλα πού παντρεύθηκε στό χωριό τόν Νικολαΐδη
καί τήν Λεύκω πού παντρεύθηκε στό χωριό τόν Εἴανθο. Ἡ Λεύκω εἶχε μιᾶ κό-
ρη τήν Ὀλυμπιάδα πού παντρεύθηκε στό Γιάννενα τόν τσαγκάρη Ἀνδρέα
Μάνζιο. Ἐχουν δύο κόρες τήν Λεύκω παντρεμένη μέ ταξιτζή στό Γιάννε-
να καί ἔχει δύο παιδιά καί τήν Λίτσα παντρεμένη μέ ἔμπορο στό Γιάννε-
να καί ἔχει δύο παιδιά. Ὁ ἄνδρας τῆς Παπαζήκαινας ἦταν ἔμπορος στήν
Αἴγυπτο.
- 12) Παπαζήκος Ἀριστείδης. Ἦταν γιανσοῦνι στήν Ἀθήνα. Ἡ γυναίκα του Μελ-
πομένη εἶναι ἀπό τό Ἐλεύθερο. Ἡ κόρη τους Γιαννούλα πῆγε μέ τό παι-
δομάζωμα στή Βουλγαρία ὅπου εἶναι γιατρός. Ὁ γιός τους Χαράλαμπος εἶ-
ναι παντρεμένος στίς Σέρρες ὅπου ἐργάζεται ὡς ὑδραυλικός καί ἔχει δύο
ο παιδιά.
- 13) Παπαδημητρίου Ἀλέξης. Ἦταν πλούσιος στή Ρουμανία. Ἡ γυναίκα του ἦταν
ἀπό τίς Τζιμινάδες. Παιδιά τους ὁ Γιώργος πού σπούδαζε γιατρός καί σιο-
τώθηκε ἀπό νάρη τῶν ἀνταρτῶν κοντά στήν Βράνιστα καθώς ἔρχονταν στό
χωριό καί ὁ Βαγγέλης πού ἔχει Ἐστιατόριο στήν Ἀθήνα. Ἡ γυναίκα τοῦ
Βαγγέλη λέγονταν Ἀγαθή καί ἦταν ἀπό τήν Καστάνιανη. Κόρη τους ἡ Οὐρα-
νία πού παντρεύθηκε τόν Παναγιώτη Πέγιο ἀπό τήν Μεσαριά καθηγητή τοῦ
Γυμνασίου στήν Κόνιτσα καί ἔχουν δύο παιδιά πού σπουδάζουν στό Λύκειο.
- 14) Καρακίτσιος Δημήτριος. Ἦταν πλούσιος στή Ρουμανία. Λένε πῶς διετέλεσε
Πρόξενος καί συνέτρωγε μέ τόν Βασιλέα τῆς Ρουμανίας. Ἡ γυναίκα του ἦ-
ταν ἀπό τό Γανναδιό. Παιδιά τους ἡ Εὐδοκία καί ἡ Ἀφροδίτη. Ὁ ἄνδρας
τῆς Εὐδοκίας ἦταν ἀπό τοὺς Εὐναίους. Κόρη τους ἡ Εὐλαμπία πού εἶναι
δασκάλα στήν Ἀθήνα καί παντρεύθηκε Ἀστυνομικό καί ἔχει τρία παιδιά.
Ἡ Ἀφροδίτη παντρεύθηκε τόν Μισιακούλη ἀπό τήν Καστάνιανη καί τώρα
διευθύνει δική της βιοτεχνία πλεκτῶν στήν Ἀθήνα. Ἡ Ἀφροδίτη ἔχει
δύο παιδιά τήν Κώστα παντρεμένη στήν Ἀθήνα, ὑπάλληλο στή βιοτεχνία
τους, νομίζω μέ ἓνα παιδί καί τήν Μαρία παντρεμένη μέ ἀρχιτέκτονα καί
ἔχει ἓνα παιδί.
- 15) Εἴανθος Βασίλειος. Ἡ γυναίκα του Ἑλένη ἦταν ἀπό τήν Κόνιτσα. Παιδιά
τους ὁ Γιάννης παντρεμένος στήν Κόνιτσα ἐργάτης τώρα στή Γερμανία, ὁ
Νίκος οἰκοδόμος στήν Ἀθήνα καί ἡ γυναίκα του εἶναι ἀπό τήν Στράτσι-
ανη καί ἔχει δύο παιδιά, ὁ Παναγιώτης παντρεμένος καί ἐργάτης στήν Γερ-
μανία, ἡ Θεodώρα παντρεμένη στό χωριό, ἡ Κούλα καί ἡ Φεβρονία παντρεμέ-
νες στό Ἀλιβέρι τῆς Μακεδονίας καί ἡ Οὐρανία πού ζεῖ στό χωριό.
- 16) Εἴανθος Νικόλαος. Μπολντοζέρης τῆς ΥΕΒ στό χωριό τῆς Κόνιτσας. Εἶναι παν-
τρεμένος μέ τήν Μαριάνθη ἀπό τήν Ἀγία Βαρβάρα καί ἔχουν δύο παιδιά
τόν Κώστα ἔφεδρο Ἀξιωματικό καί δάσκαλο στήν Κεφαλονιά καί τόν Χαρά-
λαμπο ἀπόφοιτον Λυκείου. Ὁ ἀδερφός τοῦ Νίκου λέγεται Χρῆστος καί ζεῖ

- στήν 'Αθήνα καί ἦταν 'Αξιωματικός τῆς ἀεροπορίας.
- 17) Κώστας Χατζής. Ἦταν τσαγιάρης στό χωριό καί διετέλεσε Πρόεδρος. Ἡ γυναίκα του Μαρία εἶναι ἀπό τήν Μεσαριά. Ὁ γιός τους Νῆκος εἶναι δάσκαλος στήν 'Αθήνα καί παντρεμένος μέ ἕνα παιδί. Ἀδερφός του Κώστα εἶναι ὁ Χαρίλαος ἔφεδρος 'Αξιωματικός καί 'Αξιωματικός τοῦ ΕΛΑΣ παντρεμένος στήν 'Αθήνα συνταξιούχος ὑπάλληλος τοῦ 'Υπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν. Ἐχει δύο παιδιά, ὁ ἕνας Μηχανικός καί ἡ κόρη του φιλόλογος καθηγήτρια. Ἡ μητέρα του Κώστα Βικτώρια εἶναι 95 χρόνων καί εἶναι ἀπό τοὺς Ευναίους.
- 18) Εὐάνθος Μιχάλης. Ἐπιστρέφοντας ἀπό τήν Ρουμανία εἶχε τό κιλικεῖο στήν Πάντειο στήν 'Αθήνα. Γυναίκα του ἡ Εὐρίκλεια. Παιδιά τους ἡ Διαλεχτή παντρεμένη στήν 'Αθήνα μέ ὑπάλληλο τοῦ 'Υπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί ἔχει ἕνα παιδί πού ἐργάζεται στό ξενοδοχεῖο Χίλτον καθώς καί ὁ Βασίλης πού παντρεύθηκε τήν Μαρία Νάτσιου ἀπό τό χωριό στήν 'Αθήνα καί ἐργάζεται στήν βιομηχανία ΕΛΑΙΣ καί ἔχουν δύο παιδιά.
- 19) Τζιμινάδης Ἀρίστιππος. Ἐχει τελειώσει τό Ἑλληνικό Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ καί διετέλεσε Πρόεδρος. Γυναίκα του ἡ Ἐλευθερία Τζιμινάδη ἀπό τό χωριό. Παιδιά τους ὁ Βασίλης ὑπάλληλος σέ Ξενοδοχεῖο στήν 'Αθήνα παντρεμένος μέ ἕνα παιδί καί ἡ Ἀνθούλα παντρεμένη στό Ἀγρίνιο μέ ἕνα παιδί. Ἀδερφή του Ἀρίστιππου εἶναι ἡ Λουκία πού εἶναι παντρεμένη μέ τόν Νῆκο Ρούση ἀπό τήν Στράτσιανη στό Ἀγρίνιο ὅπου ἔχουν Καφενεῖο καί ἔχουν καί τρία παιδιά. Ὁ πατέρας του Ἀρίστιππου ἦταν στήν Ἀμερική. Ἐπίσης ἔχει μία ἀδερφή παντρεμένη στό Κάιρο.
- 20) Εὐάγγελος Ευνός. Ἦταν παπάς στό χωριό. Διετέλεσε Γραμματέας καί φάλτης. Ἡ γυναίκα ^{του} Μάχη εἶναι ἀπό τοὺς Τζιμινάδες. Παιδί τους εἶναι ὁ Σπύρος πού παντρεύθηκε τήν Σούλα ἀπό τήν Γορίτσα καί εἶναι ἐργάτης τυπογραφείου στήν 'Αθήνα. Παιδιά τοῦ Σπύρου εἶναι ὁ Ντῆνος ἔφεδρος 'Αξιωματικός καί πτυχιούχος τῆς Παντείου καί ἐργάζεται στή βιομηχανία Ἡβη καί ἡ Ἐλένη πού παντρεύθηκε στήν 'Αθήνα τόν Κατσάρη πού εἶναι καθηγητής τῶν ΤΕΙ. Ἀδέρφια τοῦ Βαγγέλη εἶναι ὁ Μιχάλης πού ἦταν στήν Ρουμανία καί παντρεύθηκε τήν Εὐδοκία Καρανίτσιου, ὁ Τάκης πού ἦταν δικηγόρος καί τόν σκοτώσαν οἱ Βούλγαροι νομίζω στήν Μακεδονία, ὁ Βασιλική πού παντρεύθηκε τόν Χρήστο Πορφύρη στό χωριό καί ἡ Σοφία πού παντρεύθηκε στά Γιάννενα καί ὁ ἄνδρας της εἶχε ἐστιατόριο καί ἔχει ἕνα παιδί μόνιμο ὑπαξιωματικό.
- 21) Τζιμινάδης Γεώργιος. Ἦταν στήν Ρουμανία. Διετέλεσε αὐλακάρης, καντυλοναύτης, ἐκκλησιαστικός ἐπίτροπος, καλιγωτής. Ἡ γυναίκα του Δημητρούλα ἦταν ἀπό τοὺς Ευναίους. Παιδιά του ὁ Γιάννης πού σκοτώθηκε στήν Κόνιτσα στρατιώτης καί ὁ Τάκης πού παντρεύθηκε τήν Εὐδοκία ἀπό τήν Βράνιστα.
- 22) Νικολαΐδης Δημήτριος. Ἦταν στήν Αἴγυπτο. Μέ τήν γυναίκα του Ἄγγελικούλα πού εἶναι ἀπό τοὺς Παπαζηκαίους ἔχει δύο παιδιά, τήν Οὐρανία πού εἶναι παντρεμένη μέ τόν Γεώργιο Γιούτσο ἀπό τό χωριό στήν 'Αθήνα καί ἔχουν

δική τους βιοτεχνία πλαστικών και τον Τάκη παντρεμένο με την κόρη του Βασίλη Παπαδημητρίου από το χωριό που είναι οδοντογιατρός. Η Ουρανία έχει δύο παιδιά τον Μιλτιάδη και την Βάσω που εργάζονται στην βιοτεχνία και ο Τάκης έχει ένα παιδί.

- 23) Λάζαρος Ευνός. Ήταν στην Ρουμανία και στην Αργεντινή έμπορος. Γυναίκα του η Νίκη είναι από τους Γιουτσάδες. Μένουν στα Γιάννενα. Αδέρφια του Λάζαρου είναι ο Αλέξανδρος, ο Νίκος, η Σοφία, η Καλυψώ και η Ευανθία. Ο Αλέξανδρος ήταν με τον Νίκο στην Ρουμανία και είχαν τελειώσει το Γυμνάσιο. Ο Νίκος ήταν έφεδρος Αξιωματικός. Μετά την αναχώρησή τους από την Ρουμανία λόγω της αλλαγής του καθεστώτος ο Αλέξανδρος πήγε στην Νέα Ζηλανδία και ο Νίκος στην Αργεντινή. Η Σοφία παντρεύθηκε στην Κόνιτσα τον Κούσιο και έχει τρία παιδιά. Η Καλυψώ ζει στην Αμερική και η Ευανθία παντρεύθηκε στη Μεσαριά. Κόρη της Ευανθίας είναι η Αντιγόνη που μετά τον θάνατο της μητέρας της την πήρε η γιαγιά της Αναγνώσταινα στο πατρικό της σπίτι. Η Αντιγόνη παντρεύθηκε τον Αθανάσιο Τσιλίφη από την Βράνιστα που είχε μαγαζί στο χωριό και διετέλεσε Πρόεδρος. Παιδί τους ο Βαγγέλης που εργάζεται έμπορο-επάλληλος στην Αθήνα είναι παντρεμένος και έχει δύο παιδιά.
- 24) Μηρτσέκης Νικόλαος. Ήρθε γαμβρός στο χωριό από την Καστάνιανη. Τώρα είναι συνταξιούχος οικόδομος στην Αθήνα. Με την γυναίκα του Πάτρα έχει τρία παιδιά: Τον Λεωνίδα (από τον πρώτο της άνδρα) υπαξιωματικό της αεροπορίας παντρεμένο με δύο παιδιά, τον Χρήστο, τον Κώστα και τον Σωτήρη παντρεμένους στην Αθήνα όπου διατηρούν κατάστημα με τζάμια.
- 25) Μάλλιος Θύμιος. Η γυναίκα του Σταθούλα ήταν από την Καστάνιανη. Ο Θύμιος ήταν εργολάβος οικόδομος στα Γιάννενα. Παιδιά τους η Σοφία που παντρεύθηκε στην Κόνιτσα τον Δασοφύλακα Καραιώστα και είχε Σχολή Ραπτικής και η Πελαγία που σκοτώθηκε αντάρτισσα στον πόλεμο.
- 26) Ντάλλα Μαρία. Την θυμάμαι μόνη της στο σπίτι.
- 27) Παπαδημητρίου Γεώργιος. Παιδιά του ο Παύλος που έχει κατάστημα τηλεοράσεων στην Αθήνα, Βικτώρια και Ουρανία παντρεμένες επίσης στην Αθήνα.
- 28) Ντόκος Θεοφάνης. Είναι συνταξιούχος ανάπηρος από σαμποτάζ των ανταρτών. Η γυναίκα του Ουρανία είναι από τους Παπαδημητριάους. Έχει φιλινατζίδικο στην Αθήνα. Παιδιά τους η Κασιανή παντρεμένη στην Αθήνα και ο Βασίλης τεχνίτης αυτοκινήτων. Αδέρφια της Ουρανίας είναι ο Βασίλης ταξιαρχής στην Αθήνα παντρεμένος με δύο παιδιά, ο Αλεξάνδης νομίζω έμπορο-επάλληλος στην Αθήνα και ο Γεώργιος πτυχιούχος της Βιομηχανικής και υπάλληλος των ΕΛΤΑ στην Αθήνα παντρεμένος με δύο παιδιά.
- 29) Τσούμπανος Βασίλειος. Ήταν γαμβρός στο χωριό μας από το Κεράσοβο. Με την γυναίκα του Πανάγιω έχει παιδιά τρία: Μια κόρη από τον πρώτο της άνδρα που παντρεύθηκε τον χωριανό μας Φώτη Νάτσιο που είναι εργάτης στην

- Αυστραλία και έχουν ένα παιδί, το Θανάση εργάτης επίσης στην Αυστραλία που η γυναίκα του είναι από το Κεράσοβο, την Χαρίλεια που ο άνδρας της έχει Ζαχαροπλαστείο στα Γιάννενα, την Νίλη που νομίζω είναι επίσης στην Αυστραλία, την Μαρίνα Προϊσταμένη Νοσοκομείου παντρεμένη με δύο παιδιά.
- 30) Εύδοξία Τσέρτου. Είναι από το Ζαγόρι. Ο άνδρας της Θύμιος ήταν έμπορος στο Κάιρο. Εδώρησαν στο χωριό το σπίτι τους και δύο καταστήματα στην Αθήνα.
- 31) Γεώργιος Τσέρτος. Είναι οικόδομος στην Αθήνα. Η γυναίκα του είναι από την Βράνιστα. Παιδιά τους ο Αλέκος τεχνίτης αυτοκινήτων και ο Μίμης υπάλληλος στην ΕΛΙΑ παντρεμένος με την κόρη της Μαρίνας Τσούμπανου από το χωριό μας που είναι φιλόλογος καθηγήτρια. Ο πατέρας του Γεώργιου ήταν στην Αίγυπτο και ο παππούς του ήρθε γαμβρός στο χωριό νομίζω από το Σούλι.
- 32) Απόστολος Ξάνθος. Ήταν στην Αμερική και διετέλεσε Πρόεδρος του χωριού. Με την γυναίκα του Σταθούλα έχουν παιδιά την Χρυσάνθη που παντρεύθηκε τον Μιχάλη Τσιόγια από το χωριό και Ζεϊ στην Αθήνα, την Μαρία παντρεμένη στην Αθήνα, τον Βασίλη υπάλληλο των ΕΛΤΑ στην Αθήνα και τον Μήτσιο έμπορο στο Κογιδό.
- 33) Νάτσιος Αναστάσιος. Είχε σπουδάσει στο Γυμνάσιο Τσοτυλίου, ήταν έμπορος στην Αίθιοπία και με τους αντάρτες είχε πάει στην Ρουμανία. Από την πρώτη γυναίκα του είχε παιδί τον Βασίλη οικόδομο στα Γιάννενα παντρεμένο με Καστανιανίτισσα και έχει ένα παιδί μόνιμο υπαξιωματικό. Από την δεύτερη γυναίκα του την Λευκοθέα που είναι από την Πουρνιά έχει τον Φώτη που όπως προανέφερα είναι στην Αυστραλία και την Μαρία παντρεμένη στην Αθήνα με τον χωριανό μας Βασίλειο Ξάνθο.
- 34) Γιούσιος Βασίλειος. Ήταν ταχυδρόμος στο χωριό. Η γυναίκα του ήταν από το Μοναστήρι. Παιδιά τους ο Χαράλαμπος που ήταν Αξιωματικός των ανταρτών και σκοτώθηκε σε μάχη και ο Γεώργιος που έφυγε με τους αντάρτες στην Ανατολική Γερμανία όπου είναι οικονομολόγος. Είναι παντρεμένος με Γερμανίδα και νομίζω έχει ένα παιδί.
- 35) Πορφύρης Χρήστος. Ήταν γκιρτσόνι στην Αθήνα και πήγε και στην Αυστραλία εργάτης. Με την γυναίκα του Βασιλική που είναι από τους Ξυνοίους έχουν ένα παιδί τον Μιχάλη που είναι εργάτης στην Γερμανία. Η γυναίκα του Μιχάλη είναι από την Στράτσιανη και έχουν δύο παιδιά.
- 36) Νικόλαος Πορφύρης. Η γυναίκα του Αρετή είναι 95 χρόνων τώρα και ζει στην Αθήνα μαζί με τον γιό της Βασίλη που είναι θυρωρός. Η γυναίκα του Βασίλη Πάτρα είναι από την Βράνιστα και έχουν δύο παιδιά την Σοφία που παντρεύθηκε τον Απόλλωνα Θεοδόση από το χωριό και τον Σπύρο που είναι ηλεκτρολόγος στην Αθήνα παντρεμένος με ένα παιδί.
- 37) Καλλιόπη..... Ήταν μία γύφτισσα γριά που ζούσε μόνη της στην καλύβα του Τάκη Τσανάδη.

- 38) Εάνθος Φώτης. Ήταν εργάτης σέ φούρνο στό Κάϊρο. Μέ τήν γυναίκα του Γλυκερία έχει παιδιά τήν Καλιρρόη πού είναι ανάπηρος από νόση των αν-
 ναρτών, τόν 'Απόστολο πού ήταν έφεδρος 'Αξιωματικός και τώρα υπάλληλος
 στό Νοσοκομείο στά Γιάννενα και τόν 'Αθανάσιο πού είναι εργάτης στή
 Σουηδία έχει ένα παιδί και ή γυναίκα του είναι από τό 'Ελεύθερο. 'Ο
 'Απόστολος είναι παντρεμένος μέ τήν Πελαγία Τσανάδη από τό χωριό μας
 και έχουν δύο παιδιά τό ένα είναι υπαξιωματικός τής αεροπορίας και τό
 άλλο ιδιωτικός υπάλληλος. 'Ο πατέρας τής Γλυκερίας ήταν από τό Πειλά-
 ρι και ό Φώτης ήρθε γαμβρός στό σπίτι.
- 39) Γιούτσος Γεώργιος. Ήταν στήν Αίγυπτο μέ τόν πατέρα του. Παντρεύθηκε τήν
 Ούρανία Νικολαΐδη από τό χωριό μας και έχει δική του βιοτεχνία στήν 'Α-
 θήνα όπως προανέφερα. 'Η αδερφή του Σοφία παντρεύθηκε τόν Βασίλειο Ρί-
 ζο από τό χωριό μας στά Γιάννενα και ό αδερφός του Βασίλης είναι ραδι-
 οτεχνίτης στά Γιάννενα έχει δύο παιδιά και ή γυναίκα του είναι από
 τήν Μεσαριά. 'Ο πατέρας τους Μιλτιάδης ήταν φάλτης στό χωριό.
- 40) Γιούτσος Τέλης. Είχε μαγαζί στήν Αίγυπτο. Γυναίκα του είναι ή Πηνελόπη
 πού κατάγεται από τούς Παπαζηναίους. Παιδιά τους ή Βικτώρια πού είναι
 παντρεμένη στήν Κόνιτσα μέ τόν τσαγκάρη Παναγιώτη Κούγια από τό 'Ελεύ-
 θερο και έχει ένα παιδί τόν Τάκη καθηγητή του Λυκείου μέ δύο παιδιά,
 καθώς και ό Μιχάλης συνταξιούχος οίκοδόμος πού παντρεύθηκε τήν Πραξία
 από τήν Στράτσιανη και έχουν δύο κόρες τήν Μαρία παντρεμένη στό Καρ-
 πενήσι μέ δύο παιδιά και τήν Πόπη σπουδάστρια των ΤΕΙ.
- 41) Παπαδημητρίου 'Ιωάννης. Ήταν στήν Ρουμανία παλαιότερα. Γυναίκα του εί-
 ναι ή Λευκοθέα από τούς Τσιορτάδες. Έχουν τρία παιδιά. Τόν Κώστα πού
 είναι συνταξιούχος του ΤΕΒΕ και παντρεμένος μέ τήν Μάχη από τόν Νι-
 κάνορα και έχουν ένα παιδί τόν Γιάννη τεχνίτη στό Νοσοκομείο στά Γι-
 άννενα παντρεμένον. Τόν Μιχάλη παντρεμένον μέ τήν Μαργαρίτα Τσανάδη ά-
 πό τό χωριό μας και έχουν δύο παιδιά πού σπουδάζουν ό ένας αρχιτέκτων
 και τό άλλο αισθητικός. 'Ο Μιχάλης μέ τόν αδερφό του Χαρίλαο έχουν έρ-
 γαστήριο ζαχαροπλαστικής στά Γιάννενα. 'Η γυναίκα του Χαρίλαου είναι ά-
 πό τήν Καστάνιανη και έχουν δύο παιδιά.
- 42) Ρίζος Βασίλειος. 'Ο πατέρας του είναι από τήν 'Εξοχή και ήταν στήν 'Α-
 μερική. 'Ο Βασίλειος ήταν έφεδρος 'Αξιωματικός και τώρα είναι λογιστής
 σέ έμπορικό κατάστημα στά Γιάννενα. Μέ τήν γυναίκα του τήν Σοφία πού
 είναι από τούς Γιουτσάδες έχουν δύο παιδιά. 'Η μία είναι καθηγήτρια
 'Αγγλικών στά Γιάννενα και ή άλλη παντρεμένη επίσης στά Γιάννενα μέ
 δύο παιδιά. 'Αδερφή του Βασίλη είναι ή Μαριάνθη πού ήταν στήν 'Αμερι-
 κή και τώρα μένει στά Γιάννενα και ό άνδρας της είναι από τήν Πελοπό-
 νησο.
- 43) Μαρούτσου Μαρία. 'Ο άνδρας της Λάμπρος έχει ένα παιδί τόν Γιώργο από

τόν πρώτο του γάμο πού είναι συνταξιούχος υπάλληλος του ΚΤΕΛ στην 'Αθήνα. Από τόν δεύτερο έχει τρεις κόρες. Τήν Λευκοθέα πού παντρεύθηκε τόν Χρήστο Βασιλείου στο χωριό, τήν Πολυξένη πού είναι παντρεμένη στα Γιάννενα και έχει δύο παιδιά παντρεμένα τόν Γιώργο φιλόλογο καθηγητή και έφεδρο 'Αξιωματικό και τόν Λάμπρο μελισσοτρόφο, καθώς και τήν 'Ασπασία πού είναι παντρεμένη στα Γιάννενα. Ο πατέρας του Λάμπρου ήταν από τό Σούλι.

44) Χήρας 'Ανδρέας. Ήρθε γαμβρός στο χωριό από τόν Νικάνωρα και ήταν πολύ καλός κτίστης. Η γυναίκα του Γιαννούλα ήταν από τήν 'Εξοχή. Η Γιαννούλα από τόν πρώτο της άνδρα έχει ένα παιδί τόν Τάσιο πού παντρεύθηκε στην Καστάνια και τώρα είναι οίκοδόμος στα Γιάννενα. Με τόν 'Ανδρέα έχει τόν Μήτσιο πού είναι τεχνικός του ΟΤΕ στην Κόνιτσα παντρεμένος με τήν Βασίλω από τήν Στράτσιανη. Παιδιά του Μήτσιου είναι ο 'Ανδρέας έφεδρος 'Αξιωματικός και υπάλληλος στον Διαμαντή στην 'Αθήνα και τήν Γιαννούλα μαθήτρια Λυκείου.

45) Βασιλείου Χρήστος. Είναι μελισσοκόμος, ξυλουργός και Πρόεδρος του χωριού τώρα. Με τήν γυναίκα του Λευκοθέα πού είναι από τους Μαρούτσους έχει τρία παιδιά. Τήν 'Ανθούλα παντρεμένη με υπάλληλο των ΕΛΤΑ στα Γιάννενα και έχει δύο παιδιά. Τήν Θύρανία παντρεμένη με τόν Δασικό Νικόλαο Λέτσιο από τήν Μεσαριά στα Γιάννενα και έχει δύο παιδιά. Τήν Ευτέρπη παντρεμένη με τόν Βαγγέλη από τόν Γοργοπόταμο ηλεκτρολόγο στα Γιάννενα και έχει ένα παιδί. Και οι τρεις κόρες τελείωσαν τό Γυμνάσιο. Ο πατέρας του Χρήστου ήταν στην Ρουμανία.

46) Τσανάδης Περικλής. Ο πατέρας του ήταν γιατρός στο χωριό. Η μητέρα του είναι 90 χρόνων και ζει στα Γιάννενα. Η γυναίκα του Περικλή είναι από τήν Καστάνια. Έχουν ένα παιδί φιλόλογο καθηγήτρια παντρεμένη στα Γιάννενα με τόν φιλόλογο Κώστα από τήν Φούρνα και έχουν δύο παιδιά. Ο Περικλής είναι ανάπηρος πολέμου. Ήταν υπαξιωματικός της αεροπορίας και ζει στα Γιάννενα. 'Αδέρφια του Περικλή είναι ο Μήτσιος συνταξιούχος δασκαλος στην 'Αθήνα πού έχει δύο παιδιά, τό ένα γιατρός και τό άλλο πτυχιούχος της Βιομηχανικής και τόν Τόλη παντρεμένον επίσης στην 'Αθήνα και έχει ένα παιδί. Επίσης τήν Πελαγία πού παντρεύθηκε τόν 'Αποστολάνη Βάνθο από τό χωριό μας και είναι στα Γιάννενα.

47) Σελτσιώτης 'Αχιλέας. Ήρθε γαμβρός από τό Κεράσοβο. Ήταν βοσκός στο χωριό και έκανε αντάρτης. Τώρα έχει δική του κτηνοτροφική μονάδα στο χωριό. Η γυναίκα του Θεοδώρα είναι από τους Ξανθαίους. Παιδιά τους ή Κούλα παντρεμένη στην Μακεδονία και έχει δύο παιδιά, ο Παναγιώτης πού είναι χωροφύλακας στην Λήμνο και ο Μήτσιος ηλεκτρολόγος στην 'Αθήνα.

48) Τσανάδης Τάκης. Με τήν γυναίκα του 'Αριάδινη πού είναι από τους Τζιμιναδες έχει παιδιά: Τόν Πέτρο απόφοιτο Γυμνασίου εργάτη στην Αυστραλία και ή γυναίκα του είναι από τήν Πλάβαλη. Τήν Μαργαρίτα πού παντρεύθηκε στα

- Γιάννενα μέ τόν χωριανό μας Μιχάλη Παπαδημητρίου καί τόν Γιάννη ἐργάτη στήν Αὐστραλία.
- 49) Γιαννούλαινα Μάρω. Εἶχε τρεῖς ἀδερφές τήν Ἀμαλία, τήν Τσιβούλα καί τήν Κούλα καί ἕναν ἀδερφό τόν Σπύρο. Ἡ Κούλα παντρεύθηκε τόν Ἐνωμοτάρχη Κατσάρη. Ἡ Μάρω εἶχε καί μία κόρη τήν Τίτσα πού ζεῖ στήν Ἀθήνα.
- 50) Λιούλιος Θεοδόσης. Τήν μάνα του τήν σκότωσαν τά ἀεροπλάνα στή μάχη τῆς Κόνιτσας πού κουβαλοῦσε ἀντάρτες στό φορεῖο. Ὁ Θεοδόσης ἔφυγε μέ τό παιδομάζωμα στή Ρουμανία καί νομίζω εἶναι ἠθοποιός.
- 51) Μηρτσέκης Ἀπόστολος. Ἦρθε γαμβρός στό χωριό ἀπό τήν Καστάνιανη. Ἦταν οἰκοδόμος στήν Ἀθήνα. Ὁ γιός του Βασίλης εἶναι ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν ὅπως καί ἡ γυναίκα του στήν Βέροια καί ἔχει δύο παιδιά. Κόρες τοῦ Ἀπόστολου εἶναι ἡ Πανωραία πού ζεῖ νομίζω στήν Ἀθήνα καί ἡ Βασιλεία πού παντρεύθηκε στήν Ἀθήνα τόν ὑπάλληλο τῶν ΚΤΕΛ ἀπό τήν Μεσαριά Μιλτιάδη Λέτσιο.
- 52) Ἀναστασιά Γιουβέλη. Παιδιά της εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος πού πῆγε μέ τούς ἀντάρτες στήν Ρουμανία καί κατόπιν εἶχε μανάβικο στήν Κόνιτσα, ἡ Βασιλική, ἡ Ἀντιγόνη πού παντρεύθηκε τόν Νινιά στή Μεσαριά καί ὁ Τάκης πού ἦταν ἔμπορος στήν Ρουμανία καί ἀργότερα εἶχε Πρακτορεῖο ΠΡΟ-ΠΟ στήν Ἀθήνα. Ὁ Τάκης ἔχει δύο γιούς καί μία κόρη. Τά ^{δύο} παιδιά του ἦταν ἐργάτες στήν Γερμανία καί εἶναι παντρεμένα ὅπως καί ἡ κόρη του.
- 53) Γιούτος Γεώργιος. Τήν μάνα του τήν ἔλεξαν Ἀγγελική. Ὁ Γεώργιος εἶχε μπακάλικο στό χωριό καί ἦταν καί Γραμματέας καί φάλτης. Ἡ γυναίκα του Κωστάντω εἶναι ἀπό τήν Βράνιστα. Παιδιά τους εἶναι: Ἡ Ὀλυμπιάδα πού εἶναι παντρεμένη μέ τόν Βασίλειο Παπαδημούλη στήν Ἀθήνα ὅπου εἶχαν μανάβικο καί ἔχουν μία κόρη παντρεμένη, ὑπάλληλο τοῦ Ταμείου Ἐμπόρων στήν Ἀθήνα καί ἔχει ἕνα παιδί. Ὁ Βασίλειος μόνιμος Ἀξιωματικός τοῦ στρατοῦ παντρεμένος στήν Ἀθήνα μέ τήν Ἄννα ἀπό τήν Βέροια καί ἔχει τρία παιδιά. Ὁ Θεόδωρος Δασονόμος, πτυχιούχος τῆς Παντείου καί ἔφεδρος Ἀξιωματικός πού βρίσκεται στήν Ἀθήνα. Ὁ Χαρίλαος διηγηγός καί λέκτωρ στήν Πάντειο παντρεμένος μέ τήν Ἐλένη ἀπό τά Βίλλια. Ἡ Ἐλισάβετ πτυχιούχος τῆς Χαροκοπέου ὑπάλληλος σέ παιδιό Σταθμό στήν Ἀθήνα παντρεμένη μέ τόν Παναγιώτη Παπαζήση ἀπό τόν Ἀμάραντο ἀνώτερο ὑπάλληλο τῆς Ἐφορίας καί ἔχουν δύο παιδιά.
- 54) Γιουβέλης Δημήτριος. Ἦταν στήν Ρουμανία ὅπου ξαναπῆγε μέ τούς ἀντάρτες. Διετέλεσε ντραγάτης, τελάλης καί ἔπαιζε ταμπουρά. Ζοῦσε μέ τήν ἀδερφή του Μαρία καί τήν γυναίκα του Ἀρετή πού εἶναι ἀπό τήν Πουρνιά.
- 55) Τσιόγκας Κωνσταντῖνος. Ἦταν γαμβρός στό χωριό ἀπό τήν Ἡλιόρραχη. Ἦταν μάστορας, κυνηγός καί ντραγάτης. Ἡ γυναίκα του Χαρίκλεια εἶναι ἀπό τούς Γιουντάδες. Παιδί τους ὁ Μιχάλης ἐργάτης στήν Γερμανία καί στήν Ἀθήνα τώρα. Ἡ γυναίκα τοῦ Μιχάλη Χρυσάνθη εἶναι ἀπό τούς Ξανθαίους. Παιδιά τους ὁ Κρηστός πτυχιούχος τῶν ΤΕΙ καί Κώστας ὑπαξιωματικός τοῦ Λιμενικοῦ.

- 56) Λιόγκας 'Ιωάννης. Ήρθε γαμβρός από τήν Κόνιτσα στο χωριό. Ήταν χα-
σάπης. Ή γυναίκα του ήταν από τούς Παπαζηναίους. Παιδί τους ο Βαγγέ-
λης υπάλληλος του ΟΤΕ. Γυναίκα του Βαγγέλη είναι η Ούρανία από τό Κε-
ράσοβο. Παιδιά τους είναι: Ή Βασιλεία παντρεμένη με τόν Βασίλη οίκο-
δόμο στα Γιάννενα. Ο Λάζαρος πού έχει έμπορικό μαγαζί στα Γιάννενα
καί είναι παντρεμένος με τήν Μαίρη από τό Πωγωνί καί έχουν ένα παιδί.
Ο Γιάννης πού διευθύνει στα Γιάννενα μία βιοτεχνία με τήν γυναίκα
του Ρέα πού είναι από τά Ζαγόρια καί έχουν δύο παιδιά.
- 57) Ντόκος Βασίλειος. Κατάγεται από τό Σούλι. Είχε μαγαζί στο χωριό. Παιδιά
του είναι: Ο Γεώργιος ^{πότης} είναι προϊστάμενος στην βιομηχανία Ήβη στην 'Α-
θήνα. Με τήν γυναίκα του Τσένη πού είναι από τήν Βράνιστα έχουν δύο
παιδιά. Τόν 'Αποστόλη έφεδρο 'Αξιωματικό καί πτυχιούχο της Παντείου
υπάλληλο σε 'Ασφαλιστική 'Εταιρία παντρεμένος με ένα παιδί καί τήν
Σοφία παντρεμένη στην 'Αθήνα. 'Αδέρφια του Γιώργου είναι ο Θεοφάνης
πού παντρεύθηκε τήν Ούρανία Παπαδημητρίου από τό χωριό, ο Νίκος πού
ζει στον Πειραιά, ο 'Αριστείδης εργάτης στην Γερμανία καί η γυναίκα
του είναι από τήν 'Εξοχή καί η 'Ελλη εργάτρια νομίζω στην Γερμανία.
- 58) Γέπω..... Ήταν μία γριά πού ζούσε μόνη της εκεί πού είναι τώρα τό
σπίτι του 'Αχιλέα Σελτσιώτη.
- 59) Παπαδημούλης Δημήτριος. Παιδιά του η Βασιλική πού παντρεύθηκε Χωροφύλακα
καί έχει μία κόρη τήν 'Ελευθερία πού είναι παντρεμένη με Γερμανό στην
Γερμανία, ο Νίκος γιασόνι στην 'Αθήνα παντρεμένος με τήν Ούρανία από
τήν Μεσαριά καί έχει ένα παιδί τήν Βίκη γυναίκα του Σωτήρη Παπαζήκου
από τό χωριό μας, ο Βασίλης άρτεργάτης στην 'Αθήνα παντρεμένος με μία
κόρη καί ο Κώστας πού βρίσκεται στην 'Αμερική.
- Σημείωση: Ας με συγχωρέσουν οι χωριανοί για τίς τυχόν παραλείψεις.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΜΟΥ ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Α) ΚΑΤΟΧΗ

Από τὰ νηπιακά μου χρόνια στό χωριό θυμάμαι παραμύθια καί ιστορίες παραδειγματισμοῦ γιά δράκους μέ μεγάλα μάτια σάν ταψιά πού ξερριζώνουν δένδρα καί ἄλλα πού πρωταγωνιστεῖ ἡ ἄλεπού, ὁ λύκος καί ὁ λαγός καθὼς καί γιά τόν Ὀδυσσεά, τόν Ἡρακλή, τόν Δαβίδ καί τόν μαρμαρωμένο βασιλιά. Ὁ καλός πού νικοῦσε πάντα τόν κακό καί τό μυαλό καί ἡ πονηριά πού μποροῦν νά ξεπεράσουν τήν δύναμη. Ὅτι ἐπίσης τὰ παιδιά πρέπει νά εἶναι ὑπάκουα καί νά σέβονται τοὺς γονεῖς καί τοὺς μεγαλύτερους καί νά προσεύχονται.

Καί ἀπό τίς πιό μακρινές μου ἀναμνήσεις εἶναι ἐκεῖνη πού ὅταν μπήκαν στό χωριό οἱ Ἴταλοί κρυφθήκαμε στό ὑπόγειο τοῦ σπιτιοῦ καί ἐνῶ ὅλοι μιλοῦσαν φιθιριστά ἐγὼ φώναζα καί ἔκλαιγα γιὰτί δέν ἤθελα νά φάω τήν μπομπότα τῆς κατοχῆς πού τέτοια πίττα ἔλεγα δέν τῶνε οὔτε οἱ κακοὶ Ἴταλοί. Ἐκεῖνη τῆ βραδυά κοιμήθηκα στά ἄχυρα στό παχνί μέ τό μουλάρι μας.

Κάπου ἐκεῖ κοντά ἦταν πάλι πού εἶδα τό πρῶτο αὐτοκίνητο. Πηγαίναμε πεζοπορώντας ἐπίσκεψη στό χωριό τῆς γιαγιᾶς μου μέ τήν μάνα καί στό δρόμο σταμάτησε καί μᾶς πήρε ἓνα Γερμανικό αὐτοκίνητο. Ἐκεῖνα μόλις τὰ χρόνια ἔκαναν τήν ἐμφάνισή τους τὰ πρῶτα αὐτοκίνητα ὡς τό ποτάμι καί πολλοὶ πού δέν ἔφευγαν γιά ὅλη τους τή ζωὴ ἀπό τό χωριό δέν ἤξεραν τί εἶναι αὐτοκίνητο. Ἐρχόνταν ἐπίσης τακτικά οἱ συγγενεῖς μας στό σπίτι νά μᾶς ἴδουν καβάλλα στό μουλάρια καί φορτωμένοι δῶρα. Ὁ παππούς μου εἶχε τήν συνήθεια νά μᾶ σηκώνει ἀπό τό κεφάλι φηλά γιὰ νά κάνω γερό σβέριο. Μιά φορά ἐπιστρέφοντας ἀπό τό χωριό τῆς γιαγιᾶς μου χάθηκα στό δάσος γιά ἀρνητὴ ὥρα ὡς πού νά βρῶ τό μονοπάτι. Ὅταν ἡ μάνα πήγαινε στά χωράφια ἐμᾶς τὰ παιδιά μᾶς ἄφηνε στά σπίτια τῆς γειτονιάς νά μᾶς προσέχουν.

Ὅταν ἦταν οἱ Ἴταλοί στό χωριό μας καθόμουν στό παράθυρο καί τοὺς ἔβλεπα ἀπέναντι στό λόφο τῆς Τζιαντόρας νά κάνουν σκί. Ἐκεῖνον τόν καιρό εἶχε πολὺ χιόνι καί οἱ ἄνδρες ἀνοίγανε τό δρόμο ὡς τήν Μεσαριά μέ τὰ φτυάρια. Ἐκεῖ ἔξω στήν αὐλή μας εἶχαν πέσει ἀπό τοὺς Ἴταλούς ἓνας σωρός ἀπὸ γαλέττες καθὼς ἔφευγαν βιαστικά κυνηγημένοι ἀπὸ τόν Ἑλληνικό στρατό. Μιά βραδυά κοιμηθήκαμε ἔξω ἀπὸ τό χωριό στό Σταυρό σ' ἓνα χωράφι πολλές οἰκογένειες μαζί γιὰτί στό χωριό ἦταν οἱ Ἴταλοί. Ἦταν καί, μιά γριά πού γιὰ νά μὴν τῆς φάνε τὰ κατσικία πού εἶχε μαζύ της τό φαγητό, ἔσφαξε μιὰ λακνούβα στό χῶμα ἔβαλε μέσα τήν λίμπα καί τήν σκέπασε μέ μιὰ πλάνα.

Οἱ Ἴταλοί ἔδειραν πολλοὺς χωριανούς γιά νά παραδόσουν τὰ ὅπλα μεταξὺ τῶν ὁποίων καί τόν πατέρα μου καί τοὺς φυλάκισαν στό Παρθεναγωγεῖο.

Λόγω του πολέμου όλοι οι άνδρες είχαν πολεμικά όπλα εκτός από τα δίκαννα. Παραδόθηκαν 75 δίκαννα. Ένα χωριανό μας τον κρέμασαν από ^{τά} σίδερα ενός παραθύρου και τον χτυπούσαν και ούρλιαζε. Τα αεροπλάνα τους έρριξαν πολλές μεγάλες βόμβες γύρω από το χωριό όπου ήταν ο στρατός. Και υπάρχει ακόμη μια λακκούβα 4x4 μέτρα στα δένδρα του Μητρούση. Πήγαινα με μια γριά γειτόνισσα τότε στο Παρθεναγωγείο με μια καραβάνα στο χέρι και έπαιρνα σιγίτιο (μπλιαούρι) που μοίραζαν οι Ιταλοί.

Μερικοί χωριανοί τότε έφαγαν φωμί από ρόβι και βαλανίδια. Άλλοι ταξείδεψαν για καιρό ως ζητιάνοι στην Μακεδονία ή πεζοπορούσαν ως την Άλβανία φορτωμένοι διάφορα προϊόντα και σιτάρι ή πήγαιναν στην Πραμυθιά να φέρουν λάδι. Ο πατέρας μου είχε ένα πολύ καλό μαγαζί στο χωριό που οι Ιταλοί έσπασαν την πόρτα με κλωτσιές και δεν άφησαν τίποτε. Διάφορα υπολείμματα τα φορτώνονταν και τα πουλούσε στα γύρω χωριά. Φορέσαμε τότε τρία αδέρφια ένα σακιάκι καθώς μεγάλωνε ο προηγούμενος και το παραχωρούσε στον επόμενο. Επίσης όλοι τότε φορούσαμε καλίκια, σανδάλια και τσιαρχόσουνα. Εγώ κάποτε παρακαλούσα να μου φτιάξουν ένα ζευγάρι τσιαρχόσουνα από δέρμα ενός κουνελιού που σφάζαμε. Έρχονταν στο χωριό μας διακονιάριδες με τους τροβάδες στην πλάτη και μπαστούνια για τα σκυλιά στο χέρι μέσα από το δάσος από τα βλαχοχώρια. Αντηχεί ακόμη στα αυτιά μου η παρακελευστική τους φωνή ενώ χτυπούσαν την πόρτα με το μπαστούνι: Μανίτσα μια χαφιά φωμί και άς είναι και κόρα. Και οι πιο φτωχοί τους έδιναν ότι είχαν, σκεπτόμενοι μήπως καταντήσουν σαν κι αυτούς. Οι χωριανοί αλληλοβοηθούσαν όσο μπορούσαν. Υπήρχε μια οικογένεια χωριανών μας χωρίς περιουσία που διακόνευε όλα αυτά τα χρόνια στα σπίτια του χωριού. Ένας χωριανός μας πέθανε από την πείνα στην Αθήνα και ένας άλλος επίσης πεζοπορώντας στην Μακεδονία.

Λέγεται πως ένας Ιταλός έβαλε στοίχημα με άλλους Ιταλούς στρατιώτες να πηδήσει από την κρεβάτα του Αμιλίου στην πλατεία και χτύπησε και φώναζε: Άκουα. Μια γυναίκα που περνούσε από εκεί και σταμάτησε να δει πως θα πηδήσει όταν τον άκουσε να φωνάζει του λέει: Άκουγες που σου έλεγα να μην πηδήσεις γιατί θα σκοτωθείς αλλά πήδησες, καλά να πάθεις. Άλλά ο άνθρωπος ζητούσε νερό (Άκουα).

Ένα άλλο περιστατικό συνέβη στη Μεσαριά. Κάποτε οι Ιταλοί μαγεΐρεψαν τον γάτο του σπιτιού που έμεναν και κάλεσαν και τον σπιτονοικοκύρη στο τραπέζι να φάει όπως του είπαν κουνέλι. Όταν τελείωσε το φαγητό τον ρώτησαν αν του άρεσε και ύστερα άρχισαν όλοι μαζί να νιαουρίζουν. Κατάλαβε τότε ο νοικοκύρης ότι έφαγε τον γάτο του και βγήκε έξω να κάνει έμετο. Οι Ιταλοί έτρωγαν επίσης φείδια, χελώνες και βατράχια. Κυρίως όμως κυνηγούσαν τίς κόττες. Σε όποιο σπίτι άκουγαν κικιρίκιου έμπαιναν μέσα σαν ληστές και τις άρπαζαν.

Με την άντεπίθεση του στρατού μας στο χωριό μερικοί Ιταλοί δεν πρόλαβαν να φύγουν και κρύφθηκαν στο δάσος. Οι χωριανοί βγήκαν τότε για

πλιάτσικο. Υπάρχουν ακόμη αντίσηνα και παγούρια από τους Ίταλούς που τά έγνατέλειφαν στη βιασύνη τους να φύγουν. Επίσης μερικοί έβγαζαν τά χρυσά δόντια από τους σκοτωμένους. Καί γέλασε όλο τό χωριό τότε με μία γριά που τραβοῦσε από τό πόδι έναν Ίταλό που ήταν κρυμμένος μέσα σ'έναν κέδρο και φαίνονταν τά πόδια του. Τόν νόμισε για νεκρό και παιδεύονταν να τοῦ βγάλει τίς άρβύλες. Όταν τόν είδε να σηκώνεται γελώντας σαρκαστικά τό έβαλε στα πόδια νομίζοντας πως άναστήθηκε. Φυσικά έτρεξε ο στρατός και τόν έπιασε. Οί Ίταλοί ήρθαν στο χωριό από την Στρατσιανη στις 30-10-40. Αμύνθηκαν μερικοί άντάρτες χωριανοί με ένα πολυβόλο που τό μετακινούσαν συνεχώς από τόν Αϊ Νικόλα στον Αϊ Σωτήρο για να νομίζουν οί Ίταλοί πως είναι πολύς στρατός εκεί. Πολλοί Ίταλοί σκοτώθηκαν στην Μανδράχη με την άντεπίθεση του στρατού μας σε λίγες μέρες.

Όταν μπήκαν οί Ίταλοί στο χωριό βγήκε ο πατέρας με μερικούς άνδρες να τους υποδεχθεί από τόν φόβο μήπως κήφουν τόν χωριό. Κρατούσε ένα μπουλάκι ρακί και λουκούμι στα χέρια. Ένας όμως Ίταλός αντί για γλυκό άρπαζε τό ρολόι του πατέρα. Έτσι κούμπώθηκαν οί χωριανοί από την πρώτη στιγμή της άφίξεώς τους.

&

Αργότερα ήρθαν οί Γερμανοί. Εύτυχώς κοιμόταν ο σκοπός άντάρτης έξω από τό χωριό και έτσι δεν έκαψαν τό χωριό. Παίζαμε με τόν μικρότερο αδερφό μου στην αύλή του σπιτιού μας όταν φάνηκε μία φάλαγγα Γερμανών στον αύχένα του Σχολείου. Ο πατέρας με την μάνα είχαν ακούσει ότι έρχονται οί Γερμανοί και πήγαν στα χωράφια να κρύψουν τά ζώα και διάφορα πράγματα να μην μας τά πάρουν. Καθώς τρέχαμε να κρυφθούμε στο σπίτι φοβισμένοι βλέπουμε ξαφνικά πίσω μας να κατηφορίζουν μέσα από τά κλαδιά 4-5 Γερμανοί προπομποί που μας πλησίαζαν. Αμπαρώσαμε την πόρτα γρήγορα και περιμέναμε. Έντό μεταξύ ήρθε και ο πατέρας με την μάνα. Σε λίγο είδαμε μερικούς Γερμανούς γυμνούς από την μέση και πάνω να ανεβαίνουν στη μουριά του Μητρούση να φάνε μούρες. Στο διπλανό σπίτι του Τσιόγκα μία άλλη ομάδα είχε βγάλει τά σακκιδιά της και άναπαύονταν στην αύλή. Ο πατέρας μας άπαγόρευε να βγαίνουμε στα παράθυρα. Σε μία στιγμή έκανα μία προσπάθεια από τό παράθυρο του άλλου δωματίου να ιδώ έναν Γερμανό που κλωτσοῦσε την πόρτα μας με τίς μπότες του για να την σπάσει. Έπαιρνε φόρα μακριά από την αύλή και τρέχοντας έπεφτε με όλο τό βάρος του στην πόρτα. Κυττούσα προς τά πέρα να τόν ιδώ ενώ αυτός ήταν κάτω από τό παράθυρό μου εκείνη την στιγμή. Όταν τόν είδα κρατούσε στο χέρι του ένα μεγάλο μαχαίρι που άστραφτε στον ήλιο και έσκυβε κάθε τόσο σε μία πέτρα στην αύλή να τό τροχίσει δηθεν και με κυττούσε τρίζοντας τά δόντια του. Τρόμαξα τόσο πολύ που μαζεύθηκα κάτω από τό παράθυρο κρατώντας την άναπνοή μου ως που λυποθύμησα ή με πήρε ο ύπνος. Σώζεται ακόμα τό σίδερο της πόρτας που στράβωσε με τίς κλωτσιές

του καθώς και η γυαλιστερή πλάνα που έκανε πώς τροχάει το μαχαίρι του. "Όταν ξύπνησα η πόρτα ήταν ανοιχτή. Ο πατέρας κατάφερε να βγει κρυφά έξω όταν είδε πώς θά έσπαζαν την πόρτα. Πήρε ένα γιούμι στο χέρι σαν να έρχονταν από την βρύση και τους ηλιοσίασε. Με τα λίγα Γαλλικά που ήξερε από το Σχολαρχείο τους εξήγησε πώς μέσα στο σπίτι είναι μόνο τα παιδιά και φοβούνται να βγούν έξω." Όταν κατέβηκα στην αυλή ο ομαδάρχης τους μου έδωσε κάτι φαγώσιμο και ο πατέρας με παρακαλούσε μά το πάρω. Έγώ κιντούσα τα όπλα τους. Τελικά πήρα από ανάγκη μία σοκολάτα γιατί ήμουν άνατάδεκτος που με απείλησε με το μαχαίρι ο Γερμανός και τους μισούσα. "Όταν έφυγαν ο κήπος μας ήταν γεμάτος από πολύχρωμα χαρτιά και περιοδικά που τόσο σπάνιζαν τότε. Τα μάζεψα και τα έκρυφα στην καλύβα με τα κατσίκια. Σπαρακτική ήταν η φωνή του Β. Ξάνθου που ήταν τυφλός και ενώ οι Γερμανοί κλωτσούσαν την πόρτα του να μπουν στο σπίτι αυτός καλούσε με στεντόρια φωνή το χωριό σε βοήθεια (χωριό βοήθεια έλεγε).

Την δεύτερη φορά που πέρασαν οι Γερμανοί κρυφθήκαμε έγκαιρα στο δάσος. Καθώς ανηφορίζαμε στο λόφο του 'Αϊ Λιά τους βλέπαμε στυμμένοι κρυφά πίσω από τους θάμνους να βαδίζουν στη γραμμή στον κάμπο μέσα από τα σπαρτά μας. Εκεί επάνω στο δρόμο μας ήταν μία δεξαμενή και έσκυφα με ένα δοχείο να πάρω νερό και έπεσα μέσα στη δεξαμενή. Βούιζε στο σωλήνα το νερό καθώς έρχονταν με φόρα από ψηλά και δεν ακούγονταν οι φωνές μου. Ευτυχώς έφαξαν έγκαιρα και με βρήκαν. Κοιμηθήκαμε μερικές βραδυές κάτω από τα πεύκα πολύς κόσμος μαζί. Εμείς τα παιδιά τρέχαμε από κουβέρτα σε κουβέρτα και δεν αφήναμε κανέναν να κοιμηθεί. Κάποιο παιδί ανέβηκε σε ένα πεύκο και έφερε μερικά σιουράκια που τα βρήκε στη φωλιά τους. "Όταν επιστρέψαμε στο σπίτι πολλά πράγματα έλλειπαν." Ελεγαν πώς τα έπαιρναν οι όδηγοί τους Έλληνες και τα πουλούσαν. Είχαν ανοίξει το σπίτι μας και κοιμήθηκαν το βράδυ. Υπήρχαν κεριά και χαρτιά στο πάτωμα. Φεύγοντας στο δάσος κρύβαμε βιαστικά διάφορα πράγματα στη λιάσα, στις μπίτσες, στα χωράφια, στις καλύβες ή τα παραχώναμε στο χώμα και τα βρήκαμε πάλι μετά από καιρό. Γιατί εν τώ μεταξύ ξεχνούσαμε που τα κρύφαμε. "Ετσι συχνά στον κήπο που παίζαμε σιάβοντας βρήκαμε κασμάδες, κονσέρβες και άλλα εργαλεία.

Εκείνον τον καιρό πέρασε από το χωριό μας και ο "Αγγλος Κρίσ Γκούτ Χάους αρχηγός της αντίστασης στην Ελλάδα." Από τους Γερμανούς σκοτώθηκαν δύο χωριανοί και ένας εξαδελφός μου που θεωρείται εξαφανισθείς λέγεται πώς τον σκότωσαν οι Γερμανοί σε στρατόπεδο συγκέντρωσης.

&

Μετά την απελευθέρωση οι κομματικές έριδες στο χωριό είχαν γίνει άφορητες. Άνδρες, γυναίκες και παιδιά είχαν χωρισθεί σε δύο στρατόπεδα φανατισμένα. Κάπου τότε ήταν που ο πατέρας μου με μερικούς ακόμη άνδρες

κρύφθηκαν στο βουνό γιατί έμαθαν πως έρχονται αντάρτες στο χωριό. Ο πατέρας μου ήταν κοινοτικός Γραμματέας στο χωριό και είχε διατελέσει Πρόεδρος. Αργότερα τους έπιασαν και τους έκλεισαν στη φυλακή στη Γεωργική Σχολή στην Κόνιτσα, πολλούς έθνικόφρονες όπως τους έλεγαν. Τους είχαν για σκότωμα αλλά έγινε ανταλλαγή με αντάρτες. Κάποτε πάλι ήταν κατάλοιπο σπίτι μας ένας στρατιώτης που βλαστημούσε την "ορα που ή μάνα του τον έκανε αγόρι αειδιασμένος από τον αδελφοκτόνο πόλεμο.

Αλλά το σημαντικότερο γεγονός με αίτια τα πολιτικά ήταν ο μεγάλος πετροπόλεμος. Κοντά στο χωριό μου και σε μία απόσταση όσο κάνει να καπνίσεις ένα τσιγάρο είναι ένα άλλο χωριό που χωρίζεται από το δικό μας με έναν λόφο. Στην ίδια απόσταση είναι ένα τρίτο χωριό που γνωρίζομαστε ένας-ένας. Τα παιδιά του μεσικού χωριού λοιπόν ήθελαν να ανεβαίνουν και αυτά στον λόφο μας τα βράδια για ναντάδες. Έτσι απεφάσισαν να τον κυριεύσουν με πόλεμο που κράτησε ένα μερόνυχτο. Αν και μου φαίνεται δεν πήγαινε ακόμη Σχολείο κουβαλούσα και εγώ πέτρες στο λόφο. Πίς μαζεύαμε σε μεγάλους σωρούς πριν να αρχίσει η επίθεση. Μπήκαν στη μάχη αργότερα και μεγαλύτερα παιδιά με ξυλοντούφεκα που έρριχναν σφαίρες και σιάγια ενώ άλλοι πολεμούσαν με μαγιούρες, σφενδόνες και λάστιχα. Οί πέτρες έπεφταν βροχή. Μπορεί να ήταν κάπου 80 παιδιά που πολεμούσαν. Δεν κατάφεραν να πατήσουν την κορυφή του λόφου. Πολλοί πιάστηκαν αιχμάλωτοι και πέρασαν την νύχτα τους κλεισμένοι στις τουαλέτες του Σχολείου μας. Απελευθερώθηκαν την άλλη μέρα από τους άνδρες. Φυσικά δεν έλλειψαν οί τραυματισμοί.

Κάπου τότε πέρασε από την Μεσαριά και ο "Αρης Βελουχιώτης και βασάνισε στην πλατεία έναν χωριανό μας που ήταν αντάρτης στην αντίπαλη παράταξη του Ζέρβα. Του γύμνωσε το στήθος και τον χάρωνε με το μαχαίρι βαθειά πολλές φορές. Είχε ένα μαχαίρι που έκανε μία χαρακιά στη ράχη του για κάθε άνθρωπο που σκότωνε. Έπεσαν οί γυναίκες και ο καπετάν Ζδράβος από την Κόνιτσα και τον γλύτωσαν. Του έβαλαν οί γυναίκες αλάτι στις πληγές που του άφησαν τεράστιες ουλίες. Πρώτη και τελευταία φορά χαρίζω ζωή σε αντίπαλο είπε τότε ο "Αρης.

Β) ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

Με την άφιξη των ανταρτών στο χωριό οί άνδρες που ήταν στην αντίπαλη παράταξη έφυγαν από τα σπίτια τους και για ένα χρόνο ήταν ανταρτοπλήκτοι στην Κόνιτσα. Μεταξύ αυτών ήταν και ο πατέρας μου. Όταν με ρωτούσαν οί αντάρτες που είναι έλεγα πως πήγε στο βουνό να μαζεύσει σαλιγκάρια. Λίγες μέρες πριν έρθουν οί αντάρτες ο στρατός υποχώρησε σε μία ατέλειωτη φακαγιά στην άκρη του δάσους. Καθόμασταν πάλι τότε άμπαρωμένοι στο σπίτι και περιμέναμε με αγωνία τους αντάρτες. Και ήρθαν κατεβαίνοντας

ἀπό τό βουνό πίσω ἀπό τό σπίτι μας. Καί τούς βλέπαμε ἑμεῖς τά παιδιὰ μέ φόβο καί περιέργεια ἀπό τό παράθυρο στόν ὄντα στριμωγμένοι ὁ ἕνας πάνω στόν ἄλλο. Καί γελοῦσαμε μέ τό ἄλλοπρόσαλλο ντύσιμό τους. Μερικοί φοροῦσαν κουρέλλια δεμένα μέ σπάγκο ἀντί γιά παπούτσια στά πόδια τους.

Ἀργότερα χτύπησε ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ καί μαζευθήκαμε ὄλο τό χωριό στήν πλατεία καί μᾶς μίλησε κάποιος ὑπεύθυνος τῶν ἀνταρτῶν. Ὁρίσανε ὑπεύθυνους στό χωριό γιά τήν τροφοδοσία, πληροφορίες, μαγεῖρεμα καί καταλύματα στά σπίτια, γιά τήν ἐπίταξη ἀνθρώπων καί ζώων, γιά τά λαϊκά δικαστήρια καθώς καί δάσκαλο γιά τά παιδιὰ. Κάθε βράδυ μετά τήν δύση τοῦ ἡλίου ἔβγαινε στό παράθυρο τοῦ Σχολείου ἕνας ἀντάρτης καί μέ τόν τηλεβόα μᾶς ἀνακοίνωνε τό δελτίον εἰδήσεων τῆς ἡμέρας. Ἐλεγε: Συναγωνιστές καί συναγωνίστριες, προσοχή-προσοχή, δελτίον εἰδήσεων ἐφόδου. Ἀλλά στό περιεχόμενο τοῦ δελτίου συνήθως ἔλεγε δικές μας ἀπώλειες καμμιά ἢ ἕνας ἑλαφρά τραυματίας καί γελοῦσαμε ἑμεῖς πού δέν εἴμασταν μαζί τους. Διάβαζε πάντα τό δελτίο στό φῶς ἑνός δαυλοῦ καί κάποτε γελάσαμε μέ τήν καρδιά μας καθώς βγαίναμε ὄλοι στά παράθυρα ἢ στίς αὐλές νά ἀκούσουμε τό δελτίο καί ἀφήναμε τίς δουλειές μας. Ἀρχισε μέ τό προσοχή-προσοχή καί σέ λίγο: μᾶς ἔσβυσε τό δαδί. Δηλαδή περιμένετε νά τό ἀνάψω γιά νά συνεχίσω τήν ἀνάγνωση τοῦ δελτίου. Δέν εἴχαμε τότε πετρέλαιο γιά τίς λάμπες λόγω τοῦ ἀποκλεισμοῦ. Μέ τόν τηλεβόα ἐπίσης φώναζαν στούς στρατιῶτες πῶς εἶναι ἀδέρφια νά σκοτώσουν τούς ἀξιωματικούς τους καί νά πᾶνε μαζί τους. Τούς ἀξιωματικούς τούς ἔλεγαν μπουραντάδες καί κολόπαιδα τῆς Φρειδερίκης. Λευτεριά καί δημοκρατία ἦταν τά συνθήματά τους. Ὅχι στόν φασισμό, τήν πλουτοκρατία καί τούς ξενοφέρτους. Μιά μέρα πέρασε ἀπό τό χωριό ἕνας καπετάνιος ἀντάρτης καβάλλα μέ ἕνα τεράστιο ἄλογο καί ἑμεῖς τά παιδιὰ θαυμάσαμε τίς ὀπλές τοῦ ζῶου στή λάσπη.

Πέρασαμε ἕναν χρόνο ὑπό κατοχή τῶν ἀνταρτῶν χωρίς νά μᾶς ἐνοχλοῦν ἄν καί δέν ἔλειπαν τά μικροεπεισόδια μεταξύ τῶν χωριανῶν. Εἴχαν μαγειρεῖο καί Νοσοκομεῖο καθώς καί χασάπικο στό χωριό πού συχνά ἔσφαζε 100 γιδοπρόβατα τήν ἡμέρα. Γιά τήν ἀκρίβεια 99 ὅσα κόβει καί ὁ λύκος στό κοπάδι ὅπως ἔλεγε ὁ Κώστας ὁ χασάπης. Ὅποιος ἀπό ἐμᾶς τά παιδιὰ βοηθοῦσε στό σφάξιμο ἔπαιρνε τήν κοιλιὰ τοῦ σφαχτοῦ. Κουβάλησα πολλές κοιλιές στό σπίτι μου. Στά τρία γίδια πού εἶχε κάθε σπίτι τό ἕνα ἦταν γιά τόν ἀγῶνα. Αὐτό γίνονταν καί στό ψωμί καί γενικά σ' ὅλα τά προϊόντα μας. Συχνά δέ μᾶς ἀνέθεταν διάφορες ἀγκαρίες. Στό χωριό ἦταν μόνιμα ἕνα κοπάδι πρόβατα καί γίδια τῶν ἀνταρτῶν μέ βοσκό ἀντάρτη ἀλλά ἐπειδή ἦταν πολλά ὑποχρέωναν τά παιδιὰ νά πηγαίνουν μέ τή σειρά νά βοηθοῦν στή φύλαξη. Κάποτε δύο παιδιὰ ἔσφαξαν μέ σουγιά κρυφά ἕνα κατσίκι ἀπό τό κοπάδι καί τό κουβάλησαν σ' ἕνα σπίτι πού ἦταν ἀκατοίκητο. Ἐκεῖ βρῆκαν βούτυρο καί τό ἔφησαν μέ ἄλλα παιδιὰ. Ἐνα μεγάλο κριάρι δέν μπόρεσαν νά τό σκοτώσουν μέ τίς πέτρες. Μιά ἄλλη φορά τά παιδιὰ ἔσφαξαν 4 κατσίκια ἀπό τό κοπάδι τῶν ἀνταρτῶν καί

τό κρέας τό πήγαν στά σπίτια τους. Μας υποχρέωναν επίσης νά βοηθοῦμε στό σκόψιμο τῶν ἀμπριῶν καί τῶν χαρακωμάτων στόν Σιοῦμο, νά πλέκουμε κάλτσες καί φανέλλες καί νά κεντοῦμε τό σήμα Δ.Σ. (Δημοκρατικός Στρατός) στά δίκοχά τους. Κάθε τόσο πακετάραμε δέματα μέ προϊόντα ἀπό τό σπίτι μας ὅπως καρύδια, κινδώνια, φουντούκια, γλυκά, κουλουράκια καί ἄλλα φαγώσιμα. Βοηθοῦσαμε καθημερινά στό μαγείρεμα καί τό ζύωμα στό σπίτι τῆς Ἀγγελικούλας.

Ἦταν μεσάνυχτα ὅταν ἄρχισαν οἱ ἐπιχειρήσεις τῶν ἀνταρτῶν γιά τήν κατάληψη τῆς Κόνιτσας τήν ὥρα πού πηγαίναμε στήν ἐκκλησία τῆς Χριστοῦγεννα. Οἱ γυναῖκες εἶχαν ἐπιστρατευθεῖ νά κουβαλοῦν τραυματίες στό φορεῖο. Ἡ μάνα ἔλλειπε ἀπό τό σπίτι ὡς τήν πρωτοχρονιά πού γύρισε τήν ὥρα πού κόβαμε τήν βασιλοπιττα (μπομποτόπιττα). "Ὅλες τίς δουλειές στό σπίτι τίς κάναμε ἐμεῖς τά παιδιά. Ἐκεῖνες τίς μέρες ἔφεραν στό Νοσοκομεῖο τοῦ χωριοῦ πολλούς τραυματίες πάνω σέ φορεῖα. Μιά μεγάλη φάλαγγα ἀπό τό Σχολεῖο ὡς τό Μεσοχώρι. Ἦταν καί ἓνα παιδί 15 χρόνων πού φώναζε γιατί δέν τό ἀφησαν νά ρίξει ὅλες τίς σφαῖρες του καί κατόπιν νά τό βάλουν στό φορεῖο.

Ἄλλοτε πάλι κάναμε μάθημα στό Σχολεῖο καί ἀκούγονταν στήν τάξη οἱ φωνές ἑνός τραυματία ἀντάρτη πού τοῦ κόβανε τό πόδο μέ πριόνι. Ἐμᾶς τά παιδιά μᾶς ἔβαζαν νά φυλάγουμε τά σύρματα τοῦ τηλεφώνου νά μήν τά κόβουν οἱ στρατιῶτες. Ἦταν ἀπό ἀγναθῶτο σύρμα ἀπό τοὺς φράχτες μας πού τό ζετυλίγαμε στήν πλατεία μέ προσωπική ἐργασία. Στά δένδρα πού ἀκουμποῦσε τό σύρμα ἔβαζαν μπαλώματα γιά μονωτικό ἀντί γιά γυαλί. Αὐτά ἦταν τά πρῶτα τηλέφωνα στήν περιοχή μας.

Στήν ἐπέτειο τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως ὀργανώσανε χορό καί τραπεζώθησαν στήν μεγάλη πλατεία ἀντάρτες καί ἀντάρτισσες. Ἐκεῖνη ἡ πλατεία ἀργότερα εἶχε γεμίσει ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιά βραδυά ἀπό τό παιδομάζωμα τῶν γύρω χωριῶν, κάπου 200 παιδιά. Ὄταν τά ρωτοῦσαν ἀετόπουλα τίνος εἴσθε ἀπαντοῦσαν μέ μιά φωνή τοῦ Μάρκου καί ὁ Μάρκος τίνος εἶναι, δικός μας. Καί ἀντηχοῦσαν τά βουνά ἀπό τίς ὀμαδικές φωνές καί τό τραγούδι. Ἐκεῖνο τό βράδυ ἔμειναν κατάληψη στό σπίτι μας ἕξη μικρά παιδιά ἀπό τά Βλαχοχώρια πού ὀρισμένα ἦταν νήπια. Σπαρακτικός ἦταν ὁ ἀποχωρισμός τῶν παιδιῶν τοῦ χωριοῦ μας λίγο ἀργότερα καθώς τραγουδοῦσαν μικροί καί μεγάλοι οἱ χωριανοί τό τραγούδι φεύγουν τ' ἀδέρφια μας. Τοὺς ἔβλεπα κρυμμένος πίσω ἀπό τήν καλύβα μας στό ἄλώνι. Ἦρθε πολλές φορές στό σπίτι μας ὁ καπετάν Φλόγας μέ μιά κλίτσα νά μᾶς πείσει νά πᾶμε καί ἐμεῖς. Εἴμασταν 4 ἀδέρφια. Ὄταν τόν βλέπαμε νά ἀνηφορίζει στό σπίτι μας τρέχαμε νά κρυφθοῦμε στήν καλύβα. Τί θά πεῖ ὁ ἄνδρας μου ὅταν ἐπιστρέφει καί δέν βρεῖ τά παιδιά στό σπίτι τοῦ ἔλεγε ἡ μάνα μου. Θά γνωρῖσουν κόσμο, θά τρῶνε καλά καί θά σπουδάσουν ἐκεῖ τοὺς ἔλεγε αὐτός. Μᾶς ἔλεγαν ἀκόμη πῶς θά δοῦμε τραῖνα καί θά βροῦμε τό σπίτι τοῦ παππού μας πού πέθανε στή Ρουμανία. Εἶχε ζενιτευθεῖ λίγο μετά τό γάμα του καί δέν ζαναγύρισε ποτέ. Γιά οἰκο-

γενειακούς λόγους μονομάχησε με τον πατέρα του στο άλωνι μας με τα όπλα.

Κάποτε μας αγιάρεψαν οι αντάρτες να κουβαλήσουμε πυρομαχικά στο ποτάμι. Ένα παιδί έβαλε στον ατομικό όλμο που κουβαλούσε ένα βλήμα και τό έσπασε. Δίναμε στους αντάρτες ένα φύλλο χαπνού από τον κήπο μας και μας έδιναν το όπλο τους τὰ ρίξουμε μιὰ σφαίρα. Ότι πιο πολύ έλλειπε τότε ήταν το άλάτι. Είμασταν το μόνο σπίτι που είχε έναν μεγάλο τενεκέ με άλάτι από το μαγαζί του πατέρα αλλά μήπως ξέραμε πόσο θα κρατήσει αυτός ο πόλεμος; Κάποτε που γίνονταν ή κηδεία ενός αντάρτη 'Αξιωματικού ο αδερφός του έρριξε μιὰ ριπή με το πολυβόλο. Θυμάμαι οι γιακάδες του ήταν γεμάτοι φεΐρες. 'Ακρίδες, μύγες, φεΐρες και φύλλοι υπήρχαν παντού και ήταν καθημερινή φροντίδα μας να απαλλαγούμε απ' αυτά. Σύννεφο πετούσαν οι ακρίδες στα χωράφια. Σκόρπισαν φάρμακο μετά τον πόλεμο και τίς έξόντωσαν.

Μιὰ περίπτωση σιληρότητας των ανταρτών ήταν εκείνη που είχαμε κάποτε κατάλυμα στο σπίτι έναν αντάρτη και διαμαρτύρονταν για το φτωχό φαγητό που του σερβίραμε (τραχανά με λουιάνια). Δεν ήθελε να καθίσει στο τραπέζι να φάει. Πήρε το πιάτο και ναβάλλησε ένα μπαούλο. Είδε στον τοίχο τή φωτογραφία ενός θείου μου που ήταν χωροφύλακας στους Βαλκανικούς πολέμους και τον έβριζε. Μας υποχρέωσε να την σχίσουμε και υπάρχει ακόμη στο σπίτι έτσι μισοσχισμένη.

Η επικοινωνία με τον πατέρα στην Κόνιτσα ήταν αδύνατη. Ήταν επικίνδυνο να περάσουν οι σύνδεσμοι του στρατού από τίς γραμμές των ανταρτών. Κάποιος που τόλμησε φεύγοντας πέταξε στην πλατεία του χωριού πορτοκαλόφλουδες για να έξοργίσει τους αντάρτες.

&

Στίς επιχειρήσεις που άρχισε ύστερα ο στρατός για την κατάληψη του Γράμιου το χωριό μου ήταν από τὰ πρώτα εμπόδια καθώς δέσποζαν πάνω από το ποτάμι οι δύο όχυρωμένοι λόφοι και ο Σιούμος. Είχαν χαρακώματα και άμπριά με 2-3 σειρές κορμούς δένδρων σκεπασμένα. Σ' ένα από αυτά τὰ άμπριά κατά την επέθεση μπήκε μιὰ όβίδα από το χωμάτινο άνοιγμα του παραθύρου και τό διέλυσε. Η επέθεση έγινε πρώτα με το πυροβολικό και κατόπιν ήρθαν τὰ άεροπλάνα. Επειδή το σπίτι μας ήταν φάτσα απέναντι από τον όχυρωμένο λόφο σε μιὰ απόσταση μόλις ένατό μέτρων έγνασταθήκαμε στο υπόγειο ενός άλλου σπιτιού και βγαίναμε με προσοχή στα παράθυρα να ίδουμε τὰ άεροπλάνα που βουτούσαν πυροβολώντας. Μόλις προσπερνούσαν έβγαιναν από τὰ χαρακώματα οι αντάρτες και πυροβολούσαν. Ύστερα ως ότου έρθει το επόμενο άεροπλάνο φηλά από την κορυφή του δάσους κουβαλούσαν γρήγορα τους τραυματίες κάτω από κιάτι δένδρα. Οι κάλυψες από τὰ ρουκετοβόλα των άεροπλάνων έπεφταν δίπλα μας πάνω σε μιὰ τσίγκινη στέγη με θόρυβο. Μόλις έφευγαν τὰ άεροπλάνα τρέχαμε έμεΐς τὰ παιδιά να τους μαζέψουμε. Μιὰ όβίδα πυροβολι-

κοῦ ἔσπασε στὸν τοῖχο τῆς ἡαλύβας μας ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ὑπάρχει ἀκόμη ἡ τρύπα ποῦ ἄφησε. Ἡ πόρτα καὶ ὁ κἀδιος γέμισαν τρυπες καὶ ὅλα τὰ παρὰθῦρα τοῦ σπιτιοῦ ἔσπασαν. Οὔτε ὄραχμὴ ἀποζημίωση δέν πήραμε ἀπὸ τὴν Στέγαση ἀργότερα. Σ' ἓνα τέτοιο διάλειμα τῆς μάχης πήγαμε βιαστικὰ νὰ κήσουμε κλαδιὰ γιὰ τὰ κατσίκια ποῦ ὅπως καὶ τὰ ἄλλα ζῶα τὰ εἴχαμε πολλές μέρες κλεισμένα στὸ κατώϊ. Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ κλαδιὰ ποῦ κουβαλήσαμε ἦταν καὶ μιὰ φωλιά μὲ μικρὰ πουλιά ποῦ τὰ βάλαμε πάνω στὸ τζάνι καὶ τοὺς δίναμε νὰ φαίνε. Στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ εἴχαν ἀνοιχθεῖ δύο μεγάλα ἀμπριά γιὰ τὸν κὸσμο καὶ τρέχαμε νὰ κρυφθοῦμε μέσα ὅταν ἀρχιζε ἡ μάχη. Κι' ἐννοιωθα πάντα μιὰ ἀφόρητη ἀσφυξία ἐκεῖ μέσα μὲ τόσο κὸσμο ποῦ εἶχε. Γρήγορα ὅμως διαπιστώσαμε ὅτι τὰ σπίτια μας ἦταν πιὸ ἀσφαλῆ. Ἔτσι ἐμεῖς φιλοζενηθήκαμε στὸ σπίτι τοῦ τέως Προέδρου τοῦ χωριοῦ. Φορούσαμε διπλά ροῦχα γιατί ἔλεγαν πὼς μπορεῖ νὰ ἔρθει ξαφνικὰ ὁ στρατὸς νὰ μᾶς πάρει στὴν Κόνιτσα.

&

Κι' ἓνα πρωῖνὸ ἐκεῖ ποῦ εἴμασταν συγκεντρωμένοι 15-20 ἄτομα μαζὺ σ' ἓνα θολωτὸ ὑπόγειο ἐνὸς ἄλλου σπιτιοῦ γιὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦμε ἀπὸ τὸ πυροβολικὸ εἶδαμε μιὰ ὀμάδα στρατοῦ νὰ μπαίνει στὸ χωριό. Βγήκαμε τότε ἔξω καὶ χαιρετούσαμε τοὺς στρατιῶτες ποῦ πηγαινοέρχονταν ἐπιφυλακτικὰ. Ἐκεῖ κοντὰ στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ μας εἶδαμε ἓναν ἀντάρτη νὰ προσπαθεῖ νὰ φύγει καὶ τὸν ὑποχρέωσαν νὰ παραδοθεῖ μπροστὰ στὰ μάτια μας. Τοῦ φώναζαν νὰ πετάξει τὸ ὄπλο του καὶ νὰ σηκώσει τὰ χέρια του ψηλά. Οἱ ἀντάρτες ἀναγκάστηκαν νὰ παραδόσουν τοὺς λόφους γιατί πίσω ἀπὸ τὸν κλέφτη εἶχε προχωρήσει ὁ στρατὸς καὶ θὰ παγιδεύονταν.

Τὸ βράδυ ὁ στρατὸς τὸ ἔρριξε στὸ γλέντι μὲ ντόπιο κρασί. Μᾶς φίλεψαν κουραμένους ἀφράτες καὶ κουνσέρβες καὶ ἐμεῖς τὰ παιδιὰ τοὺς λέγαμε ἀντάρτικα τραγούδια. Ἐκείνη τὴν ἴδια μέρα τῆς ἀπελευθερώσεως ἦρθε καὶ ὁ πατέρας στὸ σπίτι μας μὲ 4-5 ἄλλους χωριανούς, τὸν Πρόεδρο, ἓναν στρατιῶτη γείτονά μας καὶ τὸν λοχία μιᾶς ὀμάδας, ποῦ ὡς τὸ βράδυ ἔσκαβαν χαρακώματα πίσω ἀπὸ τὸ σπίτι μας ὡς ψηλά στὸ δάσος καὶ ἔπιναν στὸ μαντζάτο.

Εἶχε νυχτώσει καλὰ ὅταν ἀκούσθηκαν οἱ πρῶτοι πυροβολισμοὶ ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες ποῦ δέν ξέρω γιὰ ποιὸ λόγο ἀποφάσισαν νὰ ἐπανακαταλάβουν τὸ χωριό. Ἐφυγε βιαστικὰ ὁ λοχίας καὶ κατεβήκαμε ὅλοι μας στὸ ὑπόγειο. Ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι μας στὸ δρόμο πολεμοῦσε ξαπλωμένος μὲ ἓνα τόμισον στὰ χέρια ἓνας στρατιῶτης. Βγήκε ἡ μάνα στὴν πόρτα καὶ τὸν ρωτοῦσε τί νὰ κάνουν οἱ ἄνδρες ποῦ εἶναι μέσα. Ἄν μποροῦν νὰ πολεμήσουν λέει νὰ ἔρθουν μαζὺ μου, μᾶς σκότωσαν τὸν διμοιρίτη τὰ σκυλιὰ φώναξε. Ἀλλὰ πάνω στὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μας εἶχαν ἐν τὸ μεταξύ σιαφαλώσει οἱ ἀντάρτες καὶ ἀκούγονταν μέσα στὰ δωμάτια τὸ κροτάλισμα τῶν ὄπλων τους. Παγιδευμένοι ἔτσι ὅλη τὴ νύχτα λαγοκοιμήθηκα γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ στὰ ἄχυρα μὲ τὰ ζῶα. Οἱ μάχες στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα κράτησαν ὅλη τὴ νύχτα. Τὸ πυροβολι-

κὸ μας ἔρριξε πολλές ὀβίδες πάνω στὰ σπίτια. Μιά οἰκογένεια ὅταν εἶδε τοὺς ἀντάρτες νὰ παραβιάζουν τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της τρύπησε μὲ κασμάδες ἕναν τοῖχο καὶ πέρασε στὸ διπλανὸ σπίτι. Εἶχα ἀνεβεῖ ἀπὸ τὸ ὑπόγειο στὸν ὄντα γιὰ μιὰ στιγμή καὶ ἔβλεπα ἀπὸ τὸ παράθυρο νὰ περνοῦν σὰν πυγολαμπίδες σμήνη ἀπὸ φλογοφόρες σφαῖρες τῶν ἀνταρτῶν μέσα στὸ σκοτάδι. Ἀπὸ τὶς σφαῖρες αὐτές ἔπιασε φωτιὰ μιὰ μεγάλη καλύβα γεμάτη χόρτα λίγα μέτρα πάνω ἀπὸ τὸ σπίτι μας καὶ λαμποκοποῦσε ἡ γειτονιά ἀπὸ τὶς φλόγες τῆς ὅλη τὴν νύχτα. Εὐτυχῶς ἡ φωτιὰ δὲν ἦρθε ὡς τὴν οἰκὴ μας καλύβα πού εἶναι δίπλα στὸ σπίτι μας. Οἱ ἀντάρτες, τὸ πυροβολικὸ καὶ ἡ φωτιὰ μᾶς ἀπειλοῦσαν ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή. Οἱ ἐπιτιθέμενοι ἦταν κυρίως ἀντάρτισσες.

Τὸ πρωὶ οἱ ἀντάρτες εἶχαν ὑποχωρήσει. Γέμισε τὸ νεκροταφεῖο μας ἀπὸ νεκροὺς στρατιῶτες καὶ τὰ χωράφια ἀπὸ ἀντάρτες. Ἀργότερα καθὼς βοσκοῦσα τὴν ἀγελάδα μὲ ἄλλα παιδιὰ σ' ἕνα χωράφι ξέθαψε μὲ τὸ κέρατό της τὸν σκελετὸ ἑνὸς ἀντάρτη καθὼς σκόλασε τὸ κέρατό της στὴ ζώνη του. Ἦταν ἕνα μεγαλύτερο παιδί πού φοροῦσε στρατιωτικὰ ἄρβυλα καὶ πῆρε τὸ κρανίο του καὶ μᾶς μάθαινε πὼς παίζεται τὸ ποδόσφαιρο πού εἶχε μάθει στὴν Κόνιτσα ὅπου ἦταν μὲ τοὺς ἀντάρτες. Ἔτσι πῆρα τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς μπάλας καὶ ἔτσι βλέπω ἀκόμη τὸ ποδόσφαιρο, παιχνίδι γιὰ ἀγριάνθρωπους.

Τὴν ἄλλη μέρα μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ κακὸ ἄδειασε ὅλο τὸ χωριό. Ἐμειναν μόνο δύο φύλακες. Φορτωθήκαμε ὅτι μπορούσαμε ἀπὸ τὸ σπίτι μας καὶ πήραμε τὸ δρόμο τοῦ ξερριζωμοῦ, οἱ πιδὸ πολλοὶ προσωρινὰ γιὰ τὴν Κόνιτσα. Κι' ἔβλεπες ἕνα καραβάνι ἀτέλειωτο ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ ζῶα νὰ σέρνεται ἀπὸ ψηλά τὸ βουνὸ ὡς κάτω στὸ ποτάμι. Καθὼς ἀποχαιρετοῦσα τὸ σπίτι μου γιὰ πρώτη φορά μὲ ἀνεκφραστὴ ὀδύνη ἔσκυφα καὶ ἔβαλα στὴν τσέπη μου κάμποσες σφαῖρες πού ἦταν σκορπισμένες στὸ δρόμο. Μέσα σὲ κάτι ἀνοιχτὰ χωράφια φαίνονταν τυμπανισμένα 2-3 μουλάρια τοῦ στρατοῦ σκοτωμένα ἀπὸ νάρκες. Στὴν Κόνιτσα ὅπου πήγαμε καβάλλα σὲ φορτηγὰ αὐτοκίνητα πού μᾶς περίμεναν στὴ Σνάλα μείναμε γιὰ λίγες μέρες ὅλο τὸ συγγενολοῖ σ' ἕνα δωμάτιο 15-20 ἄτομα μαζύ. Καὶ θυμάμαι πού ἕνας θεῖος μου ψηλὸς πού δὲν εὔρισκε τόπο νὰ ξαπλώσει ὅταν κοιμηθήκαμε χώθηκε μέσα στὸ τζάνι.

Ἐπειτὴ εἰς τὰ παιδιὰ φορτωθήκαμε στὰ στρατιωτικὰ τζέϊμς καὶ μᾶς πήγαν στὴν Παιδόπολη Ἁγία Ἐλένη. Ἐκεῖ γίναμε φίλοι μὲ πολλὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν περιοχὴ μας καὶ συνασπισθήκαμε στοὺς καυγάδες μὲ παιδιὰ ἀπὸ ἄλλες Ἐπαρχίες καὶ περισσότερο στὰ παιχνίδια καὶ στὸν συναγωνισμὸ στὰ μαθήματα. Ὁ κῆλος μας αὐτὸς μᾶς συνέδεε ἀκόμη καὶ ὅταν εἴμασταν στὸ Γυμνάσιο ἀργότερα ἢ ἀνταμώνουμε στὰ πανηγύρια. Μείναμε σὲ τὸλ σὲ διπλὰ κρεβάτια σὲ δύο σειρές. Ὅλοι προτιμούσαμε τὰ κάτω κρεβάτια ἀπὸ τὸν φόβο μήπως πέσουμε τὴν νύχτα. Γενικὰ τὸ προσωπικὸ μᾶς κατομεταχειρίζονταν καὶ ὅλοι θέλαμε νὰ φύγουμε. Εἶχαμε ἕναν κέρβερο νυχτοφύλακα πού μιὰ φορά ἔπιασε ἀπὸ τὰ αὐτιά ἕναν φίλο μας καὶ τοῦ χτυποῦσε ἀλύπητα τὸ κεφάλι σ' ἕναν

ὀρθοστάτη φωνάζοντας μαῦρο γουρούνι σημαδεμένο, κι ὡς τώρα ἀκόμη αὐτό τὸ παιδί τὸ λέμε γουρούνα. Φοβόμασταν ἐπίσης τὴν πλήστρα μιὰ γυναῖκα χονδρή σὰν ἀρνούδα πού μᾶς ἔκανε ὀμαδικὸ μπάνιο. Φιά νὰ μᾶς ξεπλύνει ἀπὸ τίς σαπουνάδες ἔρριχνε ἕναν κουβά νερὸ ἐπάνω μας καὶ μᾶς πιάνονταν ἢ ἀναπνοή. Κάνναμε μάθημα 20-30 παιδιὰ μαζὺ σὲ μεγάλες σκηνές καθισμένοι στὸ χῶμα σταυροπόδι. Κάποτε ρώτησε μιὰ δασκάλα τί εἶναι βασιλιάς. Καὶ ἤμουν ὁ μόνος πού τόλμησε νὰ σηκωθεί μπροστὰ σὲ τόσα ἄγνωστα παιδιὰ καὶ νὰ δώσει τὴν σωστὴ ἀπάντηση. Καὶ μὲ συμπαθοῦσε ὕστερα αὐτὴ ἡ δασκάλα καὶ ἔγινε αὐτὸ αἶτις νὰ θέλουν ὅλα τὰ παιδιὰ νὰ εἶναι φίλοι μου. Παίζαμε καραγκιόζη καὶ ἀπαγγέλναμε ποιήματα. Θυμάμαι τὸ σατυρικὸ κάποιου Μανούρη μαθητῆ πού ἀνάμεσα στὰ ἄλλα εἶπε γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ Παρανάλαμου πού ἔχει πολλοὺς γύφτους: Γύφτοι ἀπὸ τὸν Παρανάλαμο μᾶς ἀναστάτωσαν τὸ θάλαμο. Παίζαμε συχνὰ σ' ἕνα γήπεδο πίσω ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖο καὶ φτιάχναμε τόπια ἀπὸ γάζες καὶ βαμβάνια πού μᾶς πετοῦσαν οἱ ἄρρωστοι. Μᾶς πήγαν κάποτε ἐκδρομὴ νὰ δοῦμε τὴν λίμνη. Ἐκατοντάδες παιδιὰ στὴ γραμμὴ χωρὶς παπούτσι καὶ ὅπως ἔκανε ζέστη κολλοῦσε ἢ ἄσφαλτος στὰ πόδια μᾶς καὶ πηδοῦσαμε. Μέρους ξύναμε ὕστερα τὰ δάκτυλα γιὰ νὰ βγάλουμε τὴν πίσσα. Τὸ ἐπισκεπτῆριο τῶν γνωστῶν μας τὴν Κυριακὴ ἦταν ἡ χαρὰ μας. Κι ἔβλεπες ἐκεῖ στὴν πύλη νὰ σπαράζουν στὸ κλάμα τὰ παιδιὰ καὶ νὰ ζητοῦν νὰ τὰ πάρουν στὸ σπίτι. Μετὰ ἀπὸ τρεῖς μῆνες παραμονῆς στὴν Παιδόπολη ὁ πατέρας πού ἐν τὸ μεταξύ εἶχε ἐπιστρέψει πάλι στὸ χωριὸ ἀπεφάσισε νὰ μᾶς πάρει καὶ τὰ τέσσερα ἀδέρφια στὸ σπίτι. Ὅλα τὰ παιδιὰ τότε μᾶς καλοτύχιζαν καὶ μᾶς ἀποχαιρετοῦσαν καὶ δίναμε ραντεβού στὰ πανηγύρια καὶ ὄρκους φιλίας.

&

Ἐπιστρέφοντας στὸ χωριὸ ὁ πόλεμος μαίνονταν πιὸ ἄγριος γιὰ ἕνα χρόνον ἀκόμη στὰ γύρω βουνὰ τοῦ Γράμμου. Οἱ ἐνέδρες τῶν ἀνταρτῶν κοντὰ στὸ χωριὸ ἦταν συχνές καὶ ὁ φόβος τῆς ἐμβάσεως τοῦ πολέμου μᾶς κρατοῦσε σὲ συνεχὴ ἀγωνία. Ἡ κυκλοφορία στὰ χωράφια ἀπαγορεύονταν μετὰ τὴν δύση τοῦ ἡλίου. Γιὰ νὰ μετακινηθοῦμε στὴν Κόνιτσα καὶ ἄλλα χωριά ἔπρεπε νὰ βγάλουμε ἄδεια καὶ μετὰ τὸ 1960 ἀκόμη. Κοντὰ στὸ μῦλο ἀνατεινέχθηκε ἕνα ἐργολαβικὸ αὐτοκίνητο ἀπὸ νάρκη πού ἔβαλαν τὴν νύχτα οἱ ἀντάρτες. Ἀνακρίθηκαν πολλοὶ χωριανοὶ στὸ Κεράσοβο.

Μιὰ μεραρχία στρατοῦ ἦταν ἐγνατεστημένη στὸ ποτάμι καὶ ὁ πατέρας ἀνοίξε ἕνα καλὸ μαγαζὶ πού δούλευε κυρίως ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες. Ἀνοίξαν ἀκόμη δύο μαγαζιά καὶ κτίσθηκε ἀπὸ τὴν Ἀγροτικὴ τράπεζα ἀποθήκη. Καὶ πηγαίναμε τίς περισσότερες μέρες ἐκεῖ ἐμεῖς τὰ παιδιὰ καὶ παίζαμε μὲ τοὺς στρατιῶτες μπάλα. Ὅλοι ἔλεγαν πὼς εἶναι ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ μάγισσες καὶ ποδοσφαιριστὲς τοῦ Ὀλυμπιακοῦ. Συχνὰ πάλευαν μεταξύ τους. Ἦταν καὶ ἕνας βλάχος περαστὴς ἀπὸ ἐκεῖ πού ἔβγαζε μεροκάματο παλεύοντας μὲ τοὺς στρατιῶτες μιὰ καὶ ἔπαιρνε 5 δραχμές γιὰ κάθε νίκη. Οἱ στρατιῶτες αὐτοὶ

μᾶς γνώριζαν καί μᾶς ἔδιναν κουραμάνες, τυρί, κοσσέρβες καί συχνά φαγητό ἀπό τό καζάνι τους. Ἐνας στρατιώτης πού εἶχε πάρει τό ἀπολυτήριο του ἀνέβηκε μέ τή σειρά σ' ὅλα τά δένδρα τοῦ κάμπου καί φώναζε μέ χαρά: ἀπο-λύ-ο-μαι. Μιά μέρα χάσαμε τήν γίδα μας τήν σκληρίνω πού τήν βρήκε ὁ στρατός καί πῆγα μέ τόν πατέρα νά τήν ἀναγνωρίσω. Καί μέ ρωτοῦσε ὁ Ἀξιωματικός σέ μιᾶ σιηνή νά τοῦ πῶ τά σημάδια τῆς γίδας πρίν νά τήν ἰδῶ. Ἔχει ἕνα βλήμα ἀπό νάρη στό κεφάλι της τοῦ εἶπα, εἶναι σιούτα, παρδαλή καί ἔχει σκουλαρίκια.

Μερικοί στρατιῶτες ἔρχονταν στό χωριό τά βράδια καί γλεντοῦσαν σ' ἕνα οὔζερί πού ἀνοίξε κάποιος γι' αὐτούς. Μιά μέρα ὅμως κυνηγοῦσαν μιᾶ κοπέλλα τοῦ χωριοῦ μεθυσμένοι νά τήν πιάσουν. Ἦρθε τρέχοντας ἀλαφιασμένη στό σπίτι μας καί τήν κρύψαμε στό τζάκι στό μαγειριό. Ἐλεγαν ἐπίσης πῶς στό δάσος κυκλοφοροῦσε ἕνας γυμνός στρατιώτης.

Τότε ἄρχισαν καί τά πρῶτα μεροκάματα στόν τόπο μας στήν ὁδοποιΐα καί καλυτέρευσαν τή ζωή τους οἱ χωριανοί. Σέ λίγο ἄρχισε πάλι ἡ μετακίνηση στίς πόλεις πού συνεχίσθηκε ὡς τό 1970 καί τό Γαυναδιό ἐρήμωσε. Ἐξέχασα νά πῶ πῶς ὅταν φεύγαμε γιά τήν Κόνιτσα ξεχάσαμε στή βιασύνη μας ἕναν ἡλικιωμένο γαῖδαρο στό κατώϊ μας πού τότε εἶχαμε συμμαζέψει ἀπό τοὺς ἀντάρτες ὅταν ἔφυγαν ἀπό τό χωριό. Ἐπιστρέφοντας στό σπίτι εἶχε φοφήσει νηστικός πίσω ἀπό τήν πόρτα καί δέν ἄνοιγε.

Μέ τίς μάχες τοῦ Γράμμου πού γίνονταν φάτσα ἀπέναντι ἀπό τό χωριό βλέπαμε μέ τίς ὥρες τά σημάδια τῶν ἀεροπλάνων, νά βομβαρδίζουν τίς θέσεις τῶν ἀνταρτῶν καί τίς ὀβίδες τοῦ πυροβολικοῦ νά σηκώνουν σύννεφο τόν καπνό καί τήν σκόνη στόν οὐρανό. Μερικά ἀεροπλάνα τά γνωρίζαμε ἀπό τίς συχνές πτήσεις καί τοὺς εἶχαμε δώσει ὀνόματα, ὅπως ἡ ὕαινα πού ἦταν τολμηρή στίς βουτιές καί ἀποτελεσματική στό στόχο της. Ἐρριχναν μερικές φορές καί μεγάλες βόμβες πού κουνιόταν συθέμελα τό χωριό καί ἔσπαζαν τά τζάμια καθώς καί καπνογόνες.

Ἐλλειψε νά γίνει μακελιό ἐκεῖ στό στρατόπεδο στό Μπέλεῦ κάποτε σέ μιᾶ ἀπροσδόκητη ἐπίθεση τῶν ἀνταρτῶν πού κατέβαιναν ἀφοβοί σάν τά γίδια ἀπό τίς ἀπόκρημνες πλαγιές τῶν γύρω βουνῶν. Ἐφθασαν πολύ κοντά στό ποτάμι καί τό πυροβολικό ἀναψε νά βάζει σέ ὀριζόντια βολή μερικές δεκάδες μέτρα κοντά του.

Ἦταν πάλι κάποτε πού οἱ ἀντάρτες ἔκαναν ἕνα μεγάλο σαμποτάζ μέ νάρηες στοῦ Ντέρτη στήν ποταμιᾶ. Ἐβαλαν φωτιά σέ κάπου 20-30 αὐτοκίνητα τοῦ στρατοῦ καί γέμισε ὁ τόπος καπνό. Ἐκείνη τήν ὥρα κάναμε μάθημα στό Σχολεῖο μέ ἕναν νεαρό δάσκαλο ἀπό τά Γιάννενα πού φοβήθηκε πῶς ἔρχονται οἱ ἀντάρτες στό χωριό καί ἔφυγε ἀπό τήν τάξη γιά τά Γιάννενα χωρίς νά μᾶς πεῖ τίποτε κι' ἐμεῖς περιμέναμε νά συνεχίσουμε τό μάθημα. Ἐλεγαν ὕστερα στό στρατόπεδο οἱ στρατιῶτες γιά ἕναν ναρκαλιευτή πού τόν ἔπιασαν οἱ ἀντάρτες καί αὐτός τοὺς εἶπε πῶς ἐγώ δέν σᾶς πολεμᾶω βγάζω μόνο τίς νάρ-

κες. Καί ένας αντίρτης του είπε τότε: Γι' αυτό βάζουμε εμείς τις νάρκες για να τις βγάξεις εσύ; Έναν άλλο στρατιώτη τον πήραν φεύγοντας αιχμάλωτο στο βουνό μετά το σαμποτάζ αλλά επειδή τους ήταν μελάς τον πήρε παράμερα μια αντίρτισσα να τον σκοτώσει. Τον ρώτησε τότε καθώς κρατούσε ένα κονσερβοκούτι στο χέρι για να τον τυραννήσει πρώτα: Τί προτιμάς να κυτιάζεις τη γη ή τον ουρανό. Τη γη είπε αυτός στην τύχη και τον έσφαξε στο σβέρκο με τον τενεκέ καθώς έσκυβε. Έδωσε αυτός τότε ένα πήδημα στα κλαδιά μέσα αφού έτσι ή αλλιώς θα τον σκοτώνει και κατάφερε να γλυτώσει και να έρθει ματωμένος στο στρατόπεδο.

Μια άλλη φορά ήρθε μια ομάδα ανταρτών κρυφά από το ρέμμα ως την άκρη του χωριού για αναγνώριση του εδάφους. Τους είδε όμως μια γυναίκα και είδοποίησε την Χωροφυλακή. Βοσκούσα τα κατσίκια με άλλα παιδιά κοντά στο βουνό όταν είδαμε έναν Χωροφύλακα με το τόμσον στα χέρια να περνά σκυφτός από μπροστά μας καθώς ανηφόριζε. Μέσα από τους θάμνους μας έκανε νόημα με το χέρι να κρυφθούμε πίσω από έναν βράχο και άρχισε να πυροβολεί. Μείναμε ώρες εκεί φοβισμένοι και κάθε τόσο βγάλαμε το κεφάλι μας πίσω από τον βράχο να ιδούμε μήπως έρχονται οι αντίρτες ενώ οι σφαίρες σφύριζαν παντού. Ως πού είδαμε τους Χωροφύλακες κάτω στο δρόμο του χωριού να προχωρούν με δύο αντίρτες αιχμάλωτους. Τότε βγήκαμε από τον κρυφώνα μας και πήγαμε να δούμε τους αντίρτες που άγέροχοι έτρωγαν με βουλημία ένα καρβέλι ψωμί που τους πήγε μια γυναίκα. Ο ένας είχε πρόχειρα δεμένο το χέρι του με ένα πανί που έσταζε αίμα. Όταν περνούσαμε έξω από τον Σταθμό της Χωροφυλακής στο διπλανό χωριό συχνά ακούγαμε φωνές πόνου από πολίτες που τους έδερναν ανελέητα να μαρτυρήσουν για όπλα ή να δώσουν πληροφορίες.

Άλλοτε πάλι όταν έφευγαν οι αντίρτες νικημένοι για την Αλβανία πέρασε έξω από το χωριό τη νύχτα ένα ατέλειωτο παραβάνι ανταρτών και γαύγιζαν με μανία τα σκυλιά του χωριού. Το πρωί στον τόπο που είχαν περάσει είχε γίνει ένας τέλειος δρόμος μέσα από χωράφια, κήπους και ρέματα που έρχονταν ψηλά από το βουνό και κατευθύνονταν προς την Αλβανία. Λέγανε πως ήταν κρυμμένοι στο δάσος και όταν τελείωσαν τα τρόφιμα έτρωγαν τα γαϊδούρια που είχαν μαζί τους.

Κάποτε πέρασε ένα από αυτά τα αναγνωριστικά αεροπλάνα που τα έλεγαν γαλατάδες γιατί έρχονταν πρωί-πρωί και γέμιζε τον ουρανό με προκηρύξεις που κυνηγούσαμε να τις πιάσουμε τρέχοντας. Μας χρειάζονταν για χαρτί στο Σχολείο. Είχαν επικεφαλίδα ο Τίτο έηλεισε τα σύνορα.

Φανταστικό ήταν το θέαμα όταν έπεσε ο Γράμμος. Ήταν μια νύχτα άξέχαστη που φωτίζονταν όλος ο τόπος άπλετα από δεκάδες φωτοβολίδες που έρριχναν απ' όλες τις κορυφές των γύρω βουνών. Είχαμε ανεβεί στο λόφο τότε της Τζιαντόρας πολύς κόσμος και σχολιάζαμε με χαρά το τέλος του πολέμου. Κάπου εκεί κοντά έπεσε και το Βίτσι.

Δέκα χρόνια διαρκούς πολέμου μέσα στα σπίτια μας με αντιπάλους γυναίκες, άνδρες, παιδιά, ξένα στρατεύματα, αντάρτες, στρατός, δίπλα στα σύνορα. Ο μεγάλος να φάει τον μικρό, ο γείτονας, ο κοντοχωριανός, ο ξενόφερτος, όλοι πάλευαν με τη ζωή και τον θάνατο. Όλοι στον αγώνα. Η ζωή τότε άξιζε μόνο για τους άνδρες. Τόννοι μολύβι και σίδηρο, φωτιά, καταστροφή, ξερριζωμός. Μέρα - νύχτα να κροταλίζει το πολυβόλο έξω από το σπίτι. Η καρδιά να σπαρταρά από τον φόβο στο πρώτο γαύγισμα του σκύλου. Τώρα θα μας αρπάξουν να μας σκοτώσουν. Και η πείνα να θερίζει. Και το χειρότερο είναι ότι ρήμαξαν το Γανναδιδό ξερριζώνοντας τους κατοίκους του και διαλύοντας αμετάκλητα τη ζωή του. Πόνεσε πολύ το Γανναδιδό στον πόλεμο.

Γ) ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Στά χρόνια μου το Δημοτικό Σχολείο του χωριού είχε χάσει την αίγλη του Σχολαρχείου με τό πολλά παιδιά και τους 2-3 δασκάλους. Είμασταν μαζί με τό παιδιά της Μεσαριάς γύρω στους 60 μαθητές και 15-20 όταν πήρα το απολυτήριό μου γιατί έν τό μεταξύ παλλά παιδιά έφυγαν στις πόλεις. Είχαμε έναν δάσκαλο. Οί βαθμοί μου κυμαίνονταν από 8-10 και τό απολυτήριό μου τό πήρα με δέκα. Δεν θυμάμαι στά χρόνια μου να πήρε άλλος μαθητής δέκα. Συχνά τρώγαμε ξύλο από τον δάσκαλο με βέργα πού κόβαμε οί ίδιοι ή μπάτσους. Ο πατέρας μου με μάλωσε για μοναδική φορά όταν κάποτε έπαιζα με έναν γύφτο συμμαθητή μου και δεν διάβαζα. Όταν κάναμε άταξίες ο δάσκαλος μας έκλεινε για τιμωρία σ' ένα δωματάκι στο Σχολείο και στο σπίτι στο Μυστικό με τό ποντίκια.

Πηγαίναμε όμαδικά στην έκκλησία κάθε Κυριακή, φέλναμε και λέγαμε με την σειρά τό πιστεύω, τό Πάτερ ήμών και τον 'Απόστολο. Βοηθούσαμε τον παπά στο ιερό. Κάναμε χορωδίες στους χαιρετισμούς. Δεν συχνάζαμε στά Καφενεία. Τά μαθήματα πού διδασκόμασταν ήταν Έκθεση, Ιστορία, Αριθμητική, Γεωγραφία, Ζωολογία και Φυτολογία, Θρησκευτικά και Χειροτεχνία-Ώδική. Τό Σχολείο ήταν εύρύχωρο, φωτεινό, διδροφο. Πάνω ήταν τρείς αίθουσες και κάτω ή σκηνή του θεάτρου. Είχε έγκυκλοπαίδειες και μεγάλες εικόνες στους τοίχους με τους ήρωες του '21 και από τό ζωϊκό και φυτικό βασίλειο.

Είχε μία σκηνή με παραβάν και έρχονταν στο τέλος του Σχολικού έτους και στις έθνικές γιορτές όλοι οί χωριανοί να μας ακούσουν, να γελάσουν και να μας επαινέσουν έναν-έναν τους μαθητές. Άλλά και να κλάψουν πάντα όμαδικά μαζί μας στο τραγούδι του άποχαιρετισμού της τελευταίας τάξης. Παρουσιάζαμε όλοι οί μαθητές πολλούς ρόλους, σκέτες, ποιήματα και ιστορικά έργα όπως ο άρματωλός, ή Αγία Σοφία, τό Σούλι, τό Μεσολόγγι, ο τσαγκάρης και άλλα.

Πρύν από τους αντάρτες είχα πρώτα έναν πολύ καλό δάσκαλο πού άργότερα έγινε αντάρτης. Εκτός από τό θέατρο διοργάνωσε γυμναστικές επιδείξεις και άθλητικούς αγώνες με σκάμμα για άλματα, δρόμο και όμαδικά παιχνίδια με βραβεία. Επίσης μας έκανε μάθημα ο παλαιόμαχος δάσκαλος της Μεσαριάς 'Ιω-

άννης Γέγιος. Ύστερα με τους άντάρτες μας έκανε μάθημα ένα άετόπουλο άπό τό χωριό μας ό Γεώργιος Γιούσιος. Κατόπιν ό παπάς του χωριού που ήταν ιεροδιδάσκαλος και τέλος ένας μανάβης άργότερα ό Άλέξανδρος Γκουβέλης που όμως ήταν έξαιρετικά συμπαθής στα παιδιά. Μας είχάν δώσει και άντάρτικα βιβλία τυπωμένα.

Μετά τον πόλεμο έπειδή τό Σχολείο είχε γίνει πολυβολείο του στρατού και είχε πολλές ζημιές, ό πρώτος δάσκαλος που ήρθε μας έκανε μάθημα στο προαύλιο της έκκλησίας και στον γυν αικονίτη. Κατόπιν στριμωχθήκαμε στο Φαρμακείο και στη συνέχεια σε δύο άκόμη σπίτια χωριανών μας, για να καταλήξουμε στο Σχολείο της Μεσαριάς. Στην τελευταία τάξη επιστρέψαμε στο δικό μας Σχολείο με έναν νεαρό δάσκαλο άπό την Πουρνιά που μόλις τότε είχε άπολυθεί άπό στρατιώτης.

Σέ έκθεση στο Σχολείο τί θα γίνω όταν μεγαλώσω έγραφα άεροπόρος γιατί με έντυπωσίαζαν τά άεροπλάνα που έρριχναν προκηρύξεις. Κάποτε ήρθε μία έγκύκλιος στο Σχολείο να ζωγραφίσουμε σε σκίτσο ένα σήμα που να υποδηλώνει την φιλία μας με την Άμερική. Εγώ έφτιαξα δυό χέρια να χαιρετιούνται. Είδα άργότερα τό σήμα μου αυτό σε χαρτοκουβώτια της Άμερικανικής βοήθειας. Μένω άκόμη με την άπορία αν τό πήραν άπό μένα.

Όλα αυτά τά χρόνια μας μαγειρεύαν γάλα-κακάο στο Σχολείο και μας έδιναν τυρί και φυστικοβούτυρο κάθε μέρα. Εκείνη τή γεύση άπό τό φυστικοβούτυρο μετά την πείνα του πολέμου άκόμα την θυμάμαι. Καμμιά φορά μας μοίραζαν και τετράδια ή ρούχα άπό την Άμερικανική βοήθεια ή άπό δωρεές όμογένων του έξωτερικού. Λίγο έλλειψε να με πάρουν στην Άμερική κάτι κυρίες ενός Άμερικανικού Συλλόγου που είχε υίοθετήσει τό χωριό μου.

Όταν πήγα στην πρώτη τάξη στο Σχολείο συνάντησα μία μέρα στο δρόμο που πήγαινα να αλλάξω τόπο στην άγελάδα που βοσκοῦσε, μία γυναίκα που μου είπε: Έσύ ώρέ είσαι τό παιδί του Κοντούλη που λένε ότι είσαι φωστήρας στο Σχολείο; Με κολάκεφε πολύ αυτό αν και έννοιωθα πώς ήμουν άρχάριος στα γράμματα. Και άλλοτε όταν έλεγα τό Πάτερ ήμῶν στην έκκλησία με έπαινούσαν οι γυναίκες. Γενικά ή πρόοδος στα γράμματα ήταν έπαινετή στο χωριό μας.

Τελειώνοντας τό Δημοτικό Σχολείο συνέχισα τίς σπουδές μου στο Γυμνάσιο Κονίτσης.

Οι συμμαθητές μου στο Σχολείο τό 1950.

1) Δάσκαλος Καπρίτσιος άπό τό Βραδέτο Ζαγορίου. 2) Ούρανία Παπαδημητρίου Οίκοκυρά. 3) Εύλαμπία Ξεινοῦ Δασκάλα. 4) Λουκία Τζημινάδη Οίκοκυρά. 5) Έριφίλη Ξεινοῦ Πτυχιούχος Σχολής Έπισκεπτριών. 6) Βασίλειος Γκούτος Άξιω-

ματικός της Σχολής Ευελπίδων.7) 'Αθανάσιος Ξάνθος 'Εργάτης στη Σουηδία. 8) Λεωνίδα Μηρτσέκης Μόνιμος 'Υπαξιωματικός 'Αεροπορίας.9) Μιχάλης Πορφύρης 'Εργάτης στην Γερμανία.10) Παναγιώτης Ξάνθος 'Εργάτης στην Γερμανία.11) Είρηνη Παπαζήκου Ντεκορατέρ-'Εμπορος.12) Λάζαρος Λιδγιάς 'Επιχειρηματίας 'Εμπορος.13) Θεόδωρος Γκούτος Πτυχιούχος Παντείου.14) Γεώργιος Δερμιτζάκης Πτυχιούχος Βιομηχανικής.15) Χαρίλαος Παπαδημητρίου Ζαχαροπλάστης 'Επιχειρηματίας.16) 'Ιωάννης Λιδγιάς 'Επιχειρηματίας Βιοτεχνίας.17) Χαρίλαος Γκούτος Διηγηδός.18) Χαράλαμπος Παπαζήκος 'Εργολάβος 'Υδραυλικός.

Δ) ΒΟΗΘΩΝΤΑΣ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

"Όλα αυτά τα χρόνια η ζωή κυλούσε στο χωριό με τις καθημερινές σκοτούρες της δουλειάς, το Σχολείο και τα παιχνίδια. Και αναφέρομαι και στα μεταπολεμικά χρόνια παρακάτω όταν επέστρεφα για διακοπές τις γιορτές και τα καλοκαίρια στο χωριό από το Γυμνάσιο Κονίτσας.

'Επειδή είμασταν πέντε αδέρφια στο σπίτι τα παιχνίδια, η καθημερινή συντροφιά και η ποικιλία των εργασιών με έκαναν ώστε να θεωρώ την ομαδική ζωή απαραίτητη. Η αναγνώρισή μου στα Σχολεία μου τόνωσαν την αυτοπεποίθηση. Οί γνώσεις και η πληθώρα των εμπειριών με έκαναν πολυμήχανο και με κατανόηση για τους άλλους ανθρώπους. Έμαθα να σέβομαι τον κάθε άνθρωπο χωριστά και να κατακτώ τον κόσμο μόνοι μου.

Στα παιδικά μου χρόνια δεν πείνασα και τόσο πολύ, όμως στερήθηκα ουσιώδη πράγματα για ένα παιδί, όπως τα παιχνίδια της αγοράς, τον ρουχισμό, τα βιβλία που ήθελα και το φαγητό στη στοιχειώδη επάρκειά του. "Ας πούμε τα γλυκά τα ξέρω μόνο σαν κουλουράκια ή κλωστό τις απόκριες και τα Χριστούγεννα ή όταν κέρδιζε ο πατέρας στο Καφενείο και μας έφερνε ένα χωνάκι έφημερίδας με σταφίδες ή ζαχαράτα. Όμως από την άλλη πλευρά η ποικιλία και η πληθώρα των φρούτων κάλυπταν την μετριότητα του φαγητού. Η ελεύθερη ζωή στη φύση και η ποικιλία των παιχνιδιών με έκαναν ώστε να περιμένω την κάθε μέρα με ένθουσιασμό και σχέδια απασχολήσεως. Τα άγρια θηρία του δάσους, τα πυχτά σκοτάδια, ο παγωμένος χειμώνας και ο τρόμος του πολέμου όταν τα σκέπτομαι, μαζί με την άμαθεια της μεταχειρίσεως των παιδιών και τις άλλες στερήσεις, μέσα σ'έναν κόσμο μπερδεμένο που αγωνίζονταν για επιβίωση, έκαναν τη ζωή καθημερινά αληθινό μαρτύριο. Όμως ποτέ δεν είδα τη δουλειά σαν άγκαρτα όσο σκληρή και αν ήταν. Το χουζούρι μου ήταν έντελως άγνωστο. Ποτέ δεν θυμάμαι να κοιμήθηκα το μεσημέρι στο χωριό.

'Αλλά ότι πιο πολύ άξιζε στο χωριό ήταν η φύση, το δάσος, το ποτάμι, ο κήπος. 'Εκείνο το πρωινό ξύπνημα πριν ανατείλει ο ήλιος το καλοκαί-

ρι είναι άξεχαστο. Πρώτα άκουγες τό σφύριγμα του βοσκου και τά κουδούνια από τό κοπάδι και τά άλλα ζωα που ξεκινούσαν για δουλειά. Ο καταγάλανος ουρανός, ό λαμπερός ήλιος που έκανε τά καταπράσινα φύλλα των δένδρων να αστράφτουν παιχνιδίζοντας στις άπαλές άντινες του. Τά σιτάρια στά χωράφια που κυμάτιζαν σαν πέλαγος, ό άχός του δάσους, τά ζουζούνια στά άνθισμένα δένδρα και ό πολύχρωμος τάπητας των λουλουδιών στά χωράφια. Τά κοκκόρια στις στέγες άνήγγειλαν τό ένα μετά τό άλλο την άρχή της ήμέρας. Από μερικά τζάνια έβγαιναν τουλίπες από γαλάζιο καπνό και ή γειτονιά μύριζε φρέσκο ψωμί. Σε κάποιο σπιτι βαρούσαν τό γάλα, τό κλαδί άπλωμένο στην πόρτα της καλύβας, τά παιδιά παραφύλαγαν κάτω από τίς μουριές με τίς σφενδόνες τά πουλιά, κάποια γριούλα καθόταν γαστρωμένη στο πεζούλι της αύλης ή σιάλιζε τά άγγούρια στον κήπο της με τό νερό να κελарίζεϊ στο αυλάκι, ό σκυλος που κυνηγούσε τίς κόττες για να βρεϊ κάποια άπασχόληση κι αυτός, ό μάστορας που τσιολανούσε τίς πέτρες. Στο δρόμο συναντούσες παντού γυναίκες, άνδρες, παιδιά που γνώριζες τά χούγια τους. Τους καλημέριζες και άντήλλάσες κουβέντες μαζί τους. Αιόμη και τίς ώρες της δουλειάς στο διπλανό χωράφι όλη την ήμέρα τό κουβεντολόϊ δεν σταματούσε. Ο κοῦκος, οϊ κορυδαλλοί και τά χελιδόνια τιτίβιζαν μελωδικά παντού. Κάποιος λαγός θά πετάγονται μπροστά σου στο δρόμο, κάποιος κυνηγός θά άγνάντευε σφυρίζοντας στις ράχες. Και ό ξυλοκόπος θά ένοβε άγκομαχώντας ξύλα για τον χειμώνα με τό μουλάρι να βόσκει δεμέθο από τό πόδι με τό σχοινί. Ο γυφτος κούρδιζε τό λαούτο του, οϊ γυναίκες που μάλωναν στο πότισμα, κάποιος που χτυπάει την χονδρή αυλοπορτα με τό σίδερο που είναι κρεμασμένο για αυτή τη δουλειά και φώναζε: Ωρέ Κώτσιο μέσα είσαι; Κι άλλοι άνεβασμένοι στα δένδρα τρώνε μουρες, τσιολνοῦν καρύδια, κόβουν κλαδιά για τά κασίγια τραγουδώντας. Ο ξενόφερτος καλαντζής να τρίβει τά άγκιά με τίς φτέρνες του, ό τουρκογυφτος έχει στήσει τό τζαντήρι του στα χωράφια, άλλοι άλωνίζουν, λιχνίζουν, όλοι βιαστικοί στις δουλειές. Και τό βράδυ αποκαμωμένοι να γυρίζουν στο χωριό με τους μελωδικούς ήχους της καμπάνας και τον πορφυρένιο ήλιο να σκορπίζει χειμάρρους από χρώματα. Ο ένας πίσω από τον άλλον με τά ζωα φορτωμένα κατακέφαλα και τίς όπλές τους να κροταλλίζουν στο γκαλντερίμι. Κι ύστερα τά παιχνίδια στο μεσοχώρι και ή όχλοβοή, ή φλογέρα, τά γλέντια, στή βρύση για νερό, οϊ κολοφωτιές, οϊ γρύλλοι, τά βατράχια, ένω ό τόπος ξανάσανε από την κάφα της ήμέρας. Και τέλος ή έφημερίδα της γειτονιάς στα πεζούλια.

&

Είχαμε λοιπόν έναν μεγάλο γαϊδάρο από την Κύπρο αποζημίωση για τό μουλάρι που χάσαμε με την επίταξη του 40. Είχε όλα τά χαρίσματα του καλού γαϊδάρου. Πηγαινοέρχονταν καθημερινώς τέσσαρες ώρες την ήμέρα φορτωμένος χωρίς ποτέ να μάς δημιουργήσει προβλήματα. Ένα άπόγευμα που ό τόπος

Έβραζε από την ζέστη τον είχα ναβαλλήσει τον κατήφορο για το δεύτερο δρομολόγιό του. Καί ήταν η μοναδική φορά αυτή που αγανάκτησε και γύρισε πίσω τρέχοντας ξέφρενα προς το σπίτι. Την ώρα που ήταν να περάσω κάτω από μια κλιματαριά και φοβήθηκα πως θα ξεσχιζόμουν από τα κλαδιά καθώς χοροπηδοῦσα στο σαμάρι απέφασισα να πηδήσω κάτω. Σιάλωσε όμως το πόδι μου από ένα σχοινί και κρεμάσθηκα στον αέρα. Άλλα την ίδια κιάλας στιγμή σταμάτησε επί τόπου και γίναμε φίλοι. Μιά άλλη φορά τον είχα ναβαλλήσει γυμνό και τον πήγαινα τραγουδώντας στο δάσος να τον αφήσω ελεύθερο να βοσκήσει με τα άλλα ζώα. Καθώς περνούσαμε την κοίτη ενός ρέματος άρχισε να τρέχει παίζοντας και κρεμάσθηκα στο λαιμό του από τη χαίτη για άρνητη απόσταση.

Είχαμε και έναν σκυλο που επειδή εμεῖς τα παιδιά λείπαμε τον περισσότερο καιρό στο Σχολείο και τον είχαμε πάρει για να παίζουμε μᾶς ανάγκασαν να τον σιοτώσουμε. Κάναμε με τον ξαδερφό μου μια θυλιά με σχοινί και αφού δέσαμε τη μία άκρη σ' ένα δένδρο τραβούσαμε την άλλη να τον πνίξουμε. Σε μια στιγμή κόπηκε το σχοινί κι' αυτός έπαυσε άδωμη μαζί μας με το κουράγιο που του είχε απομείνει.

Είχαμε δυό γάτες. Η μία ήταν λεπτή με απαλή γούνα και από τα πολλά χέρια και τα παιχνίδια ήταν σαν λάστιχενια. Την λέγαμε πουπουλένια. Είχε μάθει να κάνει άλματα πηδώντας από δένδρο σε δένδρο ή στο έδαφος. Έπιανε τον μεζέ με κρυμμένα τα νύχια της πηδώντας ψηλά όσο έφθανε το χέρι μου όρθιος. Η καλύτερη πολυθρόνα της ήταν η πλάτη μας. Εμεῖς διαβάζαμε κοντά στη σόμπα κι' αυτή ροχάλιζε στον ώμο. Κάποτε από λάθος πήδησε στην πλάτη μᾶς επισκέπτριας και την έκανε να τρομάξει. Προσπαθούσαμε τόσο γνωστική που ήταν να την κάνουμε να μιλήσει. Με τα πολλά όταν κατάφερε να πιάσει η φωνή της τη λέξη Χαρίλα ξαφνιάσθηκε και η ίδια και έτρεχε πελαγωμένη. Δεν παίρνω όριο πως την άρθρωσε σωστά τη λέξη την πλησίασε όμως πολύ. Η άλλη γάτα ήταν τετράπαχη και άσυνήθιστα σωματώδης με παχιά κρύα γούνα και ήταν πάντα σοβαρή και ανατάδεκτη στα παιχνίδια μας. Την λέγαμε ξένο. Ήταν πεντακάθαρη και τον χειμώνα που πλησίαζε στο τζάκι καίγονταν πάντα στα κάρβουνα από άδεξιότητα. Έρχονταν στην ώρα της για φαγητό και ύστερα χάνονταν όλη την ημέρα. Κάθονταν με τις ώρες πάνω στα δένδρα και έπιανε πουλιά. Ρήμαζε επίσης τα φείδια και τα ποντίκια που συνήθιζε να παίζει για λίγο μαζί τους πριν τα φάει. Έβγαινε επίσης έξω από το χωριό στα ψωράφια μόνη της πράγμα άσυνήθιστο για γάτα. Μιά-δυο φορές όταν πείσθηκα πως είναι ίκανή και για χονδρό κυνήγι την πήρα μαζί μου για λαγό στο βουνό με το δίκαννο.

Είχαμε ένα βῶδι καλοθρεμμένο που το αγαπούσα πολύ και το χαιδεύα στο λαιμό. Κάποτε όπως παίζαμε φύσηξε με δύναμη κουνώντας το κεφάλι του και καθώς σιάλωσε το κέρατό του στο πανταλόνι μου με πέταξε ψηλά στο μεγάλο κήδιο και φώναζα να με κατεβάσουν.

Φυσικά είχαμε πάντα 5-10 κόττες που συχνά τις έτρωγαν τά γεράκια. Γεννούσαν τά αυγά τους έξω στον κήπο στους θάμνους και γύριζαν με πουλάκια στο κοττέτσι. Μιά χρονιά είχαμε και ένα μεγάλο γουρούνι πάνω από 100 όκιάδες που τό ταιίσαμε με όρδο από τό γάλα. Επίσης είχαμε μερικά κουνέλια και 8-10 γίδια.

Είχαμε επίσης χρόνια μία άγελάδα που ή βοσιή της ήταν καθημερινή φροντίδα των παιδιών. Τήν δέναμε με ένα σχοινί και κάθε τόσο τής άλλαζαμε τόπο ενώ έμείς παίζαμε ή διαβάζαμε. Χρειάζονταν προσοχή να βοσιήσει τό χορτάρι στις όχθες των χωραφιών και μία φορά που ξεχάσθηκα παίζοντας σε μία βρύση έφαγε όλα τά φασόλια στον κήπο του παπά.

&

Μιά συνήθεια του τόπου ήταν να βόσκουν τά παιδιά τό καλοκαίρι τά κατσίκια στο βουνό. Φτιάχναμε κατά γειτονιές ένα μικρό κοπάδι από 15-20 κατσίκια και τά βοσκούσαμε καμμιά φορά από τό πρωί ως τό βράδυ παίρνοντας μαζί μας φαγητό. Συχνά ανταμώναμε στο δάσος πολλά παιδιά μαζί και κορίτσια και παίζαμε όμαδικά παιχνίδια. Ήταν μία άπόλαυση τους τρεις μήνες του καλοκαιριού καθώς ήναμε τή ζωή μας στο βουνό έλεύθεροι. Η μεγαλύτερη λαχτάρα μας ήταν να τά χάσουμε στους γιρεμούς ή στο δάσος και τρέχαμε άλαφιασμένοι τότε τήν νύχτα φωνάζοντας τά όνόματά τους μέσα στα άγρια έκεινα δάση με τόν φόβο από στιγμή σε στιγμή να πεταχθεί κάποιος αντίρτης μπροστά μας. Είχαμε φτιάξει με πολύ κόπο έμείς τά παιδιά ένα πέτρινο σπιτάκι και τρυπώναμε με τή ζέστη μέσα και παίζαμε χαρτιά ή κινίζαμε κλιματσίδα για τσιγάρο. Φτιάξαμε και ένα διόροφο σπίτι ξύλινο κάτω από τά αϊωνόβια πεύκα. Μιά μέρα όμως βρήκαμε εκεί ένα παγούρι και μερικές σφαίρες και μας άνάγκασαν οι χωροφύλακες να τό χαλάσουμε γιατί έλεγαν πως τήν νύχτα κοιμούνταν αντίρτες.

Ήταν και μία σπηλιά κάτω από μία μεγάλη πέτρα επίσης στέκι μας και σιαλίζαμε τά όνόματά μας με πρόνα ή γράφαμε ήμερολόγιο σε πλάκες. Κυλούσαμε μεγάλες πέτρες ψηλά από τό βουνό ή ανεβαίναμε σ' ένα πανύψηλο βράχο και ρίχναμε πετραδάκια και μετρούσαμε τό χρόνο που έκαναν να πέσουν στη ρίζα του. Κολυπούσαμε στους βυρούς, ρίχναμε στο σημάδι ή στο δακτυλίδι με τίς σφενδόνες και κυνηγούσαμε πουλιά παραφυλάγοντας κάτω από τά δένδρα. Ανεβαίναμε στα δένδρα για να κόψουμε κλαδιά για να φάνε τά κατσίκια ή ίξο ή να παίζουμε ή για φωλιές. Μιά φορά ανέβηκα σ' ένα μοναχικό ψηλό πεύκο στο λόφο στη Ντραγασιά που όλα τά κλωνάρια του ήταν κομμένα μία πιθαμή κοντά και μόνο μία τούφα από κλαδιά είχε στην κορυφή. Εκεί υπήρχε μία φωλιά από κόρανα. Όταν έφθασα στην κορυφή και κύτταξα κάτω να δω πόσο ψηλά είμαι με έπιασε έλιγγος και έμεινα εκεί γαντζωμένος πολύ ώρα ως που άπεφάσισα να κατεβώ χωρίς να τολμήσω να άγγίξω τή φωλιά που ήταν ένα μέτρο κοντά μου. Ίσως φοβήθηκα και τά κοράκια που πε-

τοῦσαν κρίζοντας πάνω ἀπό τό κεφάλι μου.

Ἐπίσης μαζεύαμε ἄγριες φράουλες καί φουντούκια, κυνηγούσαμε τὰ φρούτα πού ζέμεναν μετά τόν τρύγο καί γεμίζαμε τό πουκάμισό μας. Κάναμε κούνια κρεμασμένοι ἀπό χονδρές κλιματσίδες ἢ πεῦνα. Φτιάχναμε μαστίγια ἀπό βοῦρλα, καλάθια, φλογέρες, τσαμποῦνες ἀπό προυσαβίτσα, τόξα, ἀκόντια, παρδαλλές βέργες καί κλίτσες. Συναγωνιζόμασταν στό λιθάρι καί στό τρέξιμο. Μαζεύαμε ἴσνα γιά τό τσακμάκι πού δέν ἔλλειπε ἀπό τήν τσέπη μας ὅπως καί ὁ σουγιάς. Μαζεύαμε ἐπίσης στουρναρόπετρες, ρετσίνι γιά γόμα καί παπαροῦνες γιά μελάνι στό Σχολεῖο. Βγάζαμε δαδί μέ τό τσεκούρι γιά τό σπίτι καί κάναμε τσουλίθρα στίς πλαγιές. Φτιάχναμε γκιορντάνια ἀπό προυσαβίτσα γιά τὰ κατσίκια. Σκαλίζαμε μέ τό σουγιά τούς κορμούς τῶν δένδρων καί πολλά ἄλλα.

&

Οἱ δουλειές τοῦ σπιτιοῦ καί στά χωράφια ἦταν καθημερινὴ φροντίδα μας. Κουβαλούσαμε νερό ἀπό τήν βρύση γιά τὰ ζῶα, νά τοῦς πόσουμε νά φάνε στό σταῦλο, νά καθαρίσουμε τό σταῦλο, νά πᾶμε νά τὰ πόσουμε γιά νά βοσκήσουν, νά κόψουμε κλαδιά γιά τὰ κατσίκια, νά βγάλουμε τὰ γίδια ἀπό τό σταῦλο τό πρωῖ γιά νά πᾶνε στό κοπάδι καί νά τὰ συμμαζέψουμε τό βράδυ, νά τὰ ἀρμέξουμε καί νά βάλουμε τὰ κατσίκια νά βοζάζουν, νά πᾶμε στή στρούγγα νά πάρουμε τό γάλα, νά ντουμπουλήσουμε τό γάλα, νά πήξουμε τό τυρί, βέβαια βοηθώντας πάντα τούς μεγάλους. Ἐπίσης νά κουρέψουμε τὰ γίδια, νά λαναρίσουμε τό μαλλί, νά μεγειρέψουμε, νά πλύνουμε τὰ ρούχα καί τὰ ἀγνιά, νά ἀσπρίσουμε τό σπίτι στίς γιορτές. Ἀπό μέρα σέ μέρα νά πᾶμε μέ τόν γαῖδαρο νά κουβαλήσουμε ζύλο, κλαδί, σιτάρι, χορτάρια, κοπριά, σταφύλλια, ἀλεύρι στό μύλο, φώνια γιά τό μαγαζί τοῦ πατέρα. Συμμετείχαμε σέ ὅλες τίς γεωργικές ἐργασίες ὅπως οἱ μεγάλοι. Νά βγάλουμε τίς πατάτες, τὰ κρεμύδια καί τό κρεμμυδούλι. Νά μαζέψουμε καί νά λιχνίσουμε τὰ φασόλια. Νά μαζέψουμε βαλάνια καί τὰ φρούτα ἀπό τὰ δένδρα. Νά ὀργώσουμε, νά τσαπίσουμε τούς κήπους καί τὰ ἀμπέλια, νά στρεμματίσουμε, νά καθαρίσουμε τὰ νεραγώϊα. Νά ποτίσουμε τούς κήπους καί τὰ χωράφια, νά βοτανίσουμε, νά θερίσουμε καί νά μάσουμε τό καλαμπόκι καί τὰ φύλλα του καί ὕστερα νά τό ξεσπυρίσουμε. Νά τσιολίσουμε τίς φακές, τό ρόβι, τὰ ρεβύθια, νά κουβαλήσουμε στήν πλάτη τό ἄχυρο, τὰ κλαδιά καί ἄλλα πράγματα, νά βγάλουμε τὰ τοῖπουρα, νά στουμπίσουμε τὰ σταφύλλια. Νά κλαδέψουμε τὰ ἀμπέλια, νά τὰ θιαφίσουμε καί νά τὰ ραντίσουμε μέ γυαλόπετρα. Δουλεῖα ἀπό νύχτα σέ νύχτα χωρίς ἀνάπαυση. Συχνά ξενυχτούσαμε στά χωράφια γιά νά θερίσουμε μέ τή δροσιά ἢ γιά νά ποτίσουμε ἢ νά βοσκήσουμε τὰ ζῶα. Ἐπίσης χτίζαμε τοιχώματα καί κάναμε διάφορα μερμέτια στό σπίτι.

Τήν ὥρα τῆς δουλειᾶς ἐμεῖς τὰ παιδιὰ διηγούμασταν ἱστορίες πού διαβάζαμε στά περιοδικά καί αὐτοσχεδιάζαμε σατυρικοὺς στίχους καί συναγωνιζόμασταν στή δουλειά. Ἀλλά ἀπ' ὅλες τίς δουλειές παρά τήν κούραση πού εἶχαν στό ἀλώνισμα τό γλεντούσαμε. Οἱ κολοτοῦμπες στό ἄχυρο ἢ οἱ φωλιές στό

Άχυρο της καλύβας ήταν ή αδυναμία μας και πολλές φορές μάς κυνηγοῦσαν οἱ μεγάλοι μέ τό τρικάνι. Ὁ τρύγος γίνονταν τήν ἴδια μέρα γιά ὄλο τό χωριό. Γεμίζαμε δύο μεγάλους κάδους τῶν 800 ὀκάδων μέ σταφύλλια. Καί στήν ἀπόσταξη στά καζάνια πίναμε κι' ἐμεῖς τά παιδιά ρακί και μεθούσαμε. Τό τσιόλισμα τῶν καρυδιῶν και ἀμυγδαλιῶν μέ φοῦρνες ἦταν ἐπίσης δική μας δουλειά ὅπως ἐπίσης τό μάζεμα τῶν μήλων, ἀχλαδιῶν, δαμασκιניῶν, κυδωνιῶν κλπ.

Ε) ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΜΑΣ

Στίς ἐλεύθερες ὥρες μας παίζαμε ποδόσφαιρο καμμιά φορά μέ ἄλλα χωριά καθώς και βόλεϋ. Πρίν ἔρθουμε σέ ἐπικοινωνία μέ τίς πόλεις παίζαμε μέ τόπια λαστιχιέμια στόν τοίχο ἢ στό ἔδαφος καθώς και βόλεϋ σέ κύκλο μαζί μέ τά κορίτσια. Ἐπίσης παίζαμε τίς γοῦρνες (ποιός θά βάλει τό τόπι στίς λακκοῦβες ἀπό μακρυά). Τό καλοκαίρι παραθέριζαν πολλά παιδιά ἀπό τήν Ἀθήνα και τά Γιάννενα και κάθε βράδυ κάναμε πάρτυ ἢ καντάδες μετά τήν ἀπογευματινή βόλτα στό λόφο μέ κάποιο μαγνητόφωνο ἢ ραδιόφωνο πού τότε σπάνιζαν. Πηγαίναμε ἐπίσης στό ποτάμι γιά φάρεμα. Μιά φορά καθώς ἀλλάζαμε τόν ροῦ τοῦ ποταμοῦ πῆγε τό νερό πιό κάτω στόν κοσκινισμένο ἄμμο πού εἶχε μαζεμένον σέ σωρούς ἕνας ἐργολάβος και τοῦ κάναμε μελάγη ζημιά ἀφοῦ σταμάτησαν γιά μέρες οἱ ἐργασίες τοῦ ἐργοταξίου. Μάς εἶπε τότε ὁ ἐργολάβος νά πάμε νά δουλέψουμε γιά νά ἐξοφλήσουμε τή ζημιά ἀλλά μέ τήν μεσολάβηση τοῦ πατέρα στήν Ἀστυνομία γλυτώσαμε. Ἄλλοτε πάλι φήσαμε τά φάρια πού πιάσαμε στό ποτάμι κάπου ἔξω ἀπό τό χωριό. Κάποτε μάς ἐκλετσαν οἱ Χωροφύλακες στό Σταθμό τοῦ διπλανοῦ χωριοῦ γιατί λέει κόβαμε τά καλώδια τοῦ τηλεφώνου στό δάσος και φτιάχναμε θυλιές γιά λαχοῦς. Μάς ἀνέκριναν ἕναν-ἕναν ὅπως ἔκαναν και στούς ἀντάρτες και ὕστερα μάς μάντρωσαν ὄλο τό ἀπόγευμα στήν ταρατσα τοῦ Σταθμοῦ. Ἀργά τό βράδυ ἦρθε ἡ μάνα μέ ἕνα φανάρι και μάς πῆρε. Καμμιά φορά μάς ἔπαιρναν οἱ Χωροφύλακες τά ζυλοντούφεκα και τίς σφενδόνες γιατί κάναμε ζημιές. Τό καλοκαίρι σπάγαμε πάντα τά τζάμια τοῦ Σχολείου.

Τόν χειμῶνα κάναμε σκί μέ μεγάλες σανίδες μέ κάθισμα και τιμόνι στήν πλαγιά τοῦ λόφου ὅπως ἔκαναν και οἱ Ἴταλοί. Περπατούσαμε στήν παγωμένη λίμνη τοῦ Ἀἰ Λιά ἢ χρησιμοποιούσαμε γιά βάρια μιá σιαφίδα. Ἀνάβαμε φωτιές στά κέδρα μέ τό χιόνε, φτιάχναμε χιονανθρώπους. Πίναμε με τσίχλες και ἄλλα πουλιά μέ παγίδες και ἀγιούστρια. Δύο παιδιά ἔπιασαν στά ἀγιούστρια 53 τσίχλες μιá μέρα. Μετά τό 1960 μερικά παιδιά χρησιμοποιούσαν στό κυνήγι δίκαννα, ἀεροβόλα και φλόμπερ και ρήμαζαν τίς κίσσες και τά κοτσίφια.

Μαζεύαμε σαλιγκάρια, μανιτάρια, ἀγριοφράουλες, τσαῖ και λεφτόκαρα στό βουνό. Κάναμε κολύμπι στό ποτάμι και ἔξους βυρούς. Μέ χαρτί φτιάχναμε βάρκες, κότες, ἀεροπλάνα, κυβώτια, λουλούδια, σαῖτες και σημαδοῦρες,

φτερωτές καρφωμένες σέ ξύλο, χαρταετούς πού τούς κολλούσαμε μέ ζυμάρι καί τούς έτρωγαν τά ποντίκια στή λιάσα πού τούς κρύβαμε. Επίσης φτιάχναμε σφυρίχτρες από κλωνάρι καρυδιᾶς, χτυπάρες από ξύλο βουζιᾶς πού βγάζαμε τήν φύχα καί περνούσαμε μέσα ένα ξύλο γιά έμβολο καί πετούσαμε μακρυά μέ κρότο κεδρομπόμπαλα ή κικαράτσες. Σωλήνες από τίς σκηνές τῶν Ἰταλῶν πού τίς γεμίσαμε μέ νερό καί τό πετούσαν μακρυά μέ ένα φουντωτό έμβολο γιαντί στήν κυρυφή ὁ σωλήνας εἶχε μία τρυπίτσα. Τίς σωλήνες αὐτές τίς γεμίσαμε επίσης μέ νερό καί τίς βάσαμε στή φωτιά καί έσηαγαν. Καλύπταμε τό κέλυφος ενός σαλιγκαριουῦ μέ γυαλί πού στεραιώναμε μέ κερί καί μέσα βάσαμε πυγολαμπίδες πού πιάναμε μέ πλατιά φύλλα λάχανου (πλατομανδύλλες). Περνούσαμε μιᾶ χονδρή σούστα σ' ένα ξύλο καί πετούσαμε μακρυά πέτρες. Πιάναμε νυχτερίδες μέ τό σακιάκι. Φτιάχναμε από κολοκύθα ένα κεφάλι καί βάσαμε μέσα ένα αναμμένο κερί καί έμοιαζε μέ φάντασμα τή νύχτα. Επίσης φτιάχναμε ψηλά κλουτσοπόδαρα γιά τά χιόνια, βιολιά από κρεμυδομάνες, τόξα από σῦρμα ὀμβρέλλας ή μέ σανίδα ή βέργα. Χτυπούσαμε φύλλα παπαρούνας στό χέρι καί έναναν κρότο. Κάναμε τήν κουκουβάγια μέ τήν χούφτα, μαθαίναμε νά σφυρίζουμε χωρίς δάντυλα. Καβαλούσαμε ένα ξύλο γιά ἄλογο. Φτιάχναμε μέ τά χέρια τήν σκιά τοῦ λύκου, τοῦ λαγοῦ καί τῆς πεταλούδας στόν τοῖχο μέ τή λάμπα. Επίσης φτερωτές πού ήταν μιᾶ μικρή καί λεπτή σανιδούλα δεμένη μέ σχοινί πού όταν τήν έφερνες γύρω βούιζε. Παίζαμε χιονοπόλεμο ή πολεμιούμασταν στήν βρύση μέ ζυνόμηλα. Παίζαμε ξιφομαχία, παλεύαμε, ρίχναμε ἀκόντιο καί λίθο, σιαλίζαμε μέ πρόκιες στά καπάνια τῆς πλατείας τά ὀνόματά μας. Εἶχαμε κἀνει καί ένα μεγάλο καρότσι από σχέδιο περιοδικουῦ καί τό χρησιμοποιούσαν οἱ ἄνδρες στίς δουλειές. Ήταν τό πρῶτο καρότσι αὐτό πού κηλοφόρησε στους μαστόρους τοῦ χωριοῦ. Επίσης φτιάχναμε καρότσια μεγάλα πού χωροῦσαν μέσα τέσσερα παιδιᾶ καί τρέχαμε μ' αὐτά τῶν κατήφορο, καθῶς καί πατίνια καί σανίδες μεγάλες πού κινούνταν πάνω σέ κόνσερβοκούτια. Ένα καρότσι μας ἐκινεῖτο μέ χειροκίνητη τροχαλία πού εἶχε στό τιμόνι καί κινιούμασταν ἔτσι στους ἐπίπεδους ὁδούς. Κάθε βράδυ τό καλοκαῖρι πού λιγόστευε τό νερό στή βρύση πηγαίναμε ὅλα τά παιδιᾶ μέ τά γιούμια καί ὡς ὅτου ἔρθει ἡ σειρά μας νά τά γεμίσουμε παίζαμε, μαλώναμε, γελούσαμε 30-40 παιδιᾶ μαζί.

Τά ξυλοντούφεκα ήταν τό ἀγαπημένο μας παιχνίδι. Σῶζονται ἀκόμη στό σπίτι δύο τέτοια ξυλοντούφεκα καί ένα πιστόλι πού τό φτιάξαμε γιά νά τό κρύβουμε στό παλτό όταν περνούσε κανένας χωροφύλακας. Γιά κἀνηνη συνήθως χρησιμοποιούσαμε σωλήνες από τίς σκηνές τῶν Ἰταλῶν καί γιά κινητό οὔραϊο ένα κομμάτι σωλήνα πού τό γεμίσαμε μέ χυτό μολύβι από τίς σφαῖρες πού λειώναμε. Γιά ἐπικρουστήρα κόβαμε σῦρμα από ὀμβρέλλα καί πίσω του δέναμε ένα λάστιχο. Ρίχναμε ἔτσι ἀπ' ὅλες τίς σφαῖρες Ἀγγλικιές, Ἀμερικανικές, Ἰταλικιές, Γερμανικιές, Γκρά, ντάμ-ντούμ, φλογοφόρες καί τόμσον. Στά πουλιά πού κνηγούσαμε, στίς σφαῖρες τίς γεμίσαμε μέ σιάγια πού φτιαχνα-

με οί ἴδιοι λυώνοντας μολύβι πού τό τρίβαμε κατόπιν κάτω από μιά μεγάλη πλάκα. Στό δικό μας τό όπλο ή κάννη ήταν από πολυβόλο πού ξεθάφαμε από ένα πολυβολεΐο τῶν άνταρτῶν. Μιά φορά ρίξαμε μιά τσέπη σφαΐρες σ'έναν τραυματισμένο κότσιφα ώς πού νά τόν σκοτώσουμε. Τά βαρελότα γίνονταν μέ ένα πλόχειρο μπαρούτι δεμένο καλά μέ σπάγιο. Τοῦ βάζαμε φωτιά από μιά τρύπα πού προεξεΐχε ένα μπαρούτι. Έκανε σκέρτσα στόν άέρα καί ύστερα έσκαγε μέ κρότο. Στό ποτάμι ήταν ένας σωρός από μπαρούτι κανονιῶν πού άφησε ό στρατός όταν έφυγε. Τό κουβαλούσαμε μέ τά φρουβάλια στό χωριό. Γεμίσαμε μιά κονσέβα μέ μπαρούτι καί φτιάχναμε έτσι τίς χειροβομβίδες. Καμμιά φορά τίς βάζαμε στίς σπηλιές πού έκαναν τά κουνιέλια στό χῶμα καί είχαμε έτσι τήν υπόγεια έκρηξη. Σφαΐρες ύπῆρχαν παντοῦ καί τίς σκάγαμε μέ πολλούς τρόπους. Εΐχαμε βρεΐ σέ κάτι θάμνους ένα τσουβάλι μέ φλογοφόρες σφαΐρες καθώς καί μιά άραβίδα πού τήν παραδόσαμε στούς χωροφύλακες. Μετά τόν πόλεμο ό στρατός άγόραζε τούς κάλυκες καί τούς μαζεύαμε σέ τσουβάλια από τά πολυβολεΐα σκάβοντας έμεΐς τά παιδιά καί τούς πουλούσαμε. Μιά απόβρεχη μέρα πού πήγαινα νά πάρω τόν γάϊδαρο από τή βοσκή πάτησα μιά νάρκη αλλά εϋτυχῶς δέν έσκασε. Πατώντας μέ τό πόδι επάνω της κατάφερα νά τήν λύσω μέ προσοχή καί πήρα ύστερα τό γυαλιστερό έλατήριό της νά κριτσώ σπέρτα μέ αυτό σ'ένα καρούλι. Άλλοτε χτυπούσαμε μέ τόν άδερφό μου μιά χειροβομβίδα Ιταλικιά μέ μιά πέτρα για νά πάρουμε τό μπαρούτι επειδή ήταν κάπως σκουριασμένη. Εϋτυχῶς εΐχαμε άφαιρέσει σχεδόν όλο τό μπαρούτι γιατί κάποτε μέ τά χτυπήματά μας έσκασε καί άντήχησαν τά λαγγάδια. Μόνο ένας βοσκός φίλος μας εΐχε κόψει τά δάκτυλά του από τίς νάρκες πού έλυνε. Μιά περιοχή εκεί εΐναι ακόμη γεμάτη μέ νάρκες καί περιφραγμένη μέ συρματόπλεγμα γιατί χάσανε τό σχέδιο πού τήν ναρκοθέτησαν. Άργότερα πού πηγαίναμε στό Γυμνάσιο κυνηγούσαμε πουλιά μέ τό δίκαννο.

Τέλος χτίσαμε στέραια έναν τοΐχο στόν 'Αϊ Νικόλα στόν κεντρικό δρόμο πού οδηγεί στό ποτάμι. Τόν έχτιζαν καί τόν ξαναέχτιζαν πρόχειρα οί άνδρες κάθε χρόνο καί πάλι έπεφτε επειδή τό έδαφος ήταν λασπῶδες. Τόν έχτισα μέ τόν άδερφό μου καί σώζεται ακόμη. Τά χέρια μας καί συχνά τό κεφάλι ήταν μόνιμα δεμένα μέ επιδέσμους από χτυπήματα μέ τό σφυρί, τίς πέτρες, τσιμπήματα, όπως καί τά πόδια γιατί τό καλοκαίρι στό βουνό συχνά βαδίσαμε γκολιαμπόδαροι.

&

Μερικά από τά παιχνίδια μας στό μεσοχώρι, στά κατοΐκια ή στίς γειτονιές ήταν τά ακόλουθα: 'Η τσιολέγνα, τά σιλαβάνια, τό μαντυλλάκι, ή Μπερλίνα, τό ζύμι-ζύμι-προζύμι, τό κυνηγητό, ό κουτσός, τό μπίζ, ό σιδηρόδρομος, τό φήθηκε, ή πρώτη έλιά, τό δαχτυλίδι, τό τσίγκερ, τό λουρί ή γκαμίλα ή καβάλλες, ή κούνια μέ τροιχιά από τό μάνδαλλο της έξώθυρας, ή τραμπάλα, τά κεραμίδια, οί σφαΐρες από κερί, τά ζευγάρια τίς καρύδες, ή σημάδα, ή τριάρα,

ὁ λαγός καί τὰ σκυλιά, ἡ ντάμα, οἱ μπίλιες (πόλεις καί χωριά, σαλίγναρος, ποταμάκι, ἐλεύθερο), ἡ σβούρα, τό τουρνί, τὰ κιόσια, τό κότσι, τὰ πεντάκια, ἡ γομάρα, τό πᾶμε ὡς τό δέκα μέ τὰ δάντυλα, ποιός θά φθάσει πρῶτος στό ἐκατό, τό πετάει-πετάει, οἱ κοῦιλες, ἄρα μου καί μπούρα μου, κυρά Πινακωτή, ἕνα λεπτό τό σκόρδο, τυφλόμυγα, τροιχίτσα, κλέφτες, ἀκίνητο, κᾶτσι-κᾶτσι, μάρμαρο-ξιμάρμαρο, ὁ λύκος καί τό ἀργάνι, ἔχασα μανδύλλι, κολοκυθιά, πλακίτσες, τό κουτσουλάνι, τό κοροῖδο, περνάει-περνάει ἡ μέλισσα, οἱ πλάκες μέ τό τόπι, μουσχουρουμπουμπού, Μαρία-Μαρία, πού θά πᾶς κυρά Μαρία, τό σχοινάκι.

Τήν Πρωτομαγιά πηγαίναμε ὅλα τὰ παιδιά ἐνδρομή στό βουνό καί τήν Καθαρή Δευτέρα στά Λειβάδια. Τίς Ἀπόκριες ντυνόμασταν καρναβάλια καί πηγαίναμε ἐπίσκεψη σ' ὅλα τὰ σπίτια. Στολίζαμε τόν Ἐπιτάφιο. Στολίζαμε τόν Λάζαρο καί πηγαίναμε στά σπίτια καί μαζεύαμε αὐγά ὅπως καί τοῦ Ἀγίου Βασιλείου καί μερικές ἄλλες γιορτές. Στίς 25 Μαρτίου κρεμούσαμε κουδούνια στή μέση μας καί τραγουδοῦσαμε τό φύγεται καιούδια. Τήν πρωτομαγιά κάναμε ὁ ἕνας στόν ἄλλο φάρσες. Τόν Μάρτιο φορούσαμε μαρτισιόλα γιά νά μὴν μᾶς κάψει ὁ ἥλιος. Περιμέναμε τὰ πρῶτα χελιδόνια καί τόν κοῦιο πού ἔπρεπε νά φᾶμε κᾶτι πρόχειρα γιά νά μὴν μᾶς τσανίσει. Στίς κηδεῖες κρατούσαμε τὰ ἔξαπτέρυγα καί χτυπούσαμε τήν καμπάνα. Τά Χριστούγεννα ἀνάβαμε φωτιά στό μεσοχώρι ὅπως καί τίς ἀπόκριες καί πηγαίναμε στά σπίτια καί μαζεύαμε κουλοῦρες. Στολίζαμε τήν παπαρούνα. Πηγαίναμε ὁμαδικά στά πανηγύρια τῶν διπλανῶν χωριῶν. Φυσικά μπαίναμε πάντα στό χορό κοντά στούς μεγάλους. Τρέχαμε νά ποῦμε τὰ σχαρίκια στή βάπτισή ἢ στήν ἀφιξή κάποιου ξενιτεμένου. Ἐμένα ἡ νουνά μου μέ βάπτισε Παναγιώτη. Ἐπειδή ὅμως στίς 15 Αὐγούστου πού θά γιόρταζα πηγαίναμε ὅλο τό σπίτι στό πανηγύρι στήν Πουρνιά, ἐπιστρέφοντας τὰ παιδιά στήν ἐκκλησία, ἡ νουνά μου μοῦ ἔδωσε καί δεύτερο ὄνομα νά γιορτάζω δηλαδή Θεόδωρος.

Πώς παίζονται μερικά από τα παιχνίδια μας.

Γουμάρα: Βάζουμε ένα κονσερβοκούτι στο χῶμα καί μέ ραβδιά ἢ μία ομάδα προσπαθεῖ νά τό βάλει σέ μία γούρνα χτυπόντας το ἐνῶ ἡ ἄλλη ομάδα ἐπίσης μέ ραβδιά τό διώχνει μακριά. Ἄν τό κονσερβοκούτι μπεῖ στή λακιδούβα τότε οἱ ομάδες ἀλλάζουν ρόλους.

Δαχτυλίδι: Κάθονται ὅλα τά παιδιά κύκλο καί ἡ μάνα κρατᾶει ἕνα δαχτυλίδι στίς παλάμες της καί κάνει πώς τό ἀφήνει στίς χούφτες τῶν παιδιῶν μέ τή σειρά. Ἐνα παιδί ὕστερα προσπαθεῖ νά βρεῖ σέ τίνος χούφτα εἶναι τό δαχτυλίδι. Ἄν τό βρεῖ γίνεται μάνα καί αὐτός πού εἶχε τό δαχτυλίδι παίρνει τή θέση του.

Ἡᾶμε ὡς τό δέκα: Οἱ δύο παίχτες ἔχουν τά δεξιᾶ τους χέρια γροθιές. Μέ τό ἕνα-δύο-τρία ἢ τό "πᾶμε" πού λέει αὐτός πού κάνει τήν μάνα πρῶτος, ἀνοίγουν συγχρόνως καί οἱ δύο ὅσα δάχτυλα θέλει ὁ καθένας, ἐνῶ τήν ἴδια στιγμή ἡ μάνα λέει ἕναν ἀριθμό ἀπό τό μηδέν ὡς τό δέκα. Ἄν τό ἄθροισμα τῶν δαχτύλων τῶν δύο παιχτῶν δίνουν τόν ἀριθμό πού εἶπε ἡ μάνα κερδίζει καί γίνεται μάνα ὁ ἄλλος παίχτης. Τό "πᾶμε", τό ἀνοιγμα τῶν δαχτύλων καί ὁ ἀριθμός λέγονται συγχρόνως καί στήν ἀρχή εἶναι κάπως δύσκολο νά τό πετύχουμε.

Ἡᾶμε ὡς τό ἑνατό: Ὁ πρῶτος παίχτης λέει ἕναν ἀριθμό ἀπό τό ἕνα ὡς τό δέκα, ἄς ποῦμε τόν τρία. Σειρά ἔχει ὁ δεύτερος παίχτης νά πεῖ ἕναν ἀριθμό ἀπό τό τρία ὡς τό δεκατρία δηλαδή ^{μέχρι} δέκα νούμερα πιο πάνω ἀπό τό τρία. Ἄς ποῦμε πᾶς λέει τόν ἀριθμό δώδεκα. Ὁ πρῶτος παίχτης πρέπει πάλι νά πεῖ ἕναν ἀριθμό ἀπό τό δώδεκα ὡς τό εἰκοσιδύο. Αὐτό συνεχίζεται ἐναλλάξ καί ὁποῖος φθάσει πρῶτος στό ἑνατό κερδίζει. Ὅμως ὑπάρχει ἕνα κόλπο γιά ὅσους δέν ζέρουν τό παιχνίδι. Ὅποιος πιάνει τούς ἀριθμούς 89, 78, 67, 56, 45, 34, 23, 12 κερδίζει πάντα. Φυσικά αὐτό δέν τό μαρτυρᾷς καί στήν ἀρχή πιάνεις στό τέλος πάντα πρῶτος τόν 89. Ὅταν ὁ ἀντίπαλος καταλάβει ὅτι ὁ 89 εἶναι τό κλειδί ἐσύ πιάνεις πρῶτος τόν 78 καί οὕτω καθεξῆς.

Ἐλιά: Ἡ μία ομάδα κάνει σιαμνάκια στή γραμμή. Δύο μέτρα μακριά ὁ ἕνας ἀπό τόν ἄλλο. Ἡ ἄλλη ομάδα πηδάει ἀπό πάνω τους ἀκουμπώντας τά χέρια στίς πλάτες τους. Πρέπει νά πηδήσουν μέ τή σειρά ὅλα τά σιαμνάκια. Δέν πρέπει ὅμως νά ἀγγίζουν μέ τόν πρισινό τους κανένα σιαμνάκι. Ὅποιος ἀγγίζει χάνει καί βγαίνει ἔξω ἀπό τό παιχνίδι. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἐλιά. Ἀκολουθεῖ ἡ δεύτερη μέ τά κλαδιά πού τά σιαμνάκια σηκώνονται πιο ψηλά ἀκουμπώντας τά χέρια τους στά γόνατα. Ὑστερα εἶναι τό περνῶ καί ἀφήνω τόν μπαχτσέ. Σ' αὕτην τά σιαμνάκια δέν ἀλλάζουν ὕψος, ἀπλῶς κάθε παιδί πού περνάει ἀπό πάνω τους ἀφήνει τό πουκάμισό του στήν πλάτη ἀπό τό σιαμνάκι τήν ὥρα πού πηδάει. Τέ-

λος είναι ή τρίτη και άγγιχτη πού τά σημανάνια σηκώνονται όρθια και μόνο τό κεφάλι τους σκύβουν."Όσα παιδιά περάσουν και αύτή τή φάση ξαναπαίζουν τό παιχνίδι από τήν αρχή ως πού νά χάσουν όλα, όποτε αλλάζουν ρόλους οί ομάδες.

Ζύμι-ζύμι-προζύμι: Σέ ένα μεγάλο ήμικύκλιο κοντά στόν τοίχο καθεται ένα παιδί και όλα τά άλλα παιδιά τό πλησιάζουν νά τό χτυπήσουν μέ τό χέρι από γύρω του."Όποιον κατωρθώσει νά τόν χτυπήσει ή μάνα παίρνει τήν θέση της. Μπορεί ή μάνα νά βγει και έξω από τό ήμικύκλιο νά κυνηγήσει τά παιδιά αλλά μόνο κουτσή βαδίζοντας μέ τό ένα πόδι. Η θέση τής μάνας είναι δύσκολη γιατί αύτή τρώει ζύλο από όλα τά παιδιά, γι' αυτό ρίχνουν κληρο ποιός θά κάνει τήν μάνα.

Κιόσια: Παίζεται μέ έξη ξυλαράκια μεγέθους μιάς σπιθαμής. Συνήθως είναι από ζύλο λευτοκαρυάς σχισμένο στη μέση έτσι ώστε από τήν μιά μεριά νά είναι κυρτά και από τήν άλλη επίπεδα. Στην κυρτή επιφάνεια είναι χαραγμένες κόκες μέ τό μαχαίρι. Στο πρώτο ξυλαράκι μία, στο δεύτερο δύο, στο τρίτο τρείς κλπ. ως τό έξη. Στην επίπεδη επιφάνεια υπάρχουν τό ίδιο κόκες από τό ένα ως τό έξη, μέ τή διαφορά ότι τό ξυλαράκι πού έχει στην κυρτή επιφάνεια τό ένα στην επίπεδη έχει τό έξη, τό δεύτερο έχει τό δύο και τό πέντε κλπ. Τά ρίχνεις όλα τά ξυλαράκια ψηλά και μετράς κατόπιν τίς κόκες πού έφερες. Κερδίζει όποιος φέρει τίς περισσότερες.

Κότσι: Παίζεται μέ τόν αστράγαλο από τό πόδι του κατσικιού όπως τό κορώνα-γράμματα. Αν όμως έρθει πλάγια χάνεις τή σειρά σου στο παιχνίδι.

Κλέφτες: Η μιά ομάδα κρύβεται σε πόρτες, σοικάνια κλπ και ή άλλη προσπαθει νά τούς βρει και νά τούς άγγίξει μέ ένα ζύλο πού αποτελεί τό ντουφέκι. Όταν τούς βρούν και τούς χτυπήσουν όλους αλλάζουν ρόλους.

Κυνηγητά: Ένα παιδί κυνηγάει όλους τούς άλλους και όποιον πιάσει παίρνει τή θέση του ή βγαίνει από τό παιχνίδι ως πού νά τούς πιάσει όλους.

Κεραμίδια: Στήνουν σε μιά απόσταση τό ένα πάνω στο άλλο ο καθένας τό κεραμίδι του (πλακίτσα 5x5 εκ.) και πετόντας από μιά γραμμή ένα μεγαλύτερο κεραμίδι μέ τή σειρά προσπαθούν νά ρίξουν τόν πύργο κάτω. Όποιος τόν ρίξει κερδίζει και βάζει στους άλλους μία τζάρα.

Κερί: Σε μιά κειλιμένη πλάκα 30x30 εκ. ρίχνουν μέ τή σειρά βόλους από κερί. Οί βόλοι χτυπούν στην πλάκα και επιστρέφουν σταματώντας κάπου κοντά στην πλάκα. Όσους σταματημένους βόλους χτυπήσεις τούς παίρνεις.

Λουρί: Δένουν όλοι τά ζωνάρια τους και κάνουν ένα μακρύ λουρί. Η μιά ομάδα κάνει κύκλο άγιαλιασμένη μέ τά κεφάλια σκυφτά. Ένα χέρι κρατάει τήν μιά άκρη από τό λουρί και τήν άλλη ή μάνα πού περιφέρεται γύρω από τούς σκυφτούς συντρόφους της και δέν αφήνει τήν άλλη ομάδα νά ανεβεί ναβάλλα στόν κύκλο των παιδιών. Όποιος ανεβεί ναβάλλα δέν επιτρέπεται ή μάνα νά τόν πειράζει. Όσους όμως άγγίξει ή μάνα πού προσπαθούν νά ανεβοούν

καβάλλα χάνουν και βγαίνουν από το παιχνίδι. Καβάλλα μπορούν να ανεβούν και στην μάνα που γίνεται δυσκίνητη τότε.

Λαγός: Φτιάχνουμε έναν κύκλο στο πεζούλι και τον σταυρώνουμε με δύο γραμμές. Στις γωνίες κάνουμε τέσσερα ημικύκλια και στο μέσον ένα κύκλο. Βάζουμε ένα πετραδάκι για λαγό στο κέντρο του σταυρού και ο συμπαίκτης τρία πετραδάκια για σκυλιά ημικυκλικά γύρω του. Με τις κινήσεις πάνω στις διασταυρούμενες γραμμές προσπαθείς να φέρεις το λαγό σε θέση που να μην μπορεί πια να μετακινηθεί όποτε κερδίζεις το παιχνίδι. Φυσικά κάθε κίνηση του λαγού ακολουθεί μια κίνηση ενός σκύλου.

Μαντυλλάκι: Οι δύο ομάδες βρίσκονται αντιμέτωπες στις δύο άκρες του γηπέδου πίσω από μια οριζόντια γραμμή. Στη μέση του γηπέδου βάζουν ένα μαντυλλάκι και βγαίνουν πολλά παιδιά μαζί και από τις δύο ομάδες και κάνουν κύκλο γύρω από το μαντυλλάκι να το αρπάξουν και να φύγουν χωρίς να τόν χτυπήσει κάποιος αντίπαλος αυτόν που πήρε το μαντύλλι. Ο πρώτος που βγαίνει να πάει στο μαντύλλι λέει: Παίρνω φωτιά και βγαίνω.

Σηλοβάκλια: Αντί για μαντύλλι κάθεται κάποιος με το χέρι του απλωμένο και η άλλη ομάδα προσπαθεί βγαίνοντας να τόν χτυπήσει στο χέρι όποτε τόν ελευθερώνει δηλαδή κερδίζει το παιχνίδι. Φυσικά η άλλη ομάδα τόν φυλάει. Κυνηγάει κάθε έναν που βγαίνει και αν τόν χτυπήσει βγαίνει από το παιχνίδι. Μπορεί όμως τρέχοντας να περάσει την αντίπαλη γραμμή όπου δεν έχουν δικαίωμα να τόν χτυπήσουν και τόν φυλάνε να μην ξαναφύγει.

Μπερλίνα: Κρύβεται μια κοπέλα και όλοι οι άλλοι συνωμοτούν λέγοντας διάφορες κατηγορίες έναντιον της πχ. Έχει τὰ μαλλιά σαν τῆς τρελλῆς ἢ εἶναι μαύρη σαν γύφου κλπ. Ο καθένας λέει τὴν δική του κατηγορία. Κατόπιν ἔρχεται ἡ Μπερλίνα στὴν παρέα καὶ ἡ μάνα τῆς λέει ὅλες τὶς κατηγορίες. "Αν βρεῖ ποῖός εἶπε τὴν τάδε κατηγορία ἀλλάζουν μεταξύ τους ρόλους. Διαμόβεται ὁ ἐξῆς διάλογος με τὴν μάνα: -Καλημέρα κυρά Μπερλίνα. -Καλῶς τοὺς ταξειδιῶτες, τί νέα ἀπὸ τὴν πόλη; Πέρασαμε ἀπὸ πόλεις καὶ χωριά καὶ παντοῦ σε καιολογοῦν. -Καὶ τί λέει ὁ κόσμος γιὰ μένα; Πολλὰ καὶ διάφορα, ἕνας εἶπε πὼς ἔχεις τὰ μαλλιά σαν τῆς τρελλῆς κλπ.

Μπίτζ: Τὸ γνωστό παιχνίδι με τὴν παλάμη κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλη καὶ γύρω τὰ τὰ ἄλλα παδιά τόν χτυποῦν λέγοντας μπίτζ κουνώντας τόν δείκτη τοῦ χεριοῦ τους. Πρέπει νὰ βρεῖ ποῖός τόν χτύπησε γιὰ νὰ πάρει αὐτός τὴ θέση του.

Μπίλιες: Στις γωνίες ἑνὸς τετραγώνου 2x2 μέτρα σιάβονται τέσσερες μικρές λακκουβες (χωριά) καὶ στὴ μέση μιὰ μεγαλύτερη (πόλη). Ρίχνουν ἀπὸ μιὰ γραμμή 2-3 παιδιά ποῖός θὰ πλησιάσει περισσότερο τὴν μπίλια του στὴν πόλη. Ὑστερα ρίχνουν με τὸ χέρι σε γροθιά με τὴ σειρά νὰ μποῦν στὴν πόλη καὶ στὰ χωριά. "Αν κάποιος πάρει ἕνα χωριὸ δικό του πρέπει νὰ τὸ ξαναπάρεις γιὰ νὰ βγεῖς νικητής. Νικητής βγαίνει ὁποῖος πάρει ὅλα τὰ χωριά καὶ τὴν πόλη. "Όταν μπεῖς στὴν πόλη κάνεις μιὰ σπιθαμὴ καὶ ξαναρίχνεις ἐνῶ ἀπὸ τὰ χωριά βάζεις τέσσερα δάκτυλα. "Αν μέσα στὴν σπιθαμὴ σου εἶναι ἡ μπίλια τοῦ

άλλου τόν πιάνεις αίχμάλωτο και έχεις δικαίωμα αφού ξαναρίζεις να τόν χτυπήσεις με τήν μπίλια σου μακριά και να ξαναρίζεις. Επίσης ξαναπαίζεις αν στην πορεία τής μπίλιας σου χτυπήσεις τήν μπίλια του άλλου. Αν ή μπίλια σου είναι σε λακνούβα και προλάβεις να πεῖς μίτσι συνέδρια δέν πρέπει να χτυπήσουν οι μπίλιες μεταξύ τους. Επίσης αν προλάβεις να πεῖς σηκώνω δέν σηκώνεις δέν έχει δικαίωμα ο άλλος να βάλει τή γροθιά του κάτω και από πάνω να ρίξει με τό άλλο χέρι προκειμένου να παρακάμψει κάποιο εμπόδιο ή να αλλάξει θέση σε εύθεια γραμμή (βγαίνω δέν βγαίνεις) ή να καθαρίσει τό έδαφος από τά πετραδάκια (καθαρός-μίτσι καθαρός).

Σαλίγιαρος: Με άμμο ή χῶμα φτιάχνουμε έναν σαλίγιαρο πλάτους λαρίδας 30 εν. και διαμέτρου τριῶν μέτρων. Στο μέσον έχει μιá λακνούβα. Ρίχνουμε με τίς μπίλιες με τήσειρά ποιός θά φθάσει πρώτος στη λακνούβα και θά ξαναβγεί έξω. Αν στο δρόμο συναντήσεις τήν μπίλια του άλλου και τήν χτυπήσεις ξαναρίζεις. Αν τόν χτυπήσεις και τόν βγάλεις έξω από τόν κόθαρο παίζει ξανά από τήν αρχή.

Ποταμάκι: Είναι επίσης σαλίγιαρος αλλά με κιμωλία οι λαρίδες του στο χῶμα.

Μουσχουρουμπουμπού: Ενώνουμε τά δάκτυλα του χεριού μας και κουνόντας τα σαν να παίζουμε γιό-γιό λέμε: Μουσχουρουμπουμπού-μουσχουρουμπουμπού, έτσι να κάνεις έτσι να μην κάνεις. Οτι κάνεις εσύ πρέπει να κάνει και ο άλλος άμέσως. Άλλοτε τό χέρι κιντάει προς τά κάτω και άλλοτε προς τά πάνω. Παίζεται και με τά δύο χέρια.

Πεντάκια: Στο ένα χέρι κρατάς πέντε πετραδάκια που τά πετάς ψηλά και πρέπει να σταματήσουν τήν πρώτη φορά τουλάχιστον ένα, τήν δεύτερη δύο και τήν πέμτη όλα πάνω στην παλάμη. Αν δέν τά καταφέρεις παίζει ο άλλος. Συνεχίζεις όμως από εκεί που σταμάτησες. Αφού σταματήσει τό πετραδάκι τό πετάς πάλι ψηλά ενώ συγχρόνως κάθε φορά περνάς από μέσα από τήν καμάρα που κάνεις με τόν αντίχειρά και τόν δείκτη ένα-ένα τά πετραδάκια από τήν άλλη μεριά με μιá μόνο κίνηση. Κερδίζει όποιος πρώτος περάσει και τά πέντε παιχνίδια.

Πρόνια: Φτιάχνουμε έναν κύκλο στο χῶμα διαμέτρου 50 εν. και κρυφά από τόν συμπαίχτη μας κερφώνουμε μιá πρόνια στο χῶμα. Αυτός επιστρέφοντας πρέπει να σκάψει να τήν βρει για να κερδίσει.

Πετάει-πετάει: Το γνωστό παιχνίδι που όλοι βάζουν τους δείκτες των χεριῶν τους πάνω στο γόνατο τής μάνας και ή μάνα λέει πετάει-πετάει πχ. τό χελιδόνι. Όλοι τότε πρέπει να σηκώσουν τά χέρια τους ψηλά γιατί τό χελιδόνι πραγματικά πετάει. Αν όμως πει πετάει-πετάει τό πανταλόνι και σηκώσει κάποιος τό χέρι του χάνει.

Τριάρα: Φτιάχνουμε στο πεζούλι ένα τετράγωνο με κιμωλία και τό σταυρώνουμε με δύο γραμμές καθέτως. Με τρία πετραδάκια ο καθένας παίζοντας με

τή σειρά και μετακινώντας κάθε φορά ένα τετραδάκι προσπαθεί να τὰ φέρει σε εύθεια γραμμή όποτε κερδίζει. Αν κάνουμε στην τριάρα και δύο γραμμές διαγώνια έχουμε την εξάρα και αν κάνουμε ένα μικρότερο τετράγωνο μέσα στο πρώτο έχουμε την έννιάρα.

Σιδηρόδρομος: Κάθονται όλα τὰ παιδιά κάτω ό ένας πίσω από τον άλλο πιασμένοι από την μέση σαν βαγόνια τραίνου. Στο κεφάλι κάθεται αντίθετα ό οδηγός πού λέει τσάφ-τσούφ-ού-ού και όλοι τό επαναλαμβάνουν και κουνιούνται. Σε κάποια στιγμή ό οδηγός λέει πώς ή μηχανή άναψε και θέλει νερό. Του φέρνει φυσικά κάποιος ένα παγούρι με νερό να πιει. Τότε αυτός φυσάει τό νερό με τό στόμα του και τούς καταβρέχεν όλους. Φυσικά δεν πρέπει να τό ξέρουν τό παιχνίδι όσα παιδιά παίζουν.

Σημάδα: Φτιάχνουμε στο χώμα ή στις πλάκες της αυλής ένα όρθογώνιο παραλληλόγραμμο 2x1 μέτρα και τό χωρίζουμε σε τέσσερα τετράγωνα άριστερά και τέσσερα δεξιά. Με κουτσό τό ένα πόδι πρέπει να μετακινήσουμε την σημάδα από τό ένα τετράγωνο στο άλλο χωρίς να βγει όμως έξω από τις γραμμές. Αλλά και ούτε να αουμπήσει σ' αυτές. Η κίνηση από τετράγωνο σε τετράγωνο πρέπει να γίνει με μιá κίνηση. Ρίχνεις την σημάδα σου στην άρχή στο πρώτο δεξιά τετράγωνο και την βγάζεις γύρω από τό πρώτο άριστερά. Υστερα την ρίχνεις στο δεύτερο και την βγάζεις πάλι. Αυτό συνεχίζεται ως τό τελευταίο τετράγωνο όποτε κερδίζεις. Η σημάδα είναι μιá τετράγωνη πλάκα 10x10 εκ.

Τσίγκερ: Πάνω σε μιá πρόια στο χώμα στήνουμε ένα νόμισμα. Ρίχνουν όλοι από μιá γραμμή καρύδια να πού ρίξουν κάτω. Όποιος τό ρίχνει τό παίρνει. Όσα καρύδια ρίξουν τὰ μαζεύει αυτός πού έστησε τό νόμισμα. Παίζεται όμως και για να μαζέψουμε καρύδια και όχι για τό νόμισμα πού μπορεί να είναι μιá δεκάρα.

Τσιολέγνα: Παίζεται με ένα ραβδί μήκους 50 εκ. και ένα άλλο μήκους 20 εκ. (τσιολέγνα και τσιολιγκάρι). Τό παιχνίδι αρχίζει με τό μονό. Βάζουν τό τσιολιγκάρι πάνω σε μιá μικρή πέτρα και τό χτυπούν στη μύτη με την τσιολέγνα και πετάγεται ψηλά. Τότε τό χτυπούν στον άέρα μακριά. Αν ή αντίπαλη ομάδα τό πιάσει στον άέρα χάνει αυτός πού έπαιζε. Άλλως ρίχνουν τό τσιολιγκάρι από τό σημείο πού έφθασε, σκοπεύοντας την τσιολέγνα πού έχει άφρεθεί όριζόντια στο έδαφος. Αν την χτυπήσει τό τσιολιγκάρι, πάλι χάνει αυτός πού έπαιζε. Δεύτερο παιχνίδι είναι ή γουμάρα. Τό τσιολιγκάρι τοποθετείται όριζόντια πάνω σε δύο πέτρες και με την τσιολέγνα σαν μοχλό τό πετάει μακριά. Τρίτο παιχνίδι είναι τὰ χάσια. Κάνουν μιá μικρή αυλάκιá 5 εκ. στο χώμα και μετακινούν την τσιολέγνα από πάνω της γρήγορα ώστε όταν ό άλλος πετάξει τό τσιολιγκάρι από τό σημάδι να τό χτυπήσει και να μην πιει νερό στο αυλάκι. Και στις τρεις περιπτώσεις για να προχωρήσεις και να νικήσεις πρέπει να συγκεντρώνεις έναν όρισμένο αριθμό απόστάσεων στο τσιολιγκάρι πού τις μετρούν κάθε φορά με την τσιολέγνα για μέτρο πχ. 100 τσιολέγνες.

Τραμπάλα: Τό γνωστό παιχνίδι μέ μιά γρεντά. Κάνοντας τραμπάλα τά παιδιά λένε: 'Ανεβαίνω στή συκιά καί πατώ στήν καρυδιά, πίνω τό γλυκό κρασί μέ τήν κούπα τήν χρυσή καί φωνάζω κούϊ-κούϊ καί κανέννας δέν μέ ακούει. 'Επίσης τό τραμπα-τραμπαλίζομαι, πέφτω καί τσανίζομαι καί χτυπώ τό γόνα μου καί φωνάζω μάνα μου, πού μοῦ σχίσθηκε ἡ ποδιά καί γελάνε τά παιδιά.

Φτερωτή: Κόβουμε μιά φιλή σαν χαρτόνι σανίδα 20x5 ἐκ. καί τήν δένουμε μέ ένα σχοινί μήκους ενός μέτρου. Τήν φέρνουμε μέ τό χέρι κύκλο γύρα μέ δύναμη καί βουϊζει. 'Επίσης καρφώνουμε σ'ένα ξύλο ένα χαρτί σέ σχῆμα ἀστεριού πού ὅταν τρέχουμε φέρνει γύρα σαν φτερωτή.

Κληρός: Προκειμένου νά ρίξουν κληρο στά παιχνίδια πους τά παιδιά χρησιμοποιοῦν διάφορες ἀνατανόητες φράσεις:

α) Οὔνι μηδούνι ντράνα τσούνα πέγνα λέγνα σούδι μούδι ντάλι μηδένα καί τήν μάνα σου πελένα μέ σπαθί καί μέ χαντζάρι καί μέ τοῦ θεοῦ τή χάρη.

β) "Έχω ένα αὐτοκίνητο πού ὄλο-ὄλο τρέχει καί πού θά σταματήσει; - Τήν 'Αθήνα. - Καί τί χρώμα θά ζητήσει; - Πράσινο (πχ). "Έχει ἡ 'Αθήνα χρώμα πράσινο; - "Έχει.

γ) "Αμπεμπέμπλομ τοκείθεμπλόμ ἀμπεμπέμπλομ τοκείθεμπλόμ μπλίμ μπλόμ.

δ) "Οποῖος ἔκλασε νά τήν πιεῖ καί στήν πόλη νά ἀκουσθεῖ ἦρθαν τά βαριά κουνιά μέσ'στοῦ γουμαριού τά αὐτιά, μπράτσους μπρούτσους βαένι ξυλοβάρονο ξεκουλωμένο ξεκαλαθιασμένο.

ε) Τό κογκράν μου θά τό βάλω εἰς τās χείρας τās χειράς ἀράβεσανί κουφέτα ρεβανί τό κό γιράν.

στ) "Ασα μάσα κόκκινα κερέσια βίτσι βίτσι γάλα τό κορίτσι.

ζ) Κάτω στήν ἄμμο στήν Γαλιλαία εἶναι ένας Βούλγαρος μέ τήν σημαία ἔλα Βούλγαρε νά πολεμήσουμε τήν 'Ελληνική σημαία νά τιμήσουμε.

η) Βάζουν ὄλοι τίς παλάμες τους τήν μία πάνω στήν ἄλλη καί ἐκεῖνος πού εἶναι μάνα λέει: κου-μπα-νια ἔνω ὄλοι μαζύ κουνοῦν ρυθμικά τίς ἐνωμένες παλάμες. "Υστερα ἡ μάνα βάζει στό στήθος τῆς τήν παλάμη ἀνάποδα ἢ ἴσια καί ὄσοι ἔχουν τήν παλάμη τους ὅπως ἡ μάνα πηγαίνουν μαζύ τῆς.

θ) Στό ένα χέρι τῆς ἡ μάνα κρύβει ένα πετραδάκι καί στό ἄλλο τίποτε. "Απλώνει τίς γροθιές κλειστές καί ρωτάει: Πού κοῦκος πού ἄνεμος;

ι) Γυρίζει ένας τήν πλάτη του πίσω καί ἡ μάνα τόν ρωτάει μέ ποιόν θά πάει αὐτός πού πιάνει.

κ) "Από μιά ἀπόσταση πέντε μέτρων δύο παιδιά βάζουν μέ τή σειρά πόδια. "Οποῖος πατήσει τόν ἄλλον πρῶτος διαλέγει τούς συντρόφους.

λ) Κάνουν μιά γραμμή στό ἔδαφος καί ἀπό μιά ἀπόσταση ρίχνουν πλακίτσες. "Οποια πλησιάσει πιό κοντά στή γραμμή κερδίζει.

μ) "Ηλιος ἢ βροχή. Φτύνουν μιά πέτρα ἀπό τήν μιά ὄψη καί τήν πετοῦν ψηλά ὅπως τό κορώνα-γράμματα.

Σημείωση: Δημοσιεύθηκε στό βιβλίο Μολιστινά τοῦ Χ. Γιούτου.

ΣΤ) ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΜΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΟ 1956

- 1-1-1956 Τό νόμισμα στη βασιλόπιττα τό πέτυχε τό σπίτι. Μετά τήν ἐκκλησία πήγαμε ὅλοι οἱ χωριανοί μαζί στους ἐορτάζοντας. Γιόρταζαν ἐπτά Βασίλιδες. Τό βράδυ γλεντήσαμε μέ τά ὄργανα ὡς τίς 12 ἡ ὠρα στό σπίτι τοῦ Βασίλη Πορφύρη.
- 2-1-1956 "Ἐβρεχε ὅλη τή μέρα." Ἐμεινα στό σπίτι καί φτιάξαμε μέ τόν μεγαλύτερο ἀδερφό μου τό ξυλοντούφεκο.
- 3-1-1956 Τό πρωί κυνηγήσαμε πουλιά μέ τό ξυλοντούφεκο. Τήν ὑπόλοιπη μέρα ὀργώσαμε τό χωράφι μας στοῦ Ἀργιάννη.
- 4-1-1956 Ὀργώσαμε τό χωράφι τοῦ Μάλλιου στό Σιλιό. Τό ἀπόγευμα πήγα κυνήγι καί παίξαμε μπάλα στό μεσοχώρι.
- 5-1-1956 "Ὅλη τή μέρα παίξαμε στό σπίτι. Τό βράδυ εἴχαμε ποδοσφαιρικό ἀγῶνα μέ τούς Μεσαρίτες.
- 6-1-1956 Χιδνιζε ὅλη τή μέρα. Πήγαμε στίς ὀνομαστικές ἐορτές καί χορέψαμε μέ τά ὄργανα στό σπίτι τοῦ Νάσιου Σάνθου μέχρι τίς 3 ἡ ὠρα τό ἀπόγευμα. Τό βράδυ ἦρθε καβάλλα στη φοράδα ἡ γιαγιά μας ἀπό τήν Βράνιστα νά μᾶς ἴδεῖ.
- 7-1-1956 Πήγαμε στους ἐορτάζοντας μέ τά ὄργανα. Χορέψαμε στό σπίτι τοῦ Γιάννη Τσανάδη. Στή δημοπρασία τῶν εἰκόνων ἔξω στό μεσοχώρι τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας τήν πήρε ὁ Ἀπόστολος Τσανάδης, γιά 28 ὀκάδες λάδι. Τό βράδυ χορέψαμε στῆς Γιαννούλαινας τό σπίτι.
- 8-1-1956 Προετοιμασίες γιά τήν ἀναχώρησή μας γιά τό Γυμνάσιο Κονίτσης.
- 9-1-1956 Γιά πρώτη φορά μπήκα σέ λεωφορεῖο καί ἔκανα ἐμετό. Παίξαμε χιονοπόλεμο μέ ἄλλους μαθητές ἔξω στήν αὐλή τοῦ σπιτιοῦ μας πού νοικιάζουμε.
-
- 28-4-1956 "Ἐφυγα ἀπό τήν Κόνιτσα γιά τό χωριό λόγω τῶν διακοπῶν τοῦ Πάσχα. Ἐκανα μόνο τρεῖς ὥρες νά φθάσω στό χωριό. Πεζοπορώντας στό δρόμο βρήκα δύο τσοπανόσκυλα.
- 29-4-1956 Δέν πήγα στήν ἐκκλησία. Ἐπαιξα μέ τά ἄλλα παιδιά στήν αὐλή τοῦ Σχολείου ποδόσφαιρο καί τσολέγνα. Τό βράδυ χορέψαμε μέ τό γραμμόφωνο στῆς Ρίζαινας τό σπίτι. Πήγα στίς ἀγρυπνίες.
- 30-4-1956 Πήγα στό Καπηλιό μέ τήν μάνα καί τόν ἀδερφό μου καί τσαπίσαμε τό χωράφι μας. Μᾶς ἔπιασε ὁμως βροχή καί καταβραχίκαμε. Στήν ἐπιστροφή μαζέψαμε σαλιγκάρια στό δρόμο.
- 1-5-1956 Δέν πήγαμε πουθενά Πρωτομαγιά φέτος γιατί ἔβρεχε.

- 2-5-1956 Τό απόγευμα πήγα στο χωράφι μας στους Φράξους και τσάπιστα.
- 3-5-1956 Μέχρι τό μεσημέρι άσπρίζαμε τό σπίτι. Τό απόγευμα παίξαμε μπάλα στο μεσοχώρι με τούς Μεσαρίτες. Τό βράδυ πήγα στις άγρυπνίες.
- 4-5-1956 Τό πρωϊ πήγα στην έκκλησία. Τό απόγευμα παίξαμε διάφορα παιχνίδια στην πλατεία.
- 5-5-1956 Τό απόγευμα πήγα με τόν γαϊδαρο στο 'Αϊ Σωτήρο και κουβάλησα καυσόξυλα, ύστερα πήγα και βόσκησα τήν άγελάδα μας.
- 6-5-1956 Πήγα στην 'Ανάσταση τά μεσάνυχτα. Τό απόγευμα χορέψαμε ως τό βράδυ στης Ρίζαινας τήν αύλή.
- 7-5-1956 Πήγαμε όλοι οί χωριανοί στο έξωκλήσι του 'Αϊ Γιώργη. Κατόπιν πήγαμε στους έστράζοντες τραγουδώντας. Τό απόγευμα είχαμε πάλι χορό στης Ρίζαινας τήν αύλή.
- 8-5-1956 Πήγα έκκλησία στο Μοναστήρι. "Υστερα πήγα στης Μούτας και έδεσα τόν γαϊδαρο να βοσκήσει. Παίξαμε βόλεϋ στα Λειβάδια με τό Μοναστήρι στο φιλλέ που πήραμε από τό Γυμνάσιο. "Ολο τό απόγευμα ως τίς 10 ή ώρα είχαμε χορό στης Ρίζαινας τήν αύλή.
- 9-5-1956 Πήγα στο Καπηλιό και τσάπιστα τό χωράφι μας όλη τή μέρα.
- 10-5-1956 Πήγα στο χωράφι μας στα Παλιχειματα και τσάπιστα όλη τή μέρα.
- 11-5-1956 Πήγα έκκλησία στο έξωκλήσι στην Παναγία. Παίξαμε τσιολέγια στις Τσανάδες και χορέψαμε με τό γραμμόφωνο.
- 12-5-1956 Πήγα στο Σιούμο και μάζεψα σαλιγκάρια. Φτιάξαμε βαρελότα με μπαρούτι.
- 13-5-1956 Πήγα και έδεσα τά ζώα να βοσκήσουν και κατόπιν πήγα στην έκκλησία. Παίξαμε μπάλα και τσιολέγια.
- 14-5-1956 "Εφυγα από τό χωριό με τόν μικρότερο άδερφό μου για τήν Κόνιτσα με τό ποδια στις 6 ή ώρα τό πρωϊ και φθάσαμε στις 9,30.
-
- 24-6-1956 Ξεκινήσαμε με τόν άδερφό μου από τήν Κόνιτσα στις 7,30 ή ώρα και φθάσαμε στο χωριό πεζοπορώντας στις 11. Τό απόγευμα πήγαμε όλοι οί χωριανοί να δοϋμε τό θέατρο του Δημοτικού Σχολείου.
- 25-6-1956 Πήγα και πήρα τά ζώα που βοσκοϋσα στοϋ Λιοθλιου τό βρυσικό.
- 26-6-1956 Κατέβηκα στα Παλιχειματα με τόν γαϊδαρο και φόρτωσα ξύλα. Τό απόγευμα πήγα και βόσκησα τά ζώα.
- 27-6-1956 Πήγα με τόν άδερφό μου στα Δένδρα και θερίσαμε χορτάρι ως τό μεσημέρι. Τό απόγευμα πήγαμε στη Μεσαριά και φάγαμε κεράσια στις κερασιές του συμπέθερου.
- 28-6-1956 Κατέβηκα στο Καπηλιό και πότισα τά χωράφια. "Υστερα θερίσαμε με τή μάνα χορτάρι στοϋ Μυλωνά.
- 29-6-1956 Μετά τήν έκκλησία πήγαμε στις όνομασίες και χορέψαμε με τά όργανα.
- 30-6-1956 Πήγα με τόν φίλο μου τόν Γιάννη στο ποτάμι στον μύλο και φαρέψαμε με πετονιά. Άλλάξαμε και τή ροή του ποταμου στο αύλωνι του μύλου.

- Πιάσαμε κοντά ένα κιλό φάρια. Φάγαμε και κεράσια στη Μαιρυνάρα. Το απόγευμα πήγαμε στις όνομασίες με τα όργανα. Κοντά το βράδυ πήγαμε τα φάρια με τον Γιάννη έξω από το χωριό στις Κρανιές. Το βράδυ πάλι χορός με τα όργανα από σπίτι σε σπίτι.
- I-7-1956 Πήγα και έκοφα κλαδιά για τα κατσίνια και κατόπιν πήγα και βόσκησα την αγελάδα. Έπαινε γλέντι ο Αμερικάνος. Έφησε στον Αϊ Γιώργη πέντε κατσίνια στη σούβλα και κάλεσε από κάθε σπίτι ένα άτομο για φαγητό. Το απόγευμα μέχρι τις 11 το βράδυ χορέψαμε στο μεσοχώρι.
- 2-7-1956 Έφυγε ο αδερφός μου για την Αθήνα για να δώσει εξετάσεις στη Σχολή των Ευελπίδων. Πήγα με τον μικρότερο αδερφό μου στον Πύργο και μαζέψαμε χορτάρια μέχρι το μεσημέρι. Το απόγευμα πήγα με την αδερφή μου στη Λεφτοκαρυά και βοσικήσαμε την αγελάδα. Φάγαμε πολλές αγριοφράουλες στο δάσος.
- 3-7-1956 Ός το μεσημέρι θερίζαμε χορτάρια με την μάνα και τον αδερφό μου στο Άνοιγμα, Λιβιδιρά και Σουρβιά. Το απόγευμα πήγα με τον αδερφό μου και βοσικήσαμε τα κατσίνια στο Λιούλιου το βρυσικό.
- 4-7-1956 Το πρωί πήγα με το γαϊδούρι και φόρτωσα ξύλα στο Σπάσμα. Το απόγευμα βόσκησα την αγελάδα.
- 5-7-1956 Μέχρι το μεσημέρι μάζεψα με τον αδερφό μου χορτάρια στο Σιλιό. Το απόγευμα βόσκησα τα ζώα στη Λεφτοκαρυά.
- 6-7-1956 Πήγα στο Αργιάννη και φόρτωσα στον γαϊδάρο χορτάρια. Το απόγευμα θέρισα χορτάρι στην Παναγία.
- 7-7-1956 Το πρωί θερίζαμε χορτάρια με τον αδερφό μου στα Δένδρα. Το βράδυ παίζαμε μπάλα στο μεσοχώρι. Ήρθε σήμερα στο χωριό και ο φίλος μας ο Τάκης Κούγιας από την Κόνιτσα.
- 8-7-1956 Το πρωί πήγα και άλλαξα τόπο στα ζώα που ήταν δεμένα να βοσικήσουν. Ύστερα παίζαμε μπάλα. Το βράδυ πήγα με τον γαϊδάρο και φόρτωσα τα φώνια για το μαγαζί του πατέρα στη Μεσαριά όπου τα έφερε από τα Γιάννενα το αυτοκίνητο. Ήρθαν για διακοπές και οι παιδινοί μας φίλοι από τα Γιάννενα ο Λάζος με τον Γιάννη.
- 9-7-1956 Όλη τη μέρα θέριζα σιτάρι και πότισα και το χωράφι μας στο Καπηλιό. Έπαινα κολύμπι στο ποτάμι. Ζέστη ανυπόφορη και κούραση.
- 10-7-1956 Το πρωί πήγα με τον γαϊδάρο και φόρτωσα σιτάρι στο Καπηλιό. Το απόγευμα βόσκησα την αγελάδα.
- 11-7-1956 Το πρωί πήγα στο δάσος στη Λεφτοκαρυά και φόρτωσα ξύλα. Το απόγευμα βόσκησα την αγελάδα.
- 12-7-1956 Το πρωί πήγα στο Μάλλιου το χωράφι και μαζέψα φακές.
- 13-7-1956 Όλη τη μέρα ήμουν με την μάνα στο Αργιάννη. Κόψαμε 15 φορτώματα ξύλα και μάζαμε το ρόβι. Ζέστη ανυπόφορη και μισίτσες.
- 14-7-1956 Πήγα στα Παλιχειμάτα και φόρτωσα στον γαϊδάρο τις πρώτες τομάτες

- πού αγόρασε ο πατέρας για το μαγαζί.
- 15-7-1956 Δέν πήγα στην έμκλησία. Παίξαμε μπάλα.
- 16-7-1956 Το πρωί θέρισα σιτάρι στο Καγνέλι και έφερα στο χωριό τα ζώα που τα είχαμε μαζί μας. Το απόγευμα βόσκησα την αγελάδα στο δάσος.
- 17-7-1956 Πήγα στο δάσος στη Ζάρωση και φόρτωσα τον γαϊδάρο άμρες από το κριόνι. Το απόγευμα χτύπησα το γάλα και πήγα τα ζώα στη βοσκή.
- 18-7-1956 Κατέβηκα στα Παλιχειμάτα και σφράγισα τα δράμια από το μαγαζί του πατέρα. Πότισα και τα χωράφια μας έκει.
- 19-7-1956 Πήγα στο 'Αργιάννη και έσχισα μέ σφήμες τα χονδρά ξύλα που κόφουμε. Το απόγευμα βόσκησα την αγελάδα.
- 20-7-1956 Πήγαμε έμκλησία στο έξωκλήσι του 'Αϊ Λιά. Το απόγευμα κουβάλησα άμμοχάλιο μέ τον γαϊδάρο από το ποτάμι.
- 21-7-1956 Πήγα μέ τον γαϊδάρο και φόρτωσα ξύλα στο 'Αργιάννη. Κατόπιν βόσκησα την αγελάδα. Το απόγευμα θέρισα κριθάρι στα Λειβάδια.
- 22-7-1956 Πήγα στην έμκλησία. Παίξαμε μπάλα. Βάπτισε ο 'Αμερικάνος το κορίτσι της θοδώρας. Κουβάλησα κοκκινόχωμα μέ τον γαϊδάρο από το Φυφτάκι για την έπισκευή της καλύβας μας.
- 23-7-1956 "Όλη τή μέρα βοηθοῦσα τούς μαστόρους που έχτιζαν τον τοίχο που έπεσε από την καλύβα μας στο 'Αλώνι. Κουβαλοῦσα νερό, χῶμα, λάσπη.
- 24-7-1956 Πάλι μέ τούς μαστόρους σήμερα. Κουβάσθηκα πολύ.
- 25-7-1956 Καθαρίσαμε το άλώνι μας από τις πέτρες, χῶματα, χορτάρια και το έλθίσαμε μέ βούλτα για να άλωνίσουμε. Βάρεσα το γάλα. Το απόγευμα άλωνίσαμε το κριθάρι μας στο άλώνι στα Λειβάδια.
- 26-7-1956 Πότισα τον κήπο στις Καρυές μέ τον γιαζοντενεκέ από τον βυρό μας. Βάρεσα το γάλα.
- 27-7-1956 "Έβαλα όλα τα χορτάρια που είχαμε άπλαμένα στο άλώνι να στεγνώσουν μέσα στην καλύβα. Το απόγευμα πήγα για ξύλα στο 'Αργιάννη. Έσπασε το πόδι της η γίδα μας.
- 28-7-1956 Κατέβηκα στα Παλιχειμάτα και θιάφισα τα κλίματα. Θερίσαμε μέ τον άδερφό μου το τριφύλλι και το μεσημέρι πήγαμε για κολύμπι στο ποτάμι. 'Επιστρέφοντας στο χωριό θιαφίσαμε και τα κλίματα στον Πύργο. 'Ηρθε να ιδεῖ τούς δικούς της από το Κάϊρο η Γαληνή.
- 29-7-1956 'Ηρθε ο φίλος μου ο Φακούρας από την Καστάνιανη να μέ ιδεῖ και να γνωρίσει το χωριό μου. Πήγα και πήρα τα ζώα από τη βοσκή.
- 30-7-1956 "Όλη τή μέρα θερίζαμε σιτάρι στο 'Αντρώνι και στην Παναγία.
- 31-7-1956 Το πρωί θέριζα σιτάρι στην Παναγία. Το απόγευμα βόσκησα την αγελάδα και έκοφα κλαδιά για τα κατσίκια.
- 1-8-1956 Το πρωί θέρισα σιτάρι στα Λιβιδιρά και στις Σουρβιές. Το απόγευμα θέρισα ταή στο Σιλιό.
- 2-8-1956 Το πρωί θέρισα ταή στο Σιλιό και στο 'Αντρώνι το χωράφι καθώς και

σιτάρι στον 'Αϊ Γιώργη. Τό απόγευμα άλωνίσαμε τήν ταή στο άλώνι στα Λειβάδια. Ήρθαν ακόμη τρείς τουρίστες από τήν 'Αθήνα, ή Μέλη, ό Χαρίλαος Χατζής και ό Μήτσιος Τσανάδης.

3-8-1956 Τό πρωϊ θέρισα σιτάρι στο Σταυρό και τό απόγευμα ταή στα Δένδρα.

4-8-1956 Τό πρωϊ θέρισα σιτάρι στο Σπουρλίθι. Γενική καθαριότητα στο σπίτι. Τέλος στο θέρο.

5-8-1956 Πήγα στην έκκλησία. Τό απόγευμα βόσκησα τήν αγελάδα.

6-8-1956 Πήγαμε στο έξωκλήσι του 'Αϊ Σωτήρος έκκλησία όλοι οί χωριανοί. Κατόπιν πήγαμε επίσκεψεις στους έορτάζοντες. Χόρεφαν οί γερόντοι στο μεσοχώρι. "Όλο τό απόγευμα παίζαμε με τά άλλα παιδιά." Εβγαλα και φωτογραφίες με τήν μηχανή του 'Αποστολάκη.

7-8-1956 Πήγα στο δάσος στη Ζάρωση με τόν γαΐδαρο και κουβάλησα πέταυρα από τό πριόνι του Σιώρου. Τό απόγευμα έκανα κουμάντο στο σπίτι γιατί ή μάνα πήγε επίσκεψη στη θεία μας στην Πουρνιά.

8-8-1956 Τό πρωϊ πήγα στο Καπηλιό και πότισα τά χωράφια μας. Επιστρέφοντας φόρτωσα στον γαΐδαρο διάφορα πράγματα για τό μαγαζί του πατέρα. Μεγάλη πυρκαϊά στο δάσος της Πουρνιάς.

9-8-1956 Άλωνίσαμε τό σιτάρι μας.

10-8-1956 Πήγα και έκοφα κλαδιά για τά κατοικία. "Όλη τή μέρα είχα πυρετό.

11-8-1956 Πήγα και βόσκησα τήν αγελάδα με τό μοσχάρι. Δουλειές στο σπίτι. Τό απόγευμα άλωνίσαμε τήν ταή μας. Παίζαμε ποδόσφαιρο.

12-8-1956 Σιότωνα με τό λάστιχο πέντε πουλιά σήμερα. Πήγα για γαλομέτρημα στη στρούγκα.

13-8-1956 Άλωνίσαμε στα Λειβάδια τό υπόλοιπο σιτάρι μας.

14-8-1956 Μαζέψαμε τά ρεβύθια στο Καγγέλι με τήν μάνα.

15-8-1956 Πήγαμε οίκογενειακώς στο πανηγύρι στην θεία μας στην Πουρνιά. Ήταν και πολλοί άλλοι στο τραπέζι. Χορέψαμε με τά όργανα στην πλατεία ως στις δύο ή ώρα τήν νύχτα.

16-8-1956 Φύγαμε τό πρωϊ από τήν Πουρνιά πολλοί μαζί χωριανοί παρέα τραγουδώντας στο δάσος. Φάγαμε και λεφτόκαρα στο δρόμο. Δουλειές στο σπίτι.

17-8-1956 "Όλη τή μέρα έκοβα κλαδί για τόν χειμώνα ανεβασμένος στα δένδρα. Κόψαμε με τήν μάνα τρισήμισυ φορτώματα στου Ντέρτη. Βρήκα παραχωμένο σ' ένα πολυβολείο από τούς άντάρτες ένα πολυβόλο καινούργιο." Έκανα κολύμπι στο ποτάμι.

18-8-1956 Πήγα με τόν γαΐδαρο και φόρτωσα κλαδί που έκοψε ή μάνα στα Παλιχειματα.

19-8-1956 Πήγα στην έκκλησία και κατόπιν κάναμε βόλτα στη Μεσαριά. "Όλη τή μέρα παίζαμε.

20-8-1956 Πήγα στην έκκλησία. Μας μίλησε ένας στρατιωτικός ιεροκήρυκας από τόν άμβωνα. Πήγα και βόσκησα τά ζώα. Τσιολίσαμε τά ρεβύθια μας στο άλώνι.

21-8-1956 Κόψαμε με τήν μάνα στου Ντέρτη δύο φορτώματα κλαδί. "Υστερα έγώ πή-

- γα για κολύμπι στο ποτάμι. "Επιασα έναμισυ κιλό ψάρια.
- 22-8-1956 Πήγα με τον αδερφό μου στο χωράφι του Μάλλιου και δέσαμε άγνα-
λιές ένα φορτωμα κλαδί.
- 23-8-1956 Το πρωί μαζέψαμε ρεβύθια στους Φράξους, θερίσαμε τά χορτάρια και
κόψαμε και δυό φορτώματα κλαδί.
- 24-8-1956 'Επισκευάσαμε τίς πλάκες στή στέγη τής καλύβας με τον πατέρα. Πε-
ριποιήθηκα τά λουλούδια στήν αυλή μας. Χτύπησα τό γάλα. Γενική κα-
θαριότητα στο σπίτι.
- 25-8-1956 Το πρωί θερίσαμε τό τριφύλλι στα Παλιχειματα. Κατόπιν έφερα φορτω-
μένον τον γαΐδαρο στο χωριό και ξανακατέβηκα στα Παλιχειματα.
- 26-8-1956 Χόρεψαν τά κορίτσια στο λόφο τής Τζιαντόρας. Κατόπιν πήγαμε όλα μα-
ζύ τά παιδιά στή Μεσαριά και χορέψαμε εκεί.
- 27-8-1956 Πήγα με την μάνα και τον έδερφό μου και βγάλαμε τό κρεμυδούλι στο
Καπηλιό όλη τή μέρα.
- 28-8-1956 Το πρωί δουλειές στο σπίτι. Το απόγευμα πήγα στα Παλιχειματα με
τον γαΐδαρο και φόρτωσα ξύλα.
- 29-8-1956 Το πρωί πήγα στα Παλιχειματα και φόρτωσα τριφύλλι.
- 30-8-1956 Δουλειές στο σπίτι γιατί ή μάνα πήγε με την άγελάδα στή Γεωργική
Σχολή στήν Κόνιτσα να σύρει.
- 31-8-1956 "Όλη τή μέρα κόβαμε με τον αδερφό μου σταλίκια στο δάσος στή Λε-
φτοκαρυά και τά κουβαλήσαμε στο σπίτι μας.
- 1-9-1956 Πήγα με τον γαΐδαρο στο Σπάσαμε και φόρτωσα κλαδί. "Υστερα κατέβη-
κα στο Καπηλιό και βγάλαμε τό κρεμυδούλι και μαζέψαμε τά φύλλα
από τό καλαμπόκι. Κολύμπησα στο ποτάμι.
- 2-9-1956 Πήγα στήν έκιλησία. Το απόγευμα είχαμε χοροδέτους Μανθάδες τό άλώνι.
- 3-9-1956 Το πρωί πήγα και έκοφα κλαδί στή Μούτα. Το απόγευμα πήγα με τον
γαΐδαρο στα Παλιχειματα και κουβάλησα διάφορα πράγματα. Ήρίμασαν
τά πεπόνια μας.
- 4-9-1956 Πήγα με τον αδερφό μου στα Βαριά και μαζέψαμε τά φύλλα από τό κα-
λαμπόκι.
- 5-9-1956 Το πρωί βόσκησα την άγελάδα. Το απόγευμα πήγα με τον γαΐδαρο στο
Καπηλιό και φόρτωσα διάφορα πράγματα.
- 6-9-1956 Κατέβηκα στα Παλιχειματα με τον πατέρα και βγάλαμε σε τευενέδες
τό λάδι και τό πετρέλαιο για τό μαγαζί που τό παραλάβαμε σε βα-
ρέλια από τά Γιάννενα. Το απόγευμα παιχνίδι.
- 7-9-1956 Το πρωί βόσκησα την άγελάδα. Το απόγευμα κατέβηκα με τό γαϊδούρι
στα Παλιχειματα και κουβάλησα διάφορα πράγματα.
- 8-9-1956 Πήγα στο πανηγύρι στο Μοναστήρι. Χορέψαμε στήν πλατεία όλο τό από-
γευμα ως κοντά τά μεσάνυχτα.
- 9-9-1956 Πήγα στήν έκιλησία. Το απόγευμα χορέψαμε στο σπίτι τής Μαργαρίτας.
Είχα γράμμα από τον φίλο μου τον Κόστα από την Καστανιανη.

- 10-9-1956 Κατέβηκα μέ τόν γαΐδαρο στά Παλιχειματα καί φόρτωσα διάφορα πράγματα. Τό απόγευμα βόλτα στό Σχολείο.
- 11-9-1956 Πήγα στό Καγγέλι καί πότισα τίς μηλιές μας. Κάναμε μέ τόν άδερφό μου κολύμπι στό ποτάμι. Ύστερα κόψαμε καυσόξυλα.
- 12-9-1956 Μαζέψαμε τά φύλλα άπό τό καλαμπόκι στά Βαριά. Τήν υπόλοιπη μέρα διάβασα διάφορα βιβλία.
- 13-9-1956 Πήγα καί έκοφα κλαδί στην Άγία Βαρβάρα. Τό απόγευμα βόσκησα τήν άγελάδα.
- 14-9-1956 Πήγα στην έκκλησία. Τό απόγευμα χορέψαμε στή Μεσαριά.
- 15-9-1956 Δουλειές στό σπίτι. Πήγα στόν Πύργο καί έκοφα κλαδί.
- 16-9-1956 Πήγα στην έκκλησία. Είχαμε τραπέζι στό σπίτι μας τήν μεγαλύτερη άδερφή μου καί τήν θεία μας τήν Άνδρονίκη άπό τήν Πουρνιά. Παίξαμε μπάλα.
- 17-9-1956 Πήγα δύο φορές μέ τόν γαΐδαρο καί φόρτωσα ξύλα στό δάσος στή Λεφτοκαρυά. Τήν υπόλοιπη μέρα διάβασα τόν Φαντομά.
- 18-9-1956 Πήγα μέ τόν γαΐδαρο σιτάρι στό μύλο νά τό άλέσω. Τό απόγευμα βόσκησα τήν άγελάδα. Ήρθε ή γιαγιά μας άπό τήν Βράνιστα νά μάς ίδεϊ.
- 19-9-1956 Πήγα μέ τόν γαΐδαρο σιτάρι στόν μύλο νά τό άλέσω. Κατόπιν βόσκησα τήν άγελάδα.
- 20-9-1956 Κατέβηκα στό Καπηλιό μέ τόν γαΐδαρο νά φορτώσω καλαμπόκι. Βρήκα στην στάση του λεωφορείου τόν φίλο μου τόν Γιάσιο άπό τήν Καστανιανη. Έκανα έγγραφή στην τελευταία τάξη του Γυμνασίου Κονίτσης. Οί βαθμοί μου φέτος στά μαθήματα όπως έμαθα ήταν: Θρησκευτικά 19, Νέα Έλληνικά 18, Άρχαϊα 17, Μαθηματικά 18, Λατινικά 18, Ψυχολογία 19, Γυμναστική 17, Γεωγραφία 16, Φυσική 16, Ιστορία 19 καί Ύγινημή 19.
- 21-9-1956 Έφυγε ή άδερφή μου για τό Κάϊρο όπου είναι ο άνδρας της. Τήν ξεπροβοδίσαμε πολλοί συγγενείς καί χωριανοί ως έξω άπό τό χωριό κλαίγοντας. Κατέβηκα στά Παλιχειματα μέ τόν γαΐδαρο καί φόρτωσα διάφορα πράγματα.
- 22-9-1956 Τρυγήσαμε τά σταφύλλια στόν Πύργο καί τά στουμπήσαμε. Χώθηκα μέσα στόν κάδιο νά τόν πλύνω.
- 23-9-1956 Πήγα στην έκκλησία. Άρίμασαν τά καρύδια. Παίξαμε μπάλα.
- 24-9-1956 Μαζέψαμε τά μήλα στις Σουρβιές καί τό καλαμπόκι στά Βαριά.
- 25-9-1956 Κατέβηκα στά Παλιχειματα μέ τόν γαΐδαρο καί φόρτωσα διάφορα πράγματα. Δουλειές στό σπίτι.
- 26-9-1956 Έσκαφα τά νεραγώϊα στά χωράφια μας στά Βαριά.
- 27-9-1956 Πήγα μέ τήν μάνα στή Βράνιστα καί κόψαμε δέκα φορτώματα ξύλα για νά τά έχουμε στό σπίτι που νοιάζουμε στην Κόνιτσα. Έγραγα πολλά

σύνα και ροδάκινα στοῦ θείου μου τὰ χωράφια.

28-9-1956, "Έφυγα μόνος μου πεζός από τήν Βράνιστα για τήν Κόνιτσα." Άνοιξαν
πάλι τὰ Σχολεία.

Σημ. Έξ αντιγραφῆς χωρίς περικοπές ἢ προσθήκες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ο ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΣΤΟ ΓΑΝΝΑΔΙΟ

Α) ΓΑΝΝΑΔΙΩΤΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ.

I) Δουλειές στα χωράφια.

- Σήμου ώρα είπα να βγάλς τὰ γίδια, σιούρξι οὐ τζιουμπάμους κι' ἰσὺ ἀκόμα κοιμᾶσι; Γιὰ ποιὸν ξελαρυγγίσθηκε ὁ κόκκορας στὸ κελάρι να λαχάει. Ἐήκου, δέν ἀκούς τ' μάνα σ' πού φουνάζει; "Αἴντε καμάρι μ' ζύπνα μὲ τὸ καλό, μὴ μὲ σιανιάϊς. Οὐ μπάρμπας σ' ἔφρι χαραή, πότι θά πᾶς ἰσὺ νὰ πουτίεις τὰ γουντζέ-δια μας στὰ Παλιχειμάτα. Ἐχν διακέντι μέρις ἀπότγα τάραι ἢ ξηραίλα. Πῶ, πῶ, πότι θά πάου ἰγὼ γιὰ κλαδί, ζημέρουσι κιόλας.

- Ἐχς τίπουτι νὰ φάου;

- Τί ἔντυσα ἢ μαύρη μ' μί τοῦτα τὰ πιδιά, ἀκόμα δέν ζύπνησαν τὸ νοῦ τς στοῦ γλούπου τούν ἔχν. Νίφικς καλά, σφουγκίσου τώρα ἀπὸ τ' μπουθὸ μ' κι' πᾶρι τ' λίμπα μί τοῦ ξυνόγαλου ἀπ' τν ἄριλα. Τρίπτου παπᾶρα ὦρὲ κουτόραβο νὰ σ' πιασθεῖ, τί τοῦ πίνς σάν νιρουφείδα. Τσίτ παλιόγατα, περιβιλάφθικς στὰ πουδέρια μ'. Τί μιᾶου κι' μᾶκου ὀλη τν ὦρα φούβαλα γιίζα στοῦ λιγνέρι κι' σιασιμάτιασις. Τί σιούεις τώρα πάλι σάν ἄλλί σ'. "Αἴντε τελείουσι καμιά φουρά, ἀκόμα τρῶς; "Ἐλα νὰ ντουμπουλήεις ἰσὺ τοῦ γάλα νὰ πλύνου ἰγὼ τὰ ἀγκιά κι' νὰ τρουβαδι-άσου τίπουτι γιὰ τ' δλειᾶ. Βάλι μπρουστά ὁ μάνα παλιαρούτι νὰ μὴ σί πρατσα-λνάει τοῦ γάλα. Πουγάλια-πουγάλια ὡς τοῦ νὰ χουρίσει. Κι' νὰ πᾶς νὰ βγάλς τοῦ γουμάρι ἀπ' τοῦ κατώϊ νὰ φύγουμι καμιά φουρά σήμια.

- Μουρὴ Ρένα... Ρένα... πού εἶσι ὦρὲ μόλυμα, ἀπλουήσου, μάλλιασε ἢ γλώσσα μ' νὰ φουνάζου. Πού πατᾶς ξυπόλυτο μὲς στς λούτσες, νὰ, πάρε τὰ καλλίγια μ' κι' πουδέσου. Ἡμεῖς θά φύγουμι, νὰ πείς στοῦν πατέρα σ' νὰ θρέφει τὰ κατσιγια. Ἀπ' ἓνα πλόχειρο φίνα στὸ καθένα. Κι' νὰ τς κριμάσει κι' ἀπὸ μιά ἀγκιαλιᾶ κλαδιά. Νὰ πᾶς ἰσὺ σήμια νὰ κόψς κλαδιά στὸ Λειβαδούλι, κι' νὰ γιζιαρίεις τοῦ κιλά-ρι. Κι' μὴ ξιχάεις νὰ ἀλλάξς τ' γιλᾶδα παρένει, θά τν ἔχου διμένη στὰ Βαριά. Νὰ πᾶτι μί τοῦν πατέρα σ' νὰ δέστι διμάτια τν ταῆ πού λιάζιτι στ' σικιπή ἀπ' τν καλύβα μας στοῦ ἀλώνι. Τοῦ βρυζάχουρου θά τόχου στ' αὐλάκι στοῦ Μπιρατνὸ νὰ μουσιέθει. Κι' νὰ συμπᾶτι τς πατάικς πούνι στοῦ τσιάλι νὰ βράσν νὰ φᾶτι τοῦ μισημέρι. Τς κότικς τς ἔρριζα ἰγὼ νὰ φᾶν, ἰσὺ νὰ μάεις κᾶνα τσάντζαλο ἀπ' ν αὐλή γιὰ προυσάναμα κι' νὰ γιμίεις τὰ κανάβια νιρὸ νὰ πλύνου τὰ σκουτιᾶ τοῦ βράδου πού θά γυρίσου. θά βρουμίσουμι ἄπλυτοι. Κι' νὰ πουτίεις τοῦν κῆπου μας στς Καρούς μί τοῦ ντινικέ, πᾶρι κι' τοῦ καλάθι μαζύ σ' νὰ φέρς καμιά ντου-μάτα στοῦ σπῆτι. "Αἰ καμάρι μ' κι' τοῦ βράδου πού θά γυρίσου θά σ' φριάνου μιά λιβρόπτα νὰ γλύφς τὰ δάχλαθ' ἀπ' τ' ληξουριά σ'.

- Οὔστ, οὔστ, αἰ πινβάτα καμιά φουρά νὰ ξικινήσουμι, πάρε τὰ πουδέρια σ'. Δό-ξα νάχει ὁ θεός. Κάνε κι' ἰσὺ τοῦ σταυρὸ σ' Παναγιώτη νὰ νυχτώσουμι καλά. Γιὰ λόει τοῦν Τέλη κουβαλάει νύχτα-νύχτα σάν οὐ τρισκατάρατους σταλίγια κι' φοῦρικς γιὰ τὰ πέργουλα. Θέλει νὰ πᾶμι κι' ἡμεῖς καμιά μέρα. Νὰ κόφουμι κι' κᾶνὰ φασουλόξυλου γιὰ τὸ πρᾶμαλιγια μας στοῦν κῆπου. Εἶνι ἁμαρτία ἀπὸ τοῦ θιὸ νὰ τ' ἀφήσουμι ἔτσι. Ἀκόμα κι' οἱ Νταλάδικς πού δέν εἶνι ἄξικς γιὰ τίπου-τι ἔβαλαν τοῦ Γιώργη κι' τς τάφισιμι μιά χαρά.

- Καλουζημέρουσις Βασίλου, τί κᾶνς εἶσι καλά, πῶς εἶσι, τί κᾶνει οὐ Γιώργης, τὰ πιδιά πῶς τᾶχς;

- Δόξα τὸ μεγαλοδύναμο Ζίσινα, καλά. Πῶς εἶνι ἢ νύφη σ' τὰ πιδιά τς, εἶστι ὅ-λοι καλά; Πού πῆγι σήμια ἢ προυκουμένη ἢ Μκρία δῶ χπίσου, χτυπάου κι' δέν ἀπλουιέται κᾶνας.

- Ζέρου κι' ἰγὼ, ζ' τ' γιζιμάρατς πῆγι. Ψές εἶπι θά πᾶει σν Ἀβαρβάρα νὰ γουρτώ-σει τὰ διμάτια ἀπὸ τοῦ στᾶρι κι' νὰ κυττάξει κι' τὰ μιλίσιια, πόχσαν ὀλα τὰ βακούφια κι' αὐτά. Ἐφρι χαραή-χαραή σάν νὰ τν κυνηγάει κᾶνας.

- 'Ιγώ μάνα θά πάου νά πουτίσου τού γουμάρι στού μισουχώρι κι' νά γιμί- σου κι' τού παγούρι νιρό.
- "Αϊ θά σί προυκάνου παρακάτου στού Μπιρατνό, πάρτου συρνάμινου τού γου- μάρι μή σ' φύγει.
- Καλημέρα μανίτσα, τί κάνς;
- Κάνου απ' νά μ' καμουθεϊ. Τούν κακό μ' τούν νιρό κι' τόν ανάποδό μ' τό χρό- νο. Για πῆγα κι' πότσα φές τούν κῆπου μ' σν ἰνιλησιά κι' μί πουνουῖν τὰ κόνιαλά μ', ὄϊ-ὄϊ-ὄϊ. "Ὀλη τῆ νύχτα μί τού δαδί στού χέρι. Κι' ἰκεινους οὐ προυκουμένους οὐ ἀβλακάρς βιάσκει νά τούν βουλῶσει τού βυρό νά μά- σει γλίουρα νιρό νά πάρει καμμιά δικιάρα παραπάνου. Σάματι ἔχει μπόλι- νο νιρό τό αὐλάκι στού 'Αντρώνι; Καλά ὠρέ Παναγιώτη, Χρηστό σ' ἔκανα νά σί προυσκυνάου, δέν θά μ' πάρς κι' ἰμένα τὰ κατσιῖνια νά τὰ βουσιήεις καμ- μιὰ μέρα; Μί κόβει ἡ νίλα νά τ' ἀκούου νά βλιόζν μέσα κι' νά μπουρσοῦντι.
- "Αϊ καμάρι μ' κι' θά σ' δώσου κι' μέλι απ' τὰ μιλίτσια μ' νά φᾶς.
- Καλά μανίτσα, σουπα ἰγώ δέν τὰ παῖρνω; "Αμα βγάλου τὰ θιά μ' θά τὰ πάρου. Τώρα ἔχουμι ἄλλις σκουτοῦρις μί τού κλαδί. "Ελα κίτσιο προχώρα. "Αντε γειᾶ σου μανίτσα.
- Στού καλό νά πᾶς.
- Για πού πάει τό καλό πιδί τς Βασίλωσ σίμιρά;
- Καλημέρα Νία, για κλαδί μί τ' μάνα μ' στά Παλιχειίματα.
- Κάτσο καβάλλα ὠρέ χαμένε τό γουμάρι πού τ' ἀφυχᾶς.
- Θά πάει δυό στράτες σῆμιρα κι' θά κουρασθεϊ. "Ισεῖς τού βάλατε ὄλο τό κλαδί;
- "Αμ τί γίδια ἔχουμι ἰμεῖς. Αυό μᾶς πόμναν. Θά τὰ ζιλιάνουμι κι' αὐτὰ νά μάσουμι τού νοῦ μας.
- Κύττα τ' μπάμπω τ' Σταθούλα, προυῖ-προυῖ κίνσι κι' αὐτή για δλειᾶ.
- Πού κίνσεις μουρή κυρά μί τού τσικουρι κι' τν τριχιᾶ στά χέρια; "Ισύ δέν μπουρεῖς νά πάρς τὰ πουδάρια σ'.
- Στούν αἰχιουτο πάω, απ' νά πάου κι' νά μή γυρίσου. Για, νά κόφου κᾶνα κλα- δί για τὰ σφαχτά μ' κι' νά μέσου κᾶνα τσάντζαλο για τ' γάστρα.
- Θά φηιάς πίτα σῆμιρα μπάμπω;
- "Ισύ εἰσι ὠρέ Παναγιώτη, δέν σέ γνώρσα. Για, λέου νά κουρकुλώσου καμμιά μπατσαρόπτα νά σκαζματιάσω μοναχή μ', τί νά φᾶς κᾶθε μέρα. Τί πιδιά εἰστι ἰσεῖς ὠρέ Παναγιώτη, σᾶς καμαρώνω, νάστε καλά. Δέν σταματάτε στιγμή, ὄλη τῆ μέρα συντρίλα, νά δῶ τί θά τού κᾶνιτι ὄλο τού κλαδί πού κουβαλάτι.
- "Ἐχουμι τόσα γίδια μπάμπω, τί θά φᾶν τού χειμῶνα.
- "Αϊ ὠρέ πιδί, φτάνει κουβέντις μί τούν ἕναν κι' τούν ἄλλου, δέν τίλειών' καμμιά φουρά. Δόμ' ἰμένα τού γουμάρι νά φύγουμι. "Αργήσαμε. Για λδει, λδει τ' κᾶρίνα κατανέφαλα τόχει φουρτουμένου τού μπλάρι τς, ζβαρνίζουντας τὰ πάει τὰ πουδάρια, θά τού στείλει μιὰ ὠρα ἀρχίτερα στούν τέρου. Τί κόσμους πού εἰνι θέ μου, ὄσα πᾶν κι' ὄσα ἔρθγ. Τί προυκουπή πιριμέν'.
- Καλῶς κᾶμετε, καλές διαφορές, ποιός αλωνίζει σῆμερα;
- Θεό μ' εἰνι Βασίλω ἀλλά εἰνι ντίπ ζούφιο, οὔτι τού σπόρου. Δέν ἔχουμι γέν- νημα φέτος. Πέντι μέρις ὄργουμα μί πού μπλάρι σ' φράζ, τόφαγε ὁ λαγός, οὔ- τι χνούμη δέν μόμκει. "Ελα νά πάρς ενα λουκούμι για τό καλό. "Ελα κι' ἰσύ Παναγιωτάκη. Πού τού κουβαλᾶς μουρή φαριάκω μιὰ σταλιά πιδί;
- "Αϊ φχαριστώ, νά ζήσητι κι' καλουζουδιμένο.
- Νᾶσαι καλά Βασίλω, κι' στού θεό σ'. Νά χαίρισι τού Γιώργη κι' τὰ πιδιά σ' κι' νά καλουδιχτεῖς τν κόρη σ' ἀπ' τού Κᾶιρου.
- Συγκάθατο τό μαναστήριανο μέ τό πράμα νά πιρβατήσει, πάει γιόμα κι' ἡ- μεῖς εἴμαστι ἀκόμα στό χουριό.
- Οὔϊ ἕνα φεῖδι μάνα, πῶς δέν τό κάτσα.
- Πού εἰσι ὠρέ Παναγιώτη, πού καῦπόθις, τί κάνς ἰκει;
- Βρῆμα μιὰ βέργα ἰδῶ στς κρانيές. Προχώρα ἰσύ, ἰγώ θά πάου ἀπού τού μου- νουπάτι κι' θά σί πιριμένου στού λᾶκκου.
- Μουρή Γιάνγινα... οὔ... πού εἰσι μουρή φαριάκω, δέν ἀκούς;
- Οὔ... ἰδῶ εἴμι, ποιός φουνάζει, δέν ἀκούω ἀπ' τού νιρό, ἔλα παρακάτου.
- Τού μπλάρι σ' μουρή, θεός δέν εἰνι, σύμμασέ το. Μπῆμε στό χωράρι τού 'Αν- τρέα κι' τρώει τού καλαμπόκι.
- "Αχ βλουημένο, θά σί σκουτώσου, πότι ἔλυσεσ τν τριχιᾶ κι' καῦπόθις ἀπού

- μπρουστά μ.
- Πιτάζου 'Ιού ώρέ Παναγιώτη κι' βγάλτου απ' τού χουράρι, ώς πού νά ρθει σ' αυτή θά τά φάει όλα τά λουβίδια.
- Κύττα κ'άτι μπουρνα πού μου 'έδωσε ή Γιάννενα μάνα. Νά ανεβώ λέει όποτε θέλω στή μπουρνιά τς κι' νά μ'άσου όσα μπουρνα θέλου. Θά π'άν χαμένα. Νά τς πάου κι' αυνης όπως κ'άνα καλάθι.
- "Αϊ κ'άνι τού σταυρό σου ν' αρχίσουμε τ' δλειά. Πάρι τούη τρουβά κι' κρέμασέ τον πουθινά νά μ'ήν τούν φθάσει κ'άνα ζαγάρι. Δέσι κι' τού γουμάρι απ' τού πουδάρι μί τν τροιχιά νά βουσηήσει λίγη μαλαιά χπέρα μιργιάβτού χουράρι τς Μητρούσινας. Κι' ώς πού ν' ανιβώ 'γώ στά δένδρα νά κόψου κ'άνα κλαδί 'Ιού νά πουτίεις τά γουντζέδια μας στού χουράρι, γλήουρα-γλήουρα γιά νά γυρίεις στού χουριό μί τ' δρουσιά νά μή σί πάρει τού γιόμα. Ύστρα σί φουνάζου νά κόψς τς κουρφές άπού τά δένδρα 'Ιού πού είσι πιό έλαφρύς άπού μένα. Ζιούρος ήλιο θά νάχουμι σήμιρα, τού πιλέκσαν τά νταβάνια τού γουμάρι μας. Άμα κ'εμέναεις έχου τυρί κι' φουμί στούν τρουβά κι' τού παγούρι μί τού νιρό τόχου κρυμμένο 'κειέ στά τζίνια στούν 'Ισιου.
- "Εϊ μ'άρμπα, τί κ'άνς 'κειέ;
- Καλώς τόν Παναγιώτη. Δέν γλέπς, δένου τού σ'άρι διμάτιά.
- Μαναχός είσι;
- "Αργησι ή μ'άρμπα μ' νά ρθει σιακάτου, νά τοιμάσει τί πουτι νά φάει, κι' είπα νά μ'ήν κ'άθουμι.
- Πώς π'ήγε τό κυνήγι σήμιρα, χτύπες τίποτι;
- Ηπά, είχι ζηραίλα κι' δέν μ'όρισι νά τούν πιτάζει τού καγού ή μπίλου μ'. Κλι-άου-κλιούου κόβουνταν στούν τουρό 'δω χπάνου στούν. Αϊ Νικόλα όλου τού προυϊ, αλλά τί νά σ' κ'άνει. Άλλη φουρά δέν θά μ'ά γλυτώσει, ζέρου πού κ'άθι-ται. Είναι ένας λάγαρος, νά.
- Θά μ' δώεις λίγο τή νγκλίτσα σ' μ'άρμπα νά σ'άκου κ'άνα μήλου άπού τ' μπλιά τ' Άρίστειπου;
- Πάρτιάλλά νά, μή σί δεϊ κ'άνας.
- "Ε, τώρα γιά ενα μήλου. Έλα πάρι κι' 'Ιού ένα, είναι γλυιά.
- Κύττα Παναγιώτη, αν πάς γιά νιρό τού λ'άκου άργότιρα πιτάζου ώς 'δω νά πάς κι' τού θκό μου τό παγούρι. Λέντε κι' άμα γίν τά μύγδαλα δέν θά σ' άρ'ήσου έ-τσι 'γώ.
- Γειά σου μ'άρμπα, φαίχου γιάτί άργησα. Θά φουνάζει ή μάνα μ' κι' τν ζέρς 'Ιού.
- Καλημέρα κυρά Γούη. Νά πιράσου άπού τού χουράρι σ', δέν θά μί μαλώεις;
- Καλώς τον. Πού τς απ' αυτή τ' ρούγα ούρέ ζαλιάρηου, θά ξισχισθεϊς στά πολι-ούρια. Έλα απ' 'δω, έλα νά φ'ας κι' κ'άνα σταφύλλι νά ξιβιντιάεις, είναι κι' ού Χρήστους 'δω.
- Πέσ' τ' νά μ'ήν 'κειέ σ' σ'υλιά νά τούν 'δω.
- "Ελα ρέ, τώρα έρχισι;
- Άργήσαμε λίγο. Θά π'άμ σιαπάνου στού χουριό μαζύ;
- Θά καθίσου 'δω μί τ' μάνα μου ώς τού βράδου. Άμα θέλς έλα νά μί βρεϊς νά παίξουμι. Νά π'άμ κι' στού πουτάμ νά κουλημπήσουμι κι' νά πιάουμι φάρια. Ζέρου ενα καλό μέρους.
- Θά πάου τού γουμάρι φορτωμένο στό χουριό. Άλλη φουρά. Κι' κύττα μ'ήν τού μαρτυρήεις σέ κανέναν άλλον αυτό τό μέρος.
- Τό βράδου θά βγεϊς στού μισουχώρι νά παίξουμι; Έφ'ιρι ού Κώστας άπού τά Γιάννενα κινούργια μπάλλα.
- "Λέντε γειά και όπως είπαμε.
- Ού... ού... κοιδς πουτίζει αυτού σιακάτου... Τού θέλτι τού νιρό απ' τ' αυλάκι ή νά τού κόψου;
- 'Γώ πουτίζου Μαρία, δέν τέλειωσα άγόμα.
- 'Ιού είσι ώρέ ξαθεράμ, μαναχός σ' είσι;
- Είναι κι' ή μάνα μ' 'δω χ'άνω και κόβει κλαδί.
- Γιά νά ρθω 'γώ 'κειέ νά δω τί κ'άνς. Θά πουτίσου κι' 'γώ καμιά φουρά σήμιρα ή θά νυχτώσου 'δω. Τι κ'άνς 'κειέ ώρέ άνάγκια, δέν λουιάϊς πού τού νιρό, τρέ-χει σιουρνάρα απ' τν κ'όρτρα; Κόψτο, μ'όκισσε τό καλαμπόκι. Δέν γλέπς πού η γη δέν βραίνει άλλου νιρό; Πού είσι ούρέ πού καυώθεις;
- 'Ιδω κ'άτου απ' τ' σκαμνιά είμι, παίξου μί τού νιρό. Μή φουνάεις, θά άιούσει ή μάνα μ' κι' θά μί μαλώσει.

- "Αἰ καλά τού πότσις. Πάου νά κόψου τ'δέση νά πουτίσου κι' ἰγώ τά θιά μου.
 - Ποιός μαλώνει ρέ Μαρία, ἀνοῦς ἰού τίπουτι;
 - Πάμι γά κάνουμε χάσι. Ἐἶνι ἡ Δέσπω τού 'Ανδρέα μί τ'Ρουζάνη, μαλών' γιά τού νιρό. Νισιάνι κι' τούτου, θά σκουτουθοῦν.
 - Μουρή παλιουσουργούνου, θικό σ' εἶνι τού νιρό κι' τού κόβς χουρίς νά ρουτῆεις καέναν; Ἰγώ ἔχου ἀπ' τ' χαραή ἰδῶ νά πιάνου σειρά; ἰού τῶρα ἤρθις.
 - Νά, πού θά πεῖς ἰμένα σουργούνου, κόρνια μαῦρε, δέν κυτῆς τούν ἰαυτό σ' σου καλύτερα πού εἶσι σάν ου διάουλους ἀπού τού λάικου μακρυά ἀπού ἰδῶ; Ἐρέ παλιφερμένο πού ἤρθες στό χουριό μας νά δεῖς προυκουπή. Κι' τί θέλς γά κάνου μουρή σιρόφα, νά καρτιρέσου νά πουτίεις ἰού ὄλα τά Παλιχειμάτα;
 - "Ἀπ' νά σ' πέσν τά χέρια κουρῆουσούρω, μαρμαρωμένη, ἀγέλαστο, εἶδωλο τ' κόσμου. Μακάρι νά εἶσν κι' ἰού ἀπού σπίτι σάν τού θικό μου, πού πλένισι μιά φουρά τού χρόνου ὅταν βρέχουντι τά πουδάρια σ' στ' αὐλάκι.
 - Γῆνι ξεῖνι ξάχαλο νά μὴν ἔρθου μί τού σιλαστήρι κι' σου ἀνοῖζου τού κίφου.
 - "Ἐλα ἄμα σ' κουτάει, γουμίεις θά σί φουβηθῶ; Ἐλα, τί κάθισι, ἄμα θέλς νά σ' ξιριζώσου τρίχα-τρίχα τά μαλλιά.
 - "Ἀπ' νά μὴν ζημερουθεῖς, πού μί ἔβαλι οὐ σατανάς νά ἔρθου σῆμιρα ἰδῶ, χαμένο κορμί, ἔγινα μουλόημα τ' κόσμου σῆμιρα μί σένα.
 - Χαμένη εἶσι κι' φαίνισι. Ἰού μουρή δέν τάχεις φιλιακίνα κρυφά, μί τού κώστα τού Χουρουφύλακα κι' τού ξέρει ὄλο τὸ χωριό. Ἐπειδή δέν μιλάμι;
 - Σιάσι-σιάσι, καλά ἔκανα. Μιλάν ὄλοι μιλάς κι' ἰού πού ἔβαλις τούν ἀντρα σ' νά ντυθεῖ τού κουστούμι κι' ὕστρα τούν σιθέρουσες;
 - Τούν ἄνδρα μ' ἰού δέν εἶσι ἄξια νά τούν πιάς στού στόμα σ', κι' ὄλα αὐτά εἶνι φέμματα τς Μῆτσινας πού δέν μάς χουνεύει. Κουλιαμάνσω, σικιάχτρο, λημαγμένο, παράξενο τού κόσμου, κακὰ παντάτα νά ἀκούσεις.
 - "Ὅτι πιάς πέτρα νά γίνιτι. Ὅταν ἔχς ἀλάτι νά μὴν ἔχς ἀλεύρι, κι' ὅταν ἔχς ἀλεύρι νά μὴν ἔχς ἀλάτι.
 - Τί μουρμουρίεις μαναχή σου μουρή σιργιάνῶ ἀπ' νά σί πάρει τού πουτάμι. Γιατί βουβάθηκς. Ἀλλά τί νά πεῖς. "Αἰ στά 'πα καί φχαριστήθια.
 - Μάνα... ἰγώ τιλέιουσα τὸ πότσιμα, νά ἔρθω σιαπάνω;
 - "Ἐλα-ἔλα γλήουρα, ἀσσεῖς; Φουρτῶνου τού γουμάρι, νά φύγς γιά τού χουριό. Σαράντα ἀγιαλιές κλαδί τού φόρτουσα. Ἀλαφρά εἶνι. Χτύπα το τούν ἀνήφουρου μὴν τού κωπάσι. Καί μὴ ξιχάεις νά φιλιάς τούν τοῖχο στούν κῆπου μας σν ἰκκλησιά γιατί ἔπισι κι' θά μποῦν τά γίδια μέσα. "Αἰ κι' νά στείλς τού γουμάρι πάλι σιακάτου μί τν 'Αριστούλα, ξέρει αὐτή, τς εἶπα νά τού σιγαρβιλώσει πίσου ἀπ' τού μπλάρι τς, ἔρχιτι αὐτό.
- &
- Καλιόπη, ὦ Καλιόπη, στό χωριό πῶς; Σταμάτα νά πᾶμε παρέα.
 - Νά, κούτσις, κούτσις, πού πάει ἀπό 'νεῖ τού ζούζουλου τ' κόσμου, χῶθι μέχρι τούν ἀφαλό στ' λούνη στ' αὐλάκι. Κι' νά, πεῖς δέν τού πότσιμα; Γιά νά ρθῶ ἰγώ νά δῶ τί κάνας ἰνεῖ στό νιρό τόση ὥρα. Ἄμ, θά φᾶς τς χρουνιά σου σῆμιρα μαῦρο μ' ἀπού μένα, δέν μί ξέρς καλά. "Ἀπ' νά μὴν φτάις, νά μὴ σέ βρεῖ ἄλλη μέρα, ἀράγωτο, λυκόσχισμα μί τού πράμα σ', πού σί βρήκα κι' σ' ἀγόρασα. Τί μ' καμαρώνεις τῶρα. Πιρβάτα νά μὴν σί θάφου ζουντανό.
 - Στάσου νά τού πάρου ἀπού τού καπίστρι ἰγώ ρέ Καλιόπη, μὴν τὸ χτυπᾶς ἄλλο, δέν περνάει ἀπό ἰνεῖ πού πάει.
 - "Ἄμ τί τού σιέλσι κι' δέν λέει νά πάρει τά πουδάρια τ' σῆμιρα;
 - Τάφαγε τά φωμιά του, δέν γλέπς, γέρασι.
 - Θά τού δώσου στες Τουρκόγυφτους ἄμα ἔρθν νά μάσου τού νοῦ μ'. Μπελάς στό κεφάλι μ' εἶνι, σάματι γλέπου καμμιά διαφορά ἀπ' αὐτό; Τού ταιμι πού τρώει τού χειμῶνα δέν τὸ βγάξει. Πότε ζεπεταλλῶθητι τὸ μαναστήριακο, γιά δές τάφαγε τά πέταλλα.
 - Τὸ βράδυ νά πεῖς στού Γιώργη νά τού καλιγῶσει. Ἄφνου πιάν τά χέρια ἀπ' ὄλα. Κι' καντυλουναύτες εἶνι, κι' τς σταλαξιές τς μιρμητάει, κι' τς τοῖχους τς συμμαζεῦει, κι' αὐλακᾶρς εἶνι, χρυσοχέρς ἀνθρουπους.
 - Γιά θέλει νά φουνάξου κι' τού κητρούση νά κρατάει τού πουδάρι κι' ὕστρα. θέλει κι' αὐτός τού δινάρκο κι' ὄλοένα μί τού χέρι σν τζέπη πῶς θά βγοῦ-

- μι πέρα στα έξουδα. Για λόει τού θιό σ' τού γουμάρι, άέρας πάει τούν άνή-
φουρου.
- Σάν νά βαίξει μου φαίνιτι άπού τ' μιιά μιριά. Πάου νά τ' βάλου καμμιά πέ-
τρα νά ρθει στα ίσια.
 - "Αϊ, αϊ, πιρβάτα νά προυκάμου νά κόφου κι' κάνα κλαδί για τά κατσίκια πού
είνι μέσα ολη τν ώρα. Τή θά φάμι τά Χριστούγινα κι' τού πανηγύρι χωρίς
αυτά. Έχου κι' αυτή τν ερμη τήν πατούνα στα χέρια νά πλέξου, κι' ζιμπουλώ-
θια κι' αυτόν τούν ηλιου πού κάνει.
 - Πασιουμάκια θά φηιάς για τό χειμώνα;
 - Καλτσάκια είναι νά πουδηθώ. Ζικλίσθιαν αυτά πού φουράου κάθι μέρα στα σιρα-
πιά. Σκουτούρα κι' αυτή ως πού νά τά πλέξς. Για νά σ' πώ νά καταλάβς κι' ισύ
πρώτα είναι νά κουρέψς τού μαλλί, ύστρα νά τού πλύνς κι' νά τού γράνς άπού
τ' άρνουπόκια, νά τού λαναρίεις κι' νά τού γνέεις μή τ' ρόκια, χόρια τού βάφι-
μο-μί τά φλούδια άπού τά καρύδια πού λιρώνουντι τά χέρια κι' δέν βγαίν'
μι τίπουτι. Χίλις δυό δλές. Πότι θά ιδώ κι' ιγώ μιιά άσπρη μέρα η μαύρη μ';
Μέρα-νύχτα στού πουδάρι σάν σιλάβους. "Αϊ νά φηιάουμι τού σπίτι, αϊ νά
μιγαλώεις τά πιδιά, αϊ τά γίδια, τά χουράφια, τονσ-τάλλο. Καύρη ζουή είναι
αυτή πού κάνουμι ήμείς. Μωρέ καλά έκαναν οι Νταρνταϊου κι' πήραν τά μάτια
τς άπ' τού χουριό κι' ζούν σάν άνθρουποι εν' Αθήνα μι' όλα τά καλά τς.
 - "Α, νά κι' η κυρά Κία, τή φτάκαμι.
 - Νά πάρου μιιά χειριά ζαιρέ άπού τού μπλάρι σ' κυρά Κία; θά κάνει στα μάτια
τού θιό μου τού γουμάρι νά τόν βλέπει φορτωμένον σ' ολο τόν δρόμο.
 - Πάρι, πάρι κι' άλλουν σ' λέου δέν θά σουθώ.
 - Νάχαμι λίγου νιρό, λές νάχει ου λάκκους ιδώ παραπάνου;
 - "Άσε πού δέν έχει, αλλά κι' νάχε τί νά πιεις άπ' αυτό, θά είναι ντίπ μπάρα.
 - Μωρέ ιγώ θά πιώ κι' θά γιμίσου κι' τού καπέλλου μ' νά δροσισθώ.
 - Πώ-πώ θέ μ' κάηκα. Ής κι' τά τζιτζίκια παλάουσαν. Νά σταματήσουμι λέου σ'
ικείνου τού δένδρου νά πάρουμι μιιά ανάσα κι' νά ζιπουστάσουμι λίγου.
 - Ού Τάκς τελειώνει φέτος τό Σχολείο, θά τόν στείλς στού Γυμνάσιου κυρά Λέ-
νη;
 - Ηπά, αυτόν λέμι νά τούν κρατήσουμι νά μās γηροκομήσει. Τούν άλλουν θά στεί-
λουμι στού Γυμνάσιου πού παίδου κι' τά γράμματα σάν ιδένα. Σε όλα μπερδεύ-
εται αυτός. Καί στο χορό ποδός. "Αλήθει ωρέ Παναγιώτη πότι θά κάνς κάνα
γλέντι σάν τν άλλη φουρά στα Λειβάδια νά χαρούμι κι' ήμείς λίγου;
 - Δέν θά πάμι στού πανηγύρι εν Πουρνιά τς Παναγίας;
 - "Α.. ήμείς πάμι στο τό σπίτι μας κάθε χρόνο, έχουμε συγγενείς ικει' κι' θά
τς κακουφανεί' εν δέν πάμι.
 - Θά χορέφουμι έτσι;
 - Έμ γιατί άλλο θά πάμε. Κι' νά γλύφουμι κι' κάνα κόκκιαλο.
 - Πότι θά αλωνίεις κυράλένη, θά έρθου νά κάνου κουλουτούμπες έντάξει;
 - Νά ρθείς, γιατί νά μήν έρθς, παρέα θέλουμι. "Αλλά νά φέρς κι' τά μπλάρια γύ-
ρα.
 - "Αμα φηιάς καμμιά καλή πίτα.
 - Πόσα ζέρε ισύ, σί κάνου χάξι. "Έμ χουρίς πίτα γίνιτι αλώνι;
 - "Ελα, φθάσαμε στο χωριό.
 - Καλά ήρθαμε μέ τήν κουβέντα πού είχαμι.
 - "Εϊ, καλώς τους. "Από πού έρχιστι ρέ;
 - "Απ τά Παλιχειμάτα.
 - Μωρέ μήν είδατι τ' μάνα μου ικει' σιακάτου κθινά; "Ηρθι η συμπιθιρά άπού
τ' Σταρίτσιανη κι' θέλει νά τ' δεϊ.
 - Θερίζει τό γοντζέ σας, αλλά δέν μās ειπι πότι θά έρθει σιαπάνου.
 - "Α, ωρέ Παναγιώτη έγινες άνδρας κι' ισύ βλέπου. Τού πās κι' τού φέρς τού γου-
μάρι φουρτουμένου μαναχός σ'. Ήρς νά φουρτώνς ρέ; Ού πατέρας σ' πού πήγε
σήμερα;
 - Ειπι θά φηιάει τ' σιμπή ζ' γιολύβα μας. Για σου Μήτσιο, θά μου φύγει τό
γουμάρι μου. Νά, κούτσικς, Κίτσιο νά, Σταμάτα το λίγο ρέ Πόπη πού παει άπ'
εμεί. Για πού τό έβαλες μέ τό σιλαστήρι στα χέρια βιαστιηή;
 - Πάω νά ποτίσω τόν κήπο μας στο Μαρρατό. Τόν απόλυμε τό βυρό ο αυλακός
κι' ως πού νά πάω ιγώ θά ποτίσει όλα τά μπαίρια τού νιρό.
 - Είναι κέννας στού σκίτι σου;

- Είναι η μάνα μ', γιατί ρωτάς;
 - "Ήθελα νά μου δώσητι τού κλειδί απ' τν γιαλύβά σας ν' απλώσω τó κλαδί γιατί η θική μας δέν χουράει άλλο." Έτσι μούπε η μάνα μ'.
 - Σύρε σπίτι νά τό πάρεις.
 - Γεια σου Πόπη, μέ τίς κοτσιδες.
 - "Α, ρέ χαμένο, άσε με ησυχη. Φταίω έγώ πού σου μιλάω."
- Σημείωση: Απόσπασμα δημοσίου έυθηνε στό βιβλίο Μολιστινά του Χ. Γιούτου.

2) Μαστορίτινες κουβέντες.

- Τί τσιουκαλνάς ίνεϊ ώρε Νάσιο, τσιάκαρ-τσιούναρ "ολη τήν ώρα; Ξέρς ίού Νά φιλιάς τοίχου;
- Πώς δέν ξέρω μπάρμπα. Τή μιά πέτρα πάνω σην άλλη σιαπάρα-σιαπέρα και γίγνι ού τοίχους. Μιά μπάλα θά συμμαζέφου πού έπισε. Σην άρπακόλα πού λέν, νά μήν μπαίν τά γίδια στούν κήπου μου.
- "Αν έκαναν όλες οι μύγες μέλι θά έτρωγαν και οι γύφτοι μέ τά χλίαρια. Τσιουλνάς κουριδαρίτχα ώρε;
- Ξιφύλλισε.
- Κάνε τόν μπέη σου παρένει νά γλέπω. Τό ράμμα τόχς λάμπαβο, τράβα το νά πάρει όλα τά μπόσια.
- Είναι κάργα τσιζαρισμένο μπάρμπα.
- Δός του λίγο φέξου άκόμα, άκου ίμένα πού ξέρου απ' αυτό. Νά τφυνάς απ' τν άλλη τ' μιριά. Άστο λίγο μπόσινο νά ξελασιάρει και πάρε πάλι τήν περασιά." Έτσι θέλει. Νά παίξει τό ράμμα τσίμα-τσίμα σ' πέτρις. Κι' τς μουνίνας κάντες παραμέσα νά μή στυπίζν. Αυτή η μουνίνα είναι πέτσινη, γύρνα τη άλλοιώς νά φιλιέται μέ τόν τοίχο. Ζί δέν έχς ώρε; "Αντε-άντε, πάει κανέννας νά μάσει γιόρτσα χωρίς τροβά;
- Για έδισα αυτό τό κοτρώνι νά κάνω τ' δλειά μ'.
- Νά πās στου σπίτι μ' νά πείς τς μανίτσας σ' νά σ' δώσει τό θικό μου τό σαούλι. Φέρε τώρα τν ζιγαριά νά κουβαλήσουμι μαζύ και μιιά πέτρα τς προκουπής απ' εκείνου του χαλαπιτου. Αυτές ιδώ πού έχς είναι όλες τσιβιά για μούλωμα.
- Θέλει νά βρω ένα μεγάλο άγκωνάρι νά τό βάλλω ιδώ σν άκρη. Τί λές αυτή ιδώ η πέτρα κάνει μπάρμπα;
- "Όχι αυτή είναι Παναγία μέ κομούς, πάρε τν άλλη πού είναι τσινή κι' σκίζει. Ξεμασχαλίσε την μέ τό σφυρί. Κόψ' τς αυτό τό στάχυ και βάλε από πάνω μιιά απλοπετρα νάδέσει, όχι μου μαζεύεις όλες τίς μπόμπες σέ μιιά μερία. Σά σουρβαλιασθει, ο τοίχος και θά γελάει ο κόσμος μέ σένα. Κι' οι γίδες νά πατούν καλά γιατί άλλοιώς θά χτίσουν στίς τρύπες οι άσπρόμολοι φωλιές.
- Νά βάλλω αυτή τήν μπατινιά στό θεμέλιο μπάρμπα;
- Καθάρισε όμως τά χώματα πρώτα νά καθίσει καλά. Τώρα χτύπα την μέ τό σφυρί νά έρθει σν άφαδιά τς. Είδες πώς γάστρωσε; Βάλε δίπλα κι' αυτή τή φατσουκάπα πού είναι πλημένη και δέν κάνει κθινά άλλου, θά φρακάρει καλά, αυτού είναι η θέσης τς.
- Λέου ιδώ νά άρήσω μιιά μπάρμπακάννα νά περνάει τό λαγούμι.
- Για νά βγει όμως αυτό τό μπάσσημαρι θέλει φωτιά. Νό μου τό κασσέτο σου νά μιτρήσω. Χτύπα την λίγο μέ τή βαριά νά στρώσει. Δόμ' έμένα τό λαστό νά κρατάω τήν κόντρα. Χτύπα την μή τή λυπάσαι. Ξεσκάρωσε την τώρα μέ τή μπαρμπίνα. "Αντε, καλά είναι, τό τραβάσε τό νερό.
- Θά μου βγει ο πάτος σήμερα έδω. Τόν αντίθεό της για πέτρα, φουλτάκιασαν τά χέρια μου.
- Δέν τό πήρες ξίφωμα, πουγάλια-πουγάλια νά σ' φτουράει. Η δλειά προχουράει μοναχή της, μή ζορίζεσαι. Πάρε και κάνα τραγούδι, τί παιδί είσαι.
- Μέ τήν κουμπανία του Αντρέα δλεύς μπάρμπα; Αυτόν έχετε κούδαρη;
- Θέλες νά σε πάρω κι' έσένα τσιράκι κι' νά σε μάθω νά δλεύς από μέσα από τόν τοίχο έσύ κι' απ' έξω έγώ; Σ' πιάνουν τά χέρια σ' έσένα απ' αυτές τς δλειές, μέρα-μύχτα μέ τά τσιουκάνια μπερδεύεσαι.

- Δέν θά μου παίρνεις όμως κολόκορο;
- Τί κοῦβέντες εἶναι αὐτές πού λές τώρα, σέ σένα θά πάρω κολόκορο; Ἐσύ εἶσαι θιός μ' ἀνθρώπος, ἰγώ σέ μεγάλωσα. Στὴν ἀρχή θά κουβαλᾶς πέτρις κι' λάσπη μὲ τὸ ντενεκέ στὴν πλάτη πάνου-κάτου στ' σιαλουσιᾶ. Τί λές μπουρεῖς;
- Γιατί νά μὴν μπουρῶ. Οὐ παρά νά πέφτει καί ἔρχομαι ἀπὸ αὔριο κιόλας. Τί κοῦριες θά μὲ κρασιάσῃ;
- Ἀμα πρᾶχαλίζεις ὄρματα δέν θά τὰ χαλάσουμε. Ἀλλά νά ζέρις ἰκει-δέν ἔχει στάλα στάμι μόνο ρομπότι. Ὅλη τὴν ὥρα σέρνεται-ἰσέρνεται ὁ μπαρός πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μας καί γυαλίζει.
- Τί φορᾶει ὁ μπαρός, μέκος ἢ ντούκανος;
- Μουρέ εἶναι ἓνα στούρι βαρβάτο, ὁ θεός νά σέ φυλάει.
- Κι' ἢ μαρίνα τί σᾶς φιλᾶνει γιὰ μάνεμα;
- Πρᾶχαλίζει κάνα στουρνάρι γιὰ κολατσιό, τίποτε κοτσιφια καί ἀβντάλι. Φιλᾶνει καί ζιούπινα μετὰ τ' δλειᾶ. Καί τσέρο ἔχει. Τὴν πατόνουμε καλᾶ, νά λέμε τὴν ἀλήθεια.
- Καί γιὰ ρούφηγμα μόνο λουφιῶτη;
- Εἶναι νοικοκυράχοι σ' λέου. Κι' ἄθόδου μᾶς κερνάει κι' τροχό ὅταν μανεύουμε κι' σιροῦμο ὑστρα. Κι' ἄ χαρᾶ σ' λέου, μὲ ζέρις ἰμένα νά λέου φέτατα;
- Φοῶ ὄρματη ἢ ντέτσκα μπάριμα;
- Γιὰ τὸν μοῦτσιο μαγειρεύουν. Δέν θά γλύψῃ κόνιαλο καημένε. Φάγαμε κι' ἡμεῖς τὸν τσιόκου μας.
- Ζφάζατε κάνα κόνιαλο στά θεμέλια ἢ σᾶς ξεγέλασαν μὲ φωμοτύρι;
- Τί κόνιαλο καί πράσινα ἄλογα μου λές, εἶχαν ἓνα μανάρι νά, τετράπαχο, γλύφομαι ἀνόμα. Ἀμα τελειώσει τὸ σπίτι θέλω νά ἔχω ἀπὸ καημιᾶ μεριά νά δεῖς τί καλούδια θά μᾶς φορτώσουν στὸ μοῦτσιο. Ζέρω ἰγώ τί σ' λέου, ἔχω δλέφει μιὰ ζωὴ σέ κόσμο καί κοσμάκη. Κι' στὴν παλιά Ἑλλάδα πῆγα. Πού νά στά λέω τί τραβούσαμε μέρες νά περπατήμε μὲ τὰ μπαγάζια στὴν πλάτη, χώρια ὁ φόβος ἀπὸ τοὺς κλέφτες στὸ δρόμο. Ἦμιν νέος τότε παληῖορι σάν ἔσένα καί δέν ἰδρωνε τὸ αὐτί μου ἀπὸ κάτι τέτοια. Τώρα τί κάνουμε, μου τὸ κοπανᾶει ἢ μπάριμα μ' ἄθε μέρα καί τί νά τς πῶ, φέματα εἶναι; Νάχα τὰ νιάτα σ' ἤθελα τίποτε ἄλλο. Γεράματα Νάσιο!
- Μὴν τὸ βάζεις κάτω μπάριμα, βαστάν τὰ κότσια σου ἔσένα.
- Μωρέ δέν τὸ ἀρῆνω τὸ σφυρί ὡς πού νά μὲ βάλῃ στὴν κάσσα. Μ' αὐτὸ τράνεφα τὰ παιδιᾶ μ' ἔβρα τὸ θεό καλᾶ πέρασα ὡς τώρα.
- Τί μαστορεύετε δέν μου εἶπες, θέλει πολλή δουλειᾶ νά τελειώσει τὸ κούφιο μπάριμα;
- Νά σ' πῶ. Δλεῦουμε ὅλη τ' ντένα ὡς τὸν καλόγυρο. Οἱ ἄλλοι φιλᾶχν τὴ σιεπή. Χτές ἔβαλαν τς γρεντές καί ἀπὸ πάνω τὰ τέσσερα ἀγκωνάρια μὲ τὸν μαβαλλάρη στὴ μέση. Σήμερα βάλανε τοὺς παπάδες κάτω ἀπὸ τὸν μαβαλλάρη καί τὰ στηρίγματα πού πατοῦν τὰ ἀγκωνάρια. Κι' ὑστρα τὰ φαλλίδια γύρω-γύρω καί καημιᾶ κλάπα, ὅπου χρειάζονταν καί ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὰ φαλλίδια τὰ πέταυρα καί εἶναι ετοιμο αὔριο νά ρίξῃ τὴν πλάκα. Ζέρις θέλει τέχνη ἢ σιεπή. Τὸ φαλλίδι νά σ' πῶ πού πατάει στὸ στηρίγμα πρέπει νά ἔχει φέξου ἀπ' αὐτὸ γιατί ἢ σιεπή φορτώνεται ἀπὸ τὸ χιόνι καί κάθεται. Ἰγώ κάρφωσα χτές τίς ἀρμαλοῦπες στὸν ὄντά σου εἶναι ἀπὸ τσιατριά. Ὕστερα ἔκανα τὸ ταβάνι μπαγλαντί. Τώρα θέλει τὸ κυρέτσι μὲ τὴ γκαβτινέλλα στὸν τοῖχο καί στὸ βέτσιο καί στά βετσιούλια. Καί νά φιλᾶνω καί τὴ βάτρα στὸ μπουχαρί γιατί δέν τραβάει καλᾶ τὸν κουκουνόζο. Σήμερα δέν πῆγα στ' δλειᾶ γιατί μερμέτησα λίγο τὸν τοῖχο τς Λεύκος πού ἦταν ετοιμος νά πέσει καί μὲ παρακαλοῦσε τόσο καιρὸ νά τὸν φιλᾶνω.
- Πόσα δημάτια ἔχει τὸ κούφιο;
- Τὸ κατώι μὲ τὴ μπίμα, τὸ χαγιᾶτι, τὴ σάλα, τὸν ὄντά, τὸ μυστινό, τὸ μαντζάτο μὲ τὰ μπάσια, τὸ μαγειριό μὲ τὸ φούρνο, τὴ λιᾶσα πάνω ἀπὸ τὴ σιεπή καί τὸν χαλέ πού ματσεύουν.
- Πράματα δέν ἔχῃ;
- Ἐχῃ ἓνα ντισέρι καί ἓνα γιτσινάρι, δένα ἀσπρουκλίδια, ἓνα κατσιᾶλι καί μιὰ ζιούρι καί τὰ κουτιᾶ. Χτίζουμε καλύβα δίπλα στὸ σπίτι. Ἐκεῖ θά σέ πάρω νά δλέψῃ κι' ἰσύ ἀπὸ βδουμάδα νά δεῖς πῶς βγαίνει τὸ φωμί. Καίρὸς εἶναι, νά σέ παντρέψουμε νά κάνῃς θιό σ' νοικοκυριό. Ἐχῃ καημιᾶ στοῦ μέτι

ὄρε; Ἰγὼ λέου καὶ νῦν με σχωρνᾷς γι' αὐτό, νῦν πάρε τὸ κορίτσι τῆς Οὐρανί-
ας. Νοικοκυρὰ με τὰ ὅλα τς καὶ δουλευτάρα ὅσο καμμιὰ ἄλλη στὸ χωριό. Κι'
χουράφια ἔχει, χώρια πού εἶνι τσίτα παρά. Τς στέλνει ἀβέρτα ὁ πατέρας
τς ἀπὸ τὸ Κάιρο. Μὴ τὸ σιέπτεσαι καθόλου. Πάρε τὴν ἀπόφαση ἐσὺ καὶ πᾶω
ἐγὼ νᾶ κᾶνω τὰ παζάρια.

- Καλὴ εἶνι δέν λέω, ἀλλὰ δέν λέει καὶ πολλὰ πράματα.
- Αὐτὰ νᾶ κυττᾷς. Ἀλλὰ τί ξέρς ἰσὺ, οἱ ἄσχημες ἔχν καλύτερο μύχο.
- Οὐ κουτσουλουντιάρης τὰ ἀπόλνει κιόλας τὰ πιδιά. ἀπὸ τὸ Σχολεῖο.
- Λδεὶ τὰ λαγούλια ξισιρνοῦν τὴν ἀγγίδα γιὰ τσιαπράζι. Κῦττα τί μεγάλα
ζγιαρβέλια πού ἔχει καὶ πὼς πάει πάλι αὐτὴ με τὰ κλωνάρια πέρα-δῶθε
σάν νᾶ τς ἔπεσε τὸ περδικλωτάρι στοὺς ἀγωγιάτες.
- Τί τν γυαλίζεις μπάρμπα, δέν εἶναι γιὰ σένα.
- Φᾶε τὴ γλώσσα σ' νᾶ μὴν πάρω ἐνεῖνο τὸ φοράδι καὶ σέ γιαβιάσω. Μαρέ τὴν
φασμακῶνω ἐγὼ πού με βλέπς καλύτερα ἀπὸ σένα κι' ἄς μαράγιασε τὸ μαν-
τζαφλᾶρι μ'.
- Πόσο φᾶει τὸ κουριᾶρι μπάρμπα;
- Τί φοράει ἡ Καλάμω θέλς νᾶ πεῖς. Ἔτσι τὸ λές οἱ Κερασοβίτες μαστόροι.
Κοντεύει γιόμα. Ἄντε πάρε τοὺς ἀγωγιάτες σου καὶ πᾶμε νᾶ μανέφουμε. Θᾶ
φωνάζει ἡ σαγῶνω μ' πού ἄργησα.

Σημείωση: Οἱ διάλογοι εἶναι γνήσιοι παρμένοι ἀπὸ τὴν καθημερινὴν κουβέντα
μὲ τοὺς μαστόρους στὰ φράγματα Πουρνιάς καὶ Κερασόβου τὸ 1959 ὅπου δού-
λευα ὡς ἐπιβλέπων. Δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ Κόνιτσα τὸ 1984.

Λεξιλόγιο

- Τσιουνιανῶ: χτυπῶ με σφυρὶ (τσιουνιάνι).
- Ἡπάλα: ὄψη τοῦ τοίχου.
- τσιολνῶ: κᾶταλαβαίνῶ, ὀμιλῶ.
- κουδαρίτινα: γλώσσα μαστόρων.
- ξιφυλλίζω: ἀποκαλύπτω, λέγω.
- ἄρπαιόλα: πρόχειρα.
- σῶνει στάμο: ἀρνετὰ ξεκουρασθῆκες,
- ραμπότι ἢ ραμπούτιμα: δουλεῖα.
- μπέης ἢ μπέλτσιος ἢ στέργιος: ὁ πισινός.
- ράμμα: σπάγγος πού καθορίζει τὴν εὐθεία τοῦ τοίχου.
- λάμπαβο: χαλαρό.
- μπόσινα: ἡ διαφορά μεταξύ χαλαρότητας καὶ εὐθείας.
- κάργα: πλήρες.
- τεζαρισμένο: τευταμένο.
- φέξος: ἡ ἀπόσταση πού ἀφήνει τὸ σχοινὶ ἀπὸ τὸν τοῖχο.
- τφυκῶ: ντουφειῶ.
- ζελασκάρω: χαλαρῶνω,
- περᾶσιᾶ: εὐθεία γραμμὴ κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου.
- τσιμα-τσιμα: κουντᾶ-κουντᾶ, ἐφαπτόμενο.
- μοδίνα: ξύλινος ὁδηγὸς πού καθορίζει τὴν κλίση τοῦ τοίχου.
- σκυπίζω: κλίνῶ, κᾶμπουριάζω.
- πέτσινη: στρεβλή.
- φιλιέται: ἐφάπτεται.
- ζί ἢ σαούλι: νῆμα τῆς στάθμης.
- κοτρώνι: ἀνατέργαστη πέτρα.
- καζᾶνα ἢ ζευγέρα ἢ ζγιαριά: ξύλινη τάβλα γιὰ τὴν μεταφορά πέτρας.
- χαλέπητο: ἐρείπιο.
- τσιβί: χαλίκι, μικρὴ πέτρα πού γεμίζουν τίς τρύπες στὸν τοῖχο.
- μουλώνω: παραγεμίζω, φρακᾶρω.
- Παναγία: πέτρα με μεγάλη φάτσα καὶ μικρὸ βάθος.
- νομοί: νερά τῆς πέτρας, ραβδώσεις.
- τσινή: πέτρα πού σχίζεται εὐκόλα.
- ζεμασχαλίζω: σπᾶω με τὸ σφυρὶ τίς πλάγιες προεξοχές τῆς πέτρας.
- στάχυ: προεξοχὴ τῆς πέτρας.
- ἀπλόπετρα: πέτρα με μεγάλη ἐπιφάνεια ἐπαφῆς καὶ μικρὸ ὕψος.

- μπόμπες: στρογγυλές πέτρες χωρίς επίπεδα.
σουρβαδιάζομαι: πέφτω και διαλύομαι σε σωρό από πέτρες.
γίδες: αρμοί του τοίχου.
ασπρόκολος: είδος πουλιού που χτίζει τις φωλιές του στα χαλάσματα.
μπατινιά: όγκώδης με μεγάλο βάθος πέτρα.
γαστρώνω: κάθομαι αναπαυτικά με όλη την όρα.
φατσουιάπα: πέτρα με φάτσα καλή αλλά και όρα που κάθεται καλό.
κλυμένη: λεία.
φραιάρω: ρουπώνω.
μπαρμπανιάνα: τετράγωνη τρύπα στον τοίχο να στραγγίζουν τα νερά.
λαγούμι: υπόγειο αλάτι νερού.
μπασαμάρι: πέτρα μεγάλη και άιατέργαστη.
φωτιά: μοχλός με την μπαρμιάνα σε βράχο.
πασσέτο: μέτρο.
θά μου βγει ο πάτος: ξεκουλώνομαι.
ξίφωμα: κατ' αποκοπήν εργασία, εργολαβία ή κουτουρού.
πουγάλια: σιγά.
φτουράει: αποδίδει, έχει καλύτερο αποτέλεσμα.
κουμπανία: ομάδα, μπουλούκι.
μούδαρης: αρχιμάστορας.
τσιράκι: βοηθός τεχνίτου, μαθητευόμενος.
κολόκορο: ποσοστόν επί του ημερομισθίου πχ. 5% λόγω εξευρέσεως εργασίας.
κοῦριες: χρήματα.
κρανιάζω: πληρώνω.
πραχαλίζω: βράζω, ανακατεύω.
όρματα: όμορφα.
σ έρνεται - ξεσέρνεται: πηγαινοέρχεται.
γυαλίζω: βλέπω.
στάλα: σταγόνα, καθόλου.
στάμο: ανάπαυση.
ραμπότι ή ραμπούτιμα: εργασία.
τί φορ: τί είδους είναι.
μπαρδς: άφεντικό, επιστάτης, εργολάβος, ιδιοκτήτης του έργου, γενικά ο μεγάλος.
μέκος: κακομοίρης, κατώτερος.
ντούκανος: καπετάνιος.
στούρι ή πρίφτη ή τσιατούρι: παπάς.
βαρβάτος: δυνατός, με μεγάλα αρχίδια.
μπαρίνα: η γυναίκα του μπαρού.
μανεύω: τρώγω.
στορνύμα: αυγά.
ζιούκινα: πίττα.
άβντάλι: τυρί.
κοτσιφια: σταφύλλια.
τσέρος: κρέας.
λουφιώτης: νερό.
θόδος: ρακί.
τροχός κρασί.
σιροῦμος: καρές.
φσα: παρουσιάζεται, φαίνεται.
ντέτσικνα: γυναίκα.
μούτσιος: φαγάς.
τσιόκος: σφυρί.
μανήρι: έτήσιος άμνός που θρέφεται στο σπίνι.
μπαιράκι: σημαία.
ντένα: ήμερα.
καλδγυρος: νύχτα.
γρεντά: μακρή και χονδρό ξύλο για τή στέγη.
άγκωνάρια: οι γρεντές που βάζουν στις 4 γωνίες της στέγης.
καβαλάρης: ή όριζόντια γρεντά στο μέσον της στέγης.
παπάδες: τά όρθια ξύλα όπου στηρίζεται ο καβαλάρης.

φαλίδια: τὰ ξύλα πού καλύπτουν τὰ κενά στίς 4 ἐπιφάνειες τῆς στέγης.
κλάπα: ἀντιστήριγμα.
κουτσουλούπουντιάρης: ὁ δάσκαλος.
λαγούλι: ἀγόρι.
ξισυρνοῦν: ἐνοχλοῦν, πειράζουν, πολιορκοῦν.
ἀγγίδα: κορίτσι.
τσιπραῖζι ἢ περβάζι: καβάλλημα.
ζγκαρβέλια: στῆθος.
κλωνάρια: χέρια.
περδιλωτάρι: σῶβρακο.
ἀγωγιάτες: πόδια.
φοράδι: μαδέρι;
γιαβιάζω: χτυπῶ.
φασμακῶνω: καβαλλῶ.
μαντζφλάρι ἢ τουμάσιο ἢ μπράνα: τό ματσούκι.
σαγῶνω: γριά.
πόσο φσάει τό κουριάρι ἢ τί φορᾶει ἢ Μαλάμω: τί ὥρα εἶναι.
πέταυρα: σανίδες ἐπίπεδες μόνο ἀπό τὴν μία ὄψη.
στήριγμα: τὰ ὀριζόντια ξύλα οπου πατοῦν τὰ ἀγωνάρια καὶ τὰ φαλλίδια.
ἀρμαλούπα: κορνίζα πατώματος.
τσιατριάς: τοῖχος μέ ξύλα καὶ ἀσβέστη ἢ λάσπη.
μπαγλαντί: ὀροφή μέ ξύλα καὶ ἀσβέστη.
κιρέτσι: ἀμμοκονία.
γιαντινέλλα: πήχυς ξύλινος πού ἀφραδιάζουν τὴν ἀμμοκονία.
βέτσιος: πόρτα.
βετσιούλια: παράθυρα.
βάτρα: γωνιά.
μπουχαρί: καπνοδόχος.
κουκουνόζος: καπνός.
μερμετῶ: ἐπισκευάζω.
κατῶϊ: ὑπόγειο.
μπίμσα: θολωτό μέρος τοῦ ὑπογείου.
ματσεύω: ἀποπατῶ.
πράματα: ζῶα.
ντισέρι: μουλάρι.
γχιτσινάρι: γαίδαρος.
ἀσπρουκλίδια: γίδες.
κατσιάλι: σκύλος.
ζγκούρου: γάτα.
κουτιά: κότες.
τσιτα: γεμάτο.
ἀβέρτα: συνεχῶς.
μίχος: περβάζι, τσιαπραῖζι.
κούφιο: σπίτι.

3) Στά κασίκια.

- Κήτσιο... ἔ... Κήτσιο.
- Ποιός εἶναι ρέ, ἔλα μέσα, εἶμαι στό μαγειριό.
- Θά ρθεῖς στά κασίκια; Ἐγώ φεύγω.
- Περίμενε νά πάω νά τὰ βγάλω ἀπό τό κελάρι καὶ ἔρχομαι. Τίνος εἶναι ὅλα αὐτά τὰ κασίκια ρέ; Ἐσύ ἔχς ὀλόκληρο κοπάδι.
- Θιὰ μ'κι' τς μανίτσας τς Ψιδόγινας εἶνι. Ἐχω δέφδεκα σῆμερα.
- Πῆρες τίποτε γιὰ φαγητό ἢ νά πάρω ἐγώ;
- Μοῦ ἔδωσε ἡ μανίτσα μιὰ φιλένα μέ μέλι, ἔχω καὶ μιὰ ντομάτα ἀπό τόν κῆπο.
- Νά πάρω τότε ἐγώ λίγο τυρί καὶ κἀνα μῆλο.
- Ἄντε, κάνε γρήγορα γιατί θά μοῦ φύγουν τὰ κασίκια.
- Πέταξέ τους καμμιά πέτρα ὠρέ θόδωρε, τρῶν τὰ κλίματα σν αὐλή μου.

- Φίλου, φίλου, τσίικς.
- 'Ανέβησαν όλα επάνω στον τοίχο τώρα και πουριοούνται.
- "Αστα ρέ, θέλν νά παίξν κι' αυτά.
- 'Η σιλαρίικω μ' είναι, πιό δυνατή από τό ντάσιό σου, θά τόν γιρεμίσει κα-
ταή, θά δεῖς.
- Πιό, τούν θικό μ' τού ντάσιου δέν μπορεί νά τόν κάνει ζάπ κανέννας.
- Κορέ άς είχα εγώ τήν κανούτα μου πού σφάζαμε και τά λέγαμε.
- Τό γιορντάνι στον τσάπο σου για τό κουδούνι τώρα τό έφτιακες Μήτσιο;
- Είναι από προυμαβίτσα, μου έδειξε ο πατέρας μου, πώς νά τό πελεκήσω. Τή
βέργα μου τήν είδες;
- Ξραία βέργα και χονδρή. Πού τήν βρήκες;
- Είναι από κρανιά, τήν έκοφα στο λάκκο. Είδες καγιέλια πού τής έφτιαξα
μέ τό σουγιά; θά τήν καφαλίσω καμμιά μέρα στη φωτιά νά γίνει πιό εκληρή.
- Τά χαρτιά τά πήρες νά παίξουμε καμμιά κολιτσίνα;
- 'Εδω τά έχω στην τσέπη μου μέ τό σουγιά. Άντε, πάμε νά φύγουμε.
- Στάσου Μήτσιο, μήν κουνιέσαι, ενας άσπρόκολος στην τροχαλιά. Δόμ' τό λά-
στιχό σου γιατί τό δικό μου είναι κομμένο.
- Βάλε δραμιάρα και σύρε πιό κοντά, δέν φεύγει, έχει φωλιά εκεί, τόν είδα
κι' άλλη φορά.
- Τόν καυτάνιασα μέ τήν πρώτη. Είδες τί παχύς πού είναι; Καλή άρχή.
- "Αν χτυπήσουμε και κανένα άλλο πουλί θά ανάφουμε φωτιά νά τά φήσουμε.
"Έχω κρυμμένα σπέρτα και άλατοπύπερο στο πέτρινο καλύβι μας στη Λεφτο-
καρυά. Τό έχω από τήν άλλη φορά θυμάσαι πού τά φέναμε στη σούβλα και
περνούσε ο Χωροφύλακας και σβύσαμε τή φωτιά κατουρώντας νά μήν τή δεῖ.
- Πού λές νά πάμε νά τά βοσκήσουμε σήμερα;
- Πάμε στού Λιούλιου τό βρυσικό και νά παίξουμε μέ τά νερά.
- 'Εγώ λέω νά πάμε στο δάσος στη Λεφτοκαρυά νά κυνηγήσουμε σίντζες μέ
τά λάστιχα στά πεύκα και νά κάνουμε και κούνια μέ τίς κλιματσίδες.
- "Αστα λίγο ρέ νά βοσκήσουν στα γραβιά εδω και πάμε νά δοῦμε αν έχει
σοῦρβα ή σορβιά στο Εϊκόνισμα.
- Γιομάτη ζιούλες είναι. Κάνε παρέκει νά πετάξω αυτήν τήν μεγάλη πέτρα.
- Πότε ρούμασαν κιόλας.
- Νά τά μασούμε στα μπλέτσια μας και νά πάμε νά τά φάμε μαζί εκεί στο
βράχο, νά βλέπουμε και τά κατσίνια.
- Για κύττα στην τσέπη σου, μήπως έχεις καμμιά πρόια νά γράφω τό όνομα
μου στο βράχο;
- "Ελα βρήκα και γράψε και τό δικό μου δίπλα και τήν ημερομηνία. Οι δυό
φίλοι. Εγώ θά κυνηγήσω εκείνη τή χονδρότσιονα πού κάβεται στο τσιτσι-
νάρι στην κρανιά, τήν βλέπεις;
- "Από πίσω της πήγαινε ρέ νά μήν σε βλέπει, σκυφτά-σκυφτά. Είναι και ένα
στριγαλινό στην καλαμανίδα μπροστά σου.
- "Εφικαν και τά δυό. Πήγαν στη γιορτσιά.
- Ρίξτους από μακριά, δέν στένονται νά τά ζυγώσεις αυτά τά πουλιά.
- "Ωπ, όπ, κύττα, τό τραυμάτιστα στο φτερό. Τό είδες πού πήγε;
- 'Εκει μέσα στα τζίνια χώθηκε, τρέχα. Τό βρήκες;
- Κάτσε και τό κανονίζω τώρα εγώ. Πάσε και αυτό τό σηότωση. Νά δεῖς τή
φτερούγα του κομμάτια τήν ένανα. Είναι και μιά φωλιά εδω στα κλαδιά.
θά ανεβω νά ιδω αν έχει αυγά. "Ελα νά δεῖς Μήτσιο, έχει τέσσερα μικρά
πουλάκια. Από κότσιφα είναι. Πιάσε καμμιά μύγα νά τούς δώσουμε νά φάνε.
- Σε μιά βδομάδα θά πετάξουν. Νά ρθούμε νά τά δοῦμε. Πάμε τώρα, θά χάσουμε
τά κατσίνια, δέν τά βλέπω, πού πήγαν.
- Τρέχα γρήγορα Μήτσιο, πάνε στον 'Αϊ Λιά, θά ανταμώσουν μέ τό κατσίνια
του Νάσιου και πώς θά τά ξεχωρήσουμε. Είναι κι' άλλα παιδιά εκεί, λές νά
είναι Μεσαρίτες;
- 'Εγώ σοῦ είπα, νά πάμε παραπάνω νά τά βοσκήσουμε, δέν είναι καλά εδω.
- Νά τά πάμε στην καλύβα μας πού φτιάξαμε μέ έλατα στα σιάδια της Λεφ-
τοκαρυάς. Νά ζαπλώσουμε στην πρασινάδα εκεί και νά παίξουμε χαρτιά.
- Μου βγήκε η ψυχή νά τρέχω στο γιραμό, ευτυχώς τά πρόλαβα. Ο δικός σου
ο τσάπος φταίει πού πάει μπροστά. Κύττα, κύττα, ανέβηκε στη φωτιά τώρα.
Πήγαινε νά τόν κατεβάσεις γιατί μπορεί νά πέσει και νά σκοτωθεί.
- Βλέπεις πόσον ίξό έχει εκείνο τό κλωνάρι ψηλά στο πεύκο; Τί λές μπο-

- ρεϊς νά ανεβείς νά τόν μάσουμε γιά τά κατσίνια; Θά σιύψω ἐγώ νά πατή-
σεις στήν πλάτη μου.
- Είναι πολύ ψηλά ρέ.
 - Αγκαλιάσου ἀπό τόν κορμό καί μή φοβάσαι. Πιάσου καλά ἀπό ἐκεῖνο τό χονδρό κλωνάρι καί πήδα ἐπάνω.
 - Πέταξέ μου εναν κλουτσο νά φτάσω τόν ἴξο.
 - Μιά ἀγκαλιά εἶναι, κῦττα μέ τί ὄρεξη τόν τρῶνε τά κατσίνια. Κατέβα τώρα κάτω, τί κῆνος ἐκεῖ ρέ;
 - Θά ανεβῶ στή διχάλα σ' ἐκεῖνο τό κλωνάρι καί θά πιάσω τήν κορυφή ἀπό ἐ-
κεῖνο τό πεῦνο νά τό λυγίσω νά κάνουμε κούνια. Φύγε ἀπό κάτω.
 - Πρόσεξε μήν σπάσει τό κλωνάρι, δέν βαστάει. Κρατήσου καλά.
 - Ξραῖα κούνια. Νά δέσουμε τήν κορυφή τοῦ πεύκου μέ κλιματαίδες γιά νά
κάνουμε κι ἄλλη φορά κούνια. Μά μήν παιδεύομαστε, κάθε τόσο νά τό λυ-
γάμε.
 - Δός μου τό κουτί μέ τά σπέρτα νά σοῦ δείξω κάτι.
 - Τί κῆνος ἐκεῖ ρέ, θά σέ δεῖ κανένας, καί θά τό πεῖ στόν πατέρα σου.
 - Ποιός θά μέ δεῖ. Ἐλα πάρε κι ἐσύ ενα κομμάτι κλιματσίδα νά καπνίσεις.
Σάν τσιγάρο εἶναι, δέν πικρίζει καθόλου.
 - Πάμε νά φύγουμε ἀπό ἐδῶ, δέν ἔχει κλαδιά γιά τά κατσίνια. Πάμε στή σπη-
λιά στή μεγάλη Πέτρα νά καθίσουμε στή σκιά καί νά πελεκήσουμε μέ τό
σουγιά καμμιά βέργα. Δές τά κατσίνια ἔφυγαν, πάνε νά πιοῦν νερό στό βρυ-
σιό.
 - Τά βλέπεις ἐκεῖνα τά μουλάρια στό μπαῖρι πού βοσκοῦν. Μά ἀφήσουμε τά
κατσίνια ἐκεῖ πέρα στίς κρανιές καί νά πάμε νά τά ανεβοῦμε καβάλλα.
Δέν θά μᾶς δεῖ κανένας.
 - Χωρίς καπίστρι ἐγώ φοβάμαι. Μιά φορά ἐκεῖ στό λάκκο ἄρχισε νά τρέχει τό
γομάρι μου καί γλύστρησα ἀπό τήν πλάτη του στό λαιμό. Καλύτερα νά παί-
ξουμε μέ τά νερά στό βρυσικό.
 - Νά κουβαλήσουμε λάσπη καί νά φτιάκουμε μιὰ μεγάλη βύρα νά πίνουν τά κα-
τσίνια νερό.
 - Δός μου ενα κομμάτι ἔφημερίδα ἀπό τό ψωμί σου νά φτιάκω μιὰ βάρμα.
 - Μήν πετάς πέτρες μέσα στά νερά ρέ, μέ ἐνανές μούσιεμα.
 - Βρῆμα εναν μεγάλο ζιζάπαιο, ἔλα νά τόν πιάσουμε, θά μοῦ φύγει. Βρές ενα ξύ-
λο ἐσύ.
 - Καί τώρα τί νά τόν κάνουμε.
 - Νά τόν σφάζουμε μέ τόν σουγιά. Οἱ Ἰταλοί τοὺς ἔτρωγαν τοὺς βατράχους.
 - Ζτό βυρό τοῦ παπα ἔχει πολλούς. Πάμε νά κάνουμε καί κολύμπι;
 - Ναί, νά θολώσουμε τό νερό καί νά φωνάζει. Δέν τόν ξέρς καλά ἐσύ τόν παπά.
Μπορεῖ νά ρθεῖ νά ποτίσει τόν κῆπο καί νά μᾶς πιάσει. Θά μᾶς πάρει τά
ροῦχα καί θά μᾶς κυνηγάει μέ τήν τσουκνίδα.
 - Τέτοια ὥρα δέν ἔρχεται αὐτός. Θά ανεβοῦμε καί στή μουριά του νά φᾶμε μού-
ρες.
 - Τρέχα νά χτυπήσεις τήν κλέσα σου, τρώει τά φασόλια στόν κῆπο.
 - Ἐλα θόδωρε, βγάλε τό πανταλόνι σου καί μπές κι ἐσύ, δέν εἶναι ποῦν κρύο
τό νερό. Οὔτε λάσπες ἔχει, τόν καθάρισε ὁ παπάς.
 - Πρόσεξε μήν εἶναι κανένα νερόφειδο καί μᾶς τσιμπήσει.
 - Πάω τώρα νά πλυθῶ στή βρύση. Ἐσύ πάρε τό ψωμί καί κάτσε ἐκεῖ στή σκιά
στό μεγάλο πεῦνο νά φᾶμε καί νά παίξουμε χαρτιά.
 - Κῦττα μιὰ βερβερίτσα, τήν βλέπεις; Κρύφθηκε πίσω ἀπό ἐκεῖνη τήν τούφα στό
πεῦνο.
 - Νάτην, πήδηξε στό ἔλατο. Δός μου τό λάστιχο. Σῦρε ἀπό ἐκεῖ ἐσύ.
 - Δέν τήν προλαβαίγουμε, μᾶς κατάλαβε καί ἔφυγε.
 - Ἐκεῖ πιό πάνω εἶναι ενα μονοπάτι πού περνοῦν λαγοί. Θά κυττάξω στό σπι-
τι μου νά βρῶ κῆνα καλώδιο νά στήσουμε βρόχια.
 - Ἐγώ ἔπιασα εναν ἄσβό στό χωράρι μας στό Σιούμο πού μᾶς ἔτρωγε τό καλα-
μπόκι.
 - Καί ὁ φλώρος ἔπιασε ἕναν λαγό στό Σιλιό μέ βρόχι.
 - Αὐτός στήνει βρόχια ἐμεῖ στό δρόμο; Μιά μέρα κόβαμε κλαδί μέ τήν μάνα μου
καί ἦμουν φορτωμένος ἐξῆ ἀγκαλιές μέ τήν τροιχιά καί πιέσθημε τό πόδι μου
στό βρόχι. Λίγο ἀνόμα καί θά γινυλιόμουν στήν πλαγιά.

- Αὐτές οἱ σφήνες ἀπό ποῦ ἔρχονται καί πίνουν νερό στό ἀλάμι; Θά μᾶς τσιμπήσουν.
- Ἐδῶ πῶ καίτω στό χωράφι τοῦ Ντόνου ἔχουν φωλιά. Πήγαμε μιά μέρα μέ τόν Κώστα καί τίς καπνίσαμε μέ πατσαβοῦρες καί θιάφι ἀλλά φαίνεται δέν τίς κάναμε τίποτε.
- Στή Βόρστα σ' ἓνα μεγάλο πεῦκο ζέρω μιά φωλιά ἀπό ἀγριομέλισσα. Φαίνεται τό μέλι στόν κορμό. Νά πάμε καμιά μέρα νά βοσκήσουμε τά κατσίκια ἐκεῖ νά τήν δεῖς. Θά βροῦμε στό γιρεμό στό Σέλωμα καί τσαῖ.
- Νά καί ὁ Τέλης ὁ τζιομπάνος, ἔρχεται μέ τά γίδια ἀπό τό ποτάμι. Νά τόν φωνάζουμε νά τά φέρει κατὰ ἐδῶ νά κουβεντιάσουμε.
- Τέλη, ὦ Τέλη.
- Κάς εἶδε, σηκώνει τό σακκάκι του.
- Καλῶς τά παιδιά. Τί κάνετε ἐδῶ πέρα ἐσεῖς ρε;
- Βοσκάμε τά κατσίκια. Θά μᾶς παίξεις κάτι μέ τήν φλογέρα σου Τέλη;
- Ἐλάτε νά καθίσουμε σ' ἐκεῖνον τόν βράχο.
- Πῶς ἔνοφες τά δάχτυλά σου μέ τή νάρξη Τέλη;
- Νά, τήν ζέθαφα ἀπό τό χῶμα μέ προσοχή καί ἐκεῖ πού τήν εἶχα στά χέρια μου καί τήν σκάλιζα μέ τόν σουγιά νά βγάλω τόμπαρούτι ἔσπασε.
- Καί οἱ Χωροφύλακες γιατί σέ ἔδειραν ὅταν σέ ἐκλείσαν στό Κρατητήριο;
- Ἐλεγαν πῶς βοηθοῦσα τοὺς ἀντάρτες. Μέ βαροῦσαν μέ τήν κρανιά στά πόδια ἀλλά δέν πρόδοσα κανέναν χωριανό σας.
- Καί τόν λύκο στό Βουργάριο ἐσύ τόν σιότωσης;
- Τέτοιοι λύκοι ρε παιδιά δέν ἔχω ξαναδεῖ, πού νά σᾶς τᾶ λέω.
- Πάμε νά φύγουμε θόδωρε, κουντεῦει νά βασιλέφει ὁ ἥλιος.
- Ἐχει δυό βουνέντρες ἥλιο αἰόμα ἐτόν οὐρανό. Δέστε τόν ὕσσιο ἐκεῖνου τοῦ πεύκου στό χωράφι στόν κᾶμπο πῶς μεγαλώνει ὅσο περνάει ἡ ὥρα; Εἶναι τό ρολοῖ μου.
- Θά μοῦ δώσεις λίγο τόν σαλίγκαρό σου Τέλη νά σφυρίξω;
- Πάρτον, ἀλλά θέλει ζόρι, δέν θά μπόρῃσαις.
- Ἐλα, πάμε νά φύγουμε θόδωρε, θά κῆσουμε τά κατσίκια. Δέν τά βλέπω πουθενά.
- Πού πήγαν, ἐκεῖ στά γραβιά βοσκούσαν ὅλη τήν ὥρα.
- Πάμε στήν Μανδράχη νά δοῦμε καί ὕστερα κατεβαίνουμε στίς Βλῆστρες,
- Δέν ἀνούγεται πουθενά τό κουντεῦνι ἀπό τόν τσαπο μου.
- Ἐσύ φταῖς, πού τ' ἀφήσαμε μόνα τους καί φύγαμε. Μωρέ ἄλλη φορά δέν τό κουνάω ἐγώ ἀπό κουντεῦ τους.
- Νά, νά, μπαλέτσα... αἰούτα... ἔλα... ἔλα... δᾶ.
- Θά μᾶς μαλώσουν στό σπίτι ἂν πάμε χωρίς τά κατσίκια.
- Τόση ὥρα μέγνουμε, πού νά πήγαν.
- Ἐλα θόδωρε, τά βρῆμα. Εἶναι ἐδῶ πίσω στό λάκκο κρυμμένα. Ἐλα νά γυλι-
σοῦμε καί πέτρες τόν κατήφορο. Νά κόψουμε καί καμιά ἀγκαλιά κλαδιά.
- Πιάσε ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἐσύ νά ἀναποδογυρίσουμε αὐτήν τήν κοτρώνα.
- Πρόσεξε μήν εἶναι κανένα φεῖδι ἀπό κάτω.
- Εἶσαι ἐτοιμος; Μέ τό τρία νά τήν τουμπάρουμε. Δές μήπως περνάει κανέναν
κάτω στό δρόμο.
- Πῶ, πῶ, τά ρῆμαζε ὅλα τά κλαδιά. Σάν βόμβα ἔσπασε στά χωράφια.
- Δές τώρα πού θά πάει αὐτή ἡ πέτρα πού θά πετάξω μέ τό χέρι.
- Ἐγώ θά βγάλω τό ζουνάρι μου καί θά τό κάνω σφενδόνα.
- Φόρεσε τά σανδάλια ρε, τί περπατᾶς γιολιαμπόδαρος, θά πατήσεις καμιά τρακουκιά.
- Μέ πονάει τό μεγάλο δάχτυλο, τό χτύπησα μέ μιά πέτρα.
- Πάμε κάτω στό λάκκο στή μεγάλη ἰτιά νά διαβάσουμε τόν Μικρό Ἡρώα; Τόν ἔχω ἐδῶ στήν κολότζεπη. Ἐχουμε λίγη ὥρα αἰόμα ὡς πού νά βασιλέφει ὁ ἥλιος.
- Ἄλλη φορά. Νά ρθοῦμε νά κόψουμε καί βέργες νά πλέξουμε καλάθια, νά φου-
κνοῦμε καί τσαμποῦνες μέ φλούδα προυσναβίτσας καί καμουτσίκια ἀπό ρόγ-
γοζη.
- Ἐλα, ἔλα νά δεῖς τί βρῆμα.
- Στουρναρόπετρα εἶναι γιά τό τσαιμάκι.
- Ὅχι ρε γαλανόπετρα γιά τόν πίνακα.
- Πάμε νά φύγουμε, ὁ ἥλιος ἀνούμπησε στό βουνό. Ἄκου ἡ καμπάνα χτυπάει ἐ-

- σπερινό. "Ολος ο κόσμος γυρίζει από τα χωράφια του." Έλα, έφυγαν και τα κατσίκια μόνα τους, πήραν τον κατήφορο για το χωριό.
- Νά τ'α μετρήσουμε μήπως μ'ας λείπει κανένα.
 - Και αύριο νά πάμε στη Βόρστα νά τ'α βοοκήσουμε. Νά πάρουμε και τ'ο ξυλοντούφεκο μήπως βρούμε κανέναν λαγό. Πές κι' εσύ στον μπάρμπα σου νά σου δώσει τήν Ηπίλω του νά κυνηγήσουμε. Σφραϊρες θά φέρω εγώ. Πήγα στα πολυβολεία και μάζεψα.
 - Λοιπόν πιό τραγούδι θά πούμε τώρα πού πλησιάζουμε στο χωριό;
 - Τ'ο μαύρη είν' η νύχτα στα βουνά. Πάμε.

4) Νυχτερινή ζωή.

α) Στο Μεσοχώρι:

- Τ'α έκλεισες μέσα τ'α κατσίκια Νίνο;
- Τ'αβαλα στο κελάρι σν καλύβα. Πάω νά φέρω τόν νταβά νά κ'οψω καμμιά κολουύθα νά τούς δώσω για ταϊμι. Πήγαινε κι' εσύ νά φέρεις νερό στον γιουβά νά έχν τή νύχτα.
- 'Η μάνα ειπε νά τ'α χωρίσουμε γιατί μπουριοῦνται άμα είναι όλα μαζύ, θά σπάσν τ'ζαβόρτσα από τ'ο κελάρι.
- "Α, νά, έρχεται η μάνα.
- Παιδιά, έλάτε στο άλωνι μας νά ξεφορτώσουμε τ'ο κλαδί. Έσύ Νίνο πάρε τήν γελάδα νά τήν άρμέξουμε και πετάξου στη βρύση με τ'ο γιούμι νά φέρεις λίγο κρύο νερό νά πιώ.
- Δόμ'ιμένα τούν τρουβά νά δώ τί μ'ας έφερεσ σήμερα από σιακάτω από τ'ο χωράφι. Έλα Νίνο, τρέχα, έχει δύο σταφύλλια.
- Δόμ' κι'ιμένα, μήν τ'α φ'ας όλα εσύ.
- Τ'ο μεγάλο διόμου και τ'ο άλλο για σένα.
- Καλά, άλλη φορά αμα βρω κι' εγώ τίποτε δέν θά σου δώσω.
- Έλάτε, πάρτε ένας τ'ο γομάρι νά τ'ο κλείσει στο παχνί, νά πάω εγώ νά φέρω λίγο τριφύλλι και ένα πλαχειρο ταή νά φάει, κουράσθημε σήμερα κι' αυτό. Νά τ'ου βγάλετε και τ'ο σαμάρι γιατί είναι ιδρωμένο. Αϊ και σώνει μ'α τρώτε φαμί και τυρί, με οικονομία.
- Μάνα, έρχονται τ'α γίδια, τ'αφερε ο τζιομπάνος, πάω στο σταυροδρόμι νά τ'α ξεχωρήσω μήν πάνε σε κανένα άλλο σπίτι και τ'α χάσουμε.
- Ο ένας νά πάει στα γίδια και ο άλλος νά φέρει τ'ο μεγάλο τένζερη και τ'ο μπακαράτσι νά τ'α άρμέξουμε. Κάντε γρήγορα γιατί θέλω και νά μαγειρέψω τίποτε νά φάμε. Και δές στο μαγειριά έχει ξύλα η νά κουβαλήσω. Ο πατέρας σας πού είναι, τήν έφτιαχε τήν καλύβα μας;
- Έχει κάμποση ώρα πού ηρθε, ντύθημε και πάει στο Καφενείο.
- Έμεϊς μάνα φεύγουμε. θά πάμε στο μεσοχώρι νά παίξουμε με τ'α άλλα τ'α παιδιά. Υστρα μπορεί νά χορέψουμε στο σπίτι του Χαράλαμπου. Βάλε σ'ενα πιάτο μιá γουρούδα τυρί, κάνα ξυνάδι, κι' αν έχς καμμιά σαρδέλλα για μεζέ, θά γυρίσω νά τ'α πάρω.
- Νά μήν άργήσετε νά γυρίσετε, θά ξυπνήσουμε πρωϊ αύριο νά πάμε νά θερίσουμε τ'α γουντζέδια στο Καπηλιό.
- Δόμ'ιμένα νά κρατάω τήν μπάλα Νίνο και τρέξε γρήγορα, άργήσαμε.
- Παιδιά έρχεται και ο Νίνοσ με τόν Κώστα. Νά χωρισθούμε σε δύο ομάδες και νά παίξουμε τούς κλέφτες. Εγώ παίρνω πρώτος τόν Νίνο.
- Μπά, γιατί νά πάρεις εσύ τόν Νίνο, τόν θέλω κι' εγώ. Νά βάλουμε κληρο.
- Νά ρίξουμε ήλιος η βροχή.
- Και τώρα η μιá ομάδα νά κρυφθει.
- Τρέξτε παιδιά, οποιον χτυπήσετε νά τόν φέρετε εδω αιχμάλωτο.
- Εγώ δέν παίζω, φύγαμε έξω από τ'ο χωριό.
- "Οχι ρε στο γκρεμισμένο σπίτι του Νταραμπούρα πήγαν. θά τρυπώσουν στο υπόγειο πού είναι σκοτεινά. Πάμε κι' εμεϊς.
- Ένας Γιάννης, μπάμ, μπάμ, τόν σκότωσα. Τόν άγγιξα στο πουκάμισο. Γιάννη βγές έξω.

- "Έλα, τελειώσαμε, τούς πιάσαμε όλους. Νά παίξουμε κάτι άλλο τώρα. Νά παίξουμε τες καβέλλες.
- "Εγώ φεύγω, είμαστε πολλοί. Πάω νά παίξω μπάλα.
- "Έρχομαι κι' εγώ.
- Ξέρεις γιατί έφυγα; Ο Παναγιώτης δέν αφήνει κανέναν άλλον νά παίξει.
- "Εγώ σ'ας είπα από τήν αρχή, τά παιδιά τής γεντονιάς, μας νά πάμε νά παίξουμε χωριστά στό Σχολείο.
- Πού είναι, η μπάλα ρέ παιδιά;
- Τήν έχει ο Τάκης.
- Φέρε τήν μπάλα. Έδώ ρέ μπάσταρδε, ποιός σου είπε νά τήν πάρεις;
- "Εμένα είπες μπάσταρδε ρέ, έσύ δέν είσαι άξιος νά μάσεις τά πανταλόνια σου ακόμα. Τόν άκούσατε όλοι παιδιά, είστε μάρτυρες, μέ είπε μπάσταρδο. Τώρα θά δείς.
- Κάτι θά μου κάνεις, νομίζεις σέ φοβάμαι;
- Μπά, μάς κάνεις και τόν άνδρα βλέπω.
- "Έλα ρέ νά παλέψουμε. "Αν δέν π'ας στή μάνα σου κλαίγομτας.
- θά τήν δώσεις μέ τό καλό ή θά σου κάνω τό κυβούρι σου άπόφε.
- "Έλα νά τήν πάρεις, άν θέλς νά φ'ας τά μούτρα σου.
- Μήν μου κάνεις τόν κόνιορα έμένα γιατί θά σέ μεταλάβω.
- "Αϊ τράβα κατούρα ρέ, ντραγουμάνο σέ βάλουμε έσένα στό Μεσοχώρι.
- Σέ τρώει ή μύτη σου μαύρο. Πέταξε τή μπάλα άμέσως έδώ, για τελευταία φορά στό λέω, άλλοιως θά έρθω έκει και θά σέ κάνω τόπι στό έδαφος.
- "Αϊ κάνε κολοτούμπες ρέ, νά σιάσεις νά πλαντάξεις δέν σου τήν δίνω.
- "Α, έσύ δέν τρώγεσαι μέ τίποτε, σέ κυραλεύει άπόφε.
- Τί θέλς μωρέ τί θέλς;
- Έύλο θέλω.
- Μήν μου χαμώγεις έμένα γιατί θά σου ρίξω καμιά άνάποδη νά μήν ξέρεις άπό πού σου ήρθε.
- Βρέ γαμώ τή γονιό σου, τσογλάκι, φύτρε. Πάρε και τούτη πάρε κι' αούτην νά με θυμάσαι σ'όλη σου τή ζωή. θά σέ κάνω έγώ τώρα νά άκούς τό όνομά μου και νά φεύγεις μέλια μακρυά.
- "Απάνω του Τάκη μήν σου πάρει τόν άέρα.
- Μωρέ θά τόν πατήσω κατάναν χταπόδι.
- Νά φάει ή μούρη του χ'αμ.
- "Εμένα ρέ θά πατήσεις κατάναν; Είσαι μικρός άκίδα.
- Ξέρεις νά βάζεις και περδιλωσιές έ; Τώρα θά δείς.
- "Οϊ, οϊ, τό χέρι μου, θά μου τό σπάσει. Χωρισσοό βοήθεια.
- Μωρέ δέν σέ σπάζει κανέναν τώρα άπό τά χέρια μου. θά φ'ας τής χρονιάς σου για νά μαζεύεις τή γλώσσα σου άλλη φορά.
- "Ασε με ρέ γιατί θά φωνάζω τή μάνα μου, άκούς;
- Κάτι θά μου κάνει. Σου είπα νά μήν μου μπαίνεις στις μύτες γιατί έγώ δέν χαρίζω κάστανα. Τ'άκούς ρέ μαλιέτσικο. Νά κάθεται στα αυγά σου άλλη φορά και νά μήν μιλάς. Τί μου μπουτσοκλαίς τώρα.
- Καλά, θά δείς έσύ. "Αν δέν μαρτυρήσω στόν "Αναστάση που μπήκες στόν κήπο του και έκοφες άγγούρια.
- Καλάθια νά σέ μάσουν. Κι' άν τό μάθει ο "Αναστάσης θά μου κάνει τά τρία δυο.
- "Ασε με ρέ νά φύγω σου λέω.
- "Εδώ, νά βάλεις μυαλό, άλλη φορά νά μήν μάς κάνεις τόν κάργυ με ά σπιθαμή άνθρωπος.
- Τί τό στανιάζεις τό παιδί ώρε, τί σου έκανε και τό δέρνεις; "Επειδη τό βρήκες μικρό; Για νά ρου έγώ έκει ώρε ζαλιάρικο νά δείς τό αφήνεις ή δέν τό αφήνεις. "Εγώ σου μιλά ώρε, άπλοήσου.
- Ρώτα τόν ίδιο νά σου πει τί μου έκανε. θά φάει κι' άλλες άκίδα άν δέν κάτσει καλά.
- Δέν κουρμαίνεσαι λέω έγώ ώρε φαριμάκιμα. "Εσύ είσαι μεγάλος, μέ αυτόν πήγες νά παλέψεις; Κοψ ραγίζεται ή καρδιά νά τόν άκούω νά γουργιόζεται σαν νά τόν κρέμασαν στόν πλάτανο. Χαμένο κορμί, άπ' νά σ'εραθούν τά χέρια.
- θά τόν αφήσω αλλά νά του πείς νά μάσει τό βροχιόστομά του. Τόν άκούς κι' έσύ; "Εδολίς τόν άφησα άρχισε πάλι τά ίδια.

- Γάτε, φωριάρη, τουριόγυφτε, ηασιδιάρη.
- Βούβα κι εσύ ώρέ σειτάνη πού τό πᾶς πιρδᾶρι τό στόμα. 'Αφού δέν μπο-
ρεῖς νά τᾶ βγάλεις πέρα μαζύ του. Κόψ' τό λαιμό σου ἀπ' ἐδῶ.
- "Αν δέν τό πῶ τοῦ πατέρα μου τό βράδυ, νά δεῖς ἐσύ.
- Τό πεῖς δέν τό πεῖς τό ἴδιο μου κάνει.
- Γυφτόπιασμα, γηουτζιαμάνη, πού ἔχεις τᾶ αὐτιά σάν τζιαρχόφυλλα.
- Σιάσε γιατί θά ξανάρθω ἐκεῖ καί δέν σέ γλυτώνει οὔτε ὁ Ἀβραάμ πάπας.
- Μπά, τί μᾶς λές. "Ἐχς μεγάλα χέρια ἐσύ;
- Ἡπάξουλιᾶ καί κόψιμο. Δέν μέ ξέρς καλά ἐμένα. "Αμα σέ τρώει ἡ μύτη σου
ἐλα νά φᾶς κι ἄλλο ξύλο. "Ἐλα ἐδῶ καί μὴ φεύγεις.
- "Αἰ στό διάβολο ρέ.
- Στο διάβολο νά πᾶς καί νά μὴν γυρίσεις.
- "Αστον ρέ Νάσιο, νά παίξουμε καμμιά φορά.
- 'Εγώ πάω νά καθίσω στό πεζούλι στόν πλάτανο νά δῶ πῶς παίζουν τριάρα
ὁ Σωτήρης μέ τόν Χαρίλαο. Ποιός κερδίζει ρέ;
- Μᾶς χάλασε τό παιχνίδι ὁ Φώτης.
- 'Εγώ λέω νά τόν πιάσουμε ὅλοι καί νά τοῦ βγάλουμε τό πανταλόνι.
- "Αστον μωρέ, δέν τόν παίξουμε κι ἐμεῖς ἄλλη φορά νά βάλει μυαλό.
- Ποιός θά ρθεῖ νά πᾶμε βόλτα στή Τζιαντόρα; Εἶναι καί τᾶ κορίτσια ἐκεῖ
καί παίζουν τήν Ἡπερλίνα. Πᾶμε νά τοὺς κάνουμε καντάδα. "Ἐχω ἐδῶ καί
τὴ φυσαρμόνικα.

β) Τό πάρτυ.

- Δέν θά χορέψουμε ἀπόψε στό σπίτι τοῦ Χαράλαμπου ὅπως εἶπαμε; Φωνάζτε
κάποιος τόν Χαράλαμπο.
- Χαράλαμπε, ἐλα ἐδῶ νά σοῦ πῶ κάτι.
- Τί εἶναι ρέ;
- Θά χορέψουμε ἀπόψε;
- Πού εἶναι τᾶ ἄλλα τᾶ παιδιᾶ;
- Παίζουν τσιολέγνια στίς Τσανάδες καί στή Τζιαντόρα.
- Νά πᾶει κάποιος νά τᾶ φωνάξει. Ἀλλά νά μὴν ἀργήσουμε. Καμμιά ὥρα θά χο-
ρέψουμε γιατί αὔριο θά ἀλωνίσουμε τό σιτάρι μας καί θά φωνάζει ἡ μάνα
μου.
- 'Εγώ πάω νά πάρω τό γραμμόφωνο καί κάνα δίσκο ἀπό τὴ Λουκία.
- Διαλέξε κανένα καλό ταγιό καί βάλς, ὄχι ὄλο δημοτικᾶ ἔτσι;
- Πήγαινε κι ἐσύ ρέ θόδωρε νά φέρεις τοὺς καινούργιους σου δίσκους. "Αντε
ρέ μὴ βαρύνσαι, νά δεῖς θά περάσουμε καλά.
- Νά πάρουμε καί κάνα μπουιᾶλι ραιή νά ρουφήσουμε.
- "Αστο τό ραιή ρέ, στό σπίτι μου κερνάω ἐγώ.
- Πού πάτε ὡρέ παιδιᾶ τρέχοντας;
- "Ἐχουμε χορό στοῦ Χαράλαμπου. Πές καί στόν Γούλη νά ρθεῖ.
- 'Εμᾶς δέν θά μᾶς καλέσετε στό χορό σας ὡρέ θόδωρε;
- 'Ἡ πόρτα εἶναι ἀνοιχτὴ γιὰ ὅλους κυρᾶ Πανάγιω, ὅποιος θέλει ἄς ἔρθει.
- Λοιπὸν παιδιᾶ ἤρθανε ὅλοι;
- "Ἄς πιάσουμε ἐμεῖς τοὺς καναπέδες καί ὅσοι ἔρθουν ἀργότερα ἄς μείνουν
ὄρθιοι στή σάλα.
- "Αντε βάλτε κάνα δίσκο στό γραμμόφωνο νά ἀρχίσουμε.
- Ποιός θά χορέψει πρῶτος;
- Ὁ σπιτονοικοιούρης βέβαια. Νά διαλέξουμε κάτι καλό.
- "Ἐπα... ἡ... γή... γειᾶ σου Χαράλαμπε μέ τᾶ ὠραῖα σου.
- Θά τό κάψουμε ἀπόψε.
- "Ἐλα Γιαννούλα πιάσου ἐδῶ μέ τόν Κώστα νά κάνουμε κέφι. "Ἐλα ἔρχεται καί
ἡ Λουκία μέ τὴν Μαρία.
- Νά χορέψουμε ἀπὸ 1-2 χορούς ὁ καθένας μπροστά καί ὕστερα νά τό γυρίσου-
με στά ἑυρωπαϊκᾶ.
- Βάλε κάνα ραιή ρέ Χαράλαμπε νά πᾶνε κάτω τᾶ φαρμᾶκια.
- 'Ἐδῶ τό ἔχω, μέ λουκούμι. Πᾶρε τό δίσκο καί κέρασέ τους ὅλους.
- "Αντε γειᾶ μας, εὐτυχεῖτε.
- "Ἐλα νά τσιουγκρίσουμε τᾶ ποτήρια καί μαζύ ρέ Χρῆστο, τί φίλοι εἶμαστε.

- Ξέρεις τώρα εσύ, διπλό τσούγκρισμα, με τὰ χείλη καί τούς πάτους μαζί. Αυτός είσαι. Καί τώρα άσπρο πάτο. "Οχι έτσι, με τὰ χέρια άλυσίδα καί νά πίνουμε.
- "Άλα της. Χαράλαμπε, χρέωσε μας ένα ποτήρι, θά τό σπάσω.
 - "Ε..ε..όχι σπασίματα έδω άπαγορεύονται.
 - Πάντα τέτοια νάχουμε.
 - Νά ζήσεις χαράλαμπε καί με μιά νύφη.
 - Τήν Κυριακή θά χορέψουμε στό δικό σου σπίτι Γιάννη, "ετσι;
 - Καί βέβαια θά χορέψουμε, αλλά νά ετοιμάσουμε καί κανάναν μεζέ.
 - Καί στή γιορτή του Σωτήρη με τὰ όργανα όπως κάθε χρόνο.
 - "Άκουσα πώς οί άνδρες ετοιμάζουν ζιαφέτι στά 4ειβάδια. θά πάμε κι 'εμείς.
 - "Έλα τώρα νά μπούμε στό χορό. Δός μου καί ένα ποτήρι νά τό ίσοροπήσω στό κεφάλι μου.
 - Είδες χορό ο Νίκος;
 - Μιά χαρά χορεύει. Γειά σου Νίκο μερακλή. Στάσου νά σε κρατήσω εγώ από τό μαντύλλι.
 - Νά μάς χορέψει ο Γιάννης τήν Παπαδιά πάνω στά ποτήρια.
 - "Ε, ρέ τί έχει νά γίνει απόψε.
 - Γούργια-γιούργια, έτσι-έτσι, όλοι μαζί.
 - Σιγά νά μήν βουλιάζει τό πάτωμα.
 - Δέν πάω σπίτι μου απόψε.
 - 'Η σειρά σου θόδωρε. θά χορέψεις μπροστά, δέν γίνεται.
 - 'Εντάξει ρέ παιδιά νά χορέψω, μήν με τραβάτε όλοι. Γιάννη, εσύ είσαι στό γραμμόφωνο; Βάλε μου ένα χασαποσέρβινο πρώτα καί ύστερα τσιφτετέλι.
 - "Έγινε. "Οτι θέλει ο θόδωρος. Άνοιζτε τόπο.
 - "Όλοι παπαμάνια γονατιστοί κάτω παιδιά.
 - Νά τόν σηκώσουμε στά χέρια. Ολοοοο.
 - Θέλουμε καί μιά ζεμπενιά καί τό 'Αράπικο από τόν Παναγιώτη.
 - Είδες φιγοῦρες καί τσιλιμάνια ο Παναγιώτης; Μας ξεπέρασε ολους.
 - "Έρχονται καί τὰ παιδιά από τή Μεσορία. Πάμε νά τούς καλωσορίσουμε.
 - Δέν χωράμε όλοι έδω μέσα. Νά βγούμε στήν αύλή.
 - Δέν πειράζει. Άλλωστε θά τό διαλύσουμε γρήγορα.
 - Μήν μου τό χαλάς τώρα που μπήκα στό κέφι. θά χορέψουμε όλοι καί μετά θά φύγουμε.
 - "Οχι, όχι, κάναμε συμφωνία μιά-δυό ώρες έτσι νά ξεσκιάσουμε. Άλλη φορά θά τό οργανώσουμε.
 - Μωρέ αυτά νά έχτακτα γλέντια είναι τὰ καλύτερα.
 - Λοιπόν παιδιά, ο μπάρμπα Χρήστος που ήρθε νά μάς κάνει παρέα θά μάς βγάλει λόγο. Ησυχία όλοι.
 - Άγαπητά μου παιδιά. Χαίρομαι που σας βλέπω όλους έδω συγκεντρωμένους καί χαρούμενους. Σας εύχομαι καλή διασκέδαση καί πάντα με κέφι. Στήν υγεία σας.
 - Στήν υγεία σου μπάρμπα Χρήστο. Οτι επιθυμείς.
 - Τι νά επιθυμήσω τώρα πιά εγώ. Γά νγάτα σας ήθελα.
 - Γιάννη, βάλε ενα δίσκο νά χορέψει ο μπάρμπα Χρήστος.
 - "Οχι, όχι, δέν μπορώ. Δέν βαστούν τὰ κότσια μου, Νάστε καλά.
 - "Όπως θέλεις εσύ μπάρμπα Χρήστο.
 - 'Ο χορός συνεχίζεται με ταγκό. Οποιος δέμ έχει ντάμα νά χορέψει με τήν σκούπα.
 - Νάσιο, θέλω νά με μάθεις φόξ.
 - Δέν είναι δύσκολο. Πρόσεξε πώς χορεύουν οί άλλοι. Πάρε τήν Νία νά χορέψετε που κάθεται, αυτή χορεύει καλά, μήν ντρέπεται.
 - Καί τώρα βάλς. Αυτός ο δίσκος χαρίζεται από τήν παρέα μας στόν καλύτερο χορευτή της βραδυάς τόν Κώστα με τήν ντάμα του τήν Σοφία.
 - Καί ένα ρόκν βάλε ρέ για τόν Τζίμη.
 - Άνοιξε τό γραμμόφωνο νά ακούγεται σ'όλο τό χωριό. Γλεντάει ή νεολαία του Γανναδιού απόψε.
 - Σά σελέ ντάμ (άλλάξτε ντάμες).
 - Μήν τό σταματάς Γιάννη, βάλε ξανά τόν ίδιο δίσκο.
 - Εντάξει ρέ παιδιά, αλλά κέρασε ή ώρα. Μήν κυττάτε που δέν λεί τίποτε ή μάνα του Χαράλαμπου.

- "Ελα, τό τελευταίο είναι αυτό.
- Καί ύστερα μερινές ναντάδες στό δρόμο.
- Λοιπόν παιδιά, ό χορός διαλύεται ήσυχα για άπόφε καί τήν Κυριακή όλοι μαζί θά τόν συνεχίσουμε στό σπίτι του Γιάννη. Συμφωνοί;
- Καλή νύχτα σ' όλη τήν παρέα καί νά μάς συγχωρεϊ ό Χαράλαμπος για τήν άνακατοσούρα που του φέραμε στό σπίτι.
- Δέν πειράζει ρε παιδιά, καλή καρδιά.
- Καλή νύχτα καί αύριο μέ υγεία.

γ) Στή βρύση

- Θα ρθεις στή βρύση για νερό Λάζο;
- Πάω στό σπίτι νά πάρω τά γιούμια καί έφθασα.
- Τρέχα γρήγορα, νά πιάσουμε σειρά πριν πάνε οι άλλοι.
- Πώ, πώ, γεμάτη από παιδιά είναι ή βρύση. Πότε ήρθαν κιόλας.
- Τίτσα, ποιός είναι τελευταίος στήν ουρά;
- Μετά από μένα είσαι Θόδωρε. Αλλά ως που νά γεμίσουμε έμεις θά ξημερώσει.
- Μόνο τά γιούμια καί τά παγούρια επιτρέπονται έδώ Κία. Τήν γιούμια νά τήν πäs στό Μεσοχώρι νά τήν γεμίσεις.
- Πού τήν βλέπεις τήν γιούμια ρε. Τό μεγάλο γιούμι της κυρά μάνας μου είναι.
- Έσύ κουβάλησες έδώ όλα τά άγνια της γειτονιάς σου.
- Καλά έβανα. Αλλά σάμα δέν σε ζέρουμε έσένα; Με όλον τόν κόσμο μαλώνεις.
- "Εϊ, έϊ, τί γίνεται ενει ρε θά σοιωθοούν. Η Μαρία χτύπησε τόν Ανδρέα με τόν μπούιλο στό κεφάλι. Χωρεϊστε τους ρε παιδιά. Γιατί μαλώνουν;
- Του έδωσε ή Τσένη κρυφά νά γεμίσει καί τό δικό της γιούμι. Έχει δίκαιο ή Μαρία.
- Μιά ρανίδα νερό έχει ή βρύση, στέρεψε. Καλύτερα νά πάμε στό Σέπιτο για νερό. Δέν πρόκειται νά γεμίσουμε τά γιούμια μας έμεις ούτε αύριο.
- Ποιός πετάει ζυνόμηλα ρε, με χτύπησε στό κεφάλι.
- Είναι ό Χρήστος, γεμίσε καλά-καλά αυτός τά γιούμια του καί τώρα πολεμιούνται με τόν Σωτήρη ενει επάνω στήν μεγάλη πέτρα κατω από τή μηλιά.
- "Ελα Θόδωρε, θά σου πάρουν τή σειρά.
- Ποιός γεμίζει τώρα;
- Μετά τόν Γούλη είμαι έγώ καί ύστερα έσύ.
- Τί λές μουρη, όταν ήρθα έγώ έδώ δέν ήταν ό Θόδωρος.
- Νία, πές κι έσύ, δέν ήμουν έδώ με τ' άλλα τά παιδιά;
- Καλά σου λέει μουρη Κούλα. Έσύ είσαι μετά τήν Ανθούλα.
- "Ελα ρε Μήτσιο, μήν τό γεμίζεις τό γιούμι σου χείλι με χείλι, θά σου χυθει στό δρόμο.
- Νά μήν πιω καί λίγο ρε, διψάω, άδειο θά τό πάω στό σπίτι μου;
- "Αντε καληνύχτα, καληνύχτα σ' όλους. Γιάννη, θά έρθεις στήν αύλή μου νά παίζουμε;
- Νά πάω τό γιούμι μου στό σπίτι καί θά γυρίσω.

δ) Στή γειτονιά

- Νόμ' λίγο νερό ώρε Θόδωρε από τό γιούμι σου νά πιω, γιάνιασα.
- Μήν τό πιεις όλο μανίτσα, τί θά πιούμε έμεις στό φαγητό.
- Νά ζήσεις χίλια χρόνια ώρε Θοδωράκη, ξεδίψασα.
- Φέρτε ένα γιούμι νά πιουμε κι έμεις έδώ ώρε παιδιά. Καί τό άλλο βάλτε το στό χαγιάτι νά μήν ζεσταθει. Έλάτε όλοι έδώ στήν αύλή νά καθίσουμε λίγο νά περάσει ή ώρα. Είναι καί ή μανίτσα σας έδώ, ο μπάρμπας, ή εύνω, ή Λάμπρινα, ή Λιδγινα, ή Μαρία καί ή Γόνη της Τυργούλαινας. Καθειστε καί έσεϊς ενει στα πεζούλια ήσυχα νά παίξετε.
- Πού πήγες έσύ σήμερα μουρη κυρά, που ήσαν, δέν σε πήρε τό μάτι μου πουθε-

- νά σιακάτω στά χερσίρια.
- Για πήγα και έμασα τὰ ρεβύθια στό Σιλιό.Κ' έφησε ο ήλιος όλη τή μέρα.
 - Τί ζέστη ήταν αυτή σήμερα μουρή Γόνη μου. Άναψε ο τόπος στά Παλιχειμάτα. Δές τὰ καπάνια στό πεζούλι πού κάθομαι, άκόμα είναι πυρωμένα. Πού νά στά λέω μουρή Γόνη μου τί έγινε σήμερα στ αύλάκι μέ τή Ραζάνη και τή Δέσπω. Βουίζαν τὰ Παλιχειμάτα. Και αυτή ή Δέσπω τί δέν τής είπε. Τής φώναζε τὰ σκούπιρα. "Ημν άπάνω στό δένδρο έκοβα κλαδί και τίς έκανα χάζι. Μάζευθιμε όλο τό χωριό νά τίς άκούσει. Άλήθεια μουρή Χαρίνα έκεινο τό δένδρο άπάνω από τό χωράφι μου θιός δέν είναι; Τόκοφαν τό κλαδί. Τό είδα και είπα νά σέ ρωτήσω. Έσύ έχς μέρες νά κατεβεΐς σιακάτω.
 - Τί λές μουρή Κωσταντω μ', αυτό τό δένδρο είναι προΐκα τς μάνας μ', ποιά φαρμάκι πήγε και τόκοφε χωρίς νά ρωτήσαι κανέναν πού νά τς κοπούν τὰ χέρια. Έκει τὰ χτήματα είναι όλα Γιουντάβια. Ποιά λές έσύ νά τόκοφε.
 - Δέν ξέρω, τί νά σ' πώ, δέν μπορώ νά πάρω άλλον στό λαιμό μου.
 - Για κι' ου Γιώργης σ πού έρχεται από τό μαγαζί μέ τό χωνί τίς σταρίδες στό χέρι για τὰ παιδιά. Πώς βράδυασες Γιώργη μ' είσαι καλά; Τί χαμπέρια μ'ας φέρς από τό Μεσοχώρι.
 - Τί νέα νά σ'ς φέρω. Για είμασταν όλοι οί άνδρες εκεί στό μαγαζί και κουβεντιάζαμε για τὰ γίδια μας. Λέμε νά τὰ βγάλουμε κίναδυό μήνες έξω στό Περιβόλι νά βοσηήσουν. Άλλά μέ ποιόν νά κουβεντιάσαις. Ο καθένας τό μακρύ και τό κοντό του. Νά προλάβουν νά μιλήσουν πρίν καλέσώ καλά σκεφθοΰν τί θά ποΰν.
 - "Α, άμα ήταν εκεί εκείνος ο θανασάρας, δέν άρνήνει κανέναν άλλον νά μιλήσει. Θέ μ' τί άνθρωπος. Τί ψυχή θά παραδόσει. Νά άρπάξει και νά φάει άπ' όλους, νά μήν δεΐ κανέναν άλλον νά προκόβει. Ήταν και ο Νίκος τής Βικτωρίας εκεί Γιώργη; Άμ τί ξέρει νά πει αυτός πού μουρμουρίζει όλη τήν ώρα μαναχός του σαν νά ζουλαλάει. Άμ είναι νά σέ πιάνουν τὰ γέλια μ' αυτόν, ο θεός νά μέ χωρέσει.
 - Ήταν όλοι εκεί. Παίζαμε χαρτιά και πίναμε ρακί. Κερνούσε ο Σταγιίνας άπό τή Φούρνα πού άγόρασε τὰ τομάρια μας άπό τὰ κατσινια. Πετάγεται τότε ο Μιχαλόκης και λέει: Άκούστε όλοι τί θά σ'ς πώ, σταματεΐστε τό παιχνίδι. Δέν είμαστε χωριό έμεΐς, ο καθένας κυττάει τό κεφάλι του μαναχά. Οί Μεσαρίτες, τὰ βγάλανε τὰ γίδια έξω νά βοσηήσουν γιατί νά μήν τὰ βγάλουμε κι' έμεΐς; Νά φωνάζουμε τόν Τζομπάνο νά δοΰμε τί λέει και αυτός είπε ο Πρόεδρος. Ρώτησε και τό Κοινοτικό Συμβούλιο νά ποΰν τήν γνώμη τους ο καθένας και μείναμε σύμφωνοι νά τὰ βγάλουμε έξω από βδομάδα. Πετάγεται τότε ο Κώστας τής Γιουγκαινας και χτυπάει τό χέρι του στό τραπέζι και λέει: Έγώ δέν σηκώνω. Έπρεπε νά τὰ βγάλουμε άπό τόν 'Ιούνιο έξω τὰ γίδια. Τί γάλα έχουντώρα. Νά τρέχουμε στή στρούγνα για μιά ρανίδα; Τό 'όλο και ο Βαγγέλης και από κοντά μερικοί άλλοι πού τούς κάνει ο Κώστας οτι θέλει γιατί πάει για Πρόεδρος, στίς άλλες έκλογές. Μίλησε ο πάππος ο Χρήστος και τούς είπε πώς δέν είναι σωστά πράγματα αυτά πού κάνουν. Στα κοινά ζητήματα πρέπει νά είναι όλοι σύμφωνοι και νά κυττοΰν τό συμφέρον του χωριού. Άλλά αυτοί σηκώθηκαν και έφυγαν. Έκει μείναμε.
 - Έλα κάτσε έδω κοντά μου Γιώργη, νά μ'ας πεις και τίποτε άλλο.
 - Τὰ μάθατε ώρέ γυναΐκες μέ τή Χαρίνα του Άνδρέα; Τήν πήγαυ καβάλλα στό γιατρό στήν Κόνιτσα. Λέν οτι έχει άπ' αυτήν τήν κακιά αρρώστια μακρυά από έδω. Είναι νά σέ πιάνει ή νίλα μ' αυτούς. Πού νά βροΰν τὰ έξοδα. Αυτοί δέν έχν νά φάν. Κάνε τό στευρό σου μαναχά νά μήν σέ βρει τέτοιο κακό.
 - Άμ αυτή ήταν από καιρό μέ τό στάρι στήν ποδιά μουρή κυρά, τήν τραβοΰσε τό κρεβάτι. Δέν σημώνονταν άπ' αυτό.
 - Κι' ου Άνδρέας ο καημένος είδες πώς έγινε από τή σκασίλα του, κόμμε ο μισός, έφεξε και βλέπς τ' Μελίζιντιανη άπ' ν' άλλη μεριά.
 - 'Ιγώ λέου νά τ' πώμε τίποτι νά φάει πού είναι μαναχός του. Μοΰρχεται άχαρα νά τόν σηκώτομαι.
 - Λέει τή Χαρίνα τς Ντιντάδες, κατά δω έρχεται, τί νά γυρεύει.
 - Μοΰρουε τό μάτι μ' για τν άρεντιά τς.
 - Σπίτι είναι ή μάνα σ' θόδωρε; Πές τς νά βγει λίγο παραέξω πού τ' θέλου.
 - Μάνα σέ θέλει ή Χαρίνα.
 - Έλα δω μουρή κυρά, δέν σημώνομαι από κατση, καλά κάθομαι.

- Πώς νύχτωσες Κουστάντω μ'καλά; Τί κάνετε. Έδω είστε όλη ή γειτονιά μαζεμένοι; Είναι κι' ου Κώτσιους ιδω; Τί κάνς ώρέ Κώτσιο, δέν φαίνεσαι μέρες τώρα στό μεσοχώρι, πού δλεύεις; Πότε θά μ'φιλιάς τού σαμάρι απ' τού μπλάρι μ' ώρέ Κώτσιο πού σε παρακαλώ τόσο καιρό. Γίννε γρέβια.
- Ηή βιάζεσαι σ'λέου. Θά σ' τδ φιλιώω. Κά τελειώσω πρώτα τς δλειές μ'κι' θάρθω μαναχός μ'.
- Έλα νά κάτς νά μās πείς κάνα νέο απ' τ' γειτονιά σας.
- Τί νά σās πω. Ηρθα νύχτα από τά χωράρι, καί δέν έηατσα ούτε στιγμή άκόμα. Μουρή Κουστάντω ξέρς γιατί ηρθα; Ηρθα νά μ' δφεις τδ ντριμόνι σ', θά άλωμίσω αύριο. Τδ θιό μ' ζεπατώθης, άμα έρθν οι Τουριόγυφτοι θά πάρω άλλο. Τόχς έδω;
- Τόχει ή Ανδρείνα έδω χπίσω, πέτς νά στό δώσει. Κι' άμα κάνας τ' δλειά σ' φέρτου πάλι σε μένα, άκισεις;
- Νά ζήεις Κουατάντω μ' φχαριστώ, καλό ξημέρωμα. Βιάζομαι νά φύγω γιατί έχω τδ τζιομπάνο νά θρέψω άπόφε, στό σπίτι μ'. Καί τί νά τρουβαδιάσω αύριο γι' αύτου καί τδ σιλί του. Άμα δέν τ' φιλιιάς καμιά πίττα καί δέν τ' βάλς στούν τρουβά κάνα μπουνιάλι ήρασί καί καμιά σαρόέλλα σε κάνει ρεζήλι σ'ολο τδ χωριό.
- Τόμασες όλο τδ στόρι σ' Λάμπρινα;
- Για έχω καναδυό μέρες άκόμα νά θερίσω μέ τά κορίτσια μ' σν Παναγιά.
- Νά ρθεις μεθαύριο από άλώνι μου νά βοηθήσεις, παιόν άλλον νά πάρω. Θά έρθω κι' εγώ ύστερα στό θιός σου.
- Έσύ έχς τόν σέμπρο σου. Είστε τόσοι. Έχς καί τά παιδιά σου.
- Τί νά κάν τά παιδιά, μπορούν αύτά νά γυρίσουν τδ άλώνι με τδ τρικάνι;
- Νά έρθς σ'λέου. Κι' νά πάμε καμιά μέρα μαζί για κλασί στόν Πύργο. Έχς κι' έσύ έκει δένδρα.
- Έσύ πού θά πās αύριο μουρή Κουστάντω;
- Θα πάω νά μάσω τή φακή στά Λιβιδιρά με τά παιδιά καί νά θερίσω καί τά γοντζέδια στό Καπηλιό. Έσύ;
- Για λέου νά πάου νά κόψω κάνα ξύλο έδω σιανάτω στό Σιλιο. Ψιλίλωσα τήν τσεκούρα μ' σήμερα στό γύφτο. Πήγα στό καλύβι τς καί τς βρήνα ώρέ γυναϊκες όλους έκει. Αυτοί κάν ζωή όχι έμεϊς. Όλη τή μέρα λιάζονται καί παίζου κλαρίνο. Ο Κώτσιος μαναχά δουλεύει στό άμόνι. Φέρε μ' λίγη γκίζα καί κάνα πράσσο από τόν κήπο σου μου λέει για τ' δλειά που σου έηανα. Τί νά φαν τόσο νοματέοι. Ο θεός νά είναι από καπαή καί αυτοί νά κάθονται; Μαζεύθης στό γυφτοκάλυβο όλο τδ συγγενολόϊ τους καί έτοιμάζονται για τά πανηγύρια.
- Τί κάνετε έκει έσεϊς ώρέ παιδιά. Έλάτε τώρα έδω, πέρασε ή ώρα, θά πάμε για φαϊ.
- Κυνηγάμε κολοφωτιές καί, νυχτερίδες με τδ πουκάμισο νά τίς πιάσουμε.
- Ο Θόδωρος μάνα έπιασε εναν τσίντζιαρο καί τόν έδεσε από τδ πόδι με ένα σχοινί αλλά δέν μου τόν δίνει κι' έμένα νά παίξω. Πέστου νά μου τόν δώσει.
- Άϊ' τώρα, φτάνει παιχνίδια, έλάτε έδω. Καί μήν σφυρίζετε τή νύχτα γιατί θά φαν οι λαγοί τά στόρια καί θά μείνουμε χωρίς φωμί.
- Θα μου δώσεις τή Ηπίλω σου μπάρμπα, καμιά μέρα νά τήν πάρω με τά κατσίκια νά μου βγάλει κάνα λαγό;
- Αργότερα πού θά πιάσω νά χτίσω τδ σπίτι τής Γυργούλαινας. Τώρα τήν παίρνω μαζί μου στό χωράρι. Έλα, έδω, έλα, νά σου πω κάτι. Έλα, πιδ κοντά μου. Πού λές σήμερα βρήνα στό άμπέλι μου εναν σιαντζόχοιρο.
- Ηταν μεγάλος μπάρμπα, τρώγεται ο σιαντζόχοιρος;
- Άλλοι τόν τρών άλλοι όχι. Εγώ τόν άφησα νά φύγει. Τόν λυπήθηκα. Για νά δω τδ χέρι σου, τί έπαθε καί τόχς δεμένο, τώρα τδ βλέπω.
- Τδ χτύπησα με τδ σφυρί έκει πού κάρφωνα τδ καρότσι μου.
- Θα θυμβολήσει, νά του βάλεις λίγο ζούγι στην πληγή. Δές, ένα άστέρι κοντά στό φεγγάρι. Η μακαρίτσα ή μπάρμπ ή Γιώργαινα έλεγε πώς όταν πάει μιá πιθαμή κοντά θά γίνει πόλεμος. Έρχονταν πρώτη κάθε βράδυ καί κάθονταν έκει στό πεζούλι μαναχή τς. Πάει κι' αύτή. Θεός σχωρέστην. Καλή γυναίκα. Τώρα βγάξει λαένια σν Παναία κι' αύτή. Έκει θά πάμε όλοι μιá μέρα. Καένας δέν γλυτώνει απ' έκει.
- Έσύ μπάρμπα φοβάσαι τούς πεθαμένους;
- Μωρέ τούς ζωντανούς φοβάμαι εγώ πού κάνουν τόν πόλεμο, οί πεθαμένοι πάει

- πέθαναν δέν ζανάρχοντα.
- Δέν υπάρχουν δράκοι μάρμα, ούτε νεράιδες πού παίρνουν τίς φωνές, ζωτικά και άερικά; Η γύφτισα λέει πώς μιά μέρα είδε στό λάκκο έναν γαίδαρο νά γελάει και γύρω του χόρευαν γκόλιες γυναίκες πού κρατούσαν ντέφια στά χέρια τους.
- Λέει ή χαμένη ή γύφτισα ότι θέλει. "Όπως ή Τάνης τίς 'Αλεξάδες πού έβαλε στοίχημα νά πάει νά φέρει ένα κρανίο από τό κοιμητήριο τή νύχτα και εκεί πού έσπυβε νά τό πάρει σιάλωσε στην κάσσα τό σακιάκι του και έλεγε ύστερα πώς τόν τραβούσαν οί πεθαμένοι και δέν τόν άφηναν νά φύγει. "Αλλά άς τά άφήσουμε αυτά. Για δές τί ωραία βραδυά πού είναι άπόψε. "Αιου τή φλογέρα του τζιομπάνου, τήν κελαιδάει στά 'Αλώνια. Κι 'ό Μητρούσης έδω χπίσω στις Γκουντάδες έχει κέφια άπόψε με τόν τάμπουρά του.
- Μωρέ είναι τυφλα στό μεθύσι. "Έκοψε τά ζύλα του παπά για τή σόμπα και του έδωσε μιά κανάτα κρασί και πίνει.
- "Αιου τό σκαριάλια, τόν γιωνή στον πλάτανο, τό νερό στό αυλάκι πώς κελαρίζει και τά βατράχια στό βυρό του Γιάννη της Βαΐας. Τί νά τήν κάνω έγώ τήν 'Αθήνα και τή Ρουμανία. Υπάρχει πουθενά καλύτερα από τό χωριό μας;
- Δέ σουπα ώρέ Κώτσιο, ζέχασα νά στό πω. Έρθε και ό Μήτσιος της Κασίας από τήν 'Αθήνα σήμερα. Τόν έφεραν ναβάλλα από τά Παλιχειματα. Και τί νά δεις τή μάνα του καμάρι πού έκανε. Νά μήν μιλάει σε κανέναν. Δέν πατρούσε καπαή από τήν περηφάνεια της.
- Είδες μουρή Λάμπρινα, αυτός πού ήταν ό μεγαλύτερος τεμπέλαρος του χωριού νά γίνει ό καλύτερος τώρα;
- Στάσου νά σ' πω νά γελάσεις με αυτόν. Τόν έστειλε ή μάνα του νά δέσει τό γομάρι νά βοσηήσει. Κι αυτός ό μπουφος πάει και τό έδεσε από τό πινινό τό ποδάρι. Ξεράθηνα στά γέλια όταν τό άκουσα.
- Μωρέ τώρα νά τόν δεις, γαμβρός έγινε. Με μαύρο κουστουμι και μαντυλλάκι στό τσεπάνι, χάρια τά δαχτυλίδια και τό χρυσό ρολοϊ στά χέρια. Κύριος με τά όλα του, φσάει από μακρυνά. Δέν τόν φθάνουμε έμεϊς τόν Μήτσιο ούτε στό μικρό δάχτυλάκι του.
- Τό περίμενες έσύ μουρή κρρά νά δεις τόν χαζό τόν Μήτσιο μιά μέρα έτσι; Πού παντρέφθηκε εκείνη τή σβαρνιάρω του Κώτσιου πού δέν είχε ούτε φουστάνι νά φορέσει; Ξάν ο γάμος νά είναι μόνο για τίς καλές μέρες. Τίς σιοτούρες δέν τίς σκεπτονται.
- "Α, ό πατέρας του όμως είναι λογικός άνθρωπος. "Όταν του είπε ό Μήτσιος πώς θέλει νά τήν παντρευθεί του είπε: "Αμα σου άρέσει ή κόπέλλα νά τήν πάρεις. "Αμα είναι καλή για σένα θά είναι και για μένα, αλλά σου πρέπει καλύτερη γυναίκα.
- Και στις βαλίστες πού είχε στά μουλάρια ποιός ξέρει τί καλούδια θέ έφερε;
- Θα πάμε αύριο όλες μαζί στό σπίτι του νά του εύχηθομε τό καλώς όρισες και θα μάθομε. Μπορεί νά κάνει και κανένα χορό αυτός είναι καφκαλύβας.
- "Αϊστε τώρα, φτάνει κουβέντες, δέν τελειών' καμμιά φορά. Αύριο πάλι. Πού είναι ό Χαρίλαος ώρέ Θόδωρε, πού πήγε;
- Τώρα αυτός, τόν πήρε ό ύπνος στό σκαλοπάτι της πόρτας και κοιμάται.
- "Αϊ καλή νύχτα και αύριο με τό καλό.
- Τί θα φάμε μάνα πεινάω.
- 'Ελάτε ένας νά πάρει τό ταψί. "Έφριακα λιβρόπτα με δύο όφεις. Πάρτε και τήν κανίστρα με τό φωμί και τό γιούμι με τό νερό.
- 'Εγώ δέν τρώω λιβρόπτα, δέν μ' άρέσει.
- Σου έφριακα ενα αυγό με πατάκις έσένα πού δέν τρώς.
- Γιατί αυτός νά φάει αυγό, θέλω ήι' έγώ.
- "Αϊ φάει έσύ και βούβα σεϊτάνη. Παντού νά βάλς τήν ουρά σου και άς μήν εισαι άξιος για τίποτε. Τήν νΐδια δλειά κάνατε σήμερα;
- 'Ο Θόδωρος μάνα τρώει όλα τά φασόλια από τό λιγκέρι. Τί θα μείνει νά φάμε έμεϊς τό ζμί; Πέστου μάνα δέν άκούει.
- "Αλλη βουλά θα σας βάζω σε χωριστά πιάτα νά τρώτε έσεϊς οί δυό. Και μήν ρίχνετε φαγητό της γάτας στό πάτωμα, ποιός θα τό πλύνει; "Αϊστε τώρα για ύπνο. Δόξα νάχει ό θεός καλά φάγαμε και άπόψε.

- Νά φιλιάσουμε μέ τά χέρια μας σκιές στόν τοῖχο. Ἄνέβασε λίγα τό φυτίλι ἀπό τή λάμπα. Ἐλα ρέ κατέβα ἀπό τό μπαούλο θά ρίξεις τά στρώματα κατὰ.
- Ἐλα νά σκεπασθοῦμε μέ τό κηλίμι νά ανάψω τά σταυρνάρια πού ἔχω στήν τσέπη μου. Καί νά παίξουμε τό ἄρα μου καί μπούρα μου. Ἐλα, ἀρχίζω πρῶτος. Ἄρα μου καί μπούρα μου πού καιμήθημες ἀπόψε;
- Στόν ἀπέρα μαχαλά.
- Καί τί ἡυρες μέσα;
- Ἐνα ἀνδρόγυνο, μιὰ κουρουμοχήρα, μιὰ πλακίδα καί ἕνα περιστέρι.
- Τό βρῆμα. Εἶναι ὁ θεῖος ὁ Λουκάς μέ τή θεία, ἡ τρανή καί ἡ Εἰρήνη μέ τόν Σωτήρη.
- Ἐγώ θά κάνω τόν σταυρό μου στό εἰκόνημα καί θά κοιμηθῶ.
- Δέν θά βγάλεις τό πουκάμισο;
- Γιατί νά τό βγάλω. Κι' ἐσύ μέ τό πανταλόνι δέν κοιμάσαι ὀλοένα;
- Καλή νύχτα.
- Ἡέ τίς κότες θά κοιμηθοῦμε;
- Ἡὴν μιλάς, γιατί θά φᾶς ἕναν φόφιλο ποντικό.

Σημείωση: Ἡέ τούς διαλόγους αὐτούς προσπάθησα νά ἀποδόσω πιστά τίς διαφορές ἀσχολίες καί ἐκδηλώσεις ἀλλά κυρίως τήν ἔκφραση τῶν Γαβναδιωτῶν μεταφέροντας ἐπί λέξει τήν καθημερινή ὀμιλία τους. Ἡ δική μου πρωτοβουλία ἦταν μόνο νά κοιτάξω ὅτι θυμόμουν ἢ σημείωνα στά μιλῶν πού κρατοῦσα στήν κατάλληλη περίπτωση ὥστε νά ἀποτελέσουν ὅλα τά στοιχεῖα πού εἶχα μία ἐνότητα πού καί αὐτή ἀπόμνη δέν εἶναι τεχνική. Ἄς ποῦμε οἱ "δουλειές στά χωράγια" εἶναι, μιὰ μέρα ὅπως ἀκριβῶς τήν ζοῦσα καθημερινά καί μεταφέρω ἀπλῶς ὅτι καί ὅπως τό ἔχω ἀκούσει καί ἐπανάληψη χωρίς κανέναν αὐτοσχεδιασμό στήν ἔκφραση καί στίς σκηνές πού ἀποδίδουν.

B) ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- A -

Ανι βόλια	Δέν βλεύει, πχ. αυτό τό μαγειριό είναι μικρό έχει πολύ άνι βόλια.
άχμάκης	ή χμάκας: χαζός πχ. είσαι ντίπ χμάκας ή τί κουταμάρες και άχμακίες μιας λές τώρα.
άπαυτώνω	τακτοποιώ πχ. στάσου να άπαυτώσω λίγο τό σαμάρι από τό γουμάρι γιατί βαιζει.
Άμιλικό άρηλα	Ξενώνες. ξύλινη ντουλάπα στην κουζίνα όπου βάζουν τά πιάτα, κανίστρα μέ φωμί κλπ.
άρέντα	γρήγορο τρέξιμο. Είναι μάλλον γύφικη λέξη πχ. έφωνα άρέντα ή έγινε λαγός ή Αϊ Γιώργης ή μιντζίλι ή άέρας ή ταπιτού (στά άλογα).
άφιος	είδος άρακά. Καλλιεργείται στους κήπους. Μαγειρεύεται στο ταψί μέ τά τσέπιτα όπως τά φασολάκια. Έχει γλυκιά γεύση.
άνόφλι	τό άνω σιαλοπάτι της έξώθυρας, τό κάτω λέγεται κατόφλι.
άστρέχα	τό μέρος της στέγης του σπιτιού που προεξέχει από τον τοίχο. Η στέγη λέγεται οικική και τά καπόκια που προεξέχουν κάτω από την άστρέχα γαιπίδα.
άπλάδα	είδος μεταλλικού δίσκου σερβιρίσματος. Επίσης ο δίσκος στον οποίο έχουν τα κοίβα στην έκκλησία και τά μοιράζουν.
άναστόμωσα	παραέφαγα, μπουκίσα.
άστόησα	ξέχασα πχ. τί μου είπες να κάνω άστόησα. Επίσης έρριξα στο σημάδι και άπέτυχα.
άναμερῶ	παραμερῶ πχ. αναμερεΐστε στον τοίχο να περάσουν τά βώδια για τά σῆς μπουρήσουν ή ανασκερνῶ.
άγλί	αλίμονο πχ. άγλί του πός κατάντησε ή άγλί από σένα που θα πορτωθείς την κατάρρα μου ή σιάσε τί φωνάζεις σαν άγλί σου.
άμπουρας	άτμός πχ. πίες τώρα τό χαμομήλι που έχει άμπουρα γιατί θα κρυώσει ή τά σαΐσματα τά έπλυναν και άμπουρίζουν τώρα κρεμασμένα στο φράχτη.
άυκράζομαι	άκροάζομαι πχ. άυκράσου κάποιός χτυπάει την πόρτα μας πήγαινε να άνοίξεις και πές δέν είμαι μέσα ή που καυπόθηκε τό μουλάρι μου άυκράσου κι' έσύ άκούγεται τό κουδούνι του; άπάντησε στη φωνή μου πχ. που είσαι μουρή κυρά άπλουήσου δέν άκους που χτυπάω την πόρτα;
άπλοήσου	τό ρακί που έχει άποσταχθεί δύο φορές και είναι δυνατό.
άπουστάλα	άφορισμένο πχ. ο άφορισμένος άντάρα γυρεύει για να άρκάξει κανένα πρόβατο.
άγκίδα	σχίζα μικρή πχ. μου μπήκε μια άγκίδα στο νύχι μου φέρε τό βελόνι να την βγάλω.
άγούσα	άγχος πχ. γέρασε και φουσιώνει από την άγκούσα ο πάππος δέν μπορεί να άνεβεΐ τον άνήρορο και κρατιέται από τον φράχτη γιουχάει και βγάξει βατράχια.
άρμιά	τουρσί σε καδί από κουμπρολάχανο. Σερβίρεται μέ λάδι και κόκκινο πυπέρι σε μεγάλη λίμπα.
άλισίβα	καταστάλαγμα στάχτης. Χρησιμοποιείται για τό κλύσιμο των ρούχων αντί για σαπούνι όπως και τά ξεπλύματα από τά μελιλά των προβάτων.
άλλοιώτχο	διαφορετικό πχ. αυτό τό ύφασμα έχει πέγνες είναι άλλοιώτχο από τό άλλο.

ἀμάν	παράκληση ἀπεληψίας πχ. τῆς ἔπεσε στά πόδια ἀμάν-ντριμάν νά τῆς δώσει μιὰ στράτα τό γουμάρι νά κουβαλήσει κίνα ζύλο ἀλλά δέν τῆς τό ἔδωσε ἢ δέν ἔχει ἀμάν αὐτός ἀχπάνω του (συγχρόνως βάζουν τό νύχι τοῦ ἀντίχειρα στό δόντι στό στόμα καί σιαλίζοντάς το λένε νά... νά... ὕστερα πιάνουν τό πέτο ἀπό τό γιανιά τοῦ σφριακιοῦ καί τό τεινάζουν μέ ἀποστροφή.
ἄτχο	ὄχι καλό πχ. ἄτχη εἶναι αὐτή ἡ πατούνα πού τήν μπάλωσα καί ἔγινε τσιβίκι, σοῦ πάει κλειδί γιατί δέν τήν φορᾷς.
ἀλέθω αὐγατῶ	πχ. θά πάω στόν μύλο νά ἀλέσω δηλαδή θά πάω στήν τουαλέτα. αὐξάνω πχ. αὐγάτησε τό νερό στό αὐλάκι γιατί ἔβρεξε καί κατέβασε τό ποτάμι.
ἀλάργα ἀλαμανίζω	μακριά πχ. πιρβάτα, εἴμαστε ἀκόμη ἀλάργα ἀπό τό χωράφι. περιφέρομαι καί καταπατῶ πχ. τό ἀλαμάνησαν τά γουρδούνια τό καλαμπόκι μου ἔκαναν τό χωράφι γινυλισταριά.
ἀτσαλιά	ἀηδεῖα πχ. ποιός ἔφτυσε αὐτήν τήν ἀτσαλιά στό πεζούλι δέν ἦταν τόπος παραπέρα; ἢ αὐτός εἶναι ἀτσαλος ἄνθρωπος (ἀνατάστατος) ἢ αὐτό τό σπίτι εἶναι ἀτσαλο (κακοφτιαγμένο).
ἀνάσκελα	ἀνάποδα πχ. μήν βάζεις ἀνάσκελα τήν πυρωστιά στόν παραμάχο γιατί μουντζώνει τό θεό.
ἀντιλουέμαι	ἀντιμιλῶ πχ. βούβα καί μὴν μοῦ ἀντιλουέσαι ἐμένα γιατί εἶσαι μικρός ἀκόμα.
ἀχπίσω	ἔδῳ πίσω πχ. ἡ Μαρία ἀχπίσω μαλώνει μέ τά ματάκια της (ἡ Μαρία πού ἔχει τό σπίτι της ἔδῳ πίσω ἀπό τὸ δικό μας). Ἐπίσης ἀχπάνω (ἔδῳ πάνω) ἀπχάτω (ἔδῳ κάτω) ἀχπίσω, χπάνω, πχάτω.
ἀντραλεύομαι	ζαλίζομαι πχ. ἀντραλεύομαι νά περάσω ἀπό τό ποτάμι. Ἐπίσης ἀντράλα (φασαρία) πχ. πολύ ἀντράλα κάνουν αὐτά τά παιδιά.
ἀντάρα ἀρμαθιάζω	ὀμίχλη. περνῶ σέ σχοινί πχ. κράνια ἢ σαμάσκηνα ἢ μιὰ ἀρμαθιά κρεμύδια ἢ σκόρδα ἢ τσιοπέλια ἢ σουνα ἢ λουκάνικα.
ἀφυχῶ	οἰκονομῶ πχ. δέν ἀφύχεται καθόλου τό λάδι τό μπουμπουνάει στή σαλάτα σάν νά εἶναι νερό ἀπό τή βρύση.
ἀείχιωτος	χαμένος πχ. φεύγα πλάτου ἀπό τόν τοῖχο ὡρέ ἀείχιωτο μὴν πέσει καμμιά πέτρα καί σέ πλακώσει.
ἀναμπουμπούλα	φασαρία-ἀναμπουμπούλα πχ. ὅπου βλέπει ἀναμπουμπούλα χώνεται νά ἀρπάξει τίποτε νά φάει.
ἀντζα	γάμπα πχ. ζελύθηκε τό σχοινί καί μαζεύθηκε ἡ πατούνα στήν ἀντζα.
ἀχρειάνος ἀμφίδια ἄλισβερίσι	σκληρός ἄνδρας πχ. μὴν μοῦ παριστάνεις τόν ἀχρειάνο ἐμένα. ἀνήψια. δοῦναι-λαβεῖν πχ. ἔχω ἄλισβερίσι μαζί του μοῦ χρωστάει δύο ταγάρια στάρι γιατί τοῦ ἔχτισα τό σπίτι.
ἄχαρα	ἄσχημα πχ. ἦμουν ἀρρωστη χθές καί σήμερα νοιώθω ἄχαρα ἢ μοῦ ἔρχεται ἄχαρά νά σκέφτομαι τήν φτώχεια του.
ἀπαργιάνω	ἐγκαταλείπω πχ. ἔλα πιάσε κι ἐσύ ἀπό τήν ἄλλη τῆ μεριά τό σακί μέ τήν κοπριά γιατί θά τό ἀπαργιάνω κι ἐγώ.
ἀλαμπούρτζε	ἄνω-κάτω πχ. ἔφτιαχναν τά παιδιά φωλιές στό ἄχυρο τῆς καλύβας καί τήν ἔκαναν ἀλαμπούρτζε.
ἀδειάζω ἄσωτα	εὐκαιρῶ πχ. τώρα διαβάζω δέν ἀδειάζω νά ἔρθω νά παίξουμε. δέν τελειώνουν ποτέ πχ. δῶσε μου κι ἐμένα κίνα κρεμύδι μουρη φαρμάκι ἐσύ ἔβγαλες ἄσωτα ἀπό τό χωράφι σου.
ἀνάγκημα	στερημένο πχ. ἔλα ἐδῶ ὡρέ ἀνάγκημα πού σεργιανίζεις ὅλη τῆ μέρα. Ἐπίσης ἀναγκαῖος (ἡ τουαλέτα) ἢ αὐτός ἔχει ἀνάγκη καί κόφιμο νά ἀγοράσει μουλάρι ἀλλά δέν ἔχει δραχμὴ τσακιστή.
ἀχαῖρευτος	ἀνυπρόκοπος πχ. αὐτός εἶναι ντίπ για ντίπ ἀχαῖρευτος ἢ νά μὴν δεῖς ποτέ χαῖρι (κατάρα).
ἀχρόνιγο	αὐτός πού δέν θά προλάβει νά ζήσει ζωντανός αὐτῆ τῆ χρονιά πχ. ὡρέ ἀχρόνιγο (βρυσιά).
ἀμπλαοῦμπλας ἀράδα	σαχλαμάρας πού μιλάει ἀκατάπανστα χωρίς νά σιέφτεται. σεερά-γραμμὴ πχ. μπεῖτε ὅλοι στήν ἀράδα ἢ κέρτε ἀράδα νά ξεκινήσουμε για τίς βίζιτες ἢ ἀράδα (συνεχῶς) ἐγώ θά ἐπισκευάζω τό κοινόχρηστο αὐλάκι, ἄς πᾶει καί κάποιος ἄλλος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόντρας

ανάλημα περίσσευμα πχ. ανάλημα μου βγήκε τό φωμί που ξεφυγα σήμερα.

- Β -

βλοημένο εύλογημένο πχ. που πάει από εκεί τό βλοημένο τό μουλάρι.
 βακούφινο ένωλησιατικό πχ. τά έρμα και τά βακούφια με τά γίδια τους
 βαρέθηκα να τά ταιζω και προκοπή να μην βλέπω ή μην είδες
 τή βακουφιέρα τή γίδα μου;
 βούλιαρη άγριόχορτο έπιβλαβές στη γεωργία.
 βελέντζα φλουκωτό σκέπασμα υπμου.
 βαργγαλίδια μικροανικείμενα που κουδουνίζουν πχ. πάρε τά βραγγολίδια σου
 και πήγαινε να παίξεις πιο μακριά από τους μεγάλους.
 βαρβάτος άτίθασος.
 βαένι ξύλινο βαρέλι με στόμιο στα πλάγια και πυρο στη μία βάση
 του. Αντίθετα τό καθί στέκεται όρθιο στη βάση του και από
 πάνω έχει καπάκι.
 βρομοζυλιά είδος θάμνου που τον τρώνε τά κουνιέλια και τον χειμώνα οι
 λαγοί ξεφλουδίζουν τον κορμό του.
 βάτρα ό χώρος στο τζάκι όπου ανάβουν τή φωτιά.
 βούβα πάψε να μιλάς πχ. βούβα να κλαίς μου ένοιξες τό κεφάλι.
 βουβανιά κόπρανα άγελάδας (βούλτα).
 βόχα μπόχα.
 βλάρι μεγάλο κοιμάτι ύφασμα (πέλλο). Επίσης νήμα μαζεμένο σε θυ-
 λιά στα δύο χέρια (τιηλείδι).
 βραγούλι μικρό φομάκι σαν κουλουράκι.
 βουλει βουράει πχ. κάνε παρέκει δεν μας βουλει όλους εδώ μέσα.
 βουλά φορά πχ. δεν έρχομαι τώρα, άλλη βουλά ή να πάρω μια βουλά κι
 εγώ ένα λαχειό.
 βιός περιουσία πχ. αυτό που βλέπεις είναι όλο τό βιός μου.
 βοσική βοσκή πχ. έβλεψω τήν άγελάδα σ' εκείνο τό μπαϊρι
 έχει καλή βοσκή.
 βίζιτες επισκέψεις για πρόμα πολλά πχ. θα έρθεις στις βίζιτες, γιορ-
 τάζουν πέντε βουλιδες σήμερα στο χωριό μας.
 βουρλίγκα κυλιανά π. μ. φέρνεις γύρα βουρλίγκα θα σου έρθει σκου-
 τούρα.
 βουλιάντζα άγριόχορτο έπιβλαβές στη γεωργία.
 βιτούλι κατόικι μέχρι ενός έτους.
 βρυζάχερο τό στέλεχος της βρυζάς. Χρησιμοποιειται σαν σχοινί για τό
 δέσιμο των δεματιών του σιταριού άρου πρώτα βραχει.
 βαταμής κλέφτης, τσαρλατάνος.
 βαίζω γέρνω πχ. τό μουλάρι δεν είναι καλά φορτωμένο και βαίζει.
 βροντολόϊ μυαλό πχ. αυτός τό έχασε τό βροντολόϊ δεν ζέρει τί του γί-
 νεται.

- Γ -

γραπατσώνομαι σκαρφαλώνω πχ. ή γάτα γραπατσώθηκε στην άριλα και πίνει τό
 γάλα από τό μπακαράτσι.
 γκαλντέμω αδύνατη και άσουλούπωτη γυναίκα (βρυσιά).
 γάστρα γκουβωτό καπάκι από λαμαρίνα όπου βάζουν χόβολη και φένουν
 στο ταψί τήν πίτα. Επίσης γαστρώνω (κάθομαι αναπαυτικά).
 γιαστρωμένη έγκνος πχ. ή γίδα είναι γιαστρωμένη.
 γιαρίζω φωνή γαιδάρου.
 γρεντζουλιά άγρια κλιματαριά αναρριχόμενη σε δένδρο.
 γιούσταρος σαύρα μεγάλη και πράσινη.
 γρεντά γονόρος κορμός δένδρου κατάλληλος για τή στέγη του σπιτιού.
 γκόντσο άγριο άχλάδι πχ. δεν με γέννησε μάνα έμένα από γιορτσιά είμαι;
 γιλανίκι τό καθρόνι που περιβάλλει τήν πλάγια στη βάτρα.
 γραβανός άσπρόμαυρος.
 γιδροσπύρια σπύρια από τον ιδρώτα.
 γιαντραμπάνης άρχηγός πχ. κόψε τον γιαντραμπάνη από τά άγγούρια.

γυιρλώνομαι	πνίγομαι από τό λαιμό πχ. ήπια πολύ νερό και γυιρλώθηκα ή γυιρλίτσα καιιά νά σε μάσει (βρυσιά).
γυιργυιλας	λάρυγγας.
γυκαγιάτης	ψηλός και ήαμπουριασμένος άνδρας.
γυουχῶ	βύχω. Επίσης γυουχαλιάρηο (βρυσιά).
γυαβλιόρηος	τυφλός πχ. ώρέ γυαβλιόρηο πού τά έχεις τά μάτια σου.
γυουνταλιέμαι	γαργαλιέμαι.
γυραμπανῶ	κάνω θόρυβο μέ τά πόδια μου πάνω σε τσίγκινη στέγη.
γυρέμποβο	στραβό χονδρό ξύλο.
γυαντινάτσος	άγνυστρο πόρτας.
γιοματιά	ρύζι μέ έντόσθια στό ταφί. Τρώγεται τήν 'Ανάσταση.
γυιούμι	μπαιρένιο δοχεῖο μέ τό όποῖο κουβαλοῦν και πίνουν νερό.
γυουβωτό	βαθουλό πχ. ταφί.
γυζιαρίζω	καθαρίζω μέ τό φύαρι τίς κοπριές στό έταῦλο.
γυιουράνι	έπιπόλαιο φόρεμα πού δέν κρατάει τό κρύο.
γυαραντάϊ	φήλωμα βουβού ή ψηλός άνθρωπος.
γυουργιάζομαι	ηλαίω σπαρακτινά.
γυαρούλῶ	τανῶ τά μάτια, άγριοκυττῶ.
γυανιάζω	διψῶ πολύ.
γυρέμθο	είδος δένδρου σαν άγριοαχλαδιά.
γαλάρα	γίδα πού έχει γάλα.
γλυνόσυρμα	κρασί γλυκό από διαλεχτά σταφύλλια.
γυαζέπι	μπόρα.
γυαγυαράτσα	κοπριά γυδοπροβάτων.
γυλιάτζιαβο	μαλακό πχ. τό τυρί είναι γυλιάτζιαβο δέν είναι καλό.
γυουρούδα	μεγάλο κομμάτι τυρί.
γυουγυομάκι	κόπρανα σκύλου.
γρέβια	ξεσχισμένος πχ. έγινε γρέβια τό σοκιάκι μου από τά σκραπιά.
γυιζιράῶ	περιφέρομαι στό σοκιάκια άσχοπα.
γαλότσά	λαστιχιένια μπότα.
γυαζγυαλνῶ	παρενοχλῶ πχ. πήν γυαζγυαλνάς τήν μύτη σου.
γυίλιντρος	πλαγιά κατάλληλη για τσουλίθρα.
γυουζιόρι	παλιοπρόβατό, άπαχο, κουτό, γεμάτο κολιτσίδες, κοπριές και τσίμπούρια.
γυουλιαμπίζω	παίζω μέ τά νερά.
γλήουρα	γρήγορα πχ. γλήουράτε όλοι έδῶ έχω κιάτ, νά σας πῶ.
γυιρέϊ	είδος πχ. αυτά τά δυό μαντύλλια είναι ενα γυιρέϊ (ίδια).
γυουλιαμάνηο	πλαδαρό.
γυισέμι	τράγος οδηγός του κοπαδιού.
γυιζα	μιζίθρα πού βγαίνει από τό βραδίμο του ζυνόγαλου.
γυουτζιαμάνης	ό γυδοβοσκός του κήπου περιφρονητικά.
γυλαβανή	καταπακτιή πχ. έχεις τό στόμα σου σαν γυλαβανή.
γαράρα	μποτίλια.
γύρι-γύρι	τό λένε στό άλώνισμα-στά ζῶα.
γυάγυας	αυτός πού μένει μέ άνοιχτό τό στόμα.
Γέπω	υποκοριστικό της Δέσποινας.
γυαζι βάκας	άνδρας μέ κοντά πόδια και πλατιά πανταλόνια.
γυουρουμπάλι	στρογγυλό κομμάτι πχ. τό ξύλο αυτό έχει πολλά γυουρουμπάλια ή ζούμπους.
γνέμα	νήμα.
γυουμπές	πέτρινος υπόγειος θόλος.
γυκρίτζιαβος	γυρινιάρης.
γυιούλτσι	κολώνια από μανούσια.
γιάτς για	νά τους πχ. πού είναι οι άρδρες; Γιατς για, δέν τους βλέπεις;
γυαντεμί	κεκτημένο δικαίωμα πχ. δέν μπορείς νά κλείσεις τό σοκιάκι μέ κολιούρια γιατί ό δρόμος είναι γυαντεμί (κοινόχρηστος).
γυυλῶ	κυλῶ πχ. γυυλῶ πέτες στό γυρεμό ή τό γυομάρι γυυλιέται στη γυυλισταριά ή πάμε νά παίξουμε στόν γυύλιντρο.
γυλιάρας	άσουλούπωτος και φαγάς πχ. πότε μεγάλωσε κιδλας ό γυιός σου σωστός γυλιάρας έγινε.

γκίτσας φτωχός και έλεεινός.
 γλουπος τὸ στόμιο ἀπὸ τὸ γαλατοκόζινο πχ. τί γλουπος πού εἶναι θέ
 μου πότε τὸ χλιάρισε κιόλας τὸ ξυνόγαλο ἀπὸ τὴ λίμπα.
 γνουλιαμπόδαρος γυμνόπους.
 γλυκομάννα εἶδος λουλουδιοῦ τῆς γλάστρας μὲ παχιὰ φύλλα πού χρησιμο-
 ποιεῖται γιὰ τίς πληγές ἀφοῦ ψηθεῖ.
 γέννημα παραγωγή πχ. ἔβανα εἴκοσι ταγάρια γέννημα φέτος (σιτάρι).
 γοντζές τριφύλλι, θηρίζεται κατ' ἐπανάληψη μὲ κόσσα ἢ δερπάνι.
 γρένω καθαρίζω τίς κολλιτσιίδες κλπ ἀπὸ τὰ ἀρνοπόνια (μαλλιὰ).

- Δ -

διάρραχος κορυφογραμμή.
 δραγιώνομαι πιάνομαι πχ. δραγιώθηκε τὸ ποδάρι μου ἢ μάργωσε.
 διακονεῶ ζητιανεῶ.
 δαγιώθηκα μοῦ κόστισε πχ. δαγιώθηκα ὅταν μοῦ εἶπε μπροστά σέ τόσο κό-
 σμο ὅτι τοῦ χρεωστῶ ἔνα ταγάρι ἀλεύρι.
 διρμάρια δίδυμα πχ. ἡ γίδα γέννησε διρμάρια.
 δερένιο δένδρινο ζύλο.
 δρασιελνώ περνῶ πάνω ἀπὸ κάτι μὲ τὸ βῆμα μου.
 δέ και μή εἰδάλλως πχ. πές μου καθαρά θά μοῦ δώσεις τὰ χρήματα πού μοῦ
 χρωστᾷς δέ κι μή θά σέ πᾶω στό δικαστήριον.
 διπλάρωνω πχ. τὸν διπλάρωσε μὲ τὴν κλίτσα.
 δέρνω προσπαθῶ πχ. ἔδειρα-ἔδειρα ὅλη τὴ νύχτα νά κοιμηθῶ ἀλλὰ δέν
 ἔκλεισα μάτι.
 δραμιάρα μεγάλο σιγαῖ ἀπὸ μολύβι (βόλι γιὰ σφενδόνα).

- Ε -

ἔνα και ἔνα ἀμέσως πχ. πότε πῆγες και ἦρθες κιόλας ἔνα κι ἔνα.
 ἔκα στάσου λίγο πχ. ἔκα νά σοῦ πῶ κάτι μή φεύγεις.
 ἔδωῖα ἔδω ἀκριβῶς (ἐκεῖνα: ἐκεῖ) πχ. πού εἶναι τὰ καλίγια μου τὰ
 εἶχα ἔδωῖα νάτα ἐκεῖνα εἶναι.
 ἔτζια και ἔτζια ἔτσι και ἔτσι πχ. κρυφάκουσα και εἶναι ὅλα ἔτζια κι ἔτζια
 ὅπως σοῦ τὰ λέω ἐγώ.
 ἔδα εἶτα πχ. τί νά προκάμω ἔδα τοῦτο ἔδα τὸ ἄλλο.
 ἔμ και πχ. ἔμ νά εἶμαι φορτωμένη ἔμ νά πλένω δέν γίνεται.
 εἰνι πολύ μακρῦά πχ. και πού δέν ταξεΐδεψε αὐτός ὁ ἄνθρωπος στό
 εἰνι πῆγε ἢ ἐκεῖ πού βασιλεύει ὁ ἥλιος.

- Ζ -

ζντρικώνομαι συμπιέζομαι πχ. τί μοῦ ζντρικώθηκαν κοντὰ στό τζάμι σάν γύφτος.
 ζιουγραβίτσα φιλό χιόνι σάν χαλάζι.
 ζάντζα ὑπόθεση πχ. μὴν μοῦ ἀνοίγεις ἄλλη ζάντζα τώρα, αὐτὰ τὰ παιχνί-
 δια ἠθελες αὐτὰ σοῦ ἀγόρασα.
 ζιάννατα πχ. δός μου τὸ σαμιάκι σου νά τὸ ζιακοτήσω κι αὐτὸ στή σιάρη.
 ζιούσνα κερνούμπαλο.
 ζαγάρι μικρὸ σινλί τοῦ σπιτιοῦ.
 ζουκουπάει μυρίζει ἀποπνητικῶς.
 ζηκαρίλης αὐτός πού ἔχει βλοσηρὰ μάτια.
 ζιουλῶ πιέζω και χαλῶ κάτι μαλακῶ πχ. τὰ γιόρτσα ζιούλιασαν.
 ζιουπῶ πιέζω και βαθουλῶνω κάτι σκληρῶ πχ. ποιός ζιούπησε τὸν τενεκέ;
 ζαγάριασα τρεμούλιασα ἀπὸ τὸ κρῦο σάν ζαγάρι.
 ζαχαράτα ζαχαρωτὰ.
 ζαμπλάρωνω πέφτω φαρδύς-πλατύς στό ἔδαφος.
 ζικουτλάω μυρίζω ἄσχημα.
 ζαγιανάς ταμπουράς.
 ζαβά ἀνάποδα πχ. ὅλα ζαβά μοῦ ἔρχονται σήμερα.
 ζαράλι ζημιὰ πχ. δέσε καλά τὴ γελάδα ἀπὸ τὰ κέρατα μὴν λυθεῖ και

ζιλινιά	κάνει κανένα ζαράλι στα κηπάρια.
ζιούλα	είδος θάμνου με μαλακά φύλλα σαν πουρνάρι.
ζούζουλο	κλέφιο ή υπερκρίμο φρούτο.
ζλίγω	άγριο ζώο του δάσους. Επίσης βρυσιά.
ζαλιάρικο	πιέζω κάτι μαλακό.
ζιαφέτι	αυτός που κάνει ζαράλια (ζημιές).
ζλάπι	έξοχικό γλέντι με φαγοπότι και χορό. Το τσιμπούσι μπορεί έ-
ζούφιος	πίσης να είναι έξοχικό αλλά χωρίς χορό. Στο τσιμπούσι τσι-
ζαβόρτσα	μπολογάνε μεζέδες και κουτσοπίνουν.
ζιάρρα	ο λύκος ή μουντζούρης πχ. ντίπ ζλάπι είσαι.
ζμουρδος	πχ. τό στάρι μου φέτος ήταν ντίπ ζούφιο.
ζουρνάς	πόρτα με πασσάλους.
ζβανάς	χόβολη.
ζγκουλώνω	μούρη.
ζιούρος	άγριόχοιρος.
ζάπ	μικρό χειροκρίονο με ήμικυκλική μύτη για τό κλάδεμα.
ζαπώνω	μαζεύομαι στην άγκαλιά πχ. κύττα πός ζγκουλώσε τό μόλημα
ζούδιο	στην ποδιά μου.
ζαλίκι	καυτερός ήλιος.
ζβαρνίζω.	καταβάλλω πχ. αυτό τό μουλάρι δέν μπορεί κανέναν με τό κάνει
ζιγούρι	ζάπ γιατί είναι τρούσιαβο (βιαστικό, ανυπάκουο).
ζιούπινα	κλέφτω πχ. από πού τό ζάπωσε αυτό τό άγγούρι.
ζγκαρβέλι	μικροκαμωμένο πχ. τί όμορφο πού είναι αυτό τό παιδί ντίπ ζού-
ζανάτι	διο είναι.
ζαιρές	φορτίο στην πλάτη.
ζουμπος	σέρνω στο έδαφος πχ. αυτουνού το ζβαρνίζονται τά πανταλόνια.
ζιντζιάρικο	πρόβατο μέχρι ενός έτους.
ζωντόβολο	είδος λαένας.
ζιάπαιος	ξύλινο άγκιστρο στο πίσω μέρος από τό σαμάρι πχ. ζγκαρβελώνω.
ζιαβραχάκος	πεισμα πχ. τό έχω ζαυτί αυτό τό σκυλί γιατί όταν περνά απ' έ-
ζουρλός	ξω από τό σπίτι του με γαυγίζει.
ζαίνω	τά φύλλα από τό κηλιαμπόκι.
ζαμάνια	πυγμή πχ. όταν τά παιδιά μαλώνουν χτυπούν τόν ένα ζουμπο κά-
	νω στον άλλο και λένε: σκάσε-σκάσε-δέν σκάς ή ή τζιουμανίκα
	μέ την ένοια χτυπούν τίς πόρτες τά παιδιά τά Κόλιντα έχει
	πολλούς ζούμπους.
	τό μουλάρι πού κλωτσάει.
	ζώο άπροσαρμοστό.
	βάτραχος πχ. φτάνει άλλο κολύμπι στο βυρό σαν τά βατράχια.
	αυτός πού έχει ζάρες στο πρόσωπο ή ζιαπρέκιασαν τά πόδια
	μου γιατί πότιζα τό χεράρι γκολιαμπόδαρος.
	τρελλός πχ. ζουρλαθήνες έσύ θά ζουρλαθούμε και έμεϊς και θά
	πάμε στο χεράρι με αυτό τό κρυσό;
	μυρίζω άσχημα.
	αϊώνες πχ. χρόνια και ζαμάνια έχω να σε δω.

- Η -

ήπουρα όπωροφόρα δένδρα

- Θ -

θιαμαίνομαι	θαυμάζω, παραξενεύομαι.
θρέφω	τρέφω πχ. πάω να θρέφω τά κατσίκια ή ή πληγή στο χέρι μου
θκέλι	έθρεψε (έκουλάθησε).
θκούλι	τσαπί σε σχήμα πεί με δύο περόνες.
θάρω	ξύλινη διχάλα για τό άλάνισμα.
	ίσως, έραγε πχ. θάρω θάρθει σήμερα ή τρανή σου από τή Βράνιστα;

- Ι -

ίτσιου καθόλου πχ. ίτσιου δέν τόν νοιάζει .

ἰπιτόρις ἴρατα	προτύτερα πχ. πότε πήγες στή βρύση, ἰπιτόρες πού πήγα ἐγώ; ἄνεμος πχ. αὐτός πήρε τὰ ἴρατα ἀπό τό χωριό μόλις ἔμαθε πῶς ἦρθαν Γερμανοί στό χωριό μας.
ἰζόν	ἐκτός ἐάν (ἢ ζόν) πχ. δός μου τήν πιυνάδα σου λίγο ζόν καί τήν χρειάζεσαι.
ἴσος	μπάσο χορωδίας πχ. τὰ παιδιὰ βαστοῦν τόν ἴσο ὅταν φέλνει ὁ φάλτης στήν ἐκκλησία.
- K -	
κιοτής καῦπώνομαι	δειλός πχ. τό γομάρι κιοτεύει νά περάσει τό γιοφύρι. ἐξαφανίζομαι πχ. πότε καῦπώθηκε τό μιουλάρι μου ἀπό προστέ μου καί τό ἔχασα (ἢ ἔγινε καίπι).
κρινί κρένω	κυφέλη μελισσῶν. μιλῶ πχ. πού εἶσαι ὥρε γιατί δέν κρένεις ἢ ἐγώ δέν κρένω τοῦ Κώστα γιατί εἴμαστε μαλωμένοι.
κρανιάζω κουκόνι κουτοφῶλι	φοβᾶμαι πχ. σέ κρανιάζει νά πᾶς τήν νύχτα στό νεκροταφεῖο. μικρό σκυλί τοῦ σπιτιοῦ. τό αὐγό πού ἀφήνοῦμε στή φωλιά τῆς κότας γιά νά μὴν φτι- ᾶξει ἄλλοῦ φωλιά.
κίικριλ κλιάστρα κουγιώνω κλάπα κᾶνω καυτανιάζω	γυαλικᾶ. τό πρῶτο γάλα τῆς γίδας μετά τή γέννα. πχ. μουρή κουγιώνω τοῦ κερατά (βρυσιά). ἀντιρίδα σέ δοκό. ἢ μπάμπω (παιδική λέξη). σαρώνω πχ. τὰ καυτάνιασα τὰ ζευγάρια τίς κᾶχτες μέ ὄν τσι- οῦγκρο μου. Ἐπίσης ζπαραλιάζω (κατακερματίζω). τσόκαρο. Συνηθίζονταν στήν κατοχή (μία σανίδα καί ἕνα λουρί). κούφιο πχ. αὐτό τό ξύλο εἶναι ντίπ κούσιαλο. χῶρος μικρός περιφραγμένος μέ σανίδες. ἄχρηστο δοχεῖο.
καλίκι κούσιαλο κασιόλι καρτούνι κατσιάρα κυραμάνα κῶσσα κουρκουλώνω καριάλωσε	δρασηλιά. ἢ γιαγιά ἀπό τήν μητέρα (ἢ μάνα τρανή). νεῦρο κρέας ἢ εἶδος δρεπανοῦ γιά τό τριφύλλι. κουρκουλώνω. κλαίει σπαρακτινᾶ καί ξαφνικᾶ σταματᾶ τό κλάμμα καί τοῦ κόβεται ἡ φωνή. Ἐπίσης μοῦ ἔβγαλες τὰ κάριαλα (μέ ξεκού- ρανες).
κράλας κοσιεύω κόθαρος κατάχυτο καργεύω κουτουρού κακοσιαντῶ κᾶναλη καρσέλα	κουφός. τρέψω. ἢ ἀκρη (γύρος) τῆς πίπτας. ὑπόστεγο. κλάνω. στήν τύχη πχ. τό εἶπα κουτουρού καί τό πέτυχα. στενοχωρῶ. ὑδρορῶδη. μικρό ξύλινο σεντούκι ὅπου τοποθετοῦν πρόχειρα τό φαλλίδι, μπαλώματα, παιχνίδια κλπ.
κουτόραβο κοψίδι	κουτός. κομμάτι κρέας πχ. φᾶε νύφη καί κανένα φασόλι λέει ἢ πεθερά καί ἢ νύφη ἀπαντᾶ ὅτι καλᾶ εἶναι καί τὰ κοψίδια.
κουρκούτι καταβρωμῶ κουτιά καρούτα κοριρή κυπρί κονάκι κουμάσι καντᾶρι	φαγητό μέ ἀλεύρι, λάδι καί νερό. κᾶθομαι πχ. πού πᾶς καταβρωμᾶ ἐδῶ στό σπίτι. κῶττες. λοάνη πχ. ἢ καρούτα τοῦ νερόμυλου ἢ τρῶς σάν καρούτα. ἢ ἀφροδισμα ἀπό τό γάλα στή λαένα. κουδούνι. πρόχειρο σπίτι πχ. σκυλδοπιτο. κοττέτσι. στατήρας πχ. τόχος χαμένο καντᾶρια λέω ἐγώ.

κουντογούνι	μακρύ σακιάκι και χονδρό.
κουλάϊ	πχ. πάρε και σύ κουλάϊ λίγο τό σακί δέν μπορώ άλλο ή τοῦ κάνει όλα τὰ κουλάϊα (χατήρια) ή δέν λέει νά κλείσει κουλάει αὐτή ή πλήγή.
καφέλα	φυγή πχ. τό καφέλισε ἀπό τό Σχολεῖο.
κᾶφου	καημένη πχ. μουρή κᾶφου Μαρία πού τὰ πᾶς τόσα ζύλα στήν πλάτη.
καταστάλα	άλισίβα.
κοπάνα	ξύλινη σιάφη γιά τό πλύσιμο τῶν ρούχων.
καντύλλα	φρουσιάλα πχ. ζεματίσθηκα και τό χέρι μου ἔβγαλε καντύλλες.
κούμπανος	εἶδος σφήνας μαύρο. Τό κίτρινο λέγεται σερσένη πχ. τί μουρμουρίζεις σάν ὁ κούμπανος στό μπουκάλι.
κάχτα	καρύδα πχ. μπήκε τό μουλάρι στόν κῆπο και τόν ἔκανε κάχτα.
κουρμένωμα	σοφρονίζομαι πχ. δέν κουρμένεσαι ρέ πού σοῦ μιλω τόση ὥρα;
κούκουρδος	ὄρθιος στό γόνατα.
καθούμενος	ὁ μή ἐργαζόμενος πχ. αὐτός εἶναι καθούμενος ἄνθρωπος δές τί προγούλια ἔχει.
κουλιάντζα	ἀσθένεια προβάτων.
κουσκούνι	τό χονδρό ὑφασμα στό καπούλια τοῦ μουλαριοῦ.
κουρτουμπουλι	ἀ κολοτούμπα.
καμάρι	πχ. εἶσαι τό καμάρι τοῦ χωριοῦ μας ή ἔλα ἐδῶ καμάρι μου.
καγιαένας	κανένας.
καμποσο	ἀρκετό.
καμπόσος	ὑπολογίσιμος πχ. μῆν μου κάνεις ἐμένα τόν καμπόσο.
καμθινά	πουθενά πχ. φάχνω και δέν τό βρίσκω καμθινά.
καντίποτις	τίποτε πχ. τί ἔπαθε τό χέρι σου; Καντίποτις δές το.
καβαλάρης	ὑδροκριτική γραμμή στή στέγη.
καθάριο	σιταρένιο πχ. καθάριο φωμί.
καματερή	ἐργάσιμη μέρα.
καλούδια	δῶρα.
κριτσανός	τραγανός.
κρίτσ	ζάχαρη πχ. ἔφαγα ψάμα και κρίτσ.
κεῖνος γιά	πχ. ποιός σέ χτύπησε; Κεῖνος γιά.
καλτσιούσι	καβάλα στήν πλάτη.
κρίγιαλο	κατάξερο ἄυλο.
κολοπετσωμένος	αὐτός πού δύσκολα τουμπάρεται στό παζάρι.
καλεμιά	τό κελέκημα μέ τό καλέμι τῆς πέτρας.
κολαούζος	ἐπιούνος.
κίρι	τσουχτερό κρῦο.
κριτσαριό	βροντές και ἀστραπές μαζί, ή κριτωῦ τίς σφαῖρες, ή κριτσαῖ η στέγη (τρίζει).
κλιτσινάρι	ἀδύνατος ἄνθρωπος στήν ὄψη.
καταή	κάτω στή γή.
κότσανος	κοτσάνι.
κουρουμοχῆρος	χῆρος και μοναχός στό σπίτι.
καπιστρώνομαι	τυλίγομαι.
κυραλεύει	φύγε ἀπό τόν τοῖχο σέ κυραλεύει νά πέσει καμμιά πέτρα στό κεφάλι σου;
κρούω	κοχλάζω πχ. ἔκρουξε τό νερό στόν τέντζερη ἔλα νά πλύνεις τὰ ποδάρια σου και τό κεφάλι αὔριο εἶναι Κυριακή. Ἐπίσης τό δένδρο πού κλάδεφα ἔκρουξε βλαστάρια ή γιατί τό κρούεις τό παιδί ὠρῆ; (δέρνω).
κόκια	αὐλακιά πχ. θά κάνω μιὰ κόκια σ' αὐτό τό ξύλο νά δεσω ἕνα σχοινί ή κόκια τό ἔχει τό μάτι του νά ἰδεῖ τί φηιάχνω.
κουνουμῶ	φροντίζω πχ. πάω στό κελάρι νά κουνουμήσω τὰ σφαχτά ή αἰ πάλι κουνόμησες καινούργιο καπέλλο, πού τό βρήκες;
κάπ και πού	ἐνίοτε πχ. πηγαίνεις κι' ἐσύ ὠρῆ θόδωράκη και ποτίζεις τὰ χωράφια, ζέρεις; Κάπ κι' πού πάω μανίτσα.
καταιέφαλα	πχ. ή Μαρία ἔχει φορτωμένο τό γομάρι της καταιέφαλα ή κάτσε καλά μῆν σοῦ ρίζω κανέναν καταιέφαλο.

κόπχα κουράσθημα πχ. κόπχα νά κάθομαι ὀρθός ἢ μοῦ κόπχαν τὰ ἥπατα.
κλεισοθύριο πχ. ὠρέ κλεισοθύριο (βρυσιά).
κασιδιάρης ὁ ξένος πού περιφέρεται ἀπό χωριό σέ χωριό χωρίς σπίτι.
κούτσουρο πχ. ντίπ κούτσουρο εἶσαι ἢ κούτσουρο καί μαῦρο ἢ πέθαναν ὅλοι ἀπό τό σπίτι του καί ἔμεινε κούτσουρο.
καφοναλύβας ἀδιάφορος πχ. δέν ξέρεις τί καφοναλύβας πού εἶναι δέν τό ἔχει σέ τίποτε νά πᾶει σπίτι του καί νά σφάζει τό ἀρνί γιά νά εὐχαριστήσῃ τήν παρέα του.
κουφοκέφαλος πχ. τί κουφοκέφαλος πού εἶσαι ὅλα τὰ καταλαβαίνεις. Ἐπίσης βρυσιά πχ. ὠρέ κουφοκέφαλο δέν ἀκοῦς τή μάνα σου;
κούτσινος μικροκαμωμένος.
κοντανάμια μικρά μαῦρα φεΐδια πολύ δηλητηριώδη πού θεωροῦνται φύλακες τοῦ σπιτιοῦ.
κόλυμα ὁ ἀδύνατος πχ. κόλλησαν τὰ πλευρά του ἀπό τήν πείνα.
καπαριασμένος πχ. καπάριασα ἕνα μουλάρι (ἔδωσα καπάρο: προναταβολή).
κουτροβαλιέμαι κυλιέμαι σάν βαρέλι.
κόφτρα ἡ πλάκα πού τοποθετεῖται ὀρθία στό αὐλάκι γιά νά ἀλλάξει ἡ ροή τοῦ νεροῦ. Ἐνῶ δέση τό σημεῖο πού ἀρχίζει ἕνα πλοκάμι τοῦ ποταμοῦ.
καμώνομαι ὑποκρίνομαι πχ. μήν καμώνεις πῶς δέν καταλαβαίνεις τί σοῦ λέω. Ἐπίσης βρυσιά πχ. νά σοῦ καμωθεῖ νά σιάσεις.

- Λ -

λάμφα ἀγαθή μάγισσα τῶν παραμυθιῶν.
λήξουρος ἀδηφάγος ἢ λημαγμένος (πεινασμένος).
λιάσα ὁ χώρος μεταξύ ταβανιοῦ καί στέγης.
λαγούμι ὑπόγειο αὐλάκι.
λαένα πχ. αὐτός πέθανε καί βγάσει λαένια στήν Παγαγία.
λέλι τό χέρι.
λιφό εἶδος χονδρῆς πίτας στή γάστρα ἀπό καλαμπόκι.
λίμπα πχ. τί ἀνηχόρητος ἄνθρωπος πού εἶναι, τοῦ ἔβαλα ἕνα τηγάνι παπέρα καί τό ἔκανε λίμπα ἀμέσως.
λάπατα εἶδος λεχονιοῦ.
λιόπες χιλιόπιδες. Ἐπίσης τσαρχόσουνο ἀπό σαμπρέλλα αὐτοκινήτου.
λαγγίτες τηγανίτες.
λαπούδα τό μέρος τῆς κάλτσας πού καλύπτεται ἀπό τό παπούτσι.
λαγαρίζω πχ. θόλωσε τό νερό στή βρύση καί περιμένω νά λαγαρίσει.
λαφάνα πχ. τό εἶχα ὅλη τή μέρα στό ἴδιο μέρος τό γαῖδουρι νά βοσκήσει καί τὰ ἔκανε λαφάνα τὰ χορτάρια (τά κατέφαγε).
λισιά εἶδος πλατάνου.
λιγγέρι πιάτο μεγάλο καί βαθουλωτό ἀπό μπροῦτζο.
λιγένι λεκάνη.
λιάτα τρεκούρι γιά κούτσουρα κοντό καί βαρῦ ἢ νά βγάλεις δαδί.
λιγναβέτσι εἶδος ἀγκισθωτοῦ ἀγριοχορτοῦ.
λήμματα σοφός τοίχου.
λδει κῦττα.
λιάνατα ἐντόσθια σσαχτοῦ.
λογγάρι λόγγος.
λάμπαβο χαλαρό.
λαποτεινάζω πιάνω κάποιον καί τόν ταρακουνῶ ἀπό τόν γιακά.
λιτάρι νομμάτι τροιχιῆς.
λούγια νεύρημα στόν μηρό.
λουζίνα ἀποτριχωμένο μέρος τῆς κεφαλῆς ἀπό τραῦμα.
λουῖδον πχ. αὐτό τό μαῦτύλλι εἶναι ἄλλο λουῖδον δέν ἔχω ξαναδεῖ παρα-
μοιο ἢ τί λουῖδον ἄνθρωπος εἶσαι ἐσύ καί δέν καταλαβαίνεις.
λίγδα πχ. ξεπλύθηκε τό ἄντερό μου ἀπό τήν νηστεία καί στό πανηγύ-
ρι πού ἔφαγα ζούγια μέ ἔκοψε ἡ κοιλιὰ μου ἀπό τή λίγδα ἢ τόμανίλι σου ἔχει λίγδες ἢ ὄωσε κι ἔμένα μιά πέτσα μπακα-
λιάρο νά λαθῶσω τό ἄντερό μου.
λαφύρω βρυσιά πχ. αὐτός εἶναι λαφρός στά μυαλά.

λυιδόσχιμα πχ. λυιδόσχιμα μέ τό γουμάρι σου πού πᾶς ἀπ' αὐτόν τόν δρόμο.
 λόρδα μείνα.
 λουβίδι ενα, καλαμπόκι.
 λάστρα τζάμι παραθύρου.

- M -

μαλαγάνης γλύφτης, κόλακας.
 μαλαφράντζα χολέρα.
 μπόλινο ἀρκετό.
 μπλετσώνω πχ. μπλέτσωσα καλά στό πανηγύρι τῆς ἔρριζα καλά (τῆς κοιλιᾶς) ἢ τά παιδιὰ γέμισαν τά μπλέτσια τους καρύδια ἢ ὁ τζιομπάνος ἔκανε συμφωνία πέντε δραχμές τό κεφάλι καί μπλετσί ἢ τί μου ἀπολύθημες μπλέτσας θά κρυώσεις.
 μούτεύω πχ. μὴν κρατᾶς ὅλη τὴν ὥρα τῆ γάτα στήν ἀγκαλιά σου καί τὴν μουταρεύεις, γιατί; Γιατί ἔχει ὁ γάτος ενα αὐτί καί τό ἄλλο τό ἔφαγες ἐσύ.
 μόλυμα μικρούτσινο.
 κατάφυχος καλοκαιρινό ἀπομεσήμερο.
 μπάμπω ἢ γριά ἢ τρανή ἢ κᾶνω.
 μπάλα μέτωπο κεφαλῆς ἢ ὄψη τοίχου.
 μπουκουτῶ πχ. θά πάω νά μπουκουτήσω τίς κότες ἢ αὐτόν τόν μπουκουτοῦν καλά στή δουλειά, τρώει ἀπ' ὅλα χῶρια τό παραθεῖ.
 μπίμσα ὑπόγειο θολωτό ὅπου βάζουν τά βαρέλια καί ὅπου κρύβονταν ὁ κόσμος μέ τόν πόλεμο.
 μαντζάτο καθημερινό δωμάτιο μέ μπᾶσια, τζάμι καί μασίνα.
 μπίρμπιλα καραμέλλες στρογγυλές.
 μπιρμπίλω παιχνιδιάρια.
 μπίλης ἢ μπιρμπίλης: ὁ ἄξιος ἄνδρας. Επίσης ὄνομα σκυλιοῦ.
 μπουλῶνομαι φορῶ τό μαντύλλι στό κεφάλι.
 μπαλαμούσια φράουλα.
 μοιιάζω βαλτώνω πχ. μόλιασε τό χωράφι ἀπό τό πολύ πότισμα ἢ δός μου τό πανταλόνι νά τό βάλω στή σκάφη νά μοιιάσει.
 μάτσιο γάτα. Καί ματσί τό γατί.
 μπισμπίκι διάροια.
 μούσιεφα βράχια πχ. μούσιεφα μέχρι τό κόνιαλο ἀπό τῆ βροχῆ.
 μουχαμπέτι κουβαντολοῖ.
 μιντζίλι τρέξιμο πχ. μόλις πῆρα τὴν τσουννίδα στά χέρια μου ἔφυγε μιν-
 μιντζίλι.
 μιργιάτσο μεροιάματο.
 μπάκιο ποταμίσια πέτρα στρογγυλή μέ τὴν ὁποία στουμπίζουν τό ἀλάτι.
 μπαϊλντησα ἔξαντλήθηκα.
 μούζγια πηλός.
 μαντζαλούδα κανάτι παραθύρου.
 μπάτζιο εἶδος σκληροῦ τυριοῦ.
 μολύτσι ὁ σιόρος.
 μπούμπαρο κουνάβι ἢ ζωῦφιο γενιᾶ.
 μάνταλο σύρτης. "Όταν συναντοῦμε κάποιον μετά ἀπό πολλά χρόνια λέμε: σάνταλα μάνταλα κούφια καρύδια.
 μπλάνα φελεκούδα δένδρου. Μεταφορικῶς τά χονδρά πράγματα (ἀντίθετο τοῦ τσίμερ) πχ. πῆγα γιά σαλιγιάρια σήμερα καί ἔφερα μπλάνα (πολλά).
 μιρίζντραβο εἶδος ἀγριοκερασιᾶς.
 μπρούσταρα εἶδος ἀγριολάπατου πού δέν τρώγεται.
 μαγιούτι παλιό ὄπλο.
 μπίμπα κάργα πχ. γέμισε τόν τέντζερη μπίμπα νερό (χέψη με χείλη).
 μπᾶσια ζύλινο κρεβάτι στό μαντζάτο.
 μουστόπιττες μουσταλευριές.
 μούχαβο σάπιο.
 μουχόζινο ζυνό.
 μπριχοζούρι ντραβάλιό, φασαρία, ἐνόχληση.
 μπότσω κοπέλλα μέ παχουλά μάγουλα.

μπγάδι	τὸ πηγᾶδι.
μουλῶνω	πχ. γιατί μουλῶσες ἐκεῖ στή γωνιά καί δέν μιλάς;
μερμέτι	ἐπισκευή, μικροδουλειά.
μουϊάδα	πρήξιμο μολυσμένο (ὄχι ἀπό πληγή).
μπορμπούλα	σάλι.
μαναστήριανο	πχ. ὦρέ μαναστήριανο (βρυσιά).
μπιγλίτχο	πχ. ῥέ μπιγλίτχο (βρυσιά).
μαλαϊά	πρασινάδα, χλόη.
μεργιά	πχ. χπέρα μεργιά ἢ μιά μεργιά γουμαρίσια (μισό φόρτωμα).
μυρουδικά	καρυκεύματα.
μαλέτσινο	αὐτό τὸ παιδί πού δέν ἔβγαλε αἷσμα γένια (βρυσιά).
μουμούδι	βραδύς πχ. τρῶς μάκ-μούκι ἄργά σαν μουμούδι.
μούρτζιος	μουντζουρωμένος.
μαραφέτι	ἐξάρτημα.
μερμετῶ	ἐπιδιορθῶνω.
μανούρι	ζύγκι λειωμένο πού ἔπηξε στό πιᾶτο.
μολογάω	ἐξιστορῶ πχ. τί μολογάτε ἐσεῖς ἐκεῖ πέρα ἢ μολόδημα καί τοῦ- το πού ἀκούω σήμερα ἢ αὐτό τὸ τυρί δέν μολουγάει τίποτε (δέν εἶναι καλό).
μπόλια	βρασμένο καλαμπόκι.
μαντάρια	καταστροφή πχ. μήμε τὸ μουλάρι στόν κῆπο καί τὰ ἔβανε τὰ φασόλια μαντάρια.
μήνα	μήπως πχ. μήνα ἔξέρω πότε θά ἔρθεις ἀπό τὸ χωράφι νά ἔχω ἔ- τοιμο τὸ φαῖ;
ματαεῖδα	ξαναεῖδα πχ. δέν ματαεῖδα τέτοιον κωλορίζοιο ἄνθρωπο.
μπίτ	καθόλου (ἢ ντίπ) πχ. τὸ νερό εἶναι ντίπ μπάρα ἢ τὸ ἔχεις χαμένο τὸ μυαλό σου ντίπ γιά ντίπ.
μπιτζιβίσια	τὰ ἔντερα πού ἔχουν λίπος.
ματσιαλνῶ	μασῶ.
μισιτήρι	μικρό σφυρί μέ τὸ ὅποιο κολλοῦν τὰ ἄγνια μέ καλαῖ.
μπόζγυλοβο	ὑπὴνεμο μέρος.
μπολνούμια	λουριά στό σαμάρι.
μαίστρα	μάγισσα.
μπλαγκούμι	εἶδος ὄρου με πλατιά φύλλα.
μαρτάρια	μανητάρια.
μπόμσα	κιούπι.
μπάμπω	τὸ ζαρνάδι.
μπαγάζια	υπάρχοντα πχ. μάζεψε τὰ μπαγάζια του (τὰ σέα καί τὰ μέσα) καί ἔφυγε σαν νά τὸν κυνηγοῦσε κανέννας.
μούργκινε	ἄρχισε νά νυχτώνει.
τηράω	βλέπω.
μπερτάκι	πχ. κᾶθησε ἡσυχά μὴν ἔρθω ἐκεῖ καί σοῦ ρίξω κανένα μπερτάκι.
μπουτέτσι	κεντρί μέλισσας.
μπιρατνός	εἶδος κόκκορα χωρίς λοφίο.
μπουλιάνι	βάζο, δοχεῖο.
μούμια	(βρυσιά).
μπουκουλέτσης	σιορπιός.
μασίνα	θερμάστρα μέ φούρνο.
μπουγάμια	ἄγουρα ἀμύγδαλα.
τσαγκός	ἰσχυρογνώμων.
μπλούτχαβο	γλυφό πχ. τὸ νερό εἶναι ντίπ μπλούτχαβο.
μπουριάζω	πχ. στάσου νά μπουριάσω λίγο τὰ χέρια μου στό τζάκι, ξύλιασαν.
μαγνάδι	τρυπητὸ ὕψωμα μέ τὸ ὅποιο φτιάχνουν οἱ γύφτοι τίς σίτες.
τσεφτές	μονόκλινο ἐλαφρὺ ὄπλο.
μόρα	τὸ βάρος πού νοιώθει κανεῖς στόν ὕπνο του.
μπουχτιά	σπρωξιά.
μόχαλο	πέτρα χωματερή καί ἀνατέργαστη.
μπουμπουνῶ	πχ. μὴν μπουμπουνᾶς τὸ λάδι στή σαλάτα σαν νά εἶναι ἀπὸ τὴ βρύση.
μποδρνο	κορόμηλο πχ. μιά ἐλιά νά τὴν τρῶς τέσσαρες καφιές δέν εἶναι μποδρνα.

μπούντα κρυολόγημα πχ. κλείσε τὸ παράθυρο μὴν ἀρπάξω κιμμιά μπου-
ντά, φουσαίει βεμπούζα καὶ κουρκάρι μπορεῖς ἀκόμη νὰ λιχνί-
σεις στὸ δωμάτιο ἢ μπουντιασα ἀπὸ τὸ κρυὸ νὰ στρεμματίζω
στὸ διάβραχο.
μὴν της.
μαναχὴ τς μεζές, ὀρεντινό.
μούτση μικρὸ παγούρι πχ. τί μοῦ κἀθισες μπροστὰ σὰν μπότι μὲ ρακί.
μπότι στραβά πχ. τὸ γουμάρι εἶναι φορτωμένο μινρέβια.
μινρέβια πχ. τί κἀνς μπρέ; ἢ προσπάθησα νὰ τοῦ ἀλλάξω γνώμη μπρέ δὲν
μπόρεσα καὶ πάει ἢ τὸν πῆρα μὲ τὸ καλὸ μπρέ καλέ μου μπρέ
καλέ μου ἀλλὰ στάθηκε ἀδύνατον νὰ τὸν πείσω.
μπρέ μουρλός. πχ. μπαντάλα ἢ μπαντάλω ἢ εἶσαι ντίπ μπανταλός.
μπανταλός κὼλακας.
μαλαγάνης ἐξώγαμο.
μπαστί ὁ ἀχόρταγος.
μονάντερος βραδύς.
μαμάκωτος κοιλάρας, κορδωμένος.
μπούζος πχ. χτύπα τὰ γατιά μακρυὰ γιατί μακλεύθησαν.
μακλεύω
μπιρμπιτσουλιά παρέα ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ.
μούσα σῶπα πχ. μούσα (ἢ μῶκο) ρε ὅταν μιλάνε οἱ μεγαλύτεροι.
μαζούς στήν κατάλληλη ὥρα πχ. μαζούς σὰς βρήκα στὸ τραπέζι.
μάτα πχ. δὲν ματαεῖδα τέτοιο ντιρέκι ἄνθρωπο.
μούτσιος λαίμαργος πχ. θὰ μοῦ δώσεις κι' ἐμένα κανένα σταρύλλι ἀπὸ αὐτὰ
πού ἔφερες; Μπὰ τί μὰς λές, γιὰ τὸ μούτσιο μαγειρεύουν.

- N -

ντόνταλα κοπριές γαιδάρου.
νασιερνώ παραμερίζω πχ. σήμερα δὲν πῆγα πουθενὰ νασιέρσα τὸ σπίτι.
ντουντούμης χονδροκοιμημένος ἄνθρωπος.
ντιρλικώνω τρύγω πχ. τί θὰ ντιρλικώσουμε πάλι σήμερα; ἢ τὴν ντιρλίκωσε
καλὰ αὐτὸς μὲ τὰ σῦκα πού ἔφαγε.
νασέλα τροχάδην.
τζάκαλο πειραχτήρι.
ντραγουμάνος πχ. τί σέ βάλανε ἐσένα ντραγουμάνο στὸ χωριὸ νὰ μὰς ἐπιβλέπεις;
νταυλάντησε καρδάκωσε.
ντιλιαμάνης ἀδύνατος, ντελικάτος.
ντιφικέλης κουβαρόδης πχ. αὐτὸς εἶναι ντιφικέλης μπορεῖ ἀκόμα καὶ τὸ σῶ-
βρακοῦ του νὰ σοῦ τὰ χαρίσει γιὰ νὰ σέ εὐχαριστήσῃ.
νταρντάλιασα τουρτούρησα ἀπὸ τὸ κρυὸ.
νταρντάλιζω κουβεντολόϊ.
ντραβαλιό ὄχλοβοή.
νόμ' ὄωσε μου.
νυργιάζομαι ὄνειρεύομαι.
νταιάνι υποστήριγμα.
νταλάκι καυμός πχ. τόχω καυμό καὶ νταλάκι νὰ πάρω ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸν
πχ. ἰά. μου πού εἶναι στὴ Ρουμανία.
ντρίμπλα φίχουλα.
νασκαίνομαι ἀειδιάζω πχ. νάσκαίνομαι νὰ φάβ ἀπ' αὐτὸ τὸ πιάτο γιατί εἶδα
τὴ γάτα νὰ τὸ γλύφει.
ναδιχτούρι βαφτισιμιός.
τζαργιάρκο γαιδεμένο.
ντεγκόρδε ἦττα μὲ πτώση στήν πάλη.
νατσιργιάζω ἀειδιάζω.
νεραγῶι χαθόκι νεροῦ δίπλα στὸ χωράφι.
νισιάνι μπελάς πχ. νισιάνι καὶ τοῦτο νὰ θέλει νὰ μοῦ πάρει τὸ χωράφι;
ναγουλιάζω μοῦ ἔρχεται νὰ κἀνω ἐμετό. πχ. ἔφαγα πολλὰ γιόρτσα καὶ τώρα
τὰ ναγούλιασα.
ντόμπολος ἄνθρωπος χωρὶς κακία.
νιόκοπο φρεσκοκοιμημένος.
ναθημάτος διάβολος ἢ τζαρτζαβούλης ἢ τρισιατάρατος πχ. σιάζε τὰ μαλλιὰ.

νταιΐαμα σου γιατί είσαι σαν τρισκατάρατος.
 συχνά πχ. νταιΐαμα τόν βλέπω αυτόν νά έρχεται στη γειτονιά
 μας λές νά αγαπάει καμμία;
 νυφάδι χαϊδευτικό στό κορίτσια.
 νισάρι πχ. νισάρι καί τοῦτο άκόμα δέν χορτάσε μέ τόσο φαΐ.
 νουγάω σκέπτομαι ή νουγιέμαι (συμμορφώνομαι).

- Ε -

ξάχαλο τό υπόλειμμα στην πυκνάδα πχ. μιλάνε όλοι μιλάς κι' έσύ πού
 είσαι τό ξάχαλο όλου του κόσμου.
 ξέικλα τρύπα σέ υφασμα. πχ. μπάλωσε αυτή την ξέικλα στό πανταλόني μου.
 ξεμπαρνταλιό έξάντληση, χαλαρότητα νεύρων.
 ζουπαρμένο ζενόφερτος πχ. ώρέ ζουπαρμένο πού ήρθες στό χωριό μας νά
 χορτάσεις φωμί.
 ξιναχώνω άνασθαλεύω πχ. ξινάχωσε τή φωτιά νά μήν σβύσει.
 ξιπάτωμα πχ. τί κάνεις εκεί ώρέ ξιπάτωμα μέ τόν κασμά θά χαλάσεις
 τό σπίτι.
 ζουλαλιώ μιλιώ στόν ύπνο μου.
 ζαμώνω πχ. μήν μου ζαμώνεις έμένα δέν σε φοβάμαι.
 ζίφωμα κατ' άποιοπήν εργασία πχ. μήν σιοτώνεσαι στη δουλειά δέν την
 πήραμε ζίφωμα.
 ζηρό σιέτο πχ. μήν τρώς ζηρό τό τυρί φάε καί φωμί.
 ζαπλαταριό άνέμελο ζάπλωμα.
 ζουμπλιάζω άντιγράφω, άπομιμούμαι.
 ξιβιντιάζω πχ. τά κεράσια παροάλλισαν κι' εγώ άπόνη δέν ζιβέντιασα.
 ξικουτιάζω χάνω τό μυαλό μου.
 ξεϊκι πχ. χϊνε ξεϊκι από έδω χαμένο κορμί.
 ξάϊ άλεστικά.
 ζικεύω ζημιώνομαι πχ. βιάσθηκα νά τά μάσεις τά σύνα μήν σου ζι-
 κέφει καί φάμε κι' εμείς κανένα.
 ζιτουρνιάζω άναστατώνω πχ. θά τό σιοτώσω τό σινλί σου μου ζετούρνια-
 σε τά κουτιά (κόττες).
 ζιχρόνιγο νά μήν βγάλες τή χρονιά.
 ζιμπλάναβος αυτός που περπατάει σαν ξεπλατισμένος.
 ζιπλάτωμα πχ. τό κλωνάρι από τό δένδρο ξεπλατίσθηκε από τόν άέρα.
 ξεκάνω πχ. θά τά ξεκάνω τά γίδια μου δέν βλέπω χαϊρι άπ' αυτά.
 ζυνάδι τουργί.
 ζυνός γύρτος.

- Ο -

ούβια πέτρα τοποθετημένη όρθια στό γκαλυτερίμι πού δένει καί
 συγκρατεί τις άλλες μικρότερες πέτρες. Επίσης ή πέτρα πού
 άποτελεϊ τό σύνορο στα χωράφια.
 όγλάς τό καπάκι του καζανιου όπου γίνονται τά τσίπουρα.
 ούργιό ρήγος. πχ. κρύωσα καί με ρίχνει ούργιό.
 ούρδα ή μιζίθρα από τόν όρό του τυριου.
 ούϊ πχ. ούϊ χτύπησα τό δάκτυλό μου. Καί ή επιτίμηση: ού ζουλιά
 καί κόψιμο ή ούξ καί ξερό σου.
 ούγλαϊ πιττοπλάστης.
 ούλάνι χωνί σόμπας.
 όπουρντες τό λένε στα μαρά.
 όποτε πχ. όποτε κās στόν μύλο νά μου τό πεϊς.
 ούρα πχ. ούρα όλοι μαζί νά τόν πιάσουμε καί νά του βγάλουμε τό
 πανταλόني.
 ότι κι' άν πχ. βρήκα αυτό τό σίδερο καί τό μάζεφα για ότι κι' άν.

- Η -

παντυχαίνω νομίζω πχ. τί παντυχαίνεις έσύ μόνο φορās καινούργια πα-
 πούτσια;

παρμάρα	άρρώστια τῶν προβάτων.
πόταπος	τί εἶδους πχ. γιά νά δῶ πόταπη εἶναι ἡ κορδέλλα σου.
παρδάγιαλο	νεύρωμα.
πειράτης	ἀμπάρα.
παζιά	εἶδος λαχανικοῦ.
πιμπίλωμα	καρίνωμα.
παλαμανίδα	εἶδος πόας μέ ἀγιάθια.
πάτσι	ἰσοπαλία.
περδιλώνομαι	σιοντάφτω.
πασπατεύω	πχ. τί πασπατεύεις τόν τροβά δέν ἔχει τίποτε μέσα.
πυργιοβολῶ	πχ. αὐτή ἡ πυπεργιά πυργιοβολάει.
πικμέζι	πετιμέζι.
πραμαιλίγια	φράχτης μέ φασουλόξυλα.
πυργιάκονο	λίμα ἢ ρηνί.
πασπάλα	πχ. ἔρριξε μία πάσπάλα χιόνι στό βουνό.
πελεκῶ	τρώγω μέ μανία πχ. τό πελέκησαν τό κλαδί πού κρέμασα στά γίδια.
πουλνάω	πχ. πάω νά πουλήνω τό βυρό νά ποτίσω.
παραμάχος	τό μέρος τῆς βάτρας πού ἀνασηκώνεται σέ σκαλοπάτι.
πιρδᾶρι	πχ. πιρδᾶρι τό πᾶς τά στόμα δέν σταματᾶς νά μιλάς.
πούσι	πηγάδι.
παρπαλιό	πχ. μπῆκαν τά γουρούνια στό καλαμπόκι καί τό ἔνανον παρπαλιό.
πασιουμάγια	κάλτσάκια σάν παπούτσια μέχρι τόν ἀστράγαλο πλοῦτε πού ἔχουν διπλή πατούσα καί φοριοῦνται τό χειμῶνα στό σιέτι.
πρακόδια	ἐπίσης κολτσάκια πού φοριοῦνται πάνω ἀπό τίς κάλτσες.
πέλλο	τόπι υφασμα.
πόστασα	κουράσθηκα.
παλιαρούτι	ὑπόλειμα ρούχου, κουρέλλι.
πανωκάπουλο	μέρος τοῦ σαμαριοῦ.
πυρωμάθα	φέτα φαμιού ζεσταμένη στό κάρβουνα.
πίπχα	ἀνάποδα πχ. βάλε πίπχα τήν ματσαρόλα στό τραπέζι.
πρασάλια	νευρώσεις τοῦ λαιμοῦ.
πόμμε	ξέμεινε πχ. πόμμε μέ ἀνοιχτό τό στόμα νά μέ ἀκούει.
πράματα	τά ζῶα.
πιργιονίτσι	μεγάλο μαχαίρι μέ δόντια.
πλητᾶρι	πχ. βράχημα καί ἔγινα πλητᾶρι.
πυμπουρωμένος	σιεπαρμένος χωρίς νά μπορεῖ νά ἀναπνεύσει.
πικεῖθε	πχ. φύγε πικεῖθε ὦρέ.
ποταμός	γρεντά κᾶθετη πρός τίς ἄλλες γιά νά κόβει τό παλάντζο.
πουθένω	σπυρίρω πχ. τί νά ποθένω κᾶθε μέρα νά φάει ἡ φαμελιά.
παρασοῦνλι	χοροῖδευτικό παρόνομα.
πάρλας	κομμάτι τενεκῆ.
πραγάδωσε	ἔπесе πχ. πραγάδωσε λίγο ὁ πόνος μου στό χέρι.
πλιούμπαρος	πχ. τά φασόλια εἶναι ντίπ πλιούμπαρος στό, νερό.
παένω	πηγαίνω.
παραμάζωμα	φόρα.
πέγνες	βούλες.
πρέινες	φακίδες.
πορεύομαι	πχ. πορέφου μέ αὐτό τό πανταλόνι φέτος καί τοῦ χρόνου βλέπουμε.
παραζηλεύω	πχ. δῶσε καί στόν ἀδερφό σου λίγο γλυκό νά μήν παραζηλεύει.
παταγώνομαι	ξαφνιαζομαι.
πάργα	κατακάθι λαδιοῦ.
πιτριά	ἰδιοτροπία.
πηλιατσινό	λασπῶδες πχ. αὐτό τό χωράρι εἶναι πολύ πιλατσινό.
πέτσιος	κόκκορας.
πατούνα	κάλτσα.
περόνι	πρόκα πού φτιάχνουν οἱ γύφτοι.
πόνηρος	ὁ πονηρός.
πρέπω	ὀμορφαίνω πχ. πολύ σέ πρέπει αὐτό τό φουστάνι.
πλήμα	ξέπλημα πχ. ξεπλύθηκε ἀπό τήν πείνα ἔγινε πλήμα.
πλευριτώνω	πχ. πλευρίτωνα στό κρῦο ἢ θά σέ πλευριτώσω (θά σέ δείρω).
περίσιο	πλεονάζον πχ. ὦρέ περίσιο τοῦ κόσμου (βρυσιά).

παλουκίνομαι πχ. παλουκίσου στο σπίτι πού θέλεις νά πᾶς νά παίξεις.
 πότος πχ. τό αὐλάκι ἀπό τό ποτάμι ἔχει δύο πότους νερό.
 προκομένη πχ. μουρή-προκομένη (καλοσύνατα) ἢ εἶσαι ἀνυπρόκοπος.
 παράχωμα ὠρέ παράχωμα (βρυσιά).
 παρασήμιωμα πχ. εἶσαι τό παρασήμιωμα ὅλου τοῦ κόσμου.
 πρᾶτσαλνῶ πχ. ντουμπουλοῦσα τό γάλα καί μοῦ πρᾶτσάλισε τήν ποδιά.
 ποδένομαι φορῶ τὰ καπούτσια.
 πιτούρα φύλλο πίττας τραγανό.
 ποχῶ πχ. πόχσαν τὰ μελίτσια (γέννησαν).
 προκάμω πχ. τί νά προκάμω νά κάνω νύχτωσε.
 παένω πηγαίνω.

- Ρ -

ρεμπεσιές ἀλήτης.
 ρουμάζω ὠριμάζω. Ἐπίσης ρουμουπούλια (οἱ μελισσοουργοί).
 ρέουλα φροντίδες πχ. τοῦ κάνω ὅλα τὰ ρέουλα καί δέν εἶναι εὐχαρι-
 στημένος.
 ραποστένιο καλαμποκίσιο.
 ρουβόμυλος ἀποτελεῖται ἀπό δύο πέτρες ἡμικυκλικές διαμέτρου 30 ἐκ.
 μέ τίς ὁποῖες τρίβουν τό ρόβι καί τό κάνουν φῖνο.
 ρογκάλιά ρέφιμο.
 ροβαμιά ἄχυρο ἀπό ρόβι.
 ραφουμάδα σχισμή.
 ρουφάζω πχ. τοῦ ἔδωσα μιὰ μκουνιά καί ρούφαξαν οἱ μύτες του αἵματα.
 ρούγα στενό πέρασμα στό φράχτη.

- Σ -

σαπλαμάς πλαδαρός.
 στανιό ἐξάναγκασμός πχ. μέ τό στανιό δουλεύει γιατί εἶναι τεμπέλης.
 στόησα λησιμόνησα πχ. στόησα τί μοῦ εἶπες.
 σιαπάνω πρὸς τὰ πάνω, σιακάτω (πρὸς τὰ κάτω) σιαπέρα (πρὸς τὰ πέρα).
 σάματι μήπως πχ. σάματι ἔχει νερό ἢ βρῦση;
 σταλίκι μικρό καί εὐθυτενές δένδρο.
 σιμάρα βοσκότοπος μέ θάμνους δρυός.
 σταυρομάνα συγγενικός δεσμός. Ἐπίσης σταυροπατέρας, σταυρόγιός, σταυρο-
 θυγατέρα.
 σιντιτιέν πχ. τῆς ἦρθε σιντιτιέν καί ζαλίσθηκε.
 στριγαλνῶ φλώρος (πουλί).
 στιρουγκάνι πχ. ὠρέ στιρουγκάνι (βρυσιά).
 συρταριά τό σχοινί ἀπό τό καπίστρι πχ. εἶδα ἓνα φεῖδι ὀλόκληρη συρ-
 ταριά ἦταν.
 σιάραντος ἐκλεκτικός πχ. αὐτό τό παιδί εἶναι σιάραντο στό φαγητό.
 συρμαγιά πχ. αὐτό τό καλαμποκί τό ἔχω γιά συρμαγιά (γιά ἔχος).
 σιάραρα φύλλα, σιουπίδια κλπ. πχ. ἀπό τότε πού ὁ Παπκνδρέου ἔδωσε συν-
 τάξεις στίς γριές ὁ λάνκος πού πετάμε τὰ σιάραρα γέμισε
 μέ χαρτιά ἀπό σοκολάτες.
 σιόκος συμμαζεμένος, ἐλαφροπάτητος πχ. αὐτός εἶναι σιόκος δέν ἀρρω-
 σταίνει ποτέ.
 σιούρδαλλο κούριο.
 σιούκλα κλειδωνιά ἐξωτερική ἢ παρασιτικός καρπός τῆς δρυός.
 σφοδέλλα τσαχπίνα.
 στρουπῶνω πχ. στρούπωσε σέ καμμιὰ γωνιά αὐτό τό τσουβάλι.
 σφάλαγνας μεγάλη ἀράχνη.
 σαντάλι πέδιλλο.
 στρίζινος ὁ στύλος στό μέσον στό ἀλώνι.
 σιαντζαλίθρα σπίθα.
 σιροῦμος κατακαμένος.
 σαχνιάζω μουχλιάζω.
 συμράδα οἱ νύφες πού οἱ πεθερές τους εἶναι ἀδερφές.

- σιαφαλνώ αναδεύω φύλλα ή χαρτιά. Επίσης σιουμαλνώ πχ. τί σουμαλνάει κάτω από τον πλάτανο; Είναι ο επίτροπος της εκκλησίας που σιουπίζει τα φύλλα που έπεσαν.
- σαλντές στρώμα ύπνου. Γεμίζεται με ταησταρμιά ή φόνια καλαμποκιοῦ.
- σιανιάζω στενοχωρῶ πχ. μή τό σιανιάζεις ὡρέ τό παιδί.
- σιουμπέκι ἀμύγδαλα καί καρύδια ἀρμαθιασμένα σέ σχοινί περιχυμένα μέ μούστο.
- σταλίζω γρεκιάζω.
- σταλάζει στάζει.
- σφουνάω στεγνώνω ἀπό τό βρέξιμο.
- σιουτιά ρούχα.
- σιλιβάρι μάλλινο χονδρό παντελλόνι.
- σικυρόγνωμο ἰσχυρόγνωμο.
- συγιαθάει πατάει στά νύχια πχ. αὐτή χορσῦει συγιαθίστά.
- σιουρνάρα πχ. ἔβρεξε σήμερα σιουρνάρα ἢ ὁ κουβάς εἶναι τρύπιος καί τό νερό τρέχει σιουρνάρα ἀπό τήν τρύπα.
- σιπιτούρα ἐκτόξευση νεροῦ ἀπό τρύπα πχ. τό νερό τρέχει σιπιτούρα ἀπό τό βαρέλι γιατί δέν ρούπωσε καλά.
- σουλντοῦνο μακρῦ σακιάκι ἀπό μαλλί γίδας.
- σάισμα στρωσίδι ἀπό τραγίσιο μαλλί.
- σέα ὑπάρχοντα πχ. μάζεψε τά σέα του καί ἔφυγε.
- σιουνταμένος ὁ ἀτυχήσας πχ. ὁ σιουνταμένος ὁ γιός μου πέθανε πρόωρα.
- σιούπιρο σιουπίδι.
- σιάδι ἴσιωμα πχ. στραβωμάρα στό ἴσιωμα.
- σουρβαλιά τροχαλιά ἀπό πέτρες.
- σεφτές ἀρχή πχ. ντουφέκησα σήμερα ἕναν κότερφα μέ τό καινούργιο μου ὄπλο καί ἔκανα σεφτέ.
- σώνει φθάνει πχ. σώνει ἄλλο-καθισιό εἶναι ὡρα γιά δουλειά ἢ καλά καί σώνει νά γίνει αὐτό πού θέλει αὐτός.
- σιραπατούρι παλιό καίσιουριασμένο ὄπλο πχ. ντίπ σιράπας εἶσαι (δέν σοῦ κόβει).
- στραπέτσι ξυνό πχ. αὐτό τό ξύδι εἶναι στραπέτσι ξυνό.
- σιντόρι πχ. ἔπεσε στό γιρεμό καί ἔγινε συντόρι ἢ σιντόρι νά γίνεις.
- σφαγάρι πχ. ἔπεσε ἀπό τό δένδρο καί ἔκανε τά μούτρα του σφαγάρι.
- στρίξη δυνατό κρῦο τσουχτερό.
- σουργούνι περίγελος πχ. ὡρέ σουργούνι τοῦ κόσμου ὅλου.
- σαχαλιάρικο ἀρρωστιάρικο.
- στρέχω συμφωνῶ πχ. μπά ἔχει κι ἄλλο πιό ἔξυπνο παιδί ἢ μάνα σου γιατί νά πάρεις τό μεγαλύτερο μῆλο ἐσύ, δέν στρέχω.
- σιμπῶ συνδουλίζω.
- στραγγουλνώ στραμπουλίζω.
- σκέμι βράχος πχ. τό ψωμί μπαϊάτιασε ἔγινε σκέμι.
- σαρμάντσα κούνια μωροῦ.
- στρεμμάτισμα τό βαθύ σιάψιμο κατά καιρούς στό χωράφι.
- σκελνώ πχ. τί τό σιέλισε τό γουμάρι καί δέν λέει νά περπατήσῃ.
- σιντρίλα πχ. ὅλη τή μέρα σιντρίλα στά χωράφια πότε νά ξαποστάσω.
- σινάω πχ. ἔσπασα ἀπό τό καμό μου ἢ νά σοῦ καμωθεῖ νά σιάσεις ἢ σιάσε μήν μιλάς.
- σιοτούρα ζάλη ἢ φροντίδα πχ. μήν μέσοτίζεις ἢ μοῦ ἦρθε σιοτούρα.
- σαλίρα πολύ ἀρμυρό πχ. τό φαγητό εἶναι ἀρμυρό σαλίρα.
- σφίξη πχ. ἔχω σφίξη νά βάλω γρήγορα τό κλαδί γιατί θά ἀρχίσουν οἱ βροχές.
- σουκακιάρω αὐτή πού περιφέρεται ἄσιοπα στό σοκιάκια.
- σιχτήρι πχ. αἰ σιχτήρι ἀπ' ἐδῶ.
- σιόριγμα σιιάχτρο.
- σύμπλεμα μικροδουλειά, ἐπισιευή.
- σούφης σοφός.
- σιασματιάζω πχ. σιασματίασε τό φαγητό σου καί μήν μιλάς.
- σιούζω φωνάζω πχ. πάψε νά σκούζεις σάν νά σοῦ ἔβαλαν τό μαχαίρι στό λαιμό.
- σιραπιά κλαδιά εὐλύγιστα.
- συμούργκινε πῆρε νά νυχτώνει,

σόνια
σινάζι μπάζα.
ὁ περίγυρος τῆς τοιχοποιίας.

- T -

τιναλιάζω χάνω τίς δυνάμεις μου πχ.τινάλιασα ἀπό τήν πείνα.
 τάρα ἀπόβαρο.
 τρούσιαβος ἀπερίσκεπτα βιαστικός πχ.αυτό τό μουλάρι εἶναι τρούσιαβο.
 τσακισμένη πχ.πού δούλευες σήμερα μουρή τσακισμένη;
 Τζιόλα ὑποκοριστικό τῆς θοδώρας.
 τιντιλίνα ἐξαντλημένη πχ.ἐμεινά τιντιλίνα σήμερα ἀπό τήν πείνα.
 τσάντζαλα κλωνάρια μικρά ξερά καί ἀνατάστατα.
 τσουρέκι εἶδος γλυκίσματος τό Πάσχα.
 ταλαγάνι κάπα βοσκῆ ἀπό τράγιο μαλλί.
 τσέπιτα φλοῦδες.
 τσουρλέκι εἶδος τσίχλας.
 τζάκαλο κειραχτήρι.
 τούμπανος πχ.πρήσθηγε τό χέρι μου καί ἔγινε τούμπανος.
 τσιουρίτσα καλόγυρος.
 τσάννα τά ὑπολείμματα ἀπό τά κλαδιά πού τρῶνε τά κατοικίδια.
 τετοιώνω τακτοποιῶ.
 τσιαρχόσυννο εἶδος ὑποδήματος ἀπό δέρμα ζώου ἀκατέργαστο.
 τσιτσινάρι ξερό κλαδάκι.
 τσιατάλια ἄγκυστρα πχ.κόψε αὐτά τά τσιατάλια ἀπό τά ξύλα.
 τσιμέρωμα πχ.ῶρέ τσιμέρωμα.
 τσόπα σῶπα.
 τλούμπα ἀντλία νεροῦ στό πηγάδι.
 τσιάλα κλέψιμο.
 τέγχι πχ.τό καντάρι εἶναι στό τέγχι (ἰσοζυγισμένο).
 τσιντζίρι ζέστη πολλή.πχ.τσιντζίρι ἥλιο θά ἔχουμε σήμερα.
 τσιλώνω πχ.τό μουλάρι ἀγόρευε καί τσιλώνει τά αὐτιά του.
 τσιτούνι ὁ μίσχος πού κρατᾷ τόν καρπό.
 τσιουκρίκι ξύλινο τετραπλευρο γιά νά μαζεῦουν τό νῆμα σέ τιελείδι.
 τζιουμῶ χτυπῶ τή κεφαλή μου πχ.στόν τοῖχο.
 τζαντές δρόμος μέ μεγάλη κυκλοφορία ἀπό ξένους.
 τσίντζιαρος ζωῖο μέ σκληρά πράσινα φτερά.
 τιζάνι μπουφές.
 τουρνή στεφάνι ἀπό λαμαρίνα πού περισφίγγουν τά βαρέλια.
 τσιουκάλι τό στέλεχος τῆς καλαμποκιᾶς.
 τσιόκαλο τό στέλεχος τοῦ καλαμποκιῶ πχ.βούλωσε μέ αὐτό τό τσιόκαλο
 τό μπουνιάλι ἢ βέλε ενα τσιόκαλο στήν τρύπα στό πάτωμα νά μήν
 μπαίνουν στό θεμάτιο τά ποντίκια.
 τσιγαρίδα τό ὑπόλειμμα ἀπό τό λίπος ὅταν τηγανισθεῖ.
 τρικάνι ζύλινη τρίαινα γιά τό ἀλώνισμα.
 τούφα φούντα.
 τσιάμαλα στουμπίδια πχ.τά σταφύλλια ἔγιναν τσιάμαλα στόν τροβά.
 τσιμτσικίζι ἰ
 τσιότσιαλο μικροκαμωμένο, ἢ νόμ' τσιότσιου τυρί κι' ἐμένα.
 τσιβίκι ἐφαρμοστό πχ.αυτό τό ροῦχο σοῦ πάει τσιβίκι.
 τρακουκιά παλιουριά.
 τσιαπλάκι μικρό μουλάρι.
 τουρός ἰχνη πχ.τό σκυλί ἀλυχτάει στόν τουρό.
 τσιόντισμα φασμάκιωμα, τσιαπράζι, περβόζι, καβέλημα.
 τζιαρούχι κουμπρολάχανο.
 τζαντίλα κάνινη σακιοῦλα ὅπου στραγγίζουν τό τυρί πχ.ζεχειλώθηκε ἡ
 μπλούζα μου καί ἔγινε σάν τζαντίλα.
 τσιούγιρος μεγάλη καρύδα.
 τσιπί ἡ τσιούπω, τό κορίτσι.
 τσικεῖθε πρὸς τά ἐκεῖ.
 τσίπουρα στέμφυλλα.

τζιομάκι
 τσαρτσαλίζει
 τσιουκαλνώ
 τσιρόνι
 τάβλα
 τσουράπι
 τζιρτζιλιάριο
 τρυποχέρης
 τόφαλο
 τζιάρχούτι
 τζά
 ντά
 τσάνα-τσάνα
 ταϊμι
 τόνα
 τάξ

μπαστούνι πχ. δέν τά παίρνει τά γράμματα εἶναι τζιομάκι.
 βρέχει κατά διαστήματα ἑλαφρά.
 μουνουχῶ ἢ χτυπῶ μέ τό σφυρί κάτι.
 πχ. βράχηνα καί ἔγινα τσιρόνι.
 στρογγυλό τραπέζι φαγητοῦ ἢ σανίδα ἢ αὐτός ἔγινε τάβλα
 στό μεθύσι (ἢ φέσι ἢ σταφίδα ἢ τύφλα ἢ σινύπα).
 κάλτσα πλεχτή ὡς τό γόνατο.
 ζεσχισμένο.
 σπάταλος.
 παχύσαρκος.
 παλιό καπέλλο.
 βαθύ σιοτάδι.
 δέρνω (γλώσσα μωρῶν) ἢ κούκου-ντά (κρύβω τά μάτια μέ τά
 χέρια καί τά ἀνοίγω).
 ἀμέσως.
 τό πρόσθετο φαγητό στό σπίτι τῶν ζώων.
 πχ. τόνα το λοιπόν ἀφοῦ συμφωνεῖς στό παζάρεμα. (καί δίνουν
 τά χέρια).
 πχ. πάρε ἑκατό δραχμές τάξ θά σοῦ ἔφερνα ἕνα δῶρο.

- Φ -

φίσκος
 φέντης
 φραγιουμπλιά
 φαγουλάτα
 φουρλαῖδα
 φίρα
 φασιά
 φτουράει
 φιλένα
 φουλτάκι
 φρασκαλνώ
 φρασιάνι
 φώνια
 φάτσα
 φαρμάκιωμα
 φτυχῶ
 φτάνει
 φηράσου
 φνότερο
 φαρμαζώνα
 φαρφαράς
 φαρφαρόνος

ἰδιοτροπος.
 πχ. τί κἀνς φέντη εἶσαι καλά;
 τοματιά.
 ζαχαρωτά.
 παλαβός. Ἐπίσης λουρί στό σαμάρι.
 πχ. τό βούτυρο ὅταν καθίσει πολύ καιρό στό καδί φираίνει.
 σπάργανα.
 πχ. πάρε τήν τσάπα καί σιάφε δέν φτουράει τό τσαπί.
 φέτα φαμιού.
 φουσιάλα.
 πχ. μέ φρασιάλισαν τά σκραπιά στά πόδια καί μάτωσαγ.
 φάρασι.
 τά φύλλα πού περιβάλλουν τόν καρπό τοῦ καλαμποκιού.
 μαξιλαροθήκη.
 πχ. ἔρε φαρμάκιωμα.
 ἐπιτυγχάνω.
 πχ. φτάνει ἄλλο νά τρῶς τί θά φάμε κι ἔμεῖς ἢ νά μὴν φτάνεις
 (βρυσιά).
 ἀεροῶσου.
 φθινότερο.
 πχ. εἶσαι μιά φαρμαζώνα ἔσύ δέν σέ ξεγελάει κανένας.
 ἀερολογών.
 φεροπερήφανος.

- Χ -

χαμπέρι
 χαβαλές
 χαφιά
 χαλές
 χαρχάγγελος
 χαλέπι το
 χαριλίτχα
 χιρεῖστε
 χλαπανίζω
 χιάνκας
 χειλιούρι

εἶδηση.
 πχ. μοῦ ἔγινε χαβαλές νά μοῦ ζητάει κάθε τόσο δανεικά.
 μπουκιά.
 τουαλέτα.
 ἀρχάγγελος πχ. τί μαζευθήκατε ὅλοι γύρω μου σάν οἱ χαρχάγ-
 γελοι.
 ἐρείπιο.
 πχ. χαριλίτχα νά ζήσει, τόν γιό σου τόν βάπτισαν ἑῷστα.
 ἀρχεῖστε.
 τρώγω λαίμαργα.
 χαζός.
 χειρολαβή.

χεριά	πχ. ένα δεμάτι στάρι αποτελείται από 40 χεριές.
χαραμπούνα	μεγάλη φλόγα.
γαρμπούτης	άδειφάγος.
χαρβάλας	πχ. πάψε ρέ χαρβάλα τίγκαμανάς όλη την ώρα.
χλιάρι	κουτάλι.
χουχλάζω	βράζω πχ. άστο νά πάρει έναν χουχλό τό νερό.
χαμόρακας	τυφλοπόντικας. Επίσης χαϊδεϊτικά ώρε χαμόρακα.
χαραμίζω	άχρηστεύω πχ. μήν καθαρίζεις βαθειά τίς πατάτες καί τίς χα- ραμίζεις ή χαράμι τό τρώς τό φωμί σου δέν είσαι άξιος για τίποτε ή χαραμοφάης.
χνούμη	τά ύπολείμματα από τό σιτάρι όταν τό λιχνίζουν.
χάρτω	πχ. χάψε αυτό τό μήλο νά τσακίσεις την πείνα σου ως πού νά φάμε για γιόμα ή χάρτας ή χαρτανάς ή χάρτεις μύγες ή μήν έχεις μεγάλη ιδέα για αυτόν είναι ένας χάρτας καί μισός.
χρουσούζινο	γυρινιάρικο.
χαλεύω	ζητώ πχ. τί χαλεύεις έσύ με τους μεγάλους είσαι μικρός.
χαμπαρίζω	πχ. ποιός σε χαμπαρίζει έσένα, εγώ μιλω καί έσύ χαμπέρι δέν παίρνεις ή πάρτο χαμπάρι θά γίνει αυτό πού θέλω εγώ.
χάσκαρης	παιχνίδι με αυγό δεμένο σε σχοινί πού παίζεται τό πιάσχα.
χελιδρονιά	ηλιματσίδα.
χάζι	πχ. πάμε νά κάνουμε χάζι με τά παιδιά πού παίζουν.
χουμαλιάζω	πχ. οί πατάτες χουμάλιασαν νά φήνονται στη φωτιά.
χουσμέτι	φροντίδα πχ. έχω χουσμέτι στό σπίτι σήμερα έχω επισκέπτες.
χουμπώνω	πχ. χουμπώθηκα μέχρι τό γόνατο στό γιόμα.
χασίλι	σπαρτά για τά ζώα.
χτικιάρικο	χολεριασμένος.
χαϊρι	προκοπή πχ. χαϊρι νά μήν δείς (κατάρρα).
χρυσοχέρης	αυτός πού καταπιάνεται άμεσα με όλες τίς δουλειές.
χούφταλο	γεροξεκούτης.
φυχοβγάλτης	πχ. τί φυχοβγάλτης άνθρωπος είσαι έσύ.
φόκολα	πχ. γύρινα φόκολα νά δώ τό πανταλόνι σου θέλει μπόλωμα.
φίχα	ή φίτσα πχ. δόμ' φίχα σοκολάτα μι' έμένα ώρε, ή φί.
φίνα	άλειψμένο στό ροβόμυλο ρόβι.

Σημείωση: Τίς λέξεις καί τή φρασεολογία συγκεντρώσα όταν
πήγαινα στό Γυμνάσιο Κονίτσης καί ως τό 1963.

Γ) ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ, ΛΕΚΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ, ΑΠΕΙΛΙΕΣ, ΚΑΠ.

α) Παροιμίες:

- Κατὰ φωνή και ὁ γαῖδαρος (ὅταν ἐμφανίζεσαι τὴν ὥρα πού μιλοῦν γιὰ σένα).
- Τὰ σιγανὰ ποτάμια νὰ φοβᾶσαι.
- Θέλει και ἡ γάτα ξύδι (ὅταν εἶσαι ἀπαιτητικός).
- Σὲ ἔκαφε τὸ φάρι και πίνεις τόσο πολὺ νερό;
- "Ὅσο ἀραιώνουν τὰ σκόνδρα τόσο προκόβουν (ἐπὶ πληθώρας ἐπισκεπτῶν).
- Κάηκε ἡ μπάμπω στὸ κουρνούτι φουᾶ και τὸ γιαούρτι.
- Κουτσαίνει ὁ γαῖδαρος ἀπὸ τὸ αὐτί; (μικρὴ ἢ ζημιὰ πού ἔπαθες).
- Τὸ ποτάμι δέν γκυλάει ὀλοένα κούτσουρα.
- "Ὅλα τὰ παράξενα και ὁ γάμος τὴν Τετάρτη.
- Ὡς πού νὰ σιεφθοῦν οἱ γνωστικοὶ τὸν πέρασαν τὸν καιρὸ τους οἱ τρελοὶ.
- Τὸν νιδὸ τὸν πρέπουν τὰ νιάτα και τὸν γέρο ἢ ἀρμάτα (ντύσιμο).
- Ἡ ἀρνούδα δέν χορταίνει μὲ τὰ μυρμύγκια.
- "Ὅσοι μῆνες ἔχουν ρῶ τὸ κρασί πίνεται χωρὶς νερό.
- "Ὅποιος κλάνει γιατρό δέν βάνει.
- Ντροπαλὸς διακονιάρης ἄδειο τὸ σακκούλι.
- "Ὅλα τὰ τζάνια πού καπνίζουν δέν φτιάχνουν και πίττα.
- Νάσαι καλά τὸν Αὐγουστο πούναι παχιές οἱ μύγιες.
- "Ἄν δέν χτίσεις σπίτι, ἄν δέν παντρεύεις κόρη και ἄν δέν ἀγοράσεις μουλάρι δέν ξέρεις τὰ βάσανα τῆς ζωῆς.
- Τοῦ "Αἰ Λιδὸς γυρίζει ὁ καιρὸς ἀλλοιῶς.
- Νὰ σὲ φυλάει ὁ θεὸς ἀπὸ παλιὸ διακονιάρη και φτωχὸ πού πλούτισε ξαφνικά.
(Ὁ παλιὸς διακονιάρης γίνεται φορτικὸς, βάζει και τὸ μπαστούνι στὴν πόρτα).
- Κακὸ σπυρὶ νὰ βγάλεις στὸ στόμα (κατὰρα γιὰ ὅποιον λέει κατηγορίες).
- "Ἄν δέν παινέσει και ὁ γύφτος τὸ καλύβι του πέφτει και τὸν πλακώνει.
- Ξέρει ὁ βλάχος τί ἔχει στὸν τροβά (εἶναι ἐν γνώσει τοῦ γεγονότος).
- "Ἄν ἔκαναν ὅλες οἱ μύγες μέλι θὰ ἔτρωγαν και οἱ γύφτοι μὲ τὰ κουτάλια.
- "Ἡλιος και βροχὴ παντρεύονται οἱ φτωχοὶ, ἥλιος και χιὸνι παντρεύονται οἱ ἐρχόντοι.
- Μικρὸς λαγὸς μεγάλα πηδημάτα (κυνηγετικὸ).
- Πηγαίνω ἀργά γιατί βιάζομαι.
- Μικρὸς διάβολος μεγάλα τσαρούχια.
- Φάε κερᾶσια πιές νερό στρῶσε μάνα δέν μπορῶ.
- Πίνει ἡ κόττα τὸ νερό και κυττάει τὸν οὐρανὸ.

β) Αἰνίγματα:

- Γύρω-γύρω κρέκουρα στή μέση πρασινάδα (λαχανόπιττα μὲ κόθαρο).
- Τὸ σαλιώνω τὸ μαλλιώνω κι ἀπὸ πίσω της τὸ χώνω (ἢ κλωστή μὲ τὸ βελόνι).
- Πάνω στὸ βουνὸ μουγγρίζει ὁ δράκοντας. (ξαλάφρωμα).

- Λάκκο-λάκκο πήγαινα περδικούλες μάζενα τὰ φτερά τους ἔτρωγα τὸ κορμί τους πέταγα (τὸ τσαμπὶ τοῦ σταφυλλιοῦ).
- Δυὸ καλδγεροὶ τραβιοῦνται ἀπὸ τὰ γένια (τὸ λανάρι).
- Γαῖδουρίτσα φορτωμένη μέσ' στη σπηλίτσα μπανοβγαίνει, δέκα κουβαλοῦνε, τριανταδυὸ κοπανοῦνε καὶ ἡ κυρὰ Μαριῶ τὰ σαλιώνει (τὸ κουτάλι, τὸ στόμα, τὰ δέκα δάκτυλα, τὰ τριανταδυὸ δόντια καὶ ἡ γλῶσσα).
- Τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἔχει πέντε κεφαλές, τέσσαρες ἀναπνοές, εἴκοσι ἄκρα καὶ ἑνατὸ δακτύλου (νεκροφόρα μὲ τέσσαρες βαστάζους).

γ) Λογοπαίγνιο:

- Κικιρίκου.
- Τί χαλεῖς πέτεινε;
- Μοῦ ἔκοφαν οἱ γύφες τὴν οὐρά.
- Οἱ γύφες ποῦ εἶναι;
- Πῆγαν γιὰ ξύλα.
- Τὰ ξύλα ποῦ εἶναι;
- Τὰ ἔκαψε ἡ φωτιά.
- Ἡ φωτιά ποῦ εἶναι;
- Τὴν ἔσβυσε ἡ βροχή.
- Ἡ βροχή ποῦ εἶναι;
- Τὴν ἤπιαν τὰ πουλιά.
- Τὰ πουλιά ποῦ εἶναι;
- Πάνω στὸ δένδρο.
- Τὸ δένδρο ποῦ εἶναι;
- Τὸ ἔκοψε ὁ Χότζιας.
- Ὁ Χότζιας ποῦ εἶναι;
- Ἐφαγε ρεντζίτικο φωμί (εἶδος σιταροῦ ποῦ τρῶνε μόνο τὰ ζῶα) καὶ πέθανε.

δ) Ὁ διάλογος τῶν δακτύλων:

- Ἀντίχειρας: Πεινασάμε.
- Δείκτης: Τί νὰ φάμε.
- Μέσος: Ὅτι μᾶς ἔδωσα ὁ θεός.
- Παράμεσος: Πάμε νὰ κλέψουμε.
- Μικρός: Μαρτυρῶ (καὶ τοῦ κόψανε τὸ κεφάλι γι' αὐτὸ εἶναι μικρός).

ε) Ἀριθμητικά:

- Ἔνα. Ἔνας εἶναι ὁ θεός.
- Δύο. Κοσμάς καὶ Δαμιανός.
- Τροῖα. Πατήρ, υἱός καὶ ἅγιον πνεῦμα.
- Τέσσερα. Τὰ μαλλιά σου ξέστερα.
- Πέντε. Πάρε τὸ κερὶ καὶ φέγγε.
- Ἐξη. Πές τοῦ πιδάρηκα Ἀλέξη νὰ πλέξει.
- Ἑπτὰ. Ἐρτάφυχα εἶναι τὰ γατιά.
- Ὀκτώ. Νὰ φᾶς εναν φόριο κοντικό.
- Ἐννιά. Ποῦ τὴν βρήκα τέτοια πεθερά.
- Δέκα. Νὰ παντρευθεῖς καλὴ γυναίκα.

στ) Λέξεις ποσότητας:

Ἔνα σπυρί, μιὰ σταλιῆ, ἕναν κόμπο, κάμποσο, ἕνα βουνό, ἕνα σωρό, μιὰ ἀγκαλιά, ἕνα μάτσο, μιὰ χεριά, ἕνα φόρτωμα, μιὰ μεριά γουμαρίσια, μιὰ χούφτα, ἕνα πλόχειρο, μιὰ κουταλιά, μιὰ μύτη, ἕνα τίποτε, δύο δάκτυλα ἢ μιὰ βουκέντρα ἢ λιός, μιὰ ὀργιά, μιὰ σπιθαμὴ ἄνθρωπος, κόμπο-κόμπο, κόσμος, μυρμίγκι.

ζ) Διάρροια:

- Γιατί πήγες καὶ εἶπες καὶ ἔλεγες καὶ πῶς ἔβαλα φωτιά στὸ πηγάδι; (Εὐκαιρία γιὰ καυγὰ ἀνάτσια).
- Ὁ Γεώργιος τὸ καλὸ παιδί καὶ τὸ ἄξιο παληκάρι ποῦ σκότωσε τὸν μύρμιγκα μὲ τὸ δεξιὸ ποδάρι (εἰρωνικό).

η) 'Ονδματα ζώνων

α) Βώδια: Καράς, Ηελίσσης, Σαββάτης, Κοκκίνης, Μαυρομάτης, Μετέλης, Μπαλής.

β) Γίδια: Γιδέσα, Φλώρα, Κανούτα, Κόρηπα, Λιάρα, Σιούτα, Τσέφελη, Ζούνα, Τσιράπω, Ρώσια, Μπάλια, Σηλαρίνω, Παρδάλλω, Μπαλέτσα, Πέρδικα, Μπάρτζα, Λούδου, 'Αράπα.

γ) Πρόβατα: Λάϊα, Μπέλα, Βάκρα, Καλέσιω, Μούσχουρη, Μουντζούρω, Κότσιανη.

δ) Σκυλιά: Ματιάνω, Νταβέλης, Μαρκαντίνι, Μπίλης, Μπίλω, Μπιρμπίλης, Καρβούνης, 'Αράπης, 'Ιρμα, Βίτσιος, Καρπούζης, Περδίνω, Βέλλιος, Γιεσσούλης, 'Επιτωρ, Μαντζιάρι, Μπόμπης, Μαρίνα, 'Ιρα, Κοράνης, Καλέσης, Φλωρίνω, Τσάπης, Γιουντράνης, Κοκκίνης, Ρόζα, Ριρίνα, Σπίθα, Μαντζούρης, Κολοβός, 'Αζώρ, Φαρμάκης, Φιντέλης, Λίζα, Μπάλιος, Πατούνης, Τέτσιος, Βέσιος, Τζέπω, 'Αράπω, Ραμαντίνι, Πέριω, Πίτσιος, Κεμάλ, Ντόντους, Τζάνι, Μάτω, Μοϋργιος, Σουλτάνα, Μπλάι.

ε) Μουλάρια: Ρούσα, Σίβα, Μάρκος, Ντουρής, Φούλα, Ψαρής.

θ) Προσταγές σε ζώα.

Ούστ (στόν γαΐδαρο νά φύγει), ότς ή πάρ-πάρ ή πρά-πρά (στό μούλαρι νά φύγει), τσίης (στά κασίκια), τίτ (στό σκύλο), τσίτ (στή γάτα), σίου (στίς κόττες), ού (στά γεράκια), ώ (στήν άγελάδα), Κίτσι-κίτσι..νά (στόν γαΐδαρο νά έρθει κοντά), φί-φί-φί-φί ή μάτσιφς, ή πίτσιφς (στή γάτα) ηούτι-ηούτι..νά (στό σκύλο), ηότι-ηότι ή πλί-πλί ή πουρ-πουρ ή ηούλου-ηούλου ή ηλώσ'-ηλώσ' (στίς κόττες), ηούνου-ηούνου ή πίηου-πίηου (στά κουνέλια), ηπίγη-ηπίγη (στό γουρούνη), τσίηα-τσίηα (στά κασίκια), ηρ-ηρ (στά πρόβατα), ητρούηα-ητρούηα (στό μοσχάρι), ηούτσιηα (στόν γαΐδαρο νά σταματήσει) και ήμπρ στό μούλαρι.

ι) Βρυσιές - 'Απειλιές.

θα σου ηόφω ή θα σου ηλαρίσω τά πόδια.

θα σε δέσω ηειροπόδαρα.

θα σε βάλω ηαταβαλάδα.

θα σε ηετσοηόφω.

Νά σε βράσω ηατόηορφα.

θα σε ηλευριτώσω.

θα σε στίφω.

θα σε φαηηιώσω.

θα σε ηάνω τόπη στό ξύλο.

θα σε ηάνω μαύρο στό ξύλο.

θα σε ηάνω νά μην σημώνεσαι από ηαταή.

θα σου άστράφω ηαημιά νά είναι όλη δική σου.

θα σου ρίξω ηονένα χέρι ξύλο.

θα σε ηερμετήσω.

θα σε στρεμματίσω.

θα σου σπάσω τά ηούτρα.

θα σου βγάλω τά άντερα έξω.

θα σε χτυπήσω σαν χταπόδι ηαταή.

θα σε ηαποτεινάξω.

θα σου σπάσω τά ηόηηαλα ένα-ένα.

θα σου ηετρήσω τά ηλευρά.

θα σου ρίξω ηαημιά ηουνιιά που νά είναι όλη δική σου.

θα σε ηαραχώσω.

θα σου ρίξω της ηρονιās σου.

θα σε ηάνω ηιδόγηο.

θα σε ηηαβιάσω.

Θά σοῦ φιλῶ τὸν τάφο σου ἢ τὴν κῆσα.
Θά σοῦ ριζῶ καμμιά πού θά σοῦ ἔρθει ὁ
οὐρανός σφονδύλι.
Θά σοῦ σφυρίζω καμμιά νά μὴν ξέρεις
ἀπό πού σοῦ ἦρθε.
Θά σοῦ ἀστράψω καμμιά πού θά βγάλουν
φωτιές τὰ μάτια σου.
Θά σέ ζετομαρίσω.
Θά σοῦ βγάλω τὰ μαλλιὰ τρίχα-τρίχα.
Θά σοῦ στρίψω τὸ λαρύγγι.
Θά σέ μεταλάβω.
Θά σέ βαπτίσω.
Θά σέ κρεμάσω ἀνάποδα στόν πλάτανο.
Θά σέ τυλίξω σέ μιὰ κόλλα χαρτί.
Θά σέ βάλω καταή νά φάνε τὰ μοῦτρα σου
χῶμα.
Θά σοῦ σπάσω τίς μύτες.
Θά σοῦ ρουφᾶξω τίς μύτες αἱματα.
Θά σέ μεσοκόψω.
Θά σέ διπλαρώσω μέ τὴν κλίτσα.
Θά σέ ξεκοιλιᾶσω.
Θά σέ κάνω μέ τὰ κρεμυδάκια.
Θά σοῦ βάλω τὰ δυό πόδια σ' ἓνα
παπούτσι.
Θά σοῦ πρίξω τὸ μῖτι.
Θά σοῦ βγάλω τὰ αὐτιά.
Θά σοῦ βάλω περδικλωσιὰ καί θά σέ
γυρεμήσω καταή.
Θά σέ ἀραλοκόψω.
Θά σέ πᾶω παρακάτω (στό δυναστή).
Θά σέ γιρλώσω.
Θά σέ κάρυδώσω.
Θά σέ κάνω τούμπανο στό ξύλο.
Θά σέ σκάσω καταή σάν γαλατοκόζινο.
Θά σοῦ ριζῶ κανέναν κατακέφαλο.
Θά σέ κάνω δυό παράδες.
"Αἰ κουρέφου.
Θά μοῦ κάνεις τὰ τρία δύο.
'Απ' νά σέ κάψει ἡ ἀστραπή.
Καμμιά οὐργή νά σοῦρθεῖ.

Τὸν κακό σου τὸν καιρό καί τὸν
ἀνάποδό σου τὸν χρόνο.
Νά φᾶς καί νά σέ κόψει γαῖμα καί
κόκκοιο.
Νά σέ πιάσουν οἱ κατάρεις τῆς
μάννας σου.
'Απ' τὸ θεό νά τό βρεῖς.
Νά πέσεις καί νά μὴν σηκωθείς.
Τῆς φώναζε τὰ σκούπια.
Μάζωμα τοῦ κόσμου.
'Απ' νά μὴν ζημερωθεῖς.
Καμμιά μαντότα νά ἀκούσεις.
Εἶδωλο τοῦ κόσμου.
Τομάρι τοῦ σκυλιοῦ.
Νά σέ πάρει ὁ γυρεμός.
Φτοῦ νά χαθεῖς χαμένο κορμί.
'Απ' νά σοῦ ξεραθοῦν τὰ χέρια.
Κοιός φόφος νά σέ μάσει.
'Ορνιο μέ τὸ τέκνο σου.
Ντίπ ζλάπι εἶσαι.
Μουλόημα τοῦ κόσμου.
Νά σέ πάρει ὁ διάβολος.
Μποῦμπαρο τοῦ διαβόλου.
Κάτσε στά αὐγά σου νά μὴν γίνουμε
ἀπό δυό χωριά.
'Απ' νά σοῦ πάρει ὁ διάβολος
τὸν πατέρα.
Νά μὴν ζημερωθεῖς.
Σκουνταμάρα καί τυφλαμάρα καί
ἀπό τὴν ἄλλη μεριά.
Μοῦ ἔσπισες τὸ κεφάλι μέ τίς
φωνές σου.
Θά σέ κάνω πόρτα γιά τὸν χειμῶνα.
Μᾶσε τὸν νοῦ σου θά κάνεις ὅτι
σοῦ λέω ἐγώ.
Νά μὴν δεῖς ἄσπρη μέρα.
'Απ' νά γίνεις ντέφι.
Καμμιά γιρλίτσα νά σοῦρθεῖ.
Κόψε τὸν λαιμό σου ἀπό ἐδῶ.
Τί μοῦ ἔγινες κολιτσίδα.

Μὴν μοῦ γιανουλάς τὰ μάτια ἔμένα.
Κάνε παρατέρα δέν καταλαβαίνεις
ρωμαίϊνα;
Μπά ζουλιὰ καὶ κόφιμο.
Οὔξ καὶ σιασμός.
Γιούχαλος κακός νά σέ μάσει.
Μὴν μοῦ κάνεις τόν κόνιορα ἔμένα.
Μαῦρο φεῖδι νά σέ φάει.
Ντραγουμάνο σέ βάλαμε ἔσένα στό χωριό;
'Απ'νά μὴν φτάης.
Νά ξεραθεῖς νά σιάσεις.
Εἶσαι περήφανος ἀπό τὰ αὐτιά.
Τί μουρμουρίζεις σάν ὁ κούμπανος στό
μπουκάλι.
Σέ κυραλεύει.
Μοῦ ἔπιασες τὴν ἀνάσα κἄνε παρένει.
"Ἐχεις τὰ αὐτιά σάν τζιαρχόφυλλα.
Τί σκούζεις σάν νά σοῦ βάζουν τὸ
μαχαίρι στό λαυμό;
Νά βράσω τὴν προιοπή σου.
Δέν ἔχεις ἀμάν ἐπάνω σου.
Δέν παίρνεις ἀπό λόγια ἐσύ.
Νά σοῦ βγεῖ ὁ λαιμός καὶ ὁ σβέρκος.
Νά πᾶς νά αέ κυττάξει κανέννας γιατρός.
Δέν πᾶς νά κουβεντιάσεις μέ κανέναν
ἄλλον λέω ἐγώ.
Δέν εἶσαι στά συγαλά σου.
"Αἱ κἄνε κολοτοῦμπες ρέ.
Τί κἄνεις ἔτσι σάν οἱ λύκοι ἀπό τὸ
Ντέντσικο.
Νά μὴν δεῖς ἄσπρη μέρα.
Νά σοῦ κἄτσει τὸ φαῖ στό λαιμό.
Μὴν μᾶς κἄνεις τόν κάργα.
Αὐτός εἶναι σήνω-σήνω κέτσε-κἄτσε.
"Ἐχεις μεγάλη ἰδέα γιὰ τόν ἑαυτό σου.
Εἶσαι ἕνας χάρτας καὶ μισός.
'Απλητιὰ τοῦ κόσμου.
"Οτι πιάνεις πέτρα νά γίνεται.
"Ἐχω ράμματα γιὰ τὴν γούνα σου.
'Απ'οπου νά τόν πιᾶσεις λερώνεσαι.

Εἶσαι φτωχός ἀπό μυαλό.
'Απ'νά πεῖς τὸ φωμί φωμάκι.
Μὴν μοῦ ἀγριεύεις ἔμένα.
Τί φωνάζεις σάν ἀγλί σου.
Μοῦ ἔβγαλες τὰ κάρναλα στίς φωνές.
Μοῦ ἔγινε ἀμάν-ντριμάν.
Μοῦ φίλησε τὰ πόδια.
'Αιδμα δέν βγῆκες ἀπό τὴν
φασκιά σου.
Κέρατο βερνικωμένο.
Οὔ νά χαθεῖς ἀπό μπροστά μου.
Μὴν τὸ σκανιάζεις τὸ παιδί ὠρέ.
Μὴν μοῦ γίνεσαι φόρτωμα.
Μοῦ ἔγινες τσιμπούρι.
Πιρδᾶρι τὸ πᾶς τὸ στόμα.
Χαράμι τὸ τρῶς τὸ φωμί σου.
Τί τραβάω ἀπό σένα ὁ κόσμος
τὸ ξέρει.
Ντίπ δέν τρῶει τὴν καρδιά του.
Γαῖδαρε σαμαρωμένο.
'Απ'νά μὴν σώσεις.
Τὴν κατᾶρα μου νά ἔχεις.
Τὸ θεό μπάρμπα νά "εχεις δέν
γλυτώνεις τώρα ἀπὸ τὰ χέρια μου.
Τί σοῦ ρίχτηκε καὶ δέν
καταβρωμᾶς στό σπιτάκι σου.
Βγάλε τὸ σιασμό.
Μὴν μοῦ μπουτσοιλαῖς ἔμένα.
"Αἱ τράβα νά πνηγεῖς.
Μᾶλωσαν καὶ ἔγιναν σάν τὰ
μαλλιά τῆς τρελλῆς.
"Ἐγιναν μᾶλε-βράσε.
Μὴν μοῦ ἀνοίγεις ἄλλη ζάντζα.
Θά σοῦ τόν κὸψω τόν βῆχα,
Καῖπῶσου ἀπὸ μπροστά μου ὡς πού
νά κλείσω καὶ νά ἀνοίξω τὰ μάτια.
Δέν εἶσαι Χριστιανός ἐσύ ὠρέ;
Τί τρέχεις σα'νά σέ τσίμπησε
στρέκλος.

Δ) ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

"Άγιος Βασίλης

"Άγιος Βασίλης έρχεται από τήν Κεσαρία
βαστάει εικόνα και χαρτί χαρτί και καλαμάρι
τό καλαμάρι έγγραφε και τό χαρτί μιλούσε.
Βασίλη μ'πούθε έρχεσαι και πούθε κατεβαίνεις
από τήνμάνα μ'έρχομαι και στό Σχολιό πηγαίνω.
Κάτσε νά φῆς κάτω νά πιεῖς κάτω νά τραγουδήσεις
και στό ραβδί του ακούμπησε και βλάστησε κλωνάρια
κι'άπάνω στά κλωνάρια του πέρδιες κελαΐδοῦσαν
δέν ήταν μόνο πέρδιες ήταν και χελιδόνια.

Τῶν Χριστουγέννων

Κόλιντα-Μέλιντα Χρηστός γεννᾶται σήμερα,
οἱ ἄγγελοι χαίρονται τά δαιμόνια σιάζουν,
σιάζουν και πλαντάζουν τά σίδερα δαγκάζουν.

Τῆς 25ης Μαρτίου

Βάγγε-βαγγελίζομαι και χαρά μεγάλη
φύγετε κακούδια έλατε καλοῦδια.

Τοῦ Μαΐου

Ὁ Μαῖος μᾶς ἔφθασε ἔμπρός βῆμα ταχύ
νά τόν προῦπαντήσουμε παιδιᾶ στήν ἔξοχή.

Φέρνει τραγούδια και χαρές και χαρές
λουλούδια και ὄροσιᾶ

και μυρωδάτη φορεσιᾶ ὠραία φορεσιᾶ.

Πᾶμε κι'εμεῖς νά πάρουμε-πάρουμε

μῆν χάνουμε καιρό

μᾶς φθάνει ἕνα τριαντάφυλλο

κι'ἕνα κλαδί χλωρό.

Λουλούδια ἄς διαλέξουμε και ρόδα και κρίνα

κι'έλατε νά πλέξουμε στεφάνια μέ ἐκειῖνα

στό Μᾶη πού σήμερα προβάλει στή γῆ.

Τοῦ Λαζάρου

Ἦρθε ὁ Λάζαρος ἦρθαν τά βᾶγια

ἦρθε και τῶν παθῶν ἡ ἑβδομάδα

νά κοπιᾶσετε στήν ἐπιλησία

για να ακούσετε τη λειτουργία.
Κλαίει η Μάρθα και η Μαρία
μέ τα δάκρυα στα μάτια
και φωνάζουν Λάζαρέ μας
Λάζαρέ μας και αδερφέ μας
πούναι ο Λάζαρος ο αδερφός μας
και ο φίλος μας ο γκαρδιακός μας
είναι μέσ' στη γη βαθειά χαμένος
κι' από τούς νεκρούς άμαστημένος.
Δός μας κι' ένα αύγούτσινο
να ποῦμε και του χρόνου
μέ την καλή την Πασχαλιά
μέ τον καλόν τον χρόνο.
*Εδῶ ἔχουν κόρη ὄμορφη
πάσχουν να την παντρέφουν
της δίνουν και τον βασιλιά
της δίνουν και τον ρήγα
δέν θέλει και τον βασιλιά
δέν θέλει και τον ρήγα
μόν' θέλει τό άρχοντόπουλο
μέ τίς πολλές παράδες
πού κοσκινίζει τά φλουριά
και πέφτει άλαγάρα.
Ξενιτεμένο μου πουλί
και παραπονεμένο
η ξενιτειά σε χαιρέται
κι' εγώ ἔχω τον καῦμό σου
τί να σου στείλω ξένε μου
τί να σου προβοδήσω
σου στέλνω μήλο σέπεται
κυδώνι μαραγιιάζει
σου στέλνω και τό δάκρυ μου
ο' ένα λινό μαντύλλι
τό δάκρυ είναι καυτερό
και καίει τό μαντύλλι.

Παπαρούνα

Περπιρούνα τόν ανήφορο
και βροχή τόν κατήφορο
κύριε ρίζε μιá δροσοῦλα
μέσ' στα στήρια τά κριθάρια

και στα μόρφω καλαμπόκια
να φυτρώσουν φοῦντες-φοῦντες
σαν της νύφης τό τσουλούφι
και του νιδόγαμπρου η άρμάτα.

Η κυρά μέ τό κανάτι
και ο θεός μέ τό καρδάρι.

Νανουριστικό

Τάρνα τ' άρνιά στ' άμπέλια
τά κορίτσια στα χωράφια
πάει ο ντραγάτης νατά βγάλει

ΥΡ, ΥΡ, ΥΡ.

Τό κορίτσι μ' θέλει χορό
τά βιολιά δέν είναι ἔδῶ
πήγαν στο Κεράσοσβο.
Νάνι νάνι νάνι νάνι
τό κορίτσι και να κάνει.

Τί ξαυτιά πού ἔχω εγώ
την τήλεύει τό χωριό.

Νάνι ρήγα και πασά

ῶπα ῶπα ῶπαλα

μούσπασες τά κόνιαλα.

Ταρνανά και μπομποπό

τό κορίτσι μ' τό μικρό

Ταχτιρντί και ταχτιρντί

ῶπουρντες ῶπουρντες.

"Όταν πᾶνε στοῦ γαμβροῦ τό σπίτι

"Εβγα πεθερά στη σκόλα

μέ τό μέλι μέ τό γάλα

πεθερά-συμπεθέρα

για τηγάνισε αύγά

φτιάσε καρφοπέταλλα (τηγανίτες)

να φᾶν τά νιδόγαμπρα

κι' ὄλοι οί συμπεθέροι

Της κουλούρας

Ζύμωνε μάϊνω, μάϊνω ζύμωνε

του γιοῦ σου παζιμάδι,

μέ κόνο βάλε τό νερό

μέ γέλια ζύμωνε

και μέ χαρχαλίσματα.

βάλε φωτιά-φωτιά στό φούρνο
μέ σιγισμό μέ λιγισμό
μέ σταυρούλιό καμαρωτόν,
μάϊκω μ'τό δαχτυλίδι σου
ὁ θοδωρῆς τό βαστάει
ὡς ἀργά καί ὡς ταχιά
ὡς πού νά ἔρθει ὁ ἐπίσκοπος
καί νά ἐπισκοπήσει

"Όταν ξυρίζουν τόν γαμπρό

Μάσε μπρέ νονέ μου
μάσε τὰ μαλλιά μου
μήν τὰ πάρουν οἱ ξένοι
καί μοῦ τὰ κάνουν μάγια
μάγια τοῦ σπιτιοῦ μου
καί τοῦ κεφαλιοῦ μου.

Ξυράφια ἀπό τὰ Γιάννενα
καί ἀκόνι ἀπό τήν Ἄρτα.

"Όταν στολίζουν τήν νύφη

Μτύσου στολίσου λιγερή
ντύσου στολίσου κόρη

γιά νά φανεῖς εἰς τόν γαμπρό

κῆπος καί περιβόλι,

ἄγγελοι σέ ζωγράφησαν

τά σγουρά μαλλιά σου.

Στό γάμο

Δρόμο κίνησαν τό δρόμο

τό στενό τό μονοπάτι

βρίσκουν μιά μηλιά στό δρόμο

μέ τὰ μήλα φορτωμένη

κι ἔσκυφα νά πάρω ἕνα

καί ἡ μηλιά ἀπελοήθη

μή πειράζετε τὰ μήλα

τᾶχει ὁ ἀφέντης μετρημένα

καί ἡ κυρά λογαριασμένα

Τῆς τάβλας

Σιοῦνται τὰ δένδρα σιοῦνται

σιοῦνται καί τὰ κλαδιά

σιέται καί ἡ Μαριγούλα

μέ τὰ σγουρά μαλλιά

Τί ἔχεις μουρή Μαριγούλα
μέρα καί νύχτα κλαῖς
καί μένα τῆς μαμῆς σου
γιατί δέν μοῦ τό λές,
τί νά σοῦ πῶ μουρή μάνα
τί νά σοῦ διηγηθῶ
αὐτόν τόν Λευτεράκη
πολύ τόν ἀγαπῶ.

"Ένα λεπτό τό σκόρδο (παιδιό)

"Ένα λεπτό τό σκόρδο γιαῖο-ἀγιαῖο
καί τί θά τό κάνετε γιαῖο-ἀγιαῖο
θέλω νά τό παντρέψω γιαῖο-ἀγιαῖο
καί ποιάνε τῆς δίνετε γιαῖο-ἀγιαῖο
τῆς δίνουμε τήν Νία γιαῖο-ἀγιαῖο
αὐτή εἶναι χαριστά σας
στά μοῦτρα τὰ δικιά σας.
Σᾶς πήραμε σᾶς πήραμε
μιᾶ νύφη στολισμένη.

Μᾶς πήρατε μᾶς πήρατε

μιᾶ γάτα φοφισμένη.

Σᾶς πήραμε σᾶς πήραμε

φλουρί κωσταντινάτο,

μᾶς πήρατε μᾶς πήρατε

βαένι δίψως πάτο.

Ποῦ θά πᾶς κυρά Μαρία (παιδιό)

Ποῦ θά πᾶς κυρά Μαρία

δέν περνᾶς περνᾶς

θά ὑπάγω εἰς τούς κήπους

δέν περνῶ περνῶ

τί νά κάνεις εἰς τούς κήπους

δέν περνᾶς περνᾶς

νά ἰκόψω δυό βιολέτες

δέν περνῶ περνῶ

τί τίς θέλεις τίς βιολέτες

δέν περνᾶς περνᾶς

νά τίς δώσω τῆς καλῆς μου

δέν περνῶ περνῶ

καί πιά εἶναι ἡ καλή σου

δέν περνᾶς περνᾶς

ἡ καλή μου εἶναι ἡ Ρέα δέν περνῶ περνῶ.

Ἀντάρτινα

Φάγε φασόλια καί φακές
κουρκούτι δίχως ἄλας
γιάρ γιάρ γιαραμιάς.

&

Φεύγουν τὰ ἀδέρφια μας
πᾶνε στὸν πόλεμο
σημαία ὑψώνουνε
κι ἀναχωροῦν.

Κι ἂν δέν γυρίσω ἀπὸ τὸν πόλεμο
θάναι γιὰ σένανε τιμὴ περισσή.

&

Στὴν μάχη ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα
σάν μᾶς βλέπει τρομάζει ὁ ἐχθρὸς
βάζουν ὄλμοι ἀεροπλάνα πυροβόλα
μά ἡ ὄρμη μας δέν παύει ἐμπρός.

&

Ἀντηχοῦν σπὸ Γράμμο τὰ τραγοῦδια
ξημερώνει πάλι λευτεριά
στ' ἄρματα στ' ἄρματα ἐμπρός στὸν ἀγῶνα
γιὰ τὴν πατρίδα μας καί τὴ λευτεριά.

&

Ἀντάρτες βγήσαν πάνω στὰ ψηλά βουνά
οἱ δημοκρατικοὶ παλεύουνε μέ πίστη
γιὰ δίκαιο ἀγῶνα ἐλεύθερη πατρίδα
ἀνεξαρτησία καί τιμὴ.

Μέ ἀρχηγὸ γενναῖο στρατηγὸ τὸν Μάρκο
οἱ ἄνδρες τὰ παιδιά γυναῖκες νέοι γέροι
εἶναι ὅλη ἡ Ἑλλάδα συμφιλιωμένη
καί παλεύουν τώρα ὅλοι μαζί.

&

Τρακτέρια μηχανές ἀνοίξανε πληγές
ἀφοῦ κέθε ἐχθρὸς συντριβεῖ τσαιισθεῖ
καί ἐλεύθερος ἐσύ προχωρεῖς πάντα ἐμπρός.

&

Οἱ Ἐλασίτες τοῦ παλιοῦ ΕΛΑΣ
στά σπίτια τους δέν πρέπαι νά καθίσουν,
τὸν ὄρκο πού ἔχουν δώσει στὸ λαό,
φωνάζει ὁ λαός νά συνεχίσουν
τὸ στάγερ θά ἔχω πάντα συντροφιά.

&

Εἴμαστε ἀετόπουλα μέ φλογερὴ καρδιά
τὸν Παῦλο δέν τὸν θέλουμε φασίστα
(βασιλιά.

Ὡ Ἑλλάδα πατρίδα μας γλυκιὰ
γιὰ σένα θά πεθάνουμε καί γιὰ τὴ
(λευτεριά.

Ἀντάρτη μου τὸ δίκιοχο
μὴν τὸ πολυστραβώνεις
γιατί ἀκουμπᾶ στὸ φρεῖδι σου
τὸν Ζέρβα θανατώνεις.

&

Κι ὁ Σοφούλης μέ τὴν πίπα
ἔκανε κι αὐτὸς μιὰ τρύπα
μέσα στὸ νερό βρέ τὸν τρομερό.

&

Γειά σου ἀντάρτη μου χρυσέ
νηστικέ ἐυπόλυτε
τὸ ντουφέκι πού κρατᾶς
μπουραντάδες κυνηγᾶς.

&

Μέ τὴ χρυσὴ τῆς νιότης πανοπλία
τὸ θάρρος τὴν ὄρμη τὴ λεβεντιὰ
τραβᾶμε στὸν ἀγῶνα γιὰ θυσία
γιὰ τὴν πατρίδα καί τὴ λευτεριά.

&

Μέ καρδιά ἀπὸ τόλμη γεμάτη
μέ ματιὰ πού ἀστράφτει ἡ ὄρμη
τὸ καθῆκον του ὁ ἀντάρτης μας κάνει
ὅπου χρέος σεμνὸ τὸν καλεῖ.

&

Χίτες καί μπουραντάδες νανοῦμ νανοῦμ
χίτες καί μπουραντάδες ζοῦμ τριαλαρό
στά σπίτια τους θά πᾶνε
κάπα κάπα ἔφιλον κοῦκου κοῦκου ε.

&

Λευτεριά πιὸ καλύτερη κι ἀπ' τὴ ζωὴ
μέ ἐνωμένη φωνὴ ἡ Ἑλλάς ἀναρρωνεῖ
ἔξω τοῦ Τρούμαν ἢ σιλαβιά
ἢ θάνατος ἢ λευτεριά.

&

Ε) ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

α) Τά δυό θεριά.

Ήταν κάποτε τά πολύ παλιά χρόνια ἐκεῖ ψηλά στό βουνά τῆς Πίνδου ἕνας ἀρσενικός δράκος πού ἔβγαζε φωτιές ἀπό τό στόμα του. Εἶχε δυό μάτια τετράγωνα καί μεγάλα σάν παράθυρα καί δυό αὐτιά σάν γάστρες. Σαράντα ὀργιές ἦταν τό μῆκος του καί ὄλο τό σῶμα ἦταν σκεπασμένο μέ λέπια σάν οἱ πλάκες τῆς στέγης. Καί τά νύχια του πού ἔσκαβε τό χῶμα καί τό ἔτρωγε ἦταν σάν φτυάρια. Κριτσάνιζε τίς πέτρες καί κατάπινε ὀλόκληρα δένδρα. Ὅπου πατοῦσε ἡ γῆ βούλιαζε καί μέ τήν οὐρά του ἀνοίγε λακκώματα. Τσιόνα-τσιούνα ἀκούγονταν μέρα-νύχτα τά πατήματά του στό βουνό σάν νά ἔχτιζαν οἱ μαστόροι τῷ ἔχο. Σηκώνονταν ὄρθιο στό μπροστίνά του πόδια καί ξεκάρφωνε τά ἀστέρια ἀπό τόν οὐρανό καί τά πετοῦσε μακριά νά σπάσουν καί τά ροιάνιζε ὕστερα σάν καρύδια. Πηδοῦσε ἀπό βουνό σέ βουνό καί γιά νά ζαπλώσει ἔσκαβε μέ τήν οὐρά του τά λαγιάδια καί ἔφτιαχνε γαλισταριές καί κάμπους μεγάλους. Εἶχε τό σπίτι του μέσα σέ μιᾶ τεράστια σπηλιά στό βράχια καί ὅταν ροχάλιζε γίνονταν σεισμός. Τόν χειμῶνα ναρκώνονταν σκεπασμένο μέσα στό χιόνια. Γιά νά σκοτωθεῖ αὐτό τό θεριό ἔπρεπε νά τοῦ ρίξουν στό στόμα τήν ὥρα πού κοιμόταν 800 ὀνάδες σίδηρο, οὔτε ὀνάμι παραπάνω ἢ παρακάτω.

Ήταν ὅμως καί ἕνα ἄλλο θεριό πού ἔμοιαζε μέ σαλαμένδρα, μέ μουστάκι, μιᾶ ἀγκυλίτσα, κίτρινο χρυσο στή ράχη του, μέ τρίχες πυρόξανθες, μεγάλες ἴσια μέ τόν πιττοπλάστη καί κολοβό. Ἡ κοιλιὰ του ἦταν μαύρη πίσσα καί γλοιώδης. Στήν ράχη του εἶχε δύο χρυσόμαυρα φτερά σιληρά σάν νά τά πελέκησαν μέ τό κοπίδι. Στά πόδια του εἶχε μεμβράνες σάν πέντε ὀμβρέλλες μαζύ. Ἀπό τό στόμα του ἔβγαине μιᾶ μπόχα ὄλο μούχλα καί ὑγρασία. Εἶχε καί δυό μεγάλα κέρατα στό κεφάλι καί τά μάτια του ἦταν μισά μαῦρα μισά κίτρινα καί μεγάλα σάν ταψιά. Στό μέτωπο εἶχε ἕναν ἄσπρὸ σταυρό καί τά ρουθούνια του ἦταν σάν πηγάδια. Ψηλά στό κεφάλι εἶχε ἕνα λοφεῖο σάν οὐρά παγωνιοῦ καί ἕνα ἀτσαλιένιο ράμφος σάν νασμάς. Εἶχε τί σπίτι του μέσα στή Δρακόλιμνη στήν κορυφή τοῦ Σμόλινα. Κάποτε αὐτό τό θεριό ἔφαγε 400 πρόβατα καί τό νερό στόν Βουρκοπόταμο πού συγχοινωνεῖ μέ τήν δρακόλιμνη καί βγαίνει γαλάζιο ἀπό ἕνα κεφαλάρι ἔγινε κατακόκκινο καί ὕστερα στέρεφε γιατί βούλωσε τό λαγούμι ἀπό τά μάλλιά (πλοιάρια) τῶν προβάτων πού ἔφαγε. Γιά νά σκοτωθεῖ αὐτό τό θεριό ἔπρεπε νά τοῦ ρίξουν στό στόμα τίς πάνες ἀπό τίς κοιλιές ἐνενήντα ἐννέα προβάτων.

Ὅταν κάποτε τά δυό αὐτά θεριά ἦταν νά ζευγαρώσουν ἀρχισαν νά

παλεύουν και νά μουγκρίζουν και ταρακουνιόταν όλα τὰ βουνά. "Επιανε τὰ βράχια τὸ ἕνα θεριό και μέ ὑπεράνθρωπη δύναμη τάπετοῦσε στὸν οὐρανὸ και σκοτείνιαζε ὁ ἥλιος. Ξερρίζωνε ἀρηνιασμένο τὰ δένδρα τοῦ δάσους και πετοῦσε φωτιές ἀπὸ τὰ ρουθούνια του. Τὸ ἄλλο θεριό εἶχε μιὰ φωνή γοερή, πένθημη και θρηνητική και "αλλοτε μπάσα και βραχνή. "Επιανε τὰ σύννεφα ἀπὸ τίς ἄκρες τους και τὰ ξήλωνε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ και ὕστερα τὰ πατήκωνε και τὰ ἔκανε μπάλες μεγάλες και ἀσήκωτες. Τίς πετοῦσε κατόπιν μέ λύσσα στὸν κάμπο και ξεδιπλώνονταν και περνοῦσε στήν ἀντάρα χωρίς νά τὸ βλέπε κανείς. Και ἄλλοτε ἔστιβε τὰ σύννεφα και ἔπινε τὸ νερό τους και ὕστερα τὸ ξερνοῦσε στὰ λακκώματα και φούσκωνε τὸ ποτάμι καλοκαίρι μήνα. Καθὼς ἀκουγε τὸ γοερό κλάμα τὸ ἄλλο θεριό ὀσμίζονταν τὸν ἀέρα και χτυποῦσε τὴν οὐρὰ του στὸ χῶμα και κουνιόταν ἡ γῆ. "Επιανε στὸν ἀέρα τίς τεράστιες μπάλες ἀπὸ τὸ χιόνι και τίς ἔκανε βροχή μέ τὴν ἀνάσα του. Ἡ μάχη αὐτὴ κράτησε σαράντα μερόνυχτα. Ὑστερα ἔγινε ἡσυχία και τὰ δυὸ θεριὰ λούφαξαν ναρκωμένα στίς σπηλιές τους.

Λένε πὼς κάποτε ἦρθαν στὸ χωριὸ νά τὸ ληστέψουν κάτι κακοὶ ἄνθρωποι. Κρατοῦσαν ρόπαλα στὰ χέρια τους και ἀναμμένους δαυλοῦς. Στὰ κεφάλια φοροῦσαν σκούφιες και μαντύλλια, εἶχαν μαῦρες γενιᾶδες, ἦταν ξεμπλετωμένοι και τὰ ροῦχα τους ἦταν ξεσχισμένα και φοροῦσαν τρύπια παπούτσια. Ἦρθαν νά κλέψουν τὸ χωριό, νά πάρουν δούλους τοῦς κατοίκους του, νά κλέψουν τὰ ζῶα και τὰ τρόφιμα και ὅτι ἄλλο εἶχε ὁ κόσμος στὰ σπίτια τους, νά σφάζουν και νά φύγουν ὕστερα στίς σπηλιές τους νά κρυφθοῦν. Ὅταν τὸ ἔμαθε ὁ κόσμος φοβήθηκε πολὺ και ἀμπαρώθηκαν στὰ σπίτια τους. Κανείς δέν μπορούσε νά νικήσει τοὺς κακοὺς γιατί ἦταν πολλοὶ και ἄγριοι. Ἐρχονταν λοιπὸν σινοφτὰ μέσα ἀπὸ τὸ δάσος και τὰ λακκώματα και πλησίαζαν στὸ χωριό.

Ἦταν τότε ἕνας βοσκὸς πού σκέφθηκε νά πάει στὸ βουνὸ νά ζητήσει βοήθεια ἀπὸ τὰ θεριὰ. Γιατί ὁ βοσκὸς αὐτὸς ἦταν φίλος μέ τὰ θεριὰ. Τὰ ἀγαποῦσε γιατί δέν ἀφημαν τοὺς λύκους και τίς ἀρκοῦδες νά φάνε τὰ πρόβατὰ του. Συχνὰ τοὺς πήγαινε γάλα στὰ καρδάρια στίς σπηλιές πού κάθονταν. Ἀνέβηκε λοιπὸν καβάλλα σ' ἕνα γρήγορὸ ἄλογο και ἄρχισε νά τρέχει καλπάζοντας στὸ δάσος. Ὅταν ἔφθασε στὸ βουνὸ βρῆκε τὸ ἕνα θεριὸ νά κοιμᾶται. Ἄρχισε τότε νά τοῦ σφυρίζει και νά τὸ σκουντᾶ νά ξυπνήσει. Θεριὸ ξύπνα τοῦ ἔλεγε, θέλω κάτι νά σοῦ πῶ. Μέ τὰ πολλὰ ξύπνησε τὸ θεριὸ και ἀνοιγόκλεινοντας τὰ μάτια του βαρυεστημένα ἀνασηκώθηκε ἀπὸ τὴ θέση του. Ὅταν εἶδε μπροστὰ του τὸν βοσκὸ νόμισε πὼς τοῦ ἔφερε γάλα νά πιεῖ και ἀπλωσε τὸ πόδι του νά τὸν χαιρετήσκει. Θεριὸ, λέει τότε ὁ βοσκὸς, ἦρθαν οἱ κακοὶ στὸ χωριὸ μας νά μᾶς κλέψουν. Ἐλα γρήγορα νά μᾶς βοηθήσεις νά τοὺς νικήσουμε. Ὁ ἀρχηγὸς τους μάλισσα εἶπε πὼς θά ἔρθει ὕστερα στὸ βουνὸ νά πάρει τὰ πρόβατὰ μου και νά σκοτώσει κι ἑσένα. Χά, χά, χά, ἔκανε τότε τὸ θεριὸ και ἀντήχησαν ὅλα τὰ λακκῶματα. Ἐμένα δέν μπορεί νά μέ νικήσει κανείς. Ἐρχομαι ἀμέσως, νά κάνω λίγη γυμναστική πρῶτα ὅμως, νά συνέλθω

από τόν ύπνο. Σέ λίγο θά δεῖς τί ἔχουν νά πάθουν οἱ κακοί. Τά παλιά χρόνια τά θεριά μιλοῦσαν ὅπως οἱ ἄνθρωποι καί ἀγαποῦσαν ὅλους τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους καί προπαντός τά μικρά παιδιά.

Φεύγει τότε ὁ βοσκός καί πηγαίνει καί στό ἄλλο θεριό. Φθάνει τρέχοντας στή Δρακόλιμνη καβάλλα στό ἄλογό του καί βάζοντας τά χέρια του χωνί στό στόμα ἄρχισε νά τό φωνάζει. Πέταξε καί μερικές πέτρες στή λίμνη ὡς πού ξαφνικά βλέπει ἕνα τεράστιο κεφάλι νά ξεπροβάλλει καί ἀναιατώθηκαν τά νερά σάν νά ἔγινε τρικυμία. Τότε ὁ βοσκός τοῦ εἶπε ποιός εἶναι καί τί θέλει καί τό θεριό θύμωσε πολύ ὅταν μάλιστα τοῦ εἶπε πώς οἱ κακοί θέλουν νά σφάζουν καί τά πρόβατά του γιατί τοῦ ἄρεσε πολύ τό γάλα πού τοῦ ἔφερνε ὁ βοσκός. Μήν φοβάσθε τοῦ λέει, θά κάνω μερικές βουτιές στό νερό νά ξυπνήσω καλά καί ἔρχομαι ἀμέσως. Τότε ὁ βοσκός ἔφυγε χαρούμενος καί ἐπιστρέφοντας στό χωριό τοῦ εἶπε τά εὐχάριστα νέα.

Οἱ κακοί ἐν τό μεταξύ ὄλο καί πλησίαζαν στό χωριό. Ξαφνικά ὅπως ὄλος ὁ κόσμος ἦταν στήν πλατεία μαζεμένος καί ἔτρεμε ἀπό τόν φόβο του ἀκούγεται μιὰ βοή στόν οὐρανό καί σέ λίγο φάνηκαν νά πηδοῦν ἀπό βουνό σέ βουνό τά δύο θεριά καί νά κατευθύνονται σ' ἄλλο χωριό. Ὁ κόσμος ἄρχισε νά παίρνει κουράγιο. Οἱ κακοί μόλις εἶδαν τά θεριά ἄρχισαν νά τρέχουν παλαβωμένοι καί νά κρύβονται πίσω ἀπό τοὺς βράχους καί τά δένδρα γιατί ἤξεραν πώς τά θεριά δέν ἀστειεύονται. Δέν πρόλαβαν ὅμως. Ἀμέσως τό ἕνα θεριό ἄρχισε νά βγάζει φλόγες ἀπό τό στόμα του καί νά καίγονται τά δένδρα καί οἱ κακοί μαζί. Τό ἄλλο θεριό πού εἶχε ρουφήξει ὄλο τό νερό τῆς Δρακόλιμνης φύσηξε μιὰ φορά μέ τά ρουθούνια του καί ἀμέσως ἔγινε ἕνα μεγάλο ποτάμι στό δάσος καί ἔπνηξε τοὺς κακοὺς. Μερικοὶ ὅμως πού ἤξεραν κολύμπι γλύτωσαν. Τούς πιάνουν τότε τά θεριά ἕναν-ἕναν σάν βρεγμένες γάτες καί τοὺς πετοῦσαν μακριά σάν νά ἔπαιζαν μπάλα. Οἱ κακοὶ φώναζαν καί ἐνλαιναιγαν καί παρακαλοῦσαν τά θεριά νά τοὺς λυπηθοῦν καί ὅτι ἄλλη φορά δέν θά τό ξανακάνουν.

Τά θεριά ὅμως ἤξεραν πώς οἱ κακοὶ ἔλεγαν φέματα καί πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ ἀρχηγός τους. Γι' αὐτό μόλις τόν ἀνακάλυψαν πίσω ἀπό κάποιο βράχο μέ βρεγμένο τό πανταλόνι του ἀπό τόν φόβο τόν πιάνουν ἀπό τό τσουλούφι καί ἀφοῦ τόν ἔφεραν μερικές γῦρες νά ζαλισθεῖ τοῦ δίνουν μία καί βζν.. φεύγει-φεύγει-φεύγει καί πάει καί σιαλώνει στό φεγγάρι καί φώναζε μαμά ἔλα νά μέ κατεβάσεις. Εὐτυχῶς γι' αὐτόν ἦταν μισοφέγγαρο ἐκείνη τῆ μέρα καί ὅπως ἦταν σιαλωμένος στή μύτη τοῦ φεγγαριοῦ σχίσθηκε τό πουκάμισό του καί πέφτει-πέφτει-πέφτει σάν κομίτης ὡς πού φθάνοντας στή γῆ πάει καί σιαλώνει ἀπό τὴν ζώνη του σ' ἕνα ψηλό δένδρο. Τότε τρέχουν τά θεριά καί ταρακουνοῦν τό δένδρο ὡς πού δέν μπορούσε νά κρατηθεῖ ἄλλο ἐκεῖ ψηλά καί πέφτει μέ τά φρούτα σ' ἕνα πηγάδι πού ἦταν ἀπό κάτω καί ἔβγαζε μπουρμπουλίθρες. Ἀμέσως τά θεριά ρίχνουν ἕναν κουβά στό πηγάδι καί τόν

βγάζουν έξω με τὰ νερά νά στάζουν από τὰ παντζάρια του. Τόν πιάνουν ύστερα τὰ δυό θεριά καί τόν στίβουν σάν σφουγιαρόπανο καί τόν κρεμοῦν με τὰ μανταλάκια στό σχοινί τῆς μπουγάδας νά στραγγίσει. "Υστερα τὰ θεριά, ἐπειδὴ ἦταν ἀκόμη θυμωμένα, τοῦ δίνουν μιὰ κλωτσιά καί πάει πάλι ψηλά καί φώναζε γιάουτς, ὡς πού πέφτοντας πάει καί χώνεται σέ μιὰ καμινάδα καί γίνεται μουντζούρης ἀπό τίς κἀπνες. Ἀλλά δέν τοῦ ἔφθανε αὐτό. Ἀπό κάτω ἀπό τὴν καμινάδα ἦταν ἕνα καζάνι με βραστό νερό καί πέφτει μέσα καί γίνεται σούπα.

Τότε πιά ξεθύμωσαν καί τὰ θεριά καί ἄρχισαν νά γελάνε. Καί τόν παρέδωσαν στούς χωρικούς τόν ἀρχηγό νά τόν κάνουν ὅτι θέλουν. Τόν δένουν τότε μερικοί ἄνδρες με ἕνα σχοινί καί ἀφοῦ τόν κρέμασαν ἀπό τὸ ἕνα πόδι σ' ἕνα μπαλιόφι πήγαιναν τὰ παιδιὰ καί τόν γαργαλοῦσαν με τίς πσουκνίδες ὡς πού ξεράθησαν ἀπό τὰ γέλια με τὰ πηδήματα πού ἔκανθ. "Υστερα τόν δένουν πίσω ἀπό ἕνα μουλάρι πού ἄρχισε νά καλπάζει καί ὁ καιὸς σβερνίζονταν στό χῶμα ὡς πού σιάλωσε σ' ἕναν φράχτη καί ἐκεῖ πετάγεται ἕνας ἄγριος σκύλος καί τόν ἔκανε μπριζόλες. Τότε πιά εἶπαν ὅλοι ὅτι εἶναι ἀρκετά αὐτὰ πού ἔπαθε γιά νά βάλει μυαλό καί ἀπεφάσισαν νά τόν πετάξουν στό ποτάμι. Καί τὸ νερό τόν πῆρε μακριά ὡς τὴ θάλασσα ὅπου τόν εἶδε ἕνας καρχαρίας καί τόν κατάπιε. "Ἄλλοι λένε πῶς με τὸ μαχαίρι πού εἶχε στή ζώνη του κρημμένο ἀνοίξε τὴν κοιλιά τοῦ καρχαρία καί με ἕνα καράβι ἔφυγε μακριά στὸν Ὠκεανό καί ὅτι δέν πρόκειται νά ξαναγυρίσει. "Ἄλλοι πάλι λένε πῶς τόν εἶδε ἕνας αἰτός νά παλεύει με τὰ κύματα καί τόν λυπήθηκε καί τόν πῆρε στή σπηλιά του στό βουνό καί ὅτι τώρα ἔγινε καλὸς ἄνθρωπος.

Τότε ὅλος ὁ κόσμος καί τὰ παιδιὰ φώναζαν ζήτηστέ τὰ θεριά καί τὰ χειροκροτοῦσαν πού τοὺς ἔσωσαν ἀπὸ τοὺς κακοὺς. Μάζεψαν ὕστερα τρῶφημα καί τὰ ἔδωσαν στὰ θεριά νά τὰ εὐχαριστήσουν καί ὅλοι χόρευαν χαρούμενοι. "Ὅσοι καιοὶ γλύτωσαν τοὺς ἐπιπέφαιχμαλώτους καί ἀφοῦ τοὺς ζύρισαν τὰ γένια καί τοὺς ἔδωσαν καινούργια ροῦχα τοὺς ἔστειλαν στό Σχολεῖο νά μάθουν γράμματα καί νά γίνουν καλοὶ ἄνθρωποι κι' αὐτοί. Ἀπὸ τότε δέν ξαναἦρθαν ληστὲς στό χωριό. Κι' ὅλοι πέρασαν καλά κι' ἐμεῖς καλύτερα.

β) Ἡ κυρὰ Μάρω καί ὁ κύρ Νικόλας.

Ἦταν Χριστούγεννα καί τὸ χιόνι ἦταν στρωμένο παντοῦ στὰ βουνά. Ἡ κυρὰ Μάρω (ἀλεπού) καί ὁ κύρ Νικόλας (λύκος) ἀναγκάσθηκαν νά κατεβοῦν ἀπὸ τὸ δάσος κοντὰ σ' ἕνα χωριό γιά νά βροῦν τίποτε νά φάνε. Κρύφθηκαν πίσω ἀπὸ κάτι θάμνους καί συζητοῦσαν με τί τρόπο θά μπορούσαν νά κλέψουν καμμιὰ κόττα ἢ κανένα ἀρνάκι ἀπὸ τὸν σταῦλο ἑνὸς κοντινοῦ σπιτιοῦ χωρὶς νά τοὺς πάρει μυρουδιά ὁ σκύλος.

Ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἔτυχε νά περάσει δίπλα τους ἕνας παπὰς καβάλλα

σ' ένα γαϊδουράκι πού πήγαινε νά λειτουργήσει στό διπλανό χωριό πού δέν είχε παπά. Μόλις τόν είδε ή κυρά Μάρω λέει στόν κύρ Νικόλα: Δέν κάμε κι' εμεῖς νά κάνουμε τούς φάλτες νά πάρουμε καμμιά λειτουργιά πού δίνει ο παπός στους φάλτες; Έτσι καί έκαναν.

Πηδάει όμέσως ή κυρά Μάρω από ένα παράθυρο ενός κοντινοῦ σπιτιοῦ μέσα, ανοίγει τήν ντουλάπα καί πετάει γρήγορα στόν κύρ Νικόλα πού περίμενε από κάτω, δύο κουστούμια, γραβάτες, καπέλλα καί μπαστούνια καί σέ λίγο ντύθηκαν σάν κύριοι άγνωριστοι. Έβαλαν καί στά πρόσωπά τους μπόλικο άλεύρι για νά μήν φαίνονται οί τρίχες τους, βρῆκαν καί ένα γαϊδουράκι στό σταῦλο πού τό έλεγαν Ντέη καί ξεκίνησαν καί αὐτοί καβάλλα για τό διπλανό χωριό.

Μόλις τούς είδαν οί χωρικοί πού πήγαιναν πρωϊ-πρωϊ τίς λειτουργίες τους στήν εκκλησία χάρηκαν πολύ γιατί δέν υπήρχαν άλλοι φάλτες στό χωριό τους. Όλοι τούς χαιρετοῦσαν μέ σεβασμό καί τούς έβγαζαν τά καπέλλα τους. Καλημέρα σας, καλημέρα σας άπαντοῦσαν μέ μιá φωνή ή κυρά Μάρω καί ο κύρ Νικόλας καί υποκλίνονταν.

Άρχισε ή λειτουργία μέ τήν κυρά Μάρω άριστερά φάλτη καί τόν κύρ Νικόλα δεξιό καί όλα πήγαιναν μιá χαρά. Σέ μιá στιγμή όμως καθώς ή κυρά Μάρω πήγε νά καθίσει στό στασίδι της ξεκίνησε τό πανταλόνη της από πίσω καί βγήκε έξω ή ούρά της χωρίς νά τό καταλάβει. Ο κόσμος όμως πού παρακολουθοῦσε τήν λειτουργία κάτι κατάλαβε καί άρχισε νά ψιθιρίζει. Κάποιος μάλιστα πού γνώριζε τό γαϊδουράκι του τόν Ντέη, πού τόν είχε πουλήσει στό διπλανό χωριό, βγήκε έξω στό προαῦλιο πήρε τόν Ντέη καί έφυγε νά τόν παραδώσει στήν Αστυνομία. Εὔτυχως εκείνη τήν ώρα έβγαιναν τά "Άγια" καί ο κόσμος ήταν γαλαξίας. Άληλούϊα-άληλούϊα άρχισε ή κυρά Μάρω νά λέει καί κυτοῦσε τόν κύρ Νικόλα ανήσυχη. Δόξα σοι κύριε δόξα σοι άπάντησε ο κύρ Νικόλας όθῆεν άδιάφορος, πού άντελήφθη καί αὐτός ότι κάτι δέν πάει καλά καί ύστερα πρόσθεσε σέ ήχο πλάγιο δεύτερο: Έγώ λέω νά φύγουμε Χριστιανοί πρέν μās πιάσουν οί καντυλοναῦτες. Άμήν, άμήν είπε πάλι ή κυρά Μάρω καί άμέσως μετά: Μας πήραν καί τόν Ντέηηηηη... Τότε μέ ένα σάλτο πετάγεται έξω από τήν εκκλησία ο κύρ Νικόλας φάλοντας άκόμη: Ο σόζων έαυτόν σωθήτω άδερφοί. Πίσω του ή κυρά Μάρω τρέχει καί άκόμη τρέχει λαχανιασμένη.

Καί τώρα τί κάνουμε, λέει άπαγοητευμένος ο κύρ Νικόλας όταν έρθασαν κάποτε στό βουνό. Μά ή κυρά Μάρω είχε τό σχέδιό της. Κρύφθηκαν λοιπόν πίσω από έναν βράχο κοντά στόν δρόμο καί τήν ώρα πού ο παπός επέστρεψε στό χωριό του καβάλλα στόν γαϊδαρο πηδάει από τόν βράχο στά καπούλια ή κυρά Μάρω, χωρίς νά τήν αντιληφθεῖ ο παπός καί μια-μία έβγαζε τίς λειτουργίες από τά τσουβάλια καί τίς πετοῦσε στό δρόμο ένῶ ο κύρ Νικόλας από πίσω τίς μαζευε.

“Όταν έφθασαν στη σπηλιά τους λέει τότε ή κυρά Μάρω: ‘Αφοῦ δέν ήθελαν νά πάρουμε τίς λειτουργιές μέ τόν ιδρώτα μας άναγκασθήκαμε νά τίς κλέψουμε. Καί ό κύρ Νικόλας άπάντησε θυμόσοφα: Αυτή είμαι ή μοίρα μας, νά κλέβουμε.

γ) ‘Ο Τάχας καί ό Χάχας.

Ήταν λέει κάποτε δυό άδέρφια ό ένας πιό χαζός άπό τόν άλλο. “Όταν πέθαναν οί γονεΐς τους τούς άφησαν κληρονομιά νά ζήσουν ένα χωράφι. Μέ τά πρωτοβρόχια τοῦ φθινόπωρου όπως όλος ό κόσμος ξεκίνησαν καί αυτοί νά σκάψουν τό χωράφι τους. Σκέφθηκαν τότε νά τό σπείρουν άλάτι, μακαρόνια, βρασμμένες πατάτες καί τσαρουχόπροκες για νά τίς πουλήσουν.

Φυσικά τίποτε άπ’όλα αυτά δέν φύτρωσε τήν άνοιξη. ‘Απόφάσισαν τότε τήν άλλη χρονιά πού θά τό ξανάσπερναν νά πάνε μέ τά όπλα τους νά φυλάζουν τό χωράφι νά δοῦν τί φταίει καί δέν φυτρώνει τίποτε. Έτσι καί έκαναν.

Μιά μέρα λοιπόν εκεί πού ό τάχας ήταν ξαπλωμένος κάτω άπό ένα δένδρο, έρχεται μιá ακρίδα καί κάθεται στο μέτωπό του. ‘Αμέσως φωνάζει χαρούμενος τόν άδερφό του πού φύλαγε σκοπός καί τοῦ λέει: Νά τό μπούμπαρο πού τρώει τό άλας, ρίζε του μέ τό όπλο. Μήν κουνιέσαι άπάντα ό χάχας. Τόν πλησιάζει λοιπόν προφυλακτικά καί μπούμ τοῦ μπουμπουνάει μιá ντουφεκιά στο κεφάλι καί στη στιγμή ό τάχας γίνεται άγγελούδι καί πάει νά βρεΐ τούς γονεΐς του.

Τρέχει ό χάχας χαρούμενος πού σκότωσε τήν ακρίδα καί φωνάζει στον άδερφό του νά σηκωθεί νά τήν ίδει. ‘Αλλά εκείνος είναι ξαπλωμένος τέζα μαζί μέ τήν ακρίδα. ‘Ξαφνικά μιá άλλη ακρίδα έρχεται καί κάθεται στο δικό του τώρα τό κεφάλι. Δέν χάνει καιρό ό χάχας γυρίζει τό όπλο επάνω του καί τραβάει τήν σκανδάλη. Πρίν όμως πέσει κι αυτός κάτω λέει στον άδερφό του: Τώρα πού σιοτώσαμε τά μπούμπαρα έρχομαι κι εγώ νά ξαπλώσω μαζί σου γιατί ζαλίζομαι.

δ) ‘Ο Χαζούλης.

Μιά φορά καί έναν καιρό ήταν ένα χωριατόπαιδο γεροδεμένο καί δυνατό πού τό έλεγαν χαζούλη γιατί έκανε πολλές γνάφες. “Όταν μεγάλωσε καί ήταν καιρός νά παντρευθει τόν πήρε ή μάνα του νά πάνε σ’ένα χωριό μακριά όπου ήταν μιá όμορφη κοπέλλα καί τοῦ έκαναν προξενιά. Καβάλλησαν δυό μουλάρια καί ξεκίνησαν.

Δρόμο παίρνουν δρόμο αφήνουν καί έφθασαν σ’ένα δάσος πυκνό. Οί λύκοι μούγκριζαν καί οί αρκουδες τριγύριζαν παντού. ‘Ξαφνικά μέσα στη νύχτα είδαν ένα φως μακριά. Δέν πάμε ως εκεί σκέφθηκε ή μάνα του νά περάσουμε τήν νύχτα μας καί αύριο πάλι συνεχίζουμε τό ταξείδι μας; Έτσι καί έκαναν. Περπάτησαν -περπάτησαν ώρες πολλές ως πού έφθασαν σε μιá καλύβα. Χτύπησαν τήν πόρτα νά ποῦνε μέσα καί τούς άνοιξε μιá γριά καιομούτσουνη καί καιμπουριασμένη πού

τούς ρώτησε θυμωμένη τί θέλουν τέτοια ώρα στο σπίτι της. Τῆς εἶπαν τότε φέμματα πῶς ἔχασαν τόν δρόμο καί τήν παρακάλεσαν νά τούς ἀφήσει νά περάσουν τή νύχτα τους στήν καλύβα γιά νά μὴν τούς φάνε τὰ ἄγρια θηρία στό δάσος.

Περάστε μέσα τούς εἶπε τότε ἡ γριά, ἀλλά νά καθίσετε ἡσυχά γιατί ἐγώ ζῶ χρόνια μόνη μου ἐδῶ καί δέν μοῦ ἀρέσουν οἱ πολλές κουβέντες. Τό σπιτάκι ἦταν φτωχικό καί ἡ γριούλα ἔτρωγε φράουλες, βαλανίδια καί χόρτα τοῦ βουνοῦ. Εἶχε ὅμως καί μιά γάτα συντροφιά. Πρίν μοῦν στό σπίτι ἡ μάνα εἶπε στόν χαζούλη νά μὴν μιλάει καθόλου καί νά κάθεται καλά. Καθώς ἔκανε κρυό ἐκεῖνη τή νύχτα ὁ χαζούλης πῆγε καί κάθισε κοντά στό ἀναμμένο τζάκι. Σέ μιά στιγμή ὅμως τὰ ροῦχα του ἔπιασαν φωτιά ἀπό τὰ κάρβουνα καί καίγονταν. Ὁ χαζούλης τὰ ἔβλεπε ἀλλά φοβόταν νά μιλήσει. Κάηκε ὡς καί τό σῶβρακό του. Εἶδε καί ἔπαθρ ἡ μάνα του νά τόν γλυτώσει ἀπό τή φωτιά. Ἡ γριά ἀπό τή γωνιά της ὅπου κάθονταν σιεφτήκη τόν κτύπησε γιά λίγο περίεργα ἀλλά δέν εἶπε τίποτε. Τότε ἡ μάνα του τόν συμβούλεψε πῶς ἂν τοῦ συμβαίνει κάτι μπορεί νά τήν πλησιάσει καί νά τῆς τό πεῖ στό αὐτί.

Μετά ἀπό λίγη ώρα τοῦ ἦρθε τοῦ χαζούλη νά φταρνηθεῖ. "Εσκυψε πρὸς τήν μάνα του νά τῆς τό πεῖ ἀλλά καθὼς ἀνοίξε τό στόμα του δέν μπόρεσε νά συγκρατήσει τό φτάρνισμα. Ταρακουνήθηκε ὀλόκληρη ἡ καλύβα σάν νά ἔγινε σεισμός. Ἐπεσε ἓνα τηγάνι πού ἦταν κρεμασμένο στόν τοῖχο καθὼς καί μερικά κεραμίδια ἀπό τή στέγη. Ἡ γριά δέν εἶπε πάλι τίποτε. Σήκωσε μόνο τό κεφάλι της καί τόν κτύπησε ἄγρια. "Ἐπρεπε τοῦ λέει ἡ μάνα του νά πηγαινες γρήγορα ἔξω νά φταρνηθεῖς. Εἶσαι πολύ χαζός καί δέν καταλαβαίνεις. "Ἐτσι θά κἀνω ἄλλη φορά εἶπε ὁ χαζούλης.

Πέρασε κάμποση ώρα ἡσυχά, ὅταν καθὼς ὁ χαζούλης ἦταν ξαπλωμένος κοντά στή φωτιά πάτησε κατά λάθος μέ τό χέρι του τήν οὐρά τῆς γάτας πού ἄρχισε νά μουρρίζει. Δέν χάνει καιρό ὁ χαζούλης ἀνοίγει γρήγορα-γρήγορα τήν πόρτα τῆς καλύβας καί βγαίνει ἔξω. Ἐτρεξε καί ἡ μάνα του ἀπό κοντά νά δεῖ τί τοῦ συμβαίνει, ἀλλά τότε σηκώθηκε καί ἡ γριά ἀπό τή θέση της καί τούς ἔκλεισε τήν πόρτα μουρμουρίζοντας. Τόν μάλωσε τότε ἡ μάνα του ἀλλά τώρα πιά ὅτι καί νά τοῦ ἔλεγε ἦταν καί οἱ δύο τους ἔξω στό δρόμο. Ἀνέβηκαν στά μουλάρια τους καί συνέχισαν τό ταξίδι τή νύχτα μέσα στό ἄγριο δάσος.

Ξαφνικά ἐκεῖ πού προχωροῦσαν σκουντουφλώντας στά κλαδιά πετάγεται μπροστά τους ἓνας θεόρατος λύκος. Μόλις τόν εἶδαν τὰ μουλάρια ἄρχισαν νά τρέχουν καλπάζοντας. Ὁ χαζούλης χοροπήδοῦσε πάνω στό σαμάρι ὡς πού κάποτε πιάσθηκε τό σακιάκι του σ' ἓνα χονδρό κλαδί καί ἔμεινε κρεμασμένος ἐκεῖ ψηλά. Ὁ λύκος ἀπό κάτω τοῦ τραβοῦσε τὰ πόδια λασσασμένος ἑτοιμος νά τόν φάει. Μέ τὰ πολλά ὅμως τραβήγματα κάποτε ἔσπασε τό κλαδί καί ὁ χαζούλης ἔπεσε πάνω στό λύκο καί τόν σιότωσε μέ τό βέρος του. Ἡ μάνα του ὅμως

δέν ήξερε τίποτε καί τόν φώναζε μέσα στή νύχτα χαζούλη-χαζούλη, αλλά από-κριση δέν έπαιρνε. "Όταν μέ τά πολλά τόν βρήμε κάτω από τό δένδρο άγιαλιά μέ τόν λύκο καί τόν ρώτησε γιατί δέν άπαντούσε, τής ειπε πώς ειχαν συμφω-νήσει νά μήν μιλάει.

Περπάτησαν άρκετή ώρα ακόμη ως πού έφθασαν σ'ένα ποτάμι πού δέν ειχε γεφύρι. Προχώρησε ή μάνα του μπροστά μέσα στό νερό καβάλλα καί ειπε στό χαζούλη νά πάρει τό ταγάρι μέ τό φωμοτύρι στήν πλάτη του τήν ώρα πού θά περνά τό ποτάμι γιά νά μήν βραχεϊ. Μετά από πολλή ώρα πού άντάμωσαν ξανά τόν ρώτησε ή μάνα του ανήσυχη γιατί άργησε τόσο πολύ νά τήν φθάσει. "Εσύ μάνα λέει ο χαζούλης πέρασες τό ποτάμι καβάλλα στό μουλάρι έμένα μου ειπες νά τό κουβαλήσω στήν πλάτη μου νά μήν βραχεϊ." Αρχισε πάλι ή μάνα του νά τόν μαλώνει καί νά του λέει πώς του ειπε νά πάρει τό ταγάρι στήν πλάτη του καί όχι τό μουλάρι.

Μέ τά πολλά έφθασαν κάποτε καί στό χωριό πού ήταν ή νύφη. Πρίν μπουν στό σπίτι τόν συμβούλεψε ή μάνα του νά ειναί προσεκτικός, νά μήν λέει πολλές κουβέντες καί καταλάβουν ότι ειναί χαζούλης καί τήν ώρα του φαγη-του όταν θά τόν χτυπήσει στό πόδι κάτω από τό τραπέζι νά σταματήσει νά τρώει γιατί ο χαζούλης έτρικέ πολύ καί μπορεί νά τους νόμιζαν γιά πεινα-σμένους πού πήγαν εκεί νά γεμίσουν τήν κοιλιά τους.

Στό σπίτι τους δέχθησαν μέ χαρά. Κάθισαν ύστερα καί κουβέντιασαν γιά τήν προίκα τής νύφης καί πότε θά γίνει ο γάμος καί όλα πήγαιναν καλά. "Όταν πέρασε ή ώρα έστρωσαν τό τραπέζι καί κάθισαν όλοι μαζί νά φάνε. Μό-λις όμως άρχισαν νά τρώνε ο χαζούλης άφησε ξαφνικά τό κουτάλι καί ειπε πώς βαρυστομάχιασε καί ότι δέν μπορεί νά φάει περισσότερο." Όλοι του έλε-γαν τότε πώς δέν έφαγε καθόλου καί ότι έχουν πολλά ακόμη φαγητά νά φέρουν. Καί ή μάνα του επίσης πού παραξενεύθηκε του έλεγε πώς ειναί προσβολή νά μήν τους καταδέχεται. "Όμως αυτός δέν ήθελε νά φάει, αν καί ειχαν κουρνούτι μέ λάδι πού του άρεσε πολύ.

"Όταν νύχτωσε καί έπεσαν νά κοιμηθουν τόν ρώτησε ή μάνα του γι-ατί σταμάτησε νά τρώει αφού εκείνη δέν τόν ειχε κλωτσήσει ακόμη όπως ει-χαν συμφωνήσει. Πώς δέν μέ κλώτσισες λέει ο χαζούλης, μέ χαιδεφες μάλιστα καί γαργαλήθηκα. Τότε κατάλαβε ή μάνα του πώς τόν ειχε άγγίζει ή γάτα του σπιτιου πού ήταν κάτω από τό τραπέζι. Δέν πειράζει όμως γιατί όλα πήγαν καλά καί σύντομα ο χαζούλης θά παντρευονταν.

Τή νύχτα όμως ή κοιλιά του χαζούλη γουργούριζε από τήν πείνα καί δέν τόν κολλουσε ο ύπνος. Σηκώνεται τότε καί αυτός κρυφά πατώντας ζυ-πόλυτος στά νύχια καί πάει στήν κουζίνα. Τά έφαγε όλα τά φαγητά πού ειχαν μείνει στις κατσαρόλες. Δέν άφησε τίποτε. Ακόμη καί τά πιάτα, τά σφούγγισε μέ τό φωμί. Ερήμε στό νεροχύτη καί ένα σαπούνι καί επειδή στό σκοτάδι τό νόμισε γιά τυρί τό έφαγε καί αυτό. "Ηπια ακόμη καί τό νερό από τό καντύλι

για να ξεδιψάει. Κάποτε όμως ξύπνησε η μάνα του από τον θόρυβο που έκανε στην κουζίνα. "Όταν είδε το καιό που έκανε, δεν ήταν να σταθούν ούτε στιγμή πιά στο σπίτι." Αν τους έβλεπαν οι συμπεθεροι θα γίνονταν ρεζήλι. Μάζεψαν γρήγορα τα ρούχα τους και μιλώντας ψιθιριστά σηκώθηκαν να φύγουν. "Εγώ πάω να βγάλω το μουλάρι από το κατώι του είπε, εσύ να φορτωθείς τα πράγματά μας που είναι πάνω στο κρεβάτι και να τραβήξεις και την εξώθυρα φεύγοντας να μην μείνει ανοιχτή.

Μόλις έφυγε η μάνα του φορτώνεται ο χαζούλης το κρεβάτι με το στρώμα και βγαίνοντας στην αυλή βγάζει και την εξώθυρα και την φορτώνεται και αυτήν στην πλάτη του. "Όταν τον είδε η μάνα του μόνο που δεν τον σκότωσε. Καλά το κρεβάτι του είπε, μπορεί να μην κατάλαβες, αλλά την εξώθυρα που την πηγαίνεις. Να μείνει το σπίτι ανοιχτό και να μπούν οι κλέφτες μέσα; Του είπε τότε να βγάλει τα άρβυλά του για να μην ακούγεται το περπάτημά του στους δρόμους του χωριού και ξυπνήσουν οι συμπεθεροι και τους πιάσουν. Και τις κάλτσες του να τις φορέσει στα πόδια του μουλαριού να πατάει μαλακά στο γυαλντερίμι. Αλλά ο χαζούλης άλλοιως κατάλαβε. Βγάζει τα άρβυλά του και τα φοράει στα μπροστινά πόδια του μουλαριού και τις κάλτσες του τις δένει στην ουρά του." Ύστερα ξεβροχώνεται και φοράει το πανταλόνι στο μουλάρι που δεν μπορούσε να κάνει βήμα. Με τα πολλά κατάφεραν να φύγουν μακριά από το χωριό. Τί του είπε τότε η μάνα του δεν λέγονται: "Αφησες το τυχερό να σου φύγει μέσα από τα χέρια σου γιατί δεν έχεις μυαλό. Πού θα βρούμε τώρα άλλη υφή. Χώρια το ρεζήλι που πάθαμε.

Επέστρεφαν λοιπόν στενοχωρημένοι και οι δύο τους στο σπίτι τους και ήταν να τους λυπάσαι. Στο δρόμο που πήγαιναν συνάντησαν μία βασιλική άμαξα που είχε σταματήσει μέσα σ' ένα λασπότοπο και ο βασιλιάς με την ακολουθία του έκαναν βόλτες πέρα-δωθε σιεφτικοί. Κατέβηκε τότε και ο χαζούλης από το μουλάρι του και άρχισε να ανακατεύει τις λάσπες γιατί νόμισε πως κάτι είχαν χάσει και έφαχναν να το βρουν. Κάποτε όμως δεν άντεξε από την περιέργεια και λέει στο βασιλιά: Βασιλιά μου τί χάσατε και κάνατε τις λάσπες σαν κουρκούτι με λάδι να τις ανακατεύετε; Μόλις ο βασιλιάς άκουσε να λέει "κουρκούτι με λάδι" έλαμψε από τη χαρά του. Γιατί αυτό προσπαθούσε να θυμηθεί τόση ώρα. Επέστρεψε από μία μεγάλη γιορτή όπου ήταν καλεσμένος και στο δρόμο επειδή δεν είχε μαζί του τρόφημα τον φιλοξένησαν κάτι φτωχοί χωριάτες που του έδωσαν να φάει κουρκούτι με λάδι. Ήταν πολύ νόστιμο αυτό το χωριάτικο φαγητό. Έβαλε λοιπόν έναν δούλο του να εναλλαμβάνει συνεχώς στο δρόμο "κουρκούτι με λάδι-κουρκούτι με λάδι" για να μην το ξεχάσει να το πεϊ στην μαγειρίσσή του να το φτιάξει όταν θέ επέστρεψε στο παλάτι. Όταν όμως η άμαξα κόλλησε στις λάσπες και κατέβηκαν όλοι να βοηθήσουν ο δούλος ζέχασε πως το έλεγαν το φαγητό. Εύτυχως τώρα το θυμήθηκαν.

"Έδωσε τότε διαταγή νά πάρουν τόν χαζούλη στό άνάκτορό του καί νά τόν φορτώσουν πολλά δώρα. Έκει ὁ χαζούλης γνώρισε καί τήν βασιλοπούλα πού τόν ἀγάπησε ἀμέσως μόλις τόν εἶδε καί τόν παντρεύθηκε. Καί ἔζησαν αὐτοί καλά καί ἐμεῖς ἀκόμη καλύτερα.

ε) Ἡ ἀλεπού καί τὸ μέλι.

Μιά φορά καί ἕναν καιρό ἡ κυρά Μάρω (ἀλεπού) καί ὁ κύρ Νικόλας (λύκος) ἀποφάσισαν νά συνεργασθῶν καί νά βγαίνουν μαζί γιά κυνήγι. Κάποτε λοιπόν βρῆκαν σέ μιὰ καλύβα ἕνα κιούπι μέ μέλι. Τὸ πήραν καί τὸ ἔκρυψαν σέ μιὰ σπηλιά νά τὸ φάνε τὸν χειμῶνα.

Όταν ἔπεσε τὸ πρῶτο χιόνι καί ἦταν δύσκολο νά βροῦν κάτι νά φάνε στό δάσος, ἡ κυρά Μάρω σκέφθηκε νά πάει νά φάει λίγο μέλι κρυφά ἀπὸ τὸν κύρ Νικόλα γιά νά ξεγελάσει τήν πείνα της. Ἐπρεπε ὁμως κάτι νά σκεφθεῖ γιά νά μὴν τήν ἀντιληφθεῖ ὁ κύρ Νικόλας πού θά πήγαινε. Τοῦ εἶπε λοιπόν πῶς ἔχει μιὰ φιλενάδα ἀρκούδα στό δάσος πού τήν κάλεσε στή βαφτίσια τοῦ παιδιοῦ της καί ὅτι βιάζεται νά φύγει. Καλά εἶπε ὁ κύρ Νικόλας ἀδιάφορος.

Ἡ κυρά Μάρω πήγε στή σπηλιά ἔφαγε κάμποσο μέλι καί ἐπέστρεψε στό δάσος. Τότε τήν ρώτησε ὁ κύρ Νικόλας νά τοῦ πεῖ τὸ ὄνομα πού ἔδωσαν στό παιδί. Ἀρχινιστή, λέει ἡ κυρά Μάρω. Περύεργο ὄνομα, λέει ὁ κύρ Νικόλας, ἀλλὰ δέν ἔδωσε συνέχεια στήν κουβέντα.

Μετά ἀπὸ κάμποσες μέρες ἡ κυρά Μάρω πού εἶχε γλυκαθεῖ ἀπὸ τὸ μέλι, λέει πάλι στόν κύρ Νικόλα: Ἐέρεις, μέ κάλεσε πάλι ἡ φιλενάδα μου ἡ ἀρκούδα νά βαφτίσουμε καί τὸ δεύτερο παιδί της. Καλά, εἶπε πάλι ὁ κύρ Νικόλας, πήγαινε. Όταν ἐπέστρεψε πάλι στό δάσος τήν ρώτησε ὁ κύρ Νικόλας πῶς τὸ εἶπαν τὸ παιδί. Μεσιστή, λέει ἡ κυρά Μάρω. Δηλαδή ὅτι τὸ κιούπι μέ τὸ μέλι ἔφθασε στή μέση γιὰ τὸ ἄλλο μισό τὸ εἶχε φάει. Περύεργο ὄνομα λέει πάλι ὁ κύρ Νικόλας. Ἐέρεις, λέει ἡ κυρά Μάρω, ἔτσι ἔλεγαν καί τὸν παππού του. Ὁ κύρ Νικόλας δέν εἶπε πάλι τίποτε.

Μετά ἀπὸ λίγες μέρες ἡ κυρά Μάρω ἀποφάσισε νά πάει νά φάει καί τὸ ὑπόλοιπο μέλι. Λέει λοιπόν στόν κύρ Νικόλα. Ἐέρεις, ἐγὼ θά λείψω γιά μερικές ὥρες γιὰ τὸν κάλεσε μιὰ φιλενάδα τῆς φιλενάδας μου τῆς ἀρκούδας πού βαφτίσαμε τὰ παιδιά της, νά βαφτίσουμε καί τὸ δικό της καί πρέπει νά φύγω γιὰ τὸν περιμένουν ὁπωσδήποτε. Πολλές φιλενάδες ἀρκούδες ἔχεις ἐσύ, λέει ὁ κύρ Νικόλας, ἀλλὰ τί μέ νοιάζει ἐμένα, πήγαινε καί πέστους πολλά χαιρετήματα καί ἀπό μένα. Ἐφυγε, τρέχάτη ἡ κυρά Μάρω καί πήγε στή σπηλιά καί ἔφαγε καί τὸ ὑπόλοιπο μέλι. Όταν ἐπέστρεψε τήν ρώτησε πάλι ὁ κύρ Νικόλας νά τοῦ πεῖ τὸ ὄνομα πού ἔδωσαν στό ἀρκουδάκι. Τελειωστή, λέει ἡ κυρά Μάρω, ἔτσι ἔλεγαν καί τὸν θεῖο του. Ὁ κύρ Νικόλας δέν εἶπε πάλι τίποτε. Τί τὸν ἐνοιάζει αὐτόν γιά τὸ σῶν τῆς ἀρκούδας;

Όταν ὁμως ἔπεσε βαρὺς χειμῶνας καί δέν εὔρισκαν τίποτε νά φάνε, λέει ὁ κύρ Νικόλας: Δέν πᾶμε νά φᾶμε λίγο μέλι ἀπὸ τὸ κιούπι πού ἔχουμε κρυμμένο στή σπηλιά; Πήγαινε ἐσύ τοῦ λέει ἡ κυρά Μάρω ἀφοῦ πεινάς τόσο πολύ, ἐγὼ θά πάω στίς φιλενάδες μου τίς ἀρκούδες νά τίς παρακαλέσω νά μοῦ δώσουν τίποτε φαγώσιμο ἂν ἔχουν. Φίλες μου εἶναι, θά μοῦ δώσουν.

Ἐφυγε ὁ κύρ Νικόλας. Μά μόλις ἔφθασε στή σπηλιά καί εἶδε τὸ κιούπι χωρίς μέλι κατάλαβε τί συνέβη καί τρέχει στό δάσος νά βρεῖ τήν κυρά Μάρω καί νά τῆς ζητήσει ἐξηγήσεις. Μά ἡ κυρά Μάρω εἶχε γίνει ἀφαντῆ. Αὐτὰ παθαίνουν ὅσοι ἐμπιστεύονται τήν πονηρὴ ἀλεπού.

Π Ο Ι Η Μ Α Τ Α

Α) ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΕΝΟΣ ΧΩΡΙΑΤΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

- Μάνα μου τ' αποφάσισα νά φύγω για τά ξένα.
 Θά τ' απαργιάκω τό χωριό. Δέν θέλω π' έδω πέρα
 νά ζω τζιομπάνος στά βουγά μπούφος σήμερα μέρα.
 Τί σου χρωστάω μάνα μου, ενα κουζίνα γάλα,
 πάρτο καί φεύγω γρήγορα, θά πάω στην Αθήνα.
- Σιέφου καλά παιδάκι μου αυτό πού πᾶς νά κάνεις.
 Θά αφήσεις τά γάργαρα νερά καί τόν βουνίσιο άέρα,
 τούς χωριανούς, τούς φίλους σου, πού σε καλημερίζουν
 όλημερίς στη στρατα σου, πού είσαι νοικοκύρης,
 θά πᾶς νά ζήσεις στό κλουβί μιᾶς πολυκατοικίας,
 στη μπόχα μέ τίς μηχανές, ξένος μέσα σά ξένους;
- 'Η τύχη μου χαμογελά ν' αλλάξω τή ζωή μου.
 Πᾶνε τά παλιά πού ζέραμε, θά πᾶνε στό φεγγάρι.
 Αυτόματα, ηλεκτρικά καί ζέστη στό σωλήνες
 κι 'όχι φωτιά στό τζάκι μας μέ ξύλα πού καπνίζουν.
 "Όσο για τό κρύο νερό τό κουβαλώ στά γιούμια
 από τή βρύση, ο καφρός κι 'εκεῖ στά σπίτια τρέχει.
 Κουτσομπολιά δέν ζέρουνε, χάνεσαι μέσα στόν κόσμο.
 Βόλτα, κολύμπι, σινεμά, κι 'η τσέπη νά φουσιώνει.
 'Οκτάωρο δουλεύουνε χώρια οἱ ευκολίες.
 Μέ τούτ' φραγματιζούμεναυς ν' ανοίξω κι 'εγώ τά μάτια.
 Αυτοί ζέρουν νά ζήσουνε. Όλος ο κόσμος φεύγει.
 Θά μένω κοῦκος από χωριό παρέα μέ τίς μπάμπες.
 Καί ο τελευταῖος τοῦ χωριοῦ γυρίζει από τήν Αθήνα
 μαῦρο κουστόμι, νά φορά, λουσατός, κορδαμένος.
 "Έτσι θά έρχομαι κι 'εγώ μέ δῶρα φορτωμένος
 καί μιᾶ Αθηναία λιγερή νά σιάσει τό χωριό μας.
- Ηπιγλίτχο μέ τό τέκνο σου εγώ σε καταργιέμαι.
 Όπου σταθεῖς κι 'όπου βρεθεῖς ἥλιος νά μήν σε πιάνει.
 'Εσύ είσαι πού σε λόγιαζα, σουάνα τά κουλάϊα;
 Γάρα σου σιούρξαν τά μυαλά νά γίνεις Αθηναῖος.
 'Ο κανακάρης, ο καλός πού μούλεγε: μιᾶ μέρα
 θά σε λογιαζω μάνα μου κι 'έσε καί τόν πατέρα.
 Σε τζάρενα, σε χείδενα, σουάνα τό χατήρι,
 καματερή καί Κυριακή ποτέ μήν δεῖς χαιρι.
 Χουσιμέτια, κόποι, βάσανα, χαράμι τό φομί σου.
 Τί κούναγα ἡ έρημη καί δέν κυττοῦσα τί έχω.
 Τοῦ φάναζε τά σκούπιρα, τόν έκανε ρεζήλι.
- Πάρτο χαμπάρι μάνα μου, μάσε τό νοῦ σου θά φύγω.
 Σταύλους, καλύβες, πέρογουλα, χωράφια καί κηπάρια,
 βαρέθηκα νά κουνουριῶ, νά κουμαντάρω σράγια.
 Προτοῦ λαλήσει ο πέτεινος σηκώνομαι για νά άρμέζω,
 νά μπουκουτήσω τά κουτιά, νά ντουμπουλήσω γάλα,

κι' όλη τή μέρα στό βουνό, συντρίλα στά χωράφια.
Χουσμέτι έδω, μερμέτι εκεί, ήλιος θέλεις νά γίνω;
Θά φύγω για τήν ζενιτειά, εκεί θά καζαντήσω.
- Σταμάτα πιά τή ζούτσα σου, δέν θέλω άλλα, φθάνει,
ό τσάπος σέ καβάλλησε δέν ξέρεις πιά τί θέλεις.
Κόψ' τό λαιμό σου απ' έδω τομάρι φανταγμένο.

&

Τζά ήταν όταν έφυγε σαν κλέφτης, μέσ' στή νύχτα,
μουστάνιας και μαντραχαλάς, στον ώμο τήν ντρακατσίνα
και παραμάσινα τό βιός, τήν τζαρχούτα και τήν κλίτσα.
Περνά τό γρέκι των σφαχτών και ροβολά στον κάρπο.
Στρέκλιασε ο δόλιος, λάφιασε, φόκουλα, δέν λουιάζει.
Ειογτόφτει και παραμιλά τον κυνηγά η κατόρα.
Μπαιλυτησε και δέν μπορεί νά δρασιελίσει ρούπι.
Σιασμάτιασε στα γρήγορα και έπεσε νά πλαγιάσει.
Ο ύπνος εφιάλτης του, βρυχάται, ρουχαλίζει,
δίνει κλωτσιές έδω κι εκεί, παραμιλά και σιούζει.
Στήν κόλαση τώρα βρίσκειται χουχλάζουν τά καζάνια
κι' οι τζαρτζαβούλιδες γελούν και του τραβούν τά τσιόλια.
Κλωτσιά δίνει στα ζούζουλα χτυπά τήν ντρακατσίνα.
- Αμάν, αμάν, βοήθεια, πού βρίσκομαι, ποιός είμαι;
Παλαβαμένος ζουλαλάει μά ουδείς αντιλουέται.
Μπερδεύει τά ποδάρια του, τρέχει μέσα στο λόγγο.
Ζύπνησε και μονολογει για τό όνειρο που είδε.
- Νισιάνι και τουτο δηλαδή νά πάθω τέτοιο χέρρι;

&

Με χίλια μύρια βάσανα κατάρρε επιτέλους
νά φθάσει σ' ένα Καπηλιό σαν λύκος ξειομμένος.
- Κόπιασε του λέει ο κάρπας, κι' ολοι τον κάνουν χάζι
μέ τά τσαρούχια που φορά, τριγύρω νά λουιάζει.
- Μαζούς σάς βρήκα ρε παιδιά, έχετε κι' ολας ποθένει,
κουφίδια και μυραυλά μου τσάνισαν τή μύτη,
λέει και στρογγυλοβάθεται στήν πιο μεγάλη λίμπα
κι' ως που νά πεις ζυνόγαλο της βρήκε κιόλας τον πάτο,
άρπάζει κι' από τον διπλανό, ζιούλα κι' απ' άλλο πιάτο,
χωρίς νά κοιάζεται σταλιά αν είναι καπαριασμένα.
Κάποιος ενότησε νά πει: Τί κάνεις εκεί πέρα;
Καλά είμαι νά σάς ζήσουνε συμπέθερε απειρίθη.
Σαν τήν επάτωσε καλά κι' ήπια κρασί περίσσιο,
σφουγγίζεται, χτυπάει τήν κοιλιά και ρουγιαλιέται έράδα.
Τήν τύχη του μονολογει κι' αρχίζει νά σφυρίζει
ένα νουμπέτι από τό χωριό σαν νάταν στο κοπάδι.
Πάντα τέτοια τους εύχεται και σημώνεται για νά φύγει.
Τον πιάνουν τότε από τό γιανά. Πού πās βρέ προκομένε;
τό πλήρωσες τό φαγητό; Λεφτά δέν έχω λέει,
γάμος δέν γίνεται έδω; Νά, πάρτε τό σουλντοϋνο.
Πέφτουν ολοι επάνω του, τον κάναν κλωτσοσιούφι,
χαμπάρι τον επείρανε δέν ήταν οά και μπούφοι.
Τον χειροτόνησαν καλά, κι' εκείνος απειρίθη:
Στή μπάλα τά φτυσίματα τά σφούγγισα και πάνε,
τήν κλοιιά κυττάτε ρε παιδιά πώς είναι φουσκωμένη.

&

Βγαίνει έξω και χαπλώνεται κατμεσης στο δρόμο.
"Ερχεται ένα άμάξι τρέχοντας. Έννια έχει ο μήνας.
- Θά σέ πατήσει, κόνε κάρνει, του λέει κάποιος άλλος.
- Στραβό είναι, ας πάει από τήν πλαγιά, έδω είναι δικό μου μέρος.
Περνάει ζυστά από κοντά και του πατάει τά τσιόλια.
- Ού νά χαθείς ζωντόβολο, δέν πās πιο παραπέρα;

- Βροχιάς σαν τον απόπατο βενζίνη, σιρόνη και λέρα.
Κι' αρπάζει την αγιλίτσα του και κιννηγάει τό άμάξι.
Μά' εκείνο έσταμάτησε να μπει καβάλλα ο κόσμος.
Μπαίνει κι' αυτός από κοντά να δει τί "εχει μέσα.
- Πούναι τά άντερα, τά λιόκατα, η σπλήνα, τό πλημόνι,
δέν έχει γιέργυιλα, πατσιά, μούλα, καρδιά, σηκότι;
Κυττάει απ' έδω, βλέπει απ' εκεί. Πού νάναι τάχα μέσα
στην κλοιά του κτήνους εκείνου εκεί πού διάβηκε στο δρόμο;
Τό άμάξι φεύγει τρέχοντας κι' εκείνος συλογιέται:
"Όταν θα πάω στην πρωτεύουσα θα τά περνάω φίνα.
Ζαλίσθηκε και στριφογυρίζει, τον τσάκωσε η σκοτούρα.
- Άμάν ζιντζιάρηο άλογο μούρχεται να ξεράσω.
Οι λειχουδιές μου άδειασαν, έβγάλα τά άντερά μου.
Μωρέ άρέντα τό άτιμο, τρεχάλα πού κανει τό ζούδιο.
Αέ μου λές ωρέ μπάρμπα πόσο κανει για να τό αγοράσω;
Θά τό ταΐζω εγώ καλά και θα τό νταυλαντήσω,
καβάλλα στους γάμους θα περνάω, ζύλα θα κουβαλάω.

&

- Δρόμο παίρνουν δρόμο αφήνουν και ξένους τόπους βλέπουν,
τά δένδρα φεύγουν πίσω τους και η γη στριφογυρίζει.
- Ήρε νερό πού έχει έδω. Θάλασσα είναι ταυ λένε.
- Τί είναι αυτό τό κούτσουρο πού περπατάει μέσα,
ρωτάει παρακαθήμενο πού μοιάζει Αθηναίος.
- Από πού είσαι ωρέ καλόπαιδο, βάρκες δέν ματαΐδες;
"Όλοι τους ξεκαρδίστηκαν κι' αυτός μιλά δέν βγάνει,
μούδιασε για να κάθεται, μπαϊλντησε, άμάν.
Κάπου έπιτέλους σταμάτησαν και όλοι τους κατεβαίνουν.
Βγαίνει κι' αυτός από κοντά τους παίρνει κατá πόδι.
Ζυγώνουν ένα κούτσουρο, όπως τό λέει εκείνος,
πού γιουλιάμπιζει τά νερά φταύ και τό καβαλάνε.
- Μανούλα μου θα ζουρλαθώ κι' νάναι τουτο πάλι;
Ούτε κεφάλι ούτε ούσα και μέσα σαν καρύδα.
Πώς περπατάει τό μούρα, κάθεται κανει χάξι.
Τό φέρυ Μπώτ ξεκίνησε κι' εκείνος άντραλίζεται,
τριγύρω είναι θάλασσα, άδύνατο να φύγει.
Βάζει την κάπα κατáη κάθεται σταυροπόδι.
Παίρνει την ντρακατσίνα του και πασπατεύει μέσα.
Ντρίμελα μονάχα τούμειναν κι' ένα μανεύλλι γιζίσα.
Όλοι τον τριγυρίζουνε και τον ρωτούν γελώντας:
- Κουμπάρε τίνος είσαι έσύ και πού πηγαίνεις τώρα;
- Της μάνας και του πατέρα μου, στην Αθήνα θέλω να πάω.

&

- Τό πλοίο έσταμάτησε και βγαίνουν οι επιβάτες.
Τους παίρνει ένα αυτοκίνητο και πάνε στην Αθήνα.
Βιτρίνες και αυτοκίνητα, σπίτια ψηλά και μπόχα.
Κυττάει δεξιά, λουιάζει ζερβά, μυρμύγια ο κοσμάκης.
- Σάν οι χαρχάγγελοι γυρνούν, έδω είναι η Αθήνα;
"Έδω είναι άντραλοεμπόριο, παντρεύεται ο Κουτρούλης.
"Άς καρτερήσω να περάσει ετούτο τό μιλιούνι.
Κόπχα να κάθομαι όρθός, άχού... θα άργήσει όκιομα.
Δέν πέφτω έδω να ξαπλωθώ ως στου να κοπάσει;
Περνάει ένας μάγικας απ' εκεί του πετάει μια δειάρα.
Δέν χάνει καιρό ο φίλος μας τον διπλωώνει με την κλίτσα.
- Για διακονιάρη με πέρασες ωρέ ζιαβρακιωμένο;
Νά ένας κωροφύλακας πούνέρχεται φουρμισμένος,
τον γραπατσώνει από τό γισιά και τον λαποτεινάζει.
- Ποιός είσαι έσύ του άπαντá πού κανεις τον κάργα σ' όλους;
Πέφτουν γροθιές, τρικλοποδιές, ακούγονται σφυρίχτρες.

Τό βάζει μανέλα ὁ φίλος μας, φτοῦ νάτος τρέχα πιάστον.
 Αἱ Γιώργης τρέχει στήν ἀσφαλτο, λάγος, ἀέρας, πούντος;
 - Ἀναμερεῖστε γρήγορα γιατί θά σᾶς γυρεμήσω.
 Μά πού παένω, θά χαθῶ, τὰ ἀμάξια θά μέ πατήσουν.
 Καλλούδια πού ἔχουν τὰ μαγαζιά. Ἄλλοι θά τὰ φωνίσουν.

&

Κάπου τραγοῦδι ἀκούγεται. Ἄς πάω νά δω τό γλέντι,
 λέει καί στέκει στήν οὐρά σέ μιᾶ μεγάλη πόρτα.
 Μά ἐκεῖ κανεῖς δέν τραγουδᾷ, κανέννας δέν γλεντάει.
 - Πῶς γίνεται νά ἀκούς βιολιά καί γύφτους νά μὴν βλέπεις;
 Ηπαίνει κι' αὐτός στόν σινεμά καί δύο, πόλισμάνους
 βλέπει νά τρέχουν στό πανί καί ντουφενιές νά πέφτουν.
 - Πιάστε τόν, λέει μιᾶ φωνή, κι' ὁ φίλος πού νομίζει
 πῶς ἀπευθύνονται σ' αὐτόν τό βάζει εὐθύς στά πόδια.
 Κι' ἐκεῖ πού πάει τρέχοντας καί πίσω δέν λουιάζει
 ἀνοῖγει ἕνα βουϊτό ἐπάνω ἀπό τὰ σπίτια,
 κι' ἐναν ἀετό θεόρατο βλέπει νά τριγυρνᾷ.
 Σηκώνει τὰ χέρια του ψηλά καί ἀρχίζει νά τόν χουγιάζει.
 - Κόττες δέν ἔχετε ἐσεῖς, γιατί χαζογελάτε;
 Ηπά, πῶς, τί, πῶς, δέν εἶναι ἀετός, εἶναι ἀεροπλάνο,
 κι' ἔχει ἀνθρώπους στήν κοιλιά; Ἄν εἶναι ἔτσι γαῖά σας.
 Ἄτροπιᾶσθημε καί βιαστικά τρυπῶνει μέσα στόν κόσμο.
 Μά ὁ κόσμος πάει στό γήπεδο φωνάζοντας κουρέλλες.
 - Ἡήπως τήν Πόλη πήραμε, γιατί κρατοῦν σημαίες;
 Πάει κι' αὐτός ἀπό κοντά καί φθάνει σ' ἕνα ἄλωνα
 πού τὰ παπούτσια τους χαλοῦν κλωτσώντας ἕνα τόπι.
 κι' ἕνας σφυρίζει διαρκῶς καί σελιγγάει τοὺς παίχτες.
 - Ἐγὼ σφυρίζω πιό καλὰ καί ἔχω ἀπό κοπάδια,
 λέει καί στό γήπεδο πήδᾷ τήν κλίτσα νά ἀνεμίζει.
 Ἀρπάζει τήν μπάλα τρέχοντας καί τήν πετάει στό τέρμα.
 Ὅλοι τόν γιουχαῖζουμε, οὐρα τοῦ λένε οὐρα,
 τόν βγάλανε ἀπό τό γήπεδο μαῦρο σάν σαλαμούρα.
 Στραβά, γυρεμπά, κουτσαίνοντας, φάχνει γιά νά ξαπλώσει.
 - Κἀνα μπαιρά ἢ παιδιᾶ δέν ἔχετε στήν πόλη;
 Τήν θάλασσα τοῦ δείξανε, πάει γιά νά ξαπλώσει.
 Ξεγκολλασμένοι σάν σφαχτά πού λιάζονται στήν ἄμμο,
 νεράιδες γιολιαμπίζουνε, κόσμος χασομεράει.
 Βγάζει κι' αὐτός τὰ ρούχα του, τριγύρω του κυττάει,
 σάν τό περδὶ κλωτᾷ του κανέννας δέν φοράει.
 Τόν βλέπει ενας πόλισμαν καί τόν κοντοζυγώνει.
 Φοράει τὰ τσαρούχια ἀνάποδα, χώνεται στά σοικιάκια.

&

Κάπου ἐπιτέλους σταμάτησε. Ἀφουκράζεται, βιγλίζει.
 - Μανούλα μου θά ζουραθῶ, μυρίζει φασουλάδα.
 Ηπαίνει σ' ἕνα ἐστιατόριο καί παραγγέλει ἀράδα,
 χλιάρια καί παραπεύρουνα, πετσέτες καί ποτήρια,
 - Εἰ νά τὰ κάνω ὅλα αὐτὰ, δέν τρώγονται, εἶναι περίσσια.
 Αουιάζει τοὺς ἄλλους ὅλοι τζινοῦν μέ ἐμεῖνα τὰ πειρούνια.
 - Ἄς δοκιμάσω σιέφριεται πῶς τίς ματιάζουν τίς ἐλιές.
 Χτυπάει τό πιάτο, ἔξω πήδησαν, δέν μπόρεσε ὁ κατημένος.
 χλάπ κι' ἀπό μία ἀπό κρυφά, θά κάτσω ἐγὼ νά σκάσω.
 Ἀχά, τήν φτύχησα στό φαχνό, δέν θέλει δᾶ καί ζόρι,
 κυνήγατη ὡς πού νά ζουραθεῖ καί τήν γραπατσώνεις ἀμέσως.
 Τῆς βρήμα τό κόλλο, νάτη κι' ἄλλη, καί δός του μέ τό ἄλλο χέρι.
 Ἀνάλημα σοῦ βγαίνει κι' αὐτό, πού τῶς ἐδῶ στήν Ἀθήνα.
 Καλὰ φάγαμε, καλὰ ἤπιαμε, Πῶς ὁμως τώρα πάω
 στό σπίτι τοῦ ἰήτρου ἀπό τό χωριό νά μέ φιλοξενήσει;
 Ρωτάει τόν κόσμο γύρω του μήπως τόνα γνωρίζουν:

- Τόν Μητρο ἄρε δέν τόν ξέρετε μέ τά παχιά μουστάκια πού εἶχε τή στρούγγια στό χωριό καί πεντακόσια γίδια;
- Κοιμήσου στό ξενοδοχεῖο ἐδῶ τοῦ λέει τό γκαρσόνι καί αὔριο πρῶι-πρῶι φάχνεις νά βρεῖς τόν Μητρο.

&

- Μαλακωσιά μανούλα μου, οὔτε στόν ἄλλο κόσμο.
Ζαπλώνει μέ τά τσαρούχια του καί μέ τήν μπουραζάνα.
Ἐκεῖνο τό φανάρι ἐκεῖ φηλά τό φυθάει ἀλλά δέν σβύνει.
Βγάξει τό τσαρούχι του καί τό πετάει στό γλόμπο.
Ὁ φίλος ξεκαρδίσθησε κάτω ἀπό τά παπλώματα,
ξεπροβοδάει μιὰ γιά καλά τή φτώχια μέ τά μπαλώματα.
Ξεροτανιέται τό πρῶι καί χασμουριέται ἀράδα.
Ἔσκασε ἀπό τήν ὑγεία του. Πηγαίνει στό σαλόνι.
Βάζει τά τσαρούχια ἀνάποδα, τήν κλίτσα στήν ἀμασχάλη,
τό πάπλωμα μήπως μπουντιάσει στόν τόπο γιά σουλντουῖνο.
Ζαίνει τραγίλα κι ἀπλησιᾶ, μαλλιᾶ ἀνακατωμένα.
Μά ἀπό τῆς ντουλάπας τόν καθρέφτη πάει νά ξεπορτίσει.
Βλέπει έναν βλάχο σάν αὐτόν νάρχεται, κατὰ πάνω.
Οἱ δύο τους σιουντουφλήσανε, θρίφαλα ὁ καθρέφτης.
Στήν πολυθρόνα χώνεται, καλημερίζει ὅλους.
Φίλοι του εἶναι ἐγκαρδιακοί. Ζωή ἀμάν καί κόττα.
Ξάφνου τό τηλέφωνο χτυπᾶ. Τό σηκώνει ὁ Ξενοδόχος.
- Πῶς κοιμηθήκατε, καλά; Καλά, λέει ὁ βλάχος.
- Πάψε ἐσύ, ἄλλοῦ μιῶ. Δέν βλέπω κἀναν ἄλλον,
τοῦ λέει κοιμινίζοντας καί σηκώνεται νά φύγει.
Γλυστρά στό παριέ καί ζαμπλαρώνει, στίς σιάλες κουτροβαλιέται.
Κλίτσα, τσαρούχια, πάπλωμα, κι ὁ φίλος ἀπό κάτω.
Στό ἀσανσέρ στριμώχεται τήν νύλα του νά κρύψει.
- Μανούλα μου, κλείσθηκα στό κλουβί. Βοήθεια, βουλιάζει.
Χτυπᾶ τήν πόρτα, ἰδροκοπᾶ, βγαίνει κι ἄλλοῦ κυττάζει.
- Στόν ἀναγκαῖο γρήγορα. Πῶς κόβουν τόν λαιμό τους;
Τίς στρόφιγγες τίς γμαζγιαλνᾶ στόν αλτσο κρεμαντζουλιέται.
Καί ξαφνικά βροχή τό ντούς, τό καζανάκι βρυχᾶται.
Σεισμός καί καταποντισμός. Φεύγει κι ἀκόμα φεύγει.

&

- Δέν πρόλαβε νά πάει μακριά καί τόν βουτοῦν ἀμέσως.
Ντόμπολος, εἶσαι βαταμά, τόν ὑπνο τόν πληρώνουν.
Ἔρχεται ένας Χωροφύλακας τόν κλείνει στό μπουντροῦμι.
Σάν μούργκινε στή φυλακή ζγκούλωσε στήν κορφή του
καί δέρνει νά ἀποκοιμηθεῖ ἐπάνω στό σουλντουῖνο.
Τῆ μπουραζάνα πασπατεύει νά βρεῖ κἀτι νά φάει
καί βρίσκει τόν πυργιόβολο μαζύ καί τό στουρνάρι.
Τά σκραπαλνᾶει δυνατά καί ἕνα κερὶ ἀνάβει.
Καί ὦ χαρά. Ὁ φύλακας ξέχασε στό τραπέζι
τήν ἀρμαθιά μέ τά κλειδιά. Ἐλεύθερος νά φύγει.
Τά βραγγαλνᾶει στά κρυφά, βρίσκει τόν γιαντραμπάμη,
τόν βάζει στήν κλειδαρότρυπα, τήν γμαζγιαλνᾶει νά ανοίξει.
Μά ἡ πόρτα εἶναι ἀνοιχτή κι ἐκεῖνο δέν σαλεύει,
τό στρίβει ζερβά καί τήν σιουντᾶ, μά τώρα εἶναι κλειδομένη
καί βλαστημόντας σκέφτεται πῶς εἶναι ἀπ' ἄλλη πόρτα.
Τό σμοῦρδο ἀπό τό παράθυρο βγάξει νά πάρει ἀνάσα.
Ἡ τύχη τοῦ χαμογελά, εἶναι ἀνοιχτό νά φύγει.
Βάζει τήν κλίτσα στό λαιμό, κρεμάει σ' αὐτήν τά χέρια
καί κάνει τό παράθυρο νά δρασηαλίσει ἔτσι.
Σφινώνει καί ζορίζεται ὡς πού ἡ κλίτσα σπάει,
ὄρμα καί τό γιλανίκι του σάν γάτος τό πηδᾶει.

&

Ζαϊάνια χρόνια πέρασαν απ'ήρθε στην Αθήνα
μέ την ντραματσίνα άγκαλιά και στη μασχάλη την κλίτσα.
Ήώρα ξεπλύθηκε και έφεξε. Δουλεύει γιατσόνι κάπου.
Ένας τσάπος που του ρίχθηκε να φύγει από τό χωριό του
του στοίχισε την λεβεντιά και τό νοικοκυριό του.

Σημείωση: Τό έγγραφο όταν πήγαινα στο Γυμνάσιο στην Κόνιτσα. Τα γε-
γονότα είναι όλα σχεδόν επί λέξει άφηγήσεις των κατοίκων της πε-
ριοχής τόν καιρό της μεταναστεύσεως στις πόλεις όταν η τεχνολο-
γία μπήκε στη ζωή τους. Οι έπαρχιωτες κοροϊδεύονταν άπροιάλυτα
εκείνη την εποχή. Ο νέος τρόπος ζωής δέν ήταν εύκολη υπόθεση για
τους άγρότες. Μέρος της άφηγήσεως δημοσιεύθηκε στην έφημερίδα ΗΧΩ
του Γυμνασίου Κονίτσης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ἡ γριά πού ρίχνει στάχτες
στό χαλέ μέ τά σιατά
τά φορτώνεται στήν κάσσα
καί στόν κήπο τά σιορπά.

&

Τά βατράχια στό βυρό
μπανακίζουνε τό βράδυ
τά παιδιά κολοφοτιές
κυνηγάνε στό πηγάδι.

&

Ἐνας γαῖδαρος γιανίζε
κάποιο τζάκι πού καπνίζει
καί ὁ γύφτος στήν αὐλή του
τό λαοῦτο του κουρδίζει.

&

Τό παιδί πού πάει στή βρύση
τρέχοντας νά πιάσει σειρά
καί χτυπάει τά καπάκια
ἀπό τά γιιόυμια καί τά ἀγκιά.

&

Τά ζιγέρια στό νταβά
νά κυττάει τό σκυλάκι
μέ τίς πέτροες πλακωμένο
τό βρυζάχερο στό αὐλάκι.

&

Γυναikoῦλες ζαλωμένες
πλέκουν σκυβοντας στή γῆ
ἢ στά δένδρα ἀνεβασμένες
γιά νά κόψουνε κλαδί.

&

Οἱ μαστόροι τσιοκανάνε
πλάκες στρώνουν στή σιεπή
μικροδούλειες μερμετάνε
τσούζοντας κἀνα ρακή.

&

Μυρινιάζουνε τά γίδια
ζαπλωμένα στήν κοποιά
κάποια ζύμεται στόν τοῖχο
τό κουδούνι της χτυπά.

&

Τό μουλάρι καλιγώνουν
καί ἐκεῖνο νά κλωτσά
τό ποδάρι τοῦ σηκώνουν
κι ἕνας ἄλλος τό κρατᾶ.

&

Μέσ' στό δάσος μέ τσεκούρα
ἕνας ἄνδρας βγάζει δαδί
σέ κάθε γιάπ ἀγνοιαχάει
κάποιον πάτο ἔχει βρεῖ.

&

Μιά γυναίκα πού ποτίζει
τό χορτάρι μάνι-μάνι
πίσφ κάνει φοβισμένη
ένα φεῖδι στό δερπάνι.

&

Οἱ κρانيές πού κητρινίζουν
τό πουλί πού κελαιδᾶ
πιτσιναλουῦδες καί πανούσια
τό μουλάρι χλιμιντρᾶ.

&

Μέ τή νύχτα στά Ἄλδνια
στά πεζούλια νά χαζεύουν
τή φλογέρα τοῦ Μηρτσέκη
κι ὅλοι γύρω τόν πενεύουν.

&

Γαῖδουράκια φορτωμένα
κομποδοῖ στή σειρά
καί ἡ καμπάνα ἑσπερινό
πού σημαίνει ἀργά-ἀργά.

&

Μέ ἀλίσίβα πλένουν τά ροῦχα
καί τίς φῆρες ζεματίζουν
ἢ σινυμένοι πάνω στά μπάσια
τά μαλλιά τους ξεφηρίζουν.

&

Κυριακή πρωῖ στό Ἄντρώνι
ξέγνοιαστη μιά κοπελλιᾶ
κόβει κλαδιᾶ γιά τά μανάρια
καί τήν Χαῖδω τραγουδᾶ.

&

Μέ κουβάδες βιαστικά
τό νερό πού κουβαλοῦν
τή φωτιά στό μπουχαρί
γιά νά σβύσουν προσπαθοῦν.

&

Στήν αὐλή ὁ μπάσμα Γιώργης
στή σακιοράφα τό σπάγγο περνᾶ
σκιοῦπες πλένει μέ δύο ζύλα
μέ τό σιεπάρι τίς μαδᾶ.

&

Πάνω-κάτω στή Μανδράχη
τό τσιαπλάκι ἀγριεμένο
γιά νά μάθει τό σαμάρι
ἄμμο πάει φορτωμένο.

&

Μία γάτα στό πεζούλι
πίτσιου-πίτσιου τή μαυλᾶ
ὁ μικρός καί ξαρνικᾶ
τήν ἀρπάζει ἀπό τήν οὐρά.

&

Στήν Κρεββάτα παίζουν ἐννιάρα
κι ἄλλοι κρεμοῦνται ἀπό τή γρεντά
μέ τά λάστιχα στίς τσέπες
κλαίει-κλαίει ἡ μπιρμπιτσουλιᾶ.

&

Ἐτό αὐλάκι πού μαλώνουν
δύο γυναῖκες πού ποτίζουν
κι ὅλοι τρέχουν κόνουν χάζι
πέστε κι ἄλλα τίς κεντρίζουν,

&

Ξουπαρμένη πού τά ἔχεις
μ' ἄλλον ἄνδρα στά κρυφά
θά σέ θάψω στό αὐλάκι
θά σοῦ βγάλω τά μαλλιά.

&

Μέ τά μπροστινά της πόδια
στό γκουβά σκαρφαλωμένη
πλαταγίζει τή γλωσσούλα
ἡ φιψίνα διψασμένη,

κι' ἡ μανίτσα στό σκαμνί
πού μπαλώνει τό μανίκι
τοῖτ παλιόγατα φωνάζει
καί πετάει τό καλίκι.

Φουσκωμένητήν ποδιά της
μιὰ γυναίκα μέ παζιά
καί στό χέρι τό σπλαστήρι
εναν γαῖδαρο τραβά,

ἀγκαλιάζει λίγα τσάννα
ἀπ' τό φράχτη βιαστικά
μπασαρόπιττα νά φριάζει
καί μιὰ πέτρα ἀνασιερνά.

Τό γεράκι πού γυρίζει
κράζοντας ἐκεῖ ψηλά
ξαφνικά σάν πασιαβούρα
κατεβαίνει μέ βουτιά,

στό κοτέτσι φασαρία
οὔ... φωνάζουν τά παιδιά
μά τήν κόττα καβαλᾷ
καί τήν παίρνει μακριά.

Τά κατσίκια μέ τή δύση
βλιάζουν μέσα νηστινά
τέτοια ὡρα τό κοπάδι
εἶναι στό χωριό κοντά,

μέ τὰ πόδια ὀρθωμένα
στή ζαβόρτσα ἀνεβασμένα
προσπαθοῦν νά βγοῦνε ἔξω
καί μπουριοῦνται στριμωμένα.

Τό μουλάρι φορτωμένο
ξύλα φέρνει στήν αὐλή
τίς τροχιές ζεζγαρβελώνουν
καί βοοῦντε καταή,

τό σαμάρι του τοῦ βγάζουν
ἰδρωμένο χλιμιντρά
καθώς βλέπει νά τοῦ φέρνουν
τό ταῖμι στόν νταβά.

Στό κλωνάρι τῆς μουριάς
τό πουλάκι κελαιδά
καί ἡ γάτα πού φυλάει
τό ζωγώνει ἀργά-ἀργά,

μ' ἕνα σέλιτο τό ἀρπάζει
κατεβαίνει βιαστικά
καί γρυλίζοντας τό τρώει
ἔμειναν λίγα φτερά.

Στή φκολιά ἀπ' τὰ χελιδόνια
στό μπαλιόκι ἐκεῖ ψηλά
ένα φρεῖδι τοῖχο-τοῖχο
ἀνεβαίνει νά φάει τὰ αὐγά,

τιτιβίσματα στή στέγη
σηῆνος τρέχουν τά πουλιά
τά παιδιά πετοῦνε πέτρες
μέ σωήνες ρίχνουν νερά.

Στήν ἐξώθυρα ὁ Μητρούσης
καθισμένος στό πεζούλι
μέ τόν τάμπουρα στό χέρι
πίνει κρασί ἀπό τό κιαβούλι,

φθάνει ἄλλο, θά μεθύσεις
ὁ κἀδιος γέμισε πυριά
λέει ἡ Μαρία καί ἐκεῖνος
Μάρω-Μάρω τραγουδά.

Μέ τόν τέντζερη στό χέρι
κι' ἀναμμένο τό δαδί
ἡ κυρά πάει στό κατώι
ἀπ' τό βαρέλι νά βγάλει κρασί,

τό μουλάρι στό παχνί του
τό σανό του μασουλά
τό κεφάλι του σηκώνει
καί τά πετάλλα χτυπά.

Τά παιδιά πέρα στούς κήπους
μέ τίς τσέπες νά φουσκώνουν
τσιγερ παίζουν μέ τίς κἀχτες
σημαδεύουν καί μαλώνουν,

καί καρύδες ἔχουν στήσει
σέ ζευγάρια στή σειρά
μέ τοῦς τσιούγκρους προσπαθοῦν
νά τίς ρίξουν ἀπό μακριά.

Κοντά στό τζάνι.
Στή γωνιά ἀπό τό τζάνι
τό ρακοπάγουρο κρυμμένο
τό γιαούρτι στό μπακαράτσι
εἶναι κιόλας γινομένο.

Ἐπρός στή βάτρα τό τηγάνι
παπαρόλαδο γεμάτο
τά κουτάλια πήγαινε-ἔλα
καί ξυνόγαλο στό πιάτο.

Τό τσουκέλι μαυρισμένο
ρουχαλίζει στήν πυρωστιά
πάνω στό μπάσια καθισμένη
σταυροπόδι ἡ φαμελιά.

Ἡ ἐσ' στή χόβολη τσιρίζουν
τά κρεμύδια σιεπασμένα
πυρομάδες τά ψομιά
μπρός στό κάρβουνα στημένα.

Φριζοβολοῦν τά κούτσουρα
ὁ τέντζερης ἀχνίζει
βράζει τζιαρούχι παστρουμά
τί ὀμορφα μυρίζει.

Στά κάρβουνα λουκάνικο
φήνεται καί τσιχνίζει
τσιμπάς καί τσουρουφλίζεσαι
κι' η γάτα νιαουρίζει.

Ἡ μασίνα ἀναμμένη
στό μαντζάτο ζεστασιά
τό παιδί πού τρώει πρίτσες
μέ τή γάτα ἀγκαλιά.

Τό καβουρδιστήρι τοῦ καφέ
στήν πυρωσιά γυρίζει
σιροῦμος καμμένο τό ρεβύθι
στό χειρόμυλο μυρίζει.

Σκόρπιοι στίχοι

Στήν ποδιά τό καλαμπόκι
πούλου-πούλου πού μαυλά
ἡ γριά καί οἱ κόττες τρέχουν
καί τσιμπάνε τά σπυριά,

μέ τήν κόττα ὑπομάλης
τό τσεκούρι τῆς βουτᾶ
μιὰ τῆς δίνει στό σκαλί
καί τό σῶμα σπαρταρά.

&

Στό ταβάνι στόν ὄντα
γύρω-γύρω κρεμασμένα
μήλα, κυδώνια καί σταφύλλια
μέ τά φύλλα ξεραμένα,

στό μπαούλο ἀνεβασμένο
τό παιδί νά κοπιᾶ
τό σταφύλλι γιά νά φθάσει
πού στό πάτωμα σιορπά.

Οἱ βίζιτες.

Στή γιορτή πάνω σέ θίσκο
πού σερβίρουν τό γλυκό
κολοκύθα ἢ κινώφι
τά κουτάλια στό νερό,

νά τόν χαίρεστε τό γιό σας
καί νά τόν καλοδεχθεῖτε
γά σας ζήσκει, στίς χαρές του
κι' ἐσεῖς οτι ἐπιθυμεῖτε,

καναπέδες καί μπαούλα
φίσκα κόσμος πού μιλά
ραιοπότηρα στά χέρια
τό κλαρίνο σέ γκαμπά.

Τό ἄρμεγμα τῆς γίδας

Ἐξω στήν αὐλή ἀρμεγεί
τήν κατσίνα μιὰ κυρά
σκύβοντας στόν τέντζερή της
μέ τή γάτα νά κυτᾶ,

μά ἐκεῖνη καναράτσες
μέσ' στό γάλα ἀμολά
καί τόν τέντζερη κλωτσάει
καί ἡ γάτα τό γλεντᾶ,

μαναστήριακη φωνάζει
κι' ἀπ' τά πόδια τήν τραβᾶ
θά σέ σφάζω δέν γλυτώνεις
θά σέ βάλω παστρουμά.

Ἔρχονται τά γίδια
Τό κοπάδι ἀπό τά γίδια
στό σοκιάκι στριμωγμένα
τά κουδούνια νά χτυπάνε
τά κεφάλια σηκωμένα,

καναράτσες ἀχνιστές
κι' ἡ τραγίλα πώς μυρίζει
κι' ὁ τζιομπάνος ἀπό πίσω
μέ τήν κλίτσα νά σφυρίζει,

στό ἓνα χέρι φδρεμένο
τό σακιάκι νά κουνᾶ
στόν τροβά νά βραγαλνάνε
μπαναράτσια ἀδειανά,

τά παιδιά κάνουν στήν μπάντα
σταματοῦν νά ζωοκονίζουν
οἱ γυναῖκες πρὸς στίς πόρτες
τά δικιά τους ξεχωρίζουν.

Ἡ γειτόνισα.

Μουρῆ Μαρία μέσα εἶσαι,
ἡ Ανδρέινα ρωτᾶ,
οὔ... ἔβγα ἔξω πού σέ θέλω
καί τό μάνταλλο χτυπᾶ,

μέ τή σκούπα τῆς στά χέρια
ἠπουλωμένη καί ποδιά
ἡ Μαρία βγαίνει στήν πόρτα
καί ποιός εἶναι ἀπαντᾶ,

ἔσύ εἶσαι προκομένη
πέρνα μέσα νά σέ δῶ
ἔχω φούρνο ἀναμμένο
ἔλα νά φᾶς ἓνα γλυκό,

δέν ἀφειάζω μὴν ἐπιμένεις
πώς εἶναι ὁ Κώτσιος τά παιδιά
ξέρεις ἤρθα νά μοῦ δώσεις
τό μουλάρι σ' μουρῆ κυρά,

τόν γοντζέ θά κουβαλήσω
πάρε τό δικό μου ἄλλη φορᾶ
καί στά ἀλώνια ἀμα θέλεις
κάνουμε μάζυ σεμπριά.

Τό φόρτωμα τοῦ μουλαριοῦ.

Δυό τσουβάλια καί στή μέση
τό μουλάρι σταματᾶ
κι' ὁ μικρός ἀπ' τό καπίστρι
τό κεφάλι του κρατᾶ,

τίς τροχιές ἀπ' τό σαμάρι
λύνουν, φτιάχνουν τό σκαλί
τό τσουβάλι δύο ἄνδρες
τό σηκώνουν μέ ὄρμη.

δένουν σβέλτα τίς τροιχιές
τό παλούκι τό στηρίζει
πάνε τ' άλλο νά φορτώσουν
τό σαμάρι νά βαιζει.

Τό τσουρλέκι.

Ένα μπάλωμα από χῶμα
στ' άσπρο χιόνι πού μαυρίζει
στήν κορυφή από τό δένδρο
τό τσουρλέκι κελαρίζει,

ξάνου αφήνει τό κλωνάρι
τόσκουλήμι έχει δεϊ
πού στό άγκύστρι σπαρταράει
καρφωμένο πάνω στή γῆ,

χιόνι πέφτει, ήσυχία,
τό τσουρλέκι τό τσιμπά
καί αρχίζει νά χορεύει
μέ άνοιγμένα τά φτερά.

Παιδικιές άσχολίες.

Τά παιδιά βόσκουν κατσίκια
καί τίς βέργες πελενούν
μέ τά λάστιχα πουλιά
καί τίς κόττες κυνηγούν.

Δροσερό νερό από τή βρύση
μέ τά γιούμια κουβαλούν
ξεκουμπώνονται άθῶα
καί στους δρόμους κατουρούν.

Στίς μουριές άμεβασμένα
τά κλωνάρια ταρακουνούν
για νά πέσουνε οί μούρες
στήν κουβέρτα πού κρατούν.

Στά κηπάρια από τίς ρούγες
ή τους φράγτες τους πηδούν
μπαινοβγαίνουν τά ζαλιάρια
καί τά άγγούρια τά τρυγούν.

Μέ τους κλούτσους τά σταφύλλια
νά τά φθάσουν προσπαθούν
καί μπλετσώνονται καρύδια
μέ τίς πέτρες πού πετούν.

Ο παπός παραμονεύει
στους βυρούς πού κολυμπούν
καί τά ρούχα τους αρπάζει
τους τσουκνίζει καί πηδούν.

Παίζουν χίλια δυό παιχνίδια
χέρια-πόδια πού πονούν
πάνε κλαίγοντας στή μάνα
μά σε λίγο όμνορούν.

Τά μουλάρια κβαλάνε
πού κουνόντας τήν ούρά
καί δεμένα από τό πόδι
βόσκουν γιδλια στά βαρκά.

Ο ντραγάτης τους σφυρίζει
μέ τά κυάλια τά κυττά,
τά κατσίκια στά κηπάρια
θά σῆς βγάλω τά αυτιά.

Η κβαλλαρία.

Γκολιαμπόδαρο πατώντας
στά νερά προσεκτικιά
τό παιδί σκύβει στή βρύση
νά γεμίσει τόν γκουβά,

Στ' άλλο χέρι τό καπίστρι
άπ' τό γάιδαρο κρατά
του σφυρίζει καθός πίνει
τό νερό λαχταριστά,

άνεβαίνει στό πεζούλι
καί τόν γάιδαρο τραβά
τό ένα πόδι στό σαμάρι
καί επάνω κβαλλά,

Τά καρφιά του κροταλίζουν
στά καπέμια ριθμικά
ούστ φωνάζει άναπηδώντας
μέ τήν βίτσα τόν χτυπά,

καλημέρα θοδωρή μου
πού τόν πῆς τόν προκομένο
ή κυρά Λάμπραινα ρωτάει
άπ' τό πεζούλι τό άσπρισμένο.

Ο αυλακάρης.

Από του βυρού τήν τρούπα
τυλιγμένο μέ πανιά
τό παλούκι για νά βγάλει
ό αυλακάρης κοπιά,

τό παιδεύει πέρα-όῶθε
σκύβοντες κατσιαρωτά
ώς πού ενα γιλούπ άκουμε
καί ή σιουρνάρα αρχινά,

κῶφε τό νερό άπ' τ' αυλάκι
κυρά Γιώργαινα φωνάζει
τόν άπόλυια τόν βυρό
καί κορδώνεται μέ νάζι,

τό τεφτέρι του άνοίγει
για νά δεϊ ποιός έχει σειρά
τά άγγούρια νά ποτίσει
νά εισπράξει τόν παρά,

οιεφτινός καί σιοτισμένος
τίς σελίδες του γυρίζει
σβύνει, γράφει, μουντζουρώνει
καί σαλιώνει τό μολύβι.

Οι σβουνιές της άγελάδας.

Η άγελάδα πού στό δρόμο
περπατάει λιχνιστά
καί τά βούλτα άμελάει
κάθε μέτρο καί σβουνιά,

τό παιδί πού πάει τρεχάτο
γιολιαμπόδαρο πατά
τίς σβουნიές της κατά λάθος
καί κουτσιαίνοντας πηδά,

κάθεται σ' ένα πεζούλι
καί τό πόδι του κυττά
αί στο διάβολο φωνάζει
καί μέ φύλλα τίς σκουπά,

πάρε τό φτυάρι νά τίς μάσεις
τού φωνάζει ή γιαγιά
νά αλοΐφουμε τό άλώνι
μέ τή σκούπα τήν έλατιά,

στό καζάνι τίς μαζεύει
ρίχνει νερό μέ τόν γκουβά
μέ τά χέρια ανακατεύει
καί ό τόπος ζουκουπά.

Η καρπάνα.

Τό χωριό αναστατώνει
ή καρπάνα πού σημαίνει
ρωτούν όλοι για νά μάθουν
κάτι πρέπει νά συμβαίνει,

γιατί χτυπάει μουρή κυρά
μήπως είναι για τό Αντρώνι
μά ανοίξουμε τό αυλάκι
καλοκαίρι πιά ζυγώνει,

ξένα γίδια στό βουνό
μπήκανε για νά βοσκήσουν
ή φωτιά τό δάσος πήρε
για νά πάνε νά τήν σβύσουν,

θά μοιράσουν στην πλατεία
ρούχα από τήν Αμερική
καί αλεύρι από τήν Ούνδρα
πάρτε καί από ένα σακί.
Τό παιδί καί τό Σχολείο.

Τό παιδί μέ τό βιβλίο
στό παράθυρο σκυφτά
καί έξω μιά χαρά ή φύση
καί χαζεύει τ' άλλα παιδιά,

ή δέν ξέρει τί νά γράφει
τό κεφάλι του κρατά
βάζει στό στόμα τό μολύβι
κάνει κύκλους στά χαρτιά,

Μπρός στό τζάνι νά διαβάσει
καί νά φέγγει τό δαδί
τρεμοσβύνουνε οί φλόγες
στό βιβλίο στό σκαμνί,

Τό φωνάζουν νά ζυπνήσει
μέ τό κρύο του χειμώνα
καί αυτό μέ τήν βελέντζα
κουκουλώνεται ακόμα.

Παίρνει τήν πάνινη σακκούλα
μέ τόν πράσινο σταυρό
καί δυό ξύλα από τή στάβα
για τή σόμπα στό Σχολείο.

Στ' άλλο χέρι τή φελένα
μιά παλάμη μακρυνά
τή ζυγίζει κοντά στό στόμα
τής πατάει μιά δαγκωνιά.

Χείλια, μύτες άσπρισμένα
άπό τή ζάχαρη πού κολλά
τή σφουγγίζει μέ τό μανίκι
καί τίς μύζες του ρουφά.

Καί ή μάνα τό μαλώνει
πού τό πās τόσο φωμί
θά πιεις κακάο στό Σχολείο
άπό τήν Αμερική.

Τρέχα του λέει ή Γιαννούλα
μέ τήν χτένα στό μαλλιά
είμαστε επιμελητές
καί στην πλατη τόν σκουντά.

Τό σχολινί από τήν πατούνα
σέρνεται καί τό πατά
τώρα στίς έπλεξε ή μάνα,
μιά χαρά σου πάνε μέ γειά.

Μαυροπίνακας στόν τοίχο
καί ή εικόνα του Κανάρη
γαλανόπετρα νά γράφει
λαγοπόδαρο σφουγγάρι.

Καί μελάνη παπαρούνας
γόμμα από τίς κεραιές
χήνα πέννα, πλόκα, κονδύλι
καί μολύβι από τίς δωρεές.

Μέ τήν βίτσα ό δάσκαλος του
τό μαλώνει αυστηρά
πού τό μάθημα δέν ξέρει
καί σνοτώνει τά πουλιά.

Γιά πλησίασε του λέει
μέ τό χέρι άνοιχτό
καί μέ ύφος τό ρωτάει
γιατί τό έκανες αυτό;

Κοκκινίζει τό παιδί
κι από τό φόβο δέν μιλά
κάνει πίσω τήν παλάμη
καί τό κλάμμα αρχινά.

Μιά-δυό-τρεις βιτσιές στά χέρια
καί χαστούκια από πάνω
είκοσι φορές νά γράφεις
άλλη φορά δέν θά τό κάνω

Ὁρθίος κουτσός· στὸν τοῖχο
κι ὕστερα στὸ κινετικὸ
γράμματα ἐσύ δὲν παίρνεις
νά σε κάνουμε βοσκό.
Τὸ ξεσπύρισμα τοῦ καλαμποκιού.
Στὸ χαγιάτι ἀργά τὴν νύχτα
μαζεμένη ἢ γειτονιά
ξεσπυρίζει καλαμπόκι
γύρω στοῖβες τὰ σακιά.

Σταυροπόδι μέσα στὰ φώκια
χουμπωμένοι μαλακά
λένε καὶ κουτσομπολεύουν
τραγουδοῦν ὄραδικά.

Ψυληγμένοι στὰ μουστάκια
πού σὰν γούνα ἐπάνω κολλοῦν
ἀνασηκώνονται γιὰ λίγο
καὶ τὰ τριόκαλα πετοῦν.

Ἐρῶνε φρούτα καὶ ἀγγοῦρια
τὰ κορίτσια στήνουν χορὸ
μέ τὸν δίσκο τοῦς κερνάνε
κι ὅλοι παίζουν τὸν τυφλό.
Τὸ ἄλωνισμα.

Ἐὰ δυὸ βώδια στὸ ζυγὸ
ἀπὸ τὸν στρίζινο δεμένα
φέρνουν γύρω στὸ ἄλωνι
ἀπὸ τὴν ζέστη καφωμένα.

Τὰ νταβάνια τὰ τσιμπάνε
τίς οὐρές τους νά κουνοῦν
μέ τὸ φίμουτρο στή μούρη
καὶ τὴν βουκέντρα τὰ κεντοῦν.

"γι-ῶι, ἄι Καρὰ μου
δύο γύρες κάμε γιόμα
θά γυρίσους τὸ ἄλωνι
καὶ ζαιρέ θά φᾶς τὸ γιόμα.

Σὰν φουλιές στή χούφτα πάνε
τίς σβουნიές καὶ τίς πετοῦν
πάνω στὰ ἄχυρα πού κάνουν
τὰ δυὸ βώδια καθὼς γυρνοῦν.

Ἡε τρικάνια καὶ μέ θιούλια
τίς χεριές ἀνακατώνουν
τὰ παιδιὰ κουρτουμπουλιές
ἢ στὰ ἄχυρα τρυπάνουν.

Καλῶς κἀμετε φωνάζουν
ὅσοι ἀπὸ ἐκεῖ περνάνε
καὶ νερό ἀπὸ τὸ γιούμι πίνουν
μέ τὸ λουκούμι πού κερνάνε.

Γύρω-γύρω στή σιιὰ
κάνουν γιόμα ὅλοι μαζὺ
ἀγγοῦρια ἀπὸ τὸν κῆπο
μποῦρνα, πίττα στὸ ταψί.

Σὲ τεράστια σακιά
στὴν καλύβα τὸ ἄχυρο πάνε
σκουντουφλοῦν καμπουριασμένοι
καὶ τὰ ἄχυνα τσιμπάνε.

Τὸ σιτάρι πού ἀπομένει
στὸ Σχολεῖο τὸ λιχνίζουν
πὼς ροδίζει ὁ σωρός
καθὼς τὰ ἄχυρα ἀνεμίζουν.

Χνούμη γεμάτα τὰ παπούτσια
τὰ τρικάνια σηκωμένα
κάποιος τὴν μέση του κρατᾷ
τὰ κεφάλια μπουλωμένα.

Κι ὕστερα μέ τὴν πυρνάδα
πέρα-ὄθθε κοσινίζουν
τὰ τσουβάλια τὰ βαριά
στὸ καντάρι τὰ ζυγίζουν.

Στὸν μύλο.
Κάτω στὸ μύλο στὸ ποτάμι
κόσμος ἀπὸ τὰ γύρω χωριά
περιμένει νά ἄλῃσει
τὸ σιτάρι μὲ τὴ σειρά.

Πέφτει τὸ νερό ἀπὸ τὸ αὐλάκι
στὴν καρούτα πού βουίζει
καὶ παίρνει ὁ μυλωνάς
καὶ τὸ ἀλεύρι πὼς μυρίζει.

Ἐὰ γαιδοῦρια στὰ πλατάνια
τρῶνε κάτω στή σιιὰ
κρεμασμένο ἀπὸ τὸ κεφάλι
τὸ ταιμι στὸν τροβά.

Στὸ ποτάμι μιὰ παρέα
μέ τὰ φτυάρια ρίχνει ἄμμο
κι ἄλλοι κλέρες κουβαλάνε
τίς πλακῶνουν ἀπὸ πάνω.

Ψάθινα καπέλλα ἔχουν
καὶ πουνέμισα λυμένα
στὸ νερό τσαλαβουτάνε
μέ παντζάκια μαζεμένα.

Τὸ καλάθι ἔχουν στήθεσι
ἐκεῖ κάτω μακρυὰ
ὅταν τὸ νερό στερέψει
φάρια θά ἔχουνε πολλὰ.
Ὁ χασάπης.

Ἀπ' τὰ κέρατα τὴ γίδα
ὁ χασάπης τὴν τραβᾷ
ἀπ' τὰ πόδια τὴν τσιμπᾷ
καὶ ἐπάνω καβαλᾷ.

Στὸ λαιμὸ τῆς τὸ μαχαίρι
τροχισμένο ἀκουμπᾷ
μπῆκε μέχρι τὸ καρύδι
καὶ τὸ αἷμα ζεστὸ κυλᾷ.

Ἄπ' τὸ πόδι τὴν φουσιώνει
τὴν κρεμάει στὴν μαυριά
τὸ τομάρι τῆς τραβάει
τῆς ἀνοίγει τὴν κοιλιά.

Μὲ τὸ μαχαίρι τοῦ στό στομα
καί τὴν μαυριά ποδιά
ἀνασηκώνει τὰ μανίγια
πλένει τὰ χέρια στό γκουβά.

Τὸ τομάρι μὲ δυὸ ξύλα
κι' ἓνα ἄλλο σταυρωτά
τὸ τεζάρει καί στὸν τοῖχο
τὸ κρεμάει ἀπὸ τὰ καρφιά.

Καλοφάγωτη τοὺς λέει
καί τὴν σπλήνα ἀραιρεῖ
ἕστερα τὴν κοιματιάζει
νά τὴν βάλουν στό καδί.

Τὸ τσιόλισρα τῶν καρυδιῶν.
Τὰ καρυδιά γιὰ νὰ πέσουν
μὲ τσιλόβεργες χτυποῦν
κι' ἀπὸ κάτω τίς μαζεύουν
σὲ σακιοῦλες πού κρατοῦν.

Μὲ τίς φλοῦδες πού τίς βράζουν
καρυδί βάρουν τὰ πλεχτά
τίς καρύδες στό μπαούλο
νά φιλεύουν τὰ παιδιά.

Καρυδάτο ἐπίσης κάνουν
μὲ ἀλεύρι στό νταβά
καί σιουμπένια κρεμασμένα
ἀπ' τὸ ταβάνι στὸν ὄντα.

Τὸ ὄργανο.
Μαυροφόρες γυναῖκες
τὸ χωράφι νὰ ὀργώνουν
μὲ τὰ θεμέλια πάνω-κάτω
ἢ χορτάρια ζεριζώνουν.

Κρεμασμένος ὁ τροβάς
αἰωρεῖται στὴ συκιά
στὴν πετσέτα φωμοτύρι
καί ὁ μπουήλος στὴ σκιά.

Τὰ δυὸ βώδια στό ἀλέτρι
κι' ἀπὸ πίσω τὸ παιδί
σπόρους ρίχνει στά αὐλάκια
ἀπ' τὸ σακιοῦλι πού κρατεῖ.

Καί **ὄτ** κουροῦνες κρᾶ καί κρᾶ
ἄρῳβες νὰ τοὺς τσιμποῦν
ἓνα σβῶλο χῶμα ἀρπάζει
καί στά δένδρα εὐθύς πετοῦν.

Τὰ καζάνια.
Σὲ κοφίνες καί καλάθια
τὰ σταφύλλια κουβαλοῦν
τὰ στουμπίζουν στό βαρέλι
καί στὸν κάδιο τὰ πετοῦν.

Στά καζάνια μαζεμένοι
τὴ ζεστή ρακὴ ρουφοῦν
καλοξοδεμένη λένε
ὅσοι ἀπὸ ἐκεῖ περνοῦν.

Μὲ κλαρίνα τραγουδᾶνε
τρῶνε κᾶστανα βρασμένα
σπόρους ἀπὸ κολοκύθα
καί ἀγγούρια ζυλισμένα.
Ἡ κλαδονομή.
Στὴ μωριά ἀνεβασμένος
ἓνα-ἓνα τὰ κλαδιά
νά χτυπᾶς μὲ τὸ τσεκούρι
καί ἢ φλούδα νὰ τὰ κρατᾶ.

Τὰ κλωνάρια σαπισμένα
κι' ὁ ἀέρας νὰ φυσᾶ
τὰ σερσένια στὴν κουφάλα
τὰ μυρμίγια ἄγριωπά.

Πάνω στό σιέλεθρο σὲ λίγο
ξέμεινες κατὰρρωτά
μὲ τὸ τσεκούρι σου στά χέρια
καί στό χῶμα τὰ κλαδιά.
Στὸν Αἰ. Σωτήρο.

Στὸ ἐπιλησάκι τοῦ "Αἰ. Σωτήρος"
Γαυναδιῶτες μαζεμένοι
σάν μπουκέτο πάνω στό λόφο
μὲ τὰ παρδαλλὰ ντυμένοι.

Τὰ σακιάκια ὑπὸ μάλης
καί τίς βέργες νὰ κουνοῦν
ἀπὸ τὴν Μεσσαριά ἐπίσης
πάνε νὰ λειτουργηθοῦν.

Κάτω ἀπὸ τίς βολανιδιές
πάνω σὲ πέτρες καθισμένοι
γιὰ κυνήγια καί γιὰ φάρια
συζητοῦν ἀδερφωμένοι.

Ψαλμωδίες καί θυμιάμα
καί τὸ σήμαντρο χτυποῦν
μὲ τὸν δίσκο λειτουργιές
καί ρακὴ ολους κερνοῦν.

Ἄπὸ κάτω ἀπὸ τὸν τζιαντέ
καβαλλάριδες περνᾶνε
δίπλα στό γαλανὸ ποτάμι
στὸν Νικάνορα πού πᾶνε.

Ἄπ' τίς νᾶρκες γιὰ τὰ ἀμπέλια
κατηφορίζουν τὰ παιδιά
δίκαιρα σῦκα νὰ ζιβεντιάσουν
καί σταφύλλια παρδαλλὰ.
Τὸ ζιαρέτι.

Κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανο τῆς Σιούλας
ζαπλωμένοι στό χορτάρι
ἐπτακτο ζιαρέτι στήσαν
νεολαῖοι κοντὰ τὸ βράδυ.

Ρεφενέ στή σούβλα φήνουν
τό κερπώπ και τό τσιμπούν
ώσ πού νά φηθεῖ καλά
τή ζεστή ρακή ρουφοῦν.

Μέ τό πιάτο του ὁ καθέννας
φωμοτύρι και ὅτι βροῦν
και κρασί ένα μπουκάλι
ἀπό τά σπίτια κουβαλοῦν.

Ἱστορίες χωριανῶν
διηγοῦνται και γελοῦν
χαρτοπαίζουν ἢ χορεύουν
μέ πίκ ἀπ και τραγουδοῦν.

Τά ποτήρια τους τσιουγιρίζουν
εὐτυχεῖτε φωνασιοῦν
πάντα τέτοια στήν παρέα
τούς μεζέδες πελειοῦν.

Σουρωμένοι ἀγκαλιά
και τή σούβλα νά κουνοῦν
στήν πλατεία κατεβαίνουν
τίς καντάδες ἀρχινοῦν.

Πεζοπορία στήν Κόνιτσα.
Πεζοπόρος μέσ στή νύχτα
και στόν ὦμο τόν τροβά
στό Γυμνάσιο πηγαίνει
δυόμιση ὥρες μακρῶ.

Μέ κοντό παντελονάκι
και σανδάλια ἐλαστικά
τσοπανόσκυλα νά ὀρμάνε
στό τζιαντέ ἀγριωπά.

Στόν Ἀϊ Γιάννη ὁ σιοπός
τίς ταυτότητες κυττάζει
ξύλα κουβαλοῦν στήν πλάτη
γαῖδορράκια ἀπό τό Μάζι.

Νά χτενίζεσαι στή βρύση
καθώς στήν πόλη πλησιάζεις
τούς τροβάδες πιά στά χέρια
και παπούτσια νά ἀλλάζεις.

Φορτηγά λεωφορεῖα
πού ἔρχονται ἀπό τά χωριά
στήν καρότσα ἀνεβασμένος
ὁ κοσμάκης νά ξερνᾶ.

Νά βουίζει ἡ ἀγορά
μπακαλιάρο νά μυρίζει
και ὁ Πίδας βραχνιασμένος
ἐφημερίδες ξεφωνίζει.

Σέ παρέες βιαστικοί
χωριανοί μαζί γυρνοῦν
στό δικό τους μαγαζί
πού τά φῶνια ἀκουμποῦν.

Χαιρετοῦρες μέ τούς φίλους
στό κουρεῖο πού θά πᾶς
ρεβανί νά σέ κερνοῦν
οἱ γνωστοί πού συναντᾶς.

Στήν Παναγία.
Στό ἐκκλησάκι μέ τίς κολῶνες
δεκαπενταύγουστο στήν Παναγία
οἱ τρεῖς μαχαλάδες ὁδοιπόροι
στήν καλοκαιρινή μαγεία.

Ψηλόκορμες βαλανιδιές
πού σκιαζοῦν τό Νεκροταφεῖο
και ένα πέτρινο πεζούλι
τό περιφράσει γύρω-γύρω.

Μέσα σέ βάτους και παλιούρια
ἀνάρια μνήματα κρυμμένα
πόσοι δικοί μας ἢ χωριανοί
κρυφομιλοῦν τά περασμένα.

Γεμάτη κόσμο ἡ ἐκκλησία
κι ἔξω ὁ Νάρθηκας νά σφύζει
παρέες-παρέες κῦκλο στή χλόη
και τό λιβάνι νά μυρίζει.

Δέν εἶναι μόνο ἀπλοί ἐπισκέπτες
πολλοί ἔχουν κάποιο τόμα
μέ πίστη ζήτησαν βοήθεια
και ἔγινε τό θαῦμα.

Ὁ μπέρμπα Γιάννης καπνίζει.
Στό σκαμνί ὁ μπέρμπα Γιάννης
τό τσιγάρο του πού στρίβει
(ἀσφάκα σέ ἐφημερίδα)
τό σαλιώνει και πικρίζει.

Ράθυμα ἀπ' τό γιλέκο
τόν πυργιόβολο τραβᾶ
σκραπαλνάει τό στουρνέρι
σπίθες γύρω του πετᾶ.

Φυσάει τήν ἴσινα γιά νά ἀνάψει
στό τσιγάρο τήν ἀκουμπᾶ
μέ τήν πρώτη ρουφιζιά
στά μούστια πυρκαϊά.

Ὁ διακονιάρης.
Ἀκουμπόντας στό ραβδί του
δυό τροβάδες σταυρωτά
και τραγιάσκα στό κεφάλι
ὁ διακονιάρης σεργιανᾶ.

Μιά κουβέρτα γιά παλτό
μέ μπαλώματα πολλὰ
ρουφηγμένα μάγουλα
τό παπούτσι νά γελά.

Χτυπᾶ τίς πόρτες μέ τή σειρά
ἀπλώνει τό χέρι παρακαλᾶ
νοικοκυραῖοι μέσα εἰστε
νά γαυγίζουν τά σκυλιά.

Ἀνοῖξτε μου καλὲ κυρά
δῶστε μου ἔστω μιὰ μπουνιᾶ
ὁ θεὸς νὰ σῆς φέχει καλὰ
σκυφτὰ-σκυφτὰ νὰ σέ κυττᾶ.

Ποῦ νὰ τὴν βρῶ τόση μπομπότα
πρόλαβε ἄλλος ἀπὸ σᾶς
κι' ἐμεῖς πεινῶμα εὐλογημένε
πᾶρε δυὸ καρύδες νὰ μὲ χωρνᾶς.

Κάθεται σ' ἓνα πεζούλι
καὶ ξεψηρίζει τὰ μαλλιά
ταλαίπορε ξέμε τί συλογιέσαι
γιατί ἔχεις μάτια ἀγριωπά;

Μὴν εἶσαι κλέφτης, μὴν εἶσαι ἀγύρτης
μὴν εἶσαι σπιούνος στήν κατοχή
μὴν εἶσαι πλούσιος ξεπεσμένος
γιατί θεὲ μου τόση ντροπή;

Ἀρόμο παίρνει δρόμα ἀφήνει
σναπέτησε τὰ δάσος γιὰ ἄλλο χωρίο
ἀπὸ ποῦ νά ναι, ποῦ νὰ κοιμᾶται
καὶ κᾶνει κρῦο τσουχτερό.

Σκόρπιοι στίχοι.

Ὁ τελάλης μπρὸς στήν Τζίγνα
κορδαμένος ἀναγγέλει
ἀκοῦστε ολοι οἱ χωριανοί
αὔριο τρυγοῦμε στό Καγγέλι.

&

Στό ἐξωμυλῆσι τοῦ Ἀϊ Γιώργη
τίς λαμπάδες νὰ κρατοῦν
καθιστοί στήν πρασινάδα
γιὰ ζιαφέτια συζητοῦν.

&

Πάνω στό λόφο τῆς Τζιαντόρας
βόλτα κᾶνουν τὰ παιδιὰ
τὰ κορίτσια νὰ χορεύουν
νὰ χαζεύει ἡ Μεσαριά.

Φυσικιόνη κα ποῦ παίζει
κι' ἡ παρέα τραγουδᾷ
ἐπεράσαμε ὄμορφα
τούτη τὴ βραδυά.

&

Στοῦ Χαράλαμπου τό σπίτι
πάρτυ στήσαν ξαφνικά
μὲ γραμμόφωνο χορεύουν
νὰ βουίζει ἡ γειτονιά.

Μὲ τὸ τσάμικο ἀρχίζουν
τὸ γυρνοῦν στό τσά-τσά-τσά
καὶ μὲ κέφι τὰ κορίτσια
νὰ χορεύουν ἀγκαλιά.

&

Μεραμλῆδες Γανναδιῶτες
στό παλιὸ τὸ μαγαζὶ
τίς κεντάδες ἔχουν πιάσει
πάνω σὲ πάγιους καθιστοί.

Φαγητό ἀπὸ τὰ σπίτια
καὶ Μολιστινὸ κρασί,
λαχανοτουρσί καὶ κόττα
ρεφενέ καβουρδιστή.

&

Στὴν πλατεία οἱ τουρίστες
τραγουδοῦν νοσταλγικά
καὶ οἱ ντόπιοι τοὺς φιλεῦουν
γιὰ μεζὲ κηπουριά.

Ἀγκαλιές ἀπάνωτὲς
στήγουμε χορὸ μαζύ
συζητοῦν τὰ περασμένα
πὼς ἀλλάξαν οἱ καιροί.
Ρομαντικὴ στιγμή.

Κάτω ἀπὸ τὸν ἴσιμο τῆς ἰτιᾶς
ποῦ βοσκᾶς τὴν ἀγελάδα
νὰ διαβάσεις Ἰούλιο Βέρν
ξαπλωτὸς στήν πρασινάδα.

Στό Σπουρλίθι ὁ βοσκὸς
τὴ φλογέρα κελαιδᾷ,
σταυροπόδι πάνω στήν κᾶπα
δίπλα ἢ κλίτσα μὲ τὸν τροβά.

Συναυλία τὰ κουδούνια
κι' ὁ μαντρόσκυλος κοντὰ
τὸ κοπάδι ἀπὸ τὰ γίδια
ὄρεξάτο νὰ βοσκᾷ.

Πρωῖνὸ στήν αὐλῆ.

Πρωῖνὸ καὶ τὸ πουλί,
στό κλωνάρι κελαιδᾷ
στά κᾶπνια τῆς αὐλῆς
ἢ σκιά ἀπὸ τὴν μουριά.

Καλογιάννια εὐωδιάζουν
ἥλιος πρόσχαρος χρυσίζει
στ' ἀνοιξιᾶτικα τὰ φύλλα
ὁ ἄερας παιχνιδίζει.

Τὸ κορίτσι μὲ τὸ γκιούμι
τὰ λουλούδια του κοτίζει
στὴ σκεπὴ ἀπὸ τὴν καλύβα
τὸ κοκκὸρι κᾶκαρίζει.

Φθινόπωρο.

Τὸν Σεπτέμβρη ὁ ἄερας
ποῦ τὰ δένδρα ξεριζώνει
τρέχουν-τρέχουν τὰ πουλιὰ
σύννεφο κᾶντοῦ ἢ σκόνη.

Κίτρινα φύλλα ἀνεμίζουν
καὶ τὰ τσίγνια νὰ χτυποῦν
τὰ σπαθᾶτα χελιδόνια
καὶ οἱ μύγες νὰ τσιμποῦν.

Θὰ ξεσπάσει μπόρα σὲ λίγο
χονδρὲς ψιχάλες στήν αὐλῆ
τρέχουν ολοι στίς καλύβες
νὰ βάλουν μέσα τὸ κλαδί.

Σιουρνάρα ή στέγη και τήν πόρτα
ή βροχή νά τήν μαστίζει
τά κακάβια μέ νερό
ή νοικοκυρά γεμίζει.

Απ'τό τζάμι νά κυττάς
πού θολώνει από τήν ανάσα.
δίπλα νά στάζει στό λιγέρι
ή βροχή από τή λιάσα.

Σκυφή στό δρόμο μία γυναίκα
για όμβρέλλα ένα τσουβάλι
τό μουλάρι πού βοσιάζ
βιαστική πάει νά πάρει.

Χωριάτικη ζωή.

Ή ζω χιόνι παγωμένο
νά ζυπνάς πρωϊ-πρωϊ
και τίς στάχτες νά μαζεύεις
μέ τό φαράσι στό μπουχαρί.

Και ή γάτα πού κοιμάται
μέ τή γούνα της καμένη
πάνω στή κόβολη ακόμα
ζεροτανιέται ένοχλημένη.

Νά φυσά τό ξεροβόρι
νά ζεσταίνεις τό νερό
τόν νηπτήρα νά ξεπαγώσεις
νά πληθεϊς τό πρωϊνό.

&

Μέ κούτό παντελόνάκι
λάκκο-λάκκο πηδηχτά
νά περνάς απ'τίς τσουκνίδες
πλάτς και πλούτς μέσ'στό νερά.

&

Μέ τόν τενεκέ στόν κήπο
νά άδειάζεις τό φυρό
ώς πού τά βετράχια μένουν
δίχως στέλα πιά νερό.

&

Νά ποτίζεις τόν γοντζέ
θερισμένον μέ δερπάνι
και τά φάρια νά μαζεύεις
πού έρχονται από τό ποτάμι.

Νά μαζεύεις τίς φαιές
τά τσουβάλια νά φουσιώνουν
στά καλτσάνια κολλήσιδες
και τά χέρια νά ματώνουν.

Νά θερίζεις τό σιτάρι
και νά δένεις τή χεριά
τά χορτάρια νά διαλέγεις
και ή μέση νά πονά.

Στό κεφάλι τό φαθάκι
τά τζιτζίκια στή γιορτσιά
τό παγούρι ζεσταμένο
και ό ιδρώτας νά κυλά.

Νά πατάς τίς καλαμιές
και νά τρίζουν καθώς σπάνε
κι'οί άκρίδες κάθε τόσο
βήμα-βήμα νά πηδάνε.

Μέ τά δάντυλα νά σκάβεις
για νά βγάλεις τό κουρκάρι
σταυροπόδι καθισμένος
νά μουδιάζει τό ποδάρι.

Και στά ιδρωμένα χέρια
ή χωματίλα νά κολλά
τί χαρά όταν τά πλένεις
και ζαπλώνεις στή σκιά.

Τό καλάθι νά γεμίζεις
τό πρωϊ μέ τή δροσιά
στό κλωνάρι καθισμένος
απ'τή γέρινη συκιά.

Νά διαλέγεις τά μεγάλα
νά τά κάνεις για μπουκιά
συκαρώνες μελωμένες
νά γεμίζεις τήν κοιλιά.

Μέ τόν τρύγο στά άμπέλια
τά κασίκια νά βοσιάζ
τά τσινάρια πού απομένουν
νά μαζεύεις για νά φάς.

Μέ σακκούλια στα χωράφια
στάχια τά παιδιά γυρεύουν
μέ τήν πείνα, ή στους δρόμους
όσα πέφτουν τά μαζεύουν.

Στή μουριά άνεβασιμένος
νά τρυγας τή γρεντζουλιά
τό καλάθι πάνω-κάτω
νά τραβας μέ τήν τροιχιά.

Μέ ξυλόσφηνες νά σχίζεις
κούτσουρα μέσ'στό κελάρι
ή σταλίκια από τό δάσος
νά τραβας από τό κλωνάρι.

Νά κόβεις πλατάνια στού 'Αργιάνη
μέ φουλτακισμένα χέρια
οί μισίτσες νά τσιμπούν
γιδροσπύρια, σκόνη απ'τά δένδρα.

Θολωμένο τό ποτάμι
νά βουϊζει ή ποταμιά
κούτσουρα νά ξελασπώνεις
πού έρχονται από μακριά.

Νά ανοίγεις δρόμο τό χειμώνα
ώς τήν βρύση μέ τό φυτάρι
απ'τή στέγη νά σου πέφτουν
μπάλες χιόνι στό κεφάλι.

Τόν χιονάνθρωπο νά φτιάχνεις
μέ τά χέρια ξυλιασμένα
σαν δαντέλλα από τή στέγη
τά κρύσταλλα άραδιασμένα.

Καταχέιμωνο νά κόβεις
τό λαιμό σου βιαστικά
τό πρωί στον άναγκαϊο
κι' από τίς μπάντες νά φυσά.

Δίφασμένος πού στό ρέμμα
σταματάς νερό νά πιείς
τή λακούβα χαλασμένη
άπό τά γίδια νά τήν βρείς.

Γονατίζεις πάνω στις λάσπες
νά θολώνει καθώς ρουφάς
μπούμπαρα νά κολυμπούν
νά λαγαρίσει νά καρτεράς.

Ξέχυλα μέ τά κιακάβια
άπ' τή βρύση νά γυρίζεις
νά γανώνονται σί γάμπες
τίς πανούνες νά ποτίζεις.

Νά περνάς από τήν Παναγία
πού γυρνάς από τή Μεσαριά
καί σε κάποιο μνήμα νύχτα
κάτι σαν νά σιουμαλνά.

Στό χαγιάτι κουρασμένος
ένα γκιούμι νά πίνεις νερό
νά σου χύνεται στά μπλέτατα
έτσι πού είναι όροσερό.

Νά τρώς ανάλατη μισμπότα
μέ άγουρίδα στην αύλή
κι' ό διακονιάρης νά φωνάζει
μανίτσα μία χαφιά φωμί.

Μέ φαλλίδι κουρεμένος
νά γελάνε τά παιδιά
σαν κατσίκι νά σου λένε
ώς και οί ψήρες στό γιακά.

Νύχτωσε μέσα στό δάσος
κι' έχεις χάσει τά κατσίκια
κάπου πέφτουν ντουφεκιές
νά φωνάζεις τσίκα-τσίκα.

Χαραή πού τό γαϊδούρι
άπό τό κάριστρι πού τραβάς
νυχτοπούλια σε ζαρνιάζουν
άπ' τό λάκκο πού περνάς.

Νά πετύχεις στό σοκιάκι
τοῖχο-τοῖχο στριμαγμένα
κάποιο ζιντζιάρικο μουλάρι
ή γελάδια στρεκλιάσμένα.

Μέ έλάτσοκουπά στό τζάνι
τίς καπνιές νά καθαρίζεις
ή τής σόμπας τά χωνιά
σαν μουντζούρης νά μαυρίζεις.

Νά στουμπίζεις τό άλάτι
μέ μπουκάλα στό πλαστήρι
κρημασμένο νά στργγίζει
στή τζαντίλα γαλοτύρι.

Μέ τό φανάρι πάνω στή λιάσα
έξω τέλος ή βροχή
τίς σταλαξιές νά σημαδεύεις
μέ βρυζάχερο στή σιεπή.

Μέσ' στίς λάσπες χλάπ και χλούπ
τό μουλάρι νά πατά
καί καθώς πās από πίσω
τά νερά νά πρατσαλνά.

Άπ' τή χαίτη νά κρατιέσαι
ξεσαμάρωτο πού πās
τό γαϊδούρι για νά δέσεις
στό παλούκι πού κρατάς.

Σηρόμοιοι στίχοι.
Πυληγμένα σε πατουνες
τά δυό χέρια νά θερίζει
τίς τσουνίδες ή γριά
καί ό κήπος νά ξανοίγει.

Μεσημέρι άπ' τό σχολείο
πού γυρίζεις τό παιδί
καί οί γάτες νιάου-νιάου
περιμένουν στην αύλή.

Τό κλαδάκι νά κουνάει
τό παιδί και νά μαυλά
τσίκα-τσίκα τή μπαλέτσα
κι' αύτή τρέχει πηδηχτά.

Μέσ' στά μάτια τό κνιτάζει
τό κεφάλι της κουνά
καίμπουράει τ'άλλα κατσίκια
καθώς τρώει καμαρωτά.

Άπ' τό παράθυρο νά βλέπεις
τίς νυφάδες από τό χιόνι
στό κλωνάρι τής μουριάς
τό σπουργίτι νά κρυώνει.

Στούς νταβάδες τό φωμί
καί ό φούρνος αναμμένος
νά συμπās μέ τόν ξιχώστη
ό μαγειριός ντουμανιασμένος.

Κοντά τό βράδυ δυό κορίτσια
πόρτα τήν πόρτα πού χτυπούν
μέχρι δυό άτομα στην εσπερίδα
κοπιάστε λένε, σās προσκαλούν.

Παλιαρούτια από τήν Ούνδρα
σκιορήματα για τόν Σιλιο
κουρελλοῦδες ἡ Λουκία
θά τῆς κάνει στόν ἀργαλιό.

Ἡέ σανίδες κάνουν σιί
στή Τζιαντόρα τά παιδιά
κλουτσοπόδαρα φορῶνε
στήνουν πλάκες για πουλιά.

Δειλινοῦ καθῶς γυρίζεις
καί περνᾷς ἀπό τή γειτονιά
μιά γυναίκα στήν κουζίνα
μοιρολοῖ ἀρχινᾷ.

Κάποια ἄλλη φίνει πίττα
τό δαδί στά τσάννα βάζει
ραφουμάδες πού καπνίζουν
σαν νά πιάνουνε κουνάβι.

Φοβισμένο τό γαϊδούρι
στό γιοφύρι πού περνᾷ
τά ποδάρια του στυλώνει
βῆμα-βῆμα ξεκινᾷ.

Σαλιγκάρια μᾶ μαζεῦεις
νά τά κάνεις ἀρμαθιές
μέ τό ἀπόβρεχο στούς ὄχθους
ἡ μαρτάρες τρυφερές.

Μεσημέρι πού σταλίζουν
τά κατσίνια καφωμένα
κάτω ἀπό τόν ἴσιλο τῆς γιορτσίας
νά λυχομανοῦν σκυμμένα.

Πίσω στό λάκκο στίς ἰτιές
τά παιδιά καλάδια πλένουν
μέ σουγιάδες πελενᾶνε
προυσναβίτσες πού τίς βρέχουν.

Ἡέ τό ἀπόβρεχο πού σέρνεις
φορτωμένο κοπριά
τό γαϊδούρι καί στά δένδρα
τσίου-τσιου τάπουλιᾷ.

Τό παιδί μέ τό καλάθι
εἰς τόν ὦμο πού περνᾷ
δίπλα στό φράχτη καί ὁ ἥλιος
τρεμοπαίζει τή σκιά.

Τόν Ὀκτώβρη ξυλοκόποι
εἰς τούς λόγγους τριγυρνοῦν
προυσναβίτσες κοκκινίζουν
καί τά φύλλα νά πετοῦν.

Παντοῦ χιδνι παγωμένο
τά παιδιά πού πᾶν Σχολεῖο
καί τά χέρια τους χουχλιάζουν
τουρτουρίζοντας ἀπό τό κρῦο.

Τό φοφῆμι.
Πίσω στό Σταυρό στό λάκκο
ὁ Ζευζέκης μέ τόν γιρά
ἕνα γέρικο γαϊδούρι
στό κεφάλι ντουφεκιᾷ.

Γουρουνοτσάρουχα θά φτιάξει
μέ τό τομάρι πού θά γδάρει
γύρω ὄρνια τριγυρνᾶνε
για νά φᾶνε τό κουφάρι.

Ἡπομποτόπιττα θά φάει
για ἀμοιβή του στόν ὄντά
τό φουσέκι θά τοῦ πληρώσουν
καί καλαμπόκι μιᾷ ποδιᾷ.

Στό Καφενεῖο.

Ἐργά τό βράδυ στό Καφενεῖο
μπόχα, κουβέντα καί χαρτιά,
τά νέα μαθαίνουν τῆς ἡμέρας
ἡ ὅλοι μιλᾶνε φώναχτά.

Στά πεζούλια τῆς πλατείας
γεροντάκια ὀραδίασμένα
πάνω στά κροτά καπάνια
συζητοῦν τά περασμένα.

Στήν αὐλή τῆς ἐκκλησίας
φωνασιόντας ἰδρωμένα
παίζουν τό κυνηγητό
τά παιδιά ξεμπλετωμένα.

Ἀναμνήσεις ἀπό τόν πόλεμο.
Ἐτήν παραβᾶνα τό μπλιαουρι
Ἴταλοί πού κάνουν σιί
καί ὁ Σιούρας νά οὔρλιαζει
κρεμασμένος στό σχοινί.

Νά κυτᾶς τόν Γερμανό
ἀπ' τό παράθυρο κρυφά
πού κραδαίνει τό μαχαίρι
καί τήν πόρτα σου κλωτσᾷ.

Ἡ μάχη μαίνεται στό Γράμμο
ἀεροπλάνα βομβαρδίζουν
σύννεφο ὁ κουρνιαχτός
τάπολυβόλα κακαρίζουν.

Σιέλεθρα αὐτοκινήτων
στό ποτάμι στή γραμμῆ
σαμποτάζ τῶν ἀνταρτῶν
σέ τουλίπες οἱ καπνοί.

Ὁ ἀντέρτης μέ τό ὄπλο
καί τριγύρω τά παιδιά
τόν παρακαλοῦν νά ρίξουν
μόνο μιᾷ ντουφεκιᾷ.

Κι ἄλλος ἕνας στή Τζιαντόρα
ξαπλωμένος στό ἀμπρί
τό ἀεροπλάνο καβαίνει
καί αὐτός πυροβολεῖ.

'Απ' τὸ σπῖτι σου νά βλέπεις
πού ἔρχονται ἀπὸ τὸ βουνό
ρέμπελοι ἀντάρτες πεινασμένοι
νά καταλάβουν τὸ χωριό.

Οἱ στρατιῶτες στὸ σοικιάκι
οἱ ἀντάρτες στή σκεπή
στήν καλύβα πυρκαϊά
καί νά κοιμᾶσαι στὸ παχνί.

Στὸ Σχολεῖο νά διαβάζεις
καί ὁ ἀντάρτης στὸ μελᾶρι
νά βρυχᾶται πού τοῦ κόβουν
μέ πριόνι τὸ ποδάρι.

Στὸ φορεῖο ὁ ἀντάρτης
δεκαῆξη χρονῶν παιδί
στή μάχη πίσω νά τόν πᾶνε
πειστωμένος ἀπαιτεῖ.

Τὸ παιδομάζωμα βουῖζει
στήν πλατεία μιὰ βραδυά
νά τραγουδᾷ καί νά φωνάζει
τοῦ Μάρκου εἴμαστε παιδιά.

Στρατιῶτες στίς σιηνές
τά κανόνια στή σειρά
φάλαγγες αὐτοκινήτων
νά βουῖζει ἡ ποταμιά.

Δένδρο τὸ δένδρο ὁ φαντάρος
ἀνεβασμένος νά φωνάζει
ἀδέρφια ἀπολύομαι
καί τὸ χειτῶνιο νά βγάζει.

'Απ' τὸ φυλάκειο τοῦ 'Αἰ Νικόλα
ἀργά τὸ βράδυ πού περνᾷς
μέ τὸ γαϊδούρι φορτωμένο
στά μαγειρεῖα νά σταματᾷς,

νά σέ φιλεύουν οἱ στρατιῶτες
ἄσπρη ἀφράτη κουραμᾶνα
κουνσέρβες ἀπὸ τήν Ἀμερική
καί φασουλάδα στήν κᾶραβᾶνα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Γ) ΤΟ ΓΑΝΝΑΔΙΟ, ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ Η ΞΕΝΙΤΕΙΑ

“Υμνος του Γανναδιού

Του Σμόλινα κρυφό παιδί
στον ουρανό χτισμένο
σωρός καρβέλια τὰ βουνά
ποτάμια στά φαράγγια.

Δράκοι όργώσαν τήν πλαγιά
καί τή χρυσή κοιλάδα σου
πυργώσανε απόρθητη
μέ λδφους γύρω-γύρω.

Κάθε έικλησάκι κι 'ένας θεός
κάθε πέτρα καί τάρος
άχολογοῦν οί ρεμματιές
άπ' τίς κλαγγές τών όπλων.”

Καί στείλανε παντού 'Θδουσεΐς
τόν κόσμο νά γνωρίσουν
κι 'έρτραν τέχνες, βότανα
καί μηχανές καί γνώσεις.

Καί πέρασαν κατακτητές
καί γυρολόγοι ζένοι
άγκομαχήσαν τὰ βουνά
κι 'ό κόσμος ξενιτεύθη.

Ετήν λευτεριά τό Γανναδίό
έρχοντοχώρι χτίσαν
άετοφαλιά στά κούσινα
καμάρι όλου του κόσμου.

Ποστάννη

Επίτια πέτοινα παλιά
γκαλντερίμια καί βυροί
πλάτανος στήν έισαλησιά
δασυμένα τὰ βουνά.

Μαντού πέργουλα πολλά
ήπουρα, κηπουρινά,
πρασινάδες, λούλουδα,
κυματίζουν τὰ σπαρτά.

“Ηλιος πρόσχαρος που λάμπει
καί φεγγάρι καθαρό
άνασαιίνουνε από τὰ δάση
άερών δροσερό.

Μτέφι, τάμπουρας, φλογέρα,
καλημέλαδα πουλιά,
τά κουδούνια από τὰ ζώα
καί τρεχούμενα νερά.

Στά ζιαφέτια φήνουν σούβλα
στίς βίζιτες γλεντάνε
στούς γάμους καί στό πανηγύρι
μουλάρια καβαλάνε.

Στό μεσοχώρι όχλοβοή
στίς γειτονιές κουβέντα
στή βρύση πάντα τακτομοί
καί στή Τζιαντόρα γλέντια.

Πίνουν κρασί ονομαστό
χορεύοντας σφυρίζουν
όλοι τους κοροϊδεύονται
καί φιλοκαυγαδίζουν.

Στίς στενοχώριες, στίς χαρές,
άδέρφια που άγαπιοῦνται
τά χούγια τους γνωρίζουνε
καί άλληλοβοηθοῦνται.

Χαρά τό μεροιάματο
όλημερίς κοφάτοι
γυναΐκες γλυκομίλητες
άνδρες καλοσυνάτοι.

Χορευτικό

Ετού παιδιού μας τή χαρά
σφάξαμε έναν κόκορα
έφαγαν καί οί Μεσαρίτες
χόρτασκν καί οί Ιμποτσιφάριτες.

“Ένα-όχο, ένα-δυό
μπήτε ολοι στό χορό
άντε γιούργια ρέ παιδιά
κέφι καί καλή καρδιά.

Οί Γανναδιώτες είμαστε
γλεντιέδες μεραληδες
στήν Τζιαντόρα στόν 'Α' Λι &
τραγουδοῦμε άγκαλιές.

Πίνουμε κρασί γλυκό
τρῶμε σούβλα τό ψητό
ἄντε βίβα, γειά μας, γειά,
ρίξτε καμμιά ντουφεκιά.

Στήν Αἴγυπτο καί στή Βλαχιά
στά ξένα σκορπισμένοι
καί στήν Ἀθήνα ὁ Σύλλογος
τά ἀδέρφια του προσμένει.

Γαύναδιό χρυσό χωριό
ἐγὼ ποτέ δέν σέ ξεχνῶ
τά χωράφια σου τά γίδια
τά ζιαφέτια τά παιχνίδια.

Κράτα με ἀπό τό μαντύλλι
νά γυρνῶ γυροβολιά
στά ποτήρια νά χορεύω
μέ τήν πλόσνα ἀγκαλιά.

Βάρα γύφτο πιό βαριά
ἔχω μόλινα λεφτά
τό κλαρίνο σέ γκαμπά
στό αὐτί μου νά ἀκουμπά.

Φέρτε μας κρασί νά πιούμε
καί μεζέδες νά τσιμπούμε
ἄσπρο πάτο εὐτυχεῖτε
σπάστα ὅλα σουρωθεῖτε.

Γιούργια, ὦπα, γή, γή, γή
πᾶμε πάλι ὅλοι μαζύ
γιούργια, ὦπα, γή, γή, γή
γειά σου Χρῆστο μερικλή.

Πέστε κάτω πόδια ὅλοι
στά καπάνια μέ ρυθμό
θά τό κάψουμε ἀπόψε
νά ζεῖ νά ζεῖ τό Γαύναδιό.

Πίσω τώρα παλαμάνια
ἔτσι-ἔτσι, πῶ, πῶ, πῶ
ὄλο γειά, ὄλο γειά
στήν παρέα μας παιδιά.

Ὁ ἀντάρτης

Μέ τή χερούκλα νά ἀγναντεύει
κατσιρωτός μπρός στό ἀμπρί
πάνω στό λόφο ὁ ἀντάρτης
ῶρα πού περιπολεῖ.

Χακί μανδύα καί στήν πλάτη
ὄπλο καί σφαῖρες σταυρωτά
ζώνη ἀπό ἴγυλα, πλεκτό πουλόβερ
καί γιὰ καπούτσια μπόγος πανιά.

Μαύρη γενιάδα γεμάτη φεῖρες
στραβά τό δίκοχο φορεῖ
μέ ὕφος συντρίλα νά βρυχᾶται
παραδοθεῖτε, μέ τά χέριᾶ χωνί.

- "Εἰ σύντροφε ποιόν πολεμᾷς
γιατί ἐβγήκες στό κλαρί...
δέν ἔχεις σπίτι ἐσύ δικό σου
τελείωσε ἡ κατοχή.

Ὁ τόπος σου δέν σέ χωράει
γιατί κυττᾶς ἔτσι φηλά
ξέρεις πολλά ἢ τόσα λίγα
νάχεις τά μάτια σου ἀνοιχτά;

Σέ πήρε ἡ μόρα καπετάνιε
ἢ μήπως κἀιραφυλακτεῖς,
ἀγρίμι εἶσαι κυνηγημένο
πού ὅλον τόν κόσμο τόν μισεῖς;

- Τόν κόσμο θέλω νά ἀλλάξω
καί τά κορίτσια νά ἀγαπῶ
πιστεύω στή λαοκρατία
τούς ξανοκράτες πολεμῶ.

Ἰβραῖοι, Ἀγγλοὶ καί Ἀραπάδες
ἀδέρφια νάμαστε στή γῆ
κάτω τό κεφάλαιο φωνάζω
πού τήν μιζιέρια ὑπηρετεῖ.

Δέν εἶμαι προδότης πουλημένος
δέν προσκυνῶ τή σιλαβιά
ἐγὼ εἶμαι ἄνδρας καί τό βλέπεις
γι' αὐτό μοῦ πρέπει λευτεριά.

Ρίχνω ἀγάλματα παλιά
καί στήνω τόν νέο ὕλισμό
νηστέρι βάζω στή θρησιεία
καί γιὰ τό μέλλον ζῶ.

- Πῶς βλέπεις τή λαοκρατία
νάμαστε ὅλοι σάν ἐσένα,
κι' ἐγὼ θά τόθελα παλύ
ποιός ὁμως θά φυλά τὰ περασμένα;

Χορεβεῖς τώρα ἐσύ ἀντάρτη
χόρευες καί στήν κατοχή
ἂν καί πολέμαγες τούς ξένους
κι' ἐσύ μᾶς σιλάβωσες κι' ἐσύ.

Φορτώσου λίγο τό σταυρό
εἶμαι παιδί μέσ' στά σιοτάδια
καί μήν τά θέλεις ὅλα δικά σου
κι' ἄς γίνουμε ἐμεῖς ρημιόδια.

Οἱ ἄνδρες πρέπει νά πονοῦν
μά τόν καῦμό νά κρύβουν
συμφέροντα νά μήν κυττοῦν
ὅταν οἱ λαοὶ μανίζουν,

Δέν είναι μόνο πόλεμος
οἱ σφαῖρες πού σκοτώνουν
εἶναι κυρίως, σπαραγμός
πού οἱ ψυχές ματώνουν.

Μήν εἶσαι ὁ καπετάν Ἀρμούδας
πού τὰ ὀνόματα ἀλλάζει
πού ἦρθε στό σπίτι μου ἕνα βράδυ
στό παιδομάζωμα γιά νά μέ πάρει;

Κι' ἄν ἀπό τόν τόπο σου ἔχεις φύγει
γιατί ὁ χαφιές σέ κυνηγᾷ,
λάθος τόν ὁρόμο πήρες
γιατί παντοῦ σ' ἀκολουθεῖ.

Σέ σπάρανε ἡ ἀδικία
σέ σπρώξαν ἄλλοι στά βουνά
κι' ἐσύ Ἑλλάδα εἶσαι
φτωχέ μου κατσιαπλιά.

Ἐπόμεσες πάρα πολύ
καί δέν ἀντέχεις τή σιλαβιά,
ἢ δέν ἐπείνασες ποτέ πολύ
κι' ὅλα τὰ βλέπεις φυσικά.

Στό βουρνο σέ κυλήσανε
νά μάθεις σοῦ εἶπανε κι' ἐσύ,
πιές τώρα ὅλο τό ποτήρι
νά γίνεις ἄνδρας πιό πολύ.

Κι' ἄν εἶσαι ἀλήθεια καπετάνιος
ἄν καί ἀστέρια δέν φορεῖς
κῦττα τόν ἥλιο τῆς πατρίδας
στό ἄγνωστο μήν προχωρεῖς.

Μά ἄν εἶπες ἐσύ τὸ ΟΚΙ
καί λές δέν εἶμαι ξένος
κρατήσου κατὰ ἐκεῖ πού εἶσαι
κι' ἄν εἶσαι ἀδικημένος.

Κι' ἄν νά στεριώσεις δέν μπορείς
βρές ἕναν βράχο στό βουνό
καί σκέφου-σκέφου ὡρα πολλή
τί ἔχεις μίσος φοβερό.

Καί μήν ζητᾷς ἀλήθειες κι' ἄλλες
προχώρα ἐμπρός καί μήν φοβᾷσαι
ἔτσι εἴμαστε ἐμεῖς
τόν Ἀριστείδη νά θυμᾷσαι.

Καί ἄν στά μάτια σου πλανιέται
τὸ δράμα κάποιας συμφορῆς
ἔτσι εἶναι τώρα οἱ καιροί
γιά σένα καί γιά μᾶς.

Μήν λές στόν φαντάσο ἀδερφέ
νά σταματήσει τὸ κακό
γιατί ἔτσι ἐπολεμήσαμε
καί τόν καλό καλιό καιρό.

Ξέρεις λοιπόν, τώρα κι' ἐσύ
οἱ ἴδιοι πάντα κυβερνοῦν
κάνε τὸ χρέος σου ἀντάρτη
τώρα πού οἱ καιροί σέ προσκαλοῦν.

Σέ μπερδεύει μέ ὅλα αὐτά
μά ἔτσι εἶναι ἡ ἀλήθεια
κι' αὐτός ὁ κόσμος πού ζητᾷς
εἶναι μονάχα παραμύθια.

Κι' ἄν πικραμένος τώρα εἶσαι
γιατί λόγια σοῦ εἶπανε μεγάλα
μπές στό κοπάδι ὅπως πρῶτα
ἐρείπια ἔχει τόσα ἡ Ἑλλάδα.

Κι' ἄν πλήρωσες ἐσύ τὴν νύφη
μήν μέ ρωτᾷς τώρα γιατί
ἄιρη δέν πρόκειται νά βρεῖς
καινούργια ἄρχισε ζωὴ

Κι' ἄν παραδόσεις τὸ ντουφέκι
ἐκεῖ στά Γιούρα πού θά πᾶς
μήν πεῖς τὰ πάντα ματαιότης
σοῦ εἶπα γιατί, πολεμᾷς.

Κι' ἄν τὰ πουλιά δέν κελαιδοῦν
ἐκεῖ πού πᾶς στά ξένα
ἄν μυαλωμένα περπατᾷς
θά ποῦμε ζήτω καί σ' ἐσένα.

Κι' ἄν βόλι σ' εὔρει ἀδερφικό
μήν πεῖς κατὰρα σέ κανένα
ζήτω πατρίδα μου νά λές
ὅπως καί τό εἰκοσιένα.

Πολέμα-πολέμα σοῦ φωνάζω
εἶσαι λαός τόσο πολύ
ὡς πού τόν πόλεμο νά χάσεις
γλέντα κι' ἐσύ ληστή.

Πολέμα-πολέμα ὅτι κι' ἄν εἶσαι
νά λές στά ἐγγόνια μιά φορά
πῶς πολεμοῦσα στά βουνά
γιά δίκιο καί γιά λευτεριά.

Ὁ στρατιώτης

Δέκα χρόνια σέ περίμενα
στόν πόλεμο καί στή σιλαβιά
πήγαινα τότε στό Σχολεῖο
καί μούλεγαν γιά λευτεριά.

Σέ περίμενα μά ἐσύ ἀγοῦσες
κι' ἔλεγα μέ κρυφὴ χαρὰ
σήμερα-αὔριο θά ρθεῖ
κάπου θά εἶναι ἐδῶ κοντά.

Τότε πού έτρωγα μπομποτόπιττα
κρυμένος στο μελάνι στο παχνί
τότε πού λήστευαν τό μαγαζί μας
καί δέρναν τόν πατέρα οι 'Ιταλοί.

Τότε πού κοιμόμουν στα χωράφια
καί στο χωριό ψυχή δέν είχε μείνει
καί τραγουδούσαμε κρυφά
κορδίδο Μουσουλίνη.

Τότε πού γιολιαμπόδαρο παιδί
βοσκοῦσα τά κατσίνια στο βουνό
έβλεπα αεροπλάνα
καί φώναζα 'Ελληνικό.

Κι 'ήρθες γοργός από τό βουνό
κι 'εφευγαν οι 'Ιταλοί μέ φούρια
έφώναζες άέρα έσύ
κι 'εμεϊς μαζεῦαμε παγούρια.

Σέ περίμενα τότε πού κάτω στο ποτάμι
άνηφορίζαν οι Γερμανοί για τό χωριό
άράδα μέσα από τά σπαρτά
κι 'έτρεχα στο δάσος νά κρυφθώ.

Τότε πού άμπαρμένος στο σπίτι
καί έξω στην αύλή γυμνός
μέ φοβέριζε μέ τό μαχαίρι
καί κλωτσούσε την πόρτα μου ο Γερμανός.

Κι 'ήρθες ντυμένος Χωροφύλακας
καί καπετάνιος καβαλλάρης μέ χαρά
καί τραγουδούσαμε στο λόφο της Τζιαντόρας
κοπάδι, τά παιδιά τή λευτεριά.

Σέ περίμενα ο πόλεμος νά τελειώσει
για μένα πάντα έσύ νικούσες
ομως δέν καταλάβαινα γιατί
τ' αδέρφια τώρα πολεμούσες.

Τότε πού οι άνδρες είχαν άγριέφει
καί στα σκοτάδια ήμουνα παιδί
οι σφαϊρες σφύριζαν κοντά μου
καί έτρωγα ανάλατο ψωμί.

Τότε πού χτυπούσε η καμπάνα
κι 'έτρεχα νά τρυπώσω στο άμπρί
τότε πού βομβάρδιζες έσύ τό σπίτι
καί έλεγα γιατί.

Τότε πού κρυβόμουν στην καλύβα
τό παιδομάζωμα για νά γλυτώσω
τότε μέ τό ξυλογτούρενο στον ώμο
πού έλεγα όταν μεγαλώσω.

Τότε πού θύμωσε ο άντάρτης
γιατί δέν του άρεσε ο τραχανάς
κατάλωμα τόν είχαμε στο σπίτι
καί μέ φοβέριζε ο παλημαράς.

Τότε πού κόβαμε την μπομποτόπιττα
καί ήταν πρωτοχρολιά
ή μάνα έλλειπε στον πόλεμο
καί ο πατέρας στην προσφυγιά.

Κι 'ήρθες σε είδες πολεμώντας
σπίτι τό σπίτι ένα πρωϊ
καί φώναζες σ'έναν άντάρτη
μπροστά μας νά παραδοθεϊ.

Ήισω από τό σπίτι μου θυμάσαι
χαράκιμα σιάβαμε μαζί
σου έλεγα άντάρτικα τραγούδια
καί μούδωσες άσπρο ψωμί.

Σέ περίμενα τό ίδιο βράδυ
πού πολεμούσες στην αύλή
οι άντάρτες ήτανε στη στέγη
κι 'εγώ κοιμόμουν πάλι στο παχνί.

Και στη σιηνή σου στο ποτάμι
μου έδινες φαρούλάδα στην καραβάνα
πολέμαγες άσπρα έσύ
κι 'εγώ κιντούσα τά αεροπλάνα.

Στα βήματά σου προχωρούσα
μά ήρθανε πάλι μαῦρες μέρες
κι 'εμαθα πάλι τότε από σενα
πως πόλεμος δέν είναι μόνο σφαϊρες.

Σέ περίμενα καί τότε άνδρας
στη σιλαβιά της λευτεριάς
για ξένα ήθη μου μιλούσες
καί 'Ελληνες της ζενιτιάς.

Κι 'ήτανε θεέ μου σπαραγμός
καί νά στεριώσω δέν μπορούσα
βάρβαροι δέν υπήρχαν πιά
τώρα κι 'εγώ νά πολεμούσα.

Πάντα εγώ θά περιμένω
στης ιστορίας τά σοκιάκια
για περασμένους χρόνους θά μιλάμε
κι 'ελεύθερα σιλαβάνια.

Ο 'Ιταλός.

Εμοίραζες μπλιζούρι 'Ιταλέ
πεινούσα κι 'έτρεξα κι 'εγώ
μέ πήρε από τό χέρι μία γριά
πήγαινα δέν πήγαινα Σχολιδό.

Κι 'είχα τό κεφάλι μου γουλι
καλίγια για νάποδεθώ
τό πανταλόνι μπαλωμένο
κι 'ένα μισότριβο παλτό.

"Έβυνα από λαιμό τις φείρες
κι' ήμουν χλωμός σαν τό κερί
κρατούσα μία παραβάνια
κι' έλεγα "κακοί οι 'Ιταλοί".

Κύτταγα κάτω φοβισμένος
κι' ήθελα όλο τό καζάνι
καλοθρεμένος ήσουν κι' είπες
μισή κουτάλα φθάνει.

Κι' ήθελα τότε να σου πώ
τί ήρθες πάλι στην Ελλάδα
μέ τά φτερά του κόκκορα
πώς λόγια λές μεγάλα.

Έξήλωσες τόν Καίσαρα
καί κίνησες πορεία
τή Ρωμαϊκή εΐρηνη προτιμάς
από την ελευθερία;

Σέ σπρώξαμε στον πόλεμο
καί σένα οι καιροί;
(αέραματ εας φαγαμε
καί παροναδες Ιταλοί.)

Νά είσαι ξένος 'Ιταλέ
γι' αυτό σε πολεμώ
κούμάντο στην πατρίδα μου
θέλω να κάνω εγώ.

Με την κίθαρά αχμαλιά
για πλιάτσικο γυρίζεις
(ο άνθρωπος για τον άνθρωπο λύκος)
την ξιφολόγχη δεν γυρίζεις.

"Αχ πώς άλλαξαν οι καιροί
μέ τον τσολιό να πολεμάς
(αφρες λυες, δροκο τώρα)
άρτου και ψεύματα πουλάς.

Τόν καιρό με τους αντάρτες

(γράφθηκε όταν πήγαινα σχολείο)

Μέσα στην ανταρσία
ζούμε με άκεφιά
πιάχουμε από άτροφία
καί κόβουμε καρφιά.

Πρωί για όλοι σιούκτε
καί σούρτε για δουλειά
σιούκτε κι' έλάτε τσοούκτε
σιουρμπέτι μία γουλιά.

Δορδύτας τά τζιαρχούτια
για κύττα ρεντζελιά
περνούμε κερελαύνοντας
από τη γειτονιά.

Τό πρόγραμμά μας πάντα
πράτουμε στις κοιλάδες
δουλεύουμε αντίξια
μέ παλιομπιρμπιλάδες.

Φασουλάδα-φασουλέδα
τρείς φορές την εβδομάδα
θά μας πάει τρανταμία
φύγε λίγο από την άράδα.

Κρέας όταν τρώμε
τό ξεκοκκαλιάζουμε
κι' επειδή είναι λίγο
όλοι μας τικαλιάζουμε.

Κουτάλια σκουριασμένα
γιατί δεν τά πετούν
σακιάκια μπαλωμένα
παπούτσια πού τρυπούν

"Όλη μέρα εργασία
κούραση καί ρουστασία
ξεμπαντάλιασμα σιαπάνω (έξάντληση)
Παπαλόμυρανα από πάνω (ξύλο).

Βράζει παπάρα λάδι
πένω στην πυρωστιά
φορούμε μπουραζάνα
εμεΐς για νυχτικιά.

Νάχα μία λιμουζίνα
καί δουλειά σε μία κουζίνα
ρούχα από την Αμερική
καί παιχνίδια ένα σακιά.

Στόν τζιομπάνο του χωριού

(Γράφθηκε γύρω στο 1962)

Τί έχει ο βορικός να φοβηθεί
τό ταλαγάνι όταν φορεΐ
τά τροβάδια του στον αμο
κόβει όρδομο κόβει όρδομο.

Τό σύννεφο έφερε βροχή
κι' ο Τρούρον έγινε παπί
μέ τον άνεμο θυμώνει
καί τά γίδια συμμοζώνει.

Τρέχει ποός τη γέρικη γιορτσιά
μέ τον Αούκη συντροφιά
καί την κλίτσα να στυλώνει
μέσ' στις λάσπες πού βαλτόνει.

"Αΐντε να ανάψουμε φωτιά
μορσεφωγ όλα τά σκουτιά
έρχίτσι ο Τρούρον να έλλεζέι
να τά βγάξει να τά βγάξει.

Τό Γανναδιό σήμερα.

Στό τζέμι σείμισε ἡ γριά
κι ἀναθυμάται τὰ παλιά.

Ἦτανε λέει μιὰ φορά
κόσμος πολὺς στό μαχαλά,

χωράφια, ζά πολλά,
κι οἱ χωριανοί μας μιὰ χαρά.

Γλέντια, τραγούδια καὶ χοροί
ἄχ πὼς ἀλλάξαν οἱ καιροί.

Ποῦναι τὰ ἐγιδόνια, τὰ παιδιὰ,
σέ ποιόν νά ποῦμε τὰ παλιά;

Καμμιά φωνή στή γειτονιά
μόνο ἡ καμπάνα τοῦ παπᾶ.

τ' ἀγρίμιὰ μπαίνουν στό χωριό
μείναμε ἐσύ καὶ ἐγώ.

Καὶ οἱ δρόμοι γέμισαν χορτάρια
χέρσα ὅλα τὰ κηπάρια.

Ρήμαξαν γύρω τὰ χωριά
ἀπὸ τὴν καιιά τὴν ξενιτειά.

Εἴκοσι γριές καὶ δέκα γέροι
βουβοί στίς σιέφεις μας καρτέρω.

Ἄκους τὸν γκιώνη τραγουδᾷ
στόν πλάτανο λυπατερό.

Νύχτωσε μέσα μου ἡ ζωὴ
κι οἱ πόνοι γίνανε καῦμοί.

Ὡρα τὴν ὦρα καρτερῶ
στόν ἄλλο κόσμο νά βρεθῶ.

Ξενιτειά

Ἀπ' τὴ φτώχεια καὶ τὴ γκρίνια
(κινηγημένος ὁ Κώστας
φεύγει γιὰ τὴν ξενιτιά νά κάνει
(τὴν τύχη του.

Ἀφήνει τὸ χωριό, τὰ ζά καὶ τὰ
(χωράφια

Καὶ ἀυτομώνει μὲ οἰκοδόμους,
μικρέμπορους,

φκακδες
καὶ μαλλιᾶδες ἀπὸ τὴν πόλη,
μετανάστες πᾶνε νά δουλέψουν
στίς φάμπρικες τῆς Γερμανίας.

Ὀνειρεύεται νά γυρίσει πλούσιος
φορτωμένος μὲ δῶρα καὶ γνώσεις
(γιὰ τίς μηχανές,
νά βοηθήσει τοὺς συγγενεῖς του,
νά φαντάζει στοὺς χωριανοὺς του
μὲ αὐτοκίνητο, μαγνητόφωνο καὶ καπαρτίνα,
σάν προκομένος.

Στό καράβι καὶ στό τραῖνο κάθεται
(σιεφτικός.
Δύσκολη δουλειά, τί μεροκάματο θά παίρνει;
Κι οἱ Γερμανοί, τί σοῖ ἄνθρωποι νά εἶναι;
Μπορεῖ νά τὰ φτιάξει, καὶ μὲ καμμιά
(Γερμανίδα.

Στό ἐργοστάσιο δουλεύει οἰκτῶρο
παρέα μὲ Γερμανοὺς, Ἰταλοὺς, Τούρκους,
(Γιουγκοσλάβους καὶ Ἰσπανοὺς.

Ὅλοι εἶναι φίλοι.
Τὸν ρωτοῦν γιὰ τὴ ζωὴ στήν πατρίδα του,
κι αὐτός λέει καὶ λέει
ξέχασε τὴ μιζέρια.

Ὁμόρφηνε ὁ Κώστας,
ἔκανε καὶ κοιλιά.
Φοράει κουστουμι,
κορδώνεται.
Ἐπιθετὰ καὶ τὴ γλῶσσα σπασμένα.
Σταστος Γερμανός.

Ἦν ἡ τσέπη του φουσιῶνει.
Πίνει μπύρα μὲ τὸ μπουιάλι.
Τραγουδᾷ νοσταλγικὰ τραγούδια μὲ τοὺς
(συμπατριῶτες του.

Γράφει τῆς μάνας του νά τὸν περιμένει
(τὸ Πάσχα στό χωριό.
Νά κρατήσῃ ἀρνί γιὰ τὴ σούβλα.
Θά χορέψῃ στό μεσοχώρι
καὶ θά κερᾶσει χιλιάρινο στοὺς γύφτους.
Ἀνάβει κερὶ στήν Ἑλληνικὴ ἐκκλησία
(νά πᾶνε ὅλα καλά.

Ἄκουει ἀπὸ τὸ μαγνητόφωνο κλαρίνα.
Ἀγοράζει Ἑλληνικὲς ἐφημερίδες
καὶ τὰ βάζει μὲ τοὺς πολιτικοὺς πού δέν
(ἀφήνουν τὴ χώρα του νά προκοψῇ.
Ψωνίζει τυρὶ φέτα καὶ ἐλιές Ἑλληνικιές.
Ξοδεύει τὰ λεφτὰ του σάν Γερμανός.
Τακτικὴ δουλειά καὶ ἀργότερα ἀύνταξη.
Δέν φοβᾶται τὰ ἀφεντικὰ του ὅπως στήν
(Ἑλλάδα.

Τὴν κλώτισε τὴ φτώχεια.
Καὶ τὸν ὑπολογίζουν ὅλοι τὸν Κώστα.

Ὅμως δέν βγαίνουν κι ἐδῶ τὰ λεφτὰ μὲ τὸ
(φτυᾶρι.

Δουλειά καὶ σπῖτι εἶναι ἡ ζωὴ του.
Καμμιά διασκέδαση καὶ οἱ ἄνθρωποι ξένοι.
Τὸ ἐργοστάσιο ρουῖζει.
Ἀτέλειωτες καὶ μονότονες οἱ ὥρες.

Γλάρωσε και ξεπλύθηκε στο κλουβί
(του εργοστασίου.

Και η ατμόσφαιρα βαριά και θαμπή.
Χειμώνας παγερός και στην ψυχή του.

Τρώει λουκάνικα και πατάτες,
άνοστα φαγητά.

Καμιά χαρά δεν τον γεμίζει.
Κάνει οικονομίες να γυρίσει στην
(Ελλάδα.

Ν'ανοίξει δική του δουλειά.
Δεν είναι ο τόπος του η Γερμανία.
Τίποτε άλλο από εργάτης.
Ήανε τὰ μεγάλα όνειρα.

Νάχα λέει ένα ποτήρι κρύο νερό από
(τη βρύση του χωριού μου,

ένα χωριάτικο καρβέλι φωμί
και μιά τόμάτα από τον κήπο.
Τώρα πιά δεν είναι ούτε Έλληνας
(ούτε Γερμανός.

Είναι σκέτος δούλος του μεροκάματου.
Παντού ίδια η μοίρα του φτωχού σήμερα.

Κώστα δεν ξέρεις τους ανθρώπους,
δεν ξέρεις γιατί ζεις.

Η ζωή ήταν μέσα σου και την λευτέρωσες.
Είσαι χαμένος στο κόσμο.

Κι' έπειδή δεν μπορείς να το καταλάβεις
(εσύ σπουδάσεις τὰ παιδιά σου.

Νά μάθεις θέλεις γιατί πολέμησες
(τους Γερμανούς

και τώρα έγινες δούλος στην χώρα τους.
Πότε λοιπόν θά το πάρεις απόφαση
[ότι είσαι εργάτης;

Η Αθήνα σήμερα

Μιά χούφτα ούρανός, τειμέντο, βιτρίνες
(και αυτοκίνητα.

Νά η Αθήνα.

Ηύτη ψηλά, παλαιοί νοικοκυραίοι
βλέμμα θεϊο οι Αθηναίοι.

"Αβουλοι δούλοι τρώνε και πίνουν
για την αλήθεια δεκάρα δεν δίνουν.

Ο ένας τον άλλον δεν ορίζει
το άγχος τους χαρακτηρίζει.

Τά βράδυα στίς σάλες βλέπουν
χωρίς να συμμετέχουν.

Σπίτι ένοικιασμένο κλεισούρα
κι' ο διπλανός μουρμούρα.

Πάθος με την πολιτική
γιατί το συμφέρον έχουν αρχή.

Ξενόφερτοι, άδέξιοι χωριάτες
και ντόπιοι άριστοκράτες.

'Αγέλη στους δρόμους, γυναίκες φίνες
σπουδάζουν την μόδα μπροστά στίς
(βιτρίνες.

Με Ι.Χ. τρέχουν στα έξωχικά τους
και τὰ θέλουν τότε ολα δικά τους.

Μικρές πλατείες, τό πράσινο λείπει,
στριμώνονται στα λεωφορεία είναι
(για λύπη.

Σπίτια ψηλά δέια πατώματα
άνθρωποι άγνωστοι στα δώματα.

'Ανώμαλοι, πόρνες, αλήτες νέοι,
μάγνες, νταήδες και μουσαλέοι.

Λούσα άρώματα
παντού χρώματα.

Δουλειά και σπίτι
για την ζήση.

'Εργοστάσια, μαγαζιά,
όλα για τον παρά.

Τρέχουν, άπεργούν,
πώς λειτουργούν;

'Οιτάωρο δουλεύουν πενθήμερο ζητούν
μπήκαμε στην Ε.Ο.Κ. έλευθερία.
(άπαιτούν.

Κάποιον προϊστάμενο στη δουλειά τους
(έχουν,
δεν τον άντέχουν.

"Ολα άφογα τυποποιημένα
και στα προάστια παράνομα σπίτια
(γκρεμισμένα.

Παίζουν ΠΡΟ-ΠΟ ζωή τους τό
(ποδόσφαιρο τίς Κυριακές,

Στριμώνονται στα γήπεδα εργάτες
(πού βρίζουν ήμιμαθεϊς φοιτητές.

Διαβάζουν έφημερίδα, τηλεόραση
(βλέπουν,

"Ολο τον κόσμο θέλουν να κατέχουν.

Αηστείες, πυρκαϊές και φόνοι,
τό νέφος ζυγώνει.

Εργαστήσια, σίδερα, μουντζούρες,
κι' ο κόσμος φιγούρες.

Διάφοροι τύποι σέ πελαγώνουν,
πώς συμβιώνουν;

Γυαλιά, ύφος και φιγούρα,
μιλάνε για κουλτούρα.

Γέροι στιλάτοι, νέοι μαλλιάδες,
όχλος, κοσμάκης και φουκαράδες.

Ανώνυμοι εργάτες ξεφυλισμένοι,
ζωή σέ πακέτα φυλακισμένη.

Τρέχουν στους γιατρούς φαρμακωμένοι
πόλεμος νεύρων στήν ούρα κανείς
(νά περιμένει).

Οί νοικοκυρές πλένουν, φωνίζουν,
νταντεύουν, μαγειρεύουν, συγυρίζουν.

Νάυλον, πετρέλαιον, ήλεκτρικά παντού,
φόβος πολέμου πυρηνικού.

Έχουν όλα τὰ καλά
κι' όμως τούς λείπει ή χαρά.

Ο πόλη βουίζει, μπόχα και σιόνη,
άχ πώς ή νοσταλγία φουρνώνει.

Χωριό μου
είσαι τό όνειρό μου.

(Σημείωση: Οί στίχοι είναι παρμένοι
από τήν 'Αθήνα τής έρημιάς μου.

Όλοι οί δρόμοι οδηγούν στήν 'Αθήνα.

Η μάχη μάλινταν όλη τή νύχτα από σπίτι σέ σπίτι, από πόρτα σέ πόρτα.
Γέμισαν οί δρόμοι και τὰ χωράφια πτώματα.
Όταν ζύπνησα τό πρωί στό έπιτύλο τό Γαλαξιδίό ήταν ανάστατο.

Γύρω μου, κόσμος φορτωμένος και ζώα διάσπαρτα.
Κόσμος πού στρίγγλιζε.

Προχωρείτε, προχωρείτε, μείναμε τελευταίοι.

Ένα άτέλειωτο παραβάνι από ανθρώπους και ζώα σέρνονταν ως τό ποτάμι.

Ταξείδι στό άγνωστο.

Έμειναν μόνο δυό φύλακες στό χωριό.

Μας φόρτωσαν σ' ένα φορτηγό πού τὰ μπαγάζια μας έφθαναν ως τό αντίσκηνο.

Νά σώσεις τό κεφάλι σου.

Ποιός νοιάζεται για τόν διπλανό του τέτοιες ώρες.

Ήταν ή αρχή του ξεριζωμοϋ μας αυτή από τό χωριό.

Όχι πώς στό χωριό ζούσαμε καλύτερα από τώρα στήν ξενιτιά.

Δύσκολη ή επιβίωση και πιο δύσκολες οί ανθρώπινες σχέσεις.

Είχε όμως μιá συνέχεια ο πολιτισμός με κύριο γνώρισμά τήν οίκογένεια.

Από τότε αρχίζει μιá νέα ζωή, δυό ζωές, τρεις ζωές, χίλιες ζωές για μās.

Τί ξέρεις έσύ από προσαρμογή, άμυνα και επιτυχία.

Τί ξέρεις από άγώνα επιβίωσης στό κοπάδι.

Και καλά οί άνδρες, πουλάνε άπως και στόν πόλεμο παληκαριά,

Αλλά τὰ παιδιά;

Κι' αν ο δρόμος τής επιστροφής από τήν Κόνιτσα ήταν για μένα πάλι στό χωριό
όμως έντοτε τό όνειρο στέκονταν στήν 'Αθήνα.

Νέα ήθη, νέοι άνθρωποι, νέοι καιροί,

πού έρχονταν στό χωριό με τό ραδιόφωνο, τό Ταχυδρομείο, τούς ξενιτεμένους.

Η συγκοινωνία έκανε εύκολα τὰ ταξείδια.

Και κουβαλούσαν όλοι αυτοί ότι καινούργιο γεννούσε ή πρωτεύουσα.

Πιο άνετη, πιο ανθρώπινη ή ζωή τώρα, δέν λέω,

σελίχο

πιδ εύκολη μέ τίς δουλειές πού άνοιξε ή βιομηχανική εποχή.
Οί δυνάστες του χωριού, οί προκαταλήψεις, οί άχνοιές, υπαχώρησαν αίσιόδοξα.
Νά ξεπεράσουμε τήν φτώχεια βγαίνοντας μέ τά όλα στόν εύδαιμονισμό.
Θεοποίηση του χρήματος, του συμφέροντος, τής καπατσούνης.
Ή ζωή έρχεται σέ κονσέρβες από τήν Άθήνα.
Οί επαρχιώτες είναι τά θύματα τής νέας κοινωνίας.
Πού δέν ξέρουν νά περπατήσουν στην άσφαλτο καί τούς πατούν τά αυτοκίνητα,
πού δέν ξέρουν νά συμπεριφερθούν,
πού τούς ξεγελάει ο φιλικατζής στό παζάρι,
πού ο μάγικας, τό είδωλο τής εποχής, τούς κοροϊδεύει άπροκάλυπτα.
Νά συκοφαντήσουμε τόν διπλανό μας για νά επιπλεύσουμε έμεϊς.

Κι έρχονταν στό χωριό ύστερα ο τελευταίος του χωριού κορδωμένος καί λουσατός,
μέ μαλλί λαδωμένο, μαύρο μουστούμι μέ μαντυλλάκι, γραβάτα μέ καρφίτσα,
νυχοόπτη μέ αλυσίδα, γυαλιά ήλίου, μπρελόκι καί βίτσα στό χέρι,
κι έλεγαν πώς έπιαναν άπίθανα μεροκάματα στην Άθήνα,
πώς ή ζωή τους ήταν κιμηματογράφος, μουζούνια, κολύμπι καί βόλτα στό Ζάπειο,
μέ τίς κατακτήσεις, τή φιγούρα καί τήν έζηζητημένη μαγκιά του.
Κι αν αγοράζε κάποιος καί διαμέρισμα γίνονταν άκατάδεκτος σ' όλους.
Όσο μεγάλη ή φίρμα πού δουλευε τόσο αύξάνονταν τά γόπητά του.
Στή διαπασόν τό ραδιόφωνο νά φαντάζει στό χωριό.
Φυσικά καί ή νεολαία παραδειγματίζονταν ανάλογα χωρίς σεβασμό σέ κανέναν.
Νά τόν καλοπιιάσουμε όλοι μας, νά βρεί δουλειά καί σ' άλλους χωριανούς.
Ύστερα ήταν καί τά κατωρθώματα (δηλαδή παθήματα) στην πόλη,
πού μαθαίνονταν από στόμα σέ στόμα καί μήταν νά μήν βγεις στόν κόσμο πιά.
Ή ο τάδε χωριανός έχει μέσον μέ τούς πολιτικούς καί φιλίες μέ τούς εργολάβους.
Ή ότι άλλος μπήκε στην καλή κοινωνία γιατί μένει σέ άρθσοκρατική γειτονιά.
Όλα φέματα, γιατί χωρίς φέματα λέει δέν προκόβεις σήμερα.
Αν δέν πās μέ τό κοπάδι είσαι άκοινωνήτος, δέν ξέρεις τόν κόσμο.
Ήπολιτική καί τό συμφέρον είναι τό πάν σήμερα.
Καί πολιτικός σημαίνει κεντήτης.

Έτσι φανταχτερή πού έρχονταν ή Άθήνα όλων τά όνειρα έκει σταματούσαν.
Για νά βρείς δουλειά εργάτη έπρεπε νά πέσεις στά πόδια καί νά παρακαλέσεις.
Τό μπιλετάκι του πολιτικού ήταν άπαραίτητο,
γιατί τά κοινωνικά φρονήματα έπρεπε νά είναι καθαρά.
Στό χέρι του εργολάβου νά σέ ξεροφήσει καί νά σέ διώξει όταν ήθελε.
Στόχος του εργολάβου νά κλέφει καί νά φευτοδουλέφει.
Κι εσύ σαν άγρότης πρώτη φορά εμπαινες στό ζένο μεροκάματο.
Πόσο εύκολο είναι οί άνθρωποι, πόσο δουλοπρεπείς όταν έχεις έξουσία.
Ύποκρισία βέβαια, γιατί μέ τόσα δεινά οί Έλληνες έμαθαν νά λατρεύουν
(τό συμφέρον τους).

Ήταν τό πρώτο μου ταξείδι στην Άθήνα πού ρουφούσε ως τό κόνιαλο τήν
(Έπαρχία).
Πελάγωσα στόν κόσμο, τά φώτα, τίς βιτρίνες, τίς φωνές τής αγοράς, τά αυτοκίνητα.
Πήρα θέση μάχης καί τό θεώρησα ζήτημα τιμής νά ξεπεράσω τά έμπόδια.
Από πού θά πάρεις λειψορεϊτο, νά μιλήσεις μέ τρόπο νά μήν σέ σταμπάρουν
(για Έπαρχιώτη).
Άξος μέ κατέλαβε στά κλουβιά των πολυκατοικιών,
τά αυτοκίνητα νά ούρλιάζουν έξω από τό παράθυρο, πεστωμένοι χωρίς ένα δένδρο,
(ένα κομμάτι ουρανό).
Μέ τό στανιό νά πάρεις κουβέντα από τόν θυρωρό.
Έπαρχιώτης βέβαια κι αυτός, αλλά μέ έξουσία.
Όλοι αυτοί μιλούσαν για άνόμηλους πού συχνάζουν στό πάρκα, για καπατσούνη,
για συμφέροντα μέ θύματα τούς βλάχους πού δέν έχουν τρόπους καί
(τεχνολογικές γνώσεις).

Γιὰ τὴν Ἐπαρχία ἢ Ἀθήνα εἶναι ὁ χῶρος πού συμπυκνώνει τίς ἀγνοίες του.
Σ' αὐτὴν ἀφήνει ἀκόμη καὶ τὴν λύση τῶν ὑπαρξιακῶν τῆς προβλημάτων
καὶ ἐπιρίπτει τίς εὐθύνες γιὰ τὴν καιοδαιμονία του.
Εἶναι ἐπίσης ἡ Ἀθήνα ενα πρόβλημα γιατί οἱ ἄνθρωποι τῆς τὰ ξέρουν ὅλα
(ὅτι ἀγνοεῖ αὐτός.

Καὶ φοβᾶται τὴν κοροϊδία τους,
ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπαιτοῦν φιλοξενία στὴν Ἐπαρχία.
Εἶναι ὁ φόβος νὰ μὴν χαθεῖς στὸν πολὺ κόσμο, νὰ συμπεριφερθεῖς ἀδέξια στὰ
(γραφεῖα, στὸ δρόμο, στὴ συντροφιά.
Πιὸ πολὺ νὰ σέ ἐξαπατήσουν οἱ κουτσαβάκιδες.
Ὁ μάγισ δέν εἶναι μόνο ἐξυπνος, μπορεῖ καὶ νὰ σέ ἀπειλήσει, νὰ σέ κλέψει,
(νὰ σέ ἐξευτελίσει.

Ἄξιος γιὰ τοὺς μεγάλους τῆς Ἀθήνας κανένα.
Ἐπαρχιωτὲς οἱ πιὸ πολλοὶ κι' αὐτοί.
Ἡ οἰκονομία στὰ Σχολεῖα εἶναι γνωστὴ μόνο σὰν ἀνθρώπινος μόχθος.
Ἡ πολιτικὴ τραβάει.
Ὅμως αὐτὴ μονοπωλεῖται μυστηριωδῶς ἀπὸ τοὺς λίγους.
Κάθε ἐνασχόληση μὲ τὰ πολιτικὰ κινδυνεύει νὰ χαρακτηριθεῖς ἢ ἐθνικόφρων.
Καὶ ἡ ἐφημερίδα ἀγοράζεται γιὰ τὸν φόβο τοῦ χωροφύλακα σὰν ἀναγκαῖο ἔξοδο.
Καὶ κατέβαιναν οἱ Ἐπαρχιωτὲς εἰς τὴν Ἀθήνα νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὰ πολιτικὰ μίση
Ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν κατακτῆσουν. (στὴν Ἐπαρχία.
Ὅτι ἔρχεται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ εἶναι καὶ καλύτερο.
Οἱ νέοι πού σπούδαζαν στὸ ἐξωτερικὸ ἔκαναν βόλτα εἰς τὴν πλατεία μὲ τὰ κορίτσια.
Κι' ἐμεῖς οἱ ντόπιοι φορτωνόμεσταν τίς εὐθύνες τῆς οποιᾶς ἐργασίας.
Ὅσο πιὸ λίγο μιλάς καὶ φαίνεσαι, ὁμως τόσο πιὸ ἡσυχὸ ἔχεις τὸ κεφάλι σου.
Γιὰ τοὺς φθασμένους καὶ τίς Ἀρχές ἢ παρὶ τὰ πολιτικὰ ἐνασχόληση εἶναι
(μπελάς γι' αὐτούς.

Ὅλα αὐτὰ σέ μιὰ Ἀθήνα τσιμεντούπολη πού ἀπλωσε σ' ὅλες τίς πλαγιές μὲ τοὺς
(Ἐπαρχιωτὲς πού κουβαλήθησαν.

Σέ μιὰ Ἀθήνα πού δέν φαντάζεται πόσο ἡ ἐκφρασὴ τῆς σημαδεύει καὶ τὴ ζωὴ
(τῆς Ἐπαρχίας.

Πάλεψα καὶ ξαναπάλεψα χίλιες φορές νὰ σταθῶ αὐτός πού ἤθελα νὰ εἶμαι.
Δέν μπόρεσα.

Καὶ πῆρα τὴν ἀπόφαση νὰ κάνω τὴ ζωὴ πού ἄλλοι μοῦ προσφέρουν.

Ζωὴ τοῦ ἐλεύθου στὸ κοπάδι.

Πού οὔτε στὸν πόνο δέν ἔχεις δικαιώματα.

Νὰ φύγουμε ἀπὸ τὸ χωριό, τὰ σιοτάδια, τὴ φτώχεια, τίς προκαταλήψεις.

Ὁ τόπος μυρίζει μπαρούτι, θάνατο, ἐρημιά.

Παίρνεις τὸν δρόμο καὶ ὅλο κατηφορίζεις.

Ἄνθρωποι ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα γύρω σου.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι πάντα καλύτερη πᾶστα.

Ὅλοι γιὰ τὴν Ἀθήνα μιλοῦν.

Τὰ γραφεῖα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἐξαρτῶνται.

Οἱ ἰδέες καὶ τὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ ἐκεῖ ἔρχονται.

Αὐτοῦ ἀνθισε ὁ Ἀρχαῖος πολιτισμός.

Καὶ σήμερα γιὰ δημοκρατία ἀγωνίζονται οἱ λαοί.

Αὐτοῦ ἡ χάρη, ἡ φινέτσα καὶ ἡ ἐμφάνιση.

Αὐτοῦ οἱ εὐκαιρίες γιὰ δουλειά καὶ τὰ Πανεπιστήμια.

Αὐτοῦ ἡ τεχνολογία καὶ ἡ πρόοδος.

Αὐτοῦ χωνεύεται ἡ παγκόσμια σιέφη.

Αὐτοῦ παίζεται τὸ παίχνιδι τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου.

Ἐδῶ εἰς τὴν Ἐπαρχία οἱ παρακατιανοί σου.

Τὰ τουριστικὰ ἀξιοθέατα οἱ χωριάτες.

Τὰ ἀπομεινάρια τῆς παράδοσης.

Ἔτσι τὸ θέλεις, ἔτσι διατάσεις.

Ο δρόμος για την Αθήνα έχει μία άλλη άνομα αίτια.
Μένει πάντα να γνωρίσεις τον κόσμο,
Μά λές στη συντροφιά σου πού πέφτει τό Παγιάτι,
ή πώς αγόρασες παλτό από του Δραγώνα
και να μιμείσαι τον Αθηναίο στους φίλους σου.
Είναι φυγή από τον στενό έλεγχο της Έπαρχίας και την θέσμευση της
(έκφρασης).
Και επίσης να ξεδώσεις στις πλάζ και στις ταβέρνες της.

Τό παράπονο του ξενιτεμένου.

- Γιατί οι πόρτες είναι κλειδαμένες;
- Γιατί τὰ χωράφια είναι χέρσα;
- Γιατί τὰ ημερόδενορα είναι ξεραμένα;
- Γιατί τὰ τζάνια δέν καπνίζουν;
- Γιατί σάπασαν τὰ κουδούνια από τὰ ζῶα;
- Γιατί δέν ακούγονται φωνές στο μέσοχώρι;
- Γιατί σταμάτησε τό ποδοβολητό στά γυαλντερίμια;
- Γιατί ο γιωνής κούρνιασε βασιλιάς στον πλάτανο της πλατείας;
- Γιατί δέν τρέχουν τὰ παιδιά τσοῦρμω να μου πάρουν τὰ σχαρίκια;
- Μην ρωτᾶς ξένο μου.
Φταῖνε οι καιροί.
Φταίει η άγωνα γῆ.
Φταίει η εύκολη ζωή στις πόλεις.
Σ'αυτά ἔδῳ τὰ μέρη δέν υπάρχει πιά ζωή.
Οι κάτοικοι ξενιτεύθηκαν.
- Θέλω να ξαναζήσω στα γνῶριμα μέρη πού ἔζησα παιδί.
Θέλω να κάνω τῆ φιγούρα μου στους χωριάτες.
Θέλω να διηγηθῶ ιστορίες από ξένους τόπους.
Θέλω τὴν ταυτότητά μου πού στερήθηκα στην άνωθυμία της άνθρωπομάζας
(στις πόλεις).
- Δέν μπορῶ να βλέπω αὐτό τό μελαγχολικό τοπίο.
Νά βλέπω τους γέροντες να μένουν άπραγοι, άμίλητοι, δυστακτικοί, μοιρολάτρες.
Πῶς τό ὄνειρο πού ἔθρεφα μία ζωή στην ξενιτειά ἔσβυσε ξαφνικά.
Ποῦναι η άγνη, η άδολη, η ήσυχη, η φυσική ζωή του χωριού.
Ποῦναι τὰ κορίτσια, τὰ αγόρια, να στήσουμε χορό.
Ποῦός ρῆμαζε τό χωριό;
Ποῦός ἔκανε τό κακό;
- ἤλιε μου, ἤλιε μου, πές μου πού είναι οι φίλοι μου;
Μην τους είδες να παίζουν τους κλέφτες με τὰ ζυλοντούφρα στα χαλάσματα;
Μην είδες τους χωριανούς να δουλεύουν στα χωράφια σαν μελισσολδοί;
Με θυμάσαι ἤλιε μου στην κατοχή, τὴν πείνα, τὸν άνταρτοπόλεμο;
Εἶμαι ο θεοπαρῆς της Κοντούλαινας.
'Ἐδῳ θέριεψε τό ὄνειρο του ταξειδιού και της περιπέτειας.
'Ἐδῳ πίστεφα πῶς μποροῦσα να βοηθήσω να αλλάξει ο κόσμος ήρηνικά.
Πῶς ἤθελα να ευρισνα τό χωριό μου όπως τό ἄφησα.
Νά λειτουργηθῶ σε ανθρώπους γνῶριμους.
Νά κινηθῶ σε τόπους πού πότισα με τὸν ιδρώτα μου.
Νά αυτοδημιουργηθῶ με τις εμπειρίες πού άπέκτησα.
Λές να ξαναγυρίσουν οι ταξιδεμένοι κάποτε στο χωριό τους;
Νά ξαναρχίσει πάλι η ζωή ἔδῳ πέρα;
- Ζεῖσε τό σήμερα όπως σου προσφέρεται και μην ρωτᾶς γιατί.
Δέν υπάρχει ἔλπιδα για ἄλλη ζωή.
'Η αὐτάρκης οίκονομία υπερμεράσθημε από τὴν τεχνολογία.
Πῶρε τὰ χέρια σου από τό πηγούνι και φθάνει να συλλογιέσαι.
Νά προσπαθεῖς να διώξεις τό πέπλο της ἔρημιᾶς πού σκιάζει τό χωριό.
Ζητάσου άνδρας στην καταστροφή.
Και παραδέξου κάποτε τὴν νέα σου ζωή στην καινούργια πατρίδα.
Φταίει ο κανένας 'Οδυσσεά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Τ Ο Γ Α Ν Ν Α Δ Ι Ο Σ Η Μ Ε Ρ Α

Α) ΔΙΑΚΟΠΕΣ 1980

Ίούνιος 1980. Τό λεωφορείο τής άγόνου γραμμής Γράμου μέ άφησε στην άκρη του χωριού μέ μερικούς ακόμη επιβάτες. Παντού έρημιά. Έκει πού πρώτα ήταν τά χωράφια τώρα έγινε ένα πυκνό πευκοδάσος πού φθάνει γύρω-γύρω ως τά πρώτα σπίτια του χωριού. Τά πιό πολλά όπωροφόρα δένδρα έχουν ξεραθεί και τή θέση τους τώρα πήραν τά άγριόδενδρα. Οί στέγες τών σπιτιών μπαλωμένες μέ πλάκες, τσίγκους και κεραμίδια δείχνουν τήν προχειρότητα και τήν εύκολία τής επίσκευής τους. Τά ντουβάρια τών αιώνόβιων σπιτιών έχουν πάρει ένα χρώμα πένθιμο από τήν πολυκατορία και τήν έγνατάλειψη. Πολλά σπίτια και καλύβες σωριασμένα σέ έρείκια μέ τά δοκάρια τής σκεπής νά προεξέχουν και τά χαλάσματα σκεπασμένα μέ άγρια αναρριχόμενα φυτά. Τό μεγάλο κτήριο του πάλαι ποτέ Σχολαρχείου του χωριού κλεισμένο. Χορταριασμένη και ή αύλή του και ό μεγάλος μανδρότοιχος πού τό περιβάλλει χάσκει έδώ και εκεί πεσμένος. Ένας ήλιος ζεθωρασμένος κι' αυτός επέτεινε τήν πένθιμη άτμόσφαιρα πού και πού μερικά ψηλά δένδρα κουτσουρεμένα από τήν κλαδονομή από παλιά, παραρωνία και αυτά στην άρμονία του βασιλείου τών φυτών πού κατακλιζει τόν χώρο παντού. Πέρα μακριά στά Λειβάδια ένα μουλάρι έβροσκε δειμένο μέ σχοινί από τό πόδι και κουνούσε βαρυστημένα τήν ουρά του. Ήταν ή πρώτη ύποψία ζωής στό χωριό. Μερική ήσυχία πλανιόταν πάνω από τό έγναταλελειμμένο τοπίο. Καμμιά φωνή ανθρώπου ή κουδούνι ζώου ή κελάρισμα νερού. Ός και ή βοή του δάσους εκείνη τήν ώρα είχε σταματήσει. Σάν όλα αυτά νά γίνονταν για νά μπορέσουν οί φύλακες πίσω από τά δένδρα και τίς γωνίες τών σπιτιών νά παρακολουθήσουν καλύτερα τόν παρείσαντο. Τί ζητούσα έγώ αλήθεια μετά από τόσα χρόνια άπουσίας μου στό χωριό; Τί ποτε από τό παρελθόν του δεν ζούσε πιά. Μόνο τά ντουβάρια τών σπιτιών είχαν απομείνει για νά θυμίζουν σάν παραμύθι τόν πόλεμο, τήν άγροτική ζωή, τά παιχνίδια, τήν δραστήρια παιδική ζωή ως τό 1957 πού ξενιτεύθηκα.

Στάθηκα για λίγη ώρα αναποφάσιτος εκεί στή μέση του όδου σάν ξένος σ' αυτόν τόν τόπο και όλα τά φωτεινά βιώματα πού έπεξεργάζομουν χρόνια τώρα μέσα μου χάθησαν. Σήμωσα άργά και άδιάφορα τήν τσάντα μου και προχώρησα μέ χαμένο βλέμμα σάν νά έλανα άγκαρία. Αν δεν είχα προγραμματίσει

για φέτος τις διακοπές μου στο χωριό σίγουρα θα έκανα μεταβολή και θα έφευγα άμέσως με το ίδιο λεωφορείο για την Αθήνα. Δεν υπήρχε πια το όνειρο.

Μια μαυροντυμένη γυναίκα έκανε την εμφάνισή της στη γωνία του δρόμου και σε λίγο την χαιρετούσα. Με δυσκολία με αναγνώρισε μετά από 23 χρόνια απουσίας μου από το χωριό. Μά και ο αιώνόβιος πλάτανος στην πλατεία. Παντού χορτάρια ψηλά ίσα με το μπόϊ μου και στους δρόμους τσουινίδες άπάτητες και αυτές. Σε μια άδεια καλύβα ή ξύλινη πόρτα σαρανοφαγωμένη και ξεχαρβαλωμένη φαίνονταν χρόνια έτσι έγναταλελειμμένη. Κι άλλες χονδρές και ξεπλημένες αυλόπορτες με σκουριασμένους ρεζέδες, φράχτες πεσμένοι και κηπάρια γεμάτα άγριόχορτα. Κανένας άνθρωπος πουθενά. Δρασιέλισα κάτι μεγάλες πέτρες και συνέχισα το δρόμο μου για το σπίτι. Ξεδοντιασμένο το γκαλντερίμι της αυλής και τὰ χορτάρια ένα μέτρο ψηλά. Τὰ ποδοπάτησα και ζύγωσα με το κλειδί στην έξωθυρα. Έτριξε από τούς ρεζέδες της καθώς την έσπρωξα να ανοίξει. Δεν είναι κανείς εδώ; (Μου ήρθε να φωνάξω). Γύρισα.

Παντού άράχνες στους τοίχους και στο ταβάνι. Η ξύλινη σιάλα άναστέναζε στις ραφές της καθώς την άνέβαινα με όλο το βάρος που κουβαλούσα. Τὰ παράθυρα άσφαλισμένα και τὰ δωμάτια άδεια. Μόνο ένα βάζο με ξεραμένα λουλούδια βρίσκονταν στον όντά. Προχώρησα στα δωμάτια με διακριτικότητα σαν να μην ένοχλήσω την άπόλυτη ήρεμία που πέτυχε ο χρόνος εκεί μέσα. Παντού μια άπαλή μυρουδιά από άσβεστη από τὰ τοιχώματα και η άτμόσφαιρα πεντανάθαρη με μια άνεπαίσθητη όροσιά. Μια παλιά φωτογραφία του πατέρα σε κάδρο κρεμασμένη στον τοίχο έκανε τις άναμνήσεις άμέσως να ζωρέφουν. Άνοιξα ένα τεράστιο μπαούλο γεμάτο παλιά ρούχα και το περιεργάσθηκα. Το κοντό παντελονάκι, ένα γούνινο στραπατσαρισμένο καπέλλο από τή Ρουμανία, το στρατιωτικό μου χειτώνιο, ένα χονδρό πλεκτό στο χέρι πουλόβερ και άλλα μπαλωμένα ή τρύπια από τον σιδερο μισότριβα ρούχα. Όλα μύριζαν ναφθαλίνη και μούχλα. Έκλεισα με πάταχο χωρίς να το θέλω το καπάκι του μπαούλου και έννοιωσα σαν κλέφτης μέσα στο σπίτι μου. Τί ζητώ εγώ εδώ μέσα, σκέφθηκα. Άκόμη και ο μεγάλος καθρέπτης κρεμασμένος στον τοίχο νόμισα πως με κατασκόπευε.

Κατέβηκα στο υπόγειο. Παντού ατούς τοίχους κρεμασμένα γεωργικά εργαλεία σκουριασμένα. Το ξυλοντούφεκο, ο φεγγίτης για το δαδί, το ντριμόνι, ή ντομπόλα, τὰ βαρέλια. Βιάσθηκα να φύγω. Όλα μου θύμιζαν ένα κόσμο ξεπερασμένο. Βγήκα στην αυλή σαν για να βεβαιωθώ ότι αυτό είναι το σπίτι μου. Θεόρατη μου φάνηκε ή μουριά με τὰ καταπράσινα φύλλα. Και ο κορμός της γεμάτος μούσιλα, άθικτη από τούς ανθρώπους. Ούτε ένα κλαδί σπασμένο να δείχνει πως την καβάλησαν παιδιά. Ένας ψηλός μανδρότοιχος δίπλα στο σπίτι γιγέμισμένος με τις πέτρες του σπαρμένες στην πλαγιά. Νά και ο έλατος που φύτεφα όταν ήμουν Δασονόμος στα Σφακιά για να σημαδέψω το έπάγγελμά μου. Οί φτελιές πάνω από την καλύβα έχουν πνήξει τούς δρόμους, είναι άδύνατο να

περάσεις απ' εκεί. Ψηλά στην πιο γέρινη φτελιά πήγε και κάθισε ένα πουλί και άρχισε ένα ατέλειωτο κελαϊδισμό. Τί έλεγε, τί έλεγε; Το χάζεφα κάμποση ώρα. "Ήξερε ίσως πως τώρα δεν κρατούσα σφενδόνα και δεν με φοβόταν. Μακρύνει στους κήπους ο νισσός είχε πνήξει με το φύλλωμά του ένα γέρινο δένδρο.

Κάπου κοντά σε μια καλύβα ακούσθηκε ο θόρυβος από τις όπλες ενός μουλαριού που χτυπούσαν στο γκαλντερίμι. "Ένας σκυλος φάνηκε στο σταυροδρόμι και γαύγισε μια-δυό φορές βαρυστημένα σαν να μην πίστευε πως είναι δική του δουλειά να γαυγίζει τους ξένους. "Αδειος ο σταυλος από ζώα και η κοπριά ξεθυμασμένη στο δάπεδο σαν χαλί χονδρό έκανε τα βήματά μου να ακούγονται υπόκοφα. Δίπλα μια στοίβα ξερά ξύλα για το τζάκι και πέσσωθε διάφορα δοχεία πεταμένα και σανίδια σκορπισμένα. Ξαφνικά ακούσθηκε ένα ραδιόφωνο και άθελά μου πρόσεξα τις κεραιές των τηλεοράσεων στις στέγες των σπιτιών και τα καλώδια της ΔΕΗ. Σαν τεράστιες αράχνες έμοιαζαν πάνω από το έγκαταλελειμμένο τοπίο. Κι' όμως άνθρωπος δεν φαίνονταν πουθενά. Κι' όσο περνούσε η ώρα έννοιωθα όλο και πιο ξένος σ' αυτόν τον τόπο.

Στο μεταξύ η μάνα μου είχε αρχίσει την καθαριότητα και με φώναξε να την βοηθήσω. "Έτσι περίλυπος και ξεχασμένος που ήμουν εκείνη την ώρα σάστισα ακούγοντας τη φωνή της και ύστερα σκέφθηκα πόσο μάταιο είναι να ζει κανείς σ' αυτή την έρημιά. Ξεκινώντας από την Αθήνα είχα σκοπό να τακτοποιήσω το σπίτι ώστε τα καλοκαίρια να έρχομαι για διακοπές. Δεν απάντησα στο κάλεσμά της. Κάθισα στο πεζούλι για λίγο αποφασισμένος να αναθεωρήσω τα σχέδιά μου.

"Όμως υπεχώρησα, αν και τίποτε από το παρελθόν δεν μιλούσε πια μέσα μου. Σκέφθηκα πως ακριβώς αυτή η νέα κατάσταση είναι το κάτι άλλο για τον τρόπο ζωής που κάνουμε στην Αθήνα. "Έπρεπε λοιπόν κάτι να κάνω σαν ζωντανός άνθρωπος για να ανατρέψω αυτή τη μακαριότητα του θανάτου στο σπίτι μου. Θα σεβόμουν το παρελθόν του, αλλά και την σημερινή πραγματικότητα. Πήρα ένα σφυρί και χτύπησα μερικές πρόκες εδώ και εκεί που είχαν φύγει από τη θέση τους. Μετακίνησα τα έπιπλα, κουβάλησα έναν σωρό ξύλα για το τζάκι, τείναξα τις σκόνες από τα κρεβάτια και βάλθηκα να οργανώσω το χάος. Κατάκοπος ξάπλωσα στο κρεβάτι να ξεκουρασθώ. Τώρα πια μια νέα ζωή άρχιζε για μένα στο χωριό. "Όλες οι αναμνήσεις από το χωριό που επιβίωναν υπεχώρησαν μπροστά στη νέα κατάσταση που διαμορφώνονταν. Στόχος μου να προσκομισθώ και να τρυγήσω ότι μου πρόσφερε η έρημιά του χωριού μου.

Νύχτωσε. Οι γρύλλοι άρχισαν το τραγούδι τους πένθιμα. "Ένα σιοτάδι μαύρο σαν σάβανο. Και ο άχος του δάσους να έρχεται από το βουνό σαν

υπόκριση τῆς νυχτερινῆς ζωῆς. Ὁ γκῶνης κούρνιασε στήν πιό ψηλή κορυφή τοῦ πλατάνου τῆς πλατείας καί ἡ μονότονη φωνή του ἀκούγονταν ὡς ἀργά τῆ νύχτα σ' ὅλο τό χωριό. "Αν μιλοῦσε σίγουρα, θά ἔλεγε πῶς ἐδῶ εἶναι τό βασίλειό του καί κανείς πιά, δέν μπορεῖ νά δώσει ζωή στό χωριό. Κατέβηκα στήν πλατεία βαδίζοντας μόνος μου μέσα στή νύχτα καί τά βήματά μου στό γκαλντερίμι ἀντηχοῦσαν παράξενα σάν κάποιος, νά μέ ἀκολουθοῦσε καί νά μέ κοροΐδευε. Τά δένδρα ἀπλωναν, τά κλαδιά τους νά μέ πιάσουν, ἀπό τά σοικῆκια πετάγονταν σκιές νά δοῦν ποιός ζωντανός, εἶναι αὐτός, πού τόλμησε νά ἀνοίξει δρόμο στό σκοτάδι.

"Ἐνα μικρό μπακάλικο-καφενεῖο ἴσα-ἴσα πού χωροῦσε δυό τραπέζια νά καθίσεις. Τεῖς-τέσσαρες οἱ θαμῶνες ὅλοι καί ὅλοι. Πιάσαμε τήν κουβέντα σάν φαντάσματα πού συνωμοτοῦν. Ἀπαντοῦσα μηχανικά πόσον καιρό ἔχω νά ἔρθω στό χωριό, πού δουλεύω, τί κάνουν οἱ δικαί μου στήν Ἀθήνα, πότε θά ξαναφυγῶ. Συμμενοί στό τραπέζι κερασθήκαμε πολλές φορές ντόπιο ραπὶ. Ἡλικιωμένοι βέβαια καί οἱ τέσσαρες ἀπόλυτα προσαρμοσμένοι στή μοιρολατρία τοῦ περιβάλλοντος. Μιά γριούλα μπῆκε νά ἀγοράσει ἕνα κουτί ἀλάτι καί μιὰ σαρδέλλα. θά ἔκανε τόν βοσκό τοῦ χωριοῦ τήν ἄλλη μέρα μιὰ καί δέν ὑπάρχει πιά βοσκός γιά τίς 15 κασίκες πού ζέμειναν. Ὁπῶ μέ δέκα ἀνοίγει τό Καφενεῖο κάθε βράδυ. Ὅλες τίς ἄλλες ὥρες εἶναι κλειστό. Ποιός νά πάει νά καθίσει; Δυό ὥρες εἶναι ἀρκετές γιά φῶνιά καί τηλέφωνο. Δέν πίστευα στά μάτια μου. Καημένο Γανναδιό σκαφτόμουν καί ἡ καρδιά μου σφίγγονταν ἀπό λύπησιν γι' αὐτούς τούς ἀνθρώπους τῆς ἐρημιᾶς. Θεέ μου γιατί τούς καταδίνασες τόσο ἀσπλαχνα; Γέροι ἀνθρώποι εἶναι, πῶς νά ξεχασθοῦν στή μοναξιά τους; Καμμιά χαρά δέν τους ἄφησες. Ζοῦν περιμένοντας τήν ὥρα νά πεθάνουν. Χωρίς γιατρό, χωρίς τροφή, χωρίς παιδιά νά ποῦνε τόν πόνο τους, ξεχασμένους στόν κόσμο.

Τά ἀγριογεύρουνα λέει ἔρχονται ὡς τούς κήπους καί τίς αὐλές τους καί βγαίνουν τήν νύχτα μέ δαυλοῦς καί χτυποῦν τούς τενεκέδες γιά νά τά διώξουν. Οἱ λύκοι καί οἱ ἀρκοῦδες ἔχουν κάνει ὅλους τούς δρόμους δικούς τους μετά μάλιστα τήν ἀπαγόρευση τοῦ κυνηγίου στό Περιβόλι πού ἔγινε φυσικό ἐκτροφεῖο ἀγρίων θηραμάτων. Ἐνας σκαντζόχοιρος ἔρχονταν ἐπί πέντε βράδια συνεχῶς στό Καφενεῖο. Μιά μέρα μάλιστα ξεθάρεψε καί ἔφερε καί τά μικρά του. Τόν εἶδα ὁ ἴδιος. Δέν στεργιώνει νέος ἀνθρώπος στό χωριό μας λένε οἱ γέροι πού ζέμειναν. Τί νά κάμει καί πῶς νά ζήσει. "Ἄμα κλείσουμε καί ἐμεῖς τά μάτια μας θά σβύσει τελείως τό χωριό. Καί σάν νά μήν ἔχουν ἄδικο. Ὑπάρχουν ὀρισμένοι πού βαστιοῦνται κάπως οἰκονομικά ἀλλά ἀπό συνήθεια συνεχίζουν τήν ἴδια μίζερη ζωή. Ἄλλωστε δέν μποροῦν λόγω ἡλικίας νά κατεβοῦν ὡς τήν Κόνιτσα νά ἀγοράσουν κάτι ἄλλο νά φάνε ἐκτός ἀπό τό καθημερινό.

"Ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις εἶναι ὑποτονικές, ὅπως τό πανηγύρι. Γιατί ποῖος νοιάζεται νά ντυθεῖ ἢ νά συμπεριφερθεῖ σάν ἀνθρώπος ἢ νά χορέψει ὅταν δέν ὑπάρχει κανείς νά τό ἰδεῖ; Ἀπό, τά 56 σπίτια πού εἶχε τό χωριό τό

1950 μόνο 17 είναι ανοιχτά και σε 22 άλλα άρχισαν τα τελευταία χρόνια να έρχονται ~~επί~~ τουρίστες για ένα μήνα και τα επισκευάζουν. Ένδεκα σπίτια και καλύβες έπεσαν. Μια βραβύα δίπλα στην πλατεία άκουσα να τρίζει ή στέγη μιας καλύβας και σε λίγο να σωριάζεται σε έρείπια. Σπάνια έμπειρα βέβαια αλλά κοφοχολιάσθηκα. Κάλο είναι το χωριό για διακοπές λένε, ξαναγιώνει κανείς στον καθαρό άερα και βρίσκει την ήρεμία του μακριά από τους θορύβους της πόλης, τα καυσαέρια και την κλεισούρα της πολυκατοικίας. Επίσης το νερό είναι κρυστάλλινο, τα προϊόντα από τα κηπέδια γνήσια και ο ύπνος ανάλαφρος. Αλλά ο άνθρωπος χρειάζεται τους άλλους ανθρώπους για συντροφιά και πού θα βρείς τις ανέσεις της πόλης. Άς όφεται ο ανταρτοπόλεμος και ή μετανάστευση στην Αθήνα και στο έξωτε-
ριό.

Την νύχτα στο δωμάτιό μου μόλις άναψα την λάμπα μια πεταλούδα άρχισε να χτυπάει το τζάμι ρυθμικά. Κι έβας σκορπιός βγήκε από τη χαραμάδα του και περπατούσε άγέροχος στον τοίχο. Τα ποντίκια ένοχλήθηκαν από την παρουσία μου και πηγαινοέρχονταν βιαστικά από την μία άκρη στο ταβάνι ως την άλλη. Τα σανίδια έτριζαν καθώς είχαν τεζάρει από την κάψα της ήμέρας. Το σαράκι όλη τη νύχτα ροιάνιζε πάνω από το κεφάλι μου. Συνηθισμένος από τη βουή της πόλης μου ήταν άδύνατον να κοιμηθώ στην απόλυτη ήσυχία της νύχτας. "Οχι δέν φοβάμαι πιά να κοιμηθώ μόνος μου στο δωμάτιό μου. Δέν φοβάμαι τους σκοτωμένους αντάρτες όπως παιδί. Δέν φοβάμαι τις ζωτιές και τους καλιατζάρους. Γι αυτό κοιμήθηκα βαθιά ως το πρωί που ξύπνησα με έναν πεντακάθαρο ουρανό πριν βγει ο ήλιος και βγήκα μια βόλτα στο βουνό στο δάσος. Ήταν μια φωτεινή μέρα και οι γυμνές κορυφές των γύρω λόφων χρύσιζαν από τις ακτίνες του ήλιου ενώ οι κορυδαλλοί με καλημέριζαν. Τίποτε βέβαια δέν είχε αλλάξει από το χθεσινό τοπίο. Όμως ή πρώτη έντύπωση είχε περάσει. Τα μπαΐρια στα χωράφια έμοιαζαν με μπαλωμένα σαΐσματα με τους ξεχειλωμένους όχτους. Και το χωριό ήταν το ίδιο σαβανωμένο όπως την προηγούμενη μέρα. Όμως ή αντίθεση της σκοτεινής νύχτας με την άγρια φύση το πρωί μου έδωσαν κουράγιο να θαλάσω την μοιρολατρία. Η πανώρια μου λούκα στα λειβάδια με χαιρετόυσε κουνώντας τα κλαδιά της σαν να μου έλεγε: θυμάσαι έσύ με φύτεφες κάποτε; Πώς δέν θυμάμαι. Θυμάμαι όσο κι αν μπαστάρδεφα στις πόλεις, όσο κι αν οι μνήμες του παρελθόντος θάφθηκαν στην έρημιά του σήμερα.

&

Ός τον Σεπτέμβριο που έμεινα στο χωριό άπασχολήθηκα με διαφορε-
ρες χειρονακτικές έργασίες και συγιέντρωσα πληροφορίες για το παρελ-
θόν του, έτσιμγιά να το τιμήσω γράφοντας την ιστορία του. Οι καιροί άλ-
λαξαν, ή μνήμη άλλοιώνεται με το χρόνο και κανείς δέν φρόντισε τουλάχισ-

χιστον για την εποχή μου να γράφει την ιστορία του. Έτσι από διάθεση να επαναβιώσω τις εργασίες που έκανα όταν ήμουν παιδί στο χωριό αλλά και από ανάγκη μιὰ και δέν υπάρχουν μάστοροι πιά, έχτισα τοίχους, αρμολόγησα μάνδρες, έπισκεύασα τή στέγη, έβαφα πόρτες και ταβάνια, επιδιώρθωσα τό τζάνι και χίλιες δυό μικροβουλειές.

Έπεσιέφθηκα επίσης τά χέρσα χωράφια μας που τόσο ιδρώτα έχυσα στίς διανοπές μου από τό Σχολείο. Στο Σιούμο είχαμε ένα από τά μεγαλύτερα χωράφια μας με όπωροφόρα δένδρα και άμπέλι. Και όμως στάθηκε αδύνατο να έντοπίσω τή θέση που βρίσκονταν γιατί όλος ο τόπος ήταν πνηγμένος στα πεύκα. Και ο κήπος μας στίς Καρυές ήταν πιά ένας τσουνιδότοπος με βάτα, κλιματσίδες και θάμνους. Από τόν ξύλινο φράχτη του μόνο ένα ροζιασμένο ξύλο είχε απομείνει τυλιγμένο στα τζίνια. Και ο βυρός που τόν ποτίσαμε μπαζωμένος κι αυτός. Τί όμορφος κήπος που ήταν. Με στίς δαμασκηγιές και τά πέργουλα γύρω-γύρω, τίς τοματιές, τίς φράουλες και τό παχύ μαύρο χώμα. Μόνο ή θεόρατη κερασιά ζούσε ακόμα με τά κλωνάρια της κουφαλερά και μισοζεραμένα. Μου ήρθε να βάλω τά κλάματά.

Μια μέρα ανέβηκα στο βουνό να περπατήσω στα μέρη που βοσκούσα τά κατσίκια. Έγνατέλειφα τήν προσπάθεια γιατί τό δάσος ήταν άπροσπέλαστο. Ζάπλωσα τότε κι εγώ στην παχιά κλόη και κοιμήθηκα μακάριος. Ύστερα μάζεψα άγριοφράουλες που είναι γαμάτος ο τόπος και χάζεψα τους σήιουρους που πηδοῦσαν από κλαρί σε κλαρί στα πεύκα. Και τά κλωνάρια τους πώς λιχνίζονταν στο έλαφρό αέρακι, σαν να με αναγνώριζαν. Φώναξα με όλη τή δύναμη της φωνής μου στην έρημιά και άντηχοῦσαν οί ρεματιές. Χρόνια είχα να δοκιμάσω τήν ένταση της φωνής μου. Στο στάδιο που πήγα κάποτε στην Αθήνα οί ζωτοκραυγές μου πνήγονταν στίς άγριοφωνάρες των άλλων. Τά κατσίκια άνησούχησαν από τήν παρουσία μου στο δάσος και ένα-ένα έφευγαν ξαφνιασμένα από κοντά μου. Αντίθετα οί κοκκινολαίμιδες μέσα από τους θάμνους με κατασκοπέυαν άφοβοι.

Μια άλλη μέρα που πήγα βόλτα στο λόφο της Τζιαντόρας βρήκα δυο ζαρκάδια. Και στο Σιούμο που έπεσιέφθηκα τά πολυβολεία των άνταρτών μάζεψα αρκετά βλήματα από τόν πόλεμο για τό μουσειο που σκέφθηκα να φτιάξω στο σπίτι. Σώζονται ακόμα τά άμπριά, μόνο που οί κορμοί των δένδρων με τους όποιους ήταν σκεπασμένα έχουν σαπίσει. Και άλλοτε πάλι περιφερόμενος από χωράφι σε χωράφι μάζευα ώριμους καρπούς από τά έναπομείναντα όπωροφόρα δένδρα. Έφαγα έτσι δαμάσκηνα, κορόμηλα, μοῦρες, βατόμουρες, τσίντζιφα, σοῦρβα, σταφύλλια, καρύδια, κράνια, άμύγδαλα, λεφτόκαρα, γιδόρτσα και κεράσια.

Ακόμη πήγα στη βρύση για κρύο νερό με τό γιούμι περνώντας ανάμεσα από θάμνους που με χείιδευαν και με καλοσώριζαν στο διάβα μου. Ως και οί πέτρες με γνώριζαν σ' αυτό τό δρόμο. Βοήθησα μιὰ γυναίκα να φορτώ-

σει κάτι τσουβάλια στο μουλάρι της. "Αστο σε μένα κυρά Λεύκη της είπα και τό βούτηξα στην αγιαλιά μου. Πώς μπορείς ώρέ λέει, σαν τσιπόπλο τό πέταξες στο σαμάρι. Πήρα από τό χέρι κάποιον γέρο και τόν κουβάλησα από τήν πλατεία ως τό σπίτι του. Σκότωσα και τέσσερα φείδια. Μαγνητοφώνησα τό ἀηδόνι τή νύχτα στις ρεματιές. Και τά βράδυα έκανα βόλτα στό γαυτόκινητόδρομο μέ τούς χωριανούς.

'Ασχολήθηκα όμως και μέ χειρονακτινές έργασίες. Έκανα διάφορα μερμέτια σε ξένα σπίτια, μιά και δέν υπάρχουν εργάτες και αντί αμοιβής μέ φίλεψαν μέ ένα μπουιάλι κρασί, τουρσί, τομάτες, πυπεργιές και κρεμίδια από τόν κήπο τους. Κουβάλησα αφιλοκερδώς μέ άλλους τουρίστες στην πλάτη τούς τσίγκους για τήν επίσκευή της στέγης στο έκκλησάκι του 'Αϊ Σωτήρος. Μεταφέραμε τίς μεγάλες εικόνες της Παναγίας στην κεντρική εκκλησία για να μην τίς κλέψουν. Στην άφιξη του λεωφορείου ήμουν απαραίτητος στο ξεφύρτωμα των παραγγελιών. Σκόφαμε επί τρεις ήμέρες για να βρούμε τό φρεάτιο της κρύας βρύσης του χωριού γιατί είχε σχεδόν στίψει τό νερό μετά από 25 χρόνια που κατασκευάσθηκε και από τούς επιζώντες, κανείς δέν ήξερε που βρίσκονταν. Καθαρίσαμε και τόν χώρο μπροστά από τή βρύση και τόν στρώσαμε μέ πλάκες. Κόψαμε τά πυκνά κλαδιά γύρω από τή βρύση και ξάνοιξε ο χώρος που ήταν πυκνωμένος στα τζίνια. Βγάλαμε μέ τόν γιουβά τίς λάσπες από τήν δεξαμενή του χωριού. Κόψαμε μιá μέρα όλοι οι τουρίστες μαζί τά χόρτα από τήν πλακόστρωτη πλατεία και διαμορφώσαμε τόν χώρο όπου παρκάρουν τά αυτοκίνητα. Καθαρίσαμε τόν πλάτανο από τά ξερά κλωνάρια γιατί υπήρχε φόβος να σκοτώσουν κάποιον διερχόμενον από εκεί. Και όλα αυτά όχι μόνο επειδή δέν υπάρχει κανένας εργάτης να τά κάνει μέ αμοιβή αλλά και από διάθεση για κοινοφελή έργα που είναι παράδοση στο χωριό. Όλα τά κτήρια των ευεργετών του χωριού έχουν μείνει στην τύχη τους. Αποφασίσαμε να ενισχύσουμε τίς προσπάθειες του Συλλόγου για τήν συντήρησή τους. Οι 35 ηλικιωμένοι που ζέμειναν στο χωριό ζούν μέ τήν σύνταξή τους και δέν μπορούν να προσφέρουν εργασία.

&

Σιγά-σιγά άρχισαν να αυξάνουν οι τουρίστες του καλοκαιριού, κυρίως από τήν Αθήνα και τά Γιάννενα. Φέτος ή καθιερωμένη συνεστίαση του Συλλόγου όρίσθηκε για τίς 16 Αυγούστου. Τή φροντίδα της όργάνωσης είχε αναλάβει τό Τμήμα Ιωαννίνων που έφερε πέντε ψητά άρνιά από τά Γιάννενα. Τά τεμαχίσαμε σε μισόκιλα που αγοράζονταν σε τιμή ηύξημένη ώστε να μείνει κάποιο κέρδος και για τόν Σύλλογο. Ένας χωριανός μας που έχει Ζαχαροπλαστείο στα Γιάννενα έφερε ένα αυτοκίνητο με παγωτά που τά πουλούσε σε τιμή κόστους. Επίσης όργανώθηκε λαχειοφόρος αγορά

μέ διάφορα δῶρα, προσφορές τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου. Κουβαλήσαμε πάγιους καί τραπέζια στήν πλατεία καί στίς 2,30 μ.μ. συγκεντρωθήκαμε ὅλοι οἱ χωριανοί καί οἱ τουρίστες γιά τήν συνεστίαση. Ὅλοι εἶχαν κάνει τίς ἐτοιμασίες τους μέ διάφορα φαγητά πού τά κουβαλοῦσαν στά ταφιά στήν πλατεία. Γιά πιτό εἶχαμε ντόπιο κόκκινο κρασί καθώς καί μπῦρες ἀπό τό Καφενεῖο τοῦ Χήρα πού φέτος μεταφέρθηκε στό Κοινοτικό κτήριο στήν πλατεία πού ἀνακατασκευάσε ὁ Σύλλογος.

Στή διάρκεια τοῦ φαγητοῦ ὀργανοπαῖχτες καταγόμενοι ἀπό τό χωριό μας μέ κλαρίνο, λαοῦτο, βιολί καί ἀκορτεόν "επαιζαν ἐπιτραπέζια τραγούδια. Εὐθύς μετά τό φαγητό πρῶτος ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ ἔσυρε τό χορό μέ κέφι καί τόν ἀκολούθησαν ντόπιοι καί ξένοι τουρίστες. Ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα τό κέφι ἀναβε. Συχνά ἀκούγονταν σφυρίγματα καί κραυγές. Ὁ χορός ἄρχισε μόνος ἀλλά σέ λίγο ἔγινε διπλός καί ὅλο τό βράδυ τριπλός. Ἐτσι τά κερᾶσματα στούς ὀργανοπαῖχτες ἦταν πολλαπλάσια, χῶρια ἀπό τοὺς συγγενεῖς καί τοὺς φίλους αὐτῶν πού χόρευαν μπροστά. Χαρακτηριστικά εἶπε κάποιος ὅτι τά πεντακοσιάρικα ἔπεφταν σάν πλατανόφυλλα. Κερικοί ἀκούγοντας μετά ἀπό τόσα χρόνια τά παλιά τραγούδια δάκρυζαν καθώς ξαναζοῦσαν τά παλιά γλέντια στό Γανναδιό. Χορεύθηκαν λοιπόν ἔτσι παλιά τραγούδια ὅπως ὁ Μηνούσης, ἡ γαῖτα, τά παλαμάκια, πῶς στουμπίζουν τό πυπέρι, στοῦ παιδιοῦ μας τή χάρη, ὁ Παῦλος Μελάς, τῆς Γαλανῆς τό φόρεμα, ὁ ἥλιος, ἡ Φράσιανη, οἱ κλέφτες, ἡ Ἀλεξάνδρα, ἡ Νταλιάνη καί ἄλλα. Στούς τρεῖς-τέσσαρες χορούς πού χορεύει ὁ καθένας πρῶτος ἐναλλάσσονταν τό συρτό, τό τσάμικο, τό καλαματιανό, στά τρία, τό διπλό, τό συγκαθιστό, ἡ σούστα, τό τσιφτετέλι, ὁ κασιλαμάς καί τό χασαποσερβικο, χῶρια οἱ χοροί μέ τά ξεχωριστά βήματα. Ἀργά τή νύχτα χορεύθηκαν ἐπίσης μέ τά ὄργανα στήν πλατεία καί μοντέρνοι χοροί προσφορά τῶν γύφτων, ὅπως ταγκό, βάλς καί φόξ. Ἐνας χωριανός μερακλαμένος ὅσο δέν πάει ἄλλο χόρευε μόνος του δίπλα στούς γύφτους μέ μιᾶ κανάτα κρασί στά χέρι γιά νά τόνώνει στούς γύφτους τό κουράγιο. Κι ἕνας λεβέντης πραγματικός μέ τά σιέρτσα καί τά τσελιμάκια του ζύπνησε ὅπως εἶπαν χαρακτηριστικά τοὺς πεθαμένους γιά νά δοῦν κι' αὐτοί πῶς τό Γανναδιό ζεῖ ἀκόμη. Ἀστραφάν τά καπάκια ἀπό τά πηδήματα στό μεσοχώρι, μύρισαν οἱ ὁδοί τσίκινα, βροντολάλησε τό κλαρίνο στούς αἰθέρες, βούϊξε ἀπό τίς φωνές τό μεσοχώρι. Ἄλλος κρατοῦσε σέ ἰσορροπία πάνω στό κεφάλι του ἕνα ποτήρι κρασί κι' ἄλλος χόρευε τήν Παπαδιά πατώντας μέ τίς μύτες τῶν παπουτσιῶν του πάνω σέ τρία ποτήρια. Ζούρλια στό μεσοχώρι.

Ἀμφιθεατρικῶς γύρω στά πεζούλια τῆς πλατείας σέ δύο σειρές καί στά τραπέζια κυκλικά πολὺς κόσμος παρακολουθοῦσε τό χορό καί χειροκροτοῦσε. Κι' ἄλλοι ἀπ' ἔξω ἀπό τά πεζούλια σέ τρεῖς καί τέσσαρες σειρές στριμώχνονταν γιά νά βλέπουν καί νά σχολιάζουν τό χορό. Συνολικά φέτος οἱ ντόπιοι τουρίστες ἦταν τήν ἡμέρα αὐτή 230, συμμετέσχον ὅμως στό χορό

καί τουρίστες από τὰ γύρω χωριά ἦτοι τὴν Μεσσαριά, τὸ Μοναστήρι, τὸν Νικάνορα, τὴν Ἀγία Βαρβάρα, τὴν Τράπεζα, τὴν Πουρνιά καί τὸ Κεράσοβο ὅπως συνηθίζονταν παλιά στό πανηγύρι.

Στὰ τραπέζια τοῦ μαγαζιου ἔξω στήν πλατεία πολλοί χωριανοί ἔπιναν μύρα καί συζητοῦσαν τὰ παλιά καί τὴν καινούργια τους ζωὴ στήν πόλη. Καί κατέληγαν πάντα μέ τὴ διαπίστωση πὼς ἡ ζωὴ στό χωριό ἦταν καλύτερη καί πὼς ὅταν πάρουν τὴν σύνταξή τους θὰ ἔρθουν νὰ μείνουν στό χωριό. Τὰ ἄδεια μπουκάλια τῆς μύρας παρατάσσονταν ἀπὸ τοὺς νεαροὺς πάνω στὰ τραπέζια καί ἔκαναν ἔτσι ἐπίδειξη τῆς καταναλώσεως. Ἡ λόντζια τῆς πλατείας γύρω ἀπὸ τὸν πλάτανο ὅπως κάθε βράδυ ὅλο τὸ καλοκαίρι ἦταν ἀσφιντικὰ γεμάτη ἀπὸ παιδιὰ. Τῆ μέρα αὐτὴ ἦταν παρκαρισμένα στὸν αὐτοκινητόδρομο 50 IX αὐτοκίνητα κυρίως χωριανῶν μας. Ὁ χορὸς καί γενικὰ ἡ ἐκδήλωση αὐτὴ ὑπερέβη κατὰ ἀντικειμενικοὺς παρατηρητὰς ἀκόμη καί τὰ παλιά γλέντια στό Γανναδιό. Ὁ χορὸς κράτησε ὡς τίς 4,30 ἡ ὥρα τὸ πρωὶ τῆς ἐπομένης.

&

Φέτος οἱ τουρίστες ἦταν περισσότεροὶ ἀπὸ κάθε ἄλλη χρονιά. Ἦρθαν ἀκόμη μερικοὶ πού εἶχαν 20-30 χρόνια νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ χωριό καί ἐξεδήλωσαν τὴν ἐπιθυμία τους νὰ ἐπισκευάσουν τὰ σπίτια τους. Ὑπῆρχε σπίτι πού φιλοξενοῦσε 20 τουρίστες. Τουρίστες ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀθήνα, τὰ Γιάννενα, τὴν Κόνιτσα, Ἡμακεδονία, Ἀγρίνιο, Πελοπόννησο κλπ. ἀλλὰ καί ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό ὅπως τὴν Β. καί Ν. Ἀμερική, τὴν Εὐρώπη, τὴν Σουηδία, Πολωνία, Νέα Ζηλανδία, Αἴγυπτο, Κογκό, Ρουμανία καί Ἀυσταρλία. Ὁ καθένας παίρνει πάλι τὴν ταυτότητά του στήν παλιά κοινωνία τοῦ χωριοῦ ἄσχετα μέ τὴν σημερινή του θέση. Καί ἔβλεπες ἐπιστήμονες, ἐργάτες, ἐπιχειρηματίες, νοικοκυρὲς κλπ. νὰ συζητοῦν τὰ παλιά καί τὰ νέα προβλήματα τοῦ χωριοῦ. Ὁ διαχωρισμὸς τους γίνεται πάλι μέ κριτήριο τὴν ἡλικία καί τὴν οἰκογενειακὴ τους παράδοση. Ἄλλοι ἔφυγαν παιδιὰ καί γυρίζουν γέροι καί ρωτοῦν ἀτέλειωτα γιὰ τοὺς δικούς σου, τὰ χωράφια, τὰ ζιαφέτια. Μὲ γνωρίζεις ἐμένα; Ἐρώτημα πού ὑποβάλλεται ἀπὸ τὸν ἕναν στὸν ἄλλον καί ὕστερα ἀγαλιές καί ἀπανωτὰ κεράσματα. Ὁχι, ἐγὼ κερνῶ πού με βρῆκες στό τραπέζι. Ὁχι, ἐγὼ γιὰ τὸ καλωσόρισες. Κι ὕστερα ἀτέλειωτη κουβέντα γιὰ τὰ παιδιὰ καὶ χρόνια στό χωριό, γιὰ τοὺς φίλους, τίς ἀταξίες. Καμμιά φορὰ συμβαίνει νὰ θυμοῦνται τίς παλιές ἔχθρες μέ τοὺς κομμουνιστὲς καί τοὺς ἐθνικόφρονες ἢ ἄλλα προσωπικά καί ὁ ἕνας νὰ κρατᾶει μπόζα στὸν ἄλλον. Περασμένα ξεχασμένα λένε ὕστερα καί νερώνουν τὸ κρασί τους. Δὲν προλαβαίνεις νὰ λές καλημέρα στοὺς δρόμους. Ὅλοι εἶναι φίλοι καί γνωστοί. Ὁρισμένοι πιάνουν κουβέντα μέ τοὺς γέρους στὰ πεζούλια καί τοὺς ρωτοῦν νὰ τοὺς ποῦν παλιές ἱστορίες ἀπὸ τὸ χωριό, τοὺς κλέφτες, τοὺς ἀν-

τάρτες, τόν τρόπο ζωής τους τότε. Ομολογουμένως στό χωριό μας λίγοι είναι εκείνοι πού προσπαθοῦν νά μεταφέρουν τήν νοοτροπία τῆς πόλης καί τόν μοντερνισμό σέ ὅλα, χωρίς νά σέβονται τό παρελθόν τοῦ χωριοῦ. Αὐτοί οἱ λίγοι συμπεριφέρονται προκλητικά, θέλουν νά ἀνασκιάσουν τό χωριό καί νά τό κάνουν σύγχρονο. Τά θέλουν ὅλα διηιά τους καί δέν ἔρχονται μέ διάθεση προσκυνητή νά ἀναβαπτισθοῦν στό παλιό πνεῦμα τοῦ χωριοῦ, γι' αὐτό καί φεύγουν ἀπαγοητευμένοι γιατί δέν βρίσκουν ἀνταπόκριση.

Συχνά τά βράδια μιὰ καί τό Καφενεῖο δέν διαθέτει ψησταριά ἐτοιμάζαμε ἀπό τά σπίτια μας παρέες-παρέες διάφορους μεζέδες, τουρσί, πατάτες τηγανιτές, μελιτζάνες καί πυπεργιές, σαλάμι, τυρί, τόμάτες, ἀγγούρια, καί φωμί καί περνοῦσε ἡ ὥρα μας συζητώντας μέ τούς φίλους ἀτέλειωτα. Φέτος τό καλοκαίρι ἦταν πολύ συχνά αὐτά τά οἰκογενειακά ζιαφέτια καί ἀπετέλεσαν πρωτοτυπία ἀφοῦ καί φαγητό ἀπό τό σπίτι συνέβαινε κάποτε νά βρίσκεις στό τραπέζι σου ἀπό κάποια γυναίκα πού ἀγαποῦσε τήν παρέα μας. Ὑστερα πιάναμε τό χορό μέ τό μαγνητόφωνο ὡς τά μεσάνυχτα. Χαρακτηριστικά ἀναφέρω ὅτι ἀπό 20ῆς Ἰουλίου μέχρι 20ῆς Ἀυγούστου χορεύαμε ἀνελλιπῶς ἔτσι κάθε βράδυ. Καί γέμιζαν τά τραπέζια μας ἀπό μπῦρες πού τίς κερνοῦσαν ὅσοι χάζευαν γύρω μας ἢ οἱ νεότεροι στό χωριό τουρίστες γιά τό καλωσόρισες καί οἱ κουβαρντάδες. Γιά τούς λεβέντες τοῦ Γανναδιοῦ ὅπως ἔλεγαν νά μὴν ξεχνοῦν τήν παράδοση τοῦ χωριοῦ. Οἱ ἠλικιωμένοι ἔπιαναν τά πεζούλια γύρω στήν πλατεία καί ξαναζοῦσαν τά νεανικά τους χρόνια. Κι' ἔβλεπες τότε μερακλωμένους χορευτάρδες θά σπάνε μπουνιᾶλια πάνω στό κέφι, νά χορεύουν ζεμπενιά δύο-δύο καί οἱ ἀπ' ἔξω ἀπό τό χορό νά χτυποῦν παλαμάκια στό ρυθμό τοῦ τραγουδιοῦ ἢ νά σκῦβουν γονατιστοί κοντά στόν χορευτή. Ὅμως ἡ σούστα, τό χασαποσέρβικο καί στά τρία, ἦταν ἡ χαρά τῆς νεολαίας πού δέν πολυκαταλαβαίνει τούς ἄλλους ἀργούς χορούς.

Καί ἄλλοτε πάλι πιάναμε τίς καντάδες ἐνῶ τά παιδιά ἔπαιζαν διάφορα παιχνίδια στό μεσοχώρι. Ἀγκαλιασμένη ὅλη ἡ παρέα στό τραπέζι μέ ρεφενέ λογαριασμό πίναμε καί τραγουδοῦσαμε καί τά κερᾶσματα ἔδιναν καί ἔπαιρναν. Κοντά στήν παρέα ζύγωναν καί οἱ ἠλικιωμένοι καί σιγοτραγουδοῦσαν κι' αὐτοί μαζί μας. Τραγουδήθησαν ἔτσι παλιές καντάδες τοῦ 1950 ὅπως τό εἶσαι ἔγγελος ὠραῖος, στής πυκροδάφνης τόν ἀνθό, γεία σου Δημητρούλα μου, νάταν ἡ θάλασσα κρεσί, ἔτειναζα τήν ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά, κίνησε ἡ Γερακίνα, κυνηγός πού κυνηγοῦσε εἰς τά δάση μιὰ φορά, πότε θά κάνει ξαστεριά, σάν παίρνω ἕναν κατήφορο, θά ἀνέβω καί θά τραγουδήσω στό πιδό ψηλότερο δενδρί, κι' ἔλα τό φράχτη, χαλασιά μου, συννεφιασμένη Κυριακή, δύο πόρτες ἔχει ἡ ζωή, τό γιαλεκάνι πού φορεῖς, Αἰγαιώτισα, πάησαν οἱ πάπιες, μάτια μου. σ' ἀναζητοῦν τά μάτια μου, ἄσπρο μου περιστέρι πέτα, στή γειτονιά σου τριγυρνῶ, τρία παιδιά Βολιότικα, παιδιά τῆς Σαμαρίνας, κελαιδεῖστε ὠραῖα μου πουλάκια, ἕνα νερό κυρά Βαγγελιώ, θάλασσα τούς θαλασσινούς, Σαμιώτισα,

΄ιστα τὰ μάλλια σου, δέν είμαι ὁ Γιωργος πού ἀγαποῦσες μιὰ φορά, ξεκινάει μιὰ φαροπούλα, μπάρμπα Γιάννη μέ τίς στάμνες, σέ γέλασε Παρασκευούλα μου, εί-
ναι μεσάνυχτα, χιλιάδες ὄνειρα, μωρή κούτούλα Λεμονιά, Παραγιούνα, γιούπι-γι-
αγια, μάτια σάν καί τὰ δικά σου, μιὰ ζωή τήν ἔχουμε, πού νάσαι τώρα ἀγαπημέ-
νη καί ἄλλα.

Οἱ μόνιμοι κάτοικοι τοῦ χωριοῦ κάθονταν καί μᾶς ἔκαναν χάξι νά διασκεδάσουμε καί χαίρονταν κι' αὐτοί νά βλέπουν ζωή στό χωριό τους. Συχνά μᾶς ἐπισκέπτονταν στά σπίτια μας μέ ἕνα σακιδούλι στά χέρια μέ τομάτες, πράσσα, ἀγγούρια, κρεμύδια, κρασί, φρέσκα καλαμπόκια καί ρεβύθια καί ὅτι ἄλλο παράγουν στά κηπάρια τους καί μᾶς φίλευαν. Καί ἐμεῖς ὑποσχόμαστανά τό ξε-
πληρώσουμε μέ δῶρα ἀπό τήν Ἀθήνα, ἄν καί φεύγοντας πάντα τό ξεχνάμε. Οἱ γυ-
νάκες πιάνουν πάλι τὰ πεζούλια στίς γειτονιές ὡς τὰ μεσάνυχτα κουβεντιά-
ζοντας. "Ὁμορφο τό καλοκαίρι στό χωριό μέ τούς ξενιτεμένους. Εἶναι ἕνας τρό-
πος ζωῆς ἀσυνήθιστος. Προσφέρεται ἐπίσης γιά ἐπίσκεψη τόν καίό μέ τό ἀνοι-
ξιάτικο τοπίο, γι' αὐτό ὅσοι ἔρχονται νά κάνουν Πάσχα στό χωριό παρατείνουν
συνήθως τήν παραμονή τους γιά κάμποσες μέρες. Καί ὁ χειμῶνας μέ τὰ χιόνια,
τό κυνήγι τῶν ἀγριογούρουνων καί τό ἀναμμένο τζάκι εἶναι ωραία ἐποχή, ὅμως
ἐγώ προτιμῶ τό φθινόπωρο. Αὐτό τό πολύχρωμο τοπίο μέ τὰ κιτρινοκιόκινα φύλ-
λα δέν τό βρίσκεις εὔκολα ἄλλοῦ. Εἶναι καί τὰ καζάνια στά ὁποῖα διασκεδά-
ζουμε κιό συμμαζεμένα σέ μιὰ ἄλλη ἀτμόσφαιρα τότε.

Περάσαμε ὁμορφα τό καλοκαίρι μας φέτος στό χωριό. Οἱ μέρες μου εἶ-
χαν ἀποκτήσει ἕναν διαφορετικό ρυθμό. Καθόμουν τό ἀπόγευμα μέ τίς ὥρες ἐ-
κεῖ στό τσίγινιο τραπεζάκι τοῦ Καφενείου κάτω ἀπό τόν πλάτανο καί ἀπολάμ-
βανα τόν ἔρατινό μου ρεμβάζοντας καί καπνίζοντας ἀπάνωτά τὰ τσιγάρα. "Ενας-
"ενας κατέφθαναν σέ λίγο οἱ χωριανοί τουρίστες καί γέμιζαν τὰ τραπέζια γύ-
ρω μου. Τουρίστες ἀπ' ὅλη τήν Ἑλλάδα καί τό ἐξωτερικό πού ἔζησαν τὰ παιδι-
κά τους χρόνια στό χωριό, ἐπισκέφασαν τὰ σπίτια τους καί κάνουν τίς διακο-
πές τους. Στό μόνιμο στέκι μου κάτω ἀπό τόν θεόρατο πλάτανο καλωσόριζα καί
ξεπροβοδοῦσα καθημερινά τούς ἐπισκέπτες. "Ἡμουν ἡ ἐφημερίδα τοῦ χωριοῦ γιά
ὄλο τό καλοκαίρι. Μέ πανταλόνι τζίν καί ρηχό πουκάμισο, μέ τὰ χέρια κρεμα-
σμένα νοχελικά στό κιγιλίδωμα τῆς λόντζιας, ἄνοιγα ἀτέλειωτη κουβέθτα μέ
κάθε λογῆς ἀνθρώπους. Κουβέντα γιά τή ζωή στά ξένα καί τήν παλιά ζωή στό
χωριό. Ἀνοίγαμε μέ κέφι ἀτέλειωτη συζήτηση γιά τήν πολιτική καί ἄλλα ἐ-
πιστημονικά θέματα ἐμφράζοντας ὁ καθένας τίς γνώσεις καί τίς ἐμπειρίες
του. Μικροί καί μεγάλοι ἔδειχναν ἰδιαίτερη ἀδυναμία νά ανταλλάξουν τίς ἀ-
πόψεις τους μέ ἀνθρώπους κάθε τάξεως. Ἦταν καί μιὰ εὐκαιρία αὐτή νά λει-
τουργηθοῦμε στό παλιό πνεῦμα τοῦ χωριοῦ μας. Βρῆμα καί μερικούς παιδικούς
μου φίλους. Τί χαρά. "Αχ νά ξαναγύριζαν τὰ χρόνια ἐκεῖνα, δηλαδή νά ξαναβρί-

σιαμε τό χωριό ὅπως τό ἀφήσαμε τότε. Ἡ μόδα, οἱ καιροί, ὁ ἀγώνας γιά ἐπιβίωση μᾶς ἔσπρωξαν σέ ξένους τόπους. Ὁ τόσο σ' αὐτό τό μικρό χωριό ὄλοι μας γνωρίζομαστε καί νοιώθουμε σάνστενοί συγγενεῖς. Κανείς ἐπισκέπτης δέν νοιώθει ξένος. Τά χνώτα μας λοιπόν μέ τήν καθημερινή ἐπαφή εἶχαν ἀνταμώσει. Καί μιά καί ἐγώ εἶχα τόν περισσότερο χρόνο φέτος στό χωριό ἐννοιωθα πῶς ἐγώ τούς ἐξέφραζα. "Ἐννοιωθα τήν εὐθύνη νά συντηρήσω ἕνα πνεῦμα πού νά ἀντισταθμίζει τίς προσδοκίες τῶν ταξειδεμένων γιά εὐχάριστες διακοπές στό Γανναδιό τοῦ σήμερα ἀλλά καί τοῦ χθές. Ὁ καθένας κουβαλοῦσε ἀπό τούς ξένους τόπους τά χούγια του. Κοπάδι ἀσύμμάζευτο σέ ξέφραγο ἀμπέλι. Κι ἔπρεπε μαζύ μέ ἄλλους καί ὄλοι μαζύ νά ἀφομοιωθοῦμε στά ἥθη τοῦ χωριοῦ. Θά χορέψουμε, θά κερασθοῦμε, θά ὑποδεχθοῦμε μέ χαρά καί θά σχολιάσουμε τόν κάθε ἐπισκέπτη τοῦ χωριοῦ. Θά ἐξομολογηθοῦμε τό κάθε τι πού μᾶς εἶπαν στό τηλέφωνο οἱ συγγενεῖς μας ἀπό τήν Ἀθήνα. Ἐμεῖς τηλεφωνητές, ἐμεῖς Καφετζήδες, ἐμεῖς θά γράφουμε ὁ καθένας τά βερεσέδια. Ὁ μπακάλης δέν τά πρόλαβαίνει ὅλα μόνος του, μᾶς ἐμπιστεύεται." Ἐχω προσαρμοσθεῖ σ' αὐτό τό περιβάλλον καί οἱ μέρες μου ἔχουν ἀποκτήσει ἕνα ρυθμό ρουτίνας σ' αὐτόν τόν τρόπο ζωῆς. Ζάν νά μὴν ὑπάρχει ἄλλη ἐκφραση ζωῆς στόν κόσμο.

Ἐνα ἄλλο γεγονός πού σημάδεψε φέτος τήν παρουσία μας στό χωριό ἦταν τό δικαστήριο γιά τό νερό τῆς Λουπότσιανης, πού ὡς γνωστόν πηγάζει ἀπό τό δάσος τῆς Μολίστης. Μέ τό χωριό αὐτό εἶχαμε συχνά διαφορές στά σύνορα, στή βοσκή καί κάποτε κάναμε πετροπόλεμο γιὰτί διεκδικοῦσαν τόν λόφο τῆς Τζιαντόρας. Τό νερό αὐτό τό ἔπαιρνε πάντα μέ αὐλάκι τό Γανναδιό καί πότιζε τούς κήπους. Ὅμως τώρα οἱ Μολιστινοί δέν θέλουν νά τό πάρουμε μέ σωλῆνες γιά τήν ὕδρευση τοῦ χωριοῦ μας γιὰτί λέει θά στερέψουν οἱ πηγές τους. Ἔτσι καταφύγαμε στά δικαστήρια. Τό γεγονός αὐτό ἔγινε αἰτία νά ἐπαναβιώσει τό ἐνδιαφέρον τῶν χωριανῶν γιά τά κοινά ζητήματα. Τήν ἡμέρα πού ἦρθε ὁ Εἰρηνοδίκης γιά αὐτοψία εἶχαν ἀνεβεῖ στό δάσος ἀπό τό πρωῖ γύρω στά 50 ἄτομα κυρίως Κεσαρίτες, γιά νά ἐπιρεάσουν τήν κρίση του. Καί ἔβλεπε ἐκεῖ οἱ παλιές ἔχθρες τῶν δύο χωριῶν νά ξαναζοῦν καί τά δύο στρατόπεδα ἦταν φανατισμένα. Οἱ φωνές μας ἀντηχοῦσαν στό δάσος καί οἱ ἀπειλές ἔδιναν καί ἔπαιρναν. Πολλοί κρατοῦσαν μαγιούρες. Θά χυθεῖ αἷμα ἂν τό πάρετε τό νερό, λαδώσατε χωριανό μας νά σᾶς ὑποστηρίξει καί ἄλλοι ἔλεγαν προκλητικά φέμματα. Πολύ γραφική στιγμή. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν ἠλεκτρισμένη καί ὄλοι προσπαθοῦσαν νά ἐπηρεάσουν τόν Εἰρηνοδίκη μέ ὁμαδικές φωνές σάν σέ προεκλογική συγκέντρωση. Εὐκαιρία κι' αὐτή γιά τούς παλημαράδες. Κι' ἔβλεπε τόν ζαχαροπλάστη τῆς Ἀθήνας νά γίνεται ξαφνικά πάλι παιδί πεισματάρικο ἔτοιμο νά δώσει μάχη γιά τά συμφέροντα τοῦ χωριοῦ του. Με ἀπόφαση τοῦ Ἀρείου Πάγου τελικά τό νερό κατακυρώθηκε κατὰ τά 2/3 στό Γανναδιό.

Αυτό το καλοκαίρι συνέπεσε επίσης να κοινοποιηθεί και το Προεδρικό διάταγμα με το οποίο το Γανναδιό κηρύσσεται διατηρητέο ως παραδοσιακό. "Έτσι δεν μπορούμε πια να επισκευάσουμε τις στέγες των σπιτιών μας με τσίγχο ή κεραμίδια που είναι πιο βολικά." Άλλωστε δεν υπάρχουν τεχνίτες τώρα για να βγάλουν πλάκα που έχει σαπίσει στις στέγες. Αποφάσεις του κράτους χωρίς αντίκρισμα στην ουσία. Καζέψαμε λοιπόν υπογραφές και στείλαμε μια διαμαρτυρία στον Νομάρχη. Επίσης κινήσαμε δικαστικό αγώνα γιατί το Δημόσιο υλοτόμησε μια σφήνα δάσους στο Σιούμο που την θεωρεί δημόσια ενώ βρίσκεται σε εγκαταλελειμμένα χωράφια μας. Για πρώτη φορά απ'ότι ξέρω επεσιέφθηκε το χωριό μας φέτος και ο Δεσπότης που μάλλον από της Τουρκοκρατίας είχε να έρθει. Λειτούργησε στην κεντρική εκκλησία που γέμισε κόσμος. Τέλος πέρασε και ο Νομάρχης εντάκτως από το χωριό. Βέβαια το χωριό μας δεν θεωρείται από τους αρμοδίους βιώσιμο όμως αυτές οι επισιιεύσεις τονώνουν το ήθικό μας.

Φεύγοντας για την Αθήνα μάζεψα όλα τα πράγματά μου στα μπαούλα, κλείδωσα καλά τις πόρτες και πήρα πάλι τον κατήφορο για την πόλη. Κανονικά ο Οδυσσέας βρίσκει την Πηνελόπη πιστή να τον περιμένει, βρίσκει τα χωράφια όπως τα άφησε, τον σύλο του τον Άργο, βρίσκει τη ζωή να συνεχίζεται και ξαναγίνεται βασιλιάς της Ιθάκης. Εγώ δεν βρήκα τίποτε. Μόνο έρείπια, χέρσα χωράφια και λίγους γέρους απόκοσμους στη μοναξιά τους. Η φετινή μου επίσκεψη στο χωριό ήταν απλώς ένα μνημόσυνο στα παιδιά μου χρόνια. Μια ταλαίπορη ζωή ξεριζωμένη που άρχισε μετά τον πόλεμο συνεχίζεται τώρα στην Αθήνα στο ρυθμό που επιβάλλουν οι νέοι καιροί. Εκεί στο κλουβί της πολυκατοικίας έρχονται όμως στιγμές που ξυπνάει κάποτε το παρελθόν και ζητάει να εκφραστεί, να βρει δικαίωση, ίσως και να εκδικηθεί τη νέα ζωή. Αλλά τί τα θέλεις αυτά πια, το ζήτημα είναι να ζήσεις το σήμερα.

Σημείωση: Δημοσιεύθηκε αποσπασματικά στο Περιοδικό Κόνιτσα το 1981.

Β) ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Πολιτιστικές εκδηλώσεις στο Γανναδιό τον Αύγουστο του 1985 : Από τη νεοσύστατη Πνευματική Στέγη Γανναδιού με τη συνεργασία του Συλλόγου Γανναδιτών φέτος το καλοκαίρι οργανώθηκαν στο Γανναδιό οι κάτωθι πολιτιστικές εκδηλώσεις:

1) Βραδυνή βόλτα στο λόφο της Τζιαντόρας. "Επαιξε κλαρίνο ο έρασιτέχνης Νίκος Παπαδημούλης, κιθάρα ο Βασίλειος Ξάνθος και ντέφι ο Κώστας Ξάνθος. Βούιζαν οι ρεματιές από το τραγούδι μας κάτω από το σεληνόφωτο και χάζεψαν να ακούνε τα τρία χωριά της Ηδλιστας.

2) Βραδυά καντάδας κάτω από τον πλάτανο της πλατείας. "Επαιξε σόλο κιθάρα και φλογέρα ο Βασίλειος Ξάνθος. Ακούσθηκαν παλιές καντάδες με υπό-

κρουση τὸ θροῖσμα τῶν φύλλων τοῦ πλατάνου καὶ τῆ φωνῆ τοῦ γκιώνη. Διακρίθηκε ἡ Νίκη Εὐνοῦ πού τραγούδησε σπανιόλινα τραγούδια. Γιὰ μεζέ διετίθεντο γιὰ πρώτη φορά φέτος σουβλάκια ἀπὸ τὴν ψησταριά τοῦ Ἀρίστιππου Τζιμινάδη.

3) Ἐπίσημη, στὸ σπίτι τοῦ Σωτήρη Παπαζήκου μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἑορτῆς. Κουβέντα γιὰ τὴν παλιά ζωὴ στὸ χωριό. Προσφέρθηκε στοὺς ἐπισκέπτες ρακί, γλυκὸ καὶ καφέ. Ἀκολούθησε χορὸς ἀπὸ τὶς γυναῖκες στὴν εὐρύχωρη σάλα τοῦ σπιτιοῦ μετὰ τὴν ἐρασιτεχνικὴ Γανναδιώτικη κομπανία. Τὰ χρήματα πού συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τὰ ὄργανα διετέθηκαν γιὰ τὴν ἀνακατασκευὴ τοῦ κιδσκι στὸ λόφο τῆς Τζιαντόρας.

4) Γενικὴ καθαριότητα τῶν πλατειῶν καὶ τῶν δρόμων τοῦ χωριοῦ ἀπ' ὅλους τοὺς τουρίστες. Σκαπάνια, φτυάρια, καρότσια, σκουῖνες, δούλεψαν πυρετωδῶς ἔξω ἀπ' ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ.

5) Χορὸς τῆς νεολαίας στὸ νεοσύστατο Κέντρο Νεότητος Γανναδιοῦ μετὰ τὸ μεγάλο ραδιοκασετόφωνο τοῦ Συλλόγου. Κοντὰ τὰ μεσάνυχτα τὸ γλέντι συνεχίσθηκε μετὰ ἀμείωτο κέφι μετὰ τὴν Γανναδιώτικη κομπανία.

6) Ψῆθησαν στὴ σούβλα ἕνα κατσίκι καὶ τρία κερμπάπ ρεφενέ ἀπὸ τοὺς ἄνδρες στὸ ἐξωνικλήσι τοῦ Ἀϊ Γιώργη. Τὸ κρασί διέθεσε γιὰ τὴν παρέα ὁ Δημήτριος Χήρας. Ἐπιστροφή στὸ χωριό τὸ βράδυ τραγουδώντας τραγούδια τῆς τάβλας. Χορὸς στὴν πλατεία μετὰ τὸ στέрайοφωνικὸ συγκροτῆμα τοῦ Παύλου Παπαδημητρίου.

7) Ἐπιτακτικὴ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Συλλόγου Γανναδιωτῶν στὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς Πνευματικῆς Στέγης ὅπου συζητήθηκαν τὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ. Ὁμιλία ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Γκούτου ὡς ἐκπροσώπου τῆς Πνευματικῆς Στέγης. Ἐγκαινία ἑκθέσεως ζωγραφικῆς μετὰ 25 ἐλαιογραφίες καὶ ἀκουαρέλλες μετὰ τοπία κυρίως τοῦ χωριοῦ μας τῶν χωριανῶν μας ζωγράφων Νίκου Παπαδημούλη καὶ Σοφίας Ρίζου.

8) Παιχνίδια στὸ μεσοχώρι ἀπὸ τὰ παιδιά. Ἐπαιζαν τὸ κρυφτό, τὸ κυνηγητό, τὸ τζαμί κλπ. καθὼς καὶ ντάμα καὶ τριάρα στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας. Εἶπαν ἀνέκδοτα καὶ σπαζοκεφαλιές γύρω ἀπὸ τὴ λόντζια τοῦ πλάτανου καὶ ἔκαναν κούνια στὴν Παιδικὴ Χαρὰ πού ἔστησε φέτος ὁ Σύλλογος στὴν αὐλὴ τοῦ Σχολείου.

9) Λειτουργία μετὰ ἀρτοκλασία στὸ ἐξωνικλήσι τῆς Παναγίας. Προσφέρθηκε γλυκὸ καὶ ρακί. Ἀγιασμός στὴν Πνευματικὴ Στέγη ὅπου προσφέρθηκε γλυκὸ στοὺς ἐπισκέπτες. Ἐπίσημη μετὰ τὴν κομπανία τοῦ Βαγγέλη Κπέτζιου στοὺς ἑορτάζοντες. Συνεστίαση τοῦ Συλλόγου Γανναδιωτῶν. Τοποθετήθηκαν κυκλικὰ στὴν ἄνω πλατεία τραπέζια καὶ ὅλοι ἔφεραν ἀπὸ τὰ σπίτια τους ὅτι καλύτερο εἶχαν ἐτοιμάσει. Προσεφέρτετο ἐπίσης σὲ τιμὴ κόστους κρέας σὲ μισόκιλα πού φρόντισε νὰ φέρει ἀπὸ τὰ Γιάννενα ὁ Σύλλογος. Ὁργανώθηκε λαχειοφόρος ἀγορά μετὰ 120 δῶρα. Τὸ πρῶτο δῶρο πού ἦταν μία φορητὴ τηλεόραση κέρδισε ὁ

Βασίλης Μπάγιας. Δημοτικός χορός στην πλατεία ως τις 6,30 της επομένης μέρας. Η πλατεία διεκδικούσε τό αδιαχώρητο τή μέρα αύτή. Ουδέποτε τό Γανναδιό γνώρισε τόσο πολύ κόσμο συγκεντρωμένο στην πλατεία. Μόνον δεκα παλιά σπίτια έμειναν καί φέτος κλειστά τό καλοκαίρι. Συγχαρητήρια στό Τμήμα 'Ιωαννίνων για τήν φροντίδα τής εκδήλωσης, καί τόν Δεσπότη Κονίτσης πρέπει νά ευχαριστήσουμε πού καί φέτος φρόντισε νά μās στείλει παπά νά λειτουργηθοῦμε αύτή τή μέρα.

Σημειούται ότι στις 13-8-1985 έπεσηφθημε τό Γανναδιό ό Νομάρχης 'Ιωαννίνων καί συζήτησε στην αίθουσα τής Ηνευματικής Στέγης μέ όλους τούς χωριανούς τά προβλήματα του χωριού. Του προσφέρθηκε χωριάτικη πίττα καί ντόπιο κρασί. Ο κ. Νομάρχης υποσχέθηκε νά εξετάσει τό ζήτημα τής έλλειψης πόσιμου νερού στό Γανναδιό καί έδειξε ενδιαφέρον για τίς προσπάθειες πού άρχισαν νά γίνονται από τόν Σύλλογο για τή δημιουργία Λαογραφικού Μουσείου στό παλιό Σχολαρχείο. Σημείωση: Δημοσιεύθηκε στό περιοδικό Κόνιτσα τό 1985.

Τά καζάνια στό Γανναδιό: Τό Γανναδιό είναι σχετικά μικρό χωριό καί οι όποιες πολιτιστικές του εκδηλώσεις γίνονται σε οικιακή ατμόσφαιρα. Οι ξενιτεμένοι πού αγαπούν μέ πάθος τό χωριό τους τό επισκέπτονται όμαδικά τό Πάσχα, τό καλοκαίρι μέ κορυφαία εκδήλωση τή Συνεστίαση του Συλλόγου στις 15 Αυγούστου καί στό καζάνια τό πρώτο δεκαπενθήμερο του Νοεμβρίου.

Προπολεμικά τό Γανναδιό παρήγαγε 130.000 όκάδες σταφύλλια. Ο τρύγος γίνονταν για όλο τό χωριό τήν ίδια μέρα. Τό στούμπισμα των σταφυλλιών γίνεται μέ τόν στούμπο σε ειδικό καδί. Ο μοῦστος καί τά τσίπουρα (στέμφυλλα) ρίχνονται σε κάδους χωρητικότητας μέχρι 1.500 όκάδων. Τό καπάκι του κάδιου μένει άνοιχτό για όένα μέρες μέχρι ότου βράσει τό κρασί. Κατόπιν σφραγίζεται μέχρι τήν απόσταξη του πού γίνεται σε εύριχωρα μαγειριά (καζαναριά). Η άλληλοβοήθεια είναι παράδοση στό Γανναδιό. Οι τουρίστες θά τρέξουν τότε νά χωθοῦν στους κάδους νά βγάλουν μέ τούς γιουβάδες τά τσίπουρα, νά σύρουν τό φρέσκο κρασί στα βαρέλια, νά κουβαλήσουν μέ τά καρότσια τά τσίπουρα στα καζαναριά, κυρίως όμως νά ζεκανιάσουν καί νά χαροῦν τήν παρέα κάνοντας κεφάλι μέ τό, πρωτοστάλαγμα τής ρακίης.

Προπολεμικά τό Γανναδιό είχε 14 ιδιωτικούς άμβυκες (καζάνια μέ όγλα). Σήμερα χρησιμοποιούνται μόνο τέσσαρες. Η άδεια λειτουργίας κατ' έτος εκδίδεται από τήν Έφορία Κονίτσης καί κοστίζει 96 δραχμές κατά άτομό (διήμερο). Η σφράγιση καί άποσφράγιση των καζανιών γίνεται από τόν Πρόεδρο τής Κοινότητας καί έναν Σύμβουλο από τότε πού καταργήθηκε ό σταθμός χωροφυλακίας στη Μόλιστα. Η διάρκεια λειτουργίας είναι άνάλογη μέ τά διήμερα για τά όποια ό ιδιοκτήτης του καζανιού έχει βγάλει άδεια. Για

τήν άδεια απαιτείται επίσης βεβαίωση του Προέδρου περί της παραγωγής σταφυλλιών έναστου στην Έκρορία. Ο ιδιοκτήτης του καζανιού παίρνει ξαί 1/2 κιλό ρακί για κάθε ξένη καζανιά που κάνει.

Μέσα στη μόδα του καπνού και την μυρουδιά της φρέσκης ρακής στα καζάνια συχνάζουν έναλλακτικά όλοι οι χωριανοί. Εύχονται καλώς κάμετε, καλοξοδεμένη και του χρόνου με υγεία. Τραγουδοῦν ομαδικά και κερνοῦν όλους λουκούμι, καρέ, ρακί, κρασί, τουρσί (ζυνάδια), καρύδια, κάστανα και πατάτες, κρεμύδια και κυδώνια φητά στα κάρβουνα. Όταν όμως έρχονται και τα όργανα έφτιαχναν διάφορους μεζέδες όπως πατσά, γίδα βραστή, ρέγγες, τζιαμπόχελα και σουβλιμάδες ή μπριζόλες.

Φέτος στις 9 Νοεμβρίου ήρθαν γύρω στους 40 τευρίστες να διασκεδάσουν στα καζάνια. Έπειδή δεν τους χωρούσε όμως όλους το καζαναριό του Γιώργη Τζιμινάδη ο Πρόεδρος του Συλλόγου Γεώργιος Δερμιτζάκης έκανε την πρόταση να διασκεδάσουμε όλοι μαζί στο Κέντρο Νεότητας όπου και τραπέζωθήκαμε με κρασί, ρεφενέ. Για μεζέ είχαμε δύο κοινορέτσια και ένα κατσίκι φητό στη σόμπα. Το γλέντι άρχισε με παλιά τραγούδια της τάβλας και συνεχίσθηκε με την Γανναδιώτικη κομπανία με πολύ κέφι. Έπαιξαν οι έρασιτέχνες Νίκος Παπαδημούλης κλαρίνο, Γεώργιος Πορφυριάδης άκιορτεόν, Γιάννης Θεοδόσης κιθάρα και Βασίλης Παπαδημούλης ντέφι. Το φαγοπότι, ο χορός και τα ομαδικά τραγούδια συνεχίσθηκαν μέχρι τις πρώτες μεταμεσονύκτιες ώρες. Την όλη εκδήλωση κινηματογράφησε σε βιντεοκασέτα ο Πάνης Κούγιας που την πρόβαλε την επομένη μέρα στην ίδια αίθουσα και όλοι έμειναν κατενθουσιασμένοι από την προβολή. Ήταν η ώρα που οι κυνηγοί επέστρεφαν από την παγώνα άγριογούρουνου καταϊδρωμένοι και το ρίξαμε στο τσίπουρο.

Το βράδυ σερβίρισε σε όλους τους θαμώνες του Καφενείου πατσά ή Λευτερία Τζιμινάδη και στη συνέχεια έπισκεφθήκαμε ομαδικά το καζάνι του Γιάννη Θεοδόση. Ήπιαμε φρέσκη ρακή και κρασί με μεζέ δύο κερπάπ, λουκάνια, κροκέτες, ταραμοσαλάτα, τυροπιττάκια, τουρσί, τυρί και κάστανα. Έπαιξε νουμπέτια η Γανναδιώτικη κομπανία μέχρι κοντά τα μεσάνυχτα. Φεύγοντας εύχηθήκαμε καλή αντίμωση πάλι του χρόνου στα καζάνια.

Όπως πληροφορούμαι για τα καζάνια στο Γανναδιό ενδιαφέρθηκε και η τηλεπαρουσιάστρια Έφη Δεμίρη και γίνονται προσπάθειες να κινηματογραφήσει για την ΕΡΤ την εκδήλωση αυτή. Σημείωση: Στάλθηκε στο περιοδικό Κόνιτσα. Έ δημοσίευθη το 1986.

Όμιλία μου ως εκπροσώπου της Πνευματικής Στέγης: Έμφωνήθηκε στα έγγραφικά της Πνευματικής Στέγης Γανναδιού τον Αύγουστο του 1985, παρουσία όλων των χωρινών.

Κύριε Πρόεδρε της Κοινότητας

Κύριε Πρόεδρε του Συλλόγου

Ἀγαπητοὶ φίλοι τοῦ χωριοῦ μας.

Ἀγαπητοὶ συγχωριανοί.

Χαιρετίζω σήμερα τὴν ἑναρξὴ λουτουργίας τῆς Πνευματικῆς Στέγης. Παρακαλῶ ἕνα θερμὸ χειροκρότημα γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ συνετέλεσαν στὴν πραγματοποίηση αὐτοῦ τοῦ ἔργου (χειροκροτήματα).

Τὰ χειροκροτήματα ἀπευθύνονται:

- 1) Στοὺς εὐεργέτες μας Σπυρίδωνα Ξυνοῦ καὶ Ζίγνα ποὺ ἔχτισαν τὸ οἶκημα.
- 2) Στὸν δικηγόρο Χαρίλαο Γιοῦτο ποὺ ἀνακατασκεύασε μὲ ἐνέργειές του τὸ ἐρειπωμένο κτήριο τοῦ Ἀμιλικοῦ.
- 3) Στὸν Σύλλογο Γανναδιωτῶν ποὺ εἶχε τὴν ἐμπνευση γιὰ τὴν ἵδρυση Πνευματικῆς Στέγης στὸ Γανναδιό καὶ ὑπεβλήθη σὲ δαπάνες.
- 4) Στὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος γιὰ τὴν συγκατάθεσή του νὰ παραχωρηθεῖ τὸ οἶκημα ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Κληροδοτημάτων γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ καὶ γιὰ τὸ κονδύλιο ποὺ ἐξασφάλισε.
- 5) Σὲ ὅσους προσωπικὰ συνέβαλαν νὰ ολοκληρωθεῖ τὸ ἔργο αὐτὸ ποὺ τιμᾷ τὸ Γανναδιό. Γιατί εἶναι πρωτοπορικὸ ἐπίτευγμα ἀπὸ ὅλα τὰ χωριά τῆς Ἐπαρχίας μας. Τὸ Γανναδιό πάντα πρωτοποροῦσε στὸν πολιτισμὸ.

Ἡ ὁμιλία μου αὐτὴ ἀποτελεῖ καὶ τὸ καταστατικὸ ἵδρυσης τῆς Πνευματικῆς Στέγης, μιά καὶ οἱ νομότυπες διαδικασίες μπορεῖ νὰ καθυστερήσουν πολὺ καὶ ἐμεῖς βιαζόμαστε νὰ δείξουμε ἔργα στὸ χωριό. Προσωρινὰ ὑπεύθυνοι τῆς Πνευματικῆς Στέγης διορισθήκαμε ἀπὸ τὸν Σύλλογο οἱ ἐξῆς: Χαρίλαος Παπαδημητρίου, Κωνσταντῖνος Ξανθός καὶ ἐγώ.

Σκοπὸς τῆς ἵδρυσης τῆς Πνευματικῆς Στέγης εἶναι βασικὰ νὰ ὑπάρχει μία αἴθουσα ὅπου θαμποροῦμε νὰ συζητοῦμε, νὰ καλλιεργοῦμε καὶ νὰ προβάλουμε τὸν πολιτισμὸ τοῦ χωριοῦ μας. Αὐτὸ δὲν ἐκφεύγει τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου Γανναδιωτῶν ποὺ εἶναι νομικὸ πρόσωπο γι' αὐτὸ εἶμαι τῆς γνώμης νὰ τελεῖ τὸ ἴδρυμα ὑπὸ τὴν αἰγίδα του. Ἄλλωστε οἱ περισσότεροι Γανναδιῶτες σήμερα εἶναι ξενιτεμένοι καὶ αὐτοὶ θὰ ἐκφράσουν τὸν πολιτισμὸ τοῦ τόπου μας. Μπορεῖ ὅμως σὰν δεύτερη λύση νὰ τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τῆς Κοινότητος. Ἀμέσως ἔτσι τίθεται τὸ ἐρώτημα τῆς ὀνομασίας. Θὰ ὀνομασθεῖ Πνευματικὸ Κέντρο Νεότητος Γανναδιοῦ, Πνευματικὴ Στέγη Συλλόγου Γανναδιωτῶν ἢ Πολιτιστικὴ Στέγη Γανναδιοῦ ποὺ ἐγὼ νομίζω πιὸ σωστὸ. Πρέπει νὰ συζητηθεῖ αὐτὸ τὸ θέμα μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τοῦ Συλλόγου ποὺ θὰ ἐπακολουθήσει τῆς ὁμιλίας αὐτῆς.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Πνευματικὴ Στέγη δὲν ἔχει οἰκὴ της παρουσίας. Κατὰ συνέπεια θὰ ζητήσουμε οἰκονομικὴ ἐνίσχυση κυρίως ἀπὸ τὸν Σύλλογο γιὰ τὸν ἐξοπλισμὸ της. Ἔχω ὑπ' ὄφιν μου νὰ γίνῃ μία διπλὴ βιβλιοθήκη κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου ὅπου στὰ κάτω ντουλάπια θὰ ἐκτίθενται μουσικὰ ἐργαλεῖα τοῦ χωριοῦ καὶ στὰ πάνω ράφια διάφορα βιβλία ποὺ θὰ ἐξασφαλίσουμε. Ἐπίσης θὰ κρεμάσουμε στοὺς τοίχους μεγεθυμένους φωτογραφίες μὲ τοπία τοῦ χωριοῦ καὶ πάνω ἀπὸ τὰ ράφια μπορεῖ νὰ τοποθετηθοῦν δύο κοῦκλες μὲ τοπικὲς ἐνδυ-

μασίες.

Καί έρχομαι τώρα στο κυρίως θέμα της ομιλίας μου. Άπευθύνομαι στους λάτρεις της ζωής της υπαίθρου. Σ' αυτούς που έζησαν τά παιδιανά τους χρόνια στο χωριό. Σ' αυτούς που θέλουν νά προσφέρουν στο Γανναδιό. Νά τό βλέπουν νά προοίβει όπως οί καιροί κάθε φορά καθορίζουν. Καιροί χαλεποί μās έσπρωξαν στις πόλεις. Ρήμαζε τό Γανναδιό. Όσοι τό θυμούνται στην παλιά του αίγλη δέν μπορεί παρά νά τό νοσταλγούν. Μέ τό Σχολαρχείο, τά ιδρύματά του, τά ώραία κτίσματα, τά περιποιημένα χωράφια, τούς πολιτισμένους ανθρώπους, την οργανωμένη κοινοτική ζωή. Ήταν άρχοντοχώρι τό Γανναδιό. Προσωπικά δέν έχω νά ζηλέψω τίποτε από την άγχώδη ζωή της πρωτεύουσας μπροστά σ' ένα τέτοιο πανέμορφο χωριό. Κατ' έξοχήν όρεινό. Μέσα στά δάση. Σέ όμαλή τοποθεσία. Συμμαζεμένο παραδοσιακό χωριό. Γνήσιοι Έλληνες οί κάτοικοί του σιαρφάλωσαν έδώ για νά αποφύγουν τόν κατακτητή. Καί έχτισαν μέ πόν μόχθους καί τά πλούτη τούς έτα ξένα αυτά τά άσυνήθιστα για την άλλη Ελλάδα κτήρια σέ μία τοποθεσία πανόραμα.

Άγαπητή νεολαία,

μέ όλη την συμπάθεια που τρέφω για σας.

Άναδιφεΐστε βιβλία, ρωτείστε τούς ηλικιωμένους, μελετείστε τόν πολιτισμό μας, περπατείστε τό χωριό, δεθείτε μαζί του καί θα τό αγαπήσετε πιδ πολύ. Θα σας ανταποδώσει την αγάπη σας. Μήν έρχεσθε στο χωριό σαν άνοστοι θεατές ή άγρίοι έτσιθελιστές. Ζυμωθείτε μέ την πλειοψηφία του χωριού που εκφράζει τό όμαδικό πνεύμα του. Εΐμαστε ένα μικρό χωριό καί μοιάζουμε όλοι σαν μία μεγάλη οίκογένεια. Συμμετέχετε στη ζωή του χωριού, στις εκδηλώσεις του. Μήν τά περιμένετε όλα από τούς άλλους. Θα σας δώσει διπλή χαρά αυτό. Όταν ξεκίνησα φέτος για πρώτη φορά νά οργανώσω τις πολιτιστικές εκδηλώσεις στο χωριό τά είδα όλα βουνό. Καί ξέρετε γιατί; Γιατί δέν εύρισκα ανθρώπους νά συνεργασθώ. Όμως τό αποφάσισα γιατί όλοι πρέπει νά κάνουμε κάτι νά όμορφύνουμε τις μέρες των διακοπών μας. Βοηθείστε λοιπόν κι' έσεΐς. Χορέψτε σαν νεολαίοι που είσθε, τραγουδείστε, παΐξτε, χαρεΐτε, δεΐξετε καί σέ μās τί μαθαίνετε στις πόλεις. Το 1985 έχει καθιερωθεί από τόν ΟΗΕ ως έτος νεότητας.

Στην επιτυχία των πολιτιστικών εκδηλώσεων φέτος συνετέλεσε βασικά τό κέφι όλων μας. Πρέπει όμως νά ξεχωρίσουμε μερικούς χωριανούς για την συμβολή τους στην επιτυχία αυτή:

- 1) Τόν πολύ δραστήριο, συνεργάσιμο καί επιτυχημένον ως Πρόεδρο του Συλλόγου μας Γεώργιο Δερμιτζάκη.
- 2) Τόν Νίκο Παπαδημούλη που μέ τό κλαρίνο του έδωσε μία άλλη νότα ζωής στο χωριό. Επίσης για την έκθεση ζωγραφικής που μās παρουσιάζει έδώ στην αίθουσα σήμερα καί που μέ πολύ ευαισθησία καί ταλέντο φιλοτέχνησε.
- 3) Στόν Βασίλειο Εάνθο που μέ την κιθάρα του καί τή φλογέρα περάσαμε ά-

ζέχαστες ώρες κάτω από τόν πλάτανο (χειροκροτήματα).

Άγαπητοί φίλοι του χωριού,

Σήμερα τό Γανναδιό φθίνει όσο δέν πάει άλλο. Όμως από τά βάθη τών αιώνων οί προπάτορές μας μάς κρυφομιλούν και μάς έλέγχουν. Ζεΐστε τό σήμερα τής έρημιδας πού προσφέρει τό χωριό. Όμως μήν ξεχνάτε τίς ρίζες μας. Καλλιεργείστε κάθε μορφή πολιτισμού. Κουνιακρή έργα, διασκέδαση, άλληλοσυμπάθεια και άδελφοσύνη, θυσία νά εύχαριστήσουμε τόν συχωριανό μας ήταν πάντα άρετές του δικού μας χωριού. Θέλουμε νά συμμετέχετε ενεργά σέ όλες τίς έκδηλώσεις στό χωριό μας. Βοηθείστε στην καθαριότητα, στά ζιαφέτια, στις έκδρομές, κερασθείτε στό Καφενείο, καλοδεχθείτε τούς ξένους. Τό Γανναδιό έχει τό πλεονέκτημα σέ σχέση μέ άλλα χωριά νά έχει κριθεί διατηρητέο από τό κράτος ως παραδοσιακό. Άς μήν διαφεύσουμε τίς προσδοκίες όσων τό επισκέπτονται.

Δέν θά σάς κουράσω περισσότερο. Τουτο θέλω νά πώ σάν κατακλιδα: Άς γίνει αίτία αύτή ή Πνευματική Στέγη νά δεθοῦμε πιδό πολύ οί χωριανοί μεταξύ μας και νά κάνουμε τίς διακοπές μας στό χωριό κάθε χρόνο και καλύτερες. Και τώρα τόν λόγο έχει ό Πρόεδρος του Συλλόγου. Η συζήτηση πού θά έπακολουθήσει ενδιαφέρει όλους τούς χωριανούς γιατί άφορά τά προβλήματα του χωριού μας.

Γ) ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΑΝΝΑΔΙΟ ΚΑΤΑ ΤΟ 1985.

1) Έπιανα τήν πρόταση στό Σύλλογο Γανναδιωτών νά έκίδει τουλάχιστον μία φορά τό χρόνο μέ έξοδά του μία έφημερίδα όπως κάνουν κι άλλα χωριά ώστε νά ενημερώνονται οί χωριανοί μέ τά νέα του χωριού μας. Κάνω τήν αρχή φέτος μέ τήν εύκαιρία τής έκδοσης του βιβλίου μου αύτου. Έτσι θά παράσχω μία εικόνα τής σημερινής κίνησης και ζωής στό χωριό μας.

2) Τήν 3ην Φεβρουαρίου παντρεύθηκε στην έκκλησία του Αγίου Θωμά στην Αθήνα ή Ντίνα Παπαδημούλη κόρη τής Ολυμπιάδας Γκούτου από τό Γανναδιό. Στην έκκλησία παρευρέθηκαν περισσότερα από 200 άτομα συγγενείς και φίλοι του γαμβρού και τής νύφης. Άναφε τό κουβεντολόι για τά χωριά τους από τούς Μολιστινούς στό προαύλιο τής έκκλησίας όπου άντάμωσαν. Παντρεύθηκαν επίσης φέτος οί χωριανοί μας Νίκος Θεοδόσης στά Γιάννενα, Γιώργος Παπαϊωάννου στην Αθήνα, Δημήτριος Τσέρτος στην Αθήνα, Γιάννης Παπαδημητρίου στά Γιάννενα και Αθανάσιος Νάτσιος στά Γιάννενα.

3) Στίς 2 Φεβρουαρίου έγινε και φέτος τό καθιερωμένο έτήσιο γλέντι του Συλλόγου μας στην Αθήνα στό Κέντρο "ό Μπάμπης" στην Ηλιούπολη. Παρευρέθηκαν πολλοί χωριανοί και χόρεψαν μέ τόν κλαρινίστα από τό Γανναδιό Βαγγέλη Ηπέτσιο. Τό γλέντι είχε μεγάλη επιτυχία. Πρόεδρος του Συλλόγου φέτος είναι ό Γεώργιος Δερμιτζάκης.

4) Στις 20 Φεβρουαρίου απέβισε στην Αθήνα και η σωρός του μεταφέρθηκε στο Γαυναδιό ο παπά Βαγγέλης Ευνός. Διετέλεσε παπάς στο χωριό από το 1955 ως το 1981 όποτε συνταξιοδοτήθηκε. Ο θάνατός του προήλθε από έγκεφαλικό έπεισόδιο. Η έλλειψη παπά στο χωριό είναι αισθητή όσο και μια άλλη ανάγκη. Λειτουργεί ανά δεκαπενθήμερο ο παπά Βέργος από το Μοναστήρι.

5) Οίκοδομικός όργασμός παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στο Γαυναδιό. Όλοι οι χωριανοί έπισκευάζουν τα σπίτια τους για να κάνουν τις διακοπές τους το καλοκαίρι, το Πάσχα και μερικοί στα καζάνια. Την αρχή έκανε ο Θεόδωρος Γιοϋτος το 1977. Παρέα τότε με τον Παναγιώτη Σελτσιώτη και τον Κώστα Ξάνθο επιναν κρασί στο Καφενείο του Χήρα με τα νεροπότηρα, έφησαν στην έξοχή κερπάπ, κοτόπουλο, σπληνάντερο, κουνέλι και άλλους μεζέδες όπως μανιτάρια και σαλιγκάρια που μάζευαν και έδωσαν έτσι την πρώτη μότα ζωής από τους ξενιτεμένους στο έρημο χωριό. Με την ίδρυση του Συλλόγου συνειδητοποίησαν όλοι οι χωριανοί την χρησιμότητα των πατρικών τους σπιτιών. Λίγο αργότερα έκανε πολλές διαρθρώσεις στο σπίτι του ο έργολάβος Σωτήρης Παπαζήκος που σιέπασε και τη στέγη με πλάκες που έφερε από το Βόλο.

Γύρω στο 1977 επίσης ο Δημήτριος Χατζής έχτισε ένα καινούργιο σπιτάκι στην είσοδο του χωριού για διακοπές. Πέρισυ άρχισαν να χτίζονται δύο καινούργια σπίτια δίπλα στο Δ. Χατζή που όμορφαίνουν πολύ το χωριό. Είναι των αδερφών Μιχάλη και Χαρίλαου Παπαδημητρίου που μένουν στα Γιάννενα.

Με έξοδα ή ένεργειες κυρίας του Συλλόγου έλοκληρώθηκε πέρισυ η ανακατασκευή του Αμιλιικού όπου ήδη στεγάζεται η Πνευματική μας Στέγη. Στην αίθουσα έχουν τοποθετηθεί καθίσματα γύρω-γύρω, ένα τραπέζι γραφείου, οι εικόνες των ευεργετών Σπύρου Ευνού, Ζίγκιας Ευνού, Ευθυμίου Τσέρτου και Ευδοκίας Τσέρτου. Επίσης μερικοί πίνακες ζωγραφικής με τοπία του χωριού των χωριανών μας ζωγράφων Σοφίας Ρίζου και Νίνου Παπαδημούλη, καθώς και μια μεγενθυμένη φωτογραφία του χωριού προσφορά του Λάζαρου Λιδόγια. Υπάρχουν και μια κουνουπιέρα, μια ηλεκτροική θερμάστρα και ένα μεγάλο ραδιοκασετόφωνο που αγοράσθηκαν με έξοδα του Συλλόγου. Έργα επίσης του Συλλόγου είναι η λόντζια στον πλάτανο, η κοινόχρηστη τουαλέτα, η έπισκευή του Καφενείου, η αναστήλωση της Τζίγκιας, το υπόστεγο της βρύσης στη Νατσαίη και άλλα.

Ανακατασκευάσθηκαν με καινούργιους σοφάδες, στέγες, ταβάνια, πατώματα, σύγχρονες τουαλέτες κλπ. τα σπίτια του Τάνη Κανθά, Γεωργίου Γιούτζου, Κώστα Τζιμινάδη (πρώην σπίτι Σιούλας), Χαράλαμπου Παπαζήκου, Γεωργίου Δερμιτζάκη (πρώην καλύβα Γιούσιου), Θεοφάνη Ντόκου (πατρικό), Γεωργίου Ντόκου και του Παύλη Παπαδημητρίου από τον γαμβρό στο χωριό μας Γερμανό Κάνος. Όλα σχεδόν τα σπίτια έχουν σύγχρονες τουαλέτες σήμερα και είναι αρμολογημένα.

Με έξοδα κυρίως τῆς ἐκκλησίας σκεπάσθημε πρὸ ἐτῶν μὲ μπετόν ἀριεὶ ἢ ἐκκλησία τῶν Ταξιαρχῶν, τὸ Καμπαναριό καὶ ἡ Παναγία.

Με έξοδα τοῦ ἰδρύματος σκεπάσθημε μὲ τσίγκο τὸ σπίτι τοῦ Εὐθυμίου Τσέρτου. Συνεχίζεται ἐπίσης ἡ προικοδότηση καὶ ἡ ὑποτροφία ἀπὸ τὸ ἱδρυμα Τσέρτου σὲ καταγομένους ἀπὸ τὸ Φανναδιό ἄπορους νέους μὲ 80.000 δραχμὲς τὸν χρόνον περίπου.

Ἀντιαισθητικὸς ὁ τσίγκος βέβαια πού ἀντικατέστησε στὰ περισσότερα σπίτια τὴν πλάκα πού σάπισε. Μόνο ἕξη σπίτια σκεπάσθησαν μὲ κεραμίδια. Εἶναι τοῦ Ἀνδρέα Μάντζιου, τοῦ Γεωργίου Γιούτσου, τοῦ Βασιλείου Πορφύρη, τοῦ Βασιλείου Παπαδημητρίου καὶ τῆς Βασιλικῆς Πορφύρη, ἐντὸς φυσικὰ ἀπὸ τὰ δύο νεοκτιστὰ σπίτια τῶν ἀδερφῶν Παπαδημητρίου. Σήμερα ὅλα τὰ σπίτια εἶναι πάλι κατοικήσιμα ἐντὸς ἀπὸ τὸ τριόροφο σπίτι τῆς Γιαννούλαινας πού ἡ στέγη τοῦ βούλιαξε, τοῦ Νίκου Εἰάνθου (πρῶην Μάλλιου) πού εἶναι σωριασμένο σὲ ἐρείπια, τὸ Παπαϊωννάδιο πού κι' αὐτὸ θὰ πέσει σίγουρα, τὸ Γυφτοκάλυβο πού ἔπεσε, τῆς Μαρίας Ντάλας, τὸ Πορφυράδιο στὴ Νατσαίη, τοῦ Λιούλιου, τοῦ Τσανάδη δίπλα στῆς Καλιρρόης, τὸ Πορφυράδιο δίπλα στοῦ Βασίλη Πορφύρη, τὸ Καζιναίικο τοῦ Βασίλη Εἰάνθου, τὰ Γιουβελάδικα πού ἔπεσαν καθὼς καὶ μερικὲς καλύβες.

Με τὴν φροντίδα τῆς Μαρίας Χατζή σκεπάσθημε μὲ τσίγκο περίπου ὁ Ἀϊ Λιάς καὶ ἀπὸ τὴν Εὐθαλία Παπαζήνου ὁ Ἀϊ Σωτήρος. Με τσίγκο σκεπάσθησαν ἐπίσης φέτος τὸ σπίτι τοῦ Γεωργίου Τσέρτου, τῆς Εὐθαλίας Κίγνα καὶ τὸ μαγαζὶ τοῦ Κωτσιολιοῦ, καθὼς καὶ τὸ σπίτι τοῦ Τσοῦμπανου.

6) Με τὴν γυφτιμῖα πού εἶχα ἀπὸ τὸ στρατό μὲ τὸν μπολντοζέρη τῆς Νομαρχίας πού διαπλάτυνε τὸ δρόμο καὶ φυσικὰ μὲ τὴν συγκατάθεση τοῦ Προέδρου ἔγινε τελικὰ ὁ δρόμος ἀπὸ τὸ Σχολεῖο ὡς τὴν Νατσαίη. Εἶναι μιὰ θαυμάσια διαδρομὴ γιὰ βόλτα ἐντὸς τῆς ἐξυπηρέτησης πού προσφέρει σὲ πολλὰ σπίτια. Πέρισυ ἔγινε καὶ ἡ διαπλάτυνση τοῦ δρόμου ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ ὁδὸ ὡς τὸ χωριό μας. Ὅμως αὐτὸ συνετέλεσε ὥστε ὁ δρόμος νὰ μὴν ἔχει καλὴ βατότητα ὡς τὸ Πάσχα παρὰ τὸ χαλίκι πού ἔρριξαν. Ταλαιπορήθησαν πολὺ οἱ χωριανοὶ γιατί δὲν ἔρχονταν πάντα τὸ λεωφορεῖο στὸ χωριό. Φεύγοντας τὸν Νοέμβριο γιὰ τὴν Ἀθήνα ἀναγκάσθηκα νὰ κουβαλήσω μὲ τὸν γαῖδαρο τρεῖς βαλίτσες μου ὡς τὰ Παλιχειμάτα καὶ ἐπιστρέφοντας τὴν ἀνοιξὴ ἐσπρωχνα τὸ ταξί στίς λάσπες. Τέλος πάντων ἦταν ἓνα ἔργο πού ἔπρεπε νὰ γίνεῖ καὶ ἔγινε πολὺ καλὴ δουλειά.

7) Ὅπως πληροφοροῦμαι ἐντὸς ἀπὸ τὸ Σύλλογο χρήματα γιὰ ἔργα στὸ χωριό διέθεσε καὶ τὸ κράτος. Ἐδωσε 50.000 δραχμὲς γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τῆς στέγης τῆς ἐκκλησίας, 280.000 δραχμὲς γιὰ τσιμενταύλακες καὶ γιὰ τὸ καθάρισμα τοῦ λάδικου στὸ γιοφύρι τοῦ Γιούσιου, 150.000 δραχμὲς γιὰ τὸ Ἀμιλικό, 50.000 δραχμὲς παλιότερα ἐπίσης γιὰ τὸ Ἀμιλικό πού εἶχε πέσει, 250.000 δραχμὲς γιὰ τὸ βυρὸ καὶ τὸ αὐλάκι Ἀντρώνη ὡς τὸ χωριό καὶ φυσι-

κά εφτιαξε τὸ ὑδραγωγεῖο καὶ τὸ συντηρεῖ, ἔφερε τὴ ΔΕΗ καὶ τὸ τηλέφωνο καὶ ἄνοιξε τὸ δρόμο ὡς τὸ χωριό. Συγχαρητήρια στοὺς χωριανοὺς ποὺ φρόντισαν νὰ ἐξασφαλισθοῦν τὰ χρήματα αὐτὰ μὲ ὅποιο τρόπο ἢ ἀπὸ ὅποια πηγή καὶ ἂν τὰ πῆραν.

8) Διάβασα στὸ περιοδικὸ Κόνιτσα ὅτι ἡ Βικτώρια Χατζῆ πτυχιούχος τῆς φιλολογίας ἐξέδωσε χειρόγραφο βιβλίο γιὰ τὸ Γανναδιό ποὺ κατέθεσε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δὲν νομίζω πὼς εἶναι κόπος νὰ τὸ φωτοτυπήσει καὶ νὰ τὸ κυκλοφορήσει στοὺς χωριανοὺς ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ μας. Ἐνα λοιπὸν ἀκόμη βιβλίο γιὰ τὸ Γανναδιό. Προηγήθηκε τὸ βιβλίο τοῦ Ηενέλαου Κούσιου ἀπὸ τὴ Μεσαριά ποὺ περιέχει πολλὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ Γανναδιό, ἡ διατριβὴ τοῦ Λέκτορα στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης Δημητριάδη γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ Γανναδιοῦ, τὰ Μολιστινὰ τοῦ διηγητοῦ Χαρίλαου Γιούτου καὶ τώρα τὸ δικό μου βιβλίο. Ὅπως μαθαίνω πρῶτος βιβλίο γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ μας ἔγραψε ὁ πάππος Νικολαΐδης ποὺ ὅμως δὲν βρέθηκε πουθενά. Ἐπίσης στὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν ὑπάρχει χειρόγραφο σχετικὸ μὲ τὸ Γανναδιό κάποιου Γανναδιῶτη Οἰκονομίδη. Τέλος πολλὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ χωριό περιέχουν τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Γεωργίου Γιούτου, *μαθὼς καὶ τὸ βιβλίο Ὀρεινοὶ καὶ Μετόριοι τοῦ Γιάννη Ληυπερόπουλου.*

9) Συχνὰ συμβαίνει νὰ ἀνταμώνουν ἢ νὰ τηλεφωνοῦνται οἱ χωριανοὶ μας στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ μαθαίνουν τὰ νέα τοῦ χωριοῦ. Τί χαρὰ ὅταν τὰ λένε. Δὲν δείχνουν ὅμως τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον καὶ οἱ νεότεροι στὴν ἡλικία, ἴσως ἐπειδὴ δὲν ἔχουν βιώματα ἀπὸ τὸ χωριό. Ὅμως τὰ καλοκαίρια προσαρμόζονται στὴ ζωὴ τοῦ καὶ εἶναι νὰ τοὺς χαίρεσαι νὰ κουβεντιάσουν τὰ δικά τους κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανο. Βέβαια ἡ ζωὴ κυλάει γι' αὐτοὺς σ' ἄλλον ρυθμό, ὅμως καὶ τὸ χωριό μποροῦν ἂν προσπαθήσουν νὰ βροῦν εὐκαιρίες νὰ τὸ χαροῦν. Ἐκεῖ στήθηκε καὶ παιδικὴ Χαρὰ στὸ προαύλιο τοῦ Σχολείου ἀπὸ τὸν Σύλλογο μὲ κούνιες, τσουλίθρα καὶ τραμπάλα. Μικροὶ καὶ μεγάλοι μαζεύονται ἐκεῖ τὰ βράδια μετὰ τὴ βόλτα στὸν αὐτοκίνητόδρομο.

10) Κάθε χρόνο ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο ὡς τὸν Νοέμβριο τὸ νερὸ τῆς κεντρικῆς δεξαμενῆς στερεύει ἄδωγ τῆς ξηρασίας. Τρέχουμε τότε γιὰ νερὸ μὲ τὰ γιούμια στὴ Νατσαίη καὶ στὸ μεσοχώρι ὅπως παλιά. Τὸ νερὸ ἀπὸ τίς ἑλῆστρες εἶναι ἀκατάλληλο γιατί ἔχει πολλὰ ἄλατα. Ἀναγκάζεται ὅμως ἡ Κοινότητα νὰ τὸ ρίξει κι' αὐτὸ στὴ δεξαμενὴ τὸν καιρὸ ποὺ κάνουν τὰ καζάνια. Γίνεται ἤδη κάποια προσπάθεια στὴ Νομαρχία νὰ πάρουμε μὲ σωλῆνες τὸ νερὸ τῆς Δουπότσιανης ποὺ μὲ ἀπόφαση τοῦ Ἀρείου Πάγου πρόσφατα κατακυρώθηκε κατὰ τὰ 2/3 στὸ Γανναδιό. Μὲ ἐνέργειες τοῦ Δήμαρχου Κονίτσης χορηγήθηκαν ἀπὸ τὴν Νομαρχία γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ 1.000.000 δραχμὲς ἀλλὰ ἀπὸ λάθος τίς πήρε ἡ Ἡδύλιστα. Ἐκρεμεῖ ἐπίσης ἀκόμη στὰ δικαστήρια ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν κυριότητα τοῦ δάσους τοῦ Σιούμου. Ἀλλὰ καὶ τὰ κοινοτικά

όρια από τον 'Αϊ Λιά ως τό δάσος τής Λουπότσιανης νομίζω δέν είναι σωστά γιατί ό λάκκος αποτελεί τό φυσικό σύνορο μέ τήν Μεσαριά.

II) Οί μόνιμοι κάτοικοι στό χωριό ζέμειναν 21. Άλλά μόνο για τρεῖς μήνες τόν χειμώνα. Τόν άλλον καιρό έχει πάντα επισκέπτες ιδίως από τά Γιάννενα. Οί περισσότεροι χωριανοί τώρα αγοράζουν φαμί από τήν Κόνιτσα. Ο Ταχυδρόμος Τσιαλιαμάνης είναι τόσο έξυπηρετικός στους χωριανούς καί αγαπητός. Εκτός από φώνια μεταφέρει καί χωριανούς καμμιά φορά στήν Κόνιτσα. Καί ακόμη κουβαλάει καυσόξυλα, άμμοχάλικο, τριφύλλι, λειτουργιές, φάρμακα κλπ. Καί δέν καταδέχεται μά πληρωθεῖ. Η άφιξη του στό χωριό είναι τό γεγονός τής ημέρας. Βρίσκουμε τότε τήν εύκαιρία νά τσιμπήσουμε τίποτε στό Καφενεῖο καί νά κουτσοπιούμε.

Στίς 29 Μαρτίου ἔφθασαν οί πρώτοι τουρίστες από τήν Ἀθήνα φέτος. Ἦταν ό Θεόδωρος Γιοῦτος μέ τήν μάνα του, ό Γεώργιος Πορφυρίδης καί μερικές μέρες αργότερα ό Γιάννης Θεοδόσης από τά Γιάννενα. Ἐμειναν στό χωριό ως τά τέλη Νοεμβρίου. Βάζουν καί κηπάρια.

Οί Γιαννιώτες όταν ἔρχονται στό χωριό φέρνουν καμμιά φορά καί από κανένα κιλό φάρια για μεζέ στό Καφενεῖο.

I2) Πολύς κόσμος ἦρθε καί φέτος νά κάνει Πάσχα στό χωριό. Πρώτη φορά θυμάμαι τόσο πολύ κόσμο στήν ἐκκλησία. Όλοι οί διάδρομοι ἦταν γεμάτοι. Βέβαια ἦταν καί πολλοί Μεσαρίτες καί οί γυναῖκες δέν συνηθίζουν τώρα νά πηγαίνουν στόν γυναικονίτη. Η νεολαία ὀργάνωσε πάρτυ δύο βραδύες στό Ἀμιλιό. Δεκαπέντε ἀρνιά στή σούβλα φήθησαν φέτος στίς αὐλές τό Πάσχα. Μερικοί χωριανοί ζέμειναν ως τόν Μάιο στό χωριό νά τό ἀπολαύσουν. Εἶχε θαυμάσιες ἀνοιξιάτινες μέρες.

I3) Στίς 20 Μαΐου καί φέτος ό Βασίλειος Ρίζος ἀνοιξε τό ἰδιόκτητο παρεκκλήσι τοῦ 'Αϊ Νικόλα μέ τόν παπά τής Καστάνιανης. Ἦρθαν ἀρκετοί Γιανναδιῶτες από τά Γιάννενα καί πεζοπορήσαμε κουβεντιάζοντας ως τόν 'Αϊ Νικόλα. Τό μεσημέρι ἦταν ὅλοι προσκαλεσμένοι στό τραπέζι πού ετοίμασε ὅπως πάντα στό σπίτι του ό Βασίλειος Ρίζος.

I4) Τήν Πρωτομαγιά οί Γιανναδιῶτες πού μένουν στά Γιάννενα πήγαν ἐκδρομή στόν Βοῖδομάτη. Ἠέρασαν θαυμάσια. Άλλες χρονιές ἔρχονταν στά Παλιχειμάτα. Ἐτσι φέτος ὅσοι τουρίστες βρίσκονταν στό χωριό πέρασαν τή μέρα τους μερμετώντας τά σπίτια τους. Μόνο ἐγώ μέ τόν Κώστα Ξάνθο βγήκαμε μέ τό μαγνητόφωνο στόν 'Αϊ Γιώργη νά μαγνητοφωνήσουμε τά ἀηδόνια καί νά μαζεψουμε ραδίγια. Ἐστῶ καί ἀπό ἐμᾶς τούς δύο ἀκούσθηκε τό τραγούδι: ὁ Μάιος μᾶς ἔφθασε. Πέρισυ τραπεζωθήκαμε ὅλοι οί χωριανοί στό Καφενεῖο μέ πίττες καί ψητά στό ταψί καί χορέψαμε.

Παλιότερα στό Γιανναδιό δέν συνηθίζαν νά τρώνε χόρτα σαλάτα. Τώρα μέχρι τά Λιβιδερά φθάνουν οί γυναῖκες μέ τίς νάυλον σακκουβλες στά χέρια νά μαζεψουν ραδίγια καί τζοχιές. Φάγαμε επίσης ἀριετᾶ σαλιγκάρια πού

μαζέψαμε στην Παναγία και στο Σιούμο. Τόν Ιούνιο μερικοί ανέβηκαν στη Βόρστα και χόρτασαν άγριοφράουλες. Άλλά και τό καλοκαίρι υπάρχουν στη διάθεση των τουριστών κεράσια, μοϋρες, κράνια, γιόρτσα, δαμάσιηνα, καρύδια, σϋνα και άλλα φρούτα.

15) Πολλά κερπάπ φήθησαν φέτος στις Καρυές, στο Μεσοχώρι και στα καζάνια από τους τουρίστες που αγαπούν τά τσιμπούσια αυτά που είναι παλιά συνήθεια στο χωριό. Ήπιαν μπόλινο κρασί, τραγούδησαν και ζάπλωσαν ώρες στο τριφύλλι στις Καρυές να ξεμεθύσουν. Πρωτοστατεί ο θεόδωρος Γιοϋτος. Άρκει να συγκεντρώσει κάθε φορά την παρέα. Είναι μιά εύκαιρία αυτή να χορτάσουν τό κρέας μέχρι σκασμοϋ.

16) Ο Νίκος Παπαδημούλης έμαθε κλαρίνο όταν ήταν παιδί στο χωριό. Παίζει θαυμάσια. Ήρθε φέτος τόν Αϋγουστο και στα καζάνια και περάσαμε άξέχαστες ώρες τραγουδώντας παλιά τραγούδια. Τόν συνοδεύει με τό ντέφι του ο Βασίλης Παπαδημούλης, με την κιθάρα του ο Γιάννης Θεοδόσης και με τό ακορτεόν ο Γεώργιος Πορφυριάδης. Άποτελούν την άρκοιτεχνική Γανναδιώτικη κομπανία. Σε πιο άλλο χωριό υπάρχει παρόμοια ορχήστρα σήμερα. Όπως και τά ζιαφέτια είναι προνόμια μόνο στο Γανναδο. Τίς απογευματινές ώρες καμμιά φορά ακούγεται να παίζει μαντολίνο στην αύλή του στις Γκουντάδες και ο θεόδωρος Γιοϋτος.

17) Το Γανναδιό είναι μικρό χωριό και όλοι οι τουρίστες νοιώθουμε σαν συγγενείς. Κάνουμε καλή παρέα και ταιριάζουν τά χνώτα μας. Όσοι ξένοι τό επισκέπτονται νοιώθουν ένθουσιασμένοι. Τά άλληλοκεράσματα στο Καρενεϊο δίνουν και παίρνουν. Ο ένας προσπαθει να εύχαριστήσει τόν άλλο. Είναι και η Λευτέρια με τόν Άρίστιππο Τζιμινάδη που με τή φροντίδα τους κάνουν τό Καρενεϊο εύχάριστο στέκι για μικρούς και μεγάλους, γυναϊκες και άνδρες. Τρέχουν στα σπίτια να είδοποιήσουν τους χωριανούς που τους ζητούν στο τηλέφωνο κάθε τόσο, δίνουν πληροφορίες από τό τηλέφωνο στους ξεμειτεμένους, σκουπίζουν τά φύλλα που πέφτουν από τόν πλάτανο, κρατούν τους λογαριασμούς της ΔΕΗ και του νεροϋ τόσων χωριανών που λείπουν και χίλιες δυό μικροδουλειές πάντα καλοσυνάτοι. Φέτος είχαν και ψησταριά με σουβλάκια. Τηγανίζουν επίσης αυγά, πατάτες, κροκέδες. Τά καλοκαίρι συχνά μαγειρεύουν ή φτιάχνουν πίττες για τους θαμώνες. Ο Άρίστιππος έγινε φέτος διπλά παππούς. Γέννησε και η κόρη του στο Άγρίνιο και η νύφη του στην Αθήνα.

18) Μερικοί Γανναδιώτες που βγαίνουν σύντομα σε σύνταξη δηλώνουν πως θα έρθουν στο χωριό να κατοικήσουν μόνιμα. Τά βλέπουν νοσταλγικά τά πράγματα ή η ζωή στις πόλεις έγινε πραγματικά δύσκολη. Θα τό δοϋμε. Όμως τό κρύο και η μοναξιά στο έρημο χωριό τόν χειμώνα και η έλλειψη γιατροϋ και τροφίμων είναι δυσκολίες, για να πεις πως θα κάνουν ανθρώπινη ζωή.

19) Ο Σύλλογος άγόρασε και τηλεόραση για τό Καρενεϊο όπως μα-

θαίνω για να μην αδειάζει την ώρα των είδησεων. Έχουμε και το κασετόφωνο του Συλλόγου και του Καρνείου βέβαια για διασκέδαση και κυρίως η νεολαία δεν χάνει την ευκαιρία σχεδόν κάθε βράδυ να χορέψει ή να διασκεδάσει μ' αυτά. Ακολουθούν μικροί και μεγάλοι στο χορό.

Ο Σύλλογος αγόρασε και 20 φάθινες καρέκλες και 4 τροπέζια για το Κέντρο Νεότητας στην κάτω αίθουσα του Αμιλικού. Συχνάζουμε όμως εκεί και όταν μαζευόμαστε πολλοί και δεν μας χωράει το Καρνεϊό του Αριστιππου.

Ακόμη ο Σύλλογος προτίθεται να κάνει βιβλιοθήκη στο Αμιλικό. Θα μπορούσαμε να συγκεντρώσουμε σ' αυτήν ότι έντυπο αφορά το χωριό μας. Έκανα μία προσπάθεια να φωτογραφήσω όλες τις φωτογραφίες που έχουν οι χωριανοί στα σπίτια τους αλλά από κακό χειρισμό της μηχανής απέτυχα. Θα προσπαθήσω πάλι άλλη φορά. Σκοπεύω να τις κάνω άλμπουμ και να βρίσκονται στο Αμιλικό για τους επισκέπτες.

20) Κοντά στη δύση του ήλιου οι χωριανοί κάνουν βόλτα στον αυτοκινητόδρομο ως τη στροφή μετά την Παναγία. Είναι όμορφη και όμορφη η διαδρομή. Δόσαμε και διάφορες ονομασίες αυθόρμητα στα στενία όπου κάνουμε πηγάδι και κουβεντιάζουμε. Ο δρόμος με τα προμακλίγια από το Καμπαναριό ως την καλύβα του Ξάνθου ονομάστηκε οδός Χρυσανθέμων λόγω των λουλουδιών αυτών που φυτεύονται από παλιά δίπλα στους κήπους. Η πλατεία που παρκάρουν τα αυτοκίνητα ονομάστηκε πλατεία Νόστου γιατί εκεί αναμένονται και ξεπροβοδούνται οι τουρίστες. Ο δρόμος από την πλατεία αυτή ως την πρώτη στροφή για την Μεσαριά λέγεται οδός βόλτας και η πλατεία της στροφής αυτής πλατεία θέας, λόγω της εξαιρετικής θέας που προσφέρει το δάσος της Λουπότσιανης. Τέλος η πλατειούλα της μεγάλης στροφής ονομάστηκε πλατεία Δύσης γιατί εκεί μαζεύονται τα βράδυα όλοι και χαζεύουν την δύση του ήλιου στη Μεμέρτσινα.

21) Μερικοί χωριανοί, εύτυχως ελάχιστοι, κριτικάρουν και όπισθα τους πάντες και τα πάντα με διάθεση να επιβάλουν τη θέλησή τους στα κοινά κυρίως θέματα. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στις σχέσεις μας. Οι Γανναδιώτες κατά κανόνα είναι ήπιοι χαρακτήρες και καλοί συζητητές και ακόμη αποφεύγουν τις διενέξεις. Επίσης αυτή η τραβηγμένη αγάπη για τα παιδιά τα κάνει θηρία στην πλατεία και στο Καρνεϊό κοντά στους μεγάλους που δεν τους σέβονται. Άς πάρουμε τα καλά από την πόλη και τα καλά από την παράδοση του χωριού μας και με κατανόηση ως οργανώσουμε το καλοκαίρι μας στο χωριό. Να σεβόμαστε την κοινή γνώμη άσχετα με τις αντιλήψεις μας. Είναι αλήθεια πως τα παιδιά χρειάζονται ένα γήπεδο να παίζουν, αλλά δεν βρίσκεται το κατάλληλο οικόπεδο.

22) Με έξοδα της έπισησίας και την ενίσχυση από τον Σύλλογο έπισηκευάσθηκε έξ ύπαρχής το ύπόστεγο του νερόθμα της έπισησίας από τον

έργολάβο Σωτήρη Παπαζήνο. Τό χωριό του όφείλει πολλά για τά έργα που έκανε ως τώρα σε τιμή κόστους και άριστη εργασία. Επίσης επισκεύασε μέ έξοδα του Συλλόγου τήν βρύση στο Μεσοχώρι και έφτιαξε τό κιόσκι της Τζιαντόρας όπως ήταν παλιά. Τά χρήματα για τό κιόσκι διέθεσαν οί γυναίκες Γανναδιώτισσες που όργάνωσαν τσαϊ-στήν 'Αθήνα και στά Γιάννενα. Συγκιέντρωσαν γύρω στίς 50.000 δραχμές. Στην 'Αθήνα έγινε και επίδειξη 'Ηπειρωτικῶν ένδυμασιῶν στο Ξενοδοχεΐο που όργάνωσαν τήν έκδήλωση. Τούς αξίζει κάθε έπαινος.

23) Φεύγοντας και οί τελευταΐοι τουρίστες του καλοκαιριού από τό χωριό, αρχάς Σεπτεμβρίου άρχισαν να καταφθάνουν οί κυνηγοί. Πιό συμμαζεμένοι τώρα οί θαμῶνες του Καφενεΐου έδωσαν μιá άλλη νότα κερριού στο χωριό μέ τά άπανωτά κεράσματα ραιής. Δημιουργοῦν μιá άλλη άτμόσφαιρα στο Καφενεΐο κουτσοπίνοντας ιδρωμένοι από τό κυνήγι και λέγοντας κυνηγετικές ιστορίες. Χτύπησαν 6-7 λαγούς φέτος στο χωριό μας. Πέρισυ χτύπησαν και δύο άγριογούρουνα.

24) Μερικοί ξενιτεμένοι ήρθαν τόν Σεπτέμβριο να τρυγήσουν τά σταφύλλια τους. Αγοράζουν επίσης σταφύλλια από τήν 'Ελασσόνα, τήν Λευκάδα και τήν Ζάκυνθο. Φέτος λόγω τής ξηρασίας είχαμε ώραϊα σταφύλλια. Άλλες χρονιές δεν ώρίμαζαμ καλά τά ντόπια σταφύλλια λόγω τής πυκνής βλάστησης. Αγοράζοντας σταφύλλια κερρίζεις τή ραιή μιá και στά καζάνια ή φορολογία είναι άσήμαντη. Είχαμε και τούς μαστόρους του Σωτήρη Παπαζήνου από τήν 'Αθήνα τόν Σεπτέμβριο συντροφία στο Καφενεΐο. Οί Κερασοβίτες μαστόροι κοιμοῦνται στο σπίτι τής Εύδοξίας Τσέρτου. Για διάφορες δουλειές στο χωριό έρχονται μαστοροι επίσης από τήν Κόνιτσα και τήν Βράνιστα.

25) Συγχαρητήρια στον Γιάννη Θεοδόση για τίς γυρλάντες τῶν ηλεκτρικῶν που τοποθέτησε μαζί μέ τόν Κώστα Ξάνθο στην πλατεία που ήταν φωταγωγημένη για 15 μέρες τόν Αύγουστο. Ο ίδιος τοποθέτησε και τρία καλάθια στην πλατεία για τά άπορρίματα. Ανόμη τοποθέτησε έναν μεγάλο πάγκο στην πλατεία θέας που ήταν άπαραίτητος. Νεαροί από τά "Ανω Ραβένια που απειλείθησαν χούλιγιανς από τούς Γανναδιῶτες πήραν μαζί τους φεύγοντας και τόν πάγκο για να καθονται άνετα στην καρότσα του φορτηγοῦ που τούς έφερε να διασκεδάσουν στη Συνεστίασή μας. Περιφέρονταν τήν νύχτα στους δρόμους του χωριού πίνοντας μέ τά μπουκάλια μπύρα και καπνίζοντας κοντά στίς καλύβες. Όμως ο Θεοδόσης ξανάφτιαξε καινούργιο πάγκο. Επίσης ο Κώστας Ξάνθος μαζί μέ τόν Θεόδωρο Γιοῦτο ίσοπέδωσαν τήν καλύβα τής Μάλινας στην πλατεία και ξάνοιζε όμορφα ο χώρος.

26) Υπάρχουν πολλά έργα να γίνουν ανόμη στο χωριό. Αντιαισθητικά βέβαια τά τσιμέντα στους δρόμους και τά αρμολογήματα αλλά άν τό καλοπροσέξεις αντικατροπτρίζουν τήν σημερινή πραγματικότητα στο έρημο χωριό. Όπως και να είναι προέχει να ολοκληρωθεΐ ή επισκευή τής

Ένα πλατείας στο μεσοχώρι. Στραμούλησε τό πόδι του φέτος στο χορό έκει
ό Ηϊκος Παπαδημητρίου και τό έβαλε στο γύφο. Άλλα έργα είναι τά εξής:

α) Νά φέρουμε τό νερό της Λουπότσιανης στο χωριό.

β) Νά γίνουν σύγχρονες τουαλέτες στο σπίτι του Εύθυμίου Τσέρτου πού χρη-
σιμοποιείται σαν Ξενώνας και Κοινοτικό Γραφείο.

γ) Νά ανακατασκευασθεί ή Κρεβάτα και τό παλιό μαγαζί του Φιλίψη νά γί-
νει ίατρείο για τόν γιατρό πού έρχεται κάθε 15 μέρες από τό Κεράσοβο. Έ-
πίσης νά αγοράσθει ένα ίατρικό κρεβάτι.

δ) Νά γίνει υπόστεγο στη βρύση στο Άλώνι όπως έγινε στη Νατσαίη.

ε) Νά πλακοστρωθεί ή πλατεία στα Άλώνια και ή πλατειούλα μπροστά από τό
σπίτι του Σωτήρη Παπαζήνου. Επίσης νά καθαρισθεί και νά ίσοπεδωθεί ή πλα-
τεία στη μουργιά της Παπαδιάς.

στ) Νά κατασκευασθεί μία βιβλιοθήκη στην Πνευματική Στέγη.

ζ) Νά σιεπασθούν μέ μετόν άρμέ ή τσίγκο τό Σχολείο και ο Μύλος.

η) Νά κατασκευασθεί ένας τοίχος αντιστήριξης μέ πεζούλι στην πλατεία πού
παράρουν τά αυτοκίνητα.

θ) Νά σπάσει ή ποδιά του μετόν στην Τσίγκια γιατί είναι αντιαισθητική.

ι) Νά κατασκευασθεί ένας τοίχος αντιστήριξης από τός Γιουντάδες ως την
Ματσαίη αφού πρώτα διαμορφωθεί ο δρόμος μέ εισκαφέα. Επίσης καλόν ήταν
νά γίνονταν μία τιμεντένια σκάλα από τη συκιά τις Πορφυράδες ως τις Γιου-
βελάδες. Προσφέρεται ωραία θέα του χωριού.

κ) Νά γίνει ένα μνημείο εις τούς αγωνισθέντας υπέρ πατρίδας Γανυαδιώτες
στην αύλή του Σχολείου.

27) Η κόρη του Χαρίλαου Παπαδημητρίου πέτυχε στο Πολυτεχνείο.
Επίσης ο δικηγόρος Χαρίλαος Γιούτος άνηγορεύθη διδάκτορας του Έργατι-
κού Δικαίου μέ άριστα στην Πάντειο όπου διδάσκει ως λέκτορας. Όπως πλη-
ροφορούμαι και ή κόρη της Εύθαλίας Κίγκα έγινε ύφηγητής της λαογραφίας
στο Πανεπιστήμιο Ίωαννίνων.

28) Δέν χειρίσθηκε σωστά τό ζήτημα της βοσκής στο Περιβόλι τό
Κοινοτικό Συμβούλιο. Έντός ότι ή συμφωνία μέ τόν βλάχο βοσκό ήταν σιωπη-
ρή δύο Σύμβουλοι δέν συμφώνησαν μέ την απόφαση αυτή. Καζεύθηκαν μάλιστα
ύπογραφές διαμαρτυρίας από πολλούς χωριανούς. Συζητήθηκε τό θέμα στην πλα-
τεία παρουσία του βλάχου και συμφωνήθηκε απ' όλους νά μήν ένοικιασθεί ζα-
νά τό Περιβόλι. Έντός του ότι ο βλάχος βόσκησε σε περιοχή πού δέν συμφω-
νήθηκε κάνει ζημιές στα χωράφια στον Άντζερούχη μέ τά ζώα του. Έκανε έ-
πίσης την στρούγκα κοντά στο δρόμο και τά σκυλιά του είναι διαρκής άπει-
λή για τούς διερχομένους από εκεί χωριανούς. Και όλα αυτά για 35.000 δραχ-
μές ένοίκιο. Μπορεί νά υπάρχει περίσσευμα βοσκής βέβαια ή κάποιοι άλλοι λό-
χοι νά υπαγορεύουν στην Κοινότητα την ένοικίαση αλλά οι χωριανοί διαμαρ-
τύρονται.

29) Δώδεκα γίδια έμειναν πιά στό χωριό πού τά βόσκουν μέ τή σειρά οί χωριανοί. Έχει βέβαια καί ή Ούρανία Ξάνθου δώδεκα γίδια πού τά βόσκει καθημερινά μόνη της. Είναι καί ή κτηνοτροφική μονάδα μέ μανδρί στόν Παρατσιώτη του 'Αχιλέα Σελτσιώτη μέ 100 γίδια περίπου.

30) 'Η καμπάνα του χωριού ακούγεται πιά μόνο κάθε 15 μέρες πού έρχεται ό παπά Βέργος από τό Μοναστήρι νά λειτουργήσει. Έπιτακτα χτυπάει όταν έρχεται ό γιατρός από τό Κεράσοβο, ό Ταχυδρόμος νά μοιράσει τίς έπιταγές του ΟΓΑ καί νά είσπράξει τή ΔΕΗ, καθώς καί ό είσπράκτορας του νερού ανά δίμηνο από τήν Κόνιτσα. Φέτος αποφασίσθηκε από τήν Κοινότητα νά μπούν υδρομετρητές στά σπίτια προϋπόθεση τής Νομαρχίας για τή χρηματοδότηση του έργου Λουπότσιανης. Γάμοι καί άλλες χαρές δέν γίνονται πιά στό Γανναδιό. Μόνο μνημόσυνα κάθε τόσο καθώς λιγοστεύουν όσοι ζούν μόνιμα στό χωριό. Σέ λίγα χρόνια προβλέπω νά μείνουμε μέ έναν σύλωνα τόν χειμώνα όπως ή Σαμαρίνα.

31) Πολλές ώρες μένουν τά φώτα τής ΔΕΗ στους δρόμους αναμμένα. Έμεϊς πληρώνουμε τήν σπατάλη. Κάτι πρέπει νά γίνει όπως καί μέ τό δικτιο του υδραγωγείου πού έγινε χρονίζον πρόβλημα καί καθημερινή συζήτηση στό Καφενείο. Κάθε τόσο μέ προσωπική εργασία λίγων αριλοκερδών χωριανών καθαρίζονται τά φρεάτια, αντικαθίστανται σωλήνες αλλά τό πρόβλημα μένει πάντα. Τεράστιες ρίζες έβγαλαν από τά φρεάτια στις πηγές. Γι' αυτό δέν είχαμε νερό. Ήδη αντικαταστάθηκαν οί σωλήνες από τόν πλάτανο τής Σιούλας ως τήν δεξαμενή καί αγοράσθηκαν σωλήνες για τό νερό από τό Λειβαδούλι. Έτσι φέτος δέν είχαμε έλλειψη νερού. Είχαν άδικο λοιπόν περίσυ όσοι υπόστηρίζαν ότι φταίει τό πότισμα πού κάνουν μερικοί μέ τό λάστιχο στόν κήπο τους.

32) Ξεπέρασε κάθε προηγούμενη έπιτυχία ή φετινή Συνεστίαση του Συλλόγου στις 15 Αυγούστου. Ο Δεσπότης Κονίτσης φρόντισε καί πάλι νά μάς στείλει παπά από τήν Κόνιτσα νά λειτουργηθούμε τήν ήμέρα αυτή. Ο παπά Βέργος λειτουργεί κάθε χρόνο στην Παναγία καί δέν είναι δυνατόν νά έρθει στό Γανναδιό. Σχετικά μέ τήν Συνεστίαση αναφέρομαι έκτενώς στό περιοδικό Κόνιτσα. Τά κλαρίνα ήταν από τήν προηγούμενη μέρα στό χωριό. Ήρθαν καί πολλοί Κόνιτσιώτες καί Κασταμιανίτες στό χορό. Στόν αυτοκινητόδρομο ήταν 80 αυτοκίνητα παρκαρισμένα. Μερικοί συμφωνούν ότι αυτή ή κοσμοπλημμύρα των ξένων αλλοιώνει τήν γνησιότητα τής Συνεστίασης.

33) Πέντε μήνες είχαμε νά δοϋμε φέτος βροχή στό χωριό. Πέρασαμε ώραίο καλοκαίρι. Όμως τά φύλλα από τά δένδρα κάηκαν από τήν κάψα καί άρχισαν νά πέφτουν πρόωρα. Λιγοστό καί τό νερό στό Αντρώνι πού δέν έπαρκοϋσε για τά κηπάρια.

34) Ξαφνικά ενέσκηψε τό κρύο φέτος στά μέσα 'Οκτωβρίου. Έρήμωσαν οί δρόμοι του χωριού. Ούτε ψυχή δέν συναντάς όπου καί νά γυρίσεις.

Είναι μία εμπειρία αυτή ασυνήθιστη για τους ξένους τουρίστες. Κουμπώνεις στα φύλλα στο Μεσοχώρι. Όσοι τουρίστες ξεμείναμε τὰ σκουπίζαμε και τὰ καίγαμε κάνοντας χάζι. Όμως τὰ κιτρινοκόκκινα φύλλα τῶν δένδρων μαζί με τὸ πράσινο τῶν πεύκων κάνει τὸ τοπίο θαυμάσιο.

35) Στίς 18-10-1985 ἐξερράγη πυρκαϊά στα Λειβάδια πού βοηθούμενη ἀπὸ τὸν ἀέρα καί τὴν ξηρασία ἔκαψε 15 στρέμματα περίπου με χόρτα. Ἀπειλήσε νὰ κάψει τὸ δάσος τῆς Τζιαντόρας. Πρόλαβαν οἱ χωριανοί καί τὴν ἔσβυσαν στὴν παρυφή τοῦ δάσους. Ἦρθαν Δασικοί, ὁ Ἀγροφύλακας τῆς Μεσαριᾶς καί ἡ Πυροσβεστική ἀπὸ τὰ Γιάννενα καί βοήθησαν στὸ σβύσιμο τῶν ἐστιῶν τῆς φωτιᾶς. Τὸ ἀπόγευμα μουντζουρωμένοι ὅλοι ἀπὸ τὴν πυρκαϊά μαζευθήκαμε στὸ καζαναριὸ τοῦ Ζυγούρα ὅπου εἴχαμε προγραμματίσει νὰ φῆσουμε δύο κεμπάπ. Φάγαμε, ἤπιαμε, τραγουδήσαμε καί καταλήξαμε στὸ σπίτι τῆς Εὐθαλίας Παπαζήκου γιὰ καφέ πού καρτεροῦσε ἐπισκέψεις γιὰ τὴν ὀνομαστική ἐορτὴ τοῦ ἐγγονοῦ της. Σούρωσε ὅλη ἡ παρέα. Ἦταν ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπιτυχημένα ζιαφέτια φέτος στὸ χωριό.

36) Πυρκαϊά ἐκραγεῖσα τὴν νύχτα στίς 22-10-1985 ἀπὸ ἄγνωστη αἰτία ἀπετέφρωσε ὀλοσχερῶς τὸ κτήριο τοῦ Ταχυδρομείου στὴ Μεσαριά. Τώρα ὁ Ταχυδρόμος ἔρχεται τρεῖς φορές τὴν ἐβδομάδα ἀπὸ τὴν Κόνιτσα. Γίνονται ἐνέργειες νὰ ἐπαναλειτουργήσει τὸ Ταχυδρομικὸ Γραφεῖο στὸ κτήριο πού στεγάζονταν ἡ Χωροφυλακὴ καί νὰ ἀνοικοτασιευασθεῖ τὸ παλιὸ Ταχυδρομεῖο.

37) Τὰ καζάνια πῆ καθιερώθηκαν σὰν ἐποχὴ ἐπίσκεψης τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τοὺς ξενιτεμένους. Φέτος στίς 9-II-1985 ἦρθαν περίπου 40 τουρίστες. Ἀναφέρομαι σὲ σχετικὸ δημοσίευμά μου στὸ περιοδικὸ Κόνιτσα σχετικά. Ἦταν θαυμάσιες μέρες.

38) Τέλη Νοεμβρίου τὸ χωριὸ ξέμεινε με τοὺς ντόπιους κατοίκους. Ὅπως πληροφοροῦμαι τὴν ὥρα αὐτὴ πού γράφω ὅλα αὐτὰ, πολὺ λίγοι τουρίστες ἐπισκέφθηκαν τὸ χωριὸ τὰ Χριστούγεννα. Ἐπίσης ὅτι οἱ κυνηγοὶ χτύπησαν καί ἓνα ἀγριογούρουνο. Καλὴ ἀντύμωση λοιπὸν τὴν ἐρχόμενη ἀνοιξὴ πάλι στὸ χωριὸ μας ὅπως τὰ χελιδόνια (μέτρησα 30 χελιδόνια φέτος στὸ χωριό).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ

(¹Επιστολές, ²Μαθητικές ³Εκθέσεις, ⁴Νομικά ⁵Εγγράφα κλπ.)

¹Αμερική 8-9-1937

¹Αγαπητέ Κώστα, Χαίρω καλῶς εἰς τὴν ὑγείαν καὶ ὑγείαν ποθεῖ καὶ διὰ σέ, τὴν σύζυγόν σου καὶ τὰ παιδιά σου, τὰ ὅποια χαιρετῶ. Τὸν Νίκο τοῦ ἔχω γερὸν ἐδῶ, ἔγινε ἄλλος τόσος. Εἶδα γὰ γράφεις τὰ τοῦ κυνηγίου. Εἶναι σένα χτυπᾶνε λαγούς; ἄτυχῶς ἔχεις τὸν Λάζαρον καὶ σέ βγάζει ἀσπριπὸ σπιτον. Ὅσο γιὰ μᾶς χτυπᾶμε καὶ γουρούνια ὄχι μόνον λαγούς. Θὰ παραγγείλω ἓνα κάρρο στὰ Γιάννενα ὅταν ἔρθω νὰ βάζεις μέσα τοὺς λαγούς πρὸς χτυπᾶς. Νέ λές κύριο Κώστα. Ἄπὸ πότε ἐξευγενίσθηκες καὶ γράφεις. Εἴσαι ἀλλά ἔχεις δίκαιο γιατί οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι ἔτσι γράφουν καὶ ὄχι ἀπλῶς ὡς ἐγώ. Ἄλλά ἅμα ἔρθεις ἐδῶ κερὶ καὶ λιβάνι θὰ σοῦ λέω. Νὰ μᾶς γράφεις τίποτε καὶ νὰ μὴν λυπᾶσαι τίς δραχμὲς. Τί θὰ τίς κάνεις. Ἄλλοι θὰ κερδίζουν τύχη ἀπ' αὐτὲς ὅπως ὁ μακαρίτης ὁ Τόλης. Ὅταν θὰ ἔρθω στὸ χωριὸν θὰ βάλω τὰ δυνατὰ μου νὰ κάνω ἓνα παιδί διὰ νὰ πάρει τὴν θυγατέραν σου ποὺ ἔχει δολάρια διὰ νὰ ζήσω καὶ ἐγὼ καλὰ στὰ γερᾶματα. Αὐτὰ σοῦ γράφω καὶ δὲν ζέρω πότε πάλι θὰ ἰδῶ τὴν πατρίδα. Ὑγεία νὰ εἶναι καὶ ἡμεῖς θὰ περάσουν. Ἄμεῖς δὲν μπορούμε, ὅπως συνηθίσουμε, νὰ ζήσουμε σὲ γὰρ ἐκτός καὶ ἂν μᾶς διώξουν. Ἄπὸ ἐδῶ δὲν ὑπάρχει καλύτερο μέρος. Νὰ σιουμπήσεις τὰ σταφύλλια καὶ νὰ φτιάξεις καλὸ κρασί διότι ἐγὼ δὲν πίνω ὅτι καὶ νὰ εἶναι. Ἄλλοιθς θὰ εἶσαι τώρα μαθημένος στὸ χωριὸ ἀλλά ἅμα ἐπιστρέψεις ἐδῶ θὰ ζεμάσεις. Τί νὰ κάνουμε αὐτὰ ἔχει ὁ κόσμος. Καλὴ ἀντίμηση νὰ μᾶς δώσει ὁ θεός. Πλησιάζει ἡ διαίχνη τώρα καὶ γιὰ σένα.

¹Αμερική 31-8-1937

Ἐρασιτὴ μου πεθερὰ τὴν δεξιάν σου χεῖρα ἀσπάζομαι ἐγκαρδίως. Ἄλλὰ πού νὰ σέ εὔρω ποὺ βροίκεσαι πολύ μακριὰ μου καὶ προκριντὸς εἶσαι ἄρρωστη. Βίλε τὰ δυνατὰ σου νὰ ζήσεις νὰ ἔλθω νὰ σέ ἰδῶ καὶ ἔπειτα ἕς πεθάνουμε καὶ οἱ δύο μαζί. Τί τὴν θέλω τέτοια ζωὴ χωρὶς σεῖνα. Ἐγὼ ἔραγα τὰ νιάτα μου εἰς τὴν μαύρην ζενειτιά. Νὰ ζήσουμε μαζί λίγο καὶ ἕστερα ἕς μᾶς πῆρει ὁ μεγαλοδύναμος. Πιστεύω νὰ τὰ γέρει δεξιά. Ἐγὼ χύνω δάκρυα μέρα καὶ νύχτα καὶ παρακαλῶ τὸ θεὸ νὰ σοῦ δώσει ζωὴ. Γιὰ σένα θὰ ἐγκαταλείψω τὴν οἰκογένειάν μου ἐδῶ νὰ ἔρθω νὰ σέ ἰδῶ. Πεθερὰ μου δὲν με ἀφήνει τὸ παρόλογο καὶ τὰ δὲ-

κρυα να σου γράφω περισσότερα. Σου στέλνω τηλεγραφικώς ένατό δολάρια.

Αμερικνή 31-8-1937

Σεβαστή μου μητέρα. Μάθαμε από την Μαρία ότι είσαι άρρωστη και λυπηθήκαμε οικογενειακώς και κλάψαμε και κλαίμε κάθε μέρα και σιεπτόμαστε πώς να σε βοηθήσουμε. Άλλος τρόπος δεν γίνεται μόνο με χρήματα. Άχ μανούλα μου να ήμουν πουλί να πετούσα να έρχόμουν να σε έβλεπα, να σου έδινα και ένα ποτήρι νερό με τα χέρια μου και να έκλαιγα στην άγιαλιά σου. Τότε μόνο θα μου έφευγε τό μεράκι. Κάνε κουράγιο και θα έρθει ο Άνδρέας σε δυό μήνες. Αμα ιδείς αυτόν είναι σαν να είδες όλους έμας. Μην λυπάσαι τα λεφτά μητέρα μόνο να γίνεις καλά. Σε άσπάζομαι με πόνο ψυχής.

Αμερικνή 18-2-1946

Σας εύχομαι χαριλίτικα για τους άραβώνες του γιου σας και εις τα στέφανα να χαρείτε και να είμαστε και έμεις μαζί και να είναι και γρήγορα. Να μην χολιάζετε καθόλου τώρα πού μετά από τέσσερα χρόνια πού σας είχαμε χανένους μάς γράφατε. Έδώ με την σύζυγόν μου τρώγομε την καρδιά μας καθώς μαθαίνουμε τα νέα από τις έφημερίδες για την κατάσταση στην Ελλάδα. Εσείς νομίζετε πως διασπιδάζουμε αλλά η καρδιά μας τό ξέρει πόσο στενοχωρούμαστε. Ο θεός είναι μεγάλος και όταν έρθουμε καμμιά φορά θα τα πούμε από κοντά. Γεράσαμε και θα καθόμαστε στο τζάκι και θα λέμε τις τυρανίες και τα βάσανα. Αυτά έχει σήμερα ο κόσμος. Με ύπομονήν και άγάπην όλα αποικτώνται. Προχθές τό βράδυ είμασταν στο σπίτι της Ελένης και μιλούσαμε όλη τή νύχτα για σας. Μιλάτε τώρα με τους Νταλάδες ή είσθε ακόμη μαλωμένοι. Στείλτε μας καμμιά φωτογραφία να σας ιδούμε. Γράψτε μου αν θέλετε τίποτε να σας στείλω. Στενοχωρηθήκαμε πού θα επιστρατεύσουν τον Νίκο αλλά τι να γίνει αυτά έχει ή πατρίδα. Σύννεφο είναι και θα περάσει. Χαιρετισμούς στον Βαγγέλη και σε όσους ρωτούν για μένα. Κέν χτύπησε κανέθαν λαγό ως τώρα; Ίσως τους αφήνει να ζήσουν μέχρις ότου έρθω εγώ στο χωριό. Έδώ όλο για κυνήγια συζητάμε ακόμη και την ώρα πού σερβίρουμε στους πελάτες σουπ γκρίνς. Διατελώ με ύπολήψεως και σας άσπάζομαι ο σός Κώστας.

Αβυσινία 1-1-1934

Μας πήρε τό ποτάμι και άς μάς πάρει μιá και καλή να γλυτώσουμε. Αυτά έχει ο κόσμος. Πολλά χαιρετίματα στους συμπεθέρους. Έμαθα σου πήραν και προΐκα. Να τους πεις πως άμα παντρευθείς θα ανοίξει τό σπίτι τους. Αλλά να έχουν τον νοϋ τους γιατί αυτή ή προΐκα έχει πολλά μπερδέματα όπου άργότερα θα τα μάθουν και θα καταριώνται την ώρα πού μπήκαν χαράμια στα σπίτι τους. Και έπειδή θέλω τό καλό και δεν θέλω να βλάψω κανέναν να φρεντίσουν να πληρωθούν τα έξοδα και τα χρέη και οι φόροι και ότι είναι νόμιμον άς τό πάρουν με όλην την καρδιά μου. Εγώ δεν είμαι κανείς ζάπλουτος τραπεζίτης και ξέρουν καλά ότι σήμερα ή οικογένειά μου στερεΐται

καί αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου. Νά κάνετε δικαίαν κρίσιν διότι εἶναι ἁμαρτία ἀπό τόν θεό νά μέ κατατρέχετε. "Αν θέλει νά μέ στείλει στή φυλακή γιά τὰ χρέη ἄλλος λόγος. Θά τό πιῶ καί αὐτό τό ποτήρι. Νά γίνει διανομή καί νά πληρωθοῦν τὰ χρέη. Νά ὑπενθυμήσεις εἰς τόν πληρεξούσιον ὅτι ὑπάρχουν καί δύο πλαστογραφημένες ἐπιστολές. Νά λάβει τὰ μέτρα του καί ὕστερα νά μέ ξεγράψει ἀπό παιδί του. Ἀφοῦ αὐτός θέλει τό σπίτι του καί τὰ κτήματά του ἔτσι καί ἐγώ ζητῶ τὰ χρήματά μου, τὰ ροῦχα, τὰ κοσμίματα πού τούς ἔστειλα. Τά θέλω ὅλα ἐντάξει καί κατὰ τόν νόμον. Ἐτσι ἠσυχάζει καί αὐτός καί ἐγώ καί μπορεῖ ὁ καθένας νά κυττάζει τή δουλειά του ὕστερα. Θά καθίσουμε στό σκαμνί ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης καί οἱ Ἑλληνικοί νόμοι δέν χαρίζουν. Ὅτι εἶναι νά γίνει ἄς γίνει μιᾶ ὥρα προτύτερα. Ἐάν μέχρι σήμερα ὑπέκυφα τό ἔκανα σεβόμενος τὰ γηρατιά τους Δέν μπορεῖ ὅμως ἐπ' ἀόριστον νά γίνομαι παίγνιον καί νά κάθομαι ἐξόριστος εἰς τό ἐξωτερικό. Ἐτελείωσαν τὰ φέμματα ἐτοιμάζομαι διά ἀγῶνα. Για τὰ ἔξοδα πές στή γυναίκα μου νά πουλήσει τό δαχτυλίδι. Ἐάν ὁ κατέρας μου δέν τά τρώγει μέ τήν γυναίκαν μου ἠμπορεῖ νά ζητήσῃ διαζύγιον μέσω τοῦ Προξενείου ὅποτε θέλει ἐκεῖνος ἀφοῦ πρῶτον μέ καταστήσει κληρονόμον τῆς ἐν τοῦ πάππου μου κληρονομίας. Ἀναλαμβάνω μέχρι τοῦ θανάτου του νά τόν συντηρήσω μέ μηνιαῖον εἰσόδημα 500 δραχμῶν καί ἄν καλυτερεύσουν οἱ δουλειές μου μέ 1.000 δραχμῶν. Σήμερα εἶναι τῶν Χριστουγέννων. Εἶθε ὁ θεός νά μᾶς βοηθήσει. Αὐτήν τήν στιγμήν ἔλαβα καί μιᾶ ἐπιστολή μέ φωτογραφίες ἀπό τὰ παιδιά μου στή Ρουμανία. Πού νά δεῖς πολυτέλειες καί ντεκολτέδες καί μεταξωτά. Ἡ θυγατέρα μου γράφει εἰρωνικά ὅτι τώρα θέλει μιᾶν γούναν διά προῖνα ἀπό τόν πατέρα της πού εὐρίσκειται εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου καί ἔχει νά πληρώσει χρέη, φόρους, τόκους, ἐντάλματα. Θεέ μου, θεέ μου. Δός μου θάρρος νά γλυτώσω αὐτήν τήν δύσκολον στιγμήν ἀπό καμμιά αὐτοκτονία. Γιατί μέ κατατρέχεις; Τίνος τό δίκαιον ἐσφετερίσθην; Ἐάν δέν εὐρίσκομαι εἰς τήν ζωὴν νά τοιχοκολλήσεις αὐτήν τήν ἐπιστολήν εἰς τήν ἐκκλησίαν. Σέ ἐξορκίζω εἰς τόν θεόν καί εἰς τόν Ἅγιον Πατριάρχην νά λάμψει ἡ δικαιοσύνη καί νά μήν μέ κακολογεῖ ὁ κόσμος.

Ρουμανία 14-10-1932

Σεβαστή μου μήτηρ σᾶς προσκυνῶ. Ὅσον ἀφορᾷ γιά ὅσα ὑπομένεις κά-νε λίγη ὑπομονή ἀκόμη καί τόν ἐρχόμενο μῆνα θά σᾶς στείλουμε χωρίς ἄλλο χρήματα διότι εἴχαμε καί ἐμεῖς στό κεφάλι μας πολλές σκοτούρες. Γνωρίζου-με τό καθήκον μας. Ἀπό τώρα καί στό ἐξῆς μέ τήν δύναμην τοῦ θεοῦ θά σᾶς ἐξοικονομοῦμεν τακτικᾶ διότι τό μαγαζί ὅπου ἐπήραμε ὑπόσχεται πολλά. Ὅ-σον ἀφορᾷ διά τόν κῆπον πού γράφεις, ἐγώ προσπαθῶ νά ξελευτερώσω τό κτή-μα μου καί ὄχι νά γίνει καρδιά τῶν ἐχθρῶν μου. Πρόσφερε τὰ δέοντά μου εἰς τόν πάππο Κώστα, τὰ παιδιά του φιλῶ, τῆς θείας Ἑλένης τήν δεξιάν χεῖρα ἀσπάζομαι. Χαιρετισμούς καί εἰς τήν Χριστίαν, ἀπόψε τήν εἶδα στόν ὕπνον

μου. Μὴ ἔχων ἔτρονον μένω εἰς ἀπάντησίν σου.

Ρουμανία 30-12-1937

Περάσαμε πολλά ἐδῶ εἰς τὰ ξένα ἀλλά ὁ θεὸς εἶναι μέγας. Στὰ ξένα πάντα ξένος εἶσαι. Ἦρθε ὁ Τέλης ἐδῶ καὶ λάβαμε τὰ προβοδίσματα σου πού μᾶς ἔστειλες. Δέν σε ἐλησμόνησα ποτέ. Τὰ βάσανα πού περάσαμε στό χωριό δέν ξεχνιοῦνται. Ὅτι καί νά σου γράφω δέν θά μέ πιστέψεις τί τράβηξα καί ἐγώ καί ὁ ἄνδρας μου. Πούλησε τό ντουφέκι καὶ πάρε τίποτε λεφτά ὡς ὅτου σου στείλουμε. Νά δώσεις καί τήν κάπα νά οἰκονομηθεῖς, ἐκεῖνη μέ τὰ γαϊτάνια. Τώρα εἶναι χειμῶνας καί οἱ δουλειές πηγαίνουν ἄσχημα.

Ρουμανία τήν

Σεβαστέ μου πνευματικέ πάτερ δάσκαλε. Εὐχαρίστως ἀνταποκρίνομαι εἰς τήν ποθητήν γραφήν σας τῆς 9-12-1923 ἐμπνεύσαντος μηνός ἀργίας. Εἶμαι λίαν εὐγνώμων διὰ τήν διαβεβαίωσην τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ταπεινῆς μου αἰτήσεως, τῆς ἠθικοθρησκευτικῆς δηλαδή διαπαιδαγωγήσεως τῆς ἐμπιστευθείσης ὑμῖν νεολαίας, τῶν ἀπαλῶν καί εὐπλάστων φυτωρίων τῆς εὐανθοῦς ἡμῶν πατρίδος. Ὡσπερ δέ ἐξ αὐτῆς ἐξῆλθον οἱ ἀκραίονες πατριῶται καί ἥρωες τοῦ 21 οὕτω καί ἐξέρχονται οἱ ἀραγεῖς στήλαι τῆς ὀρθοδοξίας, πρὸς ἔπαινον ὑμῶν, καύχημα δέ τοῦ ταπεινοῦ ἡμῶν χωρίου. Ναί σεβαστέ μου δάσκαλε, τήν σύστασιν τῆς θρησκευτικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν παιδῶν γνωρίζω καί τό ὑμῶν φρόνημα ἀλλά βλέπω μετὰ ψυχικῆς ὀδύνης τήν τάλαιναν νεολαίαν ἐξωκλύουσαν εἰς τήν κοινωνίαν καί βαίνουσαν δυστυχῶς κατὰ κρημοῦ. Τίς ὁ αἴτιος; Ὁ ὕλισμός καί ἡ ἀθεΐα. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ ἄνθρωπος καί συνεργεία τοῦ πονηροῦ διενεόθη νά ὑποτάξῃ τόν ἔσω ἄνθρωπον εἰς τόν ἔξω τήν σάρκα καί τήν ὕλην, ἐν συνδιασμῶ δέ ἡ ἀλαζονία μετὰ τῆς πλεονεξίας, ὑποσηκίσει τὰς πνευματικὰς ἀρετάς τῆς ψυχῆς. Δούλος δέ γενόμενος τῆς ἁμαρτίας ἐγκατέλειπεν τόν θεόν τόν ποιήσαντα αὐτόν καί ἐξεστράπη εἰς τὰ ἔργα τῆς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας αὐτοῦ. Φέρεται καί ἀνερματίσθη σκάφος τείδε κακεῖσε ὀργή τοῦ θεοῦ. Διαικίως ἀποκαλύπτεται ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καί ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τήν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. Καί φάσιν οἱ σοφοί ἐμωράνθησαν πάντες ζητοῦντες τήν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου. Ὀλίγοι δέ οἱ ζητοῦντες τήν σοφίαν τοῦ θεοῦ τήν μένουσαν εἰς τοὺς αἰῶνες ὡς ἀρχὴ φόβου Κυρίου. Τόν φόβον Κυρίου εἰς τόν ἔσω ἄνθρωπον διδάξατε εἰς τὰς ἀπαλάς καί εὐπλάστους ψυχὰς τῶν ὑφ' ὑμῶν διαπαιδαγωγουμένων παιδῶν ἵνα φεύγουν ὅλο τό δυνατόν τήν ἁμαρτίαν καί ἐγγύς τοῦ Κυρίου γίνονται καί εἰς ἀλήθειαν καί κατ' ἐπίγνωσιν Χριστιανοί ἀναδειχθῶσι. Δέν εἶναι Χριστιανοί οἱ σοφοί τῆς γῆς οἱ μὴ γινώσκοντες τόν Κύριον. Δέν εἶναι Χριστιανοί οἱ εἰς τὰ τέλματα τῆς ὕλης κολασμένοι ἐπιστήμονες καί παρά θεοῦ μὴ γινώσκοντες. Οὐ πᾶς ὁ λέγων Κύριε Κύριε εἰσελεύσεται εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀλλά εἰς τοὺς ἀκούοντας τόν λόγον καί φυλάττοντες αὐτόν. Τὰς ἐπὶ θύρας ἑορτᾶς τῶν Χριστουγέννων εὐχομαι ἀπό καρδίας ὅπως διέλθετε ἐν ὑγείᾳ, χαρᾷ καί γαλήνῃ.

Βουκουρέστι 30-9-1926.

Φίλιτατέ και αγαπητέ μου Νίκο αδελφικώς σῆς ἀσπάζομαι. Μὲ μεγάλη χαρὰ ἔλαβα προχθές τὸ ποθητὸ σου γράμμα και ἐχάρηκα πολὺ δι' ὅσα μοῦ ἔγραψες. Ἐὐχαριστῶ Νίκο μου πολὺ διὰ τὸ ἐνδιαφέρον ὅπου δείχνεις γιὰ μένα και γιὰ τὰ καλὰ σου λόγια. Σοῦ εἶδω τὸν λόγο τῆς οἰκογενειακῆς μου τιμῆς ὅτι τὰ ἴδια αἰσθήματα τρέφω πάντοτε κι' ἐγὼ γιὰ σένα. Ὁ δεσμός τῆς φιλίας μας θέλω νὰ γίνῃ χαλίδινοσ και ἀδιάρρητος ὥστε στὸ μέλλον καμμιά συκοφαντία και ραδιουργία ἐξωτερική νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὴν φυχράνη και νὰ συσσωρεύσῃ πάλιν νέφη μίσους ἀναμεταξύ μας. Θυμᾶσαι τί φιλία εἶχαμε και πὼς μᾶς χώρησαν. Τότε δὲν εἶχαμε καταλάβῃ τὴν καρδιά ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου. Τώρα σέ γνώρισα σάν τὸν καλύτερο φίλο διότι δὲν μὲ κολακεύεις, ὅταν σφάλω μὲ φέγεις και κατάλαβα ὅτι στενοχωριέσαι κι' ἐσύ ὅταν μοῦ συμβαίνει κάποιον κακόν. Νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι κάποτε θὰ ἔχη ἀνάγκη ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἂν ὄχι ὑλικὴν τουλάχιστον ἠθικὴν, τὴν κατά τὴν γνώμην μου και σπουδαιότεραν.

Πόσον καλόν μοῦ κάνουν τὰ γράμματά σου, πόσο κουράγιο μοῦ δίνουν στή δουλειά μου. Διότι μὲ γνώρισες κατά βάθος, ἴσως καλύτερα και ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν μου. Νὰ μοῦ γράφεις Νίκο μου ὅταν εὐκαιρῆσαι. Ὑποφέρω Νίκο μου ἀπὸ τὸν ἀπότομο χαρακτήρα μου. Τί νὰ κάμω, 18 ὥρες στὸ πῶδι, ἀτιμὴ ἐργασία, ἀλλὰ ἐπικερδής. Τέλος σέ εὐχαριστῶ πάλι διὰ τοὺς ἐπαίνους τῆς συζύγου μου. Εὐχόμαι Νίκο μου νὰ βρῆς κι' ἐσύ μία σύζυγο νὰ ζῆς εὐτυχισμένος και ἐγὼ γεροκουμπάρος. Γράφε μου Νίκο εἰάν πῆγες στὸ παζάρι. στήν Κόνιτσα και ποιοὶ ἄλλοι χωριανοὶ πῆγαν και ποιοὶ ξενιτεμένοι εἶναι τώρα στὸ χωριό.

Μὲ ἀδελφική και ἀδιάρρητη ἀγάπη.

Βουκουρέστι 5-8-1926

Ἀγαπητέ μου φίλε Κώστα.

Περιμένω μὲ λαχτᾶρα γράμμα σου νὰ μάθω τὰ νέα τοῦ χωριοῦ. Ἀκριβῶς μόλις τώρα ἔφαγα και σιέφθηκα πὼς σῆμερα εἶναι τοῦ Ἀγίου Σωτῆρος και ἐσεῖς θὰ φάγατε φάρια πού πιᾶσατε στὸ ποτάμι. Ἐδῶ ὅλες οἱ μέρες εἶναι ἴδιες, περνοῦν χωρὶς νὰ κάτῃ λαβαίνουμε ἂν εἶναι γιορτῆ. Ὁλητὴν ἡμέρα βρίσκομαι στὸ μαγαζί και ἂν καμμιά φορὰ πηγαίνω ἔξω στοὺς πατριῶτες πᾶω νὰ μὴν μὲ παρεξηγήσουν γιὰ τὴν κατάλαβα ὅλους φθονερούς και συκοφάντες. ἔχω μιὰ νοσταλγία και δὲν μοῦ φεύγει ἀπὸ τὸ μυαλό. Θυμᾶμαι τὸν γιό μου, θὰ ἤθελα νὰ τὸν εἶχα ἐδῶ νὰ θαύμαζα τὰ παιχνίδια του. θὰ μὲ ἀξιῶσῃ τάχα ὁ θεός νὰ τὸν ζαναδῶ; Ποιὸς ξέρει τῆς τύχης τὰ γραφτά.

Βουκουρέστι 28-9-1926

Ἀγαπητέ ἐξάδελφε Χρήστο,

Είμαι στενοχωρημένος γιατί δεν ξέρω τί γίνεται ο Γεώργιος. Του έγραφα αλλά δεν μου απάντησε. Δεν ξέρω τί να υποθέσω. Έτσι θα πάη χαμένος αυτός ο άνθρωπος. Τι να του κάμω. Μόνος του τά φταίει όλα.

Τώρα θα έχεις αυτού στο χωριό τον Ανδρέα και θα σου λέει τά νέα από το Βουκουρέστι. Και έμεϊς έδω τά λέμε κάθε μέρα και κλαίμε την άτιμη την μοίρα μας. Κάνομεν υπομονήν και θα περάσουν όλα. Την έρχομένη εβδομάδα αναχωρεί και ο Βαγγέλης για το χωριό. Με συγχωρείς που δεν σου γράφω περισσότερο αλλά βιάζομαι να πάω στο Ταχυδρομείο να πάρω κάτι γράμματα από..... Είναι κόρη ενός μεγάλου σιτέμπορα. Η οικογένειά της δεν γνωρίζει τίς σχέσεις μας. Είναι μια πολύ όμορφη, την έγνωρισα πρό έξη μηνών είς κάποια χοροεσπερίδα. Μην κάμεις λόγο κανενός.

Βουκουρέστι 14-7-1926

Φίλτατε και άγαπητέ μου Γιάννη, άδελφικώς σε άσπάζομαι. Μετά μεγάλης χαράς έλαβα με τους ταξειδιώτες την επιστολήν σου. Πήγα είς τον Χρήστον που του έδάνεισα εξακόσιες δραχμές και μου τίς έφαγε. Αυτός έγινε η αίτια να χαλάσουμε την φιλία μας. Θέλω να διατηρήσουμε την φιλιαν μας χωρίς να την επηρεάζει κανείς. Θα μου γράφεις τακτικά και πολλά. Θα με κρατείς ένημερον όλων των κινήσεων στο χωριό, άκόμη και τί συμβαίνει στο σπίτι μου, τί λέγει ο κόσμος είτε καλά είτε κακά. Σου δίνω αυτό το δικαίωμα άπορέον εκ της φιλίας μας. Βρέ Χρήστο αν δεϊς κανέναν κόκκορα στον κήπο μου να με φωνάζεις να τον κανονίσουμε... έσύ ξέρεις από ζιαφέτια. Πές στην γυναίκα μου να μου γράφει γιατί κάπως γρήγορα με ζέχασε και θα με δεϊ καμιά μέρα να έρχομαι ξαφνικά στο Γανναδιό.

Βουκουρέστι 18-1-1931

Άγαπητέ Άλέκο. Θα με συγχωρέσεις που άργησα να σου γράφω. Ηρθα έδω και βρήκα μια καινούργια ζωή για μένα αλλά και δύσκολη πρό παντός για τη γλώσσα. Έπειτα οι λίγες ώρες έλευθερίας που μένουν από τη δουλειά δεν έχεις που να τίς χρησιμοποιήσεις. Δεν ξέρω που είναι ένα Κέντρο να πάω σαν άνθρωπος να ιδω κάτι που θα με συνεπάρει από την πεζή ζωή του βιοπαλαιστού, να σε κάμει να νοσταλγήσεις την γλυκιά Ελλάδα. Έδω νοιώθεις πως είσαι ξένος. Ο καθένας σε φωνάζει Γκρέκο με τέτοια προστυχιά που σου έρχεται να τον μπατσίσεις. Υποφέρεις γιατί αυτό είναι το συμφέρον σου. Και αυτός άκόμη ο ήλιος είναι διαφορετικός στην Ελλάδα. Ο άέρας σε χαϊδεύει κάπως στοργικά. Το χιόνι

τό βλέπεις πιδ γλυκό. "Ἦθελα νά εἶχα ποιητική δύναμη νά σοῦ περιγράψω τήν διαφορά. "Ὁμῶς τό Βουκουρέστι ἔχει κέντρα, θέατρα, κινηματογράφους, μπάρ καί τά δικά μας σπίτια ^{στά} μπροστά δημόσια κτήρια τοῦ Βουκουρεστίου εἶναι βλάχικες καλύβες. Ἡ ζωὴ εἶναι λίγο ζωηρή, τρελλή. Ὁ τόπος παρᾶγει ὅτιδήποτε. Ἀπό ἠθικῆς φαντάζομαι ξεπερνάει καί τό Παρίσι. Γιὰ νά καταλάβεις πόσο εἶναι ξεχαρβαλωμένο τό Βουκουρέστι σοῦ γράφω τό ἐξῆς; Ἔρχεται μιὰ κυρία τῆς λεγομένης ἀριστοκρατίας νά φωνίσει κάτι, ἂν δέν τῆς πιάσεις τό χέρι ἢ τό μάγουλο ἢ ἂν δέν τήν τσιμπήσεις σέ κυττάζει παρᾶξενα καί ποιός ξέρει τί σκέφτεται. Ποιός, ἐσύ ἕνας μπακαλόγατος πού στήν Ἑλλάδα δέν σοῦ δίνουν σημασία. Ὁμιλοῦν πάντα μέ τό κύριε σέ παρακαλῶ. Ὁ Βλάχος εἶναι πολύ ὀμιλητικός οἴανδήποτε θέσιν καί ἂν κατέχει. Σοῦ εὔχομαι ὁ καινούργιος χρόνος νά εἶναι γόνιμος σέ ἔργα κοινῆς ὠφελείας χωρίς γυρίνιες, πού στά μάτια τοῦ καθενός λογικοῦ ἀνθρώπου στέκονται πολύ χαμηλά.

Βουκουρέστι 23-I-1931

Ἀγαπητέ Μήτσιο. Εἶδα νά μοῦ γράφεις ὡς πρός τό ζήτημα τῆς βρύσης ὅτι οἱ κύριοι φροντίζουν νά συμφιλιωθεῖτε. Μήν τυχόν καί γελασθεῖτε καί παραδεχθεῖτε ἕνα τέτοιο πράγμα. Διότι ἡ ὑπόθεση πρέπει νά δικασθεῖ διά νά ἀποφανθεῖ ἐάν τό νερό εἶναι δικό τους ἢ ὄχι. Αὐτοί μποροῦν νά ποῦν ὅτι ἀφήνουν νά ποτίσουν 6-7 καί τά δικαιώματα νά εἶναι πάλι δικά τους. Προσέξτε νά μήν θᾶς φτιάσουν καμμιά δουλειά. Ἐσεῖς θά ζητήσετε νά ποτίσει ὅλος ὁ κόσμος ὡς τό Μπιρατνό ἔστω καί ἀπό μιὰ ὥρα ὁ καθένας. Νά μοῦ στείλεις τά δημοσιεύματα γιά τό νερό πού γράφατε στίς ἐφημερίδες γιά νά μάθουμε ὅλοι ἐδῶ τά κατωρθώματά τους. Ἐπίσης νά μοῦ γράφεις πού τίς δώσατε τίς 15 λίρες πού στείλαμε γιά τήν βρύση. Μάθαμε ὅτι τά φάγατε σέ ζιαφέτι χέλια καί φάρια ἀπό τά Γιάννενα. Χαιρετισμούς εἰς τόν Παῦλον. Τόν θυμήθηκα πού πήγαμε παρᾶ ὡς στό Σταυρό καί ξημερώσαμε κουμποῦρες.

Σημείωση: Ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολή ἀναφέρεται στή βρύση Μεσοχώρι. Σχετικά ὁ Γεώργιος Γκοῦτος σημειώνει τά ἐξῆς σ' ἕνα τετράδιό του: Ἀνέλαβα Κοινοτικός Γραμματεῦς τό ἔτος 1926 καί ὑπρέτησα ὡς τό 1953 σχεδόν ἄμισθος, διότι ἡ Κοινότης ἦτο ἄπορος. Κατά τά ἔτη 1924-1929 εἶχεν κατασραφεῖ τελείως τό ὑδραγωγεῖον τῆς ἐκκλησίας καί οἱ κάτοικοι ἔτρεχαν νά πάρουν νερό στό Σέπιτο καί στίς Βληστρες. Ἐδημοσίευσά τοῦτο στίς ἐφημερίδες Ἀῶς Κονίτσης καί Ἐλευθερία Ἰωαννίνων καί ἡ Γ.Δ. Ἡπείρου ἔστειλε διαταγή νά ἐπισκευάσουμε τή βρύση μέ ἔρανο καί προσωπική ἐργασία. Πράγματι τό Κοινοτικό Συμβούλιο μόλις ἀπέλυσε ἡ ἐκκλησία ἀνέγνωσε τή διαταγή στό χαγιάτι καί συνεφώνωσαν ὅλοι νά συνεδριε-

σουν στο Κοινοτικό Γραφείο. Δεκατέσσαρες άνδρες μπήκαν μέσα και όλοι οι άλλοι έμειναν στη σάλα. Συνεφώνησαν να εισφέρει ένας 200 δραχ. και το νερό να είναι Κοινοτικό. Έδωσαν λόγο τιμής. Μαζεύθηκαν 10.000 δραχ. και έφηφίσθη απόφασις να πληρώσει εις χρήμα κάθε άρρην κάτοικος τεσσάρων ημερών προσωπικήν εργασία και να προσφέρει ένας προσωπική εργασία τεσσάρων ημερών δια την έκσκαφήν των αυλάκων. Οί εκ Βουκουρεστίου όμογενείς έστειλαν 13.500 δραχ. και θί εκ 'Αμερικης 7.500 δραχ. Έπωλήθη και το μολύβι των παλαιών σωλήνων και έπεβλήθησαν άλλες τέσσαρες ημέρες προσωπικής εργασίας εις χρήμα και μαζεύθηκε το ποσόν των 160.000 δραχ. Συνέπεσε να γίνουν Κοινοτικά εκλογαί και να αλλάξει το Συμβούλιο, πού θέλησε να ιδιοποιήσει το νερό. Έκανα ένσταση ένώπιον του Είρηνοδικείου Κονίτσης *Constitution*, η οποία παρεπέμφθη στην Γ.Δ. Ηπειρου πού καθυστέρησε να απαντήσει και απερίφθη η ένσταση. Έν τω μεταξύ ο 'Αλέξης Παπαδημητρίου με έξοδά του έπισκεύασε τη δεξαμενή με 6.500 δραχ. και έκαμε και τον άμβωνα με 5.500 δραχ. Αμα έγινε η δεξαμενή υπεχρεώθη το Κοινοτικό Συμβούλιο να δώσει νερό από την βρύση και στον 'Αλέξη Παπαδημητρίου και έτσι χάθηκαν τα κεντημένα δικαιώματα και το νερό έγινε άρδευσιμο. Επίσης με αναφορά στη Νομαρχία το 1963 του Γ. Γκούτου υπεχρεώθη η Κοινότητα να αποδεσμεύσει το νερό Μεσοχώρι και βρύσης Τσανάδες από το κεντρικό ύδραγωγείο.

- Γανναδιό 1963

'Αγαπημένο μου παιδί. Λάβαμε το γράμμα σου από την Γερμανία και χαρήκαμε πού προοδεύεις. Αυτή είναι η χαρά μας, να ζήσετε καλύτερα από εμάς. Σε περιμένουμε να έλθεις με άδεια και θα σου φτιάξω πίττα με λάχανα, άρμετά και ραδίκια. Να ζήσεις χίλια χρόνια για το δέμα πού μας έστειλες. Χίλια καλά να κηστίσεις. Του 'Αβραάμ και του 'Ιακώβ τα καλά να σου χαρίζει ο θεός. Άργητες να μας γράφεις και έβαλα καιδ στο μυαλό μου. Δόξα το θεό πού είσαι καλά. Να μας γράφεις τακτικά. Αυτή είναι η παρηγορία μας τώρα πού αρχίζουν τα γεράματα. Δεν πιστεύω να παρεξηγήθηκες πού σου έγγραφα να φυλάγεις από τις γυναίκες. Για το καλό σου το λέω, αν θέλεις με άκους. Την φωτογραφία πού μας έστειλες ντυμένος Γερμανός την έβαλα στον όντά να την βξέπει ο κόσμος. Μόνο πού είναι φωτογραφία και δεν μιλάει. Δεν θέλω χρήματα πού γράφεις, γράμματα θέλω να παίρνω πουράγιο. Πώς είμασταν όλη η οίκογένεια στο σπίτι σαν άνθοδέσμη στο ποτήρι. Τώρα όλα τα παιδιά μου ξενιτεύθηκαν. Ήθελα να έρθετε όλα μαζί μια φορά και ως πεθάνω. Να δίνεις προσοχή σε ότι σου γράφω, να μην λές άστην αυτήν είναι άγράμματα. Τα γράφω από την καρδούλα μου. Ο γονιός είναι όπως η θάλασσα, όλα τα καταπίνει. Καμμιά φορά όμως ξεχειλίζει γιατί είμαστε άνθρωποι. Αλλά ότι και να πούμε για το καλό σου το λέμε. Σου εύχομαι ότι δουλειά να πιάνεις χρυσάφι να γίνεται. Αμα έρθεις να μου φέρεις ένα ζευγάρι παντόφλες της ηλικίας μου, βελουδιένιες με βαμβάκι από μέσα.

('Εκθέσεις κατ'οίκον τοῦ μαθητῆ Β. Γκούτου)

1) 'Ενθ οἱ 'Ιταλοὶ φθάνουν.

Μαῖος τοῦ 1940. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ γλυκύτης τῆς νεότητος τῆς ἀνοίξεως εἶναι χυμένη σπάταλα καὶ ἓνα χαμόγελο ἀγγελικὸ σχηματίζεται στὸ μικρὸ χωριὸ Γανναδιὸ μὲ τὰ μαγευτικότερα χρώματα καὶ αὐτοδίδακτη ἡ φύσις ζέρει νὰ κάμη στοὺς εὐνοουμένους τῆς, κάτι πρωτότυπο, κάτι τὸ ἄγνωστο. Ὅλα ἐδῶ ἔχουν συγκεντρωθῆ, ὅλες οἱ ἰκανότητες τῆς φύσεως, διὰ νὰ δείξουν τὴν κατορθώνει ἡ φύσις στὴν Ἑλληνικὴ γῆ.

Αὐτὸ τὸ μαγευτικὸ μείδιμα τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως μὲ τὸν καταγάλανο οὐρανὸ τῆς θέλησε νὰ καταστρέφῃ ἡ Ἰταλικὴ "μπότα", ἡ σκιά τοῦ θανάτου, καὶ τὰ βάρει ὅλα μαύρα.... Ἡ κατάρρα, τὸ μαύρο κένθος, ἡ Ἰταλικὴ μπότα, ἔχουν πατήσει καὶ ἔχουν ρημάζει τὸ γειτονικὸ χωριὸ ἀπέχον πέντε λεπτὰ ἐκ τοῦ Γανναδιοῦ. Τὰ πρῶτα τμήματα μετὰ τῆς Ἰταλικῆς ἀστυνομίας καὶ τοὺς ἀποτελοῦντας αὐτὴν ἄνδρας τοὺς φοβεροὺς "Γκαραμπινιέριδες" ἔχουν κι' ὅλας ἐγκατασταθῆ στὸ χωριὸ. Ἄρροβα ἡμεῖς διδῶμεν ὅ Ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ δὴ τὸ τάγμα τοῦ λοχαγοῦ Παπαῦ ἔχει ἀνυπερβώρησιν καὶ σύμπτηξιν μετὰ τοῦ ἑλλοῦ τάγματος τοῦ Δαβρίκη στὴ Σαμαρίνα ἀφοῦ ἔδειξαν στὸν Ἰταλὸ τί ἀξίζουν τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα καὶ ὅτι διὰ νὰ πατήσῃ τὰ ἠπειρωτικὰ βουνὰ πρέπει νὰ κληρῶσουν ἀρκετὸν φόρον αἵματος καὶ ὅτι οἱ Ἑλληνοπαῖδες καὶ ἔχουν τὴν τιμὴν, τὰ ὅπλα καὶ συνάμα τὸ σύμβολον τῆς Ἐλευθερίας, ζέρουν νὰ πουλήσουν πολλὸ ἀκριβὰ τὸ "τομάρι τους".

Τὸ Γανναδιὸ λοιπὸν μένει ἀνυπερβάσιστον στὴν ἀνθαιρέσειαν τῶν κατακτητῶν. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἐντρομοὶ κρύπτουν τὰ πράγματά τους καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἰκν. τοὺς τους στίς "μπίτσες" διδῶμεν τὰ Ἰταλικὰ ἀεροπλάνα καὶ οἱ ἀπινισταὶ Ἰταλοὶ τῆς μεραρχίας "τζούλια" δὲν ἀστειεῖθονται. Τρόμος καὶ φόβος ἐπικρατεῖ στὸ χωριὸ καὶ μιά ἡσυχία λές καὶ εἶσαι σὲ ἠεκροταφεῖο. Πολλοὶ συναθροίζονται σ' ἓνα σκίτι διὰ νὰ εἶναι ὅλοι μαζί διὰ νὰ μὴν φοβῶνται τόσο. Κάθε στιγμὴ φαίνεται αἰθνας.

Εἰδὸ σκίτι τοῦ Νητρούση δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Ἀπόραχος, γεμάτος κέφι ὁ Νητρούσης δὲν νοιάζεται διὰ τὰ συμβάντα. Ὁ ἄλλοτε πολεμιστῆς τοῦ '22 παρατηρεῖ σχεδὸν βλακωδῶς τὰς ζωγραφίδας καὶ ἀπεικονίζουσι θεάματα σκηναὶς καὶ ἐπεισόδια τοῦ Ἀλβανικοῦ πολέμου. Πολλὰς παριστάνουσι ὑπερφυσικὰ καὶ ὑπερβολικὰ γεγονότα πχ. ἓναν τσολιὰ κρατῶν σκοῦπα καὶ σκοπεύων τὰς Ἰ-

ταλικής Μερραρχίας να ρίπτει αυτές εις την θάλασσαν. Τάς εικόνας αυτές δι-
ένειμεν δωρεάν ο Έλληνικός στρατός διά να διαγείρη τό αν εις λήθαργον
πατριωτικόν Έλληνικόν αίσθημα. Ο Μητρούσης ένθουσιάζεται και τό πατρι-
ωτικόν του αίσθημα φθάνει στο ζενίθ. Καθισμένος λοιπόν έχων ως άχώριστον
φίλον ένα βαρέλι μέ γλυκύτατο κρασί εκ τών καλυτέρων της Μερραρχίας, Μο-
λιστινής προελεύσεως, ο μπεικής Μητρούσης "τσούζει" κάθε τόσο. Δίπλα ή
γριά μάνα του ή Βασίλω τρέμουσα περιμένει να χτυπήσουν οι Ιταλοί την
πόρτα του σπιτιού της. Αυτοί όμως άργοϋν ναρθοϋν.

Τό σπίτι τους βρίσκεται στην άκρη στο χωριό και ο Μητρούσης
άγναντεύει άπέναντι στη Ράχη, στη μόνη διέξοδο στους δύο λόφους, πλησίον
του άλλοτε πλουσιωτάτου Έλληνικού Σχολείου και τώρα Δημοτικού Σχολείου,
όπου τά άνθη του Μαγιοϋ αποτελοϋν μεγαλοπρεπές πλαίσιον. Ο Μητρούσης
συνεχώς "τσούζει" κοιτάζοντας επίμονα τις εικόνες λές και άντκει τό
θάρος, την έλπίδα και τό κέφι που έχει. Κάθε τόσο βγάζει κραυγές ένθουσι-
ασμοϋ σαν να μιλάει μέ τά πρόσωπα τών εικόνων. Έχει κάμει πραγματική
συλλογή από εικόνες και σκίτσα και έχει γεμίσει τους τοίχους στο σπίτι
του μέ αυτά. Αν ένας τυχόντας έμπαινε στο δωμάτιό του κοιτάζοντάς τα
θα κατελαμβάνετο από έναν άκράτητο ένθουσιασμό και ένα μίσος προς τους
Ιταλούς. Και συνεχώς πίνει ο Μητρούσης και όλο αφήνει κραυγές ένθουσια-
σμοϋ προς τους Έλληνες τσολιάδες και ακολουθεί άνδυη ένα ποτήρι κρασί
και έπειτα άλλα διαδοχικώς λέγοντας:

- Βίβα λεβέντη μου.....ε.....ούπ...Και άλλοτε άποτεινόμενος
μεγαλοφώνως προς τον φανταστικόν όμφλητήν του:

- Ού...ού...ού...ούπ...λεβέντη μου...βίβα. Και ακολουθοϋν άλ-
λεπάλληλα ποτήρια κρασιού. Κι ή μάνα του ή Βασίλω τρέμει μέ τά τοιαϋτα
του παιδοϋ της και σπεύδει να τον συμβουλέψη να μη φωνάζει έτσι και
γίνη άφορμή ώστε να τραβήξη την προσοχή τών Ιταλών:

- Μη ώρέ...θα έρθουν οι Ιταλοί και τότε θα δής...Μά αυτός
μέ τό ίδιο κέφι άπαντά:

- Άς βγή ένας εκει πέρα στη ράχη, αν δεν θα του φυτέψω μια μέ
τό μακρύ.

Σε λίγο οι Ιταλοί φθάνουν. Από την Ράχη διαβαίνουν μπουλού-
κιά-μπουλούκια. Άλλά...γιατί τό "μακρύ" του Μητρούση δεν ακούγεται; Ά...
δεν θα τους είδε. Τό πολύ κρασί θα τον ζάλισε. Τώρα έφθασαν μέσα στο χω-
ριό. Όλα τά ρημάζουν και πλιατσικολογοϋν, σπίτια μαγαζιά... Τό Γανναδιό
γίνεται ή φωλιά τους και βάσις άφετηρίας κινήσεως στη διακίνησιν των.

Ο Μητρούσης τρίζει τά δόντια του καθόσον βρίσκεται στην προ-
σωρινή αυτή σιλαβιά. Αυτό όμως που επιθυμεί γίνεται. Σε λίγο τά Έλληνικά
όπλα θριαμβέουν στο Έλεύθερο και στη Σαμαρίνα.

Έντρομοι οι Ιταλοί καταδιωκόμενοι εκ της υπερμάχου στρατη-

γού και των Έλληνοπαίδων τρέπονται εις άτακτον φυγήν. Το Έλληνικό ίπ-
πικό τους καταδιώκει και αυτοί τρέχουν, φεύγουν και πηγαίνουν στην ά-
βυσσο. Πρώτος τώρα ο Μητρούσης πλιατσικολογεϊ κι' αυτός με τή σειρά του
τόν 'Ιταλικόν καταυλισμόν ακόμη κι' εκεί στά λείφανά του." "Οφθαλμόν
άντι όφθαλμού" είναι τό σύνθημα τής ημέρας στόν Μητρούση. "Όλα στόν πο-
λεμο συγχωροϋνται.....

2) Έκλογή του χάρου.

Οί 'Ιταλοί όπισθοχωροϋν. Οί διώκται των ίππεις, πεζοί, τσολι-
άδες, γίνονται ό φόβος και ό τρόμος των. Μέσα στη φρίκη και τόν φόβο των
'Ιταλών ένας τους βρίσκει την εύκαιρία νά έξσφενδονίση χειροβομβίδα εις
Έλληνα φαντάρο ίπέα. Έπειδή όμως ή απόσταση είναι μικρά και επομένως
και ό χρόνος μικρός, όταν έφθασε στόν προορισμό της πριν έκραγή, ό έμπει-
ρος φαντάρος την άρπάζει και χωρίς νά διστάζη, με σταθερό χέρι, την στέλ-
νει απ' όπου ήλθε με τό ίδιο..... είσιτήριο και με την ίδια φόρα. Τώρα πλέ-
ον ό χρόνος τής έκρήξεως έληξε εις βάρος του 'Ιταλού ό όποιος γίνεται
..... μακαρίτης. Μπορεί λοιπόν νά μήν είναι ή νίκη με τό μέρος τής Έλλά-
δος;

3) Πανικός των κατοίκων εν των πυρομαχικών.

Έφυγαν οί 'Ιταλοί. Τα άφθονα πυρομαχικά που άφησαν πίσω τους
ήταν έντελώς άγνωστα στους κατοίκους του χωριού, ανεξαρτήτως ηλικίας. Οί
πολεμήσαντες συνεβούλευον αυτούς νά μήν έγγίζουν κάθε πράγμα που οί 'Ι-
ταλοί νικημένοι άφησαν. Πολλοί όμως χωρικοί και ιδίως παιδιά νομίσαντες
ότι ταϋτα λέγουν προς άπάτην και διά νά τά πάρουν αυτίς, έπήραν χειροβομ-
βίδες με συνήθες χρώμα τό κόκκινο, έπειδή ένόμισαν πως περιέχουν κάτι
φαγώσιμο και με λιγοϋρες άρχισαν νά τίς χτυποϋν με πέτρες διά νά ανοί-
ξουν. Εϋτυχώς δεν πιάνουν εύκολα φωτιά αυτές οί χειροβομβίδες.

Με αυτά τά σκάνδαλα πολλά δυστυχήματα έγιναν, αλλά στο χωριό
μας όχι εύτυχως. Μονάχα ένας φαντάρος προσπαθών νά έξηγήση στις γυναϊκες
την χρήσιν τρίβοντάς την έξω στο πεζούλι έξω από τό σπίτι του Μ. Γιούτσου
αϋτή έσκασε μετά τής τόσης θερμότητος τής παραγομένης εν τής τριβής και
του έκοφε τά δάκτυλά του. Προς καλήν του τύχην όμως ή χειροβομβίδα του
τοιούτου είδους δεν εξαπολά βλήματα αλλά οί γυναϊκες από φόβο άρχισαν
νά φωνάζουν και τό έβαλαν στά πόδια. Έμύνησαν τό συμβάν εις τους στρα-
τιώτες και αυτοί χωρίς σημασίαν περνούσαν κατά διαταγήν παρατεταγμένοι
άφηνων έναςτος μίαν φωνήν συμπονετικήν προς τόν συνάδελφόν των:

- Μπράβο Κώστα, σου άξιζε. Καί άλλος:

- Κρίμα καί ήσουνε τό καλύτερο παλληκάρι στό λόχο. Άλλά κανείς των δέν έσπευδε νά τόν περιποιηθῆ καθόσον αυτός έγδγιζε. Στούς χωριανούς έκαμε μεγάλη έντύπωση αυτό. Τί έγινε έπειτα δέν ζέρω.

4) 'Ο φευτοπεθαμένος 'Ιταλός.

Δέν ζαναβλέπουν πιά οί 'Ιταλοί τήν 'Ελλάδα. Έφυγαν νικημένοι. Άλλά τά πράγματα πού άφησαν (κουβέρτες, μανδύες, αντίσκηνα, παγούρια, καράβανες κλπ.) έμειναν ως ένθύμιόν των. Οί χωριανοί τά έμάζευον αυτά διότι ήσαν χρήσιμα. Καί σήμερα στά σπίτια βρίσκονται όπωσδήποτε από αυτά. Είναι άδύνατον, ένα τουλάχιστον παγούρι θά βρείς έπειτα από δώδεκα χρόνια από τήν φυγή τους. Άλλά οί χωριανοί δέν ήρκοϋντο μόνο εις τά έντός του χωρίου, μά συναγωνιζόμενοι περιεφέροντο καί έξωθεν.

Έκει λοιπόν στην ύπαιθρο, όπου έγνώριζον ότι κατασκήνωσαν οί 'Ιταλοί εύρισκον κάτι τό χρήσιμον. Μαζί μέ τούς άλλους αναζητούντας εξήλθε καί ή αδελφή του Μητρούση, περίπου 40 έτών, πρὸς αναζήτησιν πραγμάτων επί των νεκρῶν 'Ιταλῶν. Σε μία πλαγιά στό Προικιά εύρήκε πολλούς νεκρούς άταφους 'Ιταλούς των οποίων όμως έλειπαν τά έξωτερικά των ρούχα (χλένη, παπούτσια, κοσμήματα, δόντια χρυσά κλπ.). Μεταξύ όμως ταύτων ξεχώρησε έναν σῶον καί ντυμένον. Επιθυμούσα δε νά εύρη τι εις αυτόν άρχισε τήν έρευνα. Παραξενεύετο δε περί του τοιούτου άπροόπτου αλλά χάρουσα ήρχισε νά άφαιρῆ τά υποδήματά του. Άλλά... θαῦμα... ὁ νεκρός κινεῖται καί βογγά. Φοβηθεῖσα ή του Μητρούση αδελφή τό βάζει στά πόδια σκεπτομένη πὸς τό πνεῦμα αυτού έπέστρεψε.

Στό συμβάν έτρεξαν καί άλλοι χωριανοί αλλά δέν του έδωσαν σημασία. Έννόησαν πὸς αυτός έκαμε τόν πεθαμένον επειδή δέν έπρόφθασε νά φύγη μέ τούς άλλους ή επειδή έβαρέθηκε τόν 'Ιταλικό στρατό καί έπραττεν ούτως εξ αίτίας του ὅτι έφοβεῖτο νά παραδοθῆ εις τόν 'Ελληνικόν στρατόν. Άλλά ή Μαρία ανήγγηλε τουτο εις τόν στρατόν καί ὁ δυστυχής τρέμων ὠδηγήθη μετ' άλλων αίχμαλώτων εις Κόνιτσαν. Δέν ζεύρω τί απέγινε... Εῖθε νά έζησε.

5) Σκι στην Τζιαντόρα.

Όταν έμειναν στό χωριό οί 'Ιταλοί Άλπινισταί έκάμαν εις τόν λόφον τῆς Τζιαντόρας γυμνάσια στό σκι. Ητο ήδη χειμών καί τό χιόνι έσκέπαζε τήν πλαγιά. Οί 'Ιταλοί καθ' ομάδας έγυμνάζοντο καί πολλοί έπιπτον

στά άγγαθωτά σύρματα τών άγροκτημάτων. Ο κόσμος έκθαμβος παρακολουθοϋσε έκ τών παραθύρων. Καί έγώ μέ τά αδελφία μου άράζαμε ώρες όλόκληρες κοιτάζοντάς τους καί έπειδή τά παράθυρα είχον κάτι σαν χνούδι άνοίγαμε τά παράθυρα καί βλέπαμε καί κάθε τόσο βγάζαμε φωνές χαράς όταν βλέπαμε νά πέφτουν οί 'Ιταλοί. Οί γονείς μας μάς μάλωναν τότε. 'Εμείς άργότερα προσπαθήσαμε νά μιμηθοϋμε τούς άλπινιστάς μέ ότι μέσα διαθέταμε. Κάναμε για σκίμιά "δόγα" από βαένι καί βάζαμε ως ύποστηρίγματα κάτι κοντάρια (φασουλόζυλα). Έτσι πάνω στο χιδόνι φεύγαμε θαυμάσια διότι οί δόγες κυρτές οϋσαι δέν έμπορίζοντο από τό χιδόνι. "Έλειπε βέβαια ή ικανότης τής ίσορροπίας. Πολλά δυστυχήματα έγιναν μ' αυτά.

6) Το μαρτύριον ένδς βατράχου.

Οί φονικές βόμβες τών έχθρικών 'Ιταλικών άεροπλάνων είχον μεγάλην έντασιν. Κατά την μάχην έπεσαν πολλές όπως στην Παναγία (έκκλησία τής Κοιμήσεως τής Θεοτόκου), στής Μανθαίνενας τό χωράφι κλπ. Μία έπεσε μέσα στο χωριό, στής Σιούλας τόν κήπο. Τόση δέ ήταν ή δύναμή της ώστε έσπασε τά τζάμια τών παραθύρων. Ο πατέρας δέ πού κάθονταν στο μαντζάτο μέ ένα φανάρι τόν πήρε ή φύσα (τά άέρια) καί τόν σάλωσε στο μαγειριό.

Κάποτε έξω από τό χωριό στο λάκκο τής Λαφύρας καθόμασταν κάτω από μία μεγάλη πέτρα εκεί στ' άμπέλι του 'Αλέξη μαζί μέ τόν γιατρό Γ. Τσανάδη καί τόν μπάρμπα Τσιόγκια. Τότε πέρασε ένα άεροπλάνο καί έρριξε άστόχως μία βόμβα στής Μαρίνας τό χωράφι εκεί πάνω από τά δένδρα του Μητρούση καθώς καί άλλες πολλές στο Σπουρβίθι. 'Εμείς βοσκούσαμε τά γελάδια στα μέρη εκείνα έπειτα από τόν πόλεμο καί παίζοντας μαζεϋαμε τά βλήματα από τάς έκραγείσας βόμβας διότι θα έχρησίμευον διά την διόρθωσιν τών τσαπιών όταν οί γύφτοι θα ζήταγαν κομμάτια καί μάλιστα τσιολίκια σαν αυτά.

Οί γκούβες (όβίρες) πού έσχημάτισαν οί βόμβες τώρα μέ τόν καιρό έγέμισαν νερά από τίς βροχές, ήταν δέ αυτές πολύ μεγάλες (διαμέτρου τριών μέτρων). Πλήθος βατράχων έκαμον τά άσχημον εκείνο μπεκεκέξ καί έπετιόντουσαν πάνω από τίς βίρες καί έπειτα ζανά μέ βουτιά "μπλούμ" μέσα στο νερό. Με προσπάθειες κατωρθώσαμε νά πιάσουμε σ' εκείνη τή γκούβαστής Μαρίνας τό χωράφι έναν μεγάλο βάτραχο καί ένθυμούμενοι τά λόγια του πατέρα ότι άλλοι λαοί τρώνε τούς βατράχους) ("Άγγλοι, Γερμανοί) αρχίσαμε νά ζετομαρίζουμε (γδέρνουμε) τόν βάτραχο ζωντανό μέ σκοπό νά τόν φήσουμε στο σπίτι. Για άτυχία μας όμως αυτός μάς ζέφυγε καί γδυμένος έρρίφθη είς τό νερό τής γκούβας καί τόν χάσαμε.

Νά πού μάς οδήγησαν εκείνα τά παράξενα λόγια του πατέρα μας

τά όποια θέσαμε είς έφαρμογήν. Πράγματι ότι άκούσουν τά παιδιά και δη κάτι τό παράδοξον μένει. Και έμείς γινήκαμε αίτία ώστε νά γδαρθή ο βάτραχος ζωντανός και μάλιστα χωρίς μέσα γδέρσεως. Ήδ συλλογίζομαι τώρα και γελώ. Μαρτύριον πραγματικόν. Λές και ήταν αύτός ή αίτία της κατοχής.

7) 'Η όρμη ένός Έλληνος τσολιά.

Νοέμβριος του 1949. Έξω ήμει κρύο τσουχτερό. Κανένας δέν φαίνεται στό έρημικό αύτό μέρος στη γέφυρα Δασκαρίδου Κων/νου (κοινώς Μπέλες ή Παλιοχειμάτα) παρά ή άνοίμητη μορφή του φρουρού. Οί στρατιώται του 582 τάγματος πεζικού (τό τάγμα της 8ης Μεραρχίας που μαζί με τό 385 έπολέμησε στην πρώτη γραμμή και κατέλαβαν την Μουργάνα και τον Κλέφτη) οί στρατιώται αυτοί του 4ου λόχου καθισμένοι στα δύο γειτονικά άνω μαγειρεία άπολαμβάνουν την φωτιά και συζητούν διά τά περασμένα τους. Ο Κύρος (ένας άνδρας ύψηλός, ύπασπιστής του λόχου, παλαιός πολεμιστής του '40 και έννεα χρόνια στό στρατό με άκμαίαν πολεμικήν πείραν) διηγείται μία ιστορία του όταν άδόμη ήτο στρατιώτης και λίγο έλλειφε νά σκοτωθεϊ από την άπερισκεφία ένός τσολιά.

Έκανε κρύο τότε παιδιά-λέει-σαν τώρα και πιδ πολύ και μείς έκει στα 'Αλβανικά βόνα γράφαμε μία ιστορία δόξης και ήρωϊσμού όταν δεχθήκαμε ξαφνικά μία όργανωμένη επίθεση των 'Ιταλών. Έμείς κατείχαμε ένα σημαντικώτατον ύψωμα όχυρωμένο με πολυβολεία και προχώματα "ζίκ-ζάκ". Τά 'Ιταλικά πυρά τότε "αρχισαν νά βάζουν βροχή στό "γάμο του γκαραγιόζη" ως συνήθως βέβαια και μετά κόπασε τό κανονίδι και συνάμα τά άεροπλάνα. Ηουχία έπειράτει παντού και σιγά-σιγά άρχισαν νά διαλύωνται οί καπνοί και διακρίναμε τό 'Ιταλικόν πεζικό νά όρμη. Ένώ πρό όλίγου έγένετο πανδαιμόνιον τώρα λές και κατέβηκε ο θεός από τό Σινά χωρίς νά τό καταλάβουμε βρεθήκαμε μπλεγμένοι μέσα στα πολυβολεία μας. Ένα τάγμα ίππικού μας έπιτέθηκε με βαρύ όπλισμό (έμείς είμασταν μία διμοιρία). Εν τούτοις ο διοικητής πρό του έσχάτου κινδύνου διατάσσει έφοδον και ή 'Ελληνική άφεύρεσις της "έφ' όπλου λόγχης" έπέτυχε.

'Η μάχη έφθασε στό σημείο ώστε νά πιαστούμε στα χέρια-τόσο κοντά είμαστε-και μάλιστα από τά μαλλιά και παλεύαμε. Όλοι σχεδόν οί δικοί μας βρίσκονταν σε δύσκολον κατάστασιν και πολλοί επιάσθησαν αίχμάλωτοι. Έμείς έν πάση θυσία άν και ξέραμε πώς είμαστε περικυκλωμένοι προσπαθήσαμε νά σπάσουμε τον κλειδόν και νά συμπτυχούμε με τους άλλους στό γειτονικό ύψωμα. Αλλά οί 'Ιταλοί άμύνονταν με λύσσα διά τουτο άρπαχθήκαμε ως άνωτέρω αναφέρωμεν. Έκάστος Έλλην ή 'Ιταλός ζητά νά βρεϊ τό θύμα του.

Ἄλλος μὲ δύο Ἴταλούς καὶ ἄλλος μὲ πέντε. Ἐμένα μὲ εἶχε πιάσει ἀπὸ τὰ μαλλιά ἓνας Ἴταλὸς καὶ παλεύαμε. Ἐνῶ βρισκόμασταν σ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον ζαφνικὰ πάνω στὸν ἄλλο λόφο φάνηκε ὁ σταυρὸς μιᾶς Ἑλληνικῆς σημαίας ἀκτινοβολῶν καὶ ὀλίγον ἀργότερα ὅλη ἡ σημαία πού τὴν κρατοῦσε ἓνας τσο-λιὰς. Ἡ λάμφισ τῶν γυμνῶν σπαθιῶν ἐπὶ τῶν ὄπλων, ἡ ἀνεμίζουσα φουστανέ-λα, ἡ σημαία τῆς ομάδος καὶ οἱ κραυγές "ἄερα, ἄεραααα.." τῶν τσολιᾶδων ἔ-καμαν τοὺς Ἴταλούς νὰ τὰ χάσουν. Μόλις ἐμεῖς εἶδαμε τοὺς τσολιᾶδες ἀ-μέσως ὅλοι, τραυματῖαι καὶ γεροί, ριχτήκαμε ἐναντίον τῶν Ἴταλῶν. Ἐμένα μὲ κρατοῦσε ἀκόμα ἐκεῖνος "ὁ κερατᾶς" ὁ Ἴταλὸς ἀπὸ τὰ μαλλιά.

Τότε ἓνας τσολιὰς κρατῶν τὴν λόγχη καὶ τρέχων ὀρμᾶ σέ μᾶς τοὺς δύο ἀπὸ πάνω. Ὁ Ἴταλὸς μόλις τὸν εἶδε θέλησε νὰ μ' ἀφήσῃ ἀλλὰ ἡ λόγχη τοῦ τσολιᾶ ἐχώθηκε πέρα γιὰ πέρα καὶ τὸν τρύπησε. Παράλιγο ὅμως κόντεφε νὰ μὲ πάρῃ κι' ἐμένα ἀλλὰ εὐτυχῶς μόνο τὸ χιτῶνιδό μου ἐτρύπησε λίγο. Εὐτύχημα πού ἦταν ἡ λόγχη μικρά καὶ ὁ Ἴταλὸς... χονθρός. Τὸν χτύ-πησε ἀκόμη μιὰ στὸ κεφάλι καὶ ἔφυγε γιὰ νὰ χτυπήσῃ ἄλλους. "Ἀρπαζα κι' ἐγὼ μιὰ λόγχη καὶ τὸν ἀκολουθήσα ἀλλὰ δέν συναντήσαμε κανέναν. Οἱ Ἴτα-λοὶ ἔγιναν λαγοί. Δικαίως ἔλεγαν οἱ Ἕλληνες στρατιῶται "νὰ οἱ λύκοι τῆς Τοσκάνης πού τὸ σκάνε".

- Μωρὲ σὰν ἐσένα δέν τὴν ἔπαθε κανένας. Εἶπε ἓνας φαντάρος ὅ-ταν τελείωσέ ὁ Κῦρος.

- Ἦσουν τυχερός, ἀπάντησε ἄλλος.

- Ἡ Παναγιά μὲ φύλαξε ἀπάντησε ὁ Κῦρος καὶ διὰ τοῦτο δέν ἔ-παθα τίποτε.

8) Μητρούσης ὁ.....τολμηρὸς.

Ἡ δυστυχία ἔχει ἀπλώσει τὰ ἀπαίσια φτερά τῆς στῆ στυγερῆ Κατοχῆ. Ἡ πείνα ἔχει κάμει τὴν ἐμφάνησίν της εἰς τρομερὸν βαθμὸν. Οἱ "ἐ-λεύθεροι-σιλάβοι" Ἕλληνες λοιμοκτονοῦν. Εἰς τὸ χωρίον μας τὸ ὁποῖο πό-ρους ζωῆς εἶχε κυρίως τὰ ἐμβάσματα τῶν ξενιτεμένων ἐκ Ρουμανίας, Αἰγύ-πτου, Ἀμερικῆς, δυστυχεῖ. Τὸ Κολωνάκι τῆς Ἐπαρχίας τὸ Γανναδιὸ δυστυχεῖ. Τί εἰρωνία τύχης....

Οἱ ἀρχόντισσές του ζαρωμένες τώρα φθάνουν μὲ τὰ κοσμίματά τους εἰς Μακεδονίαν (Καλιάρια) καὶ Ἀλβανίαν (Κορυτσά, Ἀργυρδιαστρο, Ἀ-γιοὶ Σαράντα) πουλώντας τα εἰς ἐξευτελιστικὰς τιμὰς. Ἔδιναν τότε οἱ χω-ριανοὶ ὅτι εἶχαν, βελέντζες, φλοκάτες, καζάνια καὶ ὅτι ἄλλο γιὰ μιὰ ὀκτὸ λάδι ἀπὸ τοὺς Τσάμηδες.

Καὶ στὸ σπῖτι τῆς Βασίλως τῆς μάνας τοῦ Μητρούση ἐπικρατεῖ γκρίνια. Ἀφοῦ πούλησε ὅλα τὰ ὑπάρχοντά της εἰς Ἀλβανίαν καὶ ἄλλα βα-ρύτιμα εἶδη πεινᾷ. Ἡ ἀνέχεια φέρνει τὴν γκρίνια καὶ ὅλο μαλώνει μὲ τὸν

γιδ της και την νύφη της. Γεγονός άλλωστε σύνηθες εις τας άτυχούσας οίκογενείας.

Άλλά τό μακελιό του Μητρούση και της μάνας του είναι άνευ προηγουμένου. Οίκογενειακά δράματα καθ'εκάστην. "Αεργός ό δυστυχής Μητρούσης πεινά. Πεινά αλλά τό κέφθ του δέν τό χάνει. Ένώ είχε απαγορευθεί τό τραγούδι "Μάρω-Μάρω μιá φορά είν'τά νιάτα" από τούς γιαραμπινέριδες, ό Μητρούσης άνερχόμενος τό σοκιάει από την Κρεβάτα εις τό σπίτι του έλεγε τραγουδώντας μεγαλοφώνως και μεθυσμένος:

- Μάδω, Μάδω, μιá φοδά είδι τά νιάτα,

τίς ντδοπέθ παράτα.....και έπειτα:

- Μόν'ό Μητθος ό λεβέντηθ τόλμηθε νά πη.....

"Ηθελε νά πη πώς μόνο αυτός έξ όλων έτόλμησε νά πη τό τραγούδι τούτο. Με την συνοδία του τάμπουρά του πού ζέρει πολύ καλά τό ζανατραγουδούσε. Πράγματι έτσι είναι στίς στιγμές της δυστυχίας." "Η φτώχια θέλει καλοπέραση".

9) Μητρούσης ό χαλασοσπίτης.

Ό Μητρούσης τρομερός σπαδός του Βάιχου, έμάλωνε συνεχώς όταν έμενε χωρίς κρασί τόν 'Οκτώβριο. 'Ως ότου βγει ή καινούρια σοδιά υπόσχονταν νά μήν ζαναβάλη κρασί στό στόμα του παρά μόνο τά Χριστούγεννα στη μεταλαβιά. Για νά μήν σκανδαλίζεται όμως έκοφε τό πυρί του καδίου ώστε νά μήν έδέχη, όποτε θά ήμπορούσε νά τό τραβήξη και νά έξαπατήσει τόν όρκο. Άλλά δέν άντεξε στόν πειρασμό και πήγε και άνοιξε άλλη τρύπα μέ την άρίδα (έχει ό Μητρούσης όλα τά είδη του ξυουργού). Μέσα σέ λίγες μέρες την κατατρύπησε την όδγα και την έκανε σφηκοφωλιά. Και δέν τρυπούσε στην ίδια τρύπα, στό παλιό πυρί. Τόσο άπερίσκεπτος ήταν, χάλασε όλο τό καδί.

Μιá φορά ή συζήτησις και τό μακελιό έφθασε στό ζενίθ. 'Θούμωσε ό Μητρούσης και πάνω στό θυμό του άρπαξε τόν κασμά και έβγαλε την κλάκα της βάτρας, πέταξε την πόρτα από τούς ρεζέδες και έβγαλε τά παράθυρα και έπειτα ειπε θριαμβευτικώς και βροντοδώς εις την μάνα του:

- Νά, κάτσε τώρα στό σπίτι σου. Εκείνη τότε τόν καταράσθηκε λέγοντάς τον ανάγκημα, άχαϊρευτο, άνυπρόκοπο, μπεκρή κλπ. και πάνω στον έξάφραμό της ειπε κυττάζοντας στό είκόνισμα:

- Παναίγια μ'τί κάθησι κι'κυττάς άπ'αυτοϋ πανου κι'δέν τούν κόβς; Και ό Μητρούσης τότε σαν νά τόν τσίμπησε σκορπιός έτεινάχθη από τό θυμό του και έφώναξε:

- Μη κοιτάς Παναίγια μή σ'βγάλου τά μάτια κι'σί'κάνου φιλικού-

δια μή του φκιάρι. Καί άπειλοῦσε τήν Παναγία... Ἰδοῦ εἰς ποῖον σημεῖον κατήντησε τό Μητρούση τό κρασί καί ὁ ἀκράτητος θυμός του, ὥστε νά βρίζη τά θεῖα καί εἰς τί ὀλέθρια ἀποτελέσματα τόν ὀδήγησε. Νά τί σεβασμό τηροῦσε ἀπέναντι τῆς μητέρας του.

10) Ἡ σταθερότης τοῦ μπάρμπα Γιάννη.

Ἡ ζωὴ κυλά ἡσυχα στό χωριό. Ὁ κόσμος χαρούμενος δουλεύει καί ἡ προκοπή καί ἡ χαρά ἔχει ἀπλώσει τά φτερά της στό μικρό χωριό τό Γιανναδί. Εὐρισκόμεθα ἤδη στά καλά χρόνια τῆς εἰρήνης, τόν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Ἡολίστης. Τό χωριό γίνεται πολουσιώτατον μέ τάς ματαναστεύσεις καί τήν ξενητεία. Πολλά μαγαζιά, ταβέρνες, χασάπικα, τσαγκάρικα κλπ. λειτουργοῦν στό χωριό. Στό κεντρικό καφενεῖο κάθονται οἱ μανιώδεις κυνηγοί χωρικοί καί συζητοῦν. Εἶναι εὐθύμα ὅλα στό κυνήγι λένε. Πράγματι. Καί οἱ ξενιτευμένοι πού ἔρχονται εἶναι ἀδύνατον οἱ μερακλήδες ἀπ' αὐτοῦς νά μήν πάνε μέ τούς φίλους τους γιά κυνήγι, γιά ζανάτι (μερῶν).

Ἐνα βράδυ ἐκεῖ πού συζητοῦν στό ἐπικρατέστερον καφενεῖο γιά κυνήγι, παρουσιάζεται ὁ μπάρμπα Γιάννης ὁ χασάπης. Κάποιος ἐκεῖ ἔλεγε γιά κάτι ἔχνη ἀγριογουρουνιῶν πού εἶδε στό χωράφι του. Ὁ κύρ Γιάννης τόν διακόπτει:

- Νά δῆτε ἐγώ, τί τυχερές πού στάθησαν κάτι πέρδικες.

- Τί μπάρμπα Γιάννη, τί ρώτησαν μερικοί περίεργοι ἀλλά καί συνέχεια νά κάμουν τόν χασάπη νά πῆ κάτι γιά νά γελάσουν, διότι ἔλεγε πολλά φέματα καί δέν τό εἶχε σέ τίποτε αὐτό, γι' αὐτό καί οἱ χωριανοί τόν πείραζαν. Ὁ μπάρμπα Γιάννης πῆρε σοβαρό ὕφος καί ἄρχισε:

- Χθές πού ἔρχομαι ἀπό τό χωριό πού εἶχα πάει (πιθανόν στήν Πουρνιά θά ἔλεγε) γιά σφάγια, ἐκουράσθηκα στό δρόμο καί ἐκάθισα κάτω ἀπό ἕνα δένδρο. Μετά ἀπό ἕνα λεπτό δέχομαι μία ὑγρά σταγόνα στό χέρι μου. Ἐνόμισα πῶς ἦταν ὄροσιά. Ἀλλά κυττάζω καί βλέπω πῶς ἦταν κουτσουλιά. Σηκῶ καμμιά φορά τά μάτια καί τί βλέπω λέτε ρέ παιδιά;

- Τί μπάρμπα Γιάννη, ρώτησαν μέ ἐνδιαφέρον δῆθεν οἱ χωριανοί γιά νά τοῦς τά παραστήση πιό τραγικά αὐτά πού ἔλεγε.

- Πάνω στό δένδρο ἦταν καμμιά ἑκατοστή πέρδικες βουνίσσιες. Μέ εἶδαν βλέπετε πού δέν εἶχα τό μαγκούτι μου (μακρύ ὄπλο) καί σάν νά κατάλαβαν μέ κουτσούλησαν.

- Ἐματό εἶπες μπάρμπα Γιάννη, ρώτησε κοροϊδευτικά ἕνας.

- Ναί παιδί μου, θά σέ γελάσω; εἶπε ὁ χασάπης.

- Ψέμματα λές κύρ Γιάννη, ἀποκρίθηκε ἕνας κυνηγός. Ποτέ ἕκατό πέρδικες δέν πάνε κοπάδι. Καί οἱ ἄλλοι πού ζητοῦσαν ἀφορμή τόν παραπῆραν

καί ἔλεγαν:

- Ἐκατό πέρδικες. Πῶ πῶ πῶ... ἀδύνατον. Αὐτός προσπάθησε νά δικαιολογηθῆ καί νά διαμαρτυρηθῆ συνάμα ἀλλά οἱ χωριανοί δέν τόν ἄφηναν:

- Σῶπα μπάριμπα Γιάννη. Ἐκατό πέρδικες μαζί, ποτέ. Περιστέρια, ναί.

- Ξέρω κι ἐγώ, εἶπε, μήπως τίς μέτρησα κάνετε. Μπορεῖ νά ἦταν καί πενήντα ὠρέ παιδιά, τί κάνετε ἔτσι.

- Πενήντα; Ἄλλο τοῦτο πάλι, εἶπαν οἱ χωριανοί. Ὁ μπάριμπα Γιάννης τᾶχασε καί κατάλαβε τό σφάλμα του, ἀλλά διά νά μή ντροπιασθῆ-ἐξακολούθησε νά κατεβαίνη κάτω στόν ἀριθμό. Οἱ χωριανοί σκούντιζαν ὁ ἕνας τόν ἄλλο καί γελοῦσαν (κρυφά ὅμως διά νά μή τοῦ κακοφανῆ). Αὐτός ὅμως δέν τά χάνει καί λέει:

- Ἐ... λάθος ἔκανα ρέ παιδιά, ἴσως νά ἦταν καί δέκα. Παρανάτω δέν κατεβαίνω.

- Μπορεῖ νά ἦταν πέντε, λέει ἕνας καί κρυφογέλασε.

- Οὔτε πέντε, λέει ἄλλος. Ἀδύνατον.

- Ἐ... δύο ἦταν ρέ παιδιά, παρανάτω δέν κατεβαίνω, λέει ὁ μπάριμπα Γιάννης. Ναί δύο. Παράξενο σᾶς φαίνεται; Ἡ ἐπειδὴ εἶπα πολλές πρῶτα. Ἄνθρωπος εἶμαι καί γελιέμαι.

- Σέ ἕνα δένδρο δύο πέρδικες, ἀποκλείεται μπάριμπα Γιάννη εἶπε ἐπεμβαίνων εἰς χωρικός μόλις φθάσας. Ποτέ δύο πέρδικες δέν κάθονται στό ἴδιο δένδρο. Ἄλλο τίποτα θά ἦταν.

- Τί δά, εἶπεν ἄλλος λίγο εἰρωνικά. Τί λέει;

- Ξέρω ἐγώ, ἀπαντᾷ ἄλλος, ρῶτα τόν μπάριμπα Γιάννη, αὐτός τίς εἶδε.

- Μιά, μιὰ ἦταν, εἶπε διακόπτων τήν συζήτησιν ὁ μπάριμπα Γιάννης.

- Τί λές, εἶπε κάποιος, πέρδικα αὐτόν τόν καιρό; Εἶσαι στά καλά σου;

Καί ὁ μπάριμπα Γιάννης ἄθελά του μπερδεύεται ἡ γλῶσσα καί λέει τήν ἀλήθεια.

Ἄλλὰ πρὶν ὁμιλήσῃ κάποιος εἶπε:

- Θά ὄνειρευδούνα ἴσως μπάριμπα Γιάννη.

- Τί λές κι ἐσύ τώρα... Ἀφοῦ ἔπινα τσιγάρο, τί ὄνειρο. Τότε ἄκουσα ἕνα σιουμάλισμα.

- Ἄ... ἔτσι πές μπάριμπα Γιάννη, φώναζαν ὅλοι. Κι ἐσύ νόμισες πῶς ἦταν πέρδικες. Δέν τίς εἶδες, ἔ... χά, χά, χά. Ὅλοι ξέσπασαν σέ δυνατά γέλια. Ἡ ἀλήθεια δέν τόν ἄφησε νά πῆ τό φέμμα. Ἀλλά αὐτός ἐντράπηκε καί ἐννόησε τό σφάλμα του, καί ἐθύμωσε συνάμα ὅμως.

Κάθε βράδυ στήν ταβέρνα αὐτήν τήν συζήτησιν εἶχον. Ὄταν περνοῦσε ὁ μπάριμπα Γιάννης ἔλεγαν μεταξύ τους οἱ χωριανοί εἰρωνικά ὥστε νά ἀκούσῃ αὐτός:

- Μωρέ τίς εἶδες καλά ἢ μέ γελάς; Θά ἄκουσες κι ἐσύ κάνα σιουμάλισμα σάν ἐκεῖνος μέ τίς πέρδικες.

- Τίς εἶδα μωρέ σοῦ λέω, τί φέματα θά σοῦ πῶ, ἔλεγε ἄλλος. Καί γελοῦσαν εἰρωνικά. Ὁ μπάριμπα Γιάννης ὅμως περνοῦσε ἀδιάφορος δῆθεν.

Πώς πέρασα τās έορτās τών Χριστουγέννων. ("Εκθεση από τó Δημοτικό Σχολείο).

"Εφθασε τέλος καί αύτή ή πολυπόθητη μέρα. Τó Σάββατο δέν μπορούσα νά ήσυχάσω. Ο νοῦς μου πετοῦσε στήν Βηθλεέμ. Βλέπω τόν Χρηστό μέσα στή φάτνη καί άγγελοι νά φάλουν ώσανά. Ξημέρωσε. Τó πρωϊ πήγα στά κλάντα. Μετά πήγα στήν έκκλησία. Δέν πέρασε πολλή ώρα καί ή έκκλησία άγιάλιασε μέ τούς τέσσαρες τοίχους της όλους τούς Χριστιανούς. "Όταν άκουσα τόν παπά νά λέει "μετά φόβου θεοῦ" σάν τó διφασμένο έλάφι έτρεξα νά κοινηθήσω. "Όταν φύγαμε από τήν έκκλησία γέλια καί χαρές έπλημμύρισαν τó χωριό. Στο σπίτι ήταν έτοιμο τó φαγητό καί έφαγα μέ πολύ όρεξη. Τήν δεύτερη ήμέρα τών Χριστουγέννων μετά τήν έκκλησία πήγαμε χρόνια πολλά στους Χρήστους πού γιόρταζαν. Τó απόγευμα χορέψαμε στο μεσοχώρι. Τήν παραμονή του Άγίου Βασιλείου φέραμε τó χωριό γύρα μέ τήν εικόνα του καί μαζέψαμε λάδι, κεριά καί παράδες. Τήν άλλη μέρα μετά τήν εκκλησία οί άνδρες πήγαν στις όνομασίες μέ τή συνοδία των οργάνων. "Όταν έφθασε τó γεῦμα ή μάνα έφερε τήν βασιλόπιττα καί άφου τήν κόψαμε λέγαμε εύχές για τó νέο έτος. Τά θεοφάνεια πήγαμε πάλι στήν εκκλησία πού λαμποκοπούσε από τά φώτα. Εκάθισα στή γραμμή καί άκουγα μέ προσοχή τήν λειτουργία. Μετά έγινε άγιασμός. "Όταν τελείωσε ή εκκλησία πήγαμε στις όνομασίες. Τó απόγευμα χορέψαμε στο μεσοχώρι. Τήν άλλη μέρα ήταν του Αϊ Γιάννη. Πήγαμε πάλι στις όνομασίες καί για χρόνια πολλά καί τó απόγευμα έγινε ή δημοπρασία των εικόνων της εκκλησίας στο μεσοχώρι. Φέτος τās έορτās τών Χριστουγέννων τās πέρασα πολύ καλά.

Έντυπώσεις από τήν 25ην Μαρτίου. ("Εκθεση)

Τίς γιορτές του χρόνου τίς χωρίζουμε σε θρησκευτικές καί έθνικές. Η 25η Μαρτίου είναι καί θρησκευτική καί έθνική. Θρησκευτική είναι γιατί τήν ήμέρα αύτή παρουσιάσθηκε στή Θεοτόκο άγγελος Κυρίου καί της ειπε: Χαϊρε καί χαριτωμένη Μαρία ο Κύριος μετά σου, είσαι ή πιο εύλογημένη γυναίκα στον κόσμο, θα γεννήσεις ένα παιδί πού θα τó ονομάσουν Ιησοῦ καί θα σώσει τόν κόσμο από τίς άμαρτίες. Είναι επίσης έθνική έορτή καί ή πιο μεγάλη γιατί είναι ένα σύμβολο χρονικό πού χωράει όλόκληρο τόν άγώνα του 21. Τότε έγινε ή μεγάλη επανάσταση καί αποδείξαμε ότι είμαστε άξιοι "Ελληνες ηρώδων προγόνων. Επί 400 χρόνια ή Ελλάδα ήταν σκλαβωμένη στους Τούρκους. Ηρθε όμως ή ήμέρα πού έκανε τήν επανάσταση γιατί δέν μπορούσε νά ανθέξει τά άπάνθρωπα εκείνα βάσανα πού τούς έπαιρναν τά χωράφια τους, τους έβαναν νά πληρώνουν φόρους, δέν τους άφηναν νά πάνε στήν εκκλησία καί τους βασάνιζαν νά γίνουν Τούρκοι. "Όλα αυτά ανάγκασαν τους "Ελληνες νά βγούν στο κλαρί. Τά πρώτα επαναστατικά τμήματα ήταν οί άρματωλοί καί οί κλέφτες. Τους ακολουθήσαν ο Λάμπρος Κατσώνης, ο Αν-

δρουτσος, ὁ Ρήγας Φεραῖος, ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Κανάρης καί ἄλλοι. Σ' αὐτόν τόν πόλεμο πολέμησαν καί οἱ παπᾶδες ὅπως ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός πού σήκωσε πρῶτος τή σημαία τῆς ἐπαναστάσεως στήν Ἁγία Λαύρα. Καί ἐμεῖς τὰ παιδιᾶ γίορτάζουμε τήν ἡμέρα αὐτή μέ ποιήματα καί διαλόγους. Μαζεύθηκε ὅλο τό χωριό στό Σχολεῖο. Τά εἶπαμε πολύ ὡραία καί ὅλοι μᾶς ἔδωσαν συγχαρητήρια.

Ἡ 21η Φεβρουαρίου 1913. ("Ἐκθεση).

Ἡ ἡμέρα αὐτή εἶναι ἐθνική ἑορτή γιατί ὁ Ἑλληνικός στρατός μπήκε στά Γιάννενα τήν πρωτεύουσα τῆς Ἡπείρου. Ἡ πόλη αὐτή κάποτε ἦταν ἔδρα τοῦ πανούργου καί αἰμοβόρου Ἀλή πασά..... Πρίν πέσουν τὰ Γιάννενα ὁ Ἑλληνικός στρατός πού ἔρχονταν ἀπό τήν Μακεδονία ἔφθασε στή Σαμαρίνα. Ὁ ἡρωϊκός λοχαγός Παπανικολάου μέ τόν λόχο του χωρίς διαταγή τοῦ τάγματος ἔρχεται νά ἐλευθερώσει τήν Μόλιστα πού τοῦ εἶχαμε προτείνει ἐμεῖς. Μέ τὰ παληᾶρια του καί μερικούς εὐζώνους εἶχε καταταχθεῖ στό λόχο του καί ὁ κλέφτης Περιιλῆς. Ὁ Παπανικολάου πολιόρκησε τό Κεράσοβο ἐνῶ τμήμα τοῦ λόχου κατέλαβε τό ὕψωμα τῆς Πουρνιᾶς Γκιρᾶμπα. Ἐπειτα ἀπό πολλές ἐπιθέσεις ἀνάγκασε τοὺς Τούρκους νά φύγουν πού ἀπό τό κακό τους ἔβαλαν φωτιά στό Κεράσοβο. Μετά τό Κεράσοβο καί τήν Πουρνιᾶ ἔρχεται ἡ σειρά νά ἀπελευθερωθεῖ τό χωριό μας πού οἱ Τούρκοι κρατοῦν τοὺς γύρω λόφους. Τό πρῶι οἱ Τούρκοι δέχονται τήν ἐπίθεση τοῦ Παπανικολάου καί τοὺς ἀναγκάζει νά ὑποχωρήσουν σέ ἀτακτὴ φυγή. Τό Γανναδιό ἐλευθερώθηκε καί μετὰ ἀπό 400 χρόνια σιλαβιάς ἀντίκρισε τήν γαλανή σημαία τῆς πατρίδας. Σ' ὅλες τίς μάχες τοῦ χωριοῦ μας τοὺς βοηθήσαμε καί ἐμεῖς οἱ χωριανοί. Τό πυροβολικό πού τό εἶχαν οἱ Τούρκοι στόν προφήτη Ἡλία τῆς Βρανιστας δέν ἔκανε χρήση γιατί ἦταν μακρυά. Μόνο ὡς τό Μοναστήρι ἔφθανε, ὅπου σώζεται τό χτύπημα πού ἔκανε ἕνα βλήμα τοῦ ἐχθροῦ στήν πόρτα στό Μοναστήρι. Τήν ἄλλη μέρα ὁ Παπανικολάου ἔκανε ἐπίθεση καί κατέλαβε τό Μοναστήρι ὅπου ἔπιασε 30 Τούρκους. Τό χωριό μας ἐλευθερώθηκε 5-6 μέρες νωρίτερα ἀπό τὰ Γιάννενα. Τό πρῶι τῆς ἄλλης μέρας οἱ Ἕλληνες δέχονται τήν ἐπίθεση τοῦ Τουρκικοῦ ἰππικοῦ. Ἐγινε φοβερὴ μάχη ὅπου οἱ χωριανοί ἐτοιμάσθηκαν νά φύγουν καί εἶχαν φορτωμένα τὰ ζῶα τους μέ πράγματα. Ἐαφνικὰ σ' αὐτὴν τήν ταραχὴ μαθαίνουν ὅτι οἱ Ἕλληνες νίκησαν τοὺς Τούρκους. Τήν ἄλλη μέρα ἐξακολούθησε ἡ μάχη μέ τό πεζικό. Ὁ κλέφτης Περιιλῆς ἀποτελοῦσε τήν ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ μέ μερικούς συντρόφους του. Μόλις εἶδε τοὺς Τούρκους πυροβόλησε γιὰ νά μὴν τὸν πιάσουν αἰχμάλωτο. Ὑστερα βγάζει τήν κᾶπα του καί τήν κρεμάει σ' ἕνα κλαρί κάπου ἐκεῖ κοντὰ στό χάνι τοῦ Βέργου καί μέ ἕνα μακρὺ σχοινί τήν κουνοῦσε ἀπό μακρυά. Οἱ Τούρκοι νόμισαν πὼς εἶναι ὁ Περιιλῆς καί πυροβόλοῦσαν τήν κᾶπα. Ἔτσι τοὺς κράτησε πολύ ὡρα τοὺς Τούρκους ἐκεῖ. Ἐν τὸ μεταξύ οἱ Τούρκοι στά Γιάννενα, πού τὰ πολιορκοῦσε ὁ Κωνσταντῖνος, ζήτησαν βοήθεια ἀπό τοὺς

Τούρκους τῆς Κόνιτσας. Ἐτσι ἡ Κόνιτσα καί τὰ περίχωρα πάρθησαν χωρίς μάχες. Ἐτσι ἐλευθερώθηκε τὸ χωριὸ μας ἀπὸ τὸν Παπανικολάου μὲ 200 ἄνδρες ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἦταν τριπλάσιοι. Ἐπειτα οἱ χωριανοὶ μας ἔφτιαζαν στή Ρουμανία ἕνα χρυσὸ σπαθὶ καί τὸ δώρησαν στὸν Παπανικολάου πού ἀργότερα πέρασε στρατοδικεῖο γιατί ἐλευθέρωσε τὴ Μόλιστα χωρίς διαταγή. Τὸν ὑποστηρίζαμε καί ἐμεῖς οἱ Γανναδιῶτες καί δέν τοῦ ἔκαναν τίποτε. Ἐτσι στίς 21 Φεβρουαρίου γιορτάζουμε μαζύ μὲ τὰ Γιάννενα καί τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ χωριοῦ μας.

Περίπατος στό λόφο τῆς Ἰζιαντόρας . (Ἐκθεση)

Ἀπὸ τὴν Πέμπτη μᾶς εἶπε ἡ κυρία μας ὅτι τὴν Παρασκευὴ θά πάμε περίπατο καί ἐμεῖς μὲ ἀφάνταστη χαρὰ περιμέναμε αὐτὴ τὴ μέρα. Τέλος ἔφθασε. Μπήκαμε στή γραμμὴ καί τραγοδώντας τὸν Μᾶη ἀνεβήκαμε στό λόφο τῆς Ἰζιαντόρας. Θαυμάζαμε τὴν ἀνθοστολισμένη φύση. Τὰ λουλούδια ἔχουν γύρω τους μιά μυρουδιά καί ἔκαναν τὸν ἀέρα μυρωδάτο. Τὰ πουλιὰ τραγουδοῦσαν. Καί ὁ κοῦκος ἔφελνε τὸ μονότονο τραγούδι του. Ἀπὸ ἐκεῖ εἶδαμε τὰ κτήματα τοῦ χωριοῦ μας καταπράσινα καί τὸ ποτάμι νὰ κυλᾷ τὰ νερά του σάν ἕνα μεγάλο φεῖδι. Ἐπειτα κάναμε μάθημα καί ὅταν τελειώσαμε ὅλα τὰ παιδιὰ τρέξαμε νὰ παίξουμε μὲ φωνές. Προτοῦ νὰ βασιλέφει ὁ ἥλιος ξεκινήσαμε γιὰ τὸ χωριό. Τὸ ὄροσερό ἀεράκι φυσοῦσε ἐλαφρὰ καί ὅταν φθάσαμε στό Σχολεῖο πήραμε τίς τσάντες μας καί φύγαμε χαρούμενοι καί γελαστοί.

Προσευχὴ . (Ἐκθεση)

Προσευχὴ λέγεται ἡ δέηση πού στέλνοῦμε στὸν παντοκράτορα. Ἡ προσευχὴ εἶναι ἱερό πρᾶγμα. Ὁχι ὅμως καί νὰ νομίζουμε ὅτι ἡ εἰκόνα πού προσευχόμαστε εἶναι ὁ θεός. Ὅταν καθόμαστε στήν ἐκκλησία δέν πρέπει νὰ λέμε λόγια πού δέν ταιριάζουν στό θεό, πρέπει νὰ ἔχουμε τὸν νοῦ μας στοὺς φάλτες καί στὸν παπὰ. Κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ κάνει τὴν προσευχὴ του πρωῖ καί βράδυ ἀλλὰ καί ἄλλες φορές ἢ ὅταν εἴμαστε ἀρρωστοί. Πρέπει νὰ κάνουμε τὸ σταυρὸ μας στό θεό πού μᾶς ἔδωσε ὅλα τὰ καλά, νὰ ἔχουμε πίστη καί νὰ τὸν προσκυνοῦμε. Νὰ κάνουμε τὸ σταυρὸ γονατιστοὶ ἀφοσιωμένοι στό θεό. Τὸ σταυρὸ τὸν κάνουμε μὲ τὰ τρία δάχτυλα πού συμβολίζουν τὸν πατέρα τὸν υἱὸ καί τὸ ἅγιον πνεῦμα. Δέν πρέπει ὅμως νὰ τὸν κάνουμε γρήγορα γιατί δέν ἔχει καμμιά ἀξία, ἕναν καί καλό.

Μία ἐπιστολή . (Ἐκθεση) .

Ἀγαπητέ φίλε σέ χαιρετῶ. Ἀπὸ υἡγεία εἶμαι καλά. Τὸ αὐτὸ ἐπιθυμῶ καί διὰ σένα. Εἶμαι ἀπὸ ἕνα μικρὸ χωριὸ τῆς Ἑλλάδος πού βρίσκεται στήν Ἐπαρχία Κονίτσης καί εἶναι χτισμένο μέσα σὲ ἕνα μικρὸ λάκκο. Εἶμαι καί ἐγὼ ἐρυθροσταυρίτης. Ἐσύ δέν ξέρω ἂν βρῖσησαι σὲ πλούσιο τόπο, νὰ μοῦ γράφεις. Φίλε μου σοῦ χρεωστῶ μεγάλη εὐγνωμοσύνη. Ἐσύ μὲ ἔσωσες ἀπὸ τὴν πείνα γιατί οἱ βάρβαροι συμμορίτες μᾶς ἐλεηλάτησαν. Ἴσως μπορεῖς νὰ μὲ βοηθήσεις στή φτώχεια μου. Σέ χαιρετῶ μὲ ἀγάπη.

Φιλοπρόοδος "Ένωσις Γανναδιοῦ

'Απόσπασμα ἀπό τό Καταστατικό τοῦ Συλλόγου ἰδρυθέντος διά τῆς ὑπ' ἀριθ. 467/1933 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου 'Ιωαννίνων.

Σκοπός τοῦ Συλλόγου εἶναι:

- 1) 'Η δι' ἀμαξίτης ὁδοῦ ἔνωσις τοῦ Γανναδιοῦ μετά τῆς τοιαύτης τῆς διερχομένης παρὰ τόν χεῖμαρρον Βουρκοπόταμον καί ἡ συντήρησις αὐτῆς.
- 2) 'Η φυσική καί τεχνική ἀναδάσωσις τῶν πέριξ λόφων καί βουνῶν.
- 3) 'Η διάδοσις τῆς ἰδέας τῆς ἀναδασώσεως καί τῆς ἀγάπης πρός τὰ δένδρα καί τὰ ἄνθη.
- 4) 'Η συντήρησις καί διατήρησις τῶν τυχόν ὑπαρχόντων φυσικῶν μνημείων ἢ σπανίων δένδρων καί ὠφελίμων ζώων.
- 5) 'Η προστασία τῆς φύσεως καί ὁ ἐξευγενισμός τῶν ἀγρίων ὄλων καί τῶν ὀπωροφόρων δένδρων.

'Ο σκοπός ἐπιτυγχάνεται διά τῆς προστασίας τῆς φυσικῆς βλαστήσεως ἀπό πάσης ἐν ἀνάγκη καρπώσεως καί βοσκήσεως. 'Επίσης δι' ἐορτῶν, διαλέξεων καί δημοσιεύσεων. Τακτικά μέλη μπορεῖ νά εἶναι ἄνδρες ἀπό 16 ἐτῶν καί γυναῖκες ὑπανδρες. 'Αντεπιστέλλοντα μέλη πάντες οἱ Γανναδιῶτες οἱ εὐρισκόμενοι μακρὰν τῆς ἑδρας τῆς ἑνώσεως. 'Επιτακτικά μέλη μπορεῖ νά εἶναι πάντες οἱ "Ἕλληνες τῆς ἐγκρίσει τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, τῆς προτάσει δέκα τακτικῶν μελῶν, ὡς καί οἱ προσενεγιόντες εἰς τήν "Ένωσιν, τήν Μολίσταν ἢ τό Γανναδιό καί τήν "Ἡπειρον ἐν γένει μεγάλας καί ἀνεγνωρισμένης ὑπηρεσίας. 'Επίτιμα μέλη μπορεῖ νά ἀναγνωρισθοῦν καί γυναῖκες.

Διαγράφονται τὰ μέλη ποῦ δέν καταβάλλουν τήν συνδρομὴν τους ἢ τὰ καταδικασθέντα ἐπί ἐγκλήματι ἢ παραβλάπτουν τόν σκοπὸν τῆς ἑνώσεως. Τὸ Δασαρχεῖον οὐδέν δικαίωμα ἔχει νά ἀναμιχθεῖ εἰς τήν "Ένωσιν πλὴν ὡς τεχνικοί σύμβουλοι. Τίτλος τῆς σφραγίδος εἶναι: Τοπική φιλοπρόοδος "Ένωσις Κοινότητος Γανναδιοῦ Μολίστης καί ἐν μέσῳ φοίνικος μετὰ τὰς λέξεις: ἐν τῇ ἑνώσει ἡ ἰσχὺς.

Δωρηταὶ κηρύσσονται οἱ προσφέροντες ἐφ' ἅπαζ 500-1000 δραχμῶν.

'Αναγράφονται τὰ ὀνόματά τους κοινοῖς γράμμασι εἰς τήν πρόσοφιν τοῦ Σχολείου ἢ εἰς τό κεντριώτερον μέρος τῆς Κοινότητος, ἐν δέ τῇ αἰθούσῃ ἀναρτῶνται οἱ εἰκόνες αὐτῶν. Εὐεργέται κηρύσσονται οἱ προσφέροντες ἄνω τῶν 4000 δραχμῶν καί τὰ ὀνόματά των ἀναγράφονται χρυσοῖς γράμμασι. Μεγάλοι εὐεργέται κηρύσσονται οἱ προσφέροντες ἄνω τῶν 10.000 δραχμῶν καί τὰ ὀνόματά των ἀναγράφονται χρυσοῖς γράμμασι ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης.

'Η "Ένωσις τελεῖ κατ' ἐπίσημον ἐορτὴν τοῦ ἔαρος, τοῦ θέρους ἢ τοῦ φθινοπώρου ἐορτὴν καθ' ἣν οἱ μαθηταὶ τῆς Σπυριδωνείου Σχολῆς μετά τόν ἀγιασμόν καί τόν πανηγυρικόν φυτεύουσι δένδρα. 'Η "Ένωσις ἀπονέμει ἔπαινον εἰς πάντας ποῦ ἰδίαις χερσίν ἀναπτύσσουν δένδρα ἐτησίως. 'Η "Έ-

νωσις εορτάζει τήν 8ην Σεπτεμβρίου δι' ιεροτελεστίας εις τόν ναόν τής Παναγίας ή παρά τόν λόφον τής Παναγίας.

Πρακτικόν Συνεδριάσεως 6-5-1934: Τό Διοικητικόν Συμβούλιον τής Ένώσεως αποφασίζει; 1) Τήν όνομασία πλατειών και όδών του χωριού με τά όνόματα των ευεργετών Σπυρίδωνος Ευνοΰ, Ζίγκας Ευνοΰ και Νικολάου Ευνοΰ, ιδρύσαντας καθιδρύματα με κοινωφελή σκοπόν στο χωριό. 2) Τήν όνομασία μιας όδοϋ εις όδόν Γεροκώστα όστις διέθεσε μεγάλα ποσά δια τήν συντήρησιν έκκλησιών τής Κοινότητος συντηρήσας ούτω τήν έθνικοθρησκευτικήν παράδοσιν. 3) Τήν όνομασίαν μιας όδοϋ εις όδόν Βασιλείου Κατζή. Ούτος κατά τήν Τουρκοκρατίαν ήτο προεστώς του χωριού. Έδόθη τότε διαταγή υπό άπεσταλμένου του Σουλτάνου να γίνει απογραφή των τσιφλιγιών και Κεφαλοχωρίων. Ο Κατζής κληθείς εις Κόνιτσαν όπως υπογράφει ότι τό Γανναδιό είναι τσιφλίκι έπήγε μέν ήρνήθη όμως τήν υπογραφήν μολονότι υπεσχέθησαν εις αυτόν χρηματικές και ήθικας άμοιβάς, σώσας ούτω τήν Κοινότητα από βεβαίαν υποδούλωσιν. Φυλακισθείς μάλιστα δια τήν επίμονον και σταθεράν άρνησίαν του επιτυχών ούτω τήν ανεξαρτησίαν του χωριού του.

Πρακτικόν Συνεδριάσεως 9-4-1934 : Ανακηρύσσει δωρητήν τόν Δημήτριον Τζιμινάδη όστις έδώρησε 800 δραχμάς εις τόν Σύλλογον δια τήν υλικήν ενίσχυσίν του. Αποφασίζει τήν αναγραφήν του όνόματός του κοινοίς γράμμασι εν τή προσόψει του Σχολείου ή τω κεντρικοτέρω μέρει τής Κοινότητος και τήν ανάρτησιν τής εικόνας αυτού εις τήν αίθουσαν συνελεύσεων τής Ένώσεως.

Σύλλογος Γανναδιωτών εις Αγίοι Ταξιάρχαι.

Άπόσπασμα από τό καταστατικόν του Συλλόγου ίδρυθέντος τήν 17-6-1976 με έδραν τήν Αθήνα.

Σκοποί του Συλλόγου είναι: α) Η ενίσχυσις των κοινωφελών και πολιτιστικών σχέσεων των μελών του. β) Η συνεργασία δια τήν παραιολούθηση και προώθηση των ζητημάτων τά όποια άφοροϋν εις τόν χώρον και τήν ζωήν του Γανναδιού και δη εις τά ιδρύματα των ευεργετών του, εις τήν παραδοσιακήν μορφήν του, εις τήν πολιτιστικήν ενίσχυσήν του και εις τήν προσέλιψην προς αυτό του ενδιαφέροντος του κράτους και άλλων παραγόντων.

Μέσα επιτεύξεως των σκοπών είναι: α) Η διοργάνωση συνεστιάσεων στην Αθήνα και εκδρομών και συναντήσεων στο χωριό ή άλλοϋ. β) Αί συσκέψεις προς συζήτηση των ενάστοτε ζητημάτων και ή υπόδειξη κατάλληλων μέτρων γ) Η συνεργασία με άλλους Συλλόγους και Ένώσεις που επιδιώκουν παρομοίους σκοπούς. Ο Σύλλογος δεν θα λαμβάνει θέση επί κρατικών και κοιματικών πολιτικών θεμάτων και εκδηλώσεων ούτε επιτρέπονται συζητήσεις παρόμοιες εις τάς συνεδριάσεις του.

Πρωτόκολλον αποσφραγίσεως άμβύκων

Πρωτόκολλον αποσφραγίσεως άμβύκων οίνοπνευματοποιών Α' κατηγορί-

ας. Οί υποφαινόμενοι Κ. Κατζής Πρόεδρος βεβαιούμεν ότι έλθόντες σήμερα ενταύθα κατόπιν αίτήσεως του ως άνω οίνοπνευματοποιού και λαβόντες επ' όφιν την υπ' αριθ. 97 άδειαν άσκήσεως επαγγέλματος δι' ης επέτράπη όπως εργασθεϊ διά του ως άνω αναφερομένου άμβυκος από 24-11-1926 και ώρας 8 πμ. μέχρι της 4-12-1926 προέβημεν εις την άποσφράγισιν του άμβυκος άφου προηγουμένως έβεβαιώθημεν περί του άλυμάντου αυτού.

Από τά βερεσέδια του Γ. Γκούτου τό 1936

Έξ αυτών προκύπτουν τά είδη μπακαλινης πού είχε στό μαγαζί του. Προέρχονται από δύο βιβλία 300 περίπου σελίδων όπου αναγράφονται ως χρεώσται όλοι γενικώς οί χωριανοί.

Σόδα, γλυκάνισο, φάρμακο, δύο σακιά, έννέα φελοί, σκούπα, άλεύρι, κορδόνια, δύο πήχες ρετσίνα ύφασμα, τσαρούχια, μετρητά, λιγένι, κινίνο, μακαρόνια, ρύζι, ζάχαρη, καρφιά, πρόκες, καφέ, ζαχαρινά, καρούλι νήμα, σαπούνι, σπίρτα, ράματα, νήμα, πετρέλαιο, κολώνια, οί νόπνευμα, θυμιάμα, στίφη, κάλτσες, σκούφια λάμπας, παλιές έφημερίδες, τρουβάς, σπάγκος, τσαρχοβελόνα, τσάννες πλεξίματος, λάδι, πυπέρι, πορτοκάλια, λουκούμι, χαρτοφάνελλα, κλειθωνιά, φυάλη, κόλλες, δύο πήχες έλαστικό, μπισιότα, σοιολάτα, κόλλες χρωματιστές, κούκλα, τσαϊ, ένας πήχυς χασέ, υποκιάμισο, λαμπάδες, κεριά, πετσέτα, χτένα, μηχανή λάμπας, φυτίλι λάμπας, φασόλια, κούκλα βαμβακερή, μανδύλλο, νήμα τρίλινο, άλάτι, φάνα, σαπούνι πράσινο, έλιές, προκίτσες, πέταλλα, καρφιά, κουμπιά, μολύβι, τσιοπέλλα σύνα, χαρτοφάνελλα μπυγιά, πράσινο, τηράντες, λαμπόγυαλο, σταφίδα, βερνίκι, ρετσίνι, σούστα, χαλιό, τσιλίκι, θειάφι, γλάπες, λάμπα, λιπος, βακαλάο, μπιζίρι, ώχρα, τριχιά, γλυκά, πυτιριούχο άλεύρι, ρέγγα, τομάτες, I, 360 σίδερο, μία χόρδα, τετράδια, καρμπόν, σιάγια, σκόρδα, πενίτσα, μπίρμπιλα, λούστρο μπρούτζου, βούρτσα, χέλια, χαρτόσημα, ημερολόγιο, 3 I/2 ντιάνα, συναπισμό, μεντεροσέδες, τζάμια, στόχο, έξη Γαλλικά, γκαυτινάτσος, βίδες, σπορέλαιο, όδοντογλυφίδες, λιμα, μολινέδες, καρύδια, κριθάρι, φτυάρι, τελετώνι, μπαταρία, τσαρουχόπροκες, λεμόνι, κουβαρέτο, μία πήχυ πανί, σαμάροσιούτι, ποτήρια, βαμβάκι, λαμαρίνα, γάλα, φανέλλο, κουνιάκι, κουλούρια, πιάτα, βούρτσα άσπρίσματος, τριφύλλι, χαλβά, ίγιλα, νήμα μπλέ, έννέα πήχες κιάμποτ, βούρτσα πατώματος, βελόνες, λιναρόσπορο, μαλιά, κανέλλα, γαρύφαλα, τσιγιελάνια, έλαστικά, ξυραφάνι, αίτήσεις και πιστοποιητικά, σημαία, γραμματόσημα, χαρτόσημα, καλαμπόκι, γλυκό, καρφόπροκες, βενζίνη, συνάπι, κόλλες γλασέ, καθάρσιο, φουντάνια, κάλτσες, συρταριά μουλαριού, καραμέλλες, μπογιά, όμβρέλλα, τετράδια ίχνογραφίας, λάδι, φάρέλαιο, κρικέλλα, καλτσοδέτες, σαρδέλλες, ναρθαλίνη, τσιγίρα, κοφίνα, κλάνα και κοντύλι, κιάσσα, τριχίτσα, στίφη, φυλοβότανο, ποτάσα, φυτίλι λάμπας χειρός, σίγιερ, κουζινόχαρτο, κανάο, ύφασμα Γερμανικό, φαρόκιολλα, κουβαρέτο, 25 γραμ. τσίγκο, σικάλι, γυαλόχαρτο, ναρθαλίνη, πινέζες, σουγιάς, φουρνέτες, πόμολα, σβυστήρι, ύφασμα καφέ, μαυροπύπερο, άστάρι ύφασμα, ρειζές, σίτα, φλόνα, λαχεϊτα, ζάβες, μισιτήρι, 3 I/2 ντρίλι, χαλιό, σόγια, χασές, σύρμα, μετάξια, βακαλάος, καρύδια, έμπλαστρο,

σιτζίμ, καναβάτσα, καλαμπόκι, πούδρα, βεντοϋζες, μελάνη, ράμματα, φανέλλα, δρε-
πάνι, πατάτες, έντυπο Τραπέζης, σαλμόμ, σοκολατάκια, κίτρο, σιμυγάλι, τσιμέ-
ντο μιά όιά, άσπρο, θιαριστήρι, σιδεράκια παπουτσιών, μπογιά αύγών, χελιδών,
μυγοπαγίδες, γυφτόπροκες, καφέ, τσιμτσινίζι, μανταλάκια, καρφοπέταλλα, φλιτζά-
νια, δίσκος, συρματοπλεγμα, κανδύλι, πινέλλο, χρυσή, πράσα, μπογιά.

Άπό τά βιβλία τής ένκλησίας

Έσοδα 1961: Δίσκος, κηδεΐες, κεριά, μνημόсуна, ένοίκιον μύλου, βαπτί-
σεις, ένοίκιον χωραφιών, κλαδονομή, δικαίωμα γάμων, πολυέλαιος, δωρεά 15 όιά-
δες λάδι, δίσκος Μ. Πέμπτη διά πανάγιον Τάφον, δίσκος Μ. Παρασκευής έπιταφί-
ου, δωρεά χρήματα.

Έξοδα: Έερά Μητρόπολις, ταχυδρομικά, μνημόсуноν εύεργετών (σιτά-
ρι, ζάχαρη, κεριά, καρύδια, είς έερέαν, έργασία μνημοσύνου, κονιάκι, λουκούμι,
κανέλλα, φουντάνια, τσίπουρο), έφορία, διπλότυπα, θυμίαμα, μισθός γραμματέα,
μισθός καντυλοναύτη, δάφνη, βούρτσα δι' άσβέστωμα, φτερό ξεσκονίσματος, μυ-
ρουδιά, διά πανάγιον Τάφον, μεταφορά από τήν Μητρόπολην (χωμάλης), θυμιατή-
ρι, γεωργικά έργαλεία, διά φανέλλα του στρατιώτη, λαμπάδες, Περιοδικόν ένκλη-
σίας, χαρτόσημα, ένκλησιατικόν ήμερολόγιον, είς ψάλην τήν Μ. Έβδομάδα καί
τά Χριστούγεννα, έφημερίδα, μοσχοθυμίαμα, διά τήν καθαριότητα τής ένκλησίας
τό Πάσχα, δι' αγοράύ ένκλησιατικών βιβλίων, δι' αύτοκίνητον Μητροπόλεως, κλη-
ρικόσημα, μεγαΐσμα 'Ιορδάνου, διά ΤΑΚΕ, δι' Αποστολικήν Διακονίαν, διά Μη-
τροπολιτικόν μέγαρον, σφουγγάρι, βιβλίον διά τήν 28ην 'Οκτωβρίου, βιβλίον
Κατηχητικοϋ, 30 εϊκόνες από τήν Μητρόπολην, Χριστουγεννιάτικο δώρο έερέ-
ως, Περιοδικόν Φωνή Κρήνου.

Έπιγραφές σέ σπίτια του χωριού.

Παρθεναγωγείο: 1845 διά χειρός ΑΠ ΤΙ 2Ε ΜΑΡΤΙ

Έκκλησία Παναγίας: 1859

Έκκλησία Ταξιαρχών: 1870.

Βρύση Μεσοχώρι: 1864

Καμπαναριό: 1856 ΜΑΡΤΙΟΥ 26 ('Ανάγλυφο κεφάλι άνδρός).

'Αϊ Νικόλας: ΕΙΣ ΑΝΑΜΝΗΣΙΝ ΟΤΙ ΚΑΙ ΕΝΤΕΥΘΕΝ ΗΜΥΝΘΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΑΠΟ
8-22 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1913.

Σχολείο: ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥΤΟ ΩΚΟΔΟΜΗΘΗ ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΤΟΥ ΛΟΙΔΗΜΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ
ΣΗΥΡΙΑΔΩΝΟΥ ΕΥΝΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ 1878.

Μαγαζί Ντόκου: 1931 ('Ανάγλυφος σταυρός).

Φαρμακείο: 1933 ('Ανάγλυφος σταυρός)

Βρύση Μπιρατνοϋ: ΔΑΜΙΑΝΗ ΤΟΥ Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ Γ. ΠΑΠΑΛΕΞΙΟΥ 1903.

Βρύση Άλώνι: ΔΩΡΑΙΑ ΜRS ΝΟΕΝΟΕ ΥSA 1958.

Σπίτι Παπαϊωάννου: 1740 ΜΗΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ Ζ.Χ. ('Ανάγλυφα έλάφια, κύνιοι κλπ.).

" Λιδγία 'Ιωάννη: 1935.

" Ξάνθου 'Απόστολου: 1902 ('Ανάγλυψη δάφνη).

Σπίτι Γιούσιου Βασιλείου:1900.

" Πορφυριάδη Γεωργίου:1924 ('Ανάγλυφος σταυρός).

" Μανθά Τάκη:1888.

" Πορφύρη Βασιλείου:1951 'Ιούλιος.

" Εάνθου Γλυκερίας:1881 Μαρτίου 7.

" Χήρα Δημητρίου:1902.

" Βασιλείου Χρήστου:1914 Χ.Γ.Β.

" Παπαδημητρίου Κωνσταντίνου:1914 ΜΙΧ.ΠΑΠ.

" Μηρτσέκη Βασιλείου:1897 Β.Χ.ΛΙΟΥΛΙΟΥ ΟΚΤΩΒΡΙ 22('Ανάγλυφος σταυρός).

" Νάτσιου 'Αναστάση:1893 ΜΑΡΤΙΟΥ 16 (Γεωμετρικές παραστάσεις).

" Εεφτέρη Σιούλας:1915.

" Τσέρτου Εύθυμίου:1930 ΑΒΓΟΥΣΤΟΥ 8 ('Ανάγλυφος σταυρός).

" Εανθάδιο (δίπλα από της Καρακίτσαινας):1881 ('Ανάγλυφος σταυρός).

" Καρακίτσαινας:1880 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 10.

" Μάντζιου 'Ανδρέα:1901 Β.Χ.ΠΠ.Ζ.

" Γέγιου Παναγιώτη:1884 ('Ανάγλυφος σταυρός).

" Τζιμινάδη Γεωργίου:1876.

" Γιούτσου Μιχάλη:1890 'Ιούλιος.

" Εάνθου Νικολάου (καλύβα):1910 Μαΐου 12.

" Τζιμινάδη 'Ανδρέα: 1927.

" Δερμιτζάκη Γεωργίου:1914 ΠΕ.

" Νικολαΐδη Τάκη:1882.

" Ρίζου Βασιλείου:1926 ΙΣ.ΧΡ.('Ανάγλυφος σταυρός).

" Γκουβέλη Χρήστου:1898.

" Μηρτσέκη Νικολάου:1930 'Οκτώβριος.

" Ευνοΐ Ανύρου:1909.

Τά σπίτια του Χρ.Γκουβέλη,Γεωρ.Ντόκου καί Γεωρ.Γιούτου (μαγαζί) κτίσθησαν γύρω στο 1951 από τή Στέγαση.Τό σπίτι του 'Αχιλέα Σελτσιώτη κτίσθηκε πάνω σέ παλαιότερο σπίτι γύρω στο 1960.Τό σπίτι του Δημ.Χατζή χτίσθηκε τό 1977. Τέλος τά καινούργια σπίτια του Μιχ.καί Χαρ.Παπαδημητρίου κτίσθησαν τό 1984.

"Άσμα είς τούς εύεργέτας (του Χρ.Νικολαΐδη).

Χαΐρε γόνε της Μολίστης της πατρίδος ό φωστήρ,

ώ Σπυρίδων εύεργέτα της παιδείας ό σωτήρ.

'Ω εύγενεστάτη Ζίγγα ω γονεΐς πνευματικοΐ

της πατρίδος μας τό κλέος εύεργέται σεβαστοΐ.

Αΐ Σχολαΐ σας ως ό φάρος είς τόν λόφον ύψηλά

τήν πατρίδα μας φωτίζουν καί τά πέριξ της χωριά.

Σεις φωτίζετε τόν νοΐν μας,τάς καρδίας,τάς ψυχάς.

Σας προσφέρομεν ως φόρον τάς άθώας μας εύχάς

ό θεός νά κατατάξει τάς άγίας σας ψυχάς

είς τούς κόλπους τών πατέρων τών άγιων τάς μονάς.

Εὐγενέστατε Ματθαῖε καί σεπτῇ Βασιλικῇ
τοῦ κλεινοῦ μας εὐεργέτου φίλτατοι ἀνεψιοί,
τοῦ σεπτοῦ μας εὐεργέτου τόν σκοπόν τόν ἱερόν
συνεχίσατε προθύμως καί ἐτιμήσατε αὐτόν.

Ἰῶσα τέκνα τῆς πατρίδος ὡς ὑμέτερα παιδιὰ
γράφομεν τὰ ὀνόματά σας στήν ἀθάνατῃ μας καρδιά.

Ὁ θεός νά σας χαρίσει μακροχρόνιον ζωὴν
ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, πλοῦτον, δόξαν καί τιμὴν.

Ὁ Χρῆστος Νικολαΐδης ἔζησε ἀπό τό 1863 ἕως τό 1935. Γεννήθηκε στό Μο-
ναστήρι καί ἦρθε γαμβρός στό Γανναδιό. Ὁ Ματθαῖος καί ἡ Βασιλικῇ εἶ-
ναι ἀνεψιοί τοῦ Σπυρίδωνος Ευνοῦ καί υπέγραψαν τόν κανονισμό τῶν ἀ-
γαθοεργημάτων στό Γανναδιό.

Γυρίζοντας στό Γανναδιό. (τῆς Μυρσίνης).

Σήμανε κι' ἀπόψε ἡ γλυκιὰ καμπάνα
κι' ὅλοι νοιώσαν πῶς ἀκοῦν τή φωνή τῆς μάνας.
Τόνοιωσαν ὅσ' ἦτανε μέσα στό Χαγιάτι
κι' ὅσοι πλάγιαζαν μακριά σέ ξενιτειᾶς κρεβάτι.

Τόνοιωσαν κι' ἀφήλωσαν πῶς πάνω ἀπ' τή Τζιαντόρα
κι' εἶδε πρώτη ἡ καρδιά τοῦ γυρισμοῦ τήν ὥρα.
Δρῶσισε τὰ χεῖλη τους τό νερό τῆς βρύσης
κι' ἀπό τήν Τζίγνα ἀκούσθηκε. Πότε θά γυρίσεις;

Νοιώσανε κι' ἀπόψε τήν γλυκιὰ καμπάνα
κι' ὅλοι μ' ἓνα πέταγμα βρέθησαν στή μάνα,
γύρω ἀπό τόν πλάτανο. Λές πῶς εἶν' κλωσσόπουλα,
μά διάβασε τὰ μάτια τους, θά δεῖς πῶς εἶν' ἀετόπουλα.

Ἡ Μυρσίνη εἶναι Ἀθηναία καί πτυχιούχος τῆς Νομικῆς. Εἶναι φιλενάδα
τῆς Οὐρανίας Γιούτσου καί ἦρθε στό χωριό σάν τουρίστρια. Τό 1985 ἐκ-
λέχθηκε μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Συλλόγου Γανναδιωτῶν. Τό ποίημα φέρει ἡμε-
ρομηνία 8-6-1982.

Ἡ Μόλιστα. (Τοῦ ἱερέα ἀπό τό Κεράσοβο Γιαντζούλη. Γράφθηκε γύρω στό 1985.

Μόλιστα τρανό χωριό
καί τρεῖς ξεχωρισμένη
τό μοναστήρ' τό Γανναδιό
κι' ἡ Μεσαριά ἡ καημένη
ποῖδες τόξερε πῶς θάρθει καιρός
νά εἶσαι ἐρημωμένη,
πού εἶναι ὁ κόσμος σου αὐτός
Μόλιστα ξακουσμένη.

Ἀπ' τή Βλαχιά σοῦ ἦρθανε
ἄλλος ἐκεῖ δέ μένει,
σέ ἄλλα μέρη βρίσκονται
καί ζοῦν εὐτυχησμένοι
καί τό χωριό τους σιέπτονται
πάντοτε πονεμένοι,
ὅλοι πολύ τό ἀγαποῦνε
καί θέλουνε αὐτοῦ νά ρθοῦνε.

Πάει καί τὸ Καπηλιό
 μέ τὸ σταφύλλι τὸ καλό.
 Στέγνωσαν ὅλα τ' ἀμπέλια
 κι' εἶναι ἄδεια τὰ βαρέλια,
 πάει καί τοῦ παπά τὸ ἀμπέλι
 πούκανε σταφύλλι μέλι.
 Χάθησαν τώρα πιά
 ὅλα τ' ἀμπέλια τὰ καλά.

Τώρα σέ τοῦτα τὰ χωριά
 μέινανε τὰ γηρατιά
 ὑποφέρουνε κι' αὐτά
 ἀπ' τὴ μεγάλη μοναξιά,
 τοὺς στέλνουν ὅμως τὰ παιδιὰ
 παίρνουνε κι' ἀπ' τὸν ΟΓΑ,
 καί περνοῦν γερᾶματα
 οἱ γέροι τὰ μαλάματα.

Ὅλοι ἐμεῖς σέ συζητοῦμε
 γιὰ τὴν Κόντσα πού περνοῦμε
 πῶς κατάντησαν αὐτά
 τὰ ἀμπέλια τὰ καλά,
 πού ἔβγαζαν καλά κρασιά
 καί πίναν ὅλα τὰ χωριά,
 τώρα ἀπὸ κᾶθε μαχαλά
 χάθησαν ὅλα τὰ τσαπιά.

Θυμάμαι τοῦτα τὰ χωριά
 καί θλίψη ἔχω βαθειά,
 τί καλὰ πού ἦτανε
 καί τώρα πῶς βρεθήκανε,
 μέ κλεισμένα τὰ σχολειά
 καί παντοῦ ἀρημιὰ,
 εἶναι ὅλα ἀδειανά
 τὰ βρομᾶκια τὰ καλά.

Περὶ διαρρήξεως τοῦ Σχολείου. (Ἐγγράφον τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος
 πρὸς τὴν Διοίκησιν Χωρ/κῆς Γωναννίνων).

Ὁ εὐσεβᾶστως ὑπογεγραμμένος Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Γωναν-
 διοῦ λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ἀντίγραφον τῆς ὑπ' ἀριθ... πράξεως
 τῆς παρ' ἐμοὶ Διοικήσεως Ἐπιτροπῆς καί νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς ὅπως εὐαρε-
 στούμενοι διατάξητε: 1) Τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν αὐ-
 θαίρετον καί αὐτόδικον διάρρηξιν τῆς θύρας τοῦ Σπυριδωνείου καθιδρύ-
 ματος Χωρ/κος Βασιλείου Γεωργίου κατασπιλώσαντος οὕτω τὴν τιμὴν καί
 καταπατήσαντος τὴν περιουσίαν τῆς Κοινότητός μας. 2) Τὴν ἄμεσον μετὰ-
 θεσιν τοῦ Χωρ/κος τούτου, τοῦ Σταθμάρχου Χωρ/κῆς Γεφύρας Στρατσιαῆνης
 Νικολάου Κων/τίνου καί τοῦ Χωρ/κος Νικολάου..... οἵτινες, κατόπιν τῆς
 βιαίας διαρρήξεως, ἐγκατέστησαν τὸν Σταθμόν Χωρ/κῆς Γεφύρας Στρατσιαῆ-
 νης εἰς τὸ Σπυριδωνεῖον καθίδρυμα, ὅπερ στεγάζει τὸ Γραφεῖον τῆς Κοι-
 νότητος καί τὸ Πτωχοκομεῖον, ἐνῶ τὸ κτήριον ἐνθα ἐστεγάζετο ὁ Σταθμός
 Χωρ/κῆς Γεφύρας Στρατσιαῆνης ἄχρι τοῦδε εἶναι ἄθικτον καί ἀχρησιμοποί-
 ητον, χρήζει δὲ ἐλαχίστης ἐπισκευῆς τῶν ὑαλοπινάκων του. Ἡ ἄμεσος ἀντι-
 κατάστασις τῶν ἀνωτέρω ἐπιβάλλεται λόγῳ τῆς διαγωγῆς των, τὴν ὁποῖαν
 θέλομεν ἐκθέσει λεπτομερῶς εἰς γενησομένην ἀνάκρισίν μας.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Πρόεδρος

Περὶ κατακρατήσεως μαθητῶν ὑπὸ τῆς Χωροφυλακῆς. (Ἐπιστολὴ τοῦ Γ. Γιού-

του πρὸς τὴν Ὑποδιοίκησιν Χωροφυλακῆς Πυρσογιάννης).

Εὐσεβάστως ὁ ὑπογεγραμμένος λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω ὑμῖν ὅτι χθὲς περὶ ὥραν ἕξ καὶ ἡμίσειαν μ.μ. προσελθὼν ὁ Χωροφύλαξ Νικόλαος συνεκέντρωσεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου μας τὰ κάτωθι ἀνήλικα: α) τὸν υἱὸν μου Καρίλαον ἑτῶν 9, β) τὸν Ἰωάννην Λιδόγκαν ἑτῶν 10, γ) τὸν Λάζαρον Λιδόγκαν ἑτῶν 12, δ) τὸν υἱὸν μου Θεόδωρον ἑτῶν 11, ε) τὸν Γεώργιον Δερμιτζάκη ἑτῶν 11 καὶ ὁδήγησεν βιαίως εἰς τὸν Σταθμὸν Μολίστης, ἔνθα ταῦτα ἐκρατήθησαν μέχρι τῆς 8ης καὶ ἡμισείας ἑσπερινῆς ὥρας κατηγορούμενα ὑπὸ τοῦ Σταθμάρχου ὅτι ἔκοφαν τὴν τηλεφωνικὴν γραμμὴν Μολίστης καὶ ἀφῆρσαν 200 μέτρα καλώδιον, πρᾶγμα ἀναληθέστατον.

Ἡ ἀπουσία τῶν τέκνων μου ἐκ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας ἐν ὥρα νυκτερινῇ ἐγέννησεν ἀνησυχίαν εἰς τὴν σύζυγόν μου, ἥτις πληροφορηθεῖσα τὸ γεγονὸς ἔσπευσεν εἰς τὸν Σταθμὸν τῆς Χωροφυλακῆς παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς κυκλοφορίας καὶ διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἄδικον κατακράτησιν τῶν τέκνων τῆς καὶ δὴ κατὰ νυκτερινὴν ὥραν καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν γονέων τῶν, ὁπότε ἠναγκάσθη ὁ Σταθμάρχης νὰ προβῆ εἰς πρόχειρον ἀνάκρισιν τῶν ἀνηλίκων καὶ νὰ ἀφῆσει ταῦτα ἐλεύθερα.

Ἐπειδὴ διὰ τῆς συμπεριφορᾶς του ταύτης ὁ Σταθμάρχης ἔθιξε τὴν ἀξιοπρέπειάν μου ἐκφράσας ὑπονοίας ἀγληματικῆς ἐνεργείας ἐναντίον τῶν ἀνηλίκων τέκνων μου, προσέτι δὲ δολίως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν γονέων κατεκράτησέ τὰ ἀνήλικα ἐν ὥρα νυκτερινῇ, προξενήσας ψυχικὴν ὀδύνην εἰς τοὺς γονεῖς,

Διὰ ταῦτα διαμαρτυρόμενος ἀξαιτοῦμαι τὴν παραδειγματικὴν τιμωρίαν τοῦ ἐν λόγῳ Σταθμάρχου καὶ τοῦ Χωροφύλακος πρὸς ἠθικὴν ἱκανοποίησιν μου καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ δικαίου μου.

Ὁ ἀναφερόμενος

Γεώργιος Γκοῦτος

Περὶ βοσκῆς, κλαδονομῆς κλπ. ("Ἐγγράφον τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος πρὸς τὴν Νομαρχίαν Ἰωαννίνων).

Παρακαλοῦμεν ὅπως ἀποφανθῆτε ἐπὶ τῆς ἐξῆς ἀπορίας μας καὶ ἐρμηνεύσητε τὴν ὑπαρξιν ἢ μὴ κτηθέντων δικαιωμάτων:

Μετὰ τῶν ὁμόρων Κοινοτήτων Μολίστης καὶ Μοναστηρίου ἡ Κοινότης μας Γανναδιὸ εἶχε κοινὰ καὶ ἀδιαίρετα ὅρια, αἱ δὲ χρήσεις τῶν βοσκῶν, κλαδονομῆς, ξυλῆσεως καὶ χορτονομῆς ἐγένοντο ἀνεκὰθεν ἀπὸ τῆς ἰδρυσεως τῶν Κοινοτήτων καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἰσέτι χωριστά. Ἀηλαδὴ ἐκάστη τῶν Κοινοτήτων ἐρρῦθμιζε κατ' ἔτος τὰς βοσκὰς ἅς ἐχρησιμοποιοῦν οἱ κάτοικοί της κατὰ τὰ εἰθισμένα. Εἰδιόδοτερον προσέβαλλεν ἐκάστη τὰς ἀποφάσεις τῆς ἄλλης Κοινοτήτος ἐφ' ὅσον αἱ βοσκαὶ δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τὰ εἰθισμένα, ἡ δὲ βεβαίωσις τοῦ Κοινοτικοῦ φόρου ἐγένετο πάντοτε κεχωρισμένως ὡσάν νὰ ὑ-

πήρχον όρια μεταξύ τών Κοινοτήτων.

Ήδη προβάλλονται αξιώσεις υπό τινων Κοινοτήτων όπως οί θεσμοί αύτοί άρθώσι καί γίνη χρήσις κατά βούλησιν τών κατοίκων τών τριών Κοινοτήτων, εάν δε μία από αυτές βλάβη τήν άλλην ή βλαπτομένη Κοινότητα, χάριν αντιποίνων, να εφαρμογή τά ίδια προς τήν επιδραμούσαν Κοινότητα καί να μην υφίστανται αι παλαιαί συνήθειαι αλλά κοινά καί αδιαίρετα όρια, προς ζημίαν καί τών τριών Κοινοτήτων.

Δήλωσις ζημιών εκ τής Ίταλικής εισβολής. (Προφανώς αποστέλλεται προς τήν αρμόδια Υπηρεσία τής Νομαρχίας προκειμένου να τύχει αποζημιώσεως).

Δηλώ υπευθύνως ο κάτωθι υπογεγραμμένος Γεώργιος Γιούτος κάτοικος Γανναδιού ότι εκ τής εισβολής τών Ίταλών υπέστην τας κάτωθι ζημίας:

- 1) Έμπορεύματα εν τω Πρακτορείω αυτοκινήτων Κονίτσης διά τά όποια κατέχω χρεωστικιάς καί φορτοεκφορτηγικιάς αποδείξεις αξίας προπολεμικών δραχμών 14.000.
- 2) Έμπορεύματα διαρπαγέντα καί κατασχεθέντα εν τω εν Γανναδιώ Καταστήματί μου, δραχμών 197.176. Ήτοι σύνολον ζημιών: 220.176 δραχμών.
- 3) Ζημιαί εις τήν οίκίαν, τρόφιμα, χορτονομαί καί λοιπαί φθοραί, δραχμών 9.000.

Έκ τής εισβολής τών Γερμανών υπέστην τας κάτωθι ζημίας:

- 1) Οίκιακά σκεύη, έπιπλα, ρουχισμός καί λοιπαί φθοραί Δραχμάς 15.000
 - 2) Τρόφιμα καί χορτονομαί..... " 9.000
 - 3) Δύο ώρολόγια τσέπης..... " 1.500
- Σύνολον 25.000

Έν Γανναδιώ τή 2α Ίανουαρίου 1945

Ο Υπευθύνως δηλών

Δήλωσις ζημιών εκ τής Ίταλικής εισβολής.

Δηλώ υπευθύνως ή κάτωθι υπογεγραμμένη Μαρία χήρα Λάμπρου Μαρούτσου, κάτοικος Γανναδιού ότι εκ τής εισβολής τών Ίταλών υπέστην τας κάτωθι ζημίας:

- 1) 50 ομάδες καρύδια αξίας προπολεμικών δραχμών.....750
 - 2) 3 αίγοπρόβατα.....1.500
 - 3) 200 ομάδες πατάτες.....1.400
 - 4) 250 ομάδες χόρτο.....500
 - 5) 50 ομάδες ψωμί.....500
 - 6) 15 τζόμια.....260
- Σύνολον 4.900

Έκ τής εισβολής τών Γερμανών υπέστην τας κάτωθι ζημίας:

- 1) 50 ομάδες άραβόσιτος.....300

- 2) 50 δικάδες σιτάρι.....500
- 3) 300 δικάδες πατάτες.....2.400

Γενικόν Εύρολον 8.100

Έν Γανναδιῷ τῆ 29 Αύγουστου 1943

Ἡ ὑπευθύνως δηλοῦσα

Δήλωσις ζημιῶν ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἰταλῶν.

Ἐπεύθυνος δήλωσις τῆς κ. Βασιλικῆς Εὐ. Ξεινοῦ διὰ τὴν καταστρα-
φείσαν περιουσίαν ὑπὸ τοῦ ἐπιδραμόντος Ἰταλικοῦ στρατοῦ.

- I) Ψωμί 280 δικάδες.....Δραχμαί: 5.600
- 2) Πατάτες 340 δικάδες..... " 3.400
- 3) Κριθάρι 170 δικάδες..... " 1.700
- 4) Ἀραβσίτος 160 δικάδες..... " 1.600
- 5) Τσίπουρο 32 δικάδες..... " 1.920
- 6) Κρασί 60 δικάδες..... " 900
- 7) Καταστροφή καλύβας..... " 1.800
- 8) Χόρτο 800 δικάδες..... " 3.200
- 9) Τριφύλλι 900 δικάδες..... " 4.500
- 10) Τρία γιδοπρόβατα..... " 1.200
- 11) Πέντε κότες..... " 250
- 12) Βούτυρο 6 δικάδες..... " 600
- 13) Τυρί 14 δικάδες..... " 560
- 14) Καταστροφή ἀμπέλων καὶ κλιμάτων..... " 13.000
- 15) Καταστροφή ἀμείνων εἰς φούρνους καὶ διάφορα
γεωργικὰ ὄργανα..... " 9.400
- 16) Ζημία ἐκ βομβαρδισμοῦ 60 τζάκια..... " 1.800
- 17) 4 κλινοσκεπάσματα..... " 2.800
- 18) 17 ὁμολογίαι τοῦ 81..... " 34.000
- 19) Ἡστρητὰ καὶ τιμαλφῆ..... " 2.740

Εὐρολον " 90.970

Έν Γανναδιῷ τῆ 1.....

Ἡ δηλοῦσα

Περὶ ἐπιβολῆς Κοινοτικοῦ φόρου. (Ἔκ' ἀρ. 30/14-4-1934 ἀποφάσις τοῦ Κοι-
νοτικοῦ Συμβουλίου περὶ ἐπιβολῆς Κοινοτικοῦ φόρου διὰ σταθμικὰ καὶ με-
τρικὰ δικαιώματα χρήσεως 1934-35).

Τὸ Κοινοτικόν Συμβούλιον Γανναδιοῦ συγκείμενον ἀπὸ τὸν Πρό-
εδρον αὐτοῦ Γεώργιον Γιοῦτον καὶ τοὺς παρόντας Συμβούλους Λαράλ. Πακαζή-
κον, Νικηδλ. Βελλάν, Γεώργιον Τσανιάδη ἰατρὸν, Παύλον Πακαζήκον, Συνεδριάζον
νομίμως ἔν Γανναδιῷ τῆ 14ῃ Ἀπριλίου 1934, Ἀνοῦσαν τοῦ Προέδρου αὐτοῦ

είσηγησαμένου τὸ θέμα ἐπιβολῆ Κοινοτικοῦ φόρου διὰ σταθμικὰ καὶ μετρι-
κὰ δικαιώματα χρήσεως 1934-35 καὶ ἐκθέσαντος ὅτι ἐλλείπει πόρων ἐπιβάλλ-
εται ὅπως διὰ τὸ ἔτος 1934-35 παραμείνη ὁ Κοινοτικὸς φόρος σταθμικῶν
καὶ μετริกῶν δικαιωμάτων,

Καὶ διασκεψάμενον

Ἐπειδὴ τὸ Συμβούλιον ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως τοῦ φό-
ρου τούτου, ἔχον δὲ ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς σχετικὰς Διατάξεις τοῦ Νόμου Δ.Ν.Ζ.
(ἄρθρον 240),

Ἀποφασίζει

Ὁμοφώνως ἐπιβάλλει καὶ διὰ τὸ ἔτος 1934-35 Κοινοτικὸν φόρον διὰ σταθ-
μικὰ καὶ μετρικὰ δικαιώματα,

Κανονίζει δὲ τὸν ἀναλογοῦντα φόρον εἰς ἕκαστον εἶδος ὡς ἑξῆς:

α) Ἐπί δημητριακῶν ἐν γένει κατ' ὅκιν.....	Δραχμαὶ 0,05
β) Ἄλατος.....	" 0,05
γ) Ἐλαίου καὶ ἐλαιῶν.....	" 0,20
δ) Καλλικωμάτων.....	" 1,00
ε) Ἐρίων.....	" 0,50
στ) Βουτύρου.....	" 0,50
ζ) Τυροῦ.....	" 0,30
η) Κατεργασμένης ξυλείας (κατὰ φορτεῖον).....	" 5,00
θ) Σάπωνος.....	" 0,20

Ἀνατίθεται ἡ περαιτέρω ἐνέργεια εἰς τὸν κ. Πρόεδρον

Ὁ Πρόεδρος

Τὰ Μέλη

Ἰδιωτικὸν Συμφωνητικόν.

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι Ἀλέξιος Παπαδημητρίου ἀφ' ἑνός καὶ Πέ-
τρος Ἀλεξίου ἀφ' ἑτέρου συνειρήνησαν τὰ ἑξῆς: Ὁ πρῶτος ὑπὸ τὴν ἰδιότη-
τα τοῦ ἰδιοκτητοῦ παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν δεῦτερον νὰ στηρίζει εἰς
τὴν ἰδιοκτητόν του ἄμπελον ἐπὶ τοῦ τοίχου ταύτης εἰς θέσιν Μπέλεῦ τὴν
πρόχειρον ξυλίνην μπαράγκαν τὴν ὁποίαν θὰ κατασκευάσῃ εἰς τὸν ἀγρὸν
τοῦ Ἀρίστιππου Τζημινάδη, ἐνοικιασθέντα διὰ τὸν σκοπὸν τῆς κατασκευῆς
προσωρινῆς μπαράγκας πρὸς λειτουργίαν σιδηγουργείου, τοῦ ὁποίου ἡ καμι-
νάδα θέλει κατασκευασθῆ πρὸς τὸ κάτω μέρος ἵνα μὴ καπνίζῃ τὴν ἄμπελον.
Εἰς ἀνάλλαγμα δὲ τῆς στηρίξεως ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς μπαράγκας ὑποχρεοῦ-
ται ὁ Πέτρος Ἀλεξίου ἵνα ἐπισκευάσῃ ὀλίγα ἐργαλεῖα. Μετὰ πάροδον δύο
ἔτων ὑποχρεοῦται ὁ Πέτρος Ἀλεξίου νὰ διαλύσῃ τὴν μπαράγκαν καὶ ἐλευ-
θερώσῃ τὸν τοῖχον. Δι' ὃ ἐγένετο τὸ παρὸν καὶ ὑπογράφεται ὡς ἔπεται.

Ἐν Γανναδίῳ τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1956

Οἱ συμβαλλόμενοι

Υπεύθυνος Δήλωσις.

Οί κάτωθι υπογεγραμμένοι κτηματίαι τών Κοινοτήτων Γανναδιοῦ, Μολίστης καί Μοναστηρίου, συνελθόντες σήμερον τήν 15ην Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1947 εἰς γενικήν συνέλευσιν, ἵνα ἀποφανθῶμεν διά τήν ἐπισκευήν τῆς κοινῆς αὐλάκος Καπηλιοῦ, ἀποφασίζομεν καί δηλοῦμεν ὑπευθύνως τά ἑξῆς:

Διορίζομεν ἐπιτροπήν ἀνά ἓνα ἑκάστη Κοινότης καί ἐξουσιοδοτοῦμεν αὐτούς ὅπως μεριμνήσωσι κατά τόν πλέον προσφορώτερον τρόπον διά τήν ἐπισκευήν τῆς αὐλάκος ὀλοκλήρου κατόπιν μελέτης τοῦ ἔργου καί διενεργήσωσι μειοδοτικήν δημοπρασίαν διά τήν ἐπισκευήν τῆς αὐλάκος μέ βᾶσιν ἡμερομισθίου 8.000 δραχμῶν.

Ὁ ἐργολάβος θά ἀναλάβῃ τήν ὑποχρέωσιν νά δεχθῆ εἰς τήν ἐργασίαν κτηματίας ἄρρενας μέν ἀντί ἡμερομισθίου 7.000 δραχμᾶς, θήλειες δέ ἀντί ἡμερομισθίου 5.000 δραχμᾶς. Ἡ προσέλευσις τῶν κτηματιῶν θά ὀρισθῆ ἐπὶ τριήμερον. Πᾶς μὴ ἐργασθεῖς θά καταβάλλῃ ἄνευ ἀντιρρήσεως ὀλοκλήρον τήν στρεμματικήν φορολογίαν του ἐντός δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐβάρξεως τοῦ ἔργου. Διά τοῦς δυστροπούντας θά ἐνεργηθῆ ἡ νόμιμος δικαστικὴ-διαδικασία εἰς βάρος των καί τὰ δικαστικά ἔξοδα, πρωτοβουλία τῆς ἄνω ἐξουσιοδοτουμένης ἐπιτροπῆς. Ὀρίζεται ἀνώτατον ὄριον φορολογίας τῶν στρεμμάτων 10.000 δραχμῶν τὸ στρέμμα. Τὸ τυχόν ὑπόλοιπον θά διατεθῆ διά τυχόν συμβησομένης ἐπισκευᾶς. Ὁ διορισμός τῆς ἐπιτροπῆς θά εἶναι διαρκῆς, εἰάν δέν ἤθελε τυχόν ἀντικατασταθῆ δι' ἄλλης, ὑποχρεομένης νά ἐκδόσῃ καί κανονισμόν ἀρδεύσεως. Ἡ ἐπιτροπὴ θά ἀποζημιωθῆ διά τὰς ἡμεραργίας της κατά τήν κρίσιν τῆς πλειοψηφίας.

Οἱ ὑπευθύνως δηλοῦντες

Συμφωνητικόν

Ἐν Μολίστῃ σήμερον τήν 28ην Ἀπριλίου 1947 οἱ κάτωθι υπογεγραμμένοι ἀφ' ἑνὸς ἡ Ἐπιτροπὴ αὐλάκος Καπηλιοῦ καί ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἀνδρέας Μ. Χήρας ἐργολήπτης τῆς κατακυρωθείσης ἐπ' ὀνόματί του μειοδοτικῆς δημοπρασίας ἐπισκευῆς αὐλάκος Καπηλιοῦ συνεβλήθημεν ὡς ἑξῆς:

Ὁ ἐργολήπτης ὑποχρεοῦται νά ἐπισκευάσῃ ὅλα τὰ κατεστράμμενα μέρη διά τοιχοποιίας καί ὅπου ἀναγκαιοῦσιν ἐρέτας μέ θεμέλια καί ἀρκοῦν στερεόν, ὅπως αἱ ὑπάρχουσαι τοιχοποιΐαι, πρὸς πλήρη ἐξασφάλισιν τῆς αὐλάκος ἀπὸ δέσπην μέχρι τέρματος.

Ἐπίσης τὸ καθάρισμα τῆς αὐλάκος θά γίνῃ κανονικώτατα οὕτως ὥστε νά χωρέσῃ τὸσον νερόν ὥστε τὰ γεφυράκια Γκαλίτσιου καί Μυλωνᾶ νά ἐκχειλίζωσιν. Ὁ ἐργολήπτης ὑποχρεοῦται νά παραδώσῃ τήν αὐλάκα τήν 18ην

Μαΐου ἡμέραν Κυριακὴν καὶ θὰ εἶναι ὑπεύθυνος μετὰ τριήμερον ἀπὸ τῆς παραδόσεως διὰ πᾶσαν κατάρρευσιν. Ἐν περιπτώσει θεομηνίας ὑποχρεοῦται ὁ ἐργολήπτης νὰ καλέσῃ τὴν ἐπιτροπὴν νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ζημίαν.

Πᾶσα παράβασις τῶν ὄρων βαρύνει τὸν ἐργολήπτην, ἐνεργουμένου εἰς βάρος του ἀναπλειστηριασμός διὰ πᾶσαν ἀτέλειαν ἐργασίας του ἢ ἐκπρόθεσμον ἐπισκευὴν τοῦ ἔργου, ὑποκειμένου εἰς ποινικὴν ρήτηραν πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν κτηματιῶν. Ἡ Ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ μετρήσῃ εἰς τὸν ἐργολήπτην τὸ κατακυρωθέν ἐπ' ὀνόματι του ποσὸν τῶν 2.340.000 δραχμῶν ἅμα τῇ παραδώσει καὶ παραλαβῇ τῆς αὐλακος.

Δι' ὃ ἐγένετο τὸ παρὸν εἰς διπλοῦν καὶ ἔλαβον ἀνὰ ἓν ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων καὶ ἀφ' οὗ ταῦτα ἀνεγνώσθησαν εὐκρινῶς εἰς ἐπίκοον τῶν συμβαλλομένων καὶ τῶν μαρτύρων.

Οἱ συμβαλλόμενοι

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ αὐλακος. Ὁ ἐργολήπτης Οἱ μάρτυρες.

Ἐπιτέλεσις ἔργων ὑπὸ τοῦ Προγράμματος Ἡλείρου.

Πρὸς τὸν κ. Ἐξάρχου

τοῦ Προγράμματος Ἡλείρου.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι Πρόεδροι τῶν Κοινοτήτων Μοναστηρίου, Μολίστης καὶ Γανναδίου Ἐπαρχίας Κονίτισης, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὑμᾶς ὅπως εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν ὑπὸ κατασκευὴν ἔργων ὑπὸ τῆς ὑμετέρας ὑπηρεσίας μεταξὺ τῶν ἄλλων συμπεριληφθῶσι καὶ τὰ ἐξῆς ἔργα ἐνδιαφέροντα ἀμέσως τὰς Κοινότητας ἡμῶν, ἅτινα θέλουσι ἐπιφέρῃ ἄμεσον βελτίωσιν τῶν ὄρων ζωῆς τῶν κατοίκων μας.

1) Κατασκευὴ ἀποπερατώσεως ἀρδευτικοῦ αὐλακος Καπηλιοῦ διὰ τῆς κατασκευῆς σκεπᾶστρων εἰς ὀρισμένα σημεῖα κατακλίσεων ἐπὶ ταύτης, τῆς κατασκευῆς κοφτρῶν, τῆς κατασκευῆς ρεῖθρων εἰς τοὺς λάσκους, τῆς προεκτάσεως ταύτης ὥστε νὰ καταστῶσιν ἀρδευσιμα περὶ τὰ 100 εἰσέτι στρέμματα ἀνήκοντα εἰς τοὺς κατοίκους τῶν τριῶν Κοινοτήτων μας Μοναστηρίου, Μολίστης καὶ Γανναδίου.

2) Τὴν παραλαγὴν τοῦ ὀδικοῦ δικτύου διὰ τῆς χαράξεως νέας ἀρτηρίας ἀπὸ τοῦ 15ου χιλιομέτρου θέσεως Σκάλας πρὸς Μοναστήριον, Μολίσταν, Γανναδιὸ καὶ Πουρνιᾶν ὥστε νὰ συνδεθῇ αὕτη εἰς θέσιν Νιζντράκος Πουρνιάς μετὰ τὴν ὑπάρχουσαν νῦν ἀρτηρίαν πρὸς Ἁγ. Παρασκευὴν καὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ ταύτης ὡς Ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ. Ἡ γραμμὴ αὕτη θέλει ἐξυπηρετήσῃ δεδυντῶς τὰς Κοινότητας Μοναστηρίου, Μολίστης, Γανναδίου καὶ Πουρνιάς, ἐνῶ ἡ σήμερον ὑπάρχουσα τοιαύτη εἰς ἀπόστασιν 8 χιλιομέτρων ἐκ τῶν Κοινοτήτων μας οὐδὲως ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντά μας καθότι οἱ κλ-

τοιχοί επιβαρύνονται τὰς μεταφορὰς ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης σήμερον δημο-
σίας ὁδοῦ μέχρι τῶν χωρίων των, ἥτοι ἀποστάσεως 8 χιλιομέτρων ἡμιονι-
κῶν ὁδῶν διὰ ζῶων ἀντὶ διπλασίου ποσοῦ μεταφορὰς Ἰωαννίνων-Μπέλεῦ
80 χιλιομέτρων δι' αὐτοκινήτου, κατὰθλίβονται δὲ καθημερινῶς νὰ μεταφέ-
ρῃσι καυσόξυλα, χορτονομάς, κλαδονομάς, κδπρους, ἄλευρα καὶ πάσης φύσεως
γεωργικά προΐδντα, διανύοντες 3 ὥρας καὶ πλέον πορείας καθημερινῶς
καὶ πλειστάκις αἱ γυναῖκες νὰ σύρουσιν εἰς τοὺς ὄμους των ὀλόκληρα
φορτεῖα ἐνῶ δὲν χορταίνουσι οὔτε αὐτὸ τὸ ζεροκῆματο καὶ ἔγιναν σκέ-
λεθρα ἐκ τῆς ἀσιτείας. Ἡ ἐξαθλίωσις αὕτη ἠνάγκασε τὸ ἥμισυ τῶν κατοί-
κων νὰ διαρρεύσῃ εἰς τὰς πόλεις, ἡ δὲ τάσις τῆς διαρροῆς αὐξάνει ὀλο-
ἐν ὥστε νὰ ἐκπατρισθῶσι σχεδὸν ἅπαντες, ἐάν δὲν ληφθῶσι μέτρα παρηγο-
ρίας των καὶ βελτίωσης τῶν ὄρων ζωῆς ὥστε νὰ ἐξαναγκασθοῦν οἱ ναυα-
γοὶ τῆς ἀστυφιλίας νὰ ἐπαναπατρισθῶσιν.

Ἐκ τοῦ προτεινομένου ὑφ' ἡμῶν πρὸς παραλαγὴν ὀδικοῦ δικτύ-
ου θὰ προκύψωσιν πολλὰ ἄμεσα ὠφελήματα καθότι ἡ γραμμὴ αὕτη ἐγγίζει
τὰ ὑπερθεν ὁδὸν καὶ δυτικῶς τοῦ Σμόλικα ὥστε τὰ πλουτοπαραγωγικὰ των
ὠφέλη καὶ ἡ τουριστικὴ των μαγεία νὰ ἀποβῇ εἰς ἐθνικὸν μεγαλεῖον. θὰ
διαλάμψῃ δὲ ἡ ἀπωλεσθεῖσα αἴγλη τοῦ πολιτισμοῦ τῶν τεσσάρων μας χω-
ρίων τὴν ὁποίαν μᾶς εἶχον χαρίσει οἱ ἀείμνηστοὶ εὐεργέται μας ἐπὶ
Τουρκοκρατίας ἰδρύσαντες Σχολαρχεῖον, Πτωχοκομεῖον καὶ Ὑφάνθουργεῖ-
ον. Καὶ ἐνῶ σχεδὸν ὅλοι οἱ κάτοικοί μας ἐταξείδευον κυρίως εἰς Ρουμα-
νίαν οὐδεὶς ἀπηνεῖτο τὴν γενέτειράν του ἔστω καὶ ὑπόδουλον καὶ αὐ-
τὸ χάριν τῶν βελτιωμένων συνθηκῶν καὶ ἀγαθῶν τῶν ὁποίων ἀπελάμβανον
τὴν τότε ἐποχὴν καὶ τὸ ξένον συνάλλαγμα εἰσέφερρεν ἀφθόνως εἰς τὰ χω-
ρία μας.

Χιλιομετρικὴ Βεβαίωσις.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Πυρσογιάννης βεβαίω ὅτι ἡ χιλι-
ομετρικὴ ἀπόστασις ἀπὸ Μόλισταν εἰς Πυρσογιάννην εἶναι χιλιόμετρα εἴ-
κοσι (20) ἥτοι ὥραι τέσσαρες (4).

Πυρσογιάννη τῆ 12 Φεβρουαρίου 1943

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος

* Ἀπόδειξις δραχ. 360.

Ἐλαβον ὁ κάτωθι ὑπογεγραμμένος τεχνίτης κτίστης Κων/νος
Τσιδγκας ἐκ τοῦ Ἀποστόλου Ξάνθου τὰς ἄνω δραχμάς 360 δι' ἀντίτιμον
ἡμερομισθίων μου (ἕξ ἑκά 60 δραχ. ἑκάστον) τὰ ὁποῖα ἠργάσθην εἰς τὰς
κάτωθι ἐργασίας τοῦ χωρίου μας:

- 1) 3 ημερομίσθια δι' ἐπισκευήν τῆς στέγης Παρθενάγωγείου ἐπὶ 60 δρχ. 180
 - 2) 3 " " " γεφύρας Γυφτοκέλυβου ἐπὶ 60 " 180
- Ἐν ὅλῳ δραχμαὶ 360

Ἐν Γανναδίῳ τῇ 7ῃ Μαΐου 1937

Ὁ λαβὼν

Διὰ τὸν ἀγρῶματον οἱ μάρτυρες.

Δωρεὰ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων.

Πρὸς τὴν Συνομοσπονδίαν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ παιδιοῦ
δόδος Μακένζι 3 Ἀθήνας.

Κυρίου Διευθυντῆν Ἰωάν. Ἀλεξόπουλον.

Κύριε Διευθυντά

Ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἀπὸ 21-9-35 ὑμετέραν ἐπιστολήν, λαμβάνο-
μεν τὴν τιμὴν νὰ πληροφορήσωμεν ὑμᾶς τὰ ἑξῆς:

Συμφώνως τῇ ὑμετέρα ὑποδείξει συνεκαλέσαμεν γενικὴν συνέ-
λευσιν τῶν κατοίκων τὴν 25ην τρέχοντος καὶ ὁμοφώνως οἱ κάτοικοι ἀπεδέχ-
θησαν τὴν μόνην σωτήριον ὠφέλειαν τοῦ χωρίου μας, ἐκ τῆς προσφορᾶς τῆς
δωρεᾶς τῶν προστάτων μας τοῦ ποσοῦ τῶν 14.500 δραχ. ὅπως ὀλοκληρον τὸ
ποσὸν τοῦτο διατεθῆ διὰ τὴν ἀγορὰν σιδηροσωλήνων πάχους 1 Ἴντσας διὰ
τὴν μεταφορὰν ποσίμων καὶ ἀρδευσίμων ὑδάτων ἐντὸς τοῦ χωρίου ἐξ ἀποστά-
σεως 100 περίπου μέτρων, διὰ τὴν ἐπάρκειαν ποσίμου ὕδατος εἰς τοὺς κα-
τοίκους καὶ τὰ ζῶα τῶν, τὴν κατασκευὴν πλυντηρίου καὶ τὴν διάθεσιν τῶν
ὑπολοίπων ὑδάτων διὰ τὴν ἀρδύσιν τῶν λαχανοκηπῶν καὶ ὀπωροφόρων δέν-
δρων.

Ἄμα τῇ παραλαβῇ τοῦ πρώτου ποσοῦ ἐκ δραχμῶν 8.950 θὰ δι-
ατεθῆ ἀμέσως τὸ ποσὸν διὰ τὴν ἀγορὰν σιδηροσωλήνων ὅσα μέτρα καλύπτει
τὸ ποσὸν τοῦτο καὶ ἄμα τῇ παραλαβῇ καὶ τοῦ δευτέρου ποσοῦ ἐκ δραχ. 5.960
θὰ διατεθῆ καὶ τοῦτο ἀμέσως διὰ τὴν προμήθειαν τοῦ ὑπολοίπου ἀριθμοῦ
μέτρων σιδηροσωλήνων, ταυτοχρόνως δὲ οἱ κάτοικοι διὰ τῆς προσωπικῆς των
ἐργασίας θὰ προβῶσιν εἰς τὴν διάνοιξιν τῶν αὐλάκων πρὸς τοποθέτησιν τῶν
σιδηροσωλήνων.

Ἐν τέλει ἐκφράζομεν τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν κατοίκων πρὸς
τοὺς προστάτας των δι' ἔμοῦ, διατελοῦμεν μετὰ τιμῆς.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος

Ἀπολογία τοῦ Ταχυδρομοῦ Ἰωάννου Μανθᾶ.

(Ἀπολογία Ἰωάννου Μανθᾶ Ταχυδρομικοῦ ἐργολάβου Κονίτσης,
Μολίστης, Πυρσογιάννης, πρὸς τὸν κ. Προϊστάμενον Τ.Τ.Τ. Γραφείου Μολίστης.)

Ἀπολογούμενος ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 897/ΙΙ-Ι2-1935 ὑμετέρας προσκλήσεως δι' ἧς καλεῖτε ἐμέ ὅπως ὑποβάλω ὑμῖν ἐντός 24 ὡρῶν τὴν ἀπολογία μου διὰ τὴν καθυστέρησιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 148 ταχυδρομικῆς ἀποστολῆς τοῦ Γραφείου Κονίτσης πρὸς τὸ ὑμέτερον Γραφεῖον,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νά αναφέρω ὑμῖν ὅτι ἡ καθυστέρησις τῆς ἐν λόγῳ ταχυδρομικῆς ἀποστολῆς Κονίτσης ἔγινε λόγῳ τῆς μεγάλης κακοκαιρίας. Κατέβαλα ὑπερανθρώπους προσπάθειας διὰ νά ἐκτελέσω τὸ δρομολόγιόν μου τοῦτο, ὡς ἐξετέλεσα ἀνελλιπῶς καὶ ἄνευ μηδεμιᾶς καθυστερήσεως τὰ δρομολογία μου ἐπὶ ἐννέα ὀλοκλήρους μῆνας, ἀλλὰ δέν κατώρθωσα. Καθ' ὅλην τὴν ἀκτινα ἦν διήνυσσα ἀπὸ Κονίτσης εἰς Μόλισταν μηδένα ἄλλον συνήντησα καθ' ὁδόν. Εἶχον ἀνοίξει οἱ καταράκται τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζῶσα ψυχὴ δέν ἠδύνατο νά ἀνθέξῃ εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ἡ πλημμύρα εἶχεν κατακλύσῃ τοὺς δρόμους, ὅλοι δέ οἱ ρύακες καὶ οἱ ξερόλακκοι ὀρθοῦντο ὡς γίγαντες. Ἐπὶ μίαν ὀλοκλήρον ὥραν ἠγωνιζόμεν νά ὀδηγήσω τὸν φέροντα τὸ ταχυδρομεῖον ἠμίονον ἐπὶ τῆς γεφύρας Μπούης. Ἡ θύελλα τὸν παρέσυρε καὶ ἦτον ἀδύνατον νά διέλθῃ τὸ τῶζον τῆς γεφύρας. Τέλος μετὰ μυρίων βασάνων κατώρθωσα νά διέλθω τὴν γέφυραν. Τὸ δυστυχές ζῶον λόγῳ τῆς πλημμύρας δέν ἔβλεπε τὸν δρόμον καὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας κατώρθωσε νά βαδίζῃ ἐν μέσῳ λασπῶν καὶ ὑδάτων. Φθάσας ἐπὶ τοῦ χειμάρρου Σκάλας ἡ διάβασις του λόγῳ τῆς πλημμύρας ἦτο ἀδύνατος. ἠγωνίσθην ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους ὥρας νά τὸν διέλθω, ἀφοῦ ὀλιγόστεφαν ἐν μέρει τὰ ὕδατα, παρ' ὀλίγον νά πνιχθῇ ὁ φέρων τὸ ταχυδρομεῖον ἠμίονός μου καὶ ἐγὼ μαζί. Ὅσοι δέ ἐκ τῶν κατοίκων τῶν τριῶν Κοινοτήτων μέ εἶδον σῶον κατὰ τὴν ἀφίξίν μου ἐν Μολίστῃ ἐξέφρασαν τὴν ἀπορίαν των διὰ τὴν τόλμην ἣν ἐπέδειξα τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ μέ συνεχάρησαν διότι ἐσώθην ἐκ βεβαίου κινδύνου. Ἡ ταλαιπορία μου εἶναι ἀνεκδιήγητος.

Καὶ ἐνῶ τοσοῦτον ἐνδιαφέρον διὰ τὸ καθῆκον μου δεικνύω μέ κίνδυνον τῆς ζωῆς μου παρὰ τὸ γλίσχρον τῆς ἐργολαβίας μου, ἀπεναντίας ἀντὶ ἐπαίνου πρὸς ἠθικὴν τουλάχιστον ἀμοιβὴν μου μοί ἀποδίδετε μομφήν, ὀρμώμενοι ἀπὸ προσωπικά αἴτια ἐναντίον μου διότι σᾶς ἐζήτησα νά μοί καταβάλητε ὅλας τὰς ἐκδουλεύσεις μου τὰς ὁποίας σᾶς ἔκαμα καὶ δέν ἠδύνατο νά μέ πληρώσητε τὸ ποσόν τῶν 1.300 δραχμῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης. Ἐπειδὴ σᾶς ἐζήτησα τὴν ἀμοιβὴν μου μέ ὑβρίζετε διὰ τῆς φράσεως "ἐπιδείξαντες ἀναξιοπρεπῆ συμπεριφορὰν" θίγοντες οὕτω τὴν ὑπέληφίν μου.

Παρακαλῶ ὅπως διαβιβάσητε τὴν ἀπολογία μου ταύτην εἰς τὴν Σὴν Περιφερειακὴν Διεύθυνσιν Τ.Τ.Τ. Ἡλείρου ἵνα λάβῃ αὕτη γνῶσιν τῶν γεγονομένων εἰς βάρος μου ἀδικιῶν, μέ τὴν παρακλήσιν ὅπως κληθῶ νά ὑποβάλω ἐκτενεστέραν ἀπολογία ἀπ' εὐθείας πρὸς αὐτήν.

Εὐπειθέστατος

Ὁ ἀπολογούμενος Ἰωάννης Μανθὰς

Καταβολή οδοιπορικῶν ἐξόδων εἰς τὸν Ταχυδρομον.

(Ἐγγραφοῦ τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος Γανναδιοῦ ὑπ' ἀριθ. ΙΙ8/30-4-34 πρὸς τὸν προϊστάμενον Τ.Τ.Τ. Γραφείου Μολίστης).

Λαβόντες ὑπ' ὄφιν τὴν ὑμετέραν ἐπιστολήν, δι' ἧς ἀπαιτεῖτε τὴν καταβολὴν τῶν οδοιπορικῶν ἐξόδων ὑμῶν κατὰ τὴν ἀφιξιν ὑμῶν εἰς Μολισταν, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν ὅτι ἡ ὑπηρεσία ἡμῶν οὐδεμίαν ἔγγραφον Διαταγὴν ἔχει διὰ τὴν καταβολὴν τῶν ἐν λόγῳ οδοιπορικῶν, οὔτε σχετικὴ ἐνέργεια ἀλληλογραφίας ὑπάρχει ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος ἡμῶν. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά μου δὲ ὡς Προέδρου τῆς Κοινότητος κληθεὶς ὑφ' ὑμῶν ἔδειξα προθυμίαν καὶ εὐγένειαν σχετικὴν μὲ σκοπὸν τὴν ταχεῖαν ὅσον ὅπου τῆς ὑποθέσεώς σας. Αὐθημερόν προέβην εἰς τὴν μετὰ τῆς Κοινότητος Μολίστης ἀλληλογραφίαν περὶ ἐκδόσεως ἀντιγράφου Διαταγῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἡπείρου διὰ τὰ καθ' ἡμᾶς. Πλὴν ὅμως ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Μολίστης παρέπεμφεν καὶ πάλιν ἡμᾶς εἰς τὴν ὑμετέραν ὑπηρεσίαν.

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν προσωπικὴν μας συνάντησιν ἠρνήθητε τὴν ἔκδοσιν (τῆς σχετικῆς Δ/γῆς Γ.Δ. Ἡπείρου) ἀντιγράφου, ἐπειδὴ ἡ Κοινότης Μολίστης οὐδόλως κατετόπισεν ἡμᾶς εἰς τὰ αἰτούμενα διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. ΙΟΙ ἀπὸ 15-4-34 ἔγγραφου ἡμῶν καὶ ἐπειδὴ οὔτε ὁ ἐν Ἀθήναις Σύλλογος Μολιστινῶν διεβίβασεν ἡμῖν σχετικὸν ἔγγραφον διὰ τὴν ἀνάληψιν ὑπὸ τῆς Κοινότητος ἡμῶν τῆς ἐν λόγῳ ὑποχρεώσεως (διὰ τὴν καταβολὴν τῶν οδοιπορικῶν ὑμῶν ἐξόδων), τὰ δὲ ἐλάχιστα ἐν τῇ Κοινότητι ἡμῶν μέλη τοῦ Συλλόγου τούτου οὐδόλως ἔχουσι γνῶσιν τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης,

Διὰ ταῦτα παρακαλοῦμεν ὅπως ἐπιληφθῆτε τῆς ὑποθέσεως ταύτης παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει Ἡπείρου, ἵνα προκαλέσῃ αὕτη σχετικὴν Διαταγὴν διὰ τὴν Κοινότητα ἡμῶν Γανναδιοῦ πρὸς δικαιολόγησιν τοῦ ποσοῦ τῶν 150 δραχ. ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῆς Κοινότητος ἡμῶν. Ἐάν δὲ ἡ Σὴ Γενικὴ Διοίκησις Ἡπείρου θεωρήσῃ τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἐπιρρίψῃ τὴν εὐθύνην τῆς καταβολῆς τῶν οδοιπορικῶν εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου Μολιστινῶν, ὅστις ἐνήργησε τὸν ὁρισμὸν ὑμῶν, χωρὶς καὶ νὰ εἰδοκοιήσῃ ἡμᾶς περὶ ἀπάντων τούτων τῶν ὑποχρεώσεων, ἐφ' ὅσον οὐδὲν σχετικὸν ἔγγραφον ὑπάρχει ἐν τῇ Κοινότητι μας, ποῖα μομφὴ βαρύνει ἡμᾶς; Καὶ διατὶ περὶ ἀπάντων τούτων δυστροκεῖ ἡ Κοινότης ἡμῶν ὡς γράφετε ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὑμῶν;

Ὁ Πρόεδρος

Γεώργιος Γκοῦτος

Περὶ ὑπαγωγῆς τῆς Μολίστης εἰς τὴν Χωρ/κὴν Κοινότητα.

(Πρὸς τὸ Σὸν Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν διὰ τῆς Ὑποδ/σεως

Χωροφυλακῆς Πυρσογιάννης).

Οἱ εὐσεβᾶστως ὑπογεγραμμένοι Πρόεδροι τῶν τριῶν Κοινοτήτων Μολίστης, Μοναστηρίου καὶ Γανναδιοῦ διερμηνεύοντες τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Κοινοτικῶν ἡμῶν Συμβουλίων καὶ ἀπάντων τῶν κατοίκων μας,

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὑμᾶς ὅπως εὐαρεστούμενοι διατάξῃτε ὅπως αἱ Κοινότητες μας ὑπαχθῶσιν Ἀστυνομικῶς εἰς τὴν Ὑπ/σιν Χωρ/κῆς Κονίτσης ἔνθα ἀρχικῶς ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ πρὸ τῆς συστάσεως τῆς Ὑπ/σεως Χωρ/κῆς Πυρσογιάννης ὑπαγόμεθα καὶ ἐξυπηρετούμεθα πολὺ καλλίτερον, καθότι τὰ συμφέροντα τῶν κατοίκων μας εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὸ Κέντρον τῆς Ἐπαρχίας μας καὶ οὐχὶ μὲ τὸ ἀκριτικὸν χωρίον Πυρσογιάννης ἔνθα ἔχει τὴν ἔδραν τῆς ἡ Ὑπ/σις Χωρ/κῆς Πυρσογιάννης. Ἐκτὸς τῶν λοιπῶν μειονεκτημάτων ὅπου μᾶς ἐπιφέρει ἡ ὑπαγωγή μας εἰς τὴν Ὑπ/σιν Χωρ/κῆς Πυρσογιάννης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ συγκοινωνιακῆς πλευρᾶς, διπλασιάζεται ὁ χρόνος διεκπεραιώσεως πάσης ἐργασίας τῶν κατοίκων μας μετὰ τῆς εἰρημένης Ὑπ/σεως Χωρ/κῆς Πυρσογιάννης.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἡ ὑπαγωγή τῶν τριῶν Κοινοτήτων μας εἰς τὴν Ὑπ/σιν Χωρ/κῆς Κονίτσης ὡς φυσικοῦ κέντρου ἐπικοινωνίας μας. Μία πρόχειρος μελέτη τοῦ εἰρημένου προβλήματος καταδεικνύει τὸ δίκαιον αἷτημά μας. Ἐπικαλούμεθα ὅθεν τὴν πατρικὴν ὑμῶν προστασίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου προβλήματος, ἡ λύσις τοῦ ὁποίου θέλει ἀνακουφίση μεγάλως τοὺς κατοίκους μας.

Περὶ μεταφορᾶς τοῦ Σταθμοῦ Χωρ/κῆς εἰς Κρουονέρι.

Σὸν Κυβερνήτην Ἰωάννην Μεταξάν

Σταθμάρχης Χωροφυλακῆς Γεφύρας Στρατσιαῆνης βασιζόμενος εἰς διαταγὴν, ἣν ἀρνεῖται κοινοποιήσῃ, ὅπως μεταφέρῃ Σταθμὸν Γεφύρας εἰς θέσιν Κρουονέρι, ὑποχρεοῖ κατοίκους τριῶν Κοινοτήτων μας οἰκοδομήσῃ τὰ χίστα διὰ προαιρετικοῦ ἐράνου οἶκημα Σταθμοῦ πλήρες, εἰ ὁ ἄλλως ἀπειλεῖ βίαιαν ἐπίταξιν οἰκημάτων κληροδοτηθέντων διὰ φιλανθρωπικούς σκοπούς ἀναγκαιούντων εἰς τὰς Κοινότητας.

Κάτοικοι ἀδυνατῶσιν ὑποβληθῶσιν εἰς τοσαύτην καὶ τοιαύτην δαπάνην. Κοινοτικά Συμβούλια καὶ Διαχειριστικά Ἐπιτροπαὶ κληροδοτημάτων εὐρίσκονται ἐν ἀπογνώσει καὶ ἀναγκάζονται παραιτηθῶσι.

Ἐξαιτούμεθα ὑμετέραν ὑψηλὴν προστασίαν καὶ παρακαλοῦμεν ὀδηγήσῃτε ἡμᾶς διὰ τὰ περαιτέρω.

Κοινοποιήσις: Γενικὴν Δ/νσιν Ἡπείρου, Μητροπολίτην Ἰωαννίνων (Πρόεδρον Συμβουλίου Κληροδοτημάτων)

Περί χορηγήσεως φορτηγοῦ ζώου.

(Ἐγγραφον τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος πρὸς τὴν Νομαρχίαν Ἰωαννίνων, περί χορηγήσεως ὄψεως ὑπὸ τοῦ κράτους φορτηγοῦ ζώου).

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρωμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 19-8-51 ἀναφορᾶς ἡμῶν ὑπεβάλαμεν εἰς τὴν Γεωργικὴν Ὑπηρεσίαν Ἰωαννίνων αἴτησιν τοῦ ἐκ τῆς Κοινότητος ἡμῶν καταγομένου Γεωργίου Μαρουτσίου αἰτοῦντος τὴν ἐγγραφήν του ἐν τῷ σχετικῷ τηρουμένῳ πίνακι χορηγήσεως φορτηγῶν ζώων, καθότι δὲν κατώρθωσεν οὗτος νὰ παραλάβῃ χορηγθὲν αὐτῷ προγενεστέρως φορτηγὸν ζῶον, διότι ἀπουσίαζεν εὐρισκόμενος ἐν ταξειδίῳ.

Ἐπανήθλαμεν ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω ζητήματος ὑπομνήσαντες τὴν Γεωργικὴν Ὑπηρεσίαν Ἰωαννίνων διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 203/21-10-51 ἀναφορᾶς μας, ἀλλ' οὐδεμίαν σχετικὴν ἀπάντησιν μᾶς ἐγνώρισεν.

Ὅθεν παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ὅπως εὐαρεστούμενοι μεριμνήσητε ὅτι δεῖ καὶ μᾶς γνωρίσητε διὰ τὴν τύχην τῆς ἐν λόγῳ αἰτήσεως τοῦ ὡς ἄνω ἐνδιαφερομένου.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Πρόεδρος

Περί ἀποζημιώσεως ἐπιταχθέντος ζώου.

(Αἴτησις Λευκοθέας συζ. Ἀναστασίου Νάτσιου κατοικοῦ Γανναδιοῦ, πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης, διὰ τοῦ Σταθμοῦ Χωρ/κῆς Μολίστης)

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς ὅπως εὐαρεστούμενοι ἐγκρίνητε τὴν καταβολὴν μοι τῆς νομίμου ἀποζημιώσεως τοῦ ἐπιταχθέντος κατὰ τὸ ἔτος 1940 ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑποζυγίου μου, ἐπιφυλασσομένη νὰ ὑποβάλω τὰ δικαιολογητικὰ καθότι λόγῳ τῆς κατοχῆς καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου ἀπωλέσθη.

Εὐπειθεστάτη

Ἡ αἰτοῦσα.

Περί χορηγήσεως συντάξεως.

(Αἴτησις τοῦ Α. Παπαδημητρίου τὴν 24-7-48 πρὸς τὴν 75ην Μεραρχίαν).

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ὑμῖν βεβαίωσιν τοῦ 528 τάγματος ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι ὁ υἱὸς μου Παπαδημητρίου Γεώργιος ἐφονεύθη ἐκ νάρκης προσωπικῆς τὴν 26-6-48 χρησιμοποιούμενος ὡς ὁδηγὸς τοῦ τάγματος κατὰ τὰς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν συμμοριτῶν καὶ παρακαλῶ νὰ ἐνεργήσητε ὅτι δεῖ διὰ τὴν συνταξιοδότησίν μου καὶ τυχόν ἄλλα εὐεργετήματα ὡς μὴ γνωρίζων τὰς νομίμους διαδικασίας.

Ἰδιωτικὸν Μισθωτήριον.

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι ἀφ' ἑνὸς Καρία Παπαλέξη καὶ ἐφ' ἑτέρου ὁ Εὐάγγελος Λιδόγιας συνεβλήθησαν ὡς ἑξῆς:

Ἡ πρώτη ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἰδιοκτῆτου ἐκμισθοῦ πρός τὸν ἀποδεχόμενον τὴν μίσθωσιν ταύτην τελευταῖον ἐν μαγαζεῖον, κείμενον εἰς θέσιν Πλατεία Ἐκκλησίας χωρίου Γανναδοῦ διὰ δύο (2) ἔτη ἀπὸ σήμερον, ἀντὶ ἑτησίου μισθώματος δραχμῶν.....προκαταβαλλόμενον εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου ἔτους ἐπὶ ἀποδείξει.

Ὁ μισθωτὴς δικαιούται νὰ ποιῇ χρῆσιν τοῦ μισθίου καθ' ὅλον τὸ διάστημα ὡς κατάστημα, μὴ δικαιούμενος ὅμως νὰ ὑπεννοικιάζει τοῦτο.

Ὁ μισθωτὴς ἀποδέχεται ἅπαντας τοὺς ἀνωτέρω ὅρους. Εἰς πίστῳσιν συνέταγῃ τὸ παρὸν εἰς διπλοῦν λαβόντες ἀνά ἓν οἱ συμβαλλόμενοι καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ταῦτα ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐβεβαιώθησαν, ὑπεγράφησαν πρὸς τῶν ὡς ἄνω εἰρημένων καὶ τῶν μαρτύρων.

Ἐν Γανναδιῷ τῆ.....

Οἱ συμβαλλόμενοι

Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Γανναδιῶτας

Γανναδιὸ Μολίστης τῆ.....

Ἀγαπητέ μας Κύριε.

Μακριὰ ἀπὸ τὰ φτωχὰ καὶ ἀγαπημένα μέρη μας, τὰ νοσταλγικὰ βουνὰ καὶ τὰ στενὰ δρομάκια τῶν χιλιάδες παιδικῆς ἀναμνήσεως γεμίζουν τὴν σκέφῃ σας, ποτὲ ἀσφαλὲς δὲν θὰ ξεχάσατε κι' ἓνα ἐπιβλητικὸ κτήριο ποῦ μέσα σ' αὐτὸ πῆραμε ὅλοι μας τὰ θεμέλια γιὰ τὴν μικρὴ ἢ μεγάλη μόρφωσίν μας καὶ ξεκινήσαμε ὅλοι μας γιὰ τοὺς μεγάλους ἀγῶνες τῆς ζωῆς.

Ἡ Ευριδώνειος Σχολὴ τῆς Μολίστης πλούσια τότε χάρις εἰς τὸ κληροδοτήμα τῶν μεγάλων μας Εὐεργετῶν Σπυρίδωνος καὶ Ζίγκας Εὐνοῦ, μᾶς παρεῖχε ὅλα τὰ μέσα διὰ τὴν ἀρτίαν καὶ σχεδὸν ἀδάπανον μόρφωσίν μας. Θρανία, τραπέζια, εἰκόνες καὶ παντοειδῆς μορφωτικὸν ὑλικὸν ἦταν εἰς τὴν διάθεσίν μας διὰ τὴν πλέον ἀνετὸν καὶ σύγχρονον μόρφωσίν μας.

Ἦδη ὅσοι εἶχατε τὴν εὐτυχία νὰ ἐπισκευθῆτε μεταπολεμικῶς τὴν ἰδιαιτέραν μας Πατρίδα, τὰ φτωχὰ ἀλλὰ ἀγαπημένα μας χωριουδάκια, μὲ πόση πικρία δὲν ἀντικρῦσατε τὴν γενικὴν οἰκονομικὴν ἐξαθλίωσιν καὶ πόσο ράγισε ἡ καρδιά σας ἀντικρῦζοντας τὸ ἄλλοτε μεγαλόπρεπον κτήριο τῆς Σπυριδωνεῖου Σχολῆς σχεδὸν ἐρεοκομῆνον καὶ κατεστραμῆνον.

Γιὰ τὸν ἐπισκέπτη βέβαια αὐτὸ εἶναι μιὰ εἰκόνα καὶ μιὰ ἀνάμνησις ἐνῶ γιὰ μᾶς ποῦ μένομε ἐδῶ καὶ εἴμαστε ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν φροντίδα τῆς μορφώσεως τῆς νέας μας Γενιᾶς εἶναι πρόβλημα σοβαρότατο ποῦ μᾶς βαρύνει τὰ μέγιστα.

Πολλὲς φροντίδες καταβάλαμε νὰ ἔρῃθαι δάσκαλος στὸ χωριὸν μας

καί νά πάθουν τά μικρά παιδάκια νά ταλαιποροῦνται πηγαίνοντας στά ἄλλα χωριά νά παρακολουθήσουν μαθήματα μέ τή βροχή, τό κρύο, τό χιόνι κλπ.

Ἐπίσης κάναμε τό πᾶν γιά νά πετύχουμε Κρατική ἐνίσχυσι διά τήν ἐπισκευήν τοῦ Σχολείου καί καταφέραμε νά πάρουμε ξυλεία ἀπό τή στέγασι καί χρηματικόν βοήθημα τό ὁποῖον ὅμως εἶναι ἀνεπαρκές διά τās ἀπαιτούμενας ἐπισκευάς (μερικᾶς καί ὀλικᾶς).

Πολλές ἄλλες πόρτες χτυπήσαμε ἀλλά τίποτε δέν καταφέραμε. Γι' αὐτό προσφεύγουμε σέ σᾶς ἀγαπημένα μας ἀδέρφια πού βρίσκειστε μακριά μας καί σᾶς ὑποβάλλουμε θερμή παράκλησι νά μᾶς συνδράμητε ὅσο ὁ καθένας μπορεῖ νά τελειώσουμε τουλάχιστον ἕνα δωμάτιο γιά νά μπορέση τό Σχολεῖο μας νά λειτουργήσῃ τό ἐρχόμενο Σχολικό ἔτος.

Δέν παραγνωρίζουμε βέβαια τήν οἰκονομική κατάστασι ὅλων μας, ἀλλά ἔστω καί ἕνα τζάμι νά μᾶς στείλῃ ὁ καθένας σας θά μπορέσουμε μέ τήν προσωπική ἐργασία τῶν ἐδῶ συγχωριανῶν σας νά τακτοποιήσωμε κάπως τό Σχολεῖο μας.

Μέ τήν πεποίθησι ὅτι μᾶς κατανοῆτε πλήρως σᾶς χαιρετοῦμε ἐγκαρδίως.

Ἡ Σχολική Ἐφορεία Γανναδιοῦ
Ὁ Πρόεδρος Τά Μέλη
(Λ. Παπαζῆκος) (Χ. Βασιλείου)

Παράκλησις τά ἐμβάσματα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προέδρου Λουκά Παπαζῆκου. (Σημείωσις: Ὑποθέτω γράφθημε γύρω στό 1950 μετά τόν πόλεμο).

Ἐπιστολή πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Γανναδιῶτες.

Ἰωάννινα Νοέμβριος 1965

Συγχωριανέ μας Γανναδιῶτη

Δέν ξέρομεν πότε καί πόσον καιρό ἔχεις νά ἐπισκεφθῆς τό ὄμορφο καί ἀκριτινὸ μας χωριὸ τό ΓΑΝΝΑΔΙΟ. Πιστεύομεν ὅμως ὅτι ἡ λέξις Γανναδιὸ νά σοῦ θυμίζῃ πολλά καί νά τὸ νοσταλγῆς. Νά νοσταλγῆς τ' ὄμορφο χωριουδάκι μας τό γεμάτο φυσικῆς ὀμορφιῆς, λουσμένο μέσα στό καταπράσινο, νά σοῦ θυμίζουν πολλά τό Μεσοχώρι μέ τόν γέρο πλάτανο, τό Ἀμιλικό, τὰ Ἀλώνια μέ τὰ πάντοτε γεμάτα κόσμο καί φωνές, τὰ Λειβάδια, ὁ Ἀἰ Γιώργης μέ τὰ ζιαρέτια, τό Γυφτοκάλυβο, Τσανάδες, Γιουβελάδες, Νατσαῖοι μέ τήν κρουστάλινη βρύση, Παρθεναγωγεῖο καί Συριδῶνειος Σχολή (ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΑΣ), ἡ Τζίγια, ἡ περίφημη Τζιαντόρα καί ἄλλα πολλά πού γιά τόν καθένα μας εἶναι μιὰ ζωή, μιὰ παιδιική ζωή καί νά μὴν θέλουμε εἶναι μιὰ ζωντανή εἰκόνα μέσα μας.

Ὁ σκοπὸς ὅμως τοῦ σημερινοῦ μας γραφίσματος, Ἀγαπητέ Χωριανέ, δέν εἶναι νά ἐκθέσωμεν τίς χάρεις τοῦ χωριοῦ μας καί νά Σᾶς ἐνθυμίσωμεν παλαιὰ καλὰ χρόνια, γιατί αὐτὰ εἶναι κτῆμα μας, εἶναι χαραγμένα μέσα μας, ἀλλά νά κάνομε μιὰ διαπίστωσι καί μιὰ ἐκκλησι πρὸς ὅλους τοὺς χωριανούς ΓΑΝΝΑΔΙΩΤΕΣ.

Τὸ χωριὸν μας ἐρήμωσεν, ἐλάχιστες οἰκογένειες ἔμειναν. Τὰ ἀρχοντό-
σπιτα κατακριμνίζονται, ἡ ζωὴ καὶ ἡ ζωντάνια τοῦ χωριοῦ ἄρχισε νὰ νεκρώ-
νητε, τὸ ἄλλοτε ἀρχοντοχώρι τὸ δέρνει ἡ φτώχεια. Ὁ Κοινοτικὸς Προϋπολογι-
σμός εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος, κανένα ἔσοδο. Καὶ ἐπάνω σ' αὐτὴν τὴν ἀπελπι-
στικὴν κατάστασιν πού μὲ ρῖγος τὴν βλέπει κανεὶς, ἡ ἀδερφή μας Μόλιστα
Μεσαριά στὸν διαχωρισμὸν τῶν Κοινοτικῶν ὁρίων μὲ τὴν πλούσια ἐπιμετάλ-
λευση πού ἔκαμε στὸ δάσος, πού ἄλλοτε οἱ πατεράδες μας καὶ παπποῦδες μας
διεκδικοῦσαν καὶ χάσανε, ἔρχεται τώρα στὴν συνέχεια τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν
ὁρίων νὰ διεκδικήσῃ ἀπὸ τὸ Σιοῦμο-Ἀἰ Νικόλα-Παλιοχειμάδο δικὰ τους τὴν
Μακρυνάρα, Παρατσιώτη καὶ λάκκο Τζίμη.

Παρά τὰς εἰς τὸ χωρίον μας μένοντας χωριανούς μας διαμαρτυρίας,
δι' ἀπαραδέχτους καὶ ἀδίκους ἀξιῶσεις τῶν ἀδελφῶν Μεσαριάς. Τοῦτο τὸ ἐπέ-
τυχαν μὲ τὴν πρωτοβάθμιον δικαστικὴν ἐπιτροπὴν διαχωρισμοῦ Κοινοτικῶν ὁ-
ρίων, διότι διέθεταν δικηγόρον καὶ ἤδη ἡ ἔκθεσις καὶ ἡ ἀπόφασις εἶναι ὑ-
πὲρ αὐτῶν. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ἔγινε ἔνστασις καὶ θὰ συζητηθῇ εἰς
τὸ Πρωτοδικεῖον Ἰωαννίνων καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ γίνῃ καὶ ἐπιτό-
πιος ἐξέτασις. Πιστεύομεν ἀπαραδάντως, ἐπειδὴ τὸ δίκαιον, τὸ ὀρθόν καὶ ἡ δι-
καιολογημένη θέσις εἶναι τοῦ Γανναδιοῦ θὰ πετύχῃ, γιατί τὸ δίκαιον καὶ ἀ-
πὸ πολλῶν χρόνων ἡ θέσις τῶν Γανναδιωτῶν ἐναντι τῶν ἀδελφῶν γειτόνων εἶ-
ναι θετικὴ.

Ἄλλὰ σ' αὐτὸ χρειάζεται καὶ ἡ συμπαράστασις καὶ τὸ παρὸν ὅλων
τῶν Γανναδιωτῶν. Τόσον ἀπὸ ἠθικῆς πλευρᾶς ὅσον καὶ ἀπὸ ὑλικῆς. Σ' αὐτὸ τὸ
σημεῖο κάνουμε ἔκκλησιν πρὸς ὅλους τοὺς Γανναδιώτες.

Ἐμεῖς οἱ Γανναδιῶτες οἱ διαμένοντες εἰς Ἰωάννινα θέσαμε τὰς
φτωχάς μας δυνάμεις κατὰ τὸ δυνατόν διὰ τὸ συμφέρον τοῦ Γανναδιοῦ καὶ
τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ἐξυπηρετήσιν διὰ τὴν ζωὴν τοῦ χωριοῦ μας Γανναδιοῦ.

Ἐν τῷ χωρίῳ μας Γανναδιῷ Πρόεδρος εἶναι ὁ Ἀριστιππος Τζιμινά-
δης πού φιλότιμα καὶ μὲ τὰς στερήσεις του τὸ ἐξυπηρετεῖ, ὅπως ἐπίσης ὁ
Κώστας Χατζῆς (Κωτσιοκολιδῆς), ὁ Ἀνδρέας Τζιμινάδης καὶ ἄλλοι.

Ἄς πάρωμε Ἀγαπητέ μας Χωριανέ θέσιν τόσον διὰ τὸ φλέγον ζη-
τήμα τοῦ διαχωρισμοῦ, πού μὲ τίς πολλές παράλογες ἀξιῶσεις ἡ ἀδερφή μας
Μεσαριά μᾶς περιέπλεξε εἰς τὰ δικαστήρια, ὅσον καὶ γιὰ τὴν ἐν γένει ἀνα-
ζωογόνησιν τοῦ χωριοῦ μας Γανναδιοῦ.

Θὰ ἦταν παράλειψις ἐάν μέσα σὲ ὅσα γράψαμε δὲν γράφαμε γιὰ ἓ-
να τίμιον, ἠθικόν καὶ καθ' ὅλα ἐν τάξει ὑπηρετοῦντα Δημοδιδασκαλόν εἰς τὸ Γαν-
ναδιῷ κ. Γεώργιον Χαρισιάδην (Γιέκαν), ἄριστος ἐκπαιδευτικὸς καὶ ἄοικνος
ἐργάτης νὰ φέρῃ τὸν πολιτισμὸν στὸ χωριὸν. Ἐν τοῦ μηδενός καὶ μὲ τὸν ζῆλον
του στὴν θέσιν του κατώρθωσε νὰ κἀνῃ ὑδραγωγεῖον στὸ Γανναδιῷ, ἀλλὰ γι' αὐ-
τὸ κάποτε ἄλλοτε πρέπει νὰ ἐπανέλθωμεν.

Με αγάπη

Για τους Γανναδιώτες που μένουν στα Ιωάννινα
Βασίλ. Ρίζος-Περικλής Τσανάδης

Ομιλία του Γεωργίου Γκούτου στους ένορίτες. (Έκφωνήθηκε, υποθέτω γύρω
στο 1953, στο προαύλιο της έκκλησίας).

Άξιότιμοι κύριοι ένορίται μου.

Συνεχίζω και σήμερα την είσήγησιν επί του θέματος της λειτουργίας της έκκλησίας μας δια να δώσωμεν σήμερα την τελικήν λύσιν όλοι μας από κοινού.

Διότι η Ένοριακή Έπιτροπή δεν βρήκε βάσεις από τους προιατόχους της και ούτε έγνώριζεν ότι θα πιεσθή από τον Νόμον τόσο πολύ ώστε να βρεθή πρό διλήματος. Ήδη εύρίσκεται μεταξύ σφύρας και άκμωνος. Αί προϊστάμενοι Αρχαί Μητρόπολις και Τ.Α.Κ.Ε. στέλουν διαταγές να εφαρμόσουν τον Νόμον αί Ένοριακαί Έπιτροπαί διότι άλλως θα τιμωρηθώσι. Ημείς δε οί ένορίται φέρομεν ό καθείς αντιρρήσεις επί διαφόρων θεμάτων της έκκλησίας και ούτω υπάρχει κίνδυνος να χάσωμεν την ένορίαν μας, διότι δεν έμάθαμε την εφαρμογήν του Νόμου. Εάν αποπειραθή η Ένοριακή Έπιτροπή να συμμορφωθή με τον Νόμον θα βρεθή αντιμέτωπος με τους ένορίτας επί διαφόρων ζητημάτων της έκκλησίας και θα έχομεν νοχλήσεις καθημερινώς από όλους μας.

Και επειδή θί έκκλησιαστικοί έπίτροποι ανέλαβον καθήκοντα χωρίς να γνωρίζουσι βεβαίως ότι θα διατρέξωσι τον κίνδυνον να τιμωρηθούν και να καταπονηθούν με άπολογίας και με δικαστήρια, καθήκον έχομεν όλοι οί ένορίται να συνδράμωμεν την έπιτροπήν εις τό έργον της. Έχομεν υποχρέωσιν να τους βοηθήσωμεν, διότι ημείς τους έφορτώσαμε τά βάρη μας, δια να μας εξυπηρετήσουν εις τά χριστιανικά καθήκοντα. Πρέπει να τους βοηθήσωμε όλοι μας εις τό βαρύν έργο τους δια να μπούν αί πρώτες βάσεις και τά θεμέλια, δια να μην συναντούν κάθε λίγο περισπασμούς από ημάς.

Διότι όλοι όσοι αναλαμβάνουν καθήκοντα Κοινοτικά δεν τά αναλαμβάνουν από έγωισμόν, παρά ημείς τους παρακαλοϋμε να γίνουν υπηρέται μας. Και δυστυχώς δεν περνοϋν όλίγες ημέρες και αρχίζομεν πόλεμον έναντίον των, δια να δείξωμεν την έξυπνάδα μας και προσπαθοϋμε να ανατρέψωμε τά έργα τους όρμώμενοι από πείσμα, γιατί δεν μας ρωτοϋν πώς θα χειρισθοϋν τό κάθε ζήτημα. Εν ώ τους έξουσιοδοτήσαμε με την εκλογήν μας να ενεργοϋν κατά την κρίσιν τους έχομε την άπαίτησιν να μας ρωτοϋν εις κάθε ζήτημα πώς να ενεργήσουν. Αφοϋ δεν προσφέρομεν καμμιά εργασία πρέπει και να σιωπώμεν. Δεν πρέπει να περιμένουμε να κάμουν θαύματα όσοι έχουν Κοινοτικά αξιώματα. Αφοϋ ημείς άδιαφοροϋμε να εργασθώμεν, που είμαστε κατά την γνώμην μας καλύτεροι των, πρέπει να σιωπώμεν δια να τους άποδείξωμε ότι είμεθα λογικότε-

ροι απ' αυτούς και όχι να υποδουλίζουμε τον σπινθήρα να γίνει πυρκαϊά.

"Όταν ενεργοῦμε ἐκλογές δεν σκεπτόμαστε ὡριμα να ἀναδείξωμεν τούς καλύτερους μας εἰς τὰ Κοινοτικά ἀξιώματα ἀλλά προσπαθοῦμε πῶς να ξεφύγουμε, προφασιζόμενοι ὅτι δεν ἔχουμε καιρό να ἐργασθῶμεν και μόλις ἀναδειχθοῦν εἰς τὰ ἀξιώματα ἄλλοι ἀρχίζομεν ἀμείλικτον πόλεμον ἐναντίον των ὡσάν να εἶναι δοῦλοι μας. Ἐφ' ὅσον συζοῦμε μαζί ἔχουμε ἀνάγκη ὁ εἰς τόν ἄλλον.

"Ἔτσι δυστυχῶς ἔχουν τὰ πράγματα και τό κακό λαμβάνει διαστάσεις, ἐξαπλώνεται και θά μας φέρει πολύ ὀγρήγορα στή μαύρη ἡμέρα τῆς σιλαβιάς. Διδτι θά καταργηθοῦν οἱ ὀργανισμοί τῆς Κοινοτήτος μας και θά μας διοικήσουν ἄλλοι ξένοι πού δεν πονοῦν τόν τόπο αὐτό ἐντελῶς και θά προσπαθοῦν να ἐκμεταλλεύονται τήν ἀδυναμία μας και να φορολογοῦν εἰς βάρος μας. Και για να μήν φθάσωμεν τήν μαύρη αὐτή ἡμέρα ἐμπρός ὅλοι ἄς ἀγωνισθῶμε για τό καλό μας, για τήν οἰκογένειά μας, για τήν θρησκεία μας και για τὰ συμφέροντά μας. Ἄς βοηθήσωμε τόν ὀργανισμό τῆς ἐκκλησίας μας ὅλοι μας με ὅσας δυνάμεις μποροῦμε να διαθέσωμε ὁ καθείς μας, ἔστω και με ἕναν καλό λόγο ὁ ὁποῖος ἔχει μεγαλύτερη ἀξία και ἀπό τήν μεγαλύτερη ὑλική γενναιοδωρία.

Ἐκκλησία θά εἰπῆ ἀγάπη πρὸς τόν πλησίον μας και ὄχι εἰδῶλον λατρείας. Ἐκκλησία θά εἰπῆ μεγάλο σχολεῖο πού μαθαίνομε πῶς να σεβόμεθα τήν ζωήν, τήν τιμήν και τήν περιουσίαν τοῦ πλησίον μας. Πρέπει να σεβόμεστε τούς θρησκευτικούς νόμους μας διδοτι σ' αὐτούς ζήσαμε, σ' αὐτούς ἐλπίζομε, μ' αὐτούς παρηγορούμεθα και ἔχομεν ἱερόν καθήκον να κληροδοτήσωμε αὐτούς και εἰς τὰ τέκνα μας, δια να μήν πέση ἡ κατάρρα ἐπί τῶν κεφαλῶν μας. Ἄς συνδράμωμεν ὅλοι τήν ἐκκλησία μας δια να μήν χάσωμεν τήν ἐνορίαν μας ὅπως ἐχάσαμε τό δάσος μας. Πρέπει ὅλοι να ἀποφανθῶμεν μετὰ περισκέφews δια να μήν στερηθῶμεν τὰ νάματα τοῦ πνευματικοῦ τούτου σιγνῶματος.

Δια να τεθοῦν αἱ βάσεις τοῦ ζητήματος τῆς ἐκκλησίας πρέπει να καταρτισθῆ προϋπολογισμός ἐσόδων και ἐξόδων. Ὁ προϋπολογισμός εἶναι καθρέπτῆς και ὀδηγός τῆς ἐνοριακῆς ἐπιτροπῆς και προϋπῆθεσις τῆς διατηρήσεως τῆς ἐκκλησίας. Πρέπει να ληφθῆ φροντίς δια να ἐξασφαλισθῆ ὁ μισθός τοῦ Ἱερέως, διδοτι ὁ Νόμος ἔλαβε πρόνοιαν να ἐξασφαλίσῃ τούς Ἱερεῖς και τήν οἰκογένειάν των ἐξ ἀπροβλέπτων ἀτυχημάτων και κατὰ τὰ γηρατεῖα των. Ὁ ἱερεὺς ὑποχρεοῦται κατὰ τόν Νόμον να ἀναφέρῃ τήν κατάστασιν τῆς μισθοδοσίας του και πᾶσαν καθυστέρησιν τοῦ μισθοῦ του. Τόν παρακάλεσα να μήν ἀναφέρῃ τίποτε μέχρι σήμερον, ὀπότε θέλει δοθῆ τελικῆ λύσις εἰς τό ζήτημα τῆς λειτουργίας τῆς ἐκκλησίας μας. Και ὅλοι ἂν ἀδιαφορήσωμεν ἄς πέση ἡ κατάρρα ἐπί τῶν κεφαλῶν ὅλων μας.

Ἡ ἐνοριακὴ ἐπιτροπὴ ἀδυνατεῖ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν Νόμον μόνη της, διότι θὰ περιέλθῃ εἰς προστριβὰς μὲ τοὺς ἐνορίτας καὶ θὰ γίνῃ στόχος τῶν βελῶν μας. Εἶναι δὲ ἀχαρηστία μας νὰ τὴν ἐγκαταλείψωμεν νὰ ὑποστῇ τὰς συνεπείας τοῦ Νόμου, ἡ δὲ ζημία εἶναι κοινὴ εἰς ὅλους μας. Διότι ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ δικαιολογῇ τὰ ἔξοδα εἰς βάρος τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἅθε διαδικασίαν, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι καὶ ἡ ὑλικὴ ζημία μας καὶ ἡ ἠθικὴ ζημία μας καὶ μόνον τὸ πάθος τῆς κακίας θὰ κατατρώγῃ τὰ σπλάχνα μας καὶ αὐτὸ θὰ κληρονομήσωμεν ὡς μόμην περιουσίαν εἰς τὰ τέκνα μας. Ἄς σκεφθῶμεν καὶ ἄς πράξωμεν ἀπὸ κοινοῦ διὰ νὰ εἴμεθα ὅλοι ἀλληλέγγυως ἔνοχοι τοῦ κακοῦ ἢ καλοῦ χριστιανοί.

Ἀποδείξεις ἐξόδων τῆς ἐκκλησίας.

Ἀπόδειξις.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον παρὰ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας δρχ. ἑνὸς (9), τρία ἡμερομίσθια μου διὰ μίαν κἀναλην εἰς θέσιν Ἀντροῦ.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 24ῃ Ἰουνίου 1916

Γεώργιος Γκοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον παρὰ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας δρχ. (4,80) δι' ἓν ξύλον ὅπου ἔσχισα διὰ τὴν γέφυραν καὶ διὰ κοντόν σημαίας.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 17ῃ Ἰανουαρίου 1916

Γεώργιος Γκοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον παρὰ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας δρχ. ὀκτώ (8), δύο ἡμερομίσθια μου τὰ ὅποια ἔβαλον τὸ νερό εἰς Ἐκκλησίαν.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 17ῃ Ἰανουαρίου 1916

Γεώργιος Γκοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον παρὰ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας δρχ. τρεῖς (3) δι' ἓν ἡμερομίσθιον μου ὅπου ἐκαθάρισα τὰ μανουάλια τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 30ῃ Μαΐου 1916

Γεώργιος Γκοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον παρὰ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας δραχμὰς ἑβδομήκοντα ἕξ καὶ μισὴ (76,50), εἴκοσι πέντε καὶ ἡμισυ ἡμερομίσθια διὰ κατασκευῆς ἡύ σκάλας, ἀπολύμανσιν καὶ γαλάκτισμα Σχολείου καὶ ἐπισκευῆν περιοχῆς Νεκροταφείου.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 27ῃ Ἰοβρίου 1917

Γεώργιος Γκοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον παρά τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας Ταξιαρχῶν δραχμὰς τρεῖς (3), ἡμερομίσθιον μου διὰ καθάρισμα μαναλιῶν καὶ πολυελαίου.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 16ῃ Ἀπριλίου 1917

Γεώργιος Γιοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ἐλαβον παρά τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας τέσσαρα ἡμερομίσθια δι' ἐργασίαν μύλου καὶ βρύσης δρχ. 12.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 3ῃ Μαΐου 1917

Γεώργιος Γιοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον ἐκ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας Ταξιαρχῶν δραχμὰς δώδεκα (ἀρθ. 12) διὰ ἓνα κλειδί τοῦ Σχολείου, ἐπιδιόρθωσιν τῆς πόρτας, τοποθέτησιν θερμάστρας καὶ νερό εἰς βρύσῃν Ἐκκλησίας.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 23ῃ Μαρτίου 1919

Γεώργιος Γιοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον ἀπὸ μισθόν μου πεντακοντάριον παρά Κύριον Ἀθανάσιον Ἀναστασίου Νάτσην ἐπίτροπον Ἐκκλησίας Μονῆς Ταξιαρχῶν δρχ. 175 ἥτοι ἑκατὸν ἑβδομήκοντα πέντε, τελευταίαν δόσιν καὶ ὑποφαίνομαι.

Μόλιστα Γανναδιῶ 10 Μαρτίου 1924

Γεώργιος Γιοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ἐλαβον ἐκ τοῦ Ταμείου Ἐκκλησίας Ταξιαρχῶν δραχμὰς ἑξήντα τέσσαρας (64) διὰ ἐπισκευὴν βρύσης καὶ κοπάνου πέτρινη εἰς θέσιν Μπιρατινῶ.

Ἐν Γανναδιῶ Μολίστης τῇ 15-8-1918

Γεώργιος Γιοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον ἐκ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας Ταξιαρχῶν δραχμὰς ἑννέα (9) δι' ἐπιδιόρθωσιν δωματίου διδασκάλου καὶ ἐπιδιόρθωσιν πολυελαίου.

Ἐν Γανναδιῶ Μολίστης τῇ 28-10-1918

Γεώργιος Γιοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον ἐκ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας Ταξιαρχῶν δραχμὰς σαράντα (40) διὰ II 1/2 ἡμερομίσθια διὰ ξυλείαν γεφύρας, ἐπιδιόρθωσιν βρύσης καὶ καθάρισμα πολυελαίων καὶ μανουαλίων Ἐκκλησίας.

Ἐν Γανναδιῶ Μολίστης τῇ 27-5-1918

Γεώργιος Γιοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ἔλαβον παρὰ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας Ταξιαρχῶν δραχμὰς ἕξ (6), τέσσαρας δραχμὰς Μιχ. Πορφύρη καὶ δύο δραχμὰς ἡμερομίσθιον Γεωργίου Β. Γκοῦντου διὰ μεταφορὰν μοσχარიοῦ εἰς Κόνιτσαν.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 15ῃ Ἀπριλίου 1917

Μ. Πορφύρης

Ἀπόδειξις.

Ἔλαβον ἐκ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας Ταξιαρχῶν δραχμὰς σαράντα οὐκὼ διὰ ἐπισκευὴν δωματίου ἀγροτικοῦ διανομέως, νεκροκράβον, ἓνα τραπέζι καὶ ἓν κάθισμα πρὸς χρῆσιν τῶν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 8ῃ Ἰοβρίου 1916

Γεώργιος Γκοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ἔλαβον ἐκ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας Ταξιαρχῶν δραχμὰς ἑννέα διὰ γαλάκτισμα παρθεναγωγείου καὶ τσιμεντάρισμα κολυμβήθρας καὶ χωνευτηρίου.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 28ῃ Ἰοβρίου 1916

Γεώργιος Γκοῦντος

Ἀπόδειξις.

Ἔλαβον ἐκ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ταξιαρχῶν δραχμὰς ἕξ διὰ δύο ἡμερομίσθια, ἔβαλα νερόν εἰς βρύσην καὶ καθάρισα τὴν ἔκκλησίαν.

Ἐν Μολίστῃ τῇ 30ῃ Ἰοβρίου 1916

Γεώργιος Γκοῦντος.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Πρωτόκολλον Παραδόσεως καί Παραλαβής.

(Διά του πρωτοκόλλου τούτου παρεδόθησαν την 8-9-1970; άπαντα τά είδη του Δημοτικού Σχολείου Γανναδιού υπό του Δημοδιδασκάλου Γεώρ. Χαρισιάδη έκ Πουρνιάς είς την Σχολικήν Έφορίαν λόγω καταργήσεως έκτοτε του Δημοτικού Σχολείου Γανναδιού).

Α° Επιπλα καί Σκεύη: 30 δίσκαρα θρανία (Κληροδότηματος Σπύρου Ξυνοϋ), 2 έδρες, 2 τραπέζια γραφείου, 10 καρέκλες, 3 σέζ-λόγκι πάνινες (Σχολικής Έφορίας-Σ.Ε.), 4 μελανοπίνακες, 2 καναπέδες, 1 βιβλιοθήκη έντοιχισμένη, 1 θερμάστρα, 2 εικόνες εύεργετών, 1 άρχειοθήκη (ΣΕ), 1 θερμάστρα μαγειρικής μικρή (ΣΕ), 1 θερμάστρα μαγειρικής μεγάλη (ΣΕ), 5 σωλήνες θερμάστρας (ΣΕ), 1 σημαία παλιά (ΣΕ), 1 εικόνα έπισκόπου, 1 σημαία μετά κοντού (ΣΕ), 2 εικόνες Βασιλέων (ΣΕ), 1 εικόνα Χριστού (ΣΕ), 3 κώδωνες, 1 νηπτήρας (ΣΕ), 1 ποδόμακτρο (ΣΕ).

Β° Εποπτικά μέσα Διδ/λίας: 7 χάρτες πανόδετοι 'Ηπείρων, 1 χάρτης περιφοράς τής γής περί τον ήλιον, 1 χάρτης ούρανοϋ, 1 χάρτης ηλιακοϋ συστήματος, 1 χάρτης κινήσεως τής σελήνης περί την γήν, 1 χάρτης έκλείψεων, 1 χάρτης 'Ασίας (ΣΕ), 1 χάρτης 'Ελλάδας (ΣΕ), 1 χάρτης αριθμήσεως (ΣΕ), 1 χάρτης ιστορίας (ΣΕ), 1 υδρόγειος σφαίρα (ΣΕ), 1 υδρόγειος σφαίρα παλιά.

Γ° Εικόνες Θρησκευτικές: 20 εικόνες Παλιάς Διαθήκης, 18 εικόνες Καινής Διαθήκης.

Δ° Εικόνες 'Ιστορικές: 7 εικόνες ήρώων τής ιστορίας.

Ε° Εικόνες Φυσιογνωστικές: 18 εικόνες ζώων, 26 εικόνες φυτών, 2 βιβλία εικόνων ζώων καί φυτών δωρεά ομογενών 'Αμερικής.

ΣΤ° Εικόνες Πατριδογνωσίας: 1 εικόνα πατριδογνωσίας.

Ζ° Γεωμετρικά Σώματα: 8 γεωμετρικά σώματα ξύλινα.

Η° Διαφόρα: 1 άμμοδοχείο (ΣΕ), 1 ανατομικός πίνακας ανθρώπου (ΣΕ), 1 ήλεκτροφωνο (ΣΕ), 2 ανατομικοί πίνακες, 1 αριθμητήριο ξύλινο, 1 κυτίο κινήτων γραμμάτων, 2 κυτία πλαστικά άλφαβητο αριθμών (ΣΕ).

Θ° Όργανα φυσικής καί χημείας: Σημείωση: Στή συνέχεια όλα τά είδη είναι του Υπουργείου Παιδείας Σ.Ε. 1 όργανο διαστολής συστολής παλιά, 1 σωλήνας υάλινος παλιάς, 1 συσκευή τής κατ'όγκον διαστολής, 1 θερμόμετρον κλίματος, 1 νήμα τής στάθμης, 1 μοχλός έξ άλουμινίου, 1 όρθοστάτης, 1 μεταλλική ράβδος 65 εκ. 1 μεταλλικός σύνδεσμος (σταυρός), 1 δακτύλιος τών 97 χιλ., 1 όρυχάλκινη λαβίδα, 1 άγκυστρον, 1 μεταλλική ράβδος τών 35 εκ., 1 όρυχάλκινο δακτύλιο, 10 βάρη όρυχάλκινα, 1 τροχαλία 100 μμ, 1 τροχαλία Φ 100, 1 συσκευή γυάλινη συγκοινωνούντων δοχείων, 1 υδραυλικός στρόβιλος γυάλινος, 1 ένναμμετρο, 1 όγκομετρικός κύλινδρος γυάλινος, 1 σειρά μετάλλων, 1 συσκευή τριχοειδών άγγείων, 1 σωλήνας Τορικέλι μετά λεκάνης, 1 συμφώνεις όγκομετρικός, 1 υδραντλία μικτή γυάλινη, 1 σειρά κατόπτρων Φ 50 MM, 1 σειρά εκ τριών φακών ΦΠ, 1 στήριγμα φακών δι έλατηρίου, 1 πρίσμα 90° καί 45°, 1 πεταλοειδής μαγνήτης απλός, 1 κυτίο ρινισμάτων σιδήρου, 1 ήλεκτρομαγνήτης απλός, 1 μαγνητική βελόνη, 1 ράβδος έξ έβενίτου τών 30 εκ., 1 ράβδος έξ υάλου τών 30 εκ., 1 ήλεκτρικό έκκιρεμές.

Ι° Όργανα Σχολικοϋ κήπου: 1 τσουγκράνα, 1 άξίνα, 1 πτύο, 4 σκαλιστήρια, 3 τσάπες, 1 σιεπάρνι, 1 φαλίδι κλάδων, 1 πριόνι, 2 ποτιστήρια.

ΙΑ° Εργαλεία ξυλουργοϋ: 1 σφυρί, 1 πριόνι, 1 τανάλια, 1 άλφάδι, 1 σιδηροδρέπανο, 1 μικρό σιδηροπριόνιο, 1 σιδερένια γωνιά, 1 σκαρπέλλο τών 0,0015, 2 κατσαβίδια, 1 μέτρο υαρθών, 1 ζουμπάς, 1 μεταλλική βαλίτσα.

ΙΒ° Είδη Γυμναστηρίου: 1 άεραντλία, 1 άεραντλία έλαττωματική, 1 δίχτυ, 1 σχοινί άλματος, 2 σκυτάλες.

ΙΓ° Είδη Ε.Μ.Σ. (Μαθητικοϋ συσιτίου): 1 κατσαρόλα έξ άλουμινίου, 1 κουτάλα,

1 κύπελλο, 1 κατσαρόλα έμαγιέ, 12 πιάτα έξ άλουμινίου, 13 κουτάλια άνοξει-
δωτα, 13 πηρούνια, 20 πετσέτες καθαριότητας, 20 κουτάλια φαγητού, 15 κουτά-
λια γλυκού, 1 κουτάλα, 1 μαχαίρι άρτου, 20 κύπελλα άλουμινίου, 20 πιάτα έ-
μαγιέ, 18 πηρούνια φαγητού, 1 σουρωτήρι, 1 τρίφτης τυριού, 2 αλατιέρες.

ΙΔ' Αρχείο Δημοτικού Σχολείου: Μαθητολόγιο 1949-50 μέχρι 1970, Γενικός Λεγ-
χος 1949-50 μέχρι 1970, Βιβλίο Πιστοποιητικών Σπουδών από το 1957, Βι-
βλίο Πιστοποιητικό Σπουδής, 5 Βιβλία παλιά Πρωτόκολλα Άλληλογραφίας,
Πρωτόκολλο Άλληλογραφίας από 1-1-70 μέχρι 8-9-70, Βιβλίο Υλικού, Βιβλίο
Δαμαλισμού, Βιβλίο Βιβλιοθήκης, 3 Φάκελλοι δ/γών Έπιθ. Κονίτσης, Φάκελλος
άπλών δ/γών, ένας Φάκελλος, Φάκελλος Ε.Ε.Σ.Ν., Φάκελλος δ/γών Υπ. Παιδείας,
Φάκελλος Οικονομικών στοιχείων, Φάκελλος διδαστηρίου, Φάκελλος τίτλων σπου-
δών.

ΙΕ' Αρχείο Σχολικής Έφορίας: Ένα Πρωτόκολλο Άλληλογραφίας 1955-1970,
4 Βιβλία Πρακτικών 1949-1966, Βιβλίο Πρακτικών 1966-1970, Βιβλίο Ταμείου
1938-1942, Ένα Βιβλίο 1944-1950, Βιβλίο νέο, Φάκελλος Άλληλογραφίας, Έ-
νας Τίτλος Σφραγίδας Σ.Ε. Γανναδιού, δύο Σφραγίδες Σ.Ε.Γ., 14 Απολογισμοί
45-64.

ΙΣΤ' Αρχείον Ε.Μ.Σ. Γανναδιού: Βιβλίων Πράξεων ΕΜΣ, Βιβλίο Υλικού, δύο Βι-
βλία Ταμείου, Φάκελλος Δελτίων εισαγωγής τροφίμων, Φάκελλος άλληλογραφίας,
τρεις Φάκελλοι άπολογισμού, μία σφραγίδα ΕΜΣ.

ΙΖ' Λοιπά Αντικείμενα: Τίτλος Σφραγίδας Δημ. Σχολείου, δύο σφραγίδες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας